ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1
JEUDI
1er AOUT
2002

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·483 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 78e ANNEE — N° 20.483

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

77

Երէկ էր: Այսինքն տարի մը առաջ արդէն, որ այս նոյն էջին վրայ զրոյց մը կ'ունենայինք ընթերցողի մը հետ, «Յառաջ»ի 76-րդ տարեդարձին առթիւ:

Չէինք ծածկեր օրէ օր աճող դժուարութիւնները, հայերէն թերթ կարդացողներու նուազումը, մանաւա՛նդ տիրող անտարբերութիւնը գաղութի մը մէջ որ, էր երբեմն, կրնար օրինակ ծառայել որպէս օճախ հայ մշակոյթի:

Այսօրուան պարզուած պատկերը քաջալերական չէ:

Քանի մը տարի առաջ, դարաւոր վարժարան մը, որ սերունդ հասցուցած էր, լուռ ու մունջ իր դռները փակեց ու ոչ մէկ իրարանցում ստեղծուեցաւ: Դպրոց մը պակաս, հոգ մըն ալ պակաս թերեւս ոմանց մտայնութեամբ:

Քանի մը ամիս առաջ, երկլեզու կուսակցական օրաթերթ մըն ալ վերջ դրաւ իր հրատարակութեան ու նոյնպէս իրարանցում չստեղծուեցաւ, ոչ իսկ ի՛ր շարքերուն մէջ: Թերթ մը պակաս, հոգ մըն ալ պակաս, հաւանաբար ըստ ոմանց մտայնութեան:

Ու այս անըմբռնելի անտարբերութիւնն է որ, մեզ կը մղէ դառն խորհրդածութիւններու:

Հայու ինքնութիւն եւ այդ ինքնութեան գիտակցութիւնը ապրելու համար, չի բաւեր Ապրիլ 24-է Ապրիլ 24 փողոց իջնել «Թուրքիա մարդասպան» լոզունգներով: Եթէ ցեղասպանութիւնը չմոռնալ եւ անոր ճանաչման համար, ի մասնաւորի Թուրքիոյ կողմէ, աշխատանք տանիլը անհրաժեշտ ու գնահատելի է, ան պէտք չէ մեր միակ մտահոգութիւնը ըլլայ եւ բարձի թողի ընել տայ այլ կենսական ստորոգելիներ: Անոնց անունն է՝ Հայ Մշակոյթ եւ առաջին առթիւ՝ Հայ Լեզու: Այս լեզուն, որ կը նահանջէ Շահնուրէն ի վեր, այլեւս հասած է ճգնաժամային կէտի մը: Հայ մամուլը լոյս կը տեսնէ շուրջ 13 լեզուներով, ինչ կը վերաբերի մեր տեսած թերթերուն: Ինչո՞ւ այս աստիճանի անձնատուութիւն եւ արհամարհանք լեզուին հանդէպ, որմէ հրաժարիլ կը նշանակէ հայ ինքնութենէն հրաժարիլ: Ինչպէ՞ս չոգեկոչել Ժոզէֆ Քեսէլը· – «Un peuple peut exister, ou plutôt persister, sans gouvernement choisi par lui, sans institutions nées de son sein, à la rigueur sans terre qui lui appartienne. Mais s'il ne possède pas de langue qui lui soit propre, c'est un peuple mort.

La langue est l'expression la plus profonde, la plus élémentaire du génie d'une race. C'est elle qui forme l'intelligence et la coule dans un même creuset. ...Je me souviens qu'en Irlande, aux temps héroïques de la Lutte contre la Couronne, les Chefs du SINN FEIN disaient "Le gaélique chassera mieux les Anglais de chez nous que nos fusils"».

(«*Terre d'Amour et de Feu*»)

Մենք կորսնցուցած ենք այս գիտակցութիւնը: Նախընտրած ենք դիւրութեան ճամբան: Այդ իսկ պատճառաւ, օրէ օր կը մարին Սփիւռքի մշակութային մեր կառոյցները, ոչ միայն արեւմտեան ափերու վրայ այլեւ Մերձաւոր Արեւելք, ինչպէս կը հաստատեն լիբանանահայ գրիչներ, ի տես Պէյրութի կրթական նահանջին:

Այս խորհրդածութիւններուն մղեց մեզ «Յառաջ»ի 77-րդ տարեդարձը: Թերեւս, ոմանք խորհին թէ չենք քալեր մեր ժամանակին հետ, յետամնաց եւ ժամանակավրէպ մտայնութիւն մը համարին հայերէն օրաթերթ հրատարակելու մեր յամառութիւնը:

Թող այդպէս ըլլայ:

Ու մենք յամառութեամբ շարունակենք հրատարակել «Յառաջ»ը:

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԱԿ-Ի ՏԵՂԵԿԱԲԵՐԻՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑՈՎ

ՄԱԿ-ի կրօնքի ու համոզումներու ազատութեան յատուկ տեղեկաբերը միջամտութիւն մը կատարած է Իսրայէլի մօտ, Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարանին պատկանող Պարոն Տէր կալուածին հարցին առընչութեամբ: Ա. Ամոր պահանջած է որ Իսրայէլ կրօնական այդ կալուածին իսրայէլեան զօրքին կողմէ գրաւումին մասին բացատրութիւն տայ: Նաեւ ուզած է որ Իսրայէլ յարգէ միջազգային իրաւունքի չափանիշները:

Ծանօթ է որ իսրայէլեան այդ գրաւումին դէմ պատրիարքարանին բոլոր դիմումները, բողոքները ապարդիւն մնացած են:

Տեղեկաբեր Ա. Ամորը շարժման մղողը եղած է Կոլկաւեան կեդրոնը որ ՄԱԿ-ի Մարդկային իրաւունքներու բարձրագոյն մարմնին դիմած է, որպէսզի զգուշացնէ հայ համայնքին կրօնական իրաւունքներուն դէմ գործուած այս ոտնձգութեան անդարմանելի հետեւանքներուն դէմ:

Ա. Ամոր ՄԱԿ-ի յատուկ տեղեկաբեր է 1995-էն ի վեր, Մարդկային իրաւունքներու կոմիտէին փոխ-նախագահ եւ Սահմանադրական իրաւունքի միջազգային ակադեմիային նախագահ: Անդամ է նաեւ ԻՒՆԵՍՔՕ-յի միջկրօնական երկխօսութեան կոմիտէին: Իր դիմումին մասին Յուլիս 30-ի հաղորդագրութեամբ մը տեղեկացուցած է Հայ Դատի Եւրոպական յանձնախումբը:

78ՐԴ ՏԱՐԻՆ ԹԵՒԱԿՈԽՈՂ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ

Այդ «Յառաջ»ն է: Ծնած 1925-ին հայ լրագրութեան պատմութիւնը կերտող հսկաներէն մէկուն՝ Շաւարշ Միսաքեանի խիզախ որոշումով: Անձ մը որ ապրած ըլլալով Մեծ Եղեռնի ամբողջ ողբերգութիւնը, սուգի եւ ողբի փոխարէն, անմիջապէս լծուեցաւ վերականգնումի կենսական գործին, վերականգնում մը որ կրնար սկիզբ առնել միայն Հայ Գիրով՝ գիր մը, որ պիտի մտնէր գաղթական համեստ յարկերէն ներս, իր հայրենի շունչը բերէր ցիր ու ցան եւ տատանորդուած հայ օճախներուն, կրկին ոգեշնչելու բազմութիւններ, կրկին լծելու ազգապահպանման անվերջ պայքարին: Հայ գիրին ու հայ լեզուին այդ քուրմը որ Շաւարշ կը կոչուի, Մեծն Պօղոս Առաքեալին նման յանդգնեցաւ ազդարարել «զառ ի յետոյս մոռացեալ՝ ի յառաջադիմն նկրտիմ» եւ յաջողեցաւ:

Այսօր «Յառաջ» 77 տարիներ վերջ, ոչ միայն Եւրոպայի առաջին հայ օրաթերթն է դժբախտաբար, պիտի ըսէր ինք՝ Մեծ Շ., այլ Ֆրանսայի միակը.... որովհետեւ վստահ եմ որ «Յառաջ»ի մեծահոգի ընտանիքը պիտի ուզէր որ ոչ միայն «մէկ», այլ տասը եւ աւելի հայ օրաթերթեր լոյս տեսնէին Եւրոպայի մէջ: Այդ կը փաստեն 77 երկար տարիներու գաղափարախօսութիւնը «Յառաջ»ի, անոր հարիւրաւոր խմբագրականները, հազարաւոր էջերու բովանդակութիւնը, մշակած գրականութիւնը: «Յառաջ»ի առաքելութիւնը առաջին օրէն եղած է եւ այսօր 78-րդ տարուան սեմին կը մնայ՝ ծառայել Հայ Գիրին, Հայ Լեզուին, Հայ Մշակոյթին եւ այս երրորդութեան ճամբով՝ Հայ Ժողովուրդին:

Շաւարշ 1957-ի տխուր օր մը, յանկարծական հեռացաւ մեզմէ իր վսեմ շունչը ու վառ ջահը փոխանցելով Արփիկին, որ այսօր 45 տարիէ ի վեր, աննկուն կամքով եւ յարատեւութեամբ, նիւթական եւ մարդկային զոհողութիւններով, ամէն օր հազարաւոր հայ օճախներէ ներս, Եւրոպայի բոլոր անկիւնները ցրուած, կը բերէ Շաւարշի շունչն ու ոգին, սերտ գործակցութեամբ Հայ Գիրին ուրիշ նուիրեալի մը՝ Արփի Թոթոյեանի, որոնց միասնաբար կատարած աշխատանքը ոչ միայն բարձր կը բռնէ հայ լրագրութեան եւ հայ լեզուին դրօշը Սփիւռքի մէջ, այլ վստահաբար պատիւ կը բերէ հայ իգական սեռին:

Սիրելի «Յառաջ», շարունակէ՛ դժուարին պայքարդ ի սէր Մեծասքանչին, վստահ եմ որ պիտի գտնուին ազնիւ հոգիներ որոնք ըմբռնելով կատարած դերիդ կարեւորութիւնը Հայ Գիրին ու Մշակոյթին համար կատարած հսկայական ծառայութիւնդ, խրախուսիչ ձեռք մը երկարեն որ շարունակես 77 տարիներու յաղթական ընթացքդ:

Սա քու հաւատարիմ ընթերցողներուդ սրտագին մաղթանքն է այսօր, երբ կը թեւակոխես 78-րդ տարին, առոյգ պայքարող, անկոտրմնակալ երիտասարդի շունչով:

Հ.Ց.Պ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՎԵՏԻՆԻ (նախկին արեւելեան Գերմանիա) մէջ, Շիրաք եւ Շրէօտէր ջանացին լուծել իրենց խոր տարակարծութիւնները, մանաւանդ նկատի առնելով որ հաւանաբար Շրէօտէրի վերջին հանդիպումը ըլլայ: Ֆրանսա եւ Գերմանիա շեշտեցին թէ կ'ուզեն նոր եռանդ մը տալ ապահովութեան եւ պաշտպանութեան եւրոպական քաղաքականութեան եւ համաձայնեցան արտաքին քաղաքականութեան շուրջ: Նոյն մտահոգութիւններն ունին ինչ կը վերաբերի Մերձաւոր-Արեւելքի կացութեան եւ ստիպողական կը նկատեն միջազգային ժողովի մը գումարումը: Ինչ կը վերաբերի Իրաքի, կը գտնեն որ Պաղտատ նախ պէտք է գործադրէ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւերը եւ ընդունի ՄԱԿ-ի դիտորդներու վերադարձը առանց նախապայմանի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ-ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, անձնասպանական նոր ոճրափորձ մը գործուեցաւ Յուլիս 30-ին, որու միակ մեռեալը 17-ամեայ պաղեստինցի քամիքազն էր եւ կային եօթը վիրաւորներ: Նապլուսի մօտ ալ երկու իսրայէլացիներ սպաննուեցան: 2000 Սեպտեմբերի ինթիֆատայէն ի վեր մեռեալներու թիւը հասած է 2384-ի, որոնց 1763-ը՝ պաղեստինցի եւ 583 իսրայէլացի, ըստ երկու կողմերու պաշտօնական վիճակագրութեանց: Իսրայէլ կը շարունակէ դատապարտել «անտանելի վայրագութիւնը» եւ կը հաստատէ որ պաղեստինցի բնակչութեան վրայ իր ճնշումը պիտի չթե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուլիս 30 / 31)

ՄԱԿ-Ի ԳԼԽԱՒՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղար Ք. Անան նամակ մը ղրկած է Ադրբէջանի Արտաքին գործերու նախարարութեան ուր Ղարաբաղի հակամարտութեան մասին կազմակերպութեան Ապահովութեան Խորհուրդին բանաձեւերուն հիման, իր աջակցութիւնը յայտնած է խաղաղ կարգաւորումին: Ք. Անանի նամակը պատասխան է Ադրբէջանի Արտաքին գործերու նախարարին այն նամակին ուր ՄԱԿ-ի ուշադրութիւնը կը հրաւիրուէր Ղարաբաղի նախագահական ընտրութեան, կոչ ընելով նկատի չառնել այդ ընտրութիւնը:

***

ԿՐՕՆԱԿԱՆ 51 ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Ըստ քրիստոնէական դաստիարակութեան կեդրոնին, Հայաստանի մէջ արձանագրուած է 51 կրօնական կազմակերպութիւն: 1997-ին, որպէս այդ, պաշտօնական արձանագրութիւն ունենալու համար անդամներու նուազագոյն թիւը 50-էն 200-ի բարձրացած է: Կրօնական աղանդներէն քրիստոնէութեան հետ անմիջական առնչութիւն ունեցողներն են հոգեգալստականները, խարիզմատները, ադւենտիստները, մորմոնները, իսկ ոչ քրիստոնէականները՝ քրիշնայականները, պահայականները, օքիլիստները: Նշուածներէն գլխաւորներուն անդամները կը խմբեն շուրջ 50 հազար հոգինոց զանգուած մը:

***

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԶՈՐՔ ԾԱԼԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վրաստանի կառավարութեան Յուլիս 30-ի նիստին նախագահ Շեւարնաձէ յայտարարած է թէ Ծալկայի շրջանը ներքին զօրքերու գումարտակ մը պիտի զետեղուի: Ատոր նպատակն է տեղւոյն վրայ կարգ-կանոնին հսկել, զօրակոչին հետեւիլ: Կը կարծուի որ որոշումը Պաքու-Թիֆլիս-Ճէյհան քարիւղատարին այդ շրջանէն անցնելիք հատուածին ապահովութեան մտահոգութեան արդիւնք է:

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ.»Ի ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

ՄԻՆԱՍ ԳՈՃԱՅԵԱՆ

Բ. _ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԷՆ ԵՏՔ

Եղեռնի յիսնամեակը Բ. Աշխարհամարտէն ետք առաջին ցնցող քաղաքական երեւոյթն էր ամբողջ հայութեան համար: 1965_ին հայրենիքի մէջ աննախընթաց խաղաղ երթերն ու ցոյցերը երիտասարդութեան ու մտաւորականութեան մէջ բորբոքեցին պահանջատիրութեան զգացումը, ներառեալ Արցախի ճակատագիրը, Հայ Դատի հետապնդման անժամանցելիութիւնն ու անոր միջազգայնականացման անհրաժեշտութիւնը: Յիսնամեակը առիթ տուաւ հայ պատմաբաններուն հրապարակ հանել արժէքաւոր հրատարակութիւններ՝ նուիրուած Հայկական Ցեղասպանութեան:

Սփիւռքի մէջ նոյնպէս յիսնամեակը եղաւ անկիւնադարձային՝ նոր ճիգով մը Հայկական հարցն ու Ցեղասպանութիւնը միջազգային հասարակայնութեան ուշադրութեան յանձնելու ուղղութեամբ: Սակայն պարզուեցաւ նաեւ միաժամանակ որ միասնականութիւն մը մէջտեղ բերելու ճիգերուն մէջ հայ քաղաքական կազմակերպութիւնները ունէին տարբեր պատկերացումներ, ու տակաւին կը շարունակուէր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ճգնաժամը պաղ պատերազմի գաղաթնակէտային տարիներուն:

Հայ երիտասարդներու կարծիքով ըՍփիւռքը իր ցաք ու ցրիւ վիճակով, անկազմակերպ կամ աննպատակայարմար հոլովոյթով, այլեւ մանաւանդ ոտքին տակ պակսող հողին պատճառով, կը զգար պահանջը նոր մօտեցման ու նոր ուղիներու փնտռտուքի մը:

Միջին _ Արեւելքի եւ յատկապէս Լիբանանի մէջ երիտասարդութիւն մը հասակ առած էր, որուն մասին կը տիրէր այն տպաւորութիւնը թէ՝ օտարամոլ է դարձեր, հեռացեր է ազգ. մտահոգութիւններէ և անտարբեր է: Անշուշտ, որոշ իրականութիւն մը կար այս տպաւորութեան մէջ, սակայն երիտասարդութեան մէկ կարեւոր տոկոսը չէր ընդունէր իր մասին տիրող այս հապճեպ կարծիքը, մանաւանդ եթէ անիկա կուգար «վերէն», կարգ մը կուսակցապետերէ եւ ամբոխավար աժան ճառախօսներէ: Ասոր պերճախօս ապացոյցն էր «ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ.»ի պատրաստած 18 _ 20 տարեկան երիտասարդներու ուղղուած հարցարանին գըրանցած հետեւեալ արդիւնքը:

Հարցում._ Ի՞նչ բանը արգելք կը հանդիսանայ հայ կեանքէն ներս ձեր լման մասնակցութեան:

Պատասխան._ 58 տոկոս կուսակցական նեղմտութիւն, 12 տոկոս ոչ մէկ արգելք, 12 տոկոս անորոշ, 18 տոկոս այլազան:

Գ. _ ՆՈՐ ՈՒՂԻԻ ՈՐՈՆՈՒՄ

Երիտասարդութեան մէջ դժգոհութիւնը ակնյայտ էր եւ համատարած: Յաճախակիօրէն, երբեմն տեղի անտեղի յիշուող «հայապահպանում», «ձուլում», «ազգային մշակոյթ», «առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդ» եւ նման բառեր ու արտայայտութիւններ այլեւս սկսեր էին ջղայնացնել երիտասարդութիւնը: Աշխարհի ընդհանուր հոսանքէն, յեղափոխական շարժումներէն, տնտեսական ու մշակութային վերափոխութիւններէն հեռու մնալու վախ մը պարզապէս կ՚առաջացնէր դժգոհութիւն մը հայ երիտասարդութեան մօտ: Եւ ահաւասիկ ըսփիւռքահայութեան օրրան Պէյրութի մէջ «խումբ մը տղաք ճամբայ ելան...: Անոնք իրարու միացած էին հասարակաց երկու կէտերու շուրջ _ դժգոհ էին ընդհանուր կացութենէն, պահանջը կը զգային նոր դիծի մը, նոր ուղղութեան մը, որ զարգացող ապագայի հեռանկարով դարբնէ ներկան» (Խմբագրական «Երիտասարդ Հայ.»ի, 1970):

Սփիւռքի ու միջազգային կեանքի վերոյիշեալ պայմաններու մէջ հարիւրամեայ քարաշէն տան մը պատերէն ներս կը ծնէր «ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ.»ը:

Ո՞րո՞նք էին «այս տղաքը»: Անոնք «50_ամեակի մեծ յուսախաբութենէն ծնած խումբ մը տխուր խենթեր» էին: Անոնք ամենատարբեր մասնագիտութիւններու մէջ համալսարանական կրթութիւնը նոր աւարտած երիտասարդներ էին, որոնք կը հաւատային թէ նոր հիմնադրուող թերթը «պիտի հանդիսանայ հայ երիտասարդութեան հոգեկան միասնականութեան ազա՛տ պատգամախօսը», կ՚ըսուի անդրանիկ թիւին «Դաւանանք»ին մէջ, (1969 Դեկտեմբեր 27):

Ընթերցողներուն համար անակնկալ մըն էր քաղաքական տարբեր միջավայրերէ եւ դաստիարակութիւններէ սնունդ առած այս երիտասարդներու մէկտեղումը ընդհանուր նպատակի մը շուրջ, որ Սփիւռքի կուսակցականացած մթնոլորտին մէջ պիտի համարձակէր նոր թերթ մը հրատարակել:

Նախաձեռնութիւնը կուգար երկու տեսլապաշտ համալսարանաւարտներէ Յովսէփ Մելքոնեան եւ Լուֆթի Թապագեան: Մելքոնեան՝ քաղ _ տնտեսագէտ էր, որ ուսուցիչ էր Մխիթարեան վարժարանի մէջ, (այժմ Ուաշինկթըն World-Bank_ի մէջ կարեւոր պաշտօնի տէր) Թապագեան՝ Երեւանէն շրջանաւարտ որպէս բեմադիր ու դերասան: Յովսէփը եւ Լութֆին շուտով իրենց շուրջ կը հաւաքեն այլ խանդավառ մտաւորականներ: Հետաքրքրական էր Հայ Կաթողիկէ համայնքի հոգեւոր սպասաւոր Անդրանիկ Վրդ. Կռանեանի գործօն մասնակցութիւնը, հոգեւորական մը, որ ինքզինք չէր սահմանափակեր եկեղեցական պարտականութեանց մէջ միայն: Ժիրայր Դանիէլեան, Հայկական Գոլէճի գրադարանավար, ազնիւ ու պրպտող երիտասարդ մը (այժմ Հ. Բ. Ը. Մ. Դարուհի _ Յովակիմեանի տնօրէն) եւ Պետրոս Թերզեան՝ տնտեսագէտ ու քարիզագէտ գնող միտք մը, քիչ ետք կը միանար նաեւ գեղանկարիչ Ալեքսան Պերէճիքլեան:

Միջանկեալ ըսենք, որ թերթը նախապէս կը կոչուէր «Երիտասարդ Հայուհի», որուն արտօնատէրն ու խմբագրապետուհին էր Տիկին Սիրան Սեզան:

«Երիտասարդ Հայ.ը նոր Սփիւռքի խօսքն է, Սփիւռք, որ յեղաշրջուող աշխարհի պահանջներուն համաձայն գիտական _ քննական մօտեցումով եւ ապագայի մը հեռանկարով կ՚ուզէ դարբնել ներկան», կ՚ըսուի «Դաւանանք»ին մէջ: Նորութեան մը ակնկալութիւնը ընդհանուր համատարած ցանկութիւն մըն էր այդ տարիներուն, որով ամէն խաւի ու ճաշակի անձեր արձագանգեցին անմիջապէս թերթի լոյս ընծայման առթիւ: Բանաստեղծ Վահէ Վահեան «փշոտ ճամբայ» ընտրած երիտասարդներուն սկիզբէն կը զգուշացնէր իր ողջոյնի խօսքին մէջ. «Անպայման պիտի հանդիպիք ուրացումներու, քննադատութիւններու, զարպարտութիւններու»: Լիբանանի ծըրագրաւորման նախարար Մորիս Ժըմայէլ իր շնորհաւորական գիրին մէջ կ՚ընդգծէր մամուլի գիտականութեան անհրաժեշտութիւնը, թերթը «կուգայ այնպիսի ժամանակներուն, ուր բացարձակապէս անհրաժեշտ դարձած է հրամցնել գիտական մակարդակով ծանուցումներ»: Նախարարը արդարացիօրէն կը մատնանշէր հայ մամուլի մէջ տիրող բաց մը, զոր «կուգայ լեցնելու այս հրատարակութիւնը»: Արմատական ու կռաքանդ Վահէ Օշական ուղղակի կ՚ըսէ. «Ամէն բան քանդեցէ՛ք: Գրական ահաբեկչութիւն ըրէ՛ք», ի մտի ունենալով անցեալի վերագնահատումներուն անհրաժեշտութիւնը, որուն մասին հիմնադիրները յատուկ կէտ մը մտցուցած էին «Դաւանանք»ին մէջ:

Սփիւռքի կառոյցին հետեւանք եղող հայ քաղաքական մամուլի կուսակցականացումը պատճառ դարձած էր նիւթերու սահմանափակութեան, միտումնայնութեան եւ շատ յաճախ նաեւ ինքնագրաքննութեան: Հետեւաբար նոր սերունդը եւ յատկապէս ուսեալ խաւը անոր՝ չգոհանալու, դժգոհ մնալու եւ հեռանալու պատճառներ ունէր: Ընթերցող մը կը գրէր՝ յստակօրէն դնելով իր ակնկալութիւնները, որ «Երիտասարդ Հայ.»ը կրնայ «նոր լոյս մը» ծագեցընել «հայ մամուլի ներկայ մռայլ ու կաղապարուած իրականութեան վրայ...»:

(Շար. 2)

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ԽԱՉԵՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ

(2001-2002 Տարեշրջան)

Անցնող տարեշրջանին ամբողջացաւ մեր կեդրոնի գործունէութեան տասնըհինգամեակը: Եթէ յատուկ ձիգ բրած ըլլայինք, հազիւ թէ յաջողէինք տարեդարձի այսքան պատշաճ տարի մը բոլորել: Բընականօրէն ու պարզ գոհունակութեամբ, մենք ունեցանք գործունէութիւն մը, որ իսկապէս վայել է տասնըհինգամեակին:

ԼՐԱՑՈՒՄ

Շատ մը կողմերով այս տարեշրջանը ամբողջացումն ու պսակումն է անցած մէկուկէս տասնամեակի ընթացքին կատարուած աշխատանքին:

Այսպէս, լրումն հասաւ BT_ի նոր ծրագիրի գործադրութիւնը եւ գալ տարի պիտի կրնանք մեր առաջին թեկնածուները ներկայացնել նոր ծրագիրով քննութիւններուն:

Լրումին հասաւ նաեւ TS_ի մեր առաջին թեկնածուներու եռամեայ պատրաստութիւնը: Անոնք Մայիս 14_ին ներկայացան բերանացի քննութեան, Յունիս 24_ին ալ՝ գրաւոր քննութեան: Կասկած չունինք, որ պատուով դուրս պիտի գան այս նոր փորձութենէն:

Այս տարի մեր կեդրոնը կը հասնի նաեւ պաշտօնական ճանաչումի հանգրուանին: Դիմում ներկայացնելէ ետք, ընդունած ենք այցելութիւնը պետական բազմաթիւ մարմիններու, որոնք դրական տեղեկագիր ներկայացուցած են մեր մասին: Կրթական Նախարարն ալ համաձայնութիւն տուած է առժամեայ արտօնագիրով գործելու մեր դիմումին սպասելով Նախարարներու Խորհուրդի վերջնական վաւերացումին: Կը մնայ միայն այցելութիւնն ու տեղեկագիրը Քաղաքային Պաշտպանութեան սպասարկութեան:

Լրացումի ծիրին մէջ կ՚իյնայ նաեւ մեր վերջնական տեղաւորումը մեզի տրամադրուած մնայուն կայքին մէջ: Շարունակելով բարեկարգումի աշխատանքները, առանձին գրասենեակներ յատկացուցինք վարիչին ու քարտուղարուհիին ու կը պատրաստուինք ստանձնելու մեր մանաչէնքի վերջին սենեակը, որ տակաւին կը ծառայէ իբրեւ կեդրոն Քրիստոնէական Դաստիարակութեան Բաժանմունքին: Երբ այս վերջինը փոխադրուի իր նոր գրասենեակները, մենք պիտի կրնանք ունենալ բաւական ընդարձակ տարածութիւն մը, ուր մանկավարժական անձնակազմը եւ ուսանողութիւնը կարենան հանգիստ հաւաքուիլ միասին: Մեր մինչեւ հիմա գործածած ընկերային սենեակը հաճելի վայր է անշուշտ եւ ուսանողուհիները երբեմն կը նախընտրեն հո՛ն դաս ընել փոխանակ դասարան երթալու, բայց չի կրնար պարփակել բոլորս միաժամանակ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ներկայ տարեշրջանը համեմատաբար կարճ եղաւ ու այդ փակ պատճառով ունեցաւ շատ խիտ ծրագիր: Ուզեցինք աշխատանքի սկսիլ Սեպտեմբեր 10_ին, բայց չկրցանք ապահովել բոլոր նիւթերու միաժամանակ դասաւանդումը: Պետական քննութիւններու երկրորդ շրջանին պատճառով, արաբերէնը եւ արաբերէնով տրուող առարկաները սկսան աւանդուիլ միւսներէն մօտ ամիս մը ետք: Պետական քննութիւններու պատճառով դարձեալ, տարեշրջանը փաստօրէն փակուեցաւ Ապրիլի վերջը եւ կարգ մը դասեր միայն շարունակուեցան Մայիսին: Բարեբախտաբար կատարելագործեալ կազմակերպութեամբ Զատիկի արձակուրդը շուտ սկսաւ ու շուտ վերջացաւ եւ մենք կրցանք աշխատիլ: Պէտք պիտի ըլլայ որ յառաջիկային ալ յարմարինք պետական քննութիւններու կշռոյթին, տարին սկսինք Սեպտեմբերի կէսերուն ու փակենք Մայիսի սկիզբը՝ 25_ի տեղ 20 _ 22 աշխատանքի շաբաթ վերապահելով մեր ուսանողուհիներուն: Սակայն այս ձեւով անոնք յաւելեալ ժամանակ պիտի ունենան իրենց ձեռային աշխատանքները եւ հոգեբանութեան ու մանկավարժութեան զեկուցումները լրացնելու:

Այս տարեշրջանին մենք ունեցանք 35 ուսանողուհի, որոնցմէ մէկը տարուան կէսին լքեց ուսումը, երկրորդ մըն ալ հիւանդութեան պատճառով ստիպուեցաւ ընդհատել զայն: Մնացած 33 հոգիները հետեւեալ բաշխումը կը ներկայացնէին, 10 հոգի BT_ի 3 դասարաններուն մէջ, 20 հոգի TS_ի 3 դասարաններուն մէջ եւ 3 մասնակի ուսանողուհի:

Կրթական ծրագիրը կ՚ընդգրկէր երկու մակարդակի հետեւեալ դասանիւթերը՝ շաբաթական ընդամէնը 17 դասապահ հաշիւով. Հայերէնի բարելաւում, Հայերէնի դասաւանդումի կերպ, Հայոց Պատմութեան դասաւանդումի կերպ, Կըրօնի դասաւանդումի կերպ, Արաբերէն, Արաբերէնի դասաւանդումի կերպ, Ֆըրանսերէն, Անգլերէն, Անգլերէնի դասաւանդումի կերպ, Ընդհանուր զարգացում, Ընկերային գիտութիւններ, Գծագրութիւն, Երաժշտութիւն, Ձեռային աշխատանք, Համակարգիչ, Առողջապահութիւն, Մանկավարժութիւն, Մանկական գրականութիւն: Առաջին կիսամեակի քննութիւնները տեղի ունեցան Փետրուար եւ Մարտ ամիսներուն, եւ երկրորդները՝ Մայիս եւ Յունիս ամիսներուն:

Մանկավարժական մեր անձնակազմը կը բաղկանար ութ հոգիէ. մնայուն երկու պաշտօնեայ՝ վարիչն ու քարտուղարուհին եւ այցելու վեց դասախօս _ դասախօսուհիներ. Մաշտոց Վրդ. Զօպանեան, տիկիններ՝ Եւա Գորէսեան, Անահիտ Պալեան, Քարլա Մաքսուտ եւ պարոններ՝ Անթուան Ապու Նոհրա եւ Զաքար Քէշիշեան: Նման սեղմ կազմով աշխատանքը նպատակայարմար է ակադեմական եւ ընկերային պատճառներով: Դասախօսները սերտ խումբ մը կը կազմեն, պարզ ու ջերմ յարաբերութիւններ կ՚ունենան ուսանողուհիներուն հետ, ինչ որ պատճառ կ՚ըլլայ առաջին օրէն մեր կեդրոնին մէջ ստեղծուած ընտանեկան մթնոլորտի պահպանումին: Տրամաբանական է, որ նման փոքր խումբով ալ շարունակուի աշխատանքը գալիք տարիներուն:

ԸՆԿԵՐԱՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

Այս տարեշրջանին ալ մեր ուսանողուհիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կազմուած էր ուսուցանող տիկիններէ, որոնցմէ շատեր ունին փոքր տարիքի զաւակներ: Այս իրողութիւնը որոշ չափով կը դժուարացնէր մեր աշխատանքը. պէտք էր կէսօրէ ետք ուշ չսկսիլ դասաւանդութիւնը, որպէսզի անոնք դպրոցներէն ուղղակի գային կեդրոն, նաեւ ուշ չվերջացնել, որպէսզի հասնէին տնային իրենց պարտականութիւններուն: Դասերը նպատակայարմար կերպով խմբեցինք որոշ օրերու վրայ, ուսանողուհիներուն ալ արտօնութիւն տուինք իրենց յարմարող օրերուն գալու կեդրոն: Հարկադրուեցանք նաեւ մեր արձակուրդները յարմարցնել ազգային եւ յարանուանական դպրոցներու արձակուրդներուն: Դասերը չտուժեցին այս կարգադրութենէն, բայց ընկերային կեանքը տուժեց փաստահարար: Ուսանողական Խորհուրդը փաստօրէն գործունէութիւն չունեցաւ այս տարի եւ ընդամէնը երեք ընկերային հաւաքոյթ կազմակերպուեցաւ՝ վերամուտի, տարեդարձի մը եւ տարեվերջի առիթով: Կաղանդի եւ Զատիկի աւանդական հանդիպումներն իսկ չկայացան՝

օրերու անյարմար դասաւորումին պատճառով:

Բայց արտադասարանային մշակութային գործունէութիւն մը կրնայ եղած ունենալ նուազագոյն չափով եւ դասերուն հետ սերտ յարաբերութեամբ:

Հոկտեմբեր ամսուն Պէյրութի մէջ տեղի ունեցան Antoine de Saint- Exupery_ի նուիրուած ցուցահանդէս մը եւ դասախօսութիւններ: Այս հեղինակը մանկական գրականութեան մեր ցանկին վրան էր: Անոր վերաբերող դասերը Հոկտեմբեր ամսուան մէջ տեղաւորեցինք եւ առիթէն օգտուեցանք տեսնելու համար ցուցահանդէսը եւ հանդիպելու Saint _ Exupery_ի հարազատներուն: Անոնք եկան կեդրոն եւ մէկուկէս ժամուան հաճելի եւ օգտակար զրոյց մը ունեցան մեզի հետ: Նախատեսուած էր նաեւ օգտուելով պտոյտ մը Պէյրութի կեդրոնական թաղերուն վերեւ, բայց աննպաստ եղանակը խանգարեց այս ծրագիրը:

Ընդունեցանք նաեւ այցելութիւնը Ֆրանսահայ երկու մշակութային գործիչներու՝ պարոններ Սարհատ Գրճեանի եւ Հրայր Այվազեանի: Անոնք եկած էին Համազգայինի Պատգամաւորական Ժողովին մասնակցելու եւ ժողովէն առաջ հանդիպեցան մեզի Մարտ 20_ի յետմիջօրէին: Առիթէն օգտուելով՝ մոցուցինք մեր Ֆրանսերէնի դասարան եւ մասնակից դարձուցինք կենդանի խօսակցութեան փորձի մը: Մեզի համար օգտակար էր փորձը, կը յուսանք որ իրենց համար ալ հաճելի եղաւ:

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Այս տարեշրջանին գործակցութեան մեր կարկինը շատ լայն բացուած էր՝ թէ՛ աշխարհագրական, թէ՛ ժամանակային իմաստով:

Առաջին հերթին գործակցեցանք Լիբանանեան Կարմիր Խաչին հետ: Առողջապահութեան մեր ծրագիրին մէջ կարեւոր բաժին մը կար շտապ օգնութեան յատկացուած: Դիմեցինք Կարմիր Խաչի պատասխանատուներէն Տիկին Քարլա Մաքսուտին եւ խնդրեցինք որ ի՛նք դասաւանդէ այդ նիւթը: Տիկինը սիրով ընդունեցաւ եւ կամաւոր կերպով դասաւանդեց Ա. կիսամեակի ամբողջ տեւողութեան՝ Շաբաթ, կէսօրէ ետքերը գալով կեդրոն: Երկուստեք շատ գոհ մնացինք այս փորձառութենէն, մենք մարդամօտ մանկավարժուհիի մը գիւտը ըրինք, տիկինը՝ լուրջ ուսանողուհիներու:

Գործակցութեան երկրորդ ասպարէզը Քեբէօյ թեմն էր: Այս Թեմի Ուսումնական Խորհուրդը անգամ մը եւս դիմած էր մեր վարիչին՝ դասախօսութիւններու եւ դասախօսութիւններու շարքի մը համար՝ Հալէպի եւ Քամիշլիի մէջ: Նախատեսուած էին նաեւ մանկավարժական ժողովներ եւ հրապարակային դասախօսութիւններ: Այս բոլորը տեղի ունեցան Նոյեմբեր 18_էն սկսող շաբթուան ընթացքին՝ գլխապտոյտ տուող արագութեամբ, բայց նաեւ առաւելագոյն օգուտով, շնորհիւ Խորհուրդի անդամներու նուիրումին ու գործի անթերի կազմակերպումին:

Երկրորդ կիսամեակին սկսաւ մեր գործակցութիւնը Կիրակնօրեայ Դպրոցներու վարչութեան հետ: Կիրակնօրեայի շուրջ 15 ուսուցիչ _ ուսուցչուհիներ շաբաթը երկու երեկոյ, Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի, ժամը 19_էն 21 հաւաքուեցան մեր կեդրոնը ու հետեւեցան մանկավարժութեան եւ հայերէնի դասերու: Ամբողջ ծրագիրը կ'ընդգրկէ մանկավարժութեան, հոգեբանութեան, հայերէնի, Հայոց պատմութեան ու կրօնի դասաւանդումի ընդամէնը 8 դասանիւթեր, որոնք պիտի աւանդուին 4 կիսամեակներու ընթացքին: Հետեւողներուն պիտի տրուի յատուկ վկայագիր: Դասընթացքը ձրի է, հիմնուած կամաւոր աշխատանքի եւ ինքնաբաւութեան սկզբունքներու վրայ: Հայր Մաշտոցը, Օր. Սալբի Ճինկէօզեանը եւ մեր վարիչը անվճար կ'աշխատին: Երկու հաստատութիւններու գործակցութիւնը օգտակար է եւ հաճելի:

Նոյնքան օգտակար եւ հաճելի է նաեւ մեր գործակցութիւնը Քրիստոնէական Դաստիարակութեան բաժանմունքին հետ, բայց պատրաստական մակարդակի վրայ, ոչ՝ գործադրութեան: Մենք միասին հարստարակած ենք արդէն աւելի քան 20 գործ: Քանի մը տարիէ ի վեր նոր գիրք տպուած չէ, բայց բնագիրներու պատրաստութիւնը շարունակուած է բնականօրէն: Ներկայիս ունինք հինգ պատրաստ աշխատութիւններ, որոնք կը ծրագրենք գալ տարեշրջանին հրամցնել մանուկ ու պատանի ընթերցողներուն, Քոլլոտիի Փինոքիոյի Արկածները՝ հայր Պարթեւ Կիւլիւմեանի թարգմանութեամբ, Լակերլոֆի Նիլս Հոլկերսընի Հրաշալի ճամբորդութիւնը՝ Գ. Շահինեանի թարգմանութեամբ, նոյն Գ. Շահինեանի Պիժուն, ինչպէս նաեւ Ստեփան Զօրեանի Մի կեանքի Պատմութիւն վէպի ու Հրաչեայ Աճառեանի Յուշերու խտացումը:

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել Հայոց Պատմութեան Դասաւանդումի կերպը, որուն պատրաստութիւնը աւարտեցաւ կրթական տարեշրջանի վերջերուն:

Այս տարի մենք ունեցանք նաեւ խորհրդակցական գործակցութիւն՝ մօտակայ թէ հեռակայ կարգով: Փետրուար ամսուան ընթացքին ստացանք հեռախօսային կանչ մը Գանատայի Թորոնթօ քաղաքի Ս. Խաչ վարժարանի տնօրէնուհիէն եւ ընդունեցանք այցելութիւնը պէյրութաբնակ երկու խաչուհիներու՝ գրեթէ միեւնոյն նպատակով: Առաջինը մեթոտային օժանդակութիւն կը խնդրէր մեզմէ, երկրորդները կ'ուզէին խորհրդակցիլ չափահասներու կրթութեան վերաբերող թաղային ծրագիրի մը մասին, որ վստահուած էր Լիբանանի Օգնութեան Խաչին: Անշուշտ մեր վերաբերումը եղաւ դրական, տեսական խօսակցութեամբ փորձեցինք օգտակար ըլլալ անմիջապէս եւ մասնագիտական գրականութեան ու յարակից ընթերցումի գիրքերու խոստումով տրամադրութիւն յայտնեցինք օգտակար ըլլալու նաեւ յետագային:

Տարեշրջանը փակուեցաւ այցելութեամբը Լիոնի Մարգարեան _ Փափազեան վարժարանի եւ հեռանկարային խօսակցութեամբ մը Ֆրանսայի Կապոյտ Խաչի երկու ղեկավարուհիներու՝ տիկիններ Հելէն Մերճանեանի եւ Նազելի Ֆուրթինի հետ, Փարիզի Մշակոյթի Տան մէջ: Հանդիպումները տեղի ունեցան դատկուան արձակուրդին ընթացքին: Առաջին այցելութեան նպատակն էր մանկավարժական ու մեթոտային հարցերու մասին զրուցել Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանին եւ դպրոցի հայերէնաւանդ ուսուցչուհիներուն հետ, երկրորդ հանդիպումն ալ կը միտէր միջոցներ որոնելու՝ բարելաւելու համար հայերէնի ուսուցումը Կապոյտ Խաչի տասնեակ մը միօրեայ դպրոցներուն մէջ: Երկու զրոյցներն ալ գործնական հետեւանքներ պիտի ունենան յառաջիկայ տարեշրջանին:

Յառաջիկայ տարեշրջանին սկզբունքով պիտի գործակցինք նաեւ Հալէպի Մեսրոպեան վարժարանի հողաբարձութեան հետ: Ան կը փափաքի ուղարկել մեզի ուսուցչուհի մը, որ կ'ուզէ մասնագիտանալ իբրեւ մանկապարտիզպանուհի: Համաձայնութիւնը կայացած է, կը մնայ որ յիշեալ թեկնածուն կարենայ կրթաթոշակի մը շնորհիւ ապահովել Պէյրութ կեցութեան ծախքերը: Մենք անվճար պիտի հիւրընկալենք զինք BT_ի մէջ եւ օգնենք իրեն, որ պատրաստուի պետական քննութեան:

ՄԵՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՈՒՀԻՆԵՐԸ

Այս տարուան մեր աւարտականները 6 հոգի են.

Լեւոն Արապօղլեան, Թալին Կէօվօղլանեան, Մարիամ Հոփալեան _ Զափութեան, Անոյշ Մելքիսէթեան, Ճենի Սանդուխտեան, Զապէլ Փաչանեան _ Սալլում:

Շատ մասնաւոր պարագայ մը կը ներկայացնեն անոնք. բոլորն ալ մեր հին ուսանողուհիներն են: Մնացած են մեզի հետ կամ վերադարձած կեդրոն՝ պետական քննութեան պատրաստուելու համար: Անոնցմէ մէկը նախկին մասնակի ուսանողուհի մըն է, միւս բոլորը շրջանաւարտուհիներ են: Չորսը ներկայացած են TS_ի քննութեան, երկուքն ալ պիտի ներկայանան գալ տարի, երբ մէկը կատարած ըլլայ իր սթաժը վարժարաններու մէջ, իսկ միւսը ազատած՝ ծննդաբերութեան հոգերէն ... Տասնըհինգամեայ մեր պատմութեան մէջ անոնք առաջիններն են համալսարանական մակարդակի արհեստագիտական ուսումի հետեւող եւ համապատասխան պետական քննութեան ներկայացող:

Ասոնց վրայ կ'աւելնան մեր անցած տարուան աւարտականները, որոնք այլ, բայց նոյնպէս անսովոր պարագայ մը կը ներկայացնեն. յիշատակուած են 2000 _ 2001 տարեշրջանի տեղեկագիրին մէջ, իբրեւ մեր կեդրոնին ընթացքը աւարտող եւ պետական քննութեան ներկայացող շրջանաւարտուհիներ, բայց վկայականներու բաշխումի հանդէս չեն ունեցած՝ պարագաներու բերումով: Ներկայիս անոնք կը միանան աւարտականներուն, իբրեւ նախորդ հունձքի անդամներ:

Մէկ հոգի միայն, Մարալ Կէպէնլեանը, վկայական կը ստանայ այս տարի: Ան երկու տարի հետեւած է մեր դասերուն իբրեւ ազատ ունկնդիր եւ արժանի նկատուած՝ կանոնաւոր ուսանողուհի նկատուելու, ինչպէս երկու հոգիներ, իրմէ առաջ: Պայման էր սակայն, որ յաւելեալ տարի մը հետեւէր դասերու՝ յարգելու համար մեր Հիմնադրամի Ցանձնախումբին կողմէ դրուած պայմանը: Մարալը սիրով ընդառաջեց Յանձնախումբի պահանջին եւ տարեշրջանի սկիզբը սկսաւ հետեւիլ դասերու: Կանոնաւոր կերպով, ըստ իր սովորութեան: Հիւանդութիւնը ընդհատեց սակայն հետեւողական այս աշխատանքը: Մենք առիթ ունեցած էինք արդէն եզրակացնելու, թէ Մարալը արժանի է վկայականի՝ հակառակ տարեշրջանը ամբողջացուցած չըլլալուն:

ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Անմիջական ապագայի ուղեծիրը գծուած է արդէն. մենք պիտի շարունակենք կազմաւորել հայկական վարժարաններու մէջ աշխատող կամ աշխատիլ ուզող մանկավարժներ եւ պիտի պատրաստենք պետական քննութիւններու ներկայացող թեկնածուներ: Բայց հեռաւոր ապագան մշուշոտ է բաւական, եթէ ոչ մութ:

Հայկական վարժարաններու աշակերտութիւնը ենթակայ է նուազումի մնայուն գործընթացի մը: Պատեհապաշտ մտահոգութիւններէ առաջնորդուող ծնողներ օտար մասնաւոր վարժարաններ կը ղրկեն իրենց զաւակները, նիւթական դժուարութիւն ունեցողներ ալ՝ պետական ձրիավարժ կրթարաններ: Խտացում կը կատարուի մեր դպրոցական ցանցին մէջ եւ թիւը անսովոր ու մտահոգիչ սեղմում՝ մանկավարժական անձնակազմի: Այս ընթացքով մատուցումի եւ պահանջի անտեսական օրէնքը աւեր պիտի գործէ մեր կեանքին մէջ, արձակուող ուսուցիչներու թիւը պիտի աւելնայ եւ մանկավարժութեան թեկնածուներու թիւը պիտի պակսի:

Մեր կեդրոնը պատրաստ է անշուշտ կացութեան վերլուծումին ու դարմանի որոնումին նպաստելու, բայց հարկադրուած է մանաւանդ դառնալու տրուած որոշումներու անզօր վկան եւ անոնց հետեւանքներուն տխուր արձանագիրը:

Մաղթենք, որ գալիք օրերը շատ դժուար չըլլան մեր դպրոցներուն համար, բայց մանաւանդ շատ դաժան չըլլան մեր ուսուցիչներուն:

Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ
Վարիչ՝ «Խաչեր Գալուստեան»
Մանկավարժական Կեդրոնի

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԿԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.
ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

_ Ձեր արհեստը ի՞նչ է:

_ Ես ժամագործ եմ, իսկ ընկերս սարաֆ է:

_ Այն ատեն խնդիր կը դժուարանայ:

_ Քանի որ այնքան բարեկամ էք գայմագամին հետ, դժուարութիւն չի մնար, ամէն բան իր ձեռքն է:

_ Աղբոր պէս ենք իրարու հետ, բայց ի՞նչ պիտի տաք, եթէ այդ գործը յաջողցընեմ:

_ Ամէն մէկերնիս տասնական ոսկի կուտանք... աւելի կուտայինք, եթէ կարողութիւն ունենայինք, բայց դժբախտաբար չենք կրնար, այդ դրամն ալ մեր հացէն կտրելով պիտի տանք:

_ Ինծի նայեցէ՛ք, ես այս գործը կ'ընեմ, բայց պայմանով մը:

_ Ի՞նչ պայման:

_ Դրամը կանխիկ պիտի վճարէք:

_ Բայց եթէ չի կրնաք վէսիքան առնե՞լ:

_ Այն ատեն ձեր դրամը ձեզի կը վերադարձնեմ:

_ Աւելի աղէկ չըլլա՞ր, որ վէսիքան առնելէ ետքը դրամը վճարենք:

_ Եւ եթէ չի տա՞ք, ես ձեզ չեմ ճանչնար, շատ հաւանական է, որ պարկեշտ եւ պատուաւոր մարդիկ էք, բայց ինծի անծանօթ, որովհետեւ, Գոնիայի մէջ այսպէս շատերուն գործը տեսայ, եւ յետոյ դրամ չուզեցին տալ:

_ Գոնէ կէսը կանխիկ եւ կէսն ալ վէսիքան առնուելէ ետքը վճարենք:

_ Թող ձեր ըսածը ըլլայ, _ ըսաւ Ասոփիկ:

Երկու մարդիկը իրարու հետ ցած ձայնով խորհրդակցելէ ետքը տասը ոսկի տուին Ասոփիկին: Այս վերջինը գրպանէն յուշատետր մը հանեց եւ երկու մարդոց անունը, մականունը, ծննդավայրը, տարիքը եւ արհեստը մանրամասնօրէն գրեց:

_ Երկու օրէն եկէք եւ պատասխանը առէք, _ ըսաւ կտրուկ շեշտով մը:

_ Շատ աղէկ, շնորհակալ ենք:

Հազիւ թէ մեկնած էին, Յակոբ աղան ներս մտաւ:

Ինչպէս գիտենք, Յակոբ աղան ալ ընտանեօք երէկէն մնալու համար վէսիքա մը կը խնդրէր:

_ Ի՞նչ ըրիք, գայմագամ պէյը տեսա՞ք, _ հարցուց:

_ Հարկաւ, _ գոչեց Ասոփիկ, _ իրարու հետ համբուրուեցանք, այս իրիկուն ճաշի պիտի երթամ տունը, անպատճառ կ'ուզէ կոր, որ իր տունը բնակիմ, մերժեցի:

_ Ինչո՞ւ համար:

_ Ես ուրիշ հաշիւներ ունիմ, իմ գործիս անանկ կուգայ, որ ազատ ըլլամ: Տե՛ս, երէկ եկայ եւ այսօր օֆիս հաստատեցի այստեղ:

_ Իմ մասիս խօսեցա՞ք գայմագամին:

_Անշուշտ խօսեցայ, բայց աւելի մանրամասնօրէն այս իրիկուն, ճաշի ատեն պիտի խօսիմ, կարծեմ ժանտարմա քոմանտանին ալ հոն պիտի ըլլայ, անոր ալ կը խօսիմ, դուն այդ գործը եղածէն սեպէ:

_ Ողջ ըլլաք, Ասոփ'կ էֆէնտի, Աստուած ձեզի ղրկեց այստեղ, եթէ դուք չըլլայիք, ի՛նչ պիտի ընէինք:

_ Ես միշտ ձեռքէս եկած աղէկութիւնը չեմ խնայած եւ ոչ մէկուն:

_ Ձեզի երկու մարդ ղրկեցի, անոնք ալ գործ մը ունէին, եկան ձեզ գտա՞ն:

_ Քիչ մը առաջ հոս էին:

_ Պիտի կրնա՞ք բան մը ընել:

_ Հոս մնալու համար անոնք ալ վէսիքա կ'ուզեն կոր... մէյմէկ վէսիքա կ'առնենք դայմագայէն:

Նոյն միջոցին ծերուկ մը եկաւ, յարգական բարեւ մը տուաւ եւ ըսաւ.

– Ասոփիկ էֆէնտին տեսնալ կ'ուզէի:

– Ես եմ, – պատասխանեց բախտախընդիրը, – ի՞նչ կ'ուզես:

– Աղաչանք մը ունիմ ձեզի:

– Ի՞նչ է, տեսնենք:

– Այսօր-վաղը մեզի սէվք պիտի ընեն դէպի Թարսուս: Բոլոր կառքերը բռնըւած են, կառք չկայ, որ վարձենք եւ ըստիպուած ենք ոտքով երթալու... ուզեցինք գոնէ մինչեւ Պօզանթի երկաթուղիով երթալ, բայց անկարելի կ'ըլլայ կոր տոմսակ առնելը: Կայարանապետը կը մերժէ կոր, ըսելով, որ տեղ չկայ, մինչդեռ լսեցինք, որ ուրիշներուն տոմսակ տուեր է:

– Դուք քանի՞ հոգի էք:

– Ինը հոգի:

– Լաւ, – պատասխանեց Ասոփիկ՝ քոնեակի դաւաթը պարպելով:

– Կրնա՞ք բան մը ընել:

– Կայարանապետը միւսիւ Ալեքսիատէսը չէ:

– Այո՛, – հաստատեց Յակոբ Աղա:

– Իմ լաւ բարեկամս է, Պոլսէն կը ճանչնամ զինքը: Ես իր մասին խօսած եմ պարոն Հիւկնէնի հետ, եւ իմ շնորհիւս պաշտօնի բարձրացում ունեցած է:

– Այն ատեն, անշուշտ, երբոր բան մը ըսէք, պիտի չմերժէ, – դիտել տուաւ Յակոբ աղա:

– Ատոր տարակոյս չունիմ:

– Ե՞րբ այդ տոմսակները կրնաք առնել, – հարցուց ծերուկը:

– Այս իրիկուն կամ վաղը, իրիկուան դէմ միտք ունիմ կայարան երթալու: Ասկէ Պօզանթի քանի՞ ղրուշ է մէկ տոմսակը:

– Երրորդ կարգը 54 ղրուշ է:

(Շար. 275)

(Շար. Ա. էջէն)

թեւնայ: Միւս կողմէ, Համասը կը մեր֊ժէ Արաֆաթի ջանքերը հրադադարի մը յանգելու համար, գտնելով որ Պաղեստինցիներու կողմէ որեւէ հրադադար Շարոնի ախորժակը պիտի բանայ կրկին հարուածելու համար:

ՇԱՌԼ ՓԱՍՔՈՒԱ հրաժարեցաւ Օ֊տը֊Սէն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդի նախագահի իր պաշտօնէն, պաշտօն զոր կը վարէր 14 տարիէ ի վեր: Հետեւելով այն որոշումին որ կ'արգիլէ բազմաթիւ պաշտօններ վարել միաժամանակ, Փասքուա նախընտրեց Եւրոպական Խորհրդարանի երեսփոխան մնալ:

ՊԱՊԸ Մեքսիքա ժամանեց, ուր բնակչութեան 90%֊ը կաթողիկէ է եւ ընդունեցաւ արտակարգ ջերմեռանդութեամբ: Հոս ալ, Յովհ.֊Պօղոս Բ. կը սրբացնէ կարմրամորթ մը՝ Խուան Տիէկօ, որու գոյութիւնն ալ խնդրոյ առարկայ է: 57 տարեկան այս կարմրամորթը 1531 Դեկտեմբեր 9֊ին առաջին անգամ Կոյսը տեսած է, որ իրեն հրահանգեր է իրեն ի պատիւ սրբավայր մը կառուցանել: Քիչ անեն եաք, Մարիամ Աստուածածինը կրկին երեւցած է եւ համոզելու համար Խուան Տիէկօն իր գոյութենէն քովի բլուրին վրայ ծաղկած վարդեր քաղել տուած է, ծաղիկ մը որ գոյութիւն չունէր Մեքսիքօ: Կարգ մը կրօնաւորներու համար, Պապը պիտի սրբացնէ դոնգուխթատորներու ստեղծած մեծագոյն առասպելը եւ այդ ուղղութեամբ ալ դժուարացուցած են Պապը ամիսներէ ի վեր, նկատել տալով որ վարկի կորուստի վախ կայ սրբացնելով անձ մը որու «պատմական գոյութիւնը չէ փաստուած»: Բաղմաթիւ օտար պատմաբաններ ալ կը կասկածին Խուան Տիէկոյի գոյութենէն:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս ամբաստանած է Ռուսաստանը, որ ռմբակոծած է Վրաստանի հիւսիսը գտնուող Պանկիսիի կիրճերը, ուր չատ գաղթականներ համախմբուած են: Ռուսաստանի Պաշտպանութեան նախարարը Սերգէյ Իվանով սպառնացած է «յատուկ ուժեր» ղրկել Պանկիսիի կիրճերը արգիլելու համար ապստամբներու անցքը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմենուհի Գեւոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Կարօ Գորգիկեան 50 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

Լեւոն Գեւոնեանի եւ իր քրոջ՝ Ազապի Խաչիկեանի յիշատակին, Կարօ Գորգիկեան 50 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 ֊ 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10֊ին

Սահակ ֊ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

Հեռաձայն. ֊
04 ֊ 91 ֊ 77 ֊ 84 ֊ 70

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի

«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի

Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11֊ին

Chaville R. D.

կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8֊րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՎՐԻՊԱԿ

Այսօրուան թերթօնին թիւը պէտք է ըլլայ 274 եւ ո՛չ 275, ինչպէս մեր ընթերցողներն ալ ճշդած կ'ըլլան:

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;

— Association Cultuelle des Arméniens de GAP Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— **10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN**

— **A partir de 12 heures 30 :**

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / **Arsène et Alexandre**

Renseignements et réservations : ☎ **04. 94. 19. 51. 50**

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

HOM — C. B. A. F.

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	01.48.24.46.57
Région Rhône-Alpes	04.74.85.61.33
Région PACA	04.91.34.86.24

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE-PARIS

CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille

Récital Chopin
Aldo CICCOLINI

Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30

"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières
Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.
Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaïne	: 01.43.76.67.37
Mme Baghdacsarian	: 06.14.74.92.97
C.B.A.F.	: 01.48.24.46.57
Mme Madoyan	: 01.46.45.15.11
Mme Hakimian	: 06.19.21.18.36

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2
VENDREDI
2 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.484 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 78e ANNEE — N° 20.484

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՆՈՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁ՝ 7 ՄԵՌԵԱԼ, 70 ՎԻՐԱՒՈՐ

Անակնկալ մը չէր, քանի Գազայի վրայ եղած յարձակումէն ետք (մահ Շեհատէի եւ 12 ուրիշներու որոնց մէջ 9 մանուկներ, Յուլիս 22-ին) Համասը «արեան ծով» մը խոստացած էր Իսրայէլացիներուն: Բայց, եթէ ոճրափորձը անակնկալ մը չէր, անակնկալ էր վայրը: Արդարեւ, Յուլիս 31-ին, ժամը 13.30-ի շուրջ ռումբ մը կը պայթէր Երուսաղէմի Եբրայական Համալսարանի գաֆէթերիային մէջ, որ լեցուն էր այդ ժամուն, Իսրայէլացի, բայց նաեւ օտար ուսանողներով: Կան եօթը մեռեալներ որոնց մէջ 5 Ամերիկացի, մէկ Իսրայէլացի եւ մէկ Ֆրանսացի: Կան նաեւ 70 վիրաւորներ: Արարքին անմիջապէս տէր եղած է Համասը, չէշտելով թէ վրէժը կը լուծէ Սալահ Շեհատէի սպանութեան:

Եթէ նոյնիսկ Արաֆաթ, այս անգամ ալ դատապարտեց ոճրափորձը, Շարոնի համար կասկած չկայ, միակ պատասխանատուն Արաֆաթն է: Համասի համար, այս ոճրափորձը «կ'արձանագրուի շարքին մէջ փոխադարձութիւններու, որոնք երկար պիտի տեւեն եւ դաս մը պիտի տան բոլոր Իսրայէլացիներուն»:

Իսրայէլի Ներքին ապահովութեան ըսպասարկութիւնը, որու յանձնուած է ահաբեկչութեան դէմ պայքարը, կը խորհի թէ անձնասպանական 60 ոճրափորձեր ծրագրուած են եւ կը պատրաստուին, բայց, արդէն իսկ Իսրայէլ ոմանց առաջքն առած է: Շին Պէթը (Ներքին ապահովութեան սպասարկութիւնը) կը խորհի որ նման արարքներու առաջքն առնելու մեթոտներէն մէկն է տեղահանել քամիքազներու ընտանիքները: Ըստ իրեն, արդէն արդիւնք տուած է: Պաղեստինցի հայր մը իսրայէլեան ուժերուն յանձնած է իր զաւակը, որ կը պատրաստուէր անձնասպանական ոճրափորձ մը գործել, այն մտավախութեամբ որ իր տունը քարուքանդ կ'ըլլայ եւ ինք ալ կը տեղահանուի: Իսրայէլեան կողմը, չատ են անոնք որոնք ծայրայեղ լուծումներու կ'ուզեն դիմել, հակառակ անոր որ ծայրայեղութիւնը լուծում չէ: Եւ այդ ուղղութեամբ «Լիպերասիոն» (Օգոստոս 1) հարցազրոյց մը հրատարակած է Մոսատի (Իսրայէլի գաղտնի սպասարկութիւն) նախկին մէկ պատասխանատուին հետ՝ Ժողէֆ Ալփէր, որ կը քննադատէ իր երկրին ներկայ քաղաքականութիւնը: Սխալ կը գտնէ Շեհատէի սպանութիւնը այս միջոցին, կ'առարկէ որ հարցը չէ ծեծուած իսկ Շարոնի կառավարութեան մէջ: Կը գտնէ որ Արաֆաթի հեռացումը ոչ Շարոնի, ոչ ալ Պուշի հարցն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ժ. Փ. ՌԱՖԱՐԷՆ մամուլի իր առաջին ասուլիսը տուաւ հարիւր օրերու կառավարութենէ ետք: Նախարարապետը չեշտեց թէ ուզած են Ֆրանսան լաւ ճամբու մէջ դնել, որովհետեւ գէշ ուղղութիւն առած էր: Կ'ընդունի որ ինչ որ ըրած են ցարդ, չինչին բան մըն է բաղդատմամբ կատարուելիք աշխատանքին: Յայտնեց թէ նախարարներու աշխատավարձի յաւելումը օրկակարգի նիւթ չէ: Իր գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ գործազրկութիւնը: Ծերակոյտին մէջ, ընկերվարական Մ. Շառասն է որ նախարարներու աշխատավարձքի յաւելման հարցը դրած էր, որովհետեւ ժոսփէն ընչեց գաղտնի ֆոնտի հարցը, որ թոյլ կուտար պահարանի մը մէջ, որոշ գումարներ տալ նախարարներուն, գումարներ որոնք չէին յայտարարուեր եւ ուրեմն տուրքէ զերծ էին: Շառասի առաջարկածը այն էր որ այդ գումարները պաշտօնապէս վճարուին, ինչ որ 60%-ի յաւելում մը կը նշանակէ: Ընկերվարականները բուռն կերպով դէմ էին, հակառակ անոր որ առաջարկը կուգար իրենցմէ մէկէն: Պարզ է որ, երբ ՍՄԻՔ-ի նուազագոյնէն աւելի յաւելում կը մերժուի, անուղղակի կերպով կրնայ թուիլ նախարարներու աշխատավարձքի յաւելում մը: Կ'ըսուի թէ Շիրաք ալ իր վէթօն դրած է: Նախարարի մը ամսականը 6.745 Եւրօ է, հատուցումներով 7809 Եւրօ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, գործազրկութիւնը նոր յաւելում մը կրած է Յունիսին 0,8% համեմատութեամբ, ինչ որ 9%ի կը հասցնէ համեմատութիւնը աշխատող տարրին բաղդատմամբ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգային ժողովը, Յուլիս 31-ի իր արտակարգ նիստի ընթացքին, Նոյեմբեր 3-ին նշանակեց երեսփոխանական կանխահաս ընտրութիւններու թուականը: Որոշումը քուէարկուեցաւ 62-ի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՆԱՄԱԿԸ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ

Յուլիս 31-ին ընդունելով վանական խորհուրդի անդամները, որոնք իր բացակայութեան փակած էին Մայր Աթոռի դռները, Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը յայտնած է որ նամակ մը գրած է Իսրայէլի վարչապետին: Ան Ա. Շարոնէն ուզած է որ իր կառավարութիւնը Երուսաղէմի պատրիարքարանին դիմումին ընդունելի լուծում մը գտնէ, Պարոն Տէր կալուածին առընչութեամբ: Կաթողիկոսը գրած է թէ պէտք է պահպանուած կ'ըլլայ 400 տարիէ ի վեր պատրիարքարանին պատկանող կալուածին հոգեւոր – մշակութային արժէքը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուլիս 31 / Օգոստոս 1)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտ. 27-ի դատավարութեան Յուլիս 31-ի նիստին վկայած են երեսփոխաններ Մ. Գասպարեան եւ Ս. Աւետիսեան, Առաջինը ըսած է թէ ինքզինք տուժած չի նկատեր, իսկ կատարուածը բացատրած է տնտեսական գործօնով: Ըսած է թէ երկրին տնտեսական յանցախումբը տարեկան 70 միլիոն տոլար շահ կ'ապահովէր, իսկ Վ. Սարգսեան կը խանգարէր այդ ընթացքը: Աւելցուցած է թէ անհասկնալի է իրեն համար թէ ինչո՞ւ զինուորական դատախազութիւնը վարած է նախաքննութիւնը:

Ս. Աւետիսեան կարգ մը մանրամասնութիւններ տուած է ահաբեկչութենէն: Յետոյ յայտարարուած է թէ Ներքին գործերու նախարարութենէն գրութիւն մը ստացուած է, ուր կ'ըսուի որ Հոկտեմբեր 27-ին յաջորդած դէպքերուն տեսերիզը չէ գտնուած. մինչդեռ Ա. Սարգսեանի փաստաբանը պնդած էր թէ դատարանին ունեցածէն զատ ուրիշ տեսերիզ մըն ալ գոյութիւն ունի եւ անհրաժեշտ է զայն գտնել:

***

ԱՄՆ-ՈՒ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԱՄՆ-ու Գոնկրէսի Ներկայացուցիչներու ժողովը մաքսային որոշ արտօնութիններ սահմանած է հայկական կարգ մը ապրանքներու: Անոնց գլխաւորներն են ոսկեղէններ եւ զարդեր: Այդ կարգադրութիւնը կը խթանէ հայկական արտադրութիւնները եւ կ'օգնէ շրջանին տնտեսական կայունութեան ամրապնդումին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Եօթանասունըեօթը տարիներէ ի վեր, ինչպէս իր հիմնադիրը պատգամած էր, գործը կը խօսի: Առաջին օրուան պէս, «Յառաջ» իր առաքելութեան հետամուտ է, առանց կորսնցնելու իր ազնուական նկարագիրը, առանց զիջելու իր հիմնական գիծերը: Իսկ եթէ ծնաւ նախ եւ առաջ որպէս Ֆրանսահայոց թերթը, չուտով դարձաւ Սփիւռքի ուղենիշ թերթերէն մէկը եւ այսօր, Շաւարշ Միսաքեանի մահէն 45 տարի ետք, չափազանցութիւն մը չէ ըսել, թէ «ազգային հիմնարկութիւն» մըն է՝ Գրիգոր Քէօսէեանի դիպուկ բնորոշումով («Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ», Սեպտեմբեր 2000):

Իսկ «ազգային» ըսելով, ո՛չ միայն նկատի ունինք Սփիւռքը, ուր որեւէ անաչառ դէտ կրնայ հաստատել, որ «Յառաջ»ը հինգերորդ իշխանութիւն մըն է՝ պարզ թերթէ մը չատ աւելին: Նկատի ունինք նաեւ Հայաստանը, նոյնիսկ եթէ այս գաղափարը ոմանց կրնայ տարօրինակ թուիլ:

Արդարեւ, Ռիւ տ'Հօթվիլի համեստ խմբագրատունէն, իր «ժամանակավրէպ կազմածներով», իր նիւթական ու մարդկային նեղ միջոցներով, ամէն օր բոյս աշխարհ կուգայ օրաթերթ մը, որ Հայոց աշխարհի հանդիպումի վայր մըն է ու նաեւ՝ կամուրջ մը: Թող ներուի չափազանցութեան հնարաւոր բաժինը, բայց աւելորդ չէ ըսել՝ Ամենայն Հայոց Կամուրջը:

«Յառաջ»ը դարձած է կամուրջ, որովհետեւ երբեք չէ իջած յանձնառու կեցուածքի իր պատուանդանէն: Լրատուութեան կողքին ու անկէ վեր՝ լրագրութիւն: Լրագրութեան կողքին ու անկէ վեր՝ պատասխանատու լրագրութիւն: Իրերը կոչել իրենց անունով: Ընթերցողը թերեւս ամէն ինչի հետ համաձայն չըլլայ, ինչո՞ւ չէ: Բայց իր անհամաձայնութիւնը երբեք չի ներածեր յարգանքի պակաս մը՝ անհամաձայնութեան առարկային, այսինքն, թերթին հանդէպ, քանի որ ան ինքզինքը չատոնց պարտադրած է իր լրջութեամբ:

Հոն Հայաստան ու Սփիւռք զիրար կը կարդան: Լուր թէ յօդուած, քաղաքականութիւն թէ մշակոյթ, քննադատութիւն թէ գնահատութիւն, երկու բեւեռներէն ամէն ինչ տեղ ունի «Յառաջ»ի մէջ, ու տեղեկութիւնները կը հոսին մէկ ծայրէն միւսը՝ յաւելեալ պրպտումի գործօն դառնալով:

Խորհրդային շրջանը, իր գաղափարական սահմանափակումներով, իր վերջը գտած է եւ կը թուի, թէ հիմա նիւթերու շրջանառութիւնը անսահման ազատութիւն պիտի վայելէր: Բայց 1990-ի առաջին կէսի տագնապը մինչեւ այսօր իր հետեւանքները զգացնել կուտայ: Այդ տարիներու Սփիւռքի հրատարակութիւնները, մամուլ թէ գիրք, հազուադէպօրէն մտած են Հայաստան: Նոյնը՝ Հայաստանի հրատարակութիւններու պարագային, Սփիւռքի նկատմամբ:

Այսօր, կապերու ասդիճանական վերականգնումով, թերթերը եւ գիրքերը սկսած են հասնիլ երկուստեք: Ի հարկէ, որոշ հրատարակութիւններու մուտքը աւելի դիւրացած է համացանցային տարբերակներու չնորհիւ: Բայց, անկախաբար ատկէ, մտաւորական կեանքը կը տառապի խորհրդային չրջանի համազօր թերիներէ: Ի՞նչ գրականութիւն կը մշակուի Հայաստանի մէջ այսօր: Պատասխանը գտնելու համար, պէտք է Երեւան երթալ եւ յամառօրէն գիրք փնտռել, գրական թերթերու վերջին թիւերը գտնել կամ գրադարաններու մէջ պրպտել: Ի՞նչ գրականութիւն կը մշակուի Սփիւռքի մէջ այսօր: Պատասխանը պէտք է փնտռել Սփիւռք գալով եւ նոյն փնտռտուքները կատարելով՝ չատ աւելի դժուարին պայմաններու մէջ իսկ:

«Յառաջ», սակայն, մասամբ կ'օգնէ այս կապին թերութիւնները դարմանելու՝ գոնէ Սփիւռքի աշխատանքն ու մտածումը փոխադրելով Հայաստան:

Թող թոյլ տրուի անձնական վկայութիւն մը: Յուլիսի սկիզբը, երկշաբաթեայ այցելութիւն մը կատարեցի Երեւան: Թէ՛ հայագիտական եւ թէ գրական շրջանակներու հետ չփուելով, հին թէ նոր ծանօթներու հանդիպելով, հետաքրքրական էր նկատել, որ մարդիկ, օրինակ, կարդացած ու քննարկած էին հայագիտական վերջին վէճերուն առիթով ստորագրած գրութիւններս, կամ մօտէն կը հետեւէին գրական ու հրապարակագրական բնոյթի յօդուածներուս, նոյնիսկ առանց ճանչնալու հեղինակը: Ձենք գիտեր քանի՞ օրինակ «Յառաջ» կը ղրկուի Հայաստան, բայց կը թուի, թէ անոր ընթերցողներուն թիւը չատ աւելի է քան ստացող տպաքանակը:

Եւ ընդհանրապէս, ուրախալի էր ծանօթանալ՝ գրական ու գրականագիտական մարդին մէջ, սերնդակից նոր միտքերու, որոնք սովորական կաղապարներով չափուած – ձեւուած չէին, այլ կը հետեւէին «Յառաջ»ի էջերուն մէջ երեւցող այն հեղինակներուն, որոնք կ'օգնեն պայքարելու չափի ու ձեւումի դէմ: Եւ այդ հետեւումը տեղի կ'ունենար չատ աչալուրջ կերպով:

Փա՞ստ: Մեկնումէս օր մը առաջ, Յուլիս 17-ին, երիտասարդ գրականագիտուհի մը կը դիմէր ինծի, հարց տալով ինչպէ՞ս կրնար ձեռք ձգել «Կամ» հանդէսի Ե. համարը, որուն մասին լուրը կարդացած էր «Յառաջ»ի մէջ: Վերադարձէս ետք, երբ ինծի սպասող թերթերու ծրարները կարդացի, կ'անդրադառնայի, որ «Ստացանք»ը լոյս տեսած էր Յուլիս 8-ին...:

Ահաւասիկ ի՛նչ կը նշանակէ կամուրջ ըլլալ: Առանց չափազանցելու մեր իսկ ձեռքով բովանդակութենէ պարպուած «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ» տեսակի նշանաբաներ, ամէն ձեւով սատար հանդիսանալ, որ կարելի ըլլայ, եթէ ո՛չ անկարելի «մէկ»ը, գոնէ երկուքի տեւական հանդիպում մը:

Այն հանդիպումը, որ կրնայ մղել մարդիկ զիրար ճանչնալու, իրարու հաղորդակցելու, վերջապէս՝ գիրը լռութենէ դուրս բերելու:

Այստեղ կը տեսնուի, անգամ մը եւս, ինչպէ՞ս գործը կը խօսի:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ՄԵՐ ՍԵՒ ԱՉՔԵՐԸ ՓԱՍՏԵՐՈՒ ՀԱՅԵԼԻԻՆ ՄԷՋ

Հաստափոր գիրք մըն էր՝ մաշուկ-պատռուկ սեւ կազմով:

– Օր մը պէտք է տանիմ կազմել տամ, – կը կրկնէր մեծ մայրս, սակայն չէր տաներ օր մ՚իսկ գիրքէն բաժնուիլ չուզելով:

Համայնագիտարան մըն էր՝ Ժ Թ․ դարու վերջաւորութեան կազմուած ու մէկ քանի հրատարակութիւններ ունեցած: Իմ տեսած ու թղթատած առաջին համայնագիտարանն էր:

Ինը կամ տասը տարու էի, երբ մէջը գտայ «Հայերը» վերնագրուած յօդուածը: Ահա անոր պարունակութիւնը բառ առ բառ.

Հայերը, կը բնակին Ռուսիոյ, Պարսկաստանի, Թուրքիոյ, Հնդկաստանի եւ սակաւ թիւով Հունգարիոյ, Դալմատիոյ եւ Ափրիկէի մէջ: Մօտ 2 ու կէս միլիոն են: Ցատկօրէն կը բաժնուին վաճառական Հայերու, որոնք կը խաղան առաւելապէս տխուր դեր մը տնտեսական կեանքին մէջ եւ շինական Հայերու, որոնք բարեսիրտ եւ օգտակար մշակներ են: Հայերը իւրայատուկ հայ-գրիգորեան յարանուանութեան պատկանող քրիստոնեաներ են:

Յօդուածին քովիկ պեխաւոր գլուխ մը պատկերուած էր խոժոռ նայուածքով. ոչ վաճառականի կը նմանէր, ոչ ալ մշակի: Սակայն Հայ մըն էր անկասկած՝ իր քիթը վկայ: Սակայն անծանօթին ով ըլլալէն աւելի իմ ով ըլլալս մնացած էր հետաքրքրել զիս: Գիտէի, թէ երկու փռապաններուն ծոռն եմ: Սակայն փռապանը մշակին ու վաճառականին ճիշդ մէջտեղն է, ուրեմն օգտակա՞ր արարած մըն եմ, թէ՞ վնասակար:

Շրջապատս այդ մասին կասկած իսկ չէր ձգեր, ամէն առիթով հասկցնելով թէ իր հացը ձրիաբար ուտող օտարական մըն եմ: Եւ ոչ միայն ես, այլեւ Ռուսիա բնակող բոլոր այլազգիները:

– Հին-մին գիրք մը գտեր ես ու կը պնդես թէ ամբողջ Ռուսիան նման ձեւով կը կարծէ. – կ՚առարկէ ինծի Լրջմիտ Բարեկամս, որ թէեւ իմ ծննդավայրս տեսք չէ կոխած, սակայն բնազդով կը հետեւցնէ աւելին, քան ուրիշ մէկը կրնայ ամբարել կենսափորձով:

Ինչ գիտնամ, թերեւս իրաւունք ունի: Մենք այլեւս ԻԱ․ դարու մէջ կ՚ապրինք, հարցախոյզերու եւ մանաւանդ «քաղաքական փափկանկատութեան» դարուն մէջ: Եւ ձեռքի տակ ունինք մեր պապերուն անծանօթ Համացանցը...

Եւ եթէ ան մատչելի է ձեզի այս պահուն, առանց յապաղելու բացէք ռուսական փնտռտուքի մեքենաներէն մին. օրինակ www.yandex.ru յարմար է անով, որ մասի մէկ շարժումով կրնաք պաստառին վրայ հրաւիրել ռուսական ստեղնաշարը:

Բացուած դեղին պատուհանին մէջ մէկիկ-մէկիկ շարեցէք «արմեաշկա» բառը, եթէ անշուշտ կիւրեղեան այբուբենին ծանօթ էք:

Այնուհետեւ կոխեցէք փնտռտուքի կոճակը: Ներող կ՚ըլլաք, չպարզեցի թէ «արմեաշկա» ինչ ըսել է: Հարիւրաւոր անգամներ լսած եմ զայն իմ հասցէիս, ուստի երբեմն կը թուի թէ ամէն մէկը գիտէ զայն: «Արմեաշկա» Հայ բառին, այսինքն մեր ցեղանուան արհամարհական, նախատական ձեւն է. ըստ հանգամանաց կրնայ թարգմանուիլ աղտոտ Հայ, վայրենի Հայ, յիմար Հայ, խաբեբայ Հայ:

Մինչ այս բացատրութիւնս կը կարդայիք, պատասխանները եկած կ՚ըլլան: Հիմա նայեցէք ձախ անկիւնի կապոյտով գրուած թիւը 1750:

Ըսել է փափկանկատ մեր դարուն այդ բառը գործածուած է աւելի քան հազար անգամ ոչ թէ բերանացի, այլ գրաւոր կերպով, եւ գրաւոր՝ ոչ թէ ներկի օգամուղ շիշով՝ միզահոտ պատի մը անկիւնը, այլ համակարգիչի շարուածքով՝ զետեղուելու համար Համացանցին մէջ:

Իսկ հիմա փորձեցէք մեր հասցէին անարգական արտայայտութիւններ գտնել որեւէ այլ լեզուով. սլովաքերէն, գերմաներէն, հոլանտերէն կամ ֆրանսերէն՝ առանց մոռնալու Թրքերէնը: Իսկոյն կը համոզուիք որ հունձքը չափազանց աղքատիկ է, լուտանքի ախոյեանը կը մնայ ճիշդ այն երկիրը, որու շուրթէն մենք կախած ենք մեր ճակատագիրը:

Լրջմիտ Բարեկամս կը չփէ փոթերով ակօսուած իր ճակատը եւ զառն անձնագոհութեամբ կ՚արտասանէ.

– Ռուսը թող արհամարհէ մեզ: Սակայն, եթէ բան մը պատահի՝ կուրծքո՞վ պիտի պաշտպանէ մեր սահմանը խուժած ոսոխին դէմ:

Հոս է, որ չեմ կրնար ծածկել յուսախաբութիւնս ու կ՚ըսեմ. – Ուրեմն անկեղծ չէի՞նք մինչեւ հիմա... Ուրեմն քաղաքական չա՞հն էր, որ Հայ Պլպուլին երգել կուտար Ռուս Վարդին սէրը: Կը ցաւիմ, բարեկամ, Վարդը պիտի չփոխադարձէ մեր նուիրումը, քանի որ այս կէտին վրայ մենք բարեխիղճ մշակը չենք, այլ մեծ մօրս գիրքին մէջ յիշատակուած նենգամիտ վաճառականը՝ մեր շահերով ու ակնկալութիւններով...

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԵԱՆ

ԱՏԱՆԱՅԷՆ ԼՈՆՏՈՆ ԱՆՇԻՐԻՄ 90-ԱՄԵԱՅ ՈՐԲԸ

ՀՐԱՉ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

«Հայերը զիս մուրացկան կը կոչեն, սակայն ես նոյնիսկ աղբահաւաք կ՚ըլլամ Հայաստանին օգնելու համար»

Յաճախ կը փորձենք անդրադառնալ անցեալի խրատգործութիւններուն, մեր հաւաքական պատմութեան եւ փորձառութիւններուն եւ կը փորձենք իմաստ մը գտնել դէպքերու մէջ, որոնք շատ անգամներ մարդկային ըմբռնումէ ու իմաստէ անդին են, ինչպէս ահաւոր Ցեղասպանութիւնը: Բայց շատ անգամներ մեր աչքին առջեւ եղած արժէքները չենք տեսներ: Լոնտոնաբնակ 90-ամեայ Ռոզա Խտրեանը նման ուխտի արժէք մըն էր: Անձ մը որ նոյնիսկ կեանքի ամենադաժան փորձառութեան մէջ ունէր գոյատեւելու եւ ծառայելու հաւատք, եռանդ: Անձնուէր մայրիկ մը որ Հայաստանի որբերուն համար, բառացիօրէն մուրացկանութեամբ մեծ գումարներ ղրկած էր: Այս տողերը իր կեանքն ու յիշատակը յարգելու եւ իր օրինակը չմոռնալու ջանք մըն են:

Ռոզա Խտրեան, որբ մը, որ ամբողջ կեանքը ապրեցաւ «որբութեան» մէջ, իր մահկանացուն կնքեց Յուլիս 13-ին, ու ու մնաց «որբ», անշիրիմ: Ռասըլ Կրինի դիակիզարանը իր «պատմութեան» վերջակէտն էր: Ռոզան, (ինչպէս բոլորին ծանօթ էր իր առաջին անունով) իր մէջ կը խտացնէր գաղթաշխարհի մեր պատմութիւնը, աւելին, ան նրբագոյն մարմնացումն էր ոգիի մը, որ թէ՛ զուտ հայկական էր եւ թէ՛ համամարդկային:

Ծնած էր 1912 թուականին՝ Ատանայի մէջ, ըլլալով հարուստ ընտանիքի մը զաւակը: Երեք տարեկանին որբացած էր, երբ իր ծնողները ջարդուած էին ցեղասպանութեան ընթացքին: Իր այրած եւ ձեւափոխուած աջ ձեռքը ցոյց տալով, Ռոզան կը բացատրէր. «Երեք տարեկանէս ի վեր Թուրքերը այս նշանը ինծի ձգեցին ամբողջ կեանքիս ընթացքին: Թուրքերը կարծեր են, որ ես ալ կը մեռնիմ, բայց փառք Տիրոջ՝ որ միայն ձեռքս այրեր է»:

Ուրիշ որբերու հետ միասին Ռոզա Ատանայի մէջ որբանոց մը կը ղրկուի, Սկովտացի միսիոնարներու խնամքին տակ: 12 տարեկանին կ՚անցնի ուրիշ որբանոց մը Լիբանանի մէջ: Հազիւ թէ կը յիշէ իր ծնողները: Սակայն կը յիշէ թէ որբանոցին մէջ մարդիկ զինք մատնանիշ կ՚ընէին ըսելով. «Հարուստ Խաչիկին աղջիկն է»:

14 տարեկանին, բաժնուելով որբանոցէն, կ՚անցնի Պաղեստինի Նազարէթ քաղաքը այնտեղ ուսանելու եւ պատրաստուելու համար որպէս բուժքոյր: Սակայն իր հիւանդութեան պատճառով, ան չի կրնար աւարտել պահանջուած դասընթացքները եւ իրեն կը թելադրուի, որ երախաներու հոգատար մը ըլլայ: Նախ ան որպէս հոգատար կը խնամէ Նազարէթի հիւանդանոցի աղքատ բժիշկին զաւակը: Աւելի ուշ, ան հոգ կը տանի Երուսաղէմի Լեհ հիւպատոսին երախաներուն, եւ ապա երկար տարիներ կ՚աշխատի որպէս հոգատար անգլիացի շարք մը ընտանիքներու մօտ:

Ընտանիքներու երկար ցանկին մէջ Ուիլըրներն էին, անգլիացի լրագրողներ, որոնք որպէս թղթակիցներ կ՚աշխատէին Երուսաղէմի մէջ: Ռոզա կը խնամէ ու կը մեծցնէ անոնց երկու զաւակները: Այդ ընտանիքին հետ երկու տարի կ՚ապրի Զայիր, Ափրիկէի մէջ, երբ 1957 թուի Սուրբ Ծննդեան տօնին օրը Տիկին Ուիլըրն կ՚ըսէ. «Ռոզա, պատրաստուէ տուն պիտի երթանք», ու անոնց հետ մեկնելով Լոնտոն կը հաստատուի: Ռոզա անգլիական անցագիր կը ստանայ 1964ին:

Բայց եւ այնպէս, Ռոզային յարաբերութիւնը Ուիլըրն ընտանիքին հետ վերջ չի գտներ երբ անոնց երախաները կը մեծնան ու այլեւս խնամքի պէտք չեն ունենար: 1966-ին Ռոզա երախաներուն մեծ մօրը տան հոգատար կ՚ըլլայ եւ յաջորդ 21 տարիները կ՚ապրի ընտանիքին մեծ-մօր հետ, Լոնտոնի արուարձաններէն մէկուն մէջ:

Ուիլըրներու մեծ-մօր մահէն ետք, 75 տարեկան հասակին, Ռոզան առաջին անգամ ըլլալով իր սեփական բնակարանը կ՚ունենայ, Լոնտոնի ծերանոցի մը մէջ, փոքրիկ սենեակ մը որուն պատերուն վրայ կախուած էին լուսանկարներ, թերթիկներ եւ յիշատակելի այլ իրեղէններ: «Ասիկա իմ թանգարանս է», կը սիրէր ըսել Ռոզան իրեն այցելողներուն:

Ռոզային ապրած փոքրիկ սենեակին մէջ կուտակուած էին բրդեղէն, հիւսուած քառավուսիներ եւ ծածկոցներ, բոլորն ալ պայծառ գոյներով, որովհետեւ «երախաները կը սիրեն պայծառ գոյները», կ՚ըսէր ան:

1976-ին Ռոզա կ՚արձանագրուի որպէս կամաւոր Save the Children միջազգային կազմակերպութեան եւ կը շարունակէ օգնել անոնց իր աւելի քան 20 տարիներու նուիրեալ ծառայութեամբ, որուն համար ստացած էր բազմաթիւ գնահատական նամակներ եւ պատուոյ գիրեր: Հազարաւոր ձեռագործ ծածկոցներ գործած էր, ինչպէս նաեւ հիւսած բրդեղէններ, վզկապներ եւ գլխարկներ աշխարհի զանազան կողմերը ապրող կարիքաւոր երախաներուն համար: Իր աշխատանքին արդիւնքը, իր պատրաստածները մինչեւ իսկ Վիէթնամ հասած էին: Ան կը հաւաքէր նաեւ այլեւս մեծցած երախաներուն մաքուր հագուստները իր բարեկամներէն եւ դրամ ալ տրամադրելով, կը ղրկէր կարօտեալներուն:

Ժպիտով, կատակով եւ ներքին զօրութեամբ, ան կ՚արդարացնէր իր երկար տարիներու աշխատանքն ու նուիրեալ ծառայութիւնները ըսելով. ««Եթէ գրագէտ չես, ինքզինքդ մասին կը խորհիս: Ասիկա ճիշդ չէ: Աստուած ինծի երկու ձեռք տուած է եւ ես տակաւին կ՚աշխատիմ»:

1988-ի Հայաստանի երկրաշարժը Ռոզայի կեանքին գլխաւոր հանգրուաններէն մին էր: Ան կ՚ըսէր. «Աստուած զիս առաջնորդեց, որ Հայաստանին օգնեմ: Օր մը երբ ես լաւ չէի զգար, Յիսուս ինծի յայտնուեցաւ եւ ըսաւ. «Ռոզա՛, ահաւասիկ շիշ մը փող քեզի համար եւ կեանքիդ մէջ դուն ուրիշ բանի պէտք չունիս»: Այդ օրէն սկսեալ, որոշեցի որ իմ բոլոր ունեցածներս պիտի ղրկեմ Հայաստանի երախաներուն: Երկրաշարժէն ի վեր, Հայաստան օգնութիւն կը ղրկեմ»:

Արդարեւ, անցնող 14 տարիներէ ի վեր, Հայաստանի երախաներուն մասին մտահոգութիւնը Ռոզային կեանքը եղած էր: Ամէն Կիրակի, նշանաւոր կարմիր-կապոյտ-նարնջագոյն իր խակ հիւսած բուրդէ գլխարկով, Սուրբ Սարգիս Հայոց Եկեղեցիին դրան առջեւ կենալով, ան կ՚ողջունէր պաշտամունքի եկողները եւ փոքրիկ տուփը կ՚երկարէր անոնց ազնուութեամբ խնդրելով. «Օգնեցէք Հայաստանի որբերուն ... ասիկա Հայաստանի երախաներուն համար է»: Ու Ռոզան, ցաւօք բայց աննկուն կերպով կ՚ըսէր. «Հայերը զիս մուրացկան կը կոչեն, սակայն ես Սրբազան Հօր ալ ըսի, որ ես նոյնիսկ աղբահաւաք կ՚ըլլամ Հայաստանին օգնելու համար: Հոգ չեմ ըներ թէ Հայերը զիս ինչ կը կոչեն»:

Շաբթուան ընթացքին Ռոզան Մք Տոնալտ եւ այլ ճաշարաններու առջեւ ալ դրամ կը հաւաքէր Հայաստանի երախաներուն համար: Ամսուն վերը, իր հաւաքած գումարին կրկնապատիկը կ՚աւելցնէր ստացած սահմանափակ թոշակէն եւ դրամը կը ղրկէր հայրենիք՝ Անգլիոյ Հայաստան Հիմնադրամին միջոցաւ: Ան վստահութեամբ կ՚ըսէր. «Ես դրամի մասին չեմ մտահոգուիր, ես մէկ ոսկիով իսկ կ՚ապրիմ: Աստուած կը ղրկէ: Անոր համար ես բնաւ հոգ չեմ ըներ»:

Մինչեւ վերջերս, ցեղասպանութենէն վերապրող 90-ամեայ այս հայուհին, թէեւ մարմնով տկար, սակայն յարատեւող այս մայրիկը, աւելի քան 50․000 տոլար ղրկած է Հայաստանի երախաներուն եւ կարօտեալներուն ի նպաստ: Ան առանց զիջումի կը հաւաքէր նպաստներ, բառացիօրէն կաթիլ առ կաթիլ, փոքրիկ գումարները խնայելով, ազնուաբար մուրալով եւ իր ամբողջ ունեցածը տալով Հայաստանին:

1992-ին Ռոզա այցելեց Հայաստան, մասնակցելու համար Վանաձորի (Կիրովական) մէջ հիւանդանոցի մը բացումին, որուն համար ինք դրամ հաւաքած էր: Հիւանդանոցին մէջ սենեակ մը իր անունով կոչուեցաւ: Հանդիսութեան ընթացքին Ռոզա ընկուզի ծառ մը տնկեց հիւանդանոցի պարտէզին մէջ: Ան կը բացատրէր ըսելով. «Երբ որ իմ անունս կրող սենեակին պատուհանէն դուրս նայիս, պիտի տեսնես այն ծառը որ ես տնկեցի: Ես ուզեցի ծառ մը տնկել որպէսզի ան շուք տայ եւ հաճելի տեսարան մը հիւանդներուն»:

Ու կը շարունակէր. «Որքան որ ես կուտամ, Աստուած անկէ աւելի ինծի կուտայ, որպէսզի ես օգնեմ: Աստուծոյ փառք կուտամ, որ ես Հայաստան օգնութիւն կրնամ ղրկել եւ պիտի ղրկեմ մինչեւ այն ատեն որ անոնք կարիքը ունին: Հայաստանի եւ յատկապէս Հայաստանի երախաներուն համար աշխատիլը ինծի համար առանձնաշնորհում մըն է»:

1996-ին Ռոզային տրուեցաւ Հայաստանի անցագիր մը, կառավարութեան մասնաւոր հրամանագրով, որով Հայաստանի քաղաքացիութիւն շնորհուեցաւ ցեղասպանութենէն վերապրողներուն: Սա իր կեանքին ամէնէն նշանակալից դէպքն է: «Հայաստանի քաղաքացի ըլլալէս ի վեր, ես տարբեր կը զգամ. ես չափազանց ուրախ եմ: Մինչեւ Հայաստանի անցագիր ստանալս, ամբողջ կեանքս կ՚ապրէի օտարներու հետ, ինքզինքս զուտ հայ չէի զգար: Ես ամբողջութեամբ հայ չէի, որովհետեւ հայկական անցագիր չունէի: Միայն անունով Հայ էի, որովհետեւ շատ մը օտարներ չէին ճանչնար թէ Հայը ո՞վ է, կամ ի՞նչ է: Այնպէս կը զգամ, թէ կարծէք վանդակէն դուրս կուգամ եւ ազատ եմ, ազատ թռչելու: Հիմա գիտեմ թէ ես իսկական Հայ եմ: Հայկական անցագիր ունենալը կեանքիս ամէնէն կարեւոր բանն է, որովհետեւ ես ինքզինքս միշտ կը զգայի տարբեր ազգութիւններու միջեւ բնակելով, իսկ այժմ ես իմ ազգիս պատկանելիութեան զգացումը ունիմ: Ամբողջ կեանքիս ընթացքին ես անգլերէն խօսած եմ, որբանոցի օրերէն մինչեւ հիմա, սակայն ես չեմ մոռցած իմ մայրենի լեզուս»:

Հայաստանի նկատմամբ Ռոզային ունեցած սէրն ու մտահոգութիւնը անսահմանելի էր: Ան վստահ էր, ինչպէս կ՚ըսէր, որ «Հայաստան շատ լաւ պիտի ըլլայ ապագային», սակայն կը զգուշացնէր. «Հայաստանի Նախագահը շատ ուշադիր պէտք է ըլլայ, որ Հայերը իրենց տուները չծախեն Թուրքերուն կամ օտարներուն: Ան մասնաւոր յայտարարութիւն մը պէտք է հանէ, որ Հայերը չծախեն իրենց տուները: Մենք հոս շատ կ՚աշխատինք իրենց օգնելու համար, որպէսզի հայ որբերը ուտելիքով կշտանան եւ մեծնան ու լաւ մարդիկ դառնան»:

Բացի Հայաստանէն Ռոզա կը շարունակէր օգնել իր շրջանի կարօտեալներուն: Երբ ես իրեն այցելեցի, տակաւին նոր տարած էր 16 հատ ձեռագործ ծածկոցներ Լոնտոնի երախաներու հիւանդանոցին: Ու Ռոզան բացատրեց. «Ես ծածկոցներ հիւսեցի, որպէսզի երախաները կարենան իրենց ծունկերը ծածկել երբ անոնք սայլակներու մէջ են: Անոնք երախտապարտ են ինչ որ կարենանք ընել իրենց համար եւ պէտք չունին գիտնալու, թէ ո՞վ կը նուիրէ եւ կամ կ՚օգնէ իրենց, կարեւորը այն է, որ անոնք օգնութիւն կը ստանան»:

Ռոզա Խտրեանի մէջ կարելի էր տեսնել Հայաստանի անցեալն ու ներկան: Միայնակ եւ որբ, Ռոզայի կեանքը իր կատարելութեան հասաւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախացումով: Անոր անձնական տառապանքը, պայքարն

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ռամալլայի Խ. Սաքաքինի Մշակութային կեդրոնին մէջ 2001 Հոկտեմբերին իւրայատուկ ցուցահանդէս մը բացուած է. անով մոռացումի գիրկը նետուելէ փրկուած են պաղեստինեան պայքարին առաջին հարիւր զոհերը: Այցելուները հոն կը գտնեն 12 տարեկան Մոհամմէտ Ալ-Տուրրայի խոշոր մոյկերը. այն տղեկին որուն մահը ուղղակի դիտեց ամբողջ աշխարհը երբ հեռատեսիլի կայանները սփռեցին իսրայէլեան կրակոցներուն տակ հօրը մարմինը վահան ընելու անոր ջանքը, ապա ատով հանդերձ իրեն հասնող փամփուշտը: Երկրորդ ինթիֆադային ամէնէն դաժան դրուագներէն էր անիկա:

Անոր մոյկերուն քով զետեղուած է ուրիշ պատանիի մը, Ֆարէս Օտէհի, քար արձակելու կոշտ տաշուածքով կազմածը. ան ալ իսրայէլեան հրասայլերուն վրայ քար արձակող մըն էր որ օր մը վիզին մխուած փամփուշտով մը մեռաւ: Կայ 54-ամեայ Ռահմային կիսատ ձեռագործը որուն վրայ կ'աշխատէր երբ իսրայէլեան հրթիռ մը եղած տեղը գամեց զինքը:

Ցուցահանդէսին նպատակը եղած է անանուն այս զոհերը մոռացութենէն դուրս բերել ու ծանօթացնել իրենց հայրենակիցներուն: Այս վերջինները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են ձեռնարկին եւ այցելուները այնքան մեծ թիւով եղած են որ երկու շաբթուան համար նախատեսուած ցուցահանդէսը շատ աւելի երկար տեւած է: Ներկայիս կը ծրագրուի տանիլ արաբական մեծ քաղաքներ, նաեւ Եւրոպա: Իսրայէլացիներէն մաս մը ասոր մէջ կը տեսնէ զոհերուն յիշատակը շահագործելու, իսրայէլացիները արեւմտեան հանրային կարծիքին առջեւ որպէս երախաներու դահիճներ ցոյց տալու միտում մը: Ցուցահանդէսին անօրէնուհին կ'ըսէ թէ զոհերու մայրերը, բարեկամները, ընտանիքները չէին կրցած լալ անոնց վրայ, մինչդեռ ցուցահանդէսը առիթ մը կ'ըլլայ իրենց սուգը կատարելու:

Պաղեստինեան Մշակոյթի Կեդրոնը կատարեալ պաշտամունքի վայրի վերածուած է: Քարէ յատակին վրայ կը պլպլան մոմերու բոցերը: Պատերուն վրայ զոհերուն սեւ-ճերմակ լուսանկարները տեղ գտած են: Ամէն մէկուն տակ զետեղուած են իւրաքանչիւրին պատկանող իրեր. ուսանողի գնդակ մը, գործիքներ, անուշահոտութեան սրուակ մը, թռչունի պարապ վանդակ մը, գծագրութիւն մը որ թռուցիկով տղեկ մը կը ներկայացնէ:

Ցուցահանդէսին հետ քաթալոկ մըն ալ հրատարակուած է: Անոր համար երբեմն նոյնիսկ զոհերու նոր լուսանկարը ճարել անկարելի եղած է, քանի որ այդ զոհերը ապաստանարաններու մէջ ապրողներ էին, ծայր աստիճան թշուառ պայմաններու մէջ եւ տարիներով լուսանկարուելու առիթ չէին ունեցած: Մեծ մասը մեռած է իսրայէլացի զինուորներու հետ կռիւներու ընթացքին: Բայց կան բացառութիւններ ալ. մէկը գերմանացի բժիշկ մըն է, մեռած՝ դրացիներուն օգնելու ընթացքին: Ուրիշ մը հիւանդապահ կառքի շարժավար մըն է որ մեռած է ջանալով օգնել հօրը կուրծքին սեղմուած Մոհամմէտին:

Կեդրոնին աշխատակիցներէն մէկը հաւաքած է բազմաթիւ պատմութիւններ. անոնցմէ մէկուն հերոսը 15-ամեայ պատանի մըն է որ իր մահուան օրուան առաւօտը երկու օր առաջ գնած թռչունը ազատ արձակած է, բացատրելով մօրը որ չի փափաքիր թռչունին վիշտ պատճառել:

ՔԱՂՀԱՆ

էր ցեղասպանութենէն բոլոր վերապրողներուն եւ իսկականին մէջ, հայ ազգի անցնող փնջը տասնամեակներու փորձառութիւնը:

Մեր ազգին Ռոզա Խարբեանները, իրենց զօրաւոր կամքով, յարատեւութեամբ եւ քաջութեամբ, պահպանած են մեր ցրուցան ժողովուրդը բոլոր դժուարութիւններուն դէմ: Անոնք ապրող սուրբեր են եւ մարմնացումն են մեր ազգային արժէքներուն. անոնք չօշափելի փաստն են, որ ազգ մը որ բոլորովին իր գոյութիւնը կորսնցնելու վրայ էր, տակաւին ինքզինք կրնայ նուիրել ամբողջ մարդկութեան:

Ինչպէս Ռոզա պիտի ըսէր. «Աշխարհի մէջ մարդիկ գութ ունին, անոնք հոգ տանելու խիղճ ունին եւ մենք պէտք է փառք տանք ատոր համար: Կեանքիդ ընթացքին պէտք է օգտակար հանդիսանաս մարդոց: Սա է իմ տեսակէտս»: Իրօք, Ռոզայի «տեսակէտը» դիպուկ պատգամ է բոլորիս:

Հ. Զ.

Լոնտոն

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԴԻՄԱԳՐԱՒԵԼ ԱՄՐԱՆ ՏԱՔԸ

Որպէսզի ամրան տաքը մեր առօրեան չթունաւորէ, եւ մենք լաւագոյն ձեւով վայելենք տարուան այս գեղեցիկ եղանակը, հետեւինք կարգ մը թելադրանքներու:

***

ՍԻԷՍԹ ԸՆԵՆՔ

Շարժումը կը տաքցնէ, փոխ հանգիստ վիճակը՝ ընդհակառակն: Ահաւասիկ պատճառ մը, որպէսզի յետմիջօրէին սիէսթ ընենք, այսինքն հանգիստ դիրքով երկարինք, կարդանք կամ քնանանք: Հիմնականը կարելի եղածին չափ հանգիստ տանք մեր մկաններուն՝ չտաքնալու համար:

***

ԲԱՑ ԳՈՅՆԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ ԿՐԵՆՔ

Ամրան եղանակին խուսափինք մութ գոյնի հագուստներ կրելէ: Նախընտրաբար հագնինք ճերմակ, դեղին, կապոյտ կամ վարդագոյն հագուստներ: Մութ գոյնը կը ներծծէ տաքը:

Միւս կողմէ, թող մեր ամառնային հագուստները ըլլան լայն եւ բամպակեայ» մեր մարմնին չփակելու եւ զով պահելու համար:

***

ՔԻՉ ԵՒ ԱՅԼԱԶԱՆ ՈՒՏԵՆՔ

Ծոմապահութիւն չընենք, բայց ամրան եղանակին վարժուինք օրուան ընթացքին քանի մը անգամ, բայց քիչ ուտել՝ մարսողութիւնը դիւրացնելու համար:

Օրուան իւրաքանչիւր ժամին հետ պտուղ մը կամ հում բանջարեղէն մը ուտել, նախընտրաբար ջրոտ տեսակները:

Ուրեմն նախապատուութիւնը տանք սեխին, ձմերուկին, լոլիկին, վարունգին...

***

ՇՈՒՔԻՆ ՄՆԱՆՔ

Մինչեւ ժամը 9·30-10, տան պատուհանները լայն բանանք եւ տան օդը փոխենք, ապա փեղկերը գոցենք, որպէսզի զով եւ մաքուր օդը ներսը մնայ եւ արեւը չտաքցնէ տունը: Փեղկերը կրկին բանանք երեկոյեան, երբ արեւուն վերջին շողերը հեռացած են արդէն:

***

ՍԱՌԱԾ ԹԷՅ ԽՄԵՆՔ

Սառած, պաղ թէյը վայրկենական զովացնելու յատկութիւնը ունի եւ անոր ազդեցութիւնը քանի մը ժամ կը տեւէ:

Թելադրելի է թէյին աւելցնել անանուխի քանի մը տերեւ:

***

ԳԱՂՋ ՋՈՒՐՈՎ ԼՈԳՆԱՆՔ

Օրուան ընթացքին յաճախ զովանանք մեր մարմնին ջերմաստիճանէն 5 աստիճան պակաս ջուրով լոգանքներ առնելով:

Կրնանք նաեւ պաղ տուշով զովացնել մեր սրունքները, ծունկերը, արմունկներն ու թեւերը, ինչպէս նաեւ ... ծոծրակը:

***

ՄԵՐ ՇՈՒՐՋԸ ԽՈՆԱՒ ՊԱՀԵՆՔ

Եթէ պարտէզ ունինք, ժամը 10-էն առաջ ջրենք զայն: Ցնցուղով զովացնենք տան բոյսերը, յատկապէս տերեւները: Տաք օդին պատճառով շոգիացած ջուրը խոնաւ եւ զով պիտի պահէ տունը, ինչպէս նաեւ՝ պարտէզին մօտակայ բակը:

Նոյն գործողութիւնը կրկնենք երեկոյեան, այս անգամ՝ օրուան ընթացքին կուտակուած տաքը չէզոքացնելու համար:

***

ՅԱՃԱԽ ՋՈՒՐ ԽՄԵՆՔ

Զովանալու միջոց մըն է նաեւ պաղ ջուր խմելը. սակայն ճշդենք որ պաղ չի նշանակեր սառած:

Օրուան ընթացքին կրնանք մեր մորթը զովացնել ջուրի սփրէյներով: Պայման չէ շուկայէն գնել զանոնք: Կրնանք բոյսերը ջրելու ծառայող փոքրիկ ջրմուղ մը գնել, մէջը պաղ ջուր լեցնել եւ յաճախ մեր դէմքն ու անդամները զովացնել անով:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ. ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

– Ինը հոգիի համար կ'ընէ 486 ղրուշ – պատասխանեց Աստիկ, ճիշդ չէ՞:

– Շատ ճիշդ է, – դիտել տուաւ Յակոբ աղա:

– Ուրեմն այդ գումարը բերէք, եւ ձեր տոմսակները առնեմ:

– Դրամը դիւրին է, – պատասխանեց ծերուկը, – եթէ հարկ ըլլայ, ես իմ ընկերներուս կողմէ կը վճարեմ:

– Այդ աւելի աղէկ կ'ըլլայ, գործը ժամ առաջ կը կարգադրուի:

– Հիմա տա՞մ դրամը:

– Տուէ՛ք՝ եթէ կ'ուզէք:

Մարդը համրեց 486 ղրուշը:

– Ե՞րբ գամ տոմսակները առնելու, – հարցուց ծերուկը:

– Վաղը իրիկուն անգամ մը հանդիպէ:

– Ո՞ւր պէտք է գամ:

– Հո՛ս, իմ օֆիսս հոս է:

– Գլխուս վրայ, – եւ մարդը կը մեկնի գոհ եւ երջանիկ:

Գոնէ մինչեւ Պօզանթի պիտի կրնայ երկաթուղիով երթալ...

Քիչ յետոյ Յակոբ աղան ալ կը մեկնի:

Աստիկ գոհունակ դէմքով մը ժամացոյցը կը նայի:

«Կէսօրը անցեր է, երթանք ճաշենք, – կ'ըսէ ինքնիրեն, – օրականս շահեցայ...»:

Ու հաշիւը մաքրելէ ետքը կ'երթայ շուկայ, ճաշարան մը կը մտնէ ու փառաւոր ճաշ մը կ'ընէ:

Աստիկի համբաւը շուտով կը տարածուի տարագիրներուն մէջ:

– Էֆէնտի՛մ, նշանաւոր մէկը եկեր է, – կ'ըսեն իրարու, – Պոլսէն աքսորուած է եղեր, բայց բոլոր մեծամեծներուն հետ բարեկամ է, գայմագամին տունը կը ճաշէ կոր, ժանտարմա քոմանտանին հետ կը պտըտի կոր, ո՛վ որ գործ մը ունի՝ անմիջապէս կը կատարէ կոր... այսինչին համար վէսիքա առեր է հոս մնալու համար, այնինչին համար տոմսակ առեր է, ուրիշի մը համար բարեխօսեր է, որպէսզի վրաններէն քաղաք փոխադրուի:

Եւ ահա քանի մը օր ետքը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, «օֆիս»ը լեցուած էր խնդրարկուներով: Աստիկ կու գար, կէս ժամ կը մնար, կ'երթար, յետոյ նորէն կու գար, միշտ աճապարանքով, իբր թէ սարսափելի կերպով զբաղած ըլլար:

– Գլուխս քերելու ատեն չունիմ, – կ'ըսէր դէմը ելլողին, – ժանտարմա քոմանտանին քովէն կու գամ կոր, գայմագամին քովը պիտի երթամ, անկէ ալ ճաշի պիտի երթամ Էրէյլիի էշրէֆներէն Իսմայիլ պէյի տունը:

Բայց այդ տենդայոյզ գործունէութիւնը երկար չտեւեց: Աստիկ իր գոյնը դուրս տուաւ, եւ իրեն դէմ բողոքները սկսան:

Եւ ո՛չ մէկուն համար կրցած էր բան մը ընել եւ սակայն ամէնէն ալ դրամ առած էր:

Օր մը նոյնիսկ բռնեցին զինքը փողոցին մէջ մէկ քանի տարագիրներ, որոնցմէ դրամ շորթած էր իրենց որեւէ մէկ գործը կատարելու համար:

– Մեր դրամները ե՛տ տուր, – պատասխանեցին իրեն:

– Եղբա՛յր, կեցէ՛ք, որ բացատրեմ խնդիրը:

– Ա՛լ քեզի չենք կրնար մտիկ ընել, դրամները կ'ուզենք:

– Հիմա գայմագամին կ'երթամ կոր, ձեր ամէնուն գործն ալ պիտի կարգադրուի:

– Գիտենք տակը երթաս, գայմագամին դրանը առջեւէն անգամ անցած չունիս:

– Արդէն առջի օրէն քեզ վռնտեր է:

– Ինտո՞ր մեզի կը խաբես հէ՞, շո՛ւտ դրամները տուր:

– Ժանտարմա քոմանտանին քովէն կու գամ կոր, թողէ՛ք, որ հասկցնեմ, – կ'ըսէ Աստիկ:

– Սո՛ւտ է, – կը գոչէ մէկը, – առտուընէ ի վեր Նիքօլիին մեհանէն նստած քոնեակ կը խմէր կոր:

– Վա՛յ խայտառակ:

– Վա՛յ անամօթ:

– Սա մեր փարաները անմիջապէս տո՛ւր:

– Կու տամ, եղբայր, սա օձիքս թո՛ղ տուէք:

– Փարաները կու տաս, օձիքդ թող կու տանք:

– Իրիկունը օֆիս եկէք, հաշիւնիդ տեսնամ, ես ձեր դրամը չեմ ուտեր:

– Մենք գինետունը գործ չունինք, հիմա տուր դրամները:

– Դրամները վրաս չեն, մէկու մը քով պահ տուած եմ:

– Սուտ կը խօսիս:

– Հաւատացէ՛ք, որ ճշմարիտ կը խօսիմ:

– Որո՞ւ քով կը գտնուին դրամները:

– Շատ ապահով տեղ մը:

– Որո՞ւ քով, շուտ ըսէ:

– Բանին..., – կմկմաց Աստիկ, – էշրաֆներէն՝ Արիֆ պէյի քով:

– Միասին երթանք իր տունը, եւ դրամները առ:

– Այս իրիկուն անպատճառ կը բերեմ, հիմա ամօթ կ'ըլլայ երթալ դրամ ուզել:

– Ամօթի բան չի կայ, մեզի մէկ ժամէն միւսը կրնան ճամբայ հանել, մենք մինչեւ որ դրամնիս չառնենք, քեզ թող չենք տար:

Աստիկ տեսաւ, որ ճար չի կար, ըսաւ.

– Շատ աղէկ, եկէք միասին երթանք:

Ճամբան բաւական քալելէ ետքը ըսաւ.

– Նախ թղթատուն հանդիպինք, ինծի Պոլսէն դրամ պիտի գար, եթէ եկած է, այն ատեն պէտք չի մնար Արիֆ պէյին երթալու:

Երբ հասան թղթատան առջեւ, իր պարտապահանջներուն ըսաւ.

– Դուք հոս դրան առջեւ սպասեցէք, ես վեր ելլեմ ու գամ:

Մարդիկը գիտէին, որ թղթատունը ուրիշ ելք չունէր, ուստի հաւանեցան:

Քիչ մը ետքը Աստիկ զուարթ դէմքով մը վերադարձաւ եւ ըսաւ.

– Դրամս եկեր է, 50 ոսկի:

– Առի՞ր, – հարցուցին մէկ քանիները:

– Չէ՛, պաշտօնեան ըսաւ, որ երեք ժամէն ետքը պիտի տայ:

– Ինչո՞ւ համար:

– Տնօրէնը պէտք է եղեր, որ ստորագրէ, անկէ զատ այդչափ դրամ չի կայ եղեր արկղը, հողագործական սնտուկէն դրամ բերել պիտի տան: Ինչ որ է, եկէք մէյմէկ քոնեակ խմենք:

Եւ ամբողջ խումբը տարաւ Նիքօլիի կապելան, ուր բաւական քոնեակ եւ օղի սպառեցին:

(Շար. 275)

(Շար. Ա. էջէն)

դէմ 449 ձայնով, ինչ որ կը փաստէ թէ Էճէվիթ ոչ մէկ ազդեցութիւն ունի այլեւս քաղաքական ճակատին վրայ :

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՄԷՋ, ածխահանքերու պէտքերը խրախուսելու կը յաջորդեն եւ կրկին հանքի մը մէջ է, որ պայթումի մը հետեւանքով 19 բանուորներ մեռած են : Յուլիսի սկիզբէն ի վեր, հանքերու արկածներու զոհ գացած մեռեալներու թիւը 54-ի հասած է :

ՍՈՒՐԻՈՅ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանը բաւական խիստ պատիժներ սահմանեց, Յուլիս 31-ին, երկու ընդդիմադիրներու, մինչ կը բացուէր երեք ուրիշներու դատավարութիւնը : Տնտեսութեան համալսարանի նախկին տեսուչը՝ Արէֆ Տալիլա 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է եւ Վալիտ Պունննի ալ, բժիշկ, հինգ տարուան, այն մեղադրանքով որ «փորձած է Սահմանադրութիւնը փոխել ապօրինի միջոցներով» :

ՍՈՒԼԹ ԼէՅՔ ՍԻԹԻԻ վերջին Ողիմպիականներուն գեղասահքի արդիւնքներու գեղծումներու հարցը նոր տարողութիւն մը առացած է Յուլիս 31-ին ամերիկացի դաշնակցային դատախազներու յայտնութեանց առթիւ : Ծանօթ է որ ֆրանսացի եւ ռուս դատաւորները, այսինքն դատակազմի անդամները փոխադարձ համաձայնութեան մը եկած էին քուէներու փոխանակման համար եւ այդ հարցին կապակցութեամբ Ֆրանսացի երկու դատաւորներ երեք տարուան համար առկախուած էին : Հիմա, ամերիկացի դատախազներու շնորհիւ պարզուեցաւ որ այդ «ֆրանքեւռուսական կարգադրութիւնը» եղած էր ռուս մաֆիոզոյի մը կողմէ, որ ձերբակալուած է Իտալիա : Ձեռք ձգուած են նաեւ հեռաձայնային խօսակցութեանց արձանագրութիւններ, ուր ֆրանսուհի ախոյեանը շնորհակալութիւն կը յայտնէր Ռուսին : Կասկած կայ որ ձերբակալուած Ռուսը մաս կը կազմէ ոճրային միջազգային խումբի մը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՂԲԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Ալպէր Փօղոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Տարօն Փօղոսեան կը նուիրեն 1.500 Եւրօ իրենց ծնողաց՝ Ղազար եւ Աշխէն Փօղոսեանի յիշատակին որոնց համար «Յառաջ» եղաւ լոյս եւ միտք ստարութեան մէջ :

***

Հայ Մշակոյթի Տուն	300 Եւրօ
Սէն Լու – Ս. Գէորգ Եկեղեցի	300 Եւրօ
Տէր և Տիկին Ժիրայր Շալճեան	150 Եւրօ
Տիկին Մարի Տօրումեան	150 Եւրօ
Օր. Սոնիա Ցովսէփեան	150 Եւրօ
Տէր և Տիկին Կարօ Ցովսէփեան	150 Եւրօ
Պ. Վարդան Չիֆթճիպաշեան	75 Եւրօ

ԾՆՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Կարօ Ցովսէփեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ թոռան՝

ԱԶԱՏ - ԺԻՒԼԻԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ-ի

ծնունդը, Յուլիս 30-ին, եւ այս առթիւ 150 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 - 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10-ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն :

Հեռաձայն. -
04 - 91 - 77 - 84 - 70

50ème Anniversaire du Pèlerinage
à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN,** Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;

— Association Cultuelle des Arméniens de GAP Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական ժողովը ներկայիւս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 82-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 26 Հոկտեմբեր 2002, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, The University Club, 1 West 54th Street, New York, N.Y., U.S.A.

Սոյնը 82-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է : Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք, որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Հոկտեմբեր 2002 իրենց փոխանորդագրերը, —Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած—, յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. —

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, N.Y. 10022, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին :

2.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին :

3.– Ընտրութիւն Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու :

4.– Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը :

5.– Նկատառում եւ գործադրում վերոնշեալներուն հետ առնչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ ժողովին ուշադրութեան բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին բստ պատշաճի արծարծուող հարցերու :

6.– Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու :

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ԺՈԶԷՖ ՊԱՍՐԱԼԵԱՆ — Ատենադպիր
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Նախագահ

Յուլիս 19, 2002

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— **10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN**

— **A partir de 12 heures 30 :**

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre

Renseignements et réservations : ☎ **04. 94. 19. 51. 50**

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE - PARIS

CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille

Récital Chopin
Aldo CICCOLINI

Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30

"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières

Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.

Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaïne	: 01.43.76.67.37
Mme Baghdassarian	: 06.14.74.92.97
C.B.A.F.	: 01.48.24.46.57
Mme Madoyan	: 01.46.45.15.11
Mme Hakimian	: 06.19.21.18.36

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 3-4
SAMEDI - DIMANCHE
3-4 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.485 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.485

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԸՍՏ ՄԱԿ-Ի

ՃԵՆԻՆԻ ՄԷՋ ՋԱՐԴ ՉԷ ԵՂԱԾ...

Այսրյորդանանի վրայ Իսրայէլի բանակին յարձակումէն չորս ամիս ետք, ՄԱԿ-ը հրապարակեց իր տեղեկագիրը, ըստ որուն կրցած է հաստատել որ ոչ մէկ ջարդ գործուած է Ճենինի գաղթակայանին մէջ։

«Ֆիկարօ»յի թղթակիցը կը գրէ թէ, կը թուի որ ՄԱԿ-ի պատասխանին կարգ մը հատուածները ուղղակի Սողոմոնէն ներշնչուած են եւ մէկն ու միւսը նոյնքան մեղաւոր են, կամ նոյնքան անմեղ։ Տեղեկագրին մէջ, կ'ըսուի. – «Ամէն մէկ խումբի կռուողներու բիրտ ուժի կիրարկումը, ինչ որ բնակչութիւնները վտանգաւոր կացութեան մատնեց, յանդիմանելի մտահոգիչ է»։ Վիրաւորուած կամ հիւանդ բնակիչները տուժած են խնամք ստանալու երկարատեւ պայմանաժամներէն։ Այսինքն, իսրայէլեան ուժերը ծանր հրետանի գործածած են խիտ բնակչութիւն ունեցող թաղամասերու մէջ եւ արգիլած են հիւանդատար կառքերու անցքը։ ՄԱԿ-ի պատուիրակութեան համար թէ՛ Իսրայէլցիք եւ թէ Պաղեստինցիք յանցաւոր են, բայց, Իսրայէլ ջարդ չէ գործած Ճենինի։

***

Իսրայէլ սկսած էր, Օգոստոս 2-ին, հակադարձել պաղեստինեան ահաբեկչական արարքին Արեւելեան Երուսաղէմի Եբրայական համալսարանին Ֆրանք Սինաթրա կաֆէթերիային եւ Օգոստոս 1-էն 2-ի գիշերը ձեռնարկած էր զինուորական գործողութիւններու, եւ չորս Պաղեստինցի սպաննած (անոնց կարգին իննամեայ աղջնակ մը)։

Պուշ խստօրէն դատապարտած է ոճրափորձը եւ այդ առընչութեամբ յայտարարած է՝ «Անոնք մարդասպաններ են, որոնք կ'ատեն խաղաղութեան գաղափարն իսկ եւ մինչեւ համալսարան կը տանին իրենց ծոցին մէջ կրած ատելութիւնը»։

Ամէն պարագայի մէջ, Համասի Էզզէտին ալ-Քասսամ ջոկատները յայտարարած են՝ «Մեր շարժումին ամէն մէկ ղեկավարին սպանութեան որպէս պատասխան, առնուազն հարիւր սիոնական պիտի սպաննենք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ 70%-ի յաւելում մը ձեռք ձգեցին իրենց աշխատավարձքին վրայ շնորհիւ Ազգային Ժողովի քուէարկութեան։ Ծանօթ է, որ այս յաւելումը հետեւանք է «ձեռքէ» տրուած գումարի մը ջնջումին Լ. Ժոսփէնի օրով եւ ուրեմն անոր հատուցումն է, բայց եւ այնպէս շատ բացառական տպաւորութիւն կը թողու։ Այս յաւելումը ամսական 13.300 Եւրոյի կը հասցնէ նախարարի մը աշխատավարձքը։ Ֆրանսական մամուլը, այս առթիւ, կը հրապարակէ դրացի երկիրներու նախարարներու աշխատավարձքերը որպէսզի Ֆրանսայի ժողովուրդը շատ չզայթակղի եւ նկատէ որ իր նախարարները նուազ կը շահին, ուրեմն իրար անցնելու հարկ չկայ։ Խորհրդարանի այս որոշումը նեղ կացութեան մատնեց նաեւ Ռաֆարէնը եւ Շիրաքը որոնք համամիտ չէին։ Բայց, սկիզբէն ի վեր, բացայայտ է որ այս նոր իշխանութեան ծոցը համերաշխութիւն չի տիրեր եւ հակասութիւնները շատ են։ Այս նոր կարգադրութեամբ Ֆրանսացի նախարար մը 3400 Եւրօ նուազ կը շահի քան բրիտանացի իր պաշտօնակիցը եւ 800 Եւրօ նուազ քան գերմանացի իր պաշտօնակիցը։ Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական չէ որ այս տուեալները մխիթարեն Ֆրանսայի ամբոխը (նուազագոյն աշխատավարձք ըստացող), որու մերժուեցաւ մարդավարի յաւելում մը, Յուլիսի սկիզբը։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ կը սպառնայ զինեալ միջամտութիւն մը կատարել Վրաստան, Պանկիսիի կիրճերուն մէջ, ուր համախմբուած են Չեչէնիայէն խոյս տուած բազմաթիւ գաղթական ընտանիքներ։ Յուլիս 27-էն ի վեր, բազմաթիւ ռուս զինուորականներ զոհ գացած են չեչէն անկախապաշտներու, այդ շրջանին մէջ։ Ռուս զօրավարը՝ Շպակ յայտարարած է որ իր վայրաշուները պատրաստ են Պանկիսի մտնելու եւ քշելու չեչէն անկախապաշտները, որոնք խառնուած են գաղթականներուն։ Վրաստանի Արտաքին նախարարը ըսած է սակայն թէ Ռուսաստանի սպառնալիքը գրգռութիւն մըն է եւ թէ Թիֆլիսի համար «Պանկիսիի կիրճերուն մէջ, երբեք ռուսական զինուորական գործողութեան մը հարց չի կրնար ըլլալ»։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ հանքային նոր արկածին զոհերու թիւը աւելցաւ (20 մեռեալ) եւ նախագահ Կուչմա կը խորհի փակել տալ վտանգաւոր նկատուած հանքերը։ «Այս գինով ածուխ չենք ուզեր» ըսած է նախագահը։ Զասիադկոյի հանքը, որ երկրին ամէնէն կարեւորներէն մէկն է, արդէն երկու ծանր արկածներու թատերաբեմ եղած էր 1999-ին եւ 2001-ին եւ որոնց զոհ գացած էին 105 հանքագործներ։ Ուկրանիոյ ածխային ճարտարարուեստը 600 հազար հոգիի աշխատանք կը հայթայթէր, բայց Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ի վեր (1991) ծանր տագնապի մէջ է։

ԻՐԱՆՑԻ բարենորոգիչ գրագէտը՝ Հաշէմ Աղաճարի կրնայ մահուան դատապարտուիլ։ Արդէն ամբաստանուած էր որ նախատած է շիի կղերը, բայց, ներկայիս կը դատուի Մոհամէտը նախատած ըլլալու յանցանքով։ Աղաճարի անդամ է Իսլամական Յեղափոխութեան Կազմակերպութեան, որ չափաւոր ընդդիմութեան շարժում մըն է։

ԳՈՐՍԻՔԱՅԻ անկախապաշտ (ԷՖ-ԷԼ-ԷՆ-ՍԷ) շարժումը մաքիին մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած է, Ռաֆարէնի եւ Սարքոզիի այցելութեան վաղորդայնին։ Զինուորեալները, շուրջ 30, ծպտուած եւ զինուած, այս ձեւով ուզած են պատասխանել Ֆրանսայի կառավարութեան։ Սկիզբէն շեշտած են.- «Շատ կը կասկածինք որ Ռաֆարէն եւ գորսիքական հարցերու իր պատասխանատուն (Սարքոզի) աւելի կարողութիւն ունենան լուծելու հարց մը որ քաղաքական է եւ քաղաքական կը մնայ»։

ՍՈԼԹ ԼԷՅՔ ՍԻԹԻԻ գեղասահքի ողիմպիականներու արդիւնքներու «կարգադրուած» հարց Ֆրանսացի եւ ռուս դատաւորներու միջեւ, ցոյց կու տայ, կը գրէ մամուլը, որ ռուսական մաֆիան ամէն տեղ է եւ ոչ մէկ մարդ կայ որ կրնայ իմէ խուսափիլ։ Իտալիա ձերբակալուած անձը ուզբեկ ծագումով Ռուս մըն է, որ այդ մրցումներուն մեծ «կարգադրողը» եղեր է, բայց, հեռաձայնային խօսակցութիւններու արձանագրութիւնը ցոյց կու տայ որ ռուս, այլ նաեւ Ֆրանսացի դատաւորները մեծ պատրաստակամութեամբ ընդառաջ գացած են մաֆիոզին թելադրանքներուն։ Ամիսէ մը ի վեր է որ եւրոպացի ոստիկաններ եւ ամերիկեան ԷՖ-ՊԻ-ԱՅ-ը քննութիւններ կը կատարէին, որոնք զիրենք մինչեւ Վենետիկ տարած են, ուր ձերբակալուած է Տոխտախունով։ Ենթական, Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ետք, մաս ունեցած է զէնքի շահատակութեան եւ 10 միլիոն տոլարի կողոպուտի մը հարցին մէջ (մարզական ռուս ղեկավարներէ)։ Ինքզինք անձեռնմխելի կարծելով, պարծենցած էր որ կաշառած է Սոլթ Լէյք Սիթիի դատակազմի անդամները։ Ամերիկայի դատախազին համար «Եւրասիական կազմակերպուած ոճիրի կեդրոնական դէմքն է»։ Տոխտախունով երեք բնակութիւններ ունի Իտալիա եւ կ'ըսուի թէ Ֆրանսա հաստատուեր է 1989-ին։ ԱՄՆ պահանջած են որ իրենց յանձնուի ենթական։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 1 / 2)

ՀՐԱՆԴ ՄԱԹԵՒՈՍԵԱՆ ԱՊԱՔԻՆԱԾ

Ծանօթ արձակագիր ու Գրողներու Միութեան նախկին նախագահ Հ. Մաթեւոսեան Լոս-Անճըլըսէն Երեւան վերադարձած է։ Ան Լոս-Անճըլըսի մէջ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած է, ապա ապաքինման շրջան մը բոլորած։

***

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ստորագրած է ընտրական նոր օրինագիծ մը որ կը փոխէ անհատական թեկնածութեամբ ու կուսակցական ցանկերով ընտրուող երեսփոխաններու թիւերը։ Առաջինները կը բարձրանան 56-ի, երկրորդները կ'իջնեն 75-ի։ Օրինագիծին հրապարակումէն ու կիրարկութեան դրուելէն հինգ օր ետք պիտի լուծուի ներկայ Կեդրոնական Ընտրական յանձնաժողովը ու նոր մը կազմուի։ Ներկայիս Ազգային Ժողովի 131 երեսփոխաններէն 94-ը կ'ընտրուէին կուսակցական ցանկերով եւ միայն 37-ը՝ անհատական առաջադրութեամբ։ Նոր օրինագիծը դժգոհութիւն պատճառած է կուսակցական շրջանակներու մօտ, չեղեալ նկատելով 2000-ին գոյացած խորհրդարանական ուժերու քաղաքական համաձայնութիւնը։ Առաջին հակադրողներէն եղած է Հ.Յ.Դ.-ն։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻՆԵՐԷՆ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԳԻՒՂ ՉԿԱՅ

Ադրբեջանական հեռատեսիլի կայան մը Յուլիս 31-ին տեղեկացուցած է թէ երկրին ուժերը Աղդամի շրջանին մէջ զոհեր տալով գրաւած են Ղարաբաղի ուժերուն հսկողութեան ենթակայ Եուսիֆջանլը գիւղը։ Նոյնիսկ ցոյց տրուած են զինուորներ որոնք յայտնած են թէ պատրաստ են աւելի առաջ ալ երթալու, բայց նախագահին հրամանը անհրաժեշտ է, եւ այլն։ Յաջորդ օրը լուրը հերքուած է, թէ ադրբեջանական, թէ՛ հայկական կողմէն։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ ՀԱՐՑՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ՝ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանեայց Եկեղեցիին Եւրոպայի երեք առաջնորդներուն՝ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի, Գարեգին Արք. Պեքճեանի (Գերմանիա), Նաթան Եպիսկ. Յովհաննիսեանի (Մեծն Բրիտանիա) կողմէ ստորագրուած Յուլիս 30 թուակիր կոչ մը յղուած է Իսրայէլի կառավարութեան։ Անով խոր մտահոգութիւն կը յայտնուի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին պատկանող կալուածին իսրայէլեան իշխանութիւններու կողմէ գրաւումին։ Կը խնդրուի որ անյապաղ խաղաղարար լուծում մը տրուի հարցին։

Ստորագրողները իրենց զօրակցութիւնը կը նշեն Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքին եւ Սուրբ Տեղերու բնակիչ իրենց բոլոր եղբայրներուն եւ քոյրերուն, յոյսը փայփայելով որ յարմարագոյն կարգադրութիւն մը պիտի չուշանայ։

***

Նոյն հարցին մասին Փարիզի Առաջնորդ եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք. Նագդաշեան արդէն նախապէս (Ապրիլ 26) նամակով մը դիմած է Իսրայէլի վարչապետ Ա. Շարոնի, իր մտահոգութիւնը յայտնած է հայապատկան կալուածին գրաւումին պատճառով։ Խնդրած է որ ան անձնական միջամտութեամբ վերջ տայ ոտնձգութիւններուն, ապահովելով իսրայէլեան զինեալ ուժերու հեռացումը։

«ԱՆՀԻՄՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊՆԴՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ»

«Միլլիյէթ» օրաթերթի (Օգոստոս 1) մէկ կարճ լուրէն կը տեղեկանանք թէ նման մարմին մը գոյութիւն ունի։ Անոր նախագահութիւնը որոշեր է յուշարձան-թանգարան մը հիմնել ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ։ Նաեւ, օսմանեան դիւաններու պարունակած 20 հազար փաստաթուղթ անգլերէնի պիտի թարգմանուին եւ համացանցով հրապարակուին։

Յանձնաժողովը վերջերս փոխ-վարչապետ Տ. Պահչէլիի նախագահութեամբ գումարուած է եւ հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած. «քննուեցան երկրին, նաեւ արտասահմանի մէջ այս նիւթին մասին տեղեկատուութեան գործունէութիւնները։ Ճշդուեցան անհիմն ցեղասպանութեան պնդումներուն դէմ գիտական աշխատանքի լծուելիք հետազօտութեան հիմնարկներու եւ թրքագիտութեան հիմնարկի հիմնադրութեան եւ գործունէութեան սկզբունքները։ Որոշուեցան այն միջոցները որոնք պիտի տրամադրուին այդ հիմնարկներուն մէջ աշխատիլ եւ այդ նպատակով հայերէն սորվիլ փափաքող հայրենակիցներուն»։

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՄԷՋ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ՀԵՏ

Մ. ՀԱՅԿԵՆՑ

[illegible]

կանացուցած էր 1924_ին, Փարիզի մէջ, սփիւռքը Երեւանի դէմ հանելու համար: Երեւէջներով եւ զանազան ձեւերով գրեթէ 70 տարի փողոցներու, դպրոցներու, մարզարաններու, թանկալներու, ակումբներու, թերթերու եւ դատարաններու մէջ մղուած ծանր, յաճախ արիւնալի պայքարէն սփիւռքը տուժեց:

Երեւանի հակադրուած ուղեգիծը կըրնա՞ր սփիւռքին բարիք մը նկատուիլ: Այո՛, եթէ արդարեւ պէտք ըլլար որ ան թումբ կանգնէր «Երեւանէն կազմակերպուած բոլշեւիկեան թափանցումի արշաւներուն»: Բայց որպէսզի կարելի ըլլայ հաւատք ընծայել նման պնդումներու, պէտք է ենթադրել որ սփիւռքի հայութիւնը հիւրընկալած հակահամայնավար երկիրները արտօնած էին Հայոց համայնավարական շարժում ստեղծել եւ պահել իրենց հողին վրայ եւ ուրախ պիտի ըլլային եթէ հայ կոմունիստներ գըրաւէին դպրոցներն ու առաջնորդարանները:

Ուղեգիծ_թումբը բարիք մը պիտի ըլլար եթէ համայնավարութիւնը օրէնքէ դուրս եւ համայնավարը ոճրագործ կամ անբաղձալի տարր հռչակած ըլլալով հանդերձ՝ կառավարութիւնները, փոխանակ հայ կոմունիստները ոստիկանատուն, դատարան եւ բանտ առաջնորդելու, ապուշ_ապուշ դիտէին Հայոց ազգային հաստատութեանց կամ հարստութեան գրաւումը կամ խլրացումը անոնցմէ...

Սփիւռքի մէջ հայ կոմունիստը հետաքըրքրուած չէր տէրտէրով, կաթողիկոսով եւ վարժապետով կամ հայ դպրոց եւ եկեղեցի գրաւելով. անոր սեւեռակէտը «արդար հասարակարգ» ստեղծել էր _ դեռ է՞ արդեօք _ պետական կարգերու յեղաշրջումով, իր բնակած երկրին կոմունիստական միջազգային բջիջին կամ կառոյցին մէջ: Այլապէս ինչո՞ւ ան պիտի ըլլար բանտերու փնտռուած թեկնածուն կամ բնակիչը:

Շահնուր մտահոգուելու պէտք չունէր: Սփիւռքահայը համայնավարական շարժում չէր կրնար ստեղծել եւ չէր կրնար զայն խափանել, բայց անշուշտ շէֆ_երը կրնային դպրոցի, մարզարանի, եկեղեցւոյ, առաջնորդարանի, պատրիարքարանի կամ կաթողիկոսարանի տիրելու նըպատակը ծախել clientèle_ին, որովհետեւ ա՛յդ էր յեղափոխական միջոցը բոլշեւիկեան թափանցումը արգիլելու եւ «Ազատ: Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան» կերտելու: Շէֆ_երու խումբէն խաբէութիւնը չհանդուրժող վերջին յայտնի դէմքը եղաւ բժիշկ Խաթանասեան, որ Աղեքսանդրիոյ ճառէն երեսուն տարի ետք միացաւ նախկին դաշնակցականներու փաղանգին:

Հ. Յ. Դ._ի վերոյիշեալ ուղեգծէն սփիւռքը ծանրօրէն տուժեց: Իսկ Հայաստանի ժողովո՞ւրդը. շահեցա՞ւ, թէ տուժեց: Ի՞նչ շահեցաւ: Ի՞նչ տուժեց: Կը կարծեմ որ Շահնուր պիտի չգոհանար յուշագրողներու ինքնամփոփ յայտարարութիւններով: Պիտի ուզէր գիտնալ ստոյգ պատասխանը: Պիտի գըրէր վստահելի բարեկամներուն, հարցուփորձէր, թերեւս նոյնիսկ պահանջէր որ հետազօտական աշխատանք տարուէր Հայկոմկուսի կամ ՍՄԿԿ._ի այժմ ենթադրաբար մատչելի դիւաններուն մէջ:

Բայց Շահնուր, որ անառարկելի կը նկատէր Հայկոմկուսին իրաւունքը Հայաստանի կեանքը վարելու ըստ իր գաղափարախօսութեան, դժգոհ էր երկրին յառաջդիմութեան աստիճանէն: Սովետականացումէն 40 տարի ետք Հայաստանի իրագործումները իրաւացիօրէն անբաւարար կը գտնէր: 70 տարի ետք ալ անգոհացուցիչ մնացին:

Ո՞վ էր յանցաւոր _ Ռո՞ւսը, թէ իրաւակարգը, կը հարցնէր ան: Առանց արհամարհելու հայաստանցիին բաժինը, զոր անկախութեան 11 տարիները կը նըկարագրեն վա՛ռ գոյներով, պէտք է յիշել նշանաւոր Հնգամեայ Փլա՛նը, որուն տակ փլաւ սովետական վիթխարի պետութիւնը: Տունը անջրպետ ղրկող, համալսարանական ուսանողին ստիպէնտ յատկացնող, օփերա եւ պալէ կոպէկով մատչելի ընող, Կոստան Զարեան 12.000 «տիրաժ»ով հրատարակող եւ հաստը Մէկ ռուբլիի վաճառող պետութեան գաղափարախօսութիւնը կը պարտադրէր չուլան փոխարինել անտեսանելի դիւանակալներու որոշումով, հնգամեայ փլաններով, որոնց մէջ ժողովուրդին կամքը այնքան կը կշռէր որքան փուշիկը օդին մէջ:

Սովետական աշխարհին մէջ գիր _ գըրականութիւնը պէտք է ծառայէր գաղափարախօսութեան: Ինք գիտէր եւ իրողութեան փը համախոհութիւնը յայտնէր էր երբ հարկ զգացեր էր միջամտելու վէճի մը, որ 1963_ին միացուցեր էր դաշնակցականը, նախկին դաշնակցականը, ռամկավարը, անկուսակցականը եւ Հայաստանի կոմունիստ գրողներէն անոնք որ ձեւերը գտած էին ներկայացնելու հայրենասիրութեան, իրենց կարծիքով, սփիւռքէն ընդունելի լիագօրագիրներ:

Վէճի առարկան... նաւ մըն էր, աւելի ճիշդ նաւու մը պատմութեան հեղինակը՝ Կոստան Զարեան: _ Երկար թափառումներէ ետք հայրենիք վերադարձած գրագէտը ինչո՞ւ արտօնած էր որ Հայպետհրատը իր Նաւը Լերան Վրայ վէպը ընթերցողին հրամցնէր Նավը Լեռան Վրա: Արտօնա՞ծ էր, թէ չէր արտօնած: Ի՞նք «մաքրաջրած» էր Հ. Յ. Դ. Պոսթընի «Հայրենիք» տպարանէն 1943ին լոյս տեսած վէպը, թէ կոմունիստ խըմբագիրը: _ Այո՛, ի՛նք, կը սպասուէ՛ր իրմէ, դաւաճա՛նը, աննկարագի՛րը... Ուրիշ ի՞նչ ձեւով մենք հարց կը լուծենք:

Բարձրացած աղմուկը արդարացում չունէր իրեն համար: Նաւը կար. փափաքողը կրնար զա՛յն կարդալ: Զարեան ուզէր կամ չուզէր, Հայպետհրատը կրնար զայն վերհրատարակել ըստ իր հայեցողութեան: Այսպ՝ Հայպետհրատին կամ Հայկոմկուսին իրաւունքն էր եւ պարտականութիւնը ձեւափոխել Նաւ_ուն քաղաքական «զառանցանքը», որ, ըստ իրեն, Ռուբէն Տէր_Մինասեանինն էր կամ Հ.Յ. Դաշնակցութեանը: Վէճը կամ, իր բառով, վայրահաչութիւնը տակաւին չէ մարած: Հովերը «Բազին»ի բոցերը Զարեանի անձին վրայ կը քշեն պարբերաբար:

Շահնուր ընդհանրացումի սխալը գործած էր զառանցանք բառով բնութագրելով Նաւ_ուն քաղաքական աշխարհայեացքը եւ չէր ըսած, թէ ի՛նչ էր ան: Իսկ ինչ որ էր _ եւ ա՛յս է կարեւորը _ գրեթէ անփոփոխ եւ ըստ էութեան ընկալուած էր Նավ_ուն մէջ: Ճիշդ չէր նաեւ երբ բոլորովին քմահաճ կերպով «խեղճուկ» կը կոչուէր հայ նոր գրականութեան գըլուխ_գործոց վէպը՝ Նաւը կամ Նավը: Քառասուն տարի ետք անտեղի չէ հարցնել, թէ վիճողներն ու հայհոյողները ծայրէ ծայր կարդացա՞ծ էին Նաւը եւ Նավը:

«Ազգային» ուրիշ պարապ հարց մըն ալ 1966_ին գտնուեցաւ Մահարիի Այրուող Այգեստաններ վէպին մէջ. հաւատաքննիչն այս անգամ, ըստ երեւոյթին, պատմական իրողութեանց արթո՛ւն պահակ Հայաստանի Գրողների Միութիւնն էր: Շահնուր ընդունած էր որ վէպին երգիծանքը բաղդատմամբ մշակուած նիւթին շատ էր, բայց չէր մարսած Միութեան խօսքը եւ վախ յայտնած էր որ Մահարիի գլխուն կրնար նոր փորձանք մը գալ:

Ինչո՞ւ աղմուկ Մահարիի դէմ ալ. _ որովհետեւ «պաշտօնական հայը չի սիրեր ամէն մերկացում ճշմարտութեան»: Դժբախտաբար Երեւան չունեցաւ ճըշմարտութեան սէր այն ատեն, որպէսզի ուզէր իր դիրքը Մահարիի նկատմամբ, ինչպէս կ'ակնկալէր գրագէտը, չունի նաեւ այսօր գրեթէ որեւէ դէպքի, իրողութեան կամ դէմքի հանդէպ: Պիտի ունենա՞յ օր մը:

***

15 տարի Շահնուր ապրեցաւ Աղքատախնամի Մատակարարութեան յանձնուած Սէն _ Ռաֆայէլի հայկական ծերանոցը. իր սենեակէն հայ կեանքին բացուած պատուհանը եղաւ «Յառաջ» օրաթերթը: Կը ստանար գիրք, թերթ եւ նամակ գաղութներէն եւ Հայաստանէն: Չէր կըրնար գրասեղանին առջեւ նստած աշխատիլ երկար ատեն, բայց կը գրաւէր իր հին գրութեանց _ ոչ բոլորին _ սրբագրութեամբ, վերամշակմամբ կամ հրատարակութեան հարցով: Բծախնդիր էր: Ի՛նք պէտք է որոշէր թուղթի տեսակը, էջերու թիւը, էջին ծաւալը, տառատեսակը, տառերու գոյնը: Թերթիս Կիրակնօրեայ Թիւը, իրմէ եօթը զանազան յօդուածներու հաւաքածոյ մը, պէտք չէ «Յանկ» ունենար, այլ «Բովանդակութիւն», որովհետեւ... թերթ էր, ո՛չ թէ գիրք:

Պէյրութի մէջ գտած էր նաքը քաջող հրատարակիչ _ գործակալ _ ներկայացուցիչ մը, իրեն չափ բծախնդիր եւ գեղագէտ Գրիգոր Քէօսէեանը. Փարիզի մէջ՝ զինք բնաւ չմոռցող բարի եւ մտերիմ սիրտ մը, «Յառաջ»ի տէր եւ տնօրէն Արփիկ Միսաքեանը: Շահնուր կը վստահեցնէր որ դրամի պէտք չունէր, որովհետեւ ծերանոցը կը հոգար իր բոլոր կարիքները, հետեւաբար պատրաստ էր հրատարակիչին թագը գոցելու կամ իրեն դալիք բաժինը տրամադրելու դրամական թերթի մը կամ մշակութային միութեան մը: Կ'ուզէր որ մրցանակի մը դրամական պարգեւը տրուէր մէկու մը որ կրնար զայն «լաւագոյնս օգտագործել»:

Կը հաւատար որ «Մերձաւոր _ Արեւելքի հայութեան, այլ մանաւանդ անոր երիտասարդութեան վիճակուած է պահել _ պահպանել հայ լեզուն, լաւագոյն մշակել հայ գրականութիւնը, զայն մանաւանդ տանիլ նորագոյն յաղթանակներու»: 1955_ին ամբողջ հայութիւնը այդպէս կը հաւատար...: Վստահ էր նաեւ որ հայութիւնը չէր խամթարուէր Պոլսոյ մէջ: Բայց անշուշտ հայկական Պոլիսն ալ պիտի խամթարուէր, ինչպէս խամթարուած է որեւէ գաղութ որ կը զրկուի կամ զուրկ է գրական _ մտաւորական շարժումէ:

Կամայական եղած էր իր կարծիքը դաշնակցական Միքայէլ Վարանդեանի եւ ռամկավար Արշակ Չօպանեանի մասին: Առաջինը «խեղճուկ ցնորատես» մը, երկրորդը՝ «օրուան հացի կարօտ պոհէմ» մը, ինչպէ՞ս հայութեան ձայնը լսելի պիտի դարձնէին երբ 100 միլիոնոց արաբական աշխարհը խօսք չէր կըրնար հասկցնել Եւրոպայի՝ իր ատոմներով եւ դեսպաններով, կը խորհրդածէր ան, 1967_ի արաբ _ հրեայ վեցօրեայ պատերազմին Իսրայէլի գրաւումներէն զայրացած:

Սէն _ Ռաֆայէլի սրատես դիտողը ինկած էր ծուղակը բաղդատութեան, որմէ մերինները, ցնորատեսն ու պոհէմը, մանաւանդ չչմեցուցիչ վաստակով պոհէմը, դուրս կուգան չափէն աւելի փայլուն եւ փառաւոր: Իրողութիւնը, որ աւազուտքի սեւ ոսկին ալ գուաւորեց Արաբին ճանապարհը, մեզ ուրիշ խորհրդածութեանց կը տանի: Եւ եթէ մեր փոքր ածուին մէջ կային որ Վարանդեանէն եւ Չօպանեանէն լաւ էին ու պատրաստ ճակատ, պալատ կամ ... բարապանի տնակ երթալու վասն հայութեան, ի՞նչ բանի կը սպասէին զանոնք մէկ կողմ հրելու:

Գրողները, եկեղեցականներուն եւ վաճառականներուն նման, ունին իրենց փառաւոր աէրերը եւ սուր անմարդողութիւնները: Վազգէն Շուշանեան 144 ձեռագիր էջ վատներ է փաստելու համար որ «արեան ձայնը կը պակսի» Շահնուրի, մէկուն մը, որ պատանութեան մօրեղբօր՝ Թէոդիկի հետ գաղթակայանէ գաղթակայան վազած էր Մեծ Եղեռնէն վերապրողներուն պատմութիւնը վկայագրելու համար: Անդրանիկ Ծառուկեան գացեր է ճիշդ տեղը... Երեւան, «Պոլսեցիի գործակալ»ին մասին տեղմ ժողվելու: Ինչո՞ւ: Շահնուր կը պատասխանէր. _ Նախա՛նձ:

***

Շահան Շահնուրը առաջին անգամ տեսած եմ 1950_ին Բենիամին Թաշեանի Հայկարանին մէջ «Պճեղ Մը Անոյշ Սէր-

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵՂԾ-ԱՆԱՍՏԱՍԻԱՆԵՐԸ

Ռուսաստան կեղծերու աւանդութիւնը ունի. ճանչցած է երեք կեղծ Դիմիտրիներ որոնք պնդած են թէ Ահեղ Իվանին զաւակներն էն, յետոյ ունեցած է իշխանուհի Տարախանովա մը որպէս աղջիկ զաւակը կայսրուհի Էլիզապէթի, եւ Եմիլիան Պուգաչեւ անուն զաւակ մը որպէս Պետրոս Գ. ցարը: Ռուս ժողովուրդը բոլորն ալ խանդավառութեամբ ընդունած է, ամէն մէկուն անձին մէջ տեսնելով յուսալիր «բարի ցար»ը: Վերջերս նոյն ընդունելութիւնը գտած է դքսուհի Անաստասիայի յարութեան լուրը. մինչդեռ, ծանօթ է որ Ռուսաստանի վերջին ցարին ընտանիքը Եկատերինբուրգի մէջ 1918 Յուլիս 17-ին սպաննուած է բոլշեւիկներու կողմէ եւ 1991-ին մասնագէտներու յանձնախումբ մը ստուգած է թէ գտնուած ոսկորները անոնց կը պատկանին:

Նորայայտ Անաստասիան կը կոչուի Նատալիա Բիլիխոձէ, կ'ապրի Վրաստան, հարիւր տարեկան է: Ան եւս, իր նախորդներուն նման կը պնդէ թէ փրկուած է բոլշեւիկներու փամփուշտներէն. նաեւ կ'ըսէ թէ նպատակ ունի արեւմտեան դրամատուներէ Ռուսաստան փոխադրելու Ռոմանովներու հարստութիւնը: Վերջերս իր անունով կազմուած բարեսիրական հիմնարկութիւն մը ստուգած է որ այս հարստութիւնը կը ներկայացնէ մէկ թրիլիոն (միլիոն միլիառ) տոլար: Նշեալ հիմնարկութեան նախագահը կ'ըսէ թէ այդ գումարին պահ տրուած արեւմտեան դրամատուներու մեծ մասը գոհացած է տրուած փաստերով եւ իրենք արդէն սկսած են դրամին Ռուսաստան փոխադրութեան: Կ'աւելցնէ թէ մասնագիտական ստուգումի 22 փաստ ունին Անաստասիա Ռոմանովի եւ Նատալիա Բիլիխոձէի մէկ եւ նոյն անձը ըլլալուն մասին: Ան կ'ուզէ նաեւ որ Թիֆլիսաբնակ հարիւրամեայ կնոջ վերադարձուի իր բուն անունը:

Այս վերջին կէտը այնքան ալ անհրաժեշտ չի նկատուիր, երբ ոչ ոք մտցած է ո՛չ Անաստասիան, ոչ ալ կայսերական ընտանիքին սպաննուած միւս անդամները: Ինչ կը վերաբերի դրամին, դատախազութիւնը հետաքրքրուած չէ անոր վերադարձով: Դատախազը որ պատասխանատուն էր կայսերական ընտանիքին սպանութեան թղթածրարին, յայտարարած է թէ վերջին կայսրին՝ Նիքոլա Բ.ի աղջիկ զաւակը Անաստասիա, սպաննուած էր ամբողջ ընտանիքին հետ եւ պետութիւնը պաշտօնապէս ընդունած էր այդ իրողութիւնը:

Որոշ է մէկ բան. Եկատերինբուրգ գտնուած ոսկորներուն հարազատութեան ստուգումը այնքան բարդ հարց է եւ անլոյծ մնացած այնքան մասեր կան, որ արծաթէ ափսէով հրամցուած «հրաշքը» կուրօրէն որպէս իրականութիւն առնել, արտօնելի չէ: Սակայն, այնքան մեծաթիւ փաստաթուղթ կայ 1918-ի անցքերուն մասին որ դժուար է ըսել թէ ամէն բան պատշաճ կերպով լուսաբանուած է: Նաեւ, Թիֆլիսաբնակ հարիւրամեայ ծերունին որ տխրութեամբ կը խօսի հեռատեսիլէն փոքր եղբօր Ալյօշայի մասին, զոր հայրը շատ կը սիրէր, ոչ մէկ ապացոյց հրապարակած է իրական Անաստասիան ըլլալուն մասին:

Նատալիա Բիլիխոձէ ո՛չ առաջին, ոչ ալ հաւանօրէն վերջին Անաստասիան է: 84 տարի անցած է Ռոմանովներու սպանութենէն ի վեր ու այդ ժամանակամիջոցին շուրջ երեք տասնեակ Անաստասիա յայտնուած է: Ամէն տարի քիչ մը եւս կը դժուարանայ գտնել նոր թեկնածուներ, նկատի առած տարիքի պարագան:

ՔԱՂՀԱՆ

...ա»ին քով: Իրեն հետ մտերիմ հանդիպումի մը անակնկալ ուրախութիւնը ունեցայ երկու չաբաթ առաջ, ամբողջովին Շահնուր Նամականի-ին մէջ, զոր թանկագին ճաշակով կազմած է, ինչպէս պիտի սիրէր ըսել գրագէտը, իր արժէքաւոր բարեկամը՝ Գրիգոր Քէօսէեան, անոր կցելով կարեւոր ծանօթագրութեանց շատ հետաքրքրական բաժին մը: Այս Նամականի-ն, որ կը թուի թէ իր յաջորդը կամ յաջորդները կրնայ ունենալ, սիրոյ եւ սրտի անդին իրագործումն է Շահնուրի եւ Քէօսէեանի 19 տարուան «զաղափարական եւ գեղագիտական եղբայրութեան»:

Գալ տարի ծննդեան 100-ամեակն է Շահնուր Քերեսթէճեանի, որ տեղն մը դարձաւ Արմէն Լիւպէն, բայց հայ նոր սերունդներուն հետ քալեց եւ անմահութեան դափնիներէն սլացաւ Շահան Շահնուր անունով: Անոնք որ լմբոշխնեցին Նահանջը Առանց Երգի-ն, չհահանջեցին: Անոնք որ հասկցան «Վաւերաթուղթը», ճշմարտութենէն չհեռացան: Անոնք որ պիտի կարդան Նամականի-ն, պիտի գիտնան որ մինչեւ գերեզման Շահնուր իր ուսերուն վրայ կրած էր Արարատը եւ նորէն դիմեն ... Նահանջ-ին, արեան ճամբով լեցուելու եւ Արարատը վերադառնելու համար:

Մ. Հ.

2002, Յուլիս 15
Փորթ Լի, ՆՃ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հ.Օ.Մ.-Ի 82-ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Օրէնճ Քաունթիի «Մարիոթ» պանդոկի սրահին մէջ, Յուլիս 11-14, գումարուած է Հ. Օ. Մ.-ի Արեւմտեան Ամերիկայի 82-րդ պատգամաւորական ժողովը, մասնակցութեամբ 23 մասնաճիւղերէ 33 պատգամաւորներու եւ 50 դիտորդներու: Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Սոնա Փէլթէքեան: Խօսք առած են Հ.Օ.Մ.-ի Կեդր. վարչութեան փոխ-ատենապետուհի Յասմիկ Տէրտէրեան, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամ Վահէ Պողոյեան եւ առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Շրջ. վարչութեան տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը ներկայացուցած է վարիչ քարտուղարուհի Ռիթա Որբերեան, իսկ ընկերային ծառայութեան բաժնի տեղեկագիրը՝ Սոնա Ցնծալեան: Ժողովը քննարկած է Շրջ. վարչութեան գործունէութիւնը, զայն որակելով «յոյժ գնահատելի», եւ կատարած է թելադրանքներ եւ առաջարկներ յառաջիկայ տարեշրջանի համար, այդ կարգին հետատեսիլէն քարոզչական աշխատանք, երիտասարդութիւնը ներգրաւելու նոր ձեւերու որոնում եւ շարունակել զօրակցութիւնը Հայաստանին, Արցախին եւ Ջաւախքին:

***

«ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶ»Ի ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանի սրահին մէջ, Յուլիս 4-ին, տեղի ունեցած է «Գրական Ասպարէզ» խմբակի հերթական հանդիպումը, նուիրուած Ջուլիէտ Գրիգորեանի բանաստեղծութեան: Հեղինակին Երեւանի մէջ հրատարակուած «Զրոյց սիրոյ եւ կեանքի» գիրքը ներկայացուցած է Լիլիթ Քէհէեան: Խօսք առած են Գէորգ Քրիստինեան, փրոֆէսօր Վահագն Մկրտչեան, ակադեմիկոս Աշոտ Նարապետեան եւ բանաստեղծ Արտեմ Յարութիւնեան: Հեղինակը կարդացած է իր բանաստեղծութիւններէն նմոյշներ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանին մէջ, Յուլիս 2-ին, տեղի ունեցած է համալսարանին շրջանաւարտներուն 49-րդ հանդէսը, աւելի քան 1000 հոգիի ներկայութեան, հովանաւորութեամբ Մշակոյթի նախարար՝ Ղասսան Սալամէի: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է համալսարանի նախագահը՝ տոքթոր Ժան Խանճեան եւ ծանօթացուցած է օրուան բանախօսը՝ վերապատուելի տոքթոր Սամուէլ Քաունեկի Քալեան, որ անդամ է Հայկազեան համալսարանի հոգաբարձութեան եւ նախագահ Ամերիկայի Ֆիլատելֆիա նահանգի Փիցպըրկ համալսարանի աստուածաբանական սեմինարին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որու յաջորդած է վկայականներու բաշխումը: Շրջանաւարտներու կողմէ, անգլերէնով, խօսք առած է Ջիլտ Մարկոսեան, իսկ արաբերէնով՝ Ալեքսան Յակոբեան: Հանդիսութեան փակումը կատարուած է Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան նախագահ՝ վերապատուելի Մկրտիչ Գարակէօզեանի աղօթքով եւ համալսարանի քայլերգով:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին կից հրակայ վրանի մը ներքեւ, Յուլիս 12, 13, 14-ին տեղի ունեցած է Հայ Կեդրոնի կից ամառնային փառատօնը: Երեք օրերու ընթացքին, շուրջ 5000 ազգայիններ, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ յաճախած են փառատօնը: Օրուան հանդիսավարներն եղած են Սիլվա Փայլեան եւ Լենա Գասապեան, որոնք հրամցուցած են ճոխ յայտագիր մը: Յուլիս 12-ին եւ 13-ին, ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ Արա Պապեան, որ խանդավառուած մթնոլորտէն խօսք ալ առած է եւ իր գնահատանքը արտայայտած երիտասարդներուն:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Վիքթորիա Փարք երկրորդական վարժարանի մարզարանին մէջ, Յուլիս 11-ին, պաշտօնական բացումը կատարուած է ՀՕՄ.-ի ամառնային ճամբարին: Բացման խօսքը արտասանած է ճամբարի տնօրէնուհին Սիլվա Փայլեան: Այս տարի ճամբարի պաշտօնէութեան թիւը 10 եղած է, կամաւոր օգնականներու թիւը՝ 23 եւ 110 աշակերտներ մասնակցած են: Կը դասաւանդուին հայերէն լեզուի, արուեստ եւ բարոյագիտութեան դասեր, այս տարի որպէս նորութիւն աւելցած են նաեւ թատրոնի եւ դերասանութեան դասեր:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ. ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

Մինչոյ մը ժամացոյցը նայեցաւ եւ գոչեց.

– Վա՛յ անպիտան, ես ճիշդ այս ժամուս պէտք էր, որ հազարապետը տեսնայի:

Աճապարանքով ոտքի ելաւ, հաշիւը մաքրեց եւ ըսաւ.

– Դուք հոս սպասեցէք, ես քիչ մը ետքը կուգամ:

Եւ անյայտ եղաւ:

Խեղճերը մինչեւ գիշեր սպասեցին, բայց Ասատիկ չվերադարձաւ:

Տեսնելով, որ բախտախնդիրը սարդապէս իրենց քթին խնդացած էր, բարկութեամբ մեկնեցան՝ պատշաճ հայհոյութիւնները ուղղելով Ասատիկի հասցէին:

Քանի մը օր ետքը Ասատիկ կը քշուէր Երէյլիէն: Մեկնած միջոցին քովը դրամ չէր մնացած բնաւ, եւ սախպուեցաւ հետիոտն զացող տարագիրներուն խառնուիլ, որոնց մէջ կը գտնուէին իր խաբեբայութեան զոհերէն մէկ քանին, որոնք չվարանեցան ճամբան լաւ ծեծ մը քաշելու իրեն:

Ութը օր քալելէ ետքը հասաւ Թարսուս:

Հոն, ընդարձակ դաշտի մը մէջ, քաղաքէն մէկ ժամ հեռու հինգ - վեց հազար վրաններու տակ լեցուած էին 20-25 հազար տարագիրներ, ընդհանրապէս իզմիթցի, ատապազարցի, պարտիզակցի, կէյվէցիներ:

Ասատիկ, ըստ իր սովորութեան, ուզեց ծանօթութիւններ հաստատել:

Առաջին տարագիրը, որուն հետ խօսեցաւ, պարտիզակցի երիտասարդ մըն էր, Հրանդ Մկրեան, որ վրաններու պահապանի պաշտօնը կը վարէր եւ գրեթէ հոն գտնուողներուն մեծամասնութիւնը կը ճանչնար:

– Ծանօթ անձեր կա՞ն այս տարագիրներուն մէջ, – եղաւ Ասատիկի առաջին հարցումը:

– Իզմիթի առաջնորդ Ստեփաննոս եպիսկոպոսը հոս է, – պատասխանեց Հրանդ:

– Ուրի՞շ:

– Գոնիայի առաջնորդ Գարեգին վարդապետ Խաչատուրեանն ալ հոս է:

– Իրենց վրանները կրնա՞ս ցոյց տալ:

– Բնականաբար, – պատասխանեց Հրանդ, – պոլսեցի մէկ քանի աքսորեալներ ալ եկած են այս օրերս:

– Որո՞նք են:

– Երուանդ Օտեանը, Սեպուհ Ակունին եւ մէկ քանի ուրիշներ:

– Ամէնքն ալ կը ճանչնամ, – ըսաւ Ասատիկ, – բայց նախ երթանք Ստեփաննոս եպիսկոպոսին վրանը:

– Անիկա այս միջոցիս իր վրանը չգտնուիր, ջուրին եզերքը ծառին տակ նստած ըլլալու է:

– Ուրեմն երթանք իրեն մօտ:

Հրանդ Ասատիկի հետ ուղղուեցաւ փոքրիկ գետակի մը եզերքը: Արդարեւ, Նիկոմիդիոյ ծերունազարդ առաջնորդը հոն, հովանաւոր ծառի մը տակ, փորդի մը վրայ բազմած էր եւ երազկոտ դէմքով մը հանրիչը կը դարձնէր:

Ասատիկ յարգանքով մօտեցաւ, փէսը հանեց եւ սրբազանին ձեռքը համբուրեց:

– Տօ՛, դուն ո՞վ ես, – հարցուց ծերունին:

– Ես Ասատիկ Մարկոսեանն եմ, Թուրք թերթերու խմբագրապետութիւն ըրած, ֆրանսական դեսպանատան քարտուղար էի:

– Հիմա ի՞նչ ես, տո նայինք:

– Հիմա աքսորեալ մըն եմ:

– Հա՛, տասնկ ըսէ, անոնք բոլոր սուտ բաներ էին, ճշմարտութիւնը այս է:

– Բայց ես չեմ կարծեր, որ երկար ատեն հոս մնամ, պէտք եղած ձեռնարկները ըրած եմ Ներքին գործերու նախարարութեան, պատասխանի կը սպասեմ կոր:

– Հոս ի՞նչ պիտի ընես, ո՞ւր պիտի բնակիս, ծանօթ մը ունի՞ս անոր վրանը պառկելու համար:

– Դեռ չեմ գիտեր, հազիւ երկու ժամէ ի վեր հասած եմ: Իմ միտքս անմիջապէս Մէրսին երթալ է:

– Մէրսին ի՞նչ գործ ունիս:

– Միւթէսարըֆը մտերիմ բարեկամս է:

– Այս գայլերուն բարեկամութեանը մի՛ հաւատար, – ըսաւ Ստեփաննոս եպիսկոպոս:

– Չէ՛, այս մարդը պատուական մարդ է, – պատասխանեց Ասատիկ, – ասկէ զատ իմ շատ մտերիմ բարեկամս է. ամէնուն եթէ գէշութիւն ընէ, ինծի ձեռքէն եկած բարիքը չըլլանար. խնդիրը մինչեւ հոն երթալն է. կառքը մէկուկէս ոսկիով կը տանի եղեր, բայց դժբախտաբար այդ գումարը կը պակսի քովս. դրամս ճամբան է, Պոլսէն յիսուն ոսկի ղրկուած է, բայց դժբախտաբար ձեռքս չհասաւ: Ճիշդ այն միջոցին, ուր դրամս Էրէյլի պիտի գար, մեզի ճամբայ հանեցին: Ինչ որ է, փօսթային լսի, որ դրամս եթէ գայ՝ հոս ղրկեն:

– Հիմա քովդ բնաւ դրամ չունի՞ս:

– Քանի մը մէճիտիէ ունիմ. բայց խնդիրը այն չէ, խնդիրը Մէրսին երթալու վրայ է. անգամ մը, որ միւթէսարըֆը տեսնեմ, վստահ եմ, որ գիս առանց դրամի չթողուր:

– Քանի որ այդքան վստահ ես քու միւթէսարըֆիդ վրայ, միջոց մը կը գտնենք ու քեզի կը ղրկենք:

(Շար. 276)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՊԱՏՈՒՄ
Ներտողային

Հ. ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Լոս - Անճըլըս, 2001

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

77ՐԴ ՏԱՐԵԳԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ. _ Համակիր ընտանիք մը, լաւագոյն մաղթանքներով 1000 Եւրօ:

***

ՓԱՐԻԶ._ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 500 Եւրօ:

***

ՓԱՐԻԶ._ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջըրբաշեան 200 Եւրօ:

***

ՓԱՐԻԶ._ Մովսէս Պչաքճեան 150 Եւրօ:

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 _ 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

առաւօտեան ժամը 10_ին

Սահակ _ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

Հեռաձայն. _

04 _ 91 _ 77 _ 84 _ 70

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de

Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— à **10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN,** Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— à **13h** : Un repas fraternel réunira **les pèlerins** dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;

— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— **10h :** Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN

— **A partir de 12 heures 30 :**

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ **04. 94. 19. 51. 50**

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Լ Ե Զ Ո Ւ Ի Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ո Ց

Ա Ր Մ Ա Տ

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Նպատակ՝ ստեղծել միջավայր մը, ուր մշակուին բնականօրէն հայերէնով արտայայտուելու կարելիութիւնները

Միջոցներ՝ ա) Թատերակն եւ արտայայտչական տարբեր ձեւերով հայերէն լեզուի ուսուցմ, բ) Հայոց պատմութիւն, գ) հայերէնով համակարգիչ, դ) երգ, ե) Աւետարանի ուսուցում, զ) ձեռային աշխատանք

Նորաստեղծ աշխատանոցը իր գործունէութիւնները կը սկսի
Ս ե պ տ ե մ բ ե ր 21 - ի ն
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
8, rue du Groupe Manouchian — 94140 Alfortville

8-էն 16 տարեկան աշակերտներու համար
Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը, կէսօրէ ետք ժամը 14-էն 17

3-էն 7 տարեկան աշակերտներու, ինչպէս նաեւ հայերէնի կատարելագործման **դասընթացքներ՝** Փետրուարեան եւ Ապրիլեան արձակուրդներուն:

Մանրամասնութիւններուն համար դիմել՝
Տիկին ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ-ՊԱՆԻՔԵԱՆին
☎ **01. 48. 93. 57. 33**

— HOM —————— C. B. A. F. —

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	01.48.24.46.57
Région Rhône-Alpes	04.74.85.61.33
Région PACA	04.91.34.86.24

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Ջ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատոր գլուխ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 6
MARDI
6 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.486 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.486

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՋՆՋԵՑ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ

Թուրքիա ջնջեց մահապատիժը, ինչ որ պայմաններէն մէկն էր Եւրոպական Միութեան իր անդամակցութեան: Օգոստոս 2-ին, Ազգ. Ժողովի երեսփոխանները քուէարկեցին մահապատիժը ջնջող օրինագիծ մը, բայց պատերազմական շրջանին, լայն մեծամասնութեամբ (162-ի դէմ 256 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութիւն): Թուրքիոյ Ազգային Ժողովը 550 երեսփոխան ունի, ներկայ եղած են 419 երեսփոխան, ընդդիմադիրներն ալ իրենց ձայները միացուցած են Էճէվիթի կուսակցութեան անդամներուն ձայներուն: Անոնք որոնք դէմ քուէարկած են Ազգայնական Հոսանքին կը պատկանին (ծայրայեղ աջ) որ Խորհրդարանին առաջին կուսակցութիւնն է: Անոնք մտահոգ են որովհետեւ այս օրէնքին շնորհիւ Ապտուլլահ Էօճալան իր գլուխը կը փրկէ: Ազգայնական այս երեսփոխանները մերժած են նաեւ քուէարկել բարենորոգման կարգ մը կէտեր, ինչպէս մշակութային յատուկ իրաւունքներու շնորհումը Քիւրտերուն:

Ֆրանսական մամուլը կ'ողջունէ Թուրքիոյ այս «պատմական քուէարկութիւնը», որ անկիւնադարձ մը կը նկատէ դէպի Եւրոպա Թուրքիոյ երկար երթին: Ֆրանսայէն զատ Եւրոպացիներն ալ մեծ ուրախութեամբ ողջունած են Ազգային Ժողովի այս որոշումները, մասնաւորաբար մահապատիժի ջնջումը: Եւրոպայի ընդլայնման պատասխանատու՝ Կունթէր Ֆերհէօկըն այս քայլին մէջ կը տեսնէ կարեւոր ազդանշան մը Թուրք ղեկավարներու մեծամասնութեան փափաքին մօտենալու Եւրոպական Միութեան պաշտպանած արժէքներուն: Եւրոպական յանձնախումբը ազդարարած է սակայն, որ մօտէն պիտի հսկէ ձեռք առնուած միջոցներու գործադրութեան: Միութեան դանիական նախագահութիւնն ալ իր գոհունակութիւնը արտայայտած է: Եւրոպական Խորհրդարանի նախագահն ալ՝ Փաթ Քոքս «խիստ դրական» գտած է այս բարենորոգումները:

Թուրք խմբագիրները, ոգեկոչելով «պատմական քուէարկութիւն մը» կը սպասեն Եւրոպայի հակազդեցութեան: Պ. Էճէվիթ շեշտած է Օգոստոս 4-ին՝ «Թուրքիա պատասխանեց Եւրոպական Միութեան պահանջած քաղաքական բոլոր չափանիշներուն»: Ազգային Ժողովի նիստի վիճաբանութիւնները 22 ժամ տեւած են, երբեմն նոյնիսկ փոթորկալից եղած են:

Մարք Սեմօ «Լիպերասիոն»ի մէջ (Օգոստոս 5) կը նկարագրէ Թուրքիան որպէս «առաջին բայց շատ անկատար լաիք ժողովրդավարութիւնը արաբամահմետական աշխարհին եւ ՕԹԱՆ-ի յենարանը Եւրոպայի հարաւ-արեւելեան շրջանը»: Կ'անդրադառնայ Քիւրտերու կացութեան (12 միլիոն 60 միլիոննոց բնակչութեան մը վրայ), որոնց հետ հակամարտութիւնը 30 հազար մեռեալ պատճառած է 15 տարիներու երկայնքին:

Թրքերէն թերթերը չեն ծածկեր իրենց գոհունակութիւնը: «Շնորհակալութիւն» կը խորագրէր «Սապահ» «Միլլիյէթ» ալ չէր վարաներ յայտարարելու. – «Եւրոպա՛, եկանք»: «Ռատիքալ» թերթը, զոր «Լիպերասիոն» «մտաւորական օրաթերթ» կ'որակէ, կը գրէ. – «Խորհրդարանը քիչ մը զուռը բացաւ, այն պահուն երբ յոյսերը կը մարէին»:

Հարցը այն է սակայն թէ տրուած որոշումները ինչպէս պիտի գործադրուին: Մարդկային Իրաւանց Հիմնարկին նախագահը՝ Եաւուզ Էօնէն յայտարարած է. – «Այս բարենորոգումները քուէարկուեցան Եւրոպացիներու ճնշումին տակ եւ հիմնականին մէջ պետութեան դիրքի հիմնական փոփոխութիւն մը չեն նշանակեր»: Դեռ շատ ընելիք կայ, կ'ըսէ Ե. Էօնէն, մանաւանդ 1982-ին զինուորականներու պարտադրած Սահմանադրութեան ջնջումը, բայց, այս քուէարկութիւնը աւելի իրական ժողովրդավարութեան մը ճամբայ կը բանայ:

***

«Ֆիկարօ» իր առաջին էջին վրայ, Օգոստոս 5-ին, կը խորագրէր. – «Թուրքիա Եւրոպայի կշռոյթին կը մօտենայ» եւ երկար յօդուածով մը կը վերլուծէր տրուած որոշումները:

***

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քրտական շրջանակները գոհ են խոստացուած փոփոխութիւններուն, սակայն, նոյն ատեն վերապահութիւն կը յայտնեն: Գլխաւոր մտահոգութիւնը, ակնկալութիւնը այն է որ որոշումները մեռեալ տառ չմնան ու քիւրտ փոքրամասնութիւնը տեսնէ նաեւ անոնց գործադրութիւնը:

Քրտական զինեալ կազմակերպութիւն ՓՔՔ-ն փոխարինած ՔՆՔ-ի նախագահը ըսած է թէ ի վերջոյ Քիւրտերու նուաճած այս ժողովրդավար իրաւունքներուն ճարտարապետը Ա. Էօճալանն է: Ենթակային ընտանիքն ալ կարեւոր զարգացում որակած է որոշումները, նոյնպէս մաղթելով որ կիրարկութիւնը հետեւի:

Քրտական կազմակերպութիւններ արդէն պատրաստած են քրտերէնի ուսուցումի ձեռնարկելու դիմումները:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՈՃՐԱԳՈՐԾԵՐԸ ՉԵՆ ԴԱԴՐԻՐ
16 ՄԵՌԵԱԼ, 50 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մինչ խրայէլեան գրաւումները կը շարունակուին Այսրյորդանան, Համաս չի դադրեցներ իր ոճրագործերը, ինչ որ կը փաստէ որ Շեհատէի մաքրագործումը (որու հետ զոհ գացին 12 հոգի, 9-ը՝ մանուկներ) լուծում չէր, ինչպէս Շարոն կը բացատրէր, վերջ տալու համար ոճրագործներուն:

Կիրակի առտու, Օգոստոս 4-ին, Սաֆէտի մօտ է, Տիբերական լիճին հիւսիսը, որ քամիքաղ մը իր կրած ռումբը պայթեցուցած է հանրակառքի մը մէջ: 10 մեռեալ կար եւ 50 վիրաւոր, անոնց մէկ մասը շատ ծանր վիճակի մէջ: Պայթումը այնքան ուժգին եղած է որ հանրակառքը փշուր փշուր եղած է: Աւելի ուշ, Երուսաղէմի մէջ է, որ Պաղեստինցի մը կրակ բացած է իսրայէլեան ելեկտրականութեան ընկերութեան մէկ կառքին վրայ, երեք հոգի մեռած է, նետուած կրակոցը:

Իսրայէլեան բանակը լայնածաւալ գործողութեան մը ձեռնարկած է, գրաւելով Այսրյորդանանի բազմաթիւ քաղաքներ, սկսելով Նապլուսէն զոր «ահաբեկչութեան մայրաքաղաքը» կը նկատէ: Պաղեստինեան իշխանութիւնը, այս անգամ ալ դատապարտած է «ահաբեկչական գործողութիւնը», անոր պատասխանատուութիւնը ձգելով Իսրայէլի վրայ եւ շեշտելով. – «Յարձակումներու եւ փոխադարձութիւններու շրջանը այլեւս որեւէ հակակշռէ դուրս է Իսրայէլի քաղաքականութեան պատճառաւ»:

ԱՄՆ, Ֆրանսա, ՄԱԿ դատապարտած են այս նոր ոճրագործը, բայց, դժուար թէ վերջ գտնէ չարքը, քանի Համասին համար հակամարտութիւնը չէ վերջացած եւ ասիկա միայն սկիզբը մըն է: Պաղեստինեան չափաւոր տարրերը, սակայն, կը խորհին թէ Համասի այս ծայրայեղ վարուելակերպը կը նպաստէ Շարոնի:

***

Իսրայէլ 50 Պաղեստինցիներ ձերբակալած է եւ զանազան վայրերու մէջ, մանաւանդ Նապլուս քաղաքանց գրաւած ինչ որ քամիքազներու ընտանիքներու բնակարանները կը նկատէ: Իսրայէլի բարձրաստիճան սպայի մը համաձայն ահաբեկչական կազմակերպութիւնները ոչ մէկ դժուարութիւն ունին քամիքազներ գտնելու, ինչ որ իրենց կը պակսի պայթուցիկներն են, այդ պատճառաւ է որ «մաքրագործումի» ձեռնարկած են, գրաւելու համար զէնքերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգային Ժողովը վերջին քուէարկութիւններէ ետք, արձակուրդի շրջանը մտաւ մինչեւ Հոկտեմբեր 1: Նախքան արձակուրդը, քուէարկուեցան արդարադատութեան օրինագիծէն զատ, չորս օրինագիծեր որոնք կը վերաբերին ներման, պիւտճէին, ապահովութեան եւ երիտասարդներու աշխատանքի պայմանադրութեան: Այս վերջինը կը վերաբերի 16-22 տարեկան, որակում ունեցող կամ չունեցող պատանիներու: Ինչ կը վերաբերի արդարադատութեան օրէնքին, որ կը կրէ նախարարին՝ Փերպէնի անունը, ան բաւական խիստ է երիտասարդներու եւ անչափահասներու յանցագործութեան նկատմամբ, ինչ որ ձախին քննադատութեան պատճառ եղած է, մանաւանդ անչափահաս երիտասարդներու համար նախատեսուած փակ կեդրոններու ստեղծման պարագան:

ՍՈԼԹ ԼԷՅՔ ՍԻԹԻԻ ցեղասահքի արդիւնքները կրնան ջնջուիլ, հարցը մեծ համեմատութիւններ առած ըլլալով, Ալիմզան Տոխթախունովի ձերբակալութենէն ի վեր: Ինք ամէն բան կ'ուրանայ, բայց, հեռաձայնային արձանագրուած խօսակցութիւնները կասկածի տեղ չեն ձգեր: Այեւս կը հաստատուի որ ծագումով ուզբէկ այս Ռուսը ծանօթ անձ մըն էր եւրոպական զանազան երկիրներու ոստիկանութիւններուն: 1999 Յուլիս 16-ին, Փարիզի Փրէնս տը Կալ պանդոկին մէջ մեծ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին իրեն շնորհուած է Ս. Կոստանդիանոսի կարգի (Բիւզանդիոնի հիմնադիրը) ասպետի շքանշանը իր մեկենասութիւններու համար: Մարզական աշխարհը զինք միշտ հետաքրքրած է: Ըստ կարգ մը շշուկներու, որոնց կ'արձագանգէր «Ժուռնալ տիւ Տիմանշ» (Օգոստոս 4) անուղղակի սեփականատէրն է Ֆութպոլի բազմաթիւ խումբերու Ռուսաստան, բայց, նաեւ Հայաստան: Իր միակ փափաքը եղած է Ֆրանսա հաստատուիլ եւ կ'ըսուի թէ միայն բնակիչի արտօնագիր ստանալու համար է, որ այս խարդախութիւնը կազմակերպած էր: Ամէն պարագայի մէջ, Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէի նախագահը՝ Ժագ Ռոճէ չէ բացառած ցեղասահքի արդիւնքներու դասաւորման վերանայում մը:

ՍԱՆԹԱ ՓՈԼԱՑԻ (Հարաւ – արեւելեան Սպանիա) ոստիկանատան մը առջեւ, Օգոստոս 4-ին, Թակարդ կառք մը պայթած է, երկու հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով, մէկը՝ տասնամեայ աղջնակ մը:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Օգոստոս 11-ին նախագահական ընտրութիւն տեղի կ'ունենայ ԼՂՀ-ի մէջ: Օգոստոս 2-ին Եւրոպական Միութեան կողմէ հրապարակուած Յայտարարութիւն մը անօրինական հռչակած է այդ ընտրութիւնը, քանի որ ԼՂՀ միջազգային ճանաչում գտած պետութիւն մը չէ:

Հակադրելով կատարուած յայտարարութեան, Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը մտահոգութիւն յայտնած է:

***

ԱՄՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ՀԱՅԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԱՄՆ-ու Եկեղեցիներու Խորհուրդն ալ հետաքրքրուած է Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարանին Պարոն Տէր կալուածին հարցով: Խորհուրդին նախագահը Պ. Էտկար նամակ մը գրած է Իսրայէլի վարչապետ Ա. Շարոնի, ըսելով որ Իսրայէլ ետ կենայ հայապատկան կալուածին մէջ անջատման պատ մը կառուցանելու գաղափարէն: Ան պահանջած է որ իսրայէլեան զինեալ ուժերը քաշուին այդ հողէն ու ան վերադարձուի իր տիրոջը:

***

ԲՆԱՊԱՀՆԵՐ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԵՆ ԲԱՔՈՒ – ՃԷՅՀԱՆ ՔԱՐԻՒՂԱՏԱՐՆԵՐԸ

Լոնտոնի մէջ հիմնուած է Բաքու – Թիֆլիս – Ճէյհան քարիւղատարի ընկերութիւն մը, որուն անդամ են Թրքական, ազրպէյճանական, բրիտանական եւ այլ երկիրներու քարիւղի մեծ ընկերութիւններ: Քարիւղատարին, ինչպէս նաեւ Հարաւային Կովկասի կազատարին շինութիւնը ստանձնած է բրիտանական ընկերութիւնը: Թէ՛ քարիւղատարը, թէ՛ կազատարը պիտի անցնին Ազրպէյճանէն, Վրաստանէն ու Թուրքիայէն:

Միւս կողմէ, բնապահպանական շարք մը միջազգային կազմակերպութիւններ քննադատած են զոյգ ծրագիրները, այն պատճառով որ անոնց պատրաստութեան ընթացքին լրջօրէն նկատի չեն առնուած բնապահպանական եւ ընկերային ազդակները: Դժգոհութեան տէրերը ըսած են թէ զոյգ խողովակաշարներուն անցնելիք վայրերուն մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուած է անոնց բնակիչներուն, անոնց կառուցումով գործ հայթայթելու հեռանկարները շատ չափազանցուած են եւ ոչ մէկ ուսումնասիրութիւն կատարուած է բնութեան, յատկապէս ըմպելի ջուրի ակերու կրելիք վնասներուն մասին:

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ

Ռուսաիի օդակայան· Մայիս 23· Թռիչք դէպի Երեւան: Մեկնողները բաւական շատ են: Մեծամասնութիւնը մասնակցելու է ամսոյն 27, 28 Հայաստան – Սփիւռք երկրորդ խորհրդաժողովին: Բնականաբար գնահատելի է որ Հայաստանի Պետութիւնը» «կանանաթ» կ'անի (ուշադիր է) «օտար – երկրացի» Հայերին...: Նկատելի է որ ուղեւորներից աւելի բազմաթիւ են ծանր ճամպրուկները, այլ մեծածաւալ կապոցները: Հայրենիքի կարիքները չեն նուազում, բայց Հայաստան անկախ է...

Ծանօթներից մէկը ուրախ ժպիտով ինձ է մօտենում.

– «Դո՛ւ է՞լ ես մեկնում մեզ հետ, էդ ի՛նչ լաւ ա»:

Աշտարակցի Լուդվիկն է որ 35 տարիներից ի վեր հեռացել է իր ծննդավայրից եւ իր բոյնը շինել երկրորդ հայրենիքի կտուրի տակ..

– Իսկ ո՞ր օթելում ես մնալու:

– Ճիշդ ասած, դեռ չգիտեմ, պատասխանեցի:

Լուդվիկ դէմքը ծամածռեց, գլուխը տարեց–բերեց ու մտահոգ շեշտով ասաց.

– Դժուար որ կարողանաս մի սենեակ ճարել, բոլոր օթելները լիքն են:

– Ի՛նչ փոյթ, Ջանդու կամուրջը ինձ գրկաբաց պիտի ընդունի:

– Զհասկացայ, էդ ո՞րն ա, նոր օթել ա՞:

– Ո՛չ, սիրելիս, շատ հին է, բայց միայն ընտրեալ հիւրերի համար է, «VIP»երին:

Լուդվիկ շշմած աչքերով ինձ է դիտում: Ճիշդ այդ պահին օդակայանի բարձրախօսը մեզ հրաւիրում է առաջնորդուել դէպի Թռիչքի մուտքը:

Այս անգամ Երեւան տանող Թռիչքը ռուսական «Սամալիօթ» է: Եռագոյնացած «Ավիաուղի»ի էռ պիսը ծանր հիւանդ է եւ երկար բուժման «փռօսես»ի մէջ...: Բայց մեզ զուրգուրանող հայուհի բարեձեւ նաժիշտները ժպտերես են, հաճոյակատար, սիրալիր: Ոչ մի նմանութիւն անցեալի սովետական «կոմռած»ների (խոժոռադէմ) հետ: Ինչ որ, մասամբ, մեղմացնում է մեր մէջ ննջող արկածի մտավախութիւնը...:

Կողքս նստած հարեւանը, հաստակազմ, եռանդալից մի մարդ է, «կոխք»ի (ադռաւ) սեւ մազերով, վրայ – գլուխը վերջին նորաձեւութեան գլխարկով, ոտքերը պաշտպանուած կոկորդիլոսի մորթից կօշիկներով: Իսկ միջնամատն էլ զինուած է աչքը ծակող, ծանր ոսկուց մի մատանիով, զարդարուած ադամանդներով: Բախտմի պահին, ոչ երանի բռունցքի հարուած ստացողին...:

Ծանօթանում ենք. «Գասպարով Տիգրան, բայց Ամերիկայում ինձ Տիք են կոչում»: Պատմեց որ Բաքուից հեռացել է 1968–ին եւ հաստատուել Գալիֆորնիա, Գլենդէյլ քաղաքում: Զբաղւում է շինարարութեամբ. մասնաւորաբար հին տըներ նորոգելով: Նկատելի էր որ նիւթապէս յաջողած մի մարդ է: Նախկին աքսորեալի աղքատը, ահա դարձել է նորահարուստ ամերիկացի «սիթիզըն», շնորհիւ փրկարա՛ր Ամերիկային: ինքնագոհ շեշտով ինձ յայտնում է.

– 31–րդ Թռիչքս է: Շատ ծանօթներ, բարեկամներ ունեմ Երեւանում: Մէրս եւ եղբօրս ընտանիքը ապրում են Գառնիում: Հէնց դրա համար էլ 14 ճամպրուկներով եմ գնում, դատարկ էլ վերադառնում:

– Գլխացաւանք պիտի չունենա՞ք Երեւանի օդակայանում մաքսատան հետ:

– Չէ՛, «Թամժնու» տղերք ինձ ծանօթներ են, ջահել տարիների ընկերներ: Փողի հարց է էլի: Իսկ դո՞ւ, առաջի «տեսնելս»դ ա՞ (Թռիչք), քա՞նի անգամ էլ ա:

– Զգիտեմ, քոմփիւթըրս այսպիսի հաշիւ չի պահում, ինչպէս օճախդ մտնել տուրս գալդ չի գրանցւում:

Զրոյցը եւ մի քիչ էլ քունը կարճեցրին երթեւեկութիւնը: Վայրէջքը արդէն ըսկսել է: Շատ մօտեցաւ Հայաստան երկիրը: Ու անխուսափելիօրէն միտքս է գալիս 1957–ի գնացքով կատարած առաջին այցելութիւնս: Այդ տարիներին հայրենիքը սովետականն էր եւ մուտքը կատարւում էր Մոսկուայից: Փարիզից մինչեւ Երեւան 6 օրուան ճամբորդութիւն էր: Բայց կարմրադրօշ գնացքներում, վայելում էինք խաւիար, վոտկա, կոնեակ եւ «քռաւթնիք բարուշկայ»ի ջերմ սպասարկութիւնը:

Այդ Թուականներին, ոչ անկախ Հայաստան գնալ, սովորական այցելութիւն չէր, այլ խնկական յուզիչ մի ուխտագնացութիւն: Հայ ուխտաւորը հասած պահին, ծնրադիր հայրենի հողն էր համբուրում, լուռթեամբ դիտում էր կանաչոր Արարատին, լուռթեամբ արտասւում: Իսկ հիմա, ահա արդէն հասել ենք Զուարթնոց օդակայան ուր այլեւս ուխտաւոր չկայ: Երէկ հայրենիքը կարօտի հեռաւոր մի սրբավայր էր: Այսօր Հայաստան երկրում բարդաւաճում է «Թուրիզմը». «Անցուցէք ձեր արձակուրդը Հայաստան»:

Ժամանակները փոխուել են, Հայի կարօտն էլ «խլսէ» (սպառէ)... ի՛նչ փոյթ, Հայաստան անկախ է:

Ահա մեզ դիմաւորում է մեր տեղացի բարեկամը, որին յանձնում ենք մեր անցագրերը: Հայաստանի անկախ հանրապետութեան անցնագրեր, որի առաջին էջի վրայ նշուած է «Կացութեան հատուկ կարգավիճակ»:

Հարկ է ճշդեմ որ այս անցագիրը (որ տպագրական վրիպումով անձնագիր է դառել...) ստացել եմ 1994 Յուլիս 23–ին որի երկրորդ էջի վրայ յստակօրէն գըրուած է որ Ֆրանսացի քաղաքացի եմ եւ ազգանունս էլ հարազատ ուղղագրութեամբ... Այդ օրը ինձ շատ յուզեց ընծայած հայկական անցագիրը: Այդ օրւանից վերջ դուռ տասնեակ տարիների, ինձ վիրաւորող օրինակո՛ր կեղծիք՝ մուտք գործել Հայաստան «Թուրիսթի» վիզայով...:

Սպասելով որ հայավայելօրէն դուրս գանք սահմանապահ ցանցից, միտքս գնաց պանծալի մարտիկ Մոնթէ Մելքոնեանին, որ ձերբակալուեց եւ դատուեց Փարիզում, 1981–ին: Այդ շրջանին պատահում էին անհարեկչական յարձակումներ: Իսկ Հայաստան դեռ վայելում էր մուրճ – մանգաղի ծանօթ հոգատարութիւնը...: Ուրեմն դատական, իրաւաբանական երկար – բարակ լարախաղացումներից յետոյ, դատարանը ընդունեց որ ենթադրեալ յանցաւոր Մոնթէ Մելքոնեան ահաբեկիչ չէ, բայց ամբաստանուած է կիպրական կեղծ անցագիր ունենալու համար. հետեւաբար դատապարտուած է 6 ամիս բանտարկութեան:

Այդ վճիռը լսելիս, Մոնթէ Մելքոնեան խօսք է խնդրում եւ հանդարտ շեշտով, մեղմ, հեգնող ժպիտով յայտնում է. «Պր. Նախագահ դուք ուրեմն ինձ մեղադրում էք եւ բանտարկում որովհետեւ կիպրական անցագիրս կեղծ է: Բարի՛: Բայց Թոյլ տուէք Պր. Նախագահ որ ձեզ ճշդեմ որ աշխարհիս երեսին 7 միլիոն Հայեր, ապրում են 7 միլիոն կեղծ անցագրերով»:

Զգիտեմ թէ որքան ազդեց Մոնթէի դիպուկ ճշդումը Նախագահի եւ դատաւորների վրայ, բայց ես անձամբ, այդ օրը, շատ սուղ պիտի վճարէի, եթէ ինձ վիճակուէր բաց Թողնել նման ճշդում...

Մոնթէն նահատակուեց Արցախում 1993–ին «ամերիկեան խակական կեղծ անցագրով»...:

Վերջապէս մի կէս ժամից, բարեկամս վերադարձաւ, որին կ'ընկերանար մի ուրիշ Հայ:

Այս վերջինը մեզանից պահանջեց, կիրթօրէն, մեր Ֆրանսական անցագրերը: Տիկինս, օրինապահ, իսկոյն հնազանդուեց: Իսկ ես պատասխանեցի որ հայկականից զատ ուրիշ անցագիր չունեմ: Ու իսկապէս անիմաստ եմ համարել հայկականին միացնել Ֆրանսականը: Պահանջող «Նաչալնիկ»ը դժգոհ եղաւ ու սեղծուեց մեզմ մի «դիսքուսիա»:

– «Զարմանալի է որ ճամբորդում էք առանց ձեր ապրած երկրի փաստաթղթի:

– Ներողամիտ եղէք, իրականում ձեր դիմումն է զարմանալի: Այս անցագիրը Հայաստանի պետութիւնն է ինձ տուել: Միթէ կեղծ է:

– Ոչ, իսկական է, բայց յատուկ կարգավիճակի փաստաթուղթ է, հասկանո՞ւմ էք:

– Այդ գիտեմ, այսինքն իրաւունք չունեմ քուէարկել, հասկանալի մի արգելք, բայց երբեք չի նշուած որ պարտադիր է երկու անցագիրով մուտք գործել Հայաստան:

Վէճը «մի փոքր» երկարեց: Ի վերջոյ «Նաչալնիկ» պաշտօնեան ինձ յայտնեց վճռական շեշտով՝

– Բարի՛, կարող էք ներս անցնել բայց իմացէք որ չէք կարող դուրս գալ առանց ձեր Ֆրանսական փաստաթղթի:

– Այդպէ՞ս ուրեմն, լա՛ւ, մնում է որ ճշդէք թէ ի՞նչ պայմաններում ինձ պիտի հողաք»:

Փոխադարձ ժպիտով իրարից բաժանուեցինք: Այնուամենայնիւ, կարծես մատնուած եմ ծաղրումով Հայ կամ օտար երկրացիի վիճակին... Ե՞րբ է գալու օրը որ լինեմ պարզապէս անպիտակ Հայ...

Յետագայում ինձ բացատրեցին որ Հայաստանի 365 քիլոմեթր երկարող սահմանների պաշտպանը ռուս մեծ քեռին է... ուստի այլեւս վիճելու, մեկնաբանելու կամ քարթեզեան տրամաբանութիւն հակադրելու հարց չկայ: Հայաստանի սահմանները ենթարկուած են ռուսական օրէնքներին: «Փսօ՛» (վերջ):

Յիշեցի անցեալի մեր զրոյցները, յաճախ կրքոտ, Ղարաբաղ Կոմիտէի անդամներից մէկի հետ: Երբ չէի բաժանում իր տեսակէտը, ինձ ընդդիմանում էր իր խուրայատուկ խօսքերով՝ «Արա, ախր դու էլ մեզ հասկացիր, մենք Սովետ Միութիւն ենք: Երբ մուտք ես գործում Սովետ Միութիւն, հարկաւոր է որ սահմանագլուխ թողնես քո ֆրանսիական փայլուն «լոկիկա»ն, հասկացիր մեզ, էլի՛»:

Թւում է որ հիմա էլ, ինչպէս երէկ, միշտ չէ որ Արեւմուտքի տրամաբանութիւնը ընդունելի է...

Ինչ փոյթ, Հայաստան անկախ է եւ ես էլ Ֆրանսական անցագիրս Փարիզից բերել տուի...:

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՆԴԱՐՏԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՈՐՊԷՍ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐ

Հակառակ տեւական ազդարարութիւններու, կոչերու, տարհամոզիչ ծանուցումներու որոնց համար հանրային պիւտճէներէ մեծամեծ գումարներ կը ծախսուին, Ֆրանսա կը պահէ ալքոլի սպառումով աշխարհի առաջինը ըլլալու համբաւը: Ալքոլը միակ չարիքը չէ թէեւ ու մարդոց հոգեկանին վրայ ազդող թմրեցուցիչները, նաեւ դեղերու հարուստ զանազանութիւն մը, Ֆրանսական ընկերութեան լուրջ վտանգ կը սպառնան:

Այս կալուածին մէջ Եւրոպայի լաւագոյն մասնագէտներէն է բժիշկ Էտուար Զարիֆեան: Զգահոգեբոյժ մը եւ հոգեվերլուծումի եւ բժշկական հոգեբանութեան դասախօս, Գանի համալսարանին մէջ: Զանազան պաշտօններ վարած է Առողջապահութեան Նախարարութեան մէջ. ալքոլի եւ թմրեցուցիչներու սպառումին մասին բազմաթիւ պրպտումներ կատարած, պեկուցումներ տուած է Առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան եւ ԱՄՆ–ու Գոնկրէսին: 61 տարեկան այս մասնագէտը հեղինակ է նաեւ նոյն նիւթերուն մասին գրուած շարք մը հատորներու:

«Ֆիկառօ»ի (Յուլիս 30) տուած հարցազրոյցը հետաքրքրական մատնանշումներով լեցուն է, ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի կացութեան:

Թմրեցուցիչներու տեսակէտէն – հաշիշ, գոգային, հէռոյին – Ֆրանսայի պատկերը արեւմտեան այլ երկիրներէ շատ տարբեր չէ: Բայց, հարցը այն է որ ատոր քով կայ ուշագրաւ սպառում մը թմրեցուցիչի ազդեցութեան տէր, երբեմն պաշտօնօրէն գործածուած, յաճախ դեղագիրով տրուած, դեղերու: Կայ անշուշտ ծխախոտն ալ:

Խօսելով միայն ալքոլամոլութեան մասին, Է. Զարիֆեան կ'ըսէ թէ հարցը չի վերաբերիր Ֆրանսական ծանօթ գինիներու արտադրութիւնը նուազեցնելու: Անոնք ազգային ժառանգութեան մաս կազմող բաներ են: Բայց կայ որոշ կեղծաւորութիւն մը: Ալքոլի տարապայման սպառումը ամէն տարի 50 հազար մահերու պատճառ է երկրին մէջ: Կայ նաեւ հիւանդութեան, կամ արկածի հետեւանք անկար մնացողներու պարագան:

Այս պատկերին մէջ ծանրակշիռ է երիտասարդներուն վիճակը. անոնք տարէ – տարի աւելի կանուխ տարիքի, 13–14 տարեկանին, կը սկսին ալքոլ գործածելու, կրկնելով երիտասարդ սկանտինաւցիներու, բրիտանացիներու օրինակը: Ալքոլին հետ անոնց մտերմութեան պատճառը առօրեայէն ու անոր հարցերէն անջատուելու մղումն է: Նման տուեալներու առջեւ բանի չի ծառայեր անտեսումը, երբ Ֆրանսայի ալքոլի սպառումը աշխարհի ամէնէն բարձր աստիճանը ունի:

Ինչ կը վերաբերի ծխախոտին, հետըզհետէ աւելի ժխտական պատկերի մը կը տիրանայ ան: Այսուհանդերձ, մտահոգիչ է տեսնել որ երիտասարդները օրէ օր կ'աւելցնեն իրենց սպառումը եւ աւելի ու աւելի կանուխ կը սկսին ծխել: Իսկ կիները, այն տպաւորութիւնը կը գործեն որ կ'ուզեն այրերու համեմատութեամբ իրենց յապաղումը դարմանել: Ծխախոտին դժուարութիւնը այն է որ մոլիները ալքոլէն աւելի ուժգնօրէն կը կապուին անոր եւ մինչ ալքոլամոլ մը դաստիարակութեամբ չափաւոր սպառող կարելի է դարձնել, նոյնը չէ ծխախոտին պարագան: Ծխող մը միշտ աւելիին հարկը կը զգայ: Դադրեցնելու ջանքերն ալ աւելի ձախողութեամբ կ'աւարտին, քան՝ յաջողութեամբ:

Այս վերջին մարզին մէջ ալ բժիշկ Զարիֆեան մատնացոյց կ'ընէ տիրող կեղծաւորութիւնը: Պատկան իշխանութիւնները կը կարծեն իրենց պարտականութիւնը կատարած ըլլալ, ծխախոտի տուփերուն վրայ արձանագրելով թէ առողջութեան վնասակար է: Առիկա ուղղակի ծիծաղելի է, երբ յայտնի է թէ հարցը ատիճանաբար աւելի ծանրակշիռ կը դառնայ եւ կը վերաբերի միլիոնաւոր Ֆրանսացիներու:

Բժիշկը կը զգուշացնէ նաեւ հոգեկանին ազդող դեղերու դէմ: Ֆրանսայի մէջ մեծ է անոնց սպառումն ալ: Ճիշդ է որ անոնք դարմանելու բնոյթ ունին, սակայն, հարցը այն է որ յաճախ կը տրուին մարդոց որոնք իսկական հիւանդներ չեն: Վիճակագրութիւններու համաձայն, եօթը Ֆրանսացիէն մէկը կանոնաւոր կերպով այս դեղերէն կ'առնէ: Ատոր գլխաւոր պատասխանատուն բժիշկներն են որոնք արեւմտեան աշխարհին ամէնէն տկար գիտութիւնը ունին հարցին մասին: Օրինակ, մինչ Գերմանիոյ մէջ անձկութեան դէմ տրուող դեղերը բուժիչ բոյսերու հիմով շինուած տարբերակներ են, Ֆրանսայի մէջ ուղղակի դեղերը կը յանձնարարուին:

Հոգեկան բեկումներու, անձկութիւններու մեծ համեմատութիւնը հետեւանք է 60–70–ական Թուականներէն սկսած ընկերային վերափոխումի երեւոյթին: Մրցակցութիւնը սուր է ու բարձրաստիճան պաշտօնեաներ ստիպուած են միշտ ուժական, ձեռներէց ըլլալու, մշակները՝ միշտ աւելին արտադրելու, աւելի աժան գինով, բանուորները պէտք է պատշաճին աշխատանքի մեքենացման, եւլն.:

Ընտանեկան կեանքն ալ չէ կրցած զերծ մնալ ընկերային վերիվայրումներէն. զաւկի ու ծնողքի յարաբերութիւնները հետզհետէ աւելի կը դժուարանան, ամուսնալուծումները կը բազմանան, իրենց հետ բերելով բազմատեսակ խնդիրներ: Ու աւելի եւ աւելի մարդիկ կը դիմեն բժիշկներու օգնութեան, անձկութենէն փրկուելու ճար խնդրելով: Եւ այդ ճարն ալ դեղերը ըլլալով, կարելի է ըսել որ անոնք ընկերութիւնը ղեկավարող միջոցին վերածուած են:

Այս բոլորը խոր մտահոգութեան պատճառ են բժիշկ Զարիֆեանի համար: Մարզական աշխարհին մէջ խթանիչներու գործածութեան ներկայի պատկերը, իր համոզումով, նախաճաշակ մը կու տայ կարճ ժամանակ ետք ամբողջ ընկերութեան ենթարկուելիք կացութեան: Ընկերութիւն մը որ միայն նուաճումներով կը հետաքրքրուի, միայն լաւագոյնին կը ձգտի, որեւէ՛ գնով: Մինչեւ իսկ առողջութեան ի հաշիւ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութեան (Society for Armenian Studies) Գործադիր Մարմինը 2002 Յուլիս 24-ի իր նիստին ընթացքին քննութեան առաւ Երեւանի Պետական Համալսարանի Հայոց Պատմութեան Ամպիոնի 2001 Դեկտեմբեր 19-ի «Ամերիկեան հայագիտութեան հիմնական միտումների մասին» որոշումը եւ այդ կապակցութեամբ հանդէս կուգայ հետեւեալ յայտարարութեամբ.

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը խոր ցաւ կը յայտնէ Հայոց Պատմութեան Ամպիոնի որդեգրած այս անհիմն որոշման կապակցութեամբ, որ միայն կրնայ բացասական անդրադարձ ունենալ նոյն ամպիոնի միջազգային գիտական հեղինակութեան վրայ:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը բնականաբար չի կրնար ընդունիլ որոշման մէջ տեղ գտած, քաղաքական բնոյթ կրող եւ փաստազուրկ այն պնդումները թէ ամերիկեան հայագիտութիւնը կը գտնուի Թուրքիոյ հակահայկական քարոզչութեան բացասական խոր ազդեցութեան տակ եւ թէ ամերիկեան անհատ հայագէտներու վերլուծումներն ու եզրայանգումները «ջուր են լցնում» Թուրքիոյ եւ Ազրբէջանի «իշխանութիւնների ջրաղացին»: Ընկերակցութիւնս, առաւել եւս, տարօրինակ կը գտնէ այն պնդումը թէ ամերիկեան հայագէտները «անգամ Հայոց ցեղասպանութեան հարցում սկսել են աստիճանաբար որդեգրել ու քարոզել Թուրքամէտ տեսակէտներ» եւ թէ իբրեւ անոնք այդպիսով կը հակադրուին Հայաստանի կառավարութեան ներկայ քաղաքականութեան: Մինչդեռ, պարզ է ամէնքին թէ, քաղաքական պայմաններու բերումով, արտասահմանի (ներառեալ՝ ԱՄՆ-ի) մէջ գործող հայագէտներն առաջին ձեռնարկողները եղան 1915-ի Մեծ Եղեռնի գիտական ուսումնասիրութեան ու միջազգային ատեաններու մէջ արծարծեցին այդ ողբերգութիւնն եւ իր հետեւանքները, երբ Խորհրդային Միութեան մէջ քաղաքական մթնոլորտը այդ առումով տակաւին բարենպաստ չէր:

Հայոց Պատմութեան Ամպիոնի որոշումը գրեթէ բացառապէս հիմնուած ըլլալ կը թուի միձայնորոյց աշխատութեան մը, ինչպէս նաեւ՝ վերջինովս հմայուած, բայց արդի պատմագիտութեան խնդիրներէն ընդհանրապէս անտեղեակ թուացող մի քանի լրագրողներու յօդուածներու վրայ: Զարմանալի է, որ Հայոց Պատմութեան Ամպիոնը՝ որոշումը որդեգրելէ առաջ, հաշուի չէ առած տարբեր հայագիտական հանդէսներու մէջ լոյս տեսած գրախօսականներ, որոնք վիճարկելի կը գտնեն վերոյիշեալ հեղինակներուն շարք մը մեթոտաբանական մօտեցումները եւ հարցականի տակ կ'առնեն անգլերէնէ անոնց կողմէ հայերէնի թարգմանուած եւ յետոյ դատապարտման արժանացած մէջբերումներու լեզուական ճշգրտութիւնը: Առաւել եւս տարօրինակ է, որ, նախքան որոշումն ընդունիլը, Հայոց Պատմութեան Ամպիոնի դասախօսներէն ե՛ւ ոչ մէկը փորձած է անձամբ դիմել որոշման մէջ անունով նշուած կամ այլ հեղինակաւոր ամերիկեան հայագէտներու եւ անոնցմէ բացատրութիւն ստանալ, հակառակ այն հանգամանքին, որ վերջիններս շատերը սերտ կապեր ունին Հայաստանի տարբեր գիտական հաստատութիւններու հետ:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը միաժամանակ զարմանք կը յայտնէ թէ հայաստանաբնակ փոքր խմբակէ մը բխած եւ դժբախտաբար խնդրոյ առարկայ որոշմամբ Հայոց Պատմութեան Ամպիոնին կողմէ անքննադատաբար որդեգրուած դիրքորոշումը, արձագանգ կ'ունենայ Սփիւռքի որոշ նեղ շրջանակներու մօտ եւս: Անոնք, իրենց կարգին, սկսած են տեղի - անտեղի, մեքենաբար կրկնել ամերիկեան հայագիտութեան հասցէին, գիտականօրէն անտրամաբանական մեղադրանքները եւ, նոյն ելակէտէն մեկնելով, արտասահմանեան հայագիտութենէն պահանջել, որ, պատմագիտական որոշ հիմնական հարցերու առընչութեամբ, կուրօրէն որդեգրէ նախապատրաստուած, որպէս թէ քաղաքական առումով հայանպաստ, բայց գիտականօրէն յաճախ վիճարկելի, չըսելու համար երբեմն նոյնիսկ ծիծաղելի, մեկնաբանութիւններ:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը անընդունելի կը գտնէ ամերիկեան հայագէտներու, անոնց բարի համբաւին, գիտական մօտեցման ու յանգած եզրակացութիւններուն հասցէին Հայոց Պատմութեան Ամպիոնի որոշման մէջ, եւ այլուր տեղ գտած, գիտութեան անյարիր եւ յաճախ քաղաքական երանգ կրող ձեւակերպումները:

Ընկերակցութիւնս կը հաւատայ, որ իր, ինչպէս նաեւ բոլոր հայագէտներուն, պարտքն է հայագիտական ուսումնասիրութիւնները կատարել գիտական ամենաբարձր մակարդակով, միջազգային գիտական ամենապահանջկոտ չափանիշերուն համաձայն, առանց ազդուելու գիտութեան հետ անմիջական կապ չունեցող երեւոյթներէ:

Կասկած չկայ, որ, ամէնուրեք, գիտական ամենաբարձր մակարդակով հայագիտութեան գոյութիւնը կը նպաստէ, որ Հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը լրջօրէն հաշուի առնուին միջազգային գետնի վրայ: Հայագիտութեան յառաջացած մակարդակի պահպանումը լաւագոյն միջոցն է, որ համաշխարհային հանրութեան աւելի ու աւելի լայն եւ ազդեցիկ շրջանակներ ծանօթանան Հայաստանի եւ Հայ ժողովուրդի անցեալին ու ներկային: Միւս կողմէ, ինքն իր մէջ կղզիացած ու կասկածամտութիւն ցուցաբերող հայագիտութիւն մը դուրս կը մղուի միջազգային գիտական ասպարէզէն: Այսպիսի մօտեցում մը լուրջ խոչընդոտ կրնայ հանդիսանալ հայ ժողովուրդի բնական երազանքներու իրականացման ճամբուն վրայ:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը պիտի շարունակէ մնալ՝ գիտական բանավէճի ազատ ամպիոն մը, ուր յարգանք կը վայելեն գիտական լուրջ կռուաններու վրայ հիմնուած, նոյնիսկ երբեմն հակադիր թուացող ուսումնասիրութիւններն ու եզրայանգումները: Ընկերակցութիւնս երբեք պիտի չփորձէ կաշկանդել անդամ - գիտնականներու իրենց միտքերը ազատօրէն արտայայտելու իրաւունքը: Նոյն տրամաբանութենէն մեկնելով, Ընկերակցութիւնս պատրաստ է լսելու որեւէ գիտական քննադատութիւն եւ հաշուի առնել անիկա եթէ հիմնուած ըլլայ գիտական ու համոզիչ փաստարկներու վրայ, որովհետեւ կը հաւատանք թէ հայագիտութեան յառաջընթացը միայն համատեղ ջանքերու եւ փոխադարձ յարգանքի վրայ հիմնուած գիտական բանավէճերու արդիւնք կրնայ ըլլալ:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը ցաւ կը յայտնէ Հայոց Պատմութեան Ամպիոնի որոշման այն կէտին առթիւ, ուր կոչ կ'ըլլայ դադրեցնելու արտասահմանի մէջ հայագիտական կառոյցներու ֆինանսաւորումը: Այս կառոյցները անուրանալի եւ շնորհակալ գործ կատարած են՝ Հայաստանէն դուրս Հայոց պատմութեան ու մշակոյթին հանդէպ աննախադէպ հետաքրքրութիւն ստեղծելով: Անոնց յետագայ ֆինանսաւորումը դադրեցնելու, այսինքն՝ նոր ամպիոններ ու գիտական կեդրոններ հաստատելու ծրագիրներէն մէկընդմիշտ հրաժարելու կոչերը կրնան միայն ճանապարհ հարթել միջազգային գիտական շրջանակներէն հայագիտութեան մեկուսացման:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը կը խնդրէ Հայաստանի կառավարութենէն, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ գործող հասարակական տարբեր կազմակերպութիւններէն, որ բարոյական, կազմակերպչական ու նիւթական աւելի լայն աջակցութիւն ցուցաբերեն Հայաստանի մէջ հայագիտական կառոյցներու պահպանման, բարելաւման եւ մանաւանդ հայագէտներու նոր սերունդ պատրաստելու գործին: Այս միջոցառումները անհրաժեշտ են հայագիտութեան միջազգային մակարդակը բարձրացնելու համար: Արտասահմանի հայագէտները միշտ զգացած են Հայաստանի մէջ զարգացած հասարակական գիտութիւններ ունենալու կարիքը: Անոնք Հայաստանի մէջ բնակող հայագէտները միշտ իրենց գործընկերները համարած են եւ ո՛չ երբեք՝ մրցակիցներ կամ հակառակորդներ: Այս կարեւոր հանգամանքէն մեկնելով, Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը կը յայտնէ, որ ինք եւս պատրաստ է իր բոլոր հնարաւորութիւնները ի գործ դնելու Հայաստանի մէջ հայագիտութեան մակարդակի յարատեւ աճ ապահովելու, միջազգային կապեր ապահովելու, եւ նոր մասնագէտներ պատրաստելու ուղղութեամբ:

Հայագիտական Ուսմանց Ընկերակցութիւնը, ի վերջոյ, կը յուսայ, որ Հայոց Պատմութեան Ամպիոնը յետս կը կոչէ 2001 Դեկտեմբեր 19-ի իր անպատեհ որոշումը եւ փոխարէնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ այս յայտարարութեան մէջ արտայայտուած սկզբունքներն ու նպատակները համատեղ ջանքերով կենսագործելու համար:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՖԵՐԱՀԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ 34-ՐԴ ՀՈՒՆՁՔԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Էնսինոյի Ֆերահեան ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Յունիս 30-ին, տեղի ունեցած է դպրոցի 34-րդ հունձքի վկայականաց բաշխման հանդիսութիւնը: Յայտագիրը վարած է ուսուցիչ Արա Գազանճեան: Օրուան բանախօսը եղած է վարժարանին քսան տարի առաջուան շրջանաւարտներէն տոքթոր Ժոզէֆ Ուզունեան: Ազգային վարժարաններու խնամակալ մարմնի խօսքը փոխանցած է իրաւաբան Եղնիկ Գազանճեան: Խօսք առնելով անօրէնը՝ Ժան Գոսաղեան, շեշտած է, դպրոցին յաջողութիւնները անցնող տարեշրջանին՝ կրթական, նիւթական, կազմակերպական մարզերու մէջ: Գնահատանքի խօսքով հանդէս եկած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Այս տարի վարժարանը տուած է 57 շրջանաւարտ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԿԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.
ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

– Շատ երախտապարտ կը մնամ:

– Ե՞րբ կ'ուզես երթալ:

– Որչափ շուտ երթամ, այնչափ աղէկ կ'ըլլայ:

– Ուրեմն ես քեզի կառք մը կը ճարեմ, անհոգ եղիր:

Ասլիկ կրկին իր երախտագիտութիւնը յայտնելէ ետքը Հրանդին ընկերակցութեամբ հեռացաւ:

– Հիմա ո՞ւր պիտի երթանք, – հարցուց Ասլիկ:

– Ուր որ կ'ուզես:

– Երթանք Գարեգին վարդապետը տեսնելու:

– Զինքը կը ճանչնա՞ս:

– Չէ՛, բայց վնաս չունի, այս առթիւ զիրար կը ճանչնանք:

Բաւական քալելէ ետքը հասան Գոնիայի առաջնորդին վրանը:

Գարեգին վարդապետ ջերմէ կը տառապէր նոյն միջոցին եւ շատ տկարացած էր:

Ասլիկ ինքզինք ներկայացուց:

Վարդապետը հրաւիրեց զայն նստելու անտուկի մը վրայ, որ իբրեւ բազմոց կը ծառայէր:

Նոյն միջոցին հոնկէ անցաւ Սեպուհ Ակունի: Ասլիկ, որ կը ճանչնար զայն, ետեւէն վազեց եւ բարեւեց:

Էրէյլիի մէջ արդէն իրարու հետ տեսնուած էին:

– Ե՞րբ եկար, – հարցուց Սեպուհ:

– Քանի մը ժամ առաջ:

– Ի՞նչ կայ, չի կայ, տեսնենք:

– Ոչինչ, ես հաւանօրէն վաղը Մէրսին կը մեկնիմ միւթէսարըֆը տեսնելու համար:

– Ըսել է՝ կը ճանչնաս զինքը:

– Շատ մտերիմ բարեկամս է. հաւանական է, որ կարեւոր պաշտօն մը տայ ինծի կամ միջոց մը գտնէ զիս Պոլիս վերադարձնելու: Դուն ի՞նչ պիտի ընես այստեղ:

– Պիտի ջանամ աւելի առաջ չերթալ, եթէ կարելի ըլլայ եւ հոս մնալ:

– Քեզի խորհուրդ կուտամ ամէն միջոց գործածելու, որպէսզի մինչեւ Մէրսին երթալս հոս մնաս:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ միւթէսարըֆէն արտօնութիւն մը կրնամ առնել, որպէսզի Թարսուս մնաս:

– Իրա՞ւ կ'ըսես, – հարցուց Սեպուհ թերահաւատ դէմքով մը:

– Այդ մասին բնաւ տարակոյս չի կայ: Երուանդ Օտեանն ալ հոս է եղեր:

– Այո՛, միասին եկանք:

– Անոր ալ ըսէ՛, որ թող հոս մնայ, ես անոր համար ալ արտօնութիւն կ'առնեմ:

Այս խօսքերը արտասանելէ ետքը դարձաւ Գարեգին վարդապետի վրանը, ուր գրեթէ բառ առ կրկնեց, ինչ որ ըսած էր քիչ մը առաջ Ստեփանոս սրբազանին:

Գարեգին վարդապետ ոսկի մը տալով ճամբեց բախտախնդիրը, որ միշտ Հրանդ Մկրեանի ընկերակցութեամբ ուրիշ մէկ քանի վրաններ ալ այցելեց:

Հետեւեալ օրը, արդարեւ, մեկնեցաւ Մէրսին, ուր հասնելուն պէս գնաց կառավարչատուն:

Ճիշդ էր, որ ծանօթ էր կառավարիչին, բայց այս վերջինը շատ պաղ կերպով ընդունեց զինքը:

– Ինչպէ՞ս եկար մինչեւ Մէրսին, – հարցուց:

– Կառքով, – պատասխանեց Ասլիկ:

– Չե՞ս գիտեր, որ տարագիրներուն արգիլուած է իրենց համար որոշուած սահմանէն դուրս ելլել:

– Ես սովորական տարագիր մը չեմ:

– Ի՞նչ ես ուրեմն, աքսորեա՞լ մը, այն ատեն պէտք է, որ քեզ ոստիկանական հսկողութեամբ ղրկեմ երթալիք տեղդ:

– Բայց, պէ՛յ էֆէնտի, յանուն մեր անցեալ բարեկամութեան:

– Հոս բարեկամ չի կայ, այլ կառավարիչ մը, որ իր պարտականութիւնը պէտք է կատարէ:

– Ես փոքրիկ շնորհ մը միայն կը խնդրեմ, տանկ աննշան պաշտօն մը, որով կարենամ հոս մնալ եւ ապրիլ:

– Անկարելի է, Հայերու պաշտօն չենք կրնար տալ, մանաւանդ տարագիր ու աքսորեալ Հայերու:

– Ուրեմն գոնէ արտօնութիւն մը տուէք հոս կամ Թարսուս մնալու:

– Այդ ալ չեմ կրնար ընել, բացառութիւն չենք կրնար ընել ո՛չ ոքի համար:

– Նիւթական շատ անձուկ վիճակի մը մատնուած եմ, գոնէ դրամական օգնութիւն մը ըրէք:

– Պետութիւնը չկրնար նիւթական օժանդակութիւն ընել իր թշնամիներուն:

– Բայց դուք լաւ գիտէք, որ ես պետութեան հաւատարիմ ծառայ մըն եմ:

– Եթէ այդպէս ըլլայիր, հիմա հոս չէիր գտնուեր:

– Եղածը պարզ թիւրիմացութիւն է:

– Ինչ կ'ուզէ ըլլայ, կառավարութիւնը դրամ չի կրնար տալ:

– Բայց գոնէ դուք անհատապէս քիչ մը օգնութիւն ըրէք:

– Չեմ կրնար, այս միջոցիս շատ նեղն եմ

– Ուրե՞մն...

– Ուրեմն քեզի միակ խորհուրդ մը ունիմ տալիք, անմիջապէս դարձիր Թարսուս, եթէ ոչ՝ կրնայ գլխուդ փորձանք մը պատահիլ:

Եւ միւթէսարըֆը ձեռքի շարժումով մը ճամբեց Ասլիկը:

Բայց այս վերջինը շուտով յուսահատող մարդ չէր. փոխանակ հետեւելու կառավարիչին խորհուրդին, մնաց Մէրսին ու սկսաւ իր շահատակութիւնը:

Ինքզինքը կառավարիչին մտերիմ բարեկամը ցոյց տալով՝ սկսաւ ասկէ – անկէ դրամ շորթել՝ մարդ ազատելու, գործ կարգադրելու խոստումներով:

Այս չափով չգոհացաւ սակայն: Հարցուց փնտռեց, թէ հայ հարուստներէն ո՞վ կար Մէրսին:

– Բամպակի գործարանատէր եւ բանակի ընդեղէնի հայթայթիչ Յակոբ էֆէնտի Մանուէլեանը կայ, – ըսին իրեն:

(Տար. 277)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

77ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՓԱՐԻԶ. – Ոմն 270 Եւրօ:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Քրիսթին Շաքարեան 70 Եւրօ:

***

ՊԱՆՏՈԼ. – Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին 50 Եւրօ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Ս. Տէր – Դաւթեան մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Գերճուհի Պարոնեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Գեղամ Պարոնեանի մահուան առթիւ:

(Շար. Ա. էջէն)

Ոչ ոք տէր եղած է, բայց, կասկած կայ որ պաշտօնական ԷԹԱ-ի գործն ըլլայ:

ՌՈՒՍԵՐԸ կրկին ռմբակոծած են Վրաստանի հիւսիսային լեռնային Զոնտիօ շրջանը, որ սահմանակից է Չէչէնիոյ: Ըստ Թիֆլիսի, մէկ շաբթուան մէջ, չորրորդ ռմբակոծութիւնն է իր հողամասին վրայ, մինչ Մոսկուա կը պնդէ որ չէչէն ապստամբները հոն տեղաւորուած են:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ապահովութեան Բարձրագոյն Ատեանը ձերբակալած է բրիտանացի երեք փալամապաշտ գինուորեալներ այն մեղադրանքով, որ արգիլուած խումբի մը կը պատկանին: Ըստ դատական աղբիւրի մը, անոնք ձերբակալուած էին Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա: Ի մօտոյ, պիտի դատուին արտակարգ դատարանի մը կողմէ, 23 Եգիպտացիներու հետ: Կրնան 25 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուիլ: Արգիլուած խմբակն է Իսլամական Ազատագրութեան կուսակցութիւնը, շարժում մը, որ ծնունդ առած է Յորդանան 70-ական Թուականներուն եւ որուն նպատակն է «իսլամական խալիֆայութիւնը» վերահաստատել, այսինքն՝ իսլամական մէկ պետութեան իշխանութեան տակ դնել իսլամ բոլոր ազգերը, զինուորական փուչերու ճամբով:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ Տէր – Մինասեան իր մօր՝ Արմենուհի Գեւոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

Նիսի Հայ Տիկնանց Միութիւնը 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ի առ ի գնահատութիւն Արկիի Թոթոյեանի Նիսի միօրեայ վարժարանի գրքոյկին նուիրուած յօդուածին («Յառաջ», Յուլիս 24):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար Հանրի Տէր – Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.– Պր. Ժագ Քաղուրեան (Վալանսէն) 100 Եւրօ, Տիկին Մարի Անժ Տէր – Յակոբեան 30 Եւրօ, Ալպէր Տէր – Սարգիսեան, Լէոն Մըրթոսեան, Պր. Միշէլ Քէպաշեան, բժիշկ Մարք Գոհարեան, Պօղոս եւ Պետրոս Սահաժեան, բոլորն ալ (Վալանսէն) 20-ական Եւրօ, Պր. Իվան Մալիքեան 15 Եւրօ:

Տէր եւ Տիկին Ժուան Տէր – Յակոբեան 150 Եւրօ Մարգարեան – Փափազեան Ամէնօրեայ վարժարանին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱ

Շաւիլ

«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի

Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆԻ

եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝

Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11-ին

Chaville R. D.

կայարանին

հանդիպակաց հրապարակը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— • —

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18

Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 – 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

առաւօտեան ժամը 10-ին

Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

Հեռաձայն. –

04 – 91 – 77 – 84 – 70

50ème Anniversaire du Pèlerinage

à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;

— Association Cultuelle des Arméniens de GAP Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ	13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ	12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հատաքածոյէն) 19€

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատոր գլուխ:

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— **10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN**
— **A partir de 12 heures 30 :**

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ **04. 94. 19. 51. 50**

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

HOM — C. B. A. F.

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	01.48.24.46.57
Région Rhône-Alpes	04.74.85.61.33
Région PACA	04.91.34.86.24

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 7
MERCREDI
7 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.487 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 78e ANNEE — N° 20.487

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄԸ

Կիրակի, Օգոստոս 4-ի ոճրափորձէն ետք, Իսրայէլ հակադարձութեան դիմած է եւ շրջափակման ենթարկած Այսրյորդանանը: Միաժամանակ բանակը ռմբակոծութեան ձեռնարկած է Գազայի վրայ, ուր հինգ վիրաւորներ կան: Նապլուսի մօտ ալ, Պալաթա 14-ամեայ Պաղեստինցի մը սպաննուած է իսրայէլեան կրակոցներէն: Այս բոլորը արգելք չեն եղած որ Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը տեսակցութիւն ունենայ, Օգոստոս 5-ին, Պաղեստինեան Իշխանութեան Ներքին նախարարին հետ:

Պաղեստինեան Իշխանութեան համար, Իսրայէլի ձեռք առած միջոցները «հաւաքական պատիժ»ի բնոյթ ունին: Ռամալլայի մօտ՝ Ալ-Պիրէհի իր բնակարանին մէջ, Ապտիւլ-Ժաւատ Սալեհ յայտարարութիւն մը կը պատրաստէ բռնութեան դէմ: Պաղեստինցի այս երեսփոխանը, որ համբաւ ունի խօսքերը չծամծմելու եւ Արաաֆաթի ընդդիմադիր է, յոյս ունի որ կրնայ բան մը փոխել: «Կը փորձեմ, կ'ըսէ, նոր շարժում մը առեղծել իսրայէլեան գրաւման եւ պաղեստինեան Իշխանութեան դէմ եւ որ պիտի ներկայանայ յաջորդ ընտրութիւններուն: Լուսարդելին համար սակայն, դուրս չենք կրնար ելլել: Իսրայէլացիք են որոնք արգելք կ'ըլլան որ բիրտ ուժի չդիմենք: Անոնց կէսը մարդ արարածի տեղ ալ չի դներ մեզ: Կը բաւէ Ջէք-փօյնթ մը երթալ եւ լսել Պաղեստինցիները, այնպիսի նուաստացումներու կ'ենթարկուին, որ պատրաստ կ'ըլլան քամիքազի վերածուելու: Անել մը չէ, Շարոն, պարզապէս, իր քաղաքականութիւնը կը կիրարկէ՝ Պաղեստինեան Իշխանութեան և ընկերութեան քանդումի ծրագիրը: Մէկ բանի կը սպասէ, այն որ ԱՄՆ պատերազմի դիմէն Իրաքի դէմ եւ մինչ աշխարհ ուրիշ տեղ զբաղած կ'ըլլայ, կ'օգտուի որ Պաղեստինցիները Յորդանան տեղափոխէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ Եւրոպական Յանձնախումբը Անգարայէն «լուսաբանութիւններ» պահանջած է, ինչ կը վերաբերի Օգոստոս 3-ին քուէարկուած բարենորոգումներուն, առանց սակայն որեւէ թուական ճշդելու բանակցութիւններու համար հաւանական Թեկնածութեան առնչութեամբ: Յանձնախումբին խօսնակը ըսած է թէ, որեւէ ձեւով, վերապահութիւն մը չէ եւ չեշտած թէ այդ բարենորոգումները «շատ դրական քայլ մըն են»: Յանձնախումբը չուզեր շատ ճշգրիտ յայտարարութիւններ ընել, կը նախընտրէ՝ անորոշ մնալ եւ կը գոհանայ ըսելով թէ Հոկտեմբերին, իր տարեկան ամբողջական տեղեկագրին մէջ պիտի ներկայացնէ «ամբողջական գնահատում մը եւ, թերեւս, յանձնարարութիւններ Կոփընհակընի վեհաժողովին համար», նախատեսուած Դեկտեմբերին: 15-երէն ոմանք շատ մտահոգ են ապագայ անդամակցութեան մասին երկրի մը 90% մահմետական եւ սահմանակից Սուրիոյ, Իրանի եւ Իրաքի:

ԻՍԼԱՄԱՊԱՏԷՆ (Փաքիստան) 60 քիլոմեթր հիւսիս՝ Միւրէէի բողոքական մէկ դպրոցին վրայ յարձակում մը գործուած է Օգոստոս 5-ին, որու հետեւանքով վեց մեռեալ կայ եւ չորս վիրաւոր: Դպրոցը 146 աշակերտ կ'ընդունի 6-էն 18 տարեկան, գլխաւորաբար օտար (30 Ամերիկացի) եւ քարոզիչներու զաւակներու դաստիարակութիւնը կ'ապահովէ: Առաջին անգամ չէ որ քրիստոնեաներու դէմ յարձակումներ կը գործուին Փաքիստան: Ամերիկացիք փակած են Քարաչիի իրենց հիւպատոսարանը:

ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար՝ Քոֆի Անան յետաձգած է իր պատասխանը Պաղտատի առած դրական քայլերուն, ինչ կը վերաբերի այն հրաւէրին, զոր Իրաք ուղղած էր ՄԱԿ-ի ապազինման քննիչներու պետին: Օգոստոս 5-ին, Իրաք «բերանացի» պատասխան մը տուած է Քոֆի Անանի, որ լուսաբանու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Թուրքիոյ Խորհրդարանին Օգոստոս 2-ի նիստին փոքրամասնութիւններու վաքֆներուն մասին ընդունուած օրէնքը, ինչպէս կը տեղեկացնէ «Մարմարա» Օգոստոս 5-ին, կը սպասուի որ վերջ տայ տասնամեակներէ ի վեր գործուած անիրաւութեան: Բազմաթիւ անգամներ գրուած է թէ 1936-ին փոքրամասնութիւններու պատկանող կալուածներու յայտարարագիրներ տրուած են պատկան իշխանութիւններուն. այդ թուականէն ետք, փոքրամասնութիւններու հիմնարկները մինչեւ 1974 նոր կալուածներու տիրացած են, մեծ մասով կտակներու ճամբով: Սակայն այդ թուականէն 1936-էն ետք կտակուած, կամ գնուած կալուածները ապօրինի նկատուած են պետութեան կողմէ, այն պատճառաբանութեամբ որ չկային 1936-ի յայտարարագիրներու ցանկերուն վրայ: Անհեթեթ այս կարգադրութիւնը պատճառ եղած է որ միւսներուն կարգին հայ համայնքէն ալ առնուին բազմաթիւ կալուածներ:

Փոքրամասնութիւններու հիմնարկները 1974-էն ետք ոչ միայն չեն կրցած նոր կալուած գնել, այլեւ չեն կրցած նուէր ստանալ: Զբաղած են միայն հինները փրկելու գործով եւ չեն յաջողած: Դատարաններու առջեւ ոչ մէկ դատ աւարտած է ի նպաստ փոքրամասնութեան մը:

Հարցին մասնագէտ փաստաբան մը Թուրք մամուլին յայտարարած է որ ապօրինի կերպով փոքրամասնութիւններէ խլուած կալուածներուն թիւը 200-էն աւելի է: Նոյն անձը ըսած է նաեւ թէ կը սպասէ որ մօտ ատենէն դատերու տարափ մը սկսի, որովհետեւ փոքրամասնութիւնները պիտի սկսին ետ պահանջել իրենց գրաւուած կալուածները:

Հարցին կենսական բնոյթը ակներեւ է բազմաթիւ հաստատութիւններու - եկեղեցի, դպրոց, հիւանդանոց, միութիւններ, եւ այլն - տէր պոլսահայ համայնքին համար որ մատակարարումի դժուարութիւններ ունի, ինչպէս ուրիշ գաղութներ: Դժուար չէ երեւակայել թէ քանի մը տասնեակ փրկուած կալուած, որքա՛ն կարեւոր դեր կը կատարեն այդ իմաստով: Եւ երբ մանաւանդ ճամբան կրկին կը բացուի նոր կալուածներու տիրանալու:

ՀԱՆԳԻՍՏ
Հ. ԳԷՈՐԳ ՎՐԴ. ՊԱԼԵԱՆԻ
ՆԱԽԿԻՆ ԱԲԲԱՀԱՅՐ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Երկուշաբթի Օգոստոս 5, կէսօրուան ժամը 11.50-ին, Վենետիկի Ս. Յովհաննէս Պօղոս հիւանդանոցին մէջ վախճանած է Մխիթարեան Միաբանութեան Ամրակայ եւ նախկին Աբբահայր Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեանը: Նորոգ հանգուցեալը վերջին երկու տարիներու ընթացքին կը տառապէր անբուժելի հիւանդութենէ: Վենետիկէն կը հաղորդեն որ քահանայաթաղի կարգը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Օգոստոս 7, կէսօրէ յետոյ ժամը 17-ին, Վենետիկ Ս. Ղազարի եկեղեցւոյ մէջ, որմէ յետոյ հանգուցեալին մարմինը կը փոխադրուի Մայրավանքի գերեզմանատունը, Մխիթարեան Հայրերու կողքին:

Լուսահոգի Աբբահայրը ծնած էր Թրիփոլի (Լիբանան) 1937 Դեկտեմբեր 25-ին: Վանք կը ժամանէր 1950 Յունուար 17-ին, 1956-ին կը յաճախէր Հռոմի Գրիգորեան Միջազգային Համալսարանը, յաջողութեամբ աւարտելով: 1962, Օգոստոս 12-ին, Ս. Ղազարի մէջ, երջանկայիշատակ Ծիրանաւոր Աղաճանեանի ձեռքով կը ձեռնադրուէր քահանայ, իր դասընկերոջ՝ Հ. Յարութիւն Պզտիկեանի հետ: Երկար տարիներ կրթադաստիարակչական վաստակով պաշտօնավարած է Մխիթարեան տարբեր առաքելավայրերու մէջ, Վենետիկ, Պէյրութ, Հալէպ, Փարիզ, Պուէնոս-Այրէս, միշտ պահելով վանականի իր շնորհալի, համեստ ու գործունեայ նկարագիրը:

1991 Սեպտեմբեր 24-ին կ'ընտրուէր որպէս Մխիթար Աբբահօր յաջորդ՝ 11-րդ գահակալ, ստանձնելով Մխիթարեան Միաբանութեան աբբայութեան պաշտօնը, զոր վարեց մինչեւ 1996:

1996-էն 2000 երկարող տարեշրջաններուն, Հայաստանի Տաշիրի շրջանին մէջ մեծ անձնազոհութեամբ նուիրուեցաւ հովուական գործունէութեան:

Իր ժրաջան ու նուիրեալ եկեղեցականի տիպարով՝ օգտակար հանդիսացած է բազմահազար հաւատացեալներու, հոգալով անոնց հոգեկան ու նիւթական կարիքները: Իր անձնական ջանքերով անդադրում կերպով սատար կանգնած է հարիւրաւոր կարօտեալ ընտանիքներու եւ ծնողազուրկ երախաներու:

Հ. Գէորգ Վրդ. Պալեանի մահով, Մխիթարեան Միաբանութիւնը կը կորսնցնէ իր վաստակաւոր անդամներէն մէկը, շրջանի մը մէջ երբ այնքան անհրաժեշտ են մաքի մշակները:

Մեր ցաւակցութիւնները ընդհանուր Աբբահայր՝ Հ. Եղիա Ծ. Վրդ. Քիլապեանի եւ համայն Մխիթարեան Միաբանութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 5 / 6)

ՄԱՐՄԱՇԷՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Երկու տարուան վերականգնումի եւ ամրացման աշխատանքներէ ետք, Օգոստոս 3-ին վերաբացուած է Մարմաշէնի վանական համալիրի գլխաւոր եկեղեցին որ լրջօրէն տուժած էր 1988-ի երկրաշարժէն: Աշխատանքները կատարած են Միլանոյի Թէքնիք համալսարանի հայ մշակոյթի Բարեգարան կեդրոնը, Գայեանէ Գազնաղի գլխաւորութեամբ, եւ Հայաստանի յուշարձաններու պահպանման վարչութիւնը:

Վերաբացման արարողութեան ներկայ գտնուած են Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Պուլկարիոյ դեսպանները, կրօնական առաջնորդներ, մտաւորականներ, Գիւմրիի, յարակից շրջաններու բնակիչներ:

Բացումէն ետք, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին մասնակցութեամբ պատարագ մատուցուած է, սպաս մատաղ բաշխուած:

***

ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԵՐՈՒ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ

Հայաստանի քաղաքացիական օդային գիծերու գլխաւոր վարչութեան պետի պաշտօնին կոչուած է Սամուէլ Մարգարեան, փոխարինելով Յովհաննէս Երիցեանը:

Ս. Մարգարեան ծնած է 1954-ին Երեւան: Շրջանաւարտ է Կիեւի քաղաքացիական օդային գիծերու հիմնարկէն, օդաչու - մեքենագէտի մասնագիտութեամբ: Զանազան պաշտօններ վարած է Հայաստանի նոյն վարչութեան մէջ:

***

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՑԵՐՈՒ ՍԵՓԱԿԱՆԱՑՈՒՄԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Հայաստանի ելեկտրականութեան բաշխիչ ցանցը սեփականացնելու մրցում բացուած էր Յուլիս 25-ին: Դիմումներու պայմանաժամը մինչեւ Օգոստոս 7-ն էր ու առաջին հերթին թեկնածու ներկայացած են արտասահմանեան քանի մը ընկերութիւններ: Անոնցմէ մէկն է ֆրանսական EDF-ը:

***

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

Օգոստոս 5-ին Սեւանի Հարսնաքար հանգիստի գօտիին մէջ տեղի ունեցած է Յուլիս 29-ին սկսած համահայկական երիտասարդական առաջին հաւաքին հանդիսաւոր փակումը: Դիլիջանի «Բազէ» ճամբարէն 18 - 30 տարեկան մօտ 450 երիտասարդներ գացած են Սեւան, մասնակցելու Նեպտոնի տօնին եւ փակման համերգին: Ներկայ գտնուած են Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ Մշակոյթի, Երիտասարդութեան, մարմնամարզի Նախարար Ռ. Շառոյեան:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԳԵՂԱՄ ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Վիլնիւսի մէջ աւարտած ըմբշամարտի Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութեան առաջին հանդիսացած է Երեւանէն Գեղամ Բաբախանեան (46 քկ.): 42 քկ. խումբէն Սուրէն Աղեան վեց մրցումէն 5-ը շահելով 3-րդ դիրքի վրայ հասած է:

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս օրերի կարեւոր դէպքը «Հայաստան _ Սփիւռք» խորհրդաժողովն է: Անսովոր եռուզեռ է Երեւանի փողոցներում: Ինքնաշարժները բազմացել են եւ ինչպէս մեծ քաղաքներում, տեղի են տալիս խըճողումների: Ուշագրաւ են խանութների ցուցափեղկերը, բազմաթիւ եւ լուսաւոր խորագիրներով, յաճախ անգլերէն: Օտարի համագդեստը միշտ աւելի գրաւիչ է, աւելի վաճառուող ... Իսկ ամենադարմանալին պէնզինի բազմաթիւ կայաններն են: Շռայլ մի երեւոյթ որ հակասում է մի տեսակ, թէ՛ ինքնաշարժների թիւին, թէ՛ երկրի անկայուն տնտեսական վիճակին: Մի պահ մտածում ես որ այս կայանների տէրերը երեւի սեփականատէր են նաւթահանքերի... Ափսո՛ս որ այդպէս էլ չէ:

Հիմա Երեւանում գործում են 24 հիւրանոցներ: Գրեթէ բոլորն էլ նորակառոյց: Հակառակ բազմաթիւ կարիքների եւ մանաւանդ շարունակուող շրջափակումին, տիրում է մի որոշ լաւատեսութիւն, շնորհիւ զբօսաշրջիկութեան զարգացման: Կարծես իսկական Հայաստան երկիրը Երեւանից դուրս է...:

Աչքերդ ճանկում են փողոցներում տարածուած հովանոցները «Կոկա _ կոլա» գրերով: Այն էլ փարթամ Արմենիա հիւրանոցի առջեւ: Ամերիկեան այս բարիքը որ գերիշխում է ու ապականում...:

Տեղացի բարեկամս լսելով դժգոհութիւնս ինձ դաղեց՝ «Տօ՛ արա, դու զարմանալի մարդ ես: Միթէ դու չգիտե՞ս ինչ կարեւոր գումարներ են վաստակում Կոկա _ կոլայի ռեքլամներից: Արդէն աշխարհիս բոլոր երկիրներում տարածուած _ սփռուած է Կոկա _ կոլա մարքան: Արա, ո՞նց կարող ես մերժել կանանչ տոլարը»:

Իրաւացի է հայաստանաբնակ բարեկամս: Իրատես է իր մօտեցումը՝ կանանչ տոլար կարելի չէ մերժել: Երկնքում Աստուած, ներքեւում տոլար...

Իսկ սփիւռքահայը մնում է զգացական: Անբասիր հայրենիքի կարօտ: Ընդունենք ուրեմն որ հայաստանցին եւ սփիւռքահայը յաճախ նոյն ձայնալիքի վրայ չեն: Թէպէտ, երկուքն էլ դիմանում _ պայքարում են տարբեր պատնէշների վըրայ...:

Այս նկատմամբ միտքս շոյում է սուրբարնակ Երուանդի քաշած «տառապանքը»: Ուրեմն, տարիներ առաջ, «Թուրիսթ»ի շնորհած իրաւունքով, խումբով, այցելում ենք Սարդարապատ: Վերադառնում ենք Ինթուրիսթի նոյն օթոքարով: Նշմարում եմ որ կողքս նըստած Երուանդ անհանգիստ վիճակ ունի.

_ Քեզ լաւ չե՞ս զգում, հայրենակից:

_ Ո՛չ, ո՛չ, բան մը չէ, կ՚անցնի:

Բայց գնալով Երուանդի դէմքը կ՚այլայլուի, դառնում է կարմիր պղպեղ, մարմինը գալարւում է եւ փորձում է զսպել ինչ որ մի ցաւ:

_ Ա՛յ մարդ, սա՛ս, ի՞նչ է ցաւդ որ փորձենք մի բան անել:

_ Վնաս չունի, շուտով կը հասնինք, կ՚անցնի:

Շատ պնդելուց յետոյ, պարզուեց որ Երուանդ բնական ու մարդկային մի պահանջ ունի...

_ Սիրելիս, շուտ ասէիր որ ուզում ես «ջուր թափել»:

Իսկոյն վարորդին ասենք որ կանգ առնէ որ ի զուր չտառապես:

_ Ո՛չ ո՛չ չըլլար, չըլլար, կը դիմանամ, Հայրենի հողի վրայ աւանկ բան չեմ ըներ, չեմ ըներ:

Հայրենի հողը պահպանուեց, մնաց անաղարտ, բայց Երուանդի տափատը...

Խոստովանենք որ կարեւոր որոշումներ չէինք սպասում այս երկրորդ խորհրդաժողովից: Այնուամենայնիւ, հաւատում եմ որ այս հաւաքը յուսադրիչ մի դէպք է: Երբ տասնեակ տարիներ իրարից բաժանուած, ճողուած վիճակում կրել ենք տարբեր երկիրների քաղաքական, տնտեսական, մշակութային տարբեր պայմաններ, անտարակոյս որ այս հանդիպումը կարեւոր մի քայլ է որ մեզ պիտի առաջնորդի դէպի անհրաժեշտ երկխօսութեան, շահեկան մի համագործակցութեան՝ Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ: Միայն հարկաւոր է որ համբերութեամբ, առանց կիրքի «ժամանակ տանք ժամանակին»...

Խորհրդաժողովի բացումը կատարուեց խանդավառ ու վայելուչ մթնոլորտում: Նշմարելի էր որ կազմակերպիչները ճիգ չէին խնայել: Եւ աւելի ակնյայտ էր վերից վար պատին կպած լայնատարած հրապուրիչ Եռագոյն դրօշը որ մերը չէր... քանզի, չգիտես ինչո՛ւ, գոյները շուռ _ տուած վիճակում էին՝ նարնջագոյն, կապոյտ, կարմիր: Այլ խօսքով՝ այս ազգային ժողովը կատարուեց, երկու օր շարունակ, Գոլոմպիայի դրօշի շուքին...

Ազգային դրօշի հանդէպ այս անփոյթ վերաբերումը...

Այս անհաճոյ վրիպակի առթիւ չեմ թաքցնում ասել որ մեր Եռագոյնի նարնջագոյնը անհարազատ մի գոյն է: Քանի որ որ կարմիրը խորհրդանշում է հայ ժողովուրդի թափած արիւնը, կապոյտը՝ Հայաստանի կապոյտ երկինքը, ի՞նչ է ներկայացնում նարնջագոյնը, երբ նարինջ գոյութիւն չունի Հայաստանում: Մինչդեռ ծիրանը, դարերից ի վեր, իսկական, հարազատ մեր ազգային պտուղն է: Արդէն գիտական կոչումն է Փրունիւս Արմէնիքա: Ուստի աւելի պատշաճ, աւելի արդա՞ր չէ՞ որ մեր ազգային դրօշը ծածանի հարազատ գոյներով՝ կարմիր, կապոյտ, ծիրանի:

Իսկ թէ ինչո՞ւ անտեսուել է ծիրանին, այդ էլ առաջին պետութեան, առաջին վարչապետի նախընտրութիւնն է եղել՝ «գեղասիրական նկատումներով»... (տես «Հայաստանի հանրապետութիւն», Ս. Վրացեան, էջ 160):

Իրաւ է որ «ճաշակները եւ գոյները անվիճելի են»: Այնուամենայնիւ, այդ ընտրութիւնը յայտնաբերում է մեր սըրբազան չտեսութիւնը, որ յաճախ մեզ մղում է նախընտրել, իւրացնել օտարի բարիքը, անտեսելով, արհամարհելով այն ինչ որ մեզ հարազատ է եւ առաքինի: Ահա՛, այս ողորմելի մտայնութեան շնորհիւ, մեր մեծասքանչ լեզուն (սովետական կարգերից առաջ) թխուեց ապականուեց, այլանդակուեց բիւր օտար բառերով՝ Ռեւոլուցիա, ռեսպուբլիկա, դեպուտաթ, քոնֆլիքթ, դեֆիսիթ, դիվեռսիա, իդիոթ եւլն., եւլն., եւլն. ... բարձր խաւի «յառաջդիմականները» համարում են, այս անճաշակ խառնուրդը, մեր լեզուի բնակա՛ն «էվոլուցիա»:

Դե՛հ, արի մի գժուի Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց...:

***

Խորհրդաժողովի նիւթերի տաք նիւթերից մէկը եղաւ դասական ուղղագրութեան վերականգնումը: Սփիւռքահայի համար այդ վերականգնումի պահանջը ազնիւ եւ գովելի մի պահանջ է որպէսզի վերջ դրուի 1922_ի քաղաքական քայքայիչ «դիքթաթ»ի եւ օրինաւոր ուղղագրութեան վերադարձը նուազեցնի այն անջրպետը որ 70 տարիներում անջատեց Հայաստանը Սփիւռքահայերից: Իսկ ի՞նչ են պատճառաբանում աբեղեանականի պաշտպան վիշապները՝ «Դուք ուզում էք որ մեր ժողովուրդի 80%_ը դառնայ անգրագէտ...»: Բայց բնաւ չիմացանք քանի՞ տոկոս անգրագէտներ յայտնուեցին 1922_ին ... Կրթական նախարարն էլ, իր կարգին, յայտարարեց որ «5 միլիառից աւելի տոլար է հարկաւոր վերադառնալու համար «հին» ուղղագրութիւնը»:

Կեղծ տգիտութեան դէմ կանգնուած այս խրտուիլակը թէ՛ ծիծաղելի է, թէ՛ վիրաւորական: Ի վերջոյ, դասական ուղղագրութիւնը օտար լեզուի ուղղագրութիւն չէ: Երբ 99,99% Հայաստանցիներ հեշտութեամբ տիրապետել են ռուսաց լեզուին, մի՞թէ այդքա՛ն դժուար է իւրացնել դասականի եւ աբեղեանականի միջեւ գոյութիւն ունեցող այդ մի քանի տարբերակները: Գալով Կրթական Նախարարի բաց թողած 5 միլիառի պայթուցիկ գնահատումը, այդ էլ վկայում է Նրա հարո՛ւստ երեւակայութիւնը...

Զանտեսենք ուրիշ իմաստունների առաջարկը: Նրանք պարզապէս թելադրում են որ այս ուղղագրական վերականգման հարցը յանձնուի լեզուաբանների մի յանձնախումբի ուսումնասիրութեան: Այս էլ դիւանագիտական փախուստի դասական արուեստ է, հարցը թաղելու նպատակով...

Ի՛նչ փոյթ, Հայաստան անկախ է ուր կայ խօսքի ազատութիւն...:

Սովորական մահկանացուն զարմանում է եւ անիմաստ է գտնում այս վէճը: Նա բնականաբար իրաւունք ունի հարց տալու մեր անուանի ակադեմիկոսներին, հեղինակաւոր լեզուաբաններին եւ այլ բազմաթիւ տիտղոսներով պսակուած անմահներին, որոնց շատերի «գլուխներում պղպջում են Վէրսայլի շատրուանները» ... ուրեմն երբ փրկարար անկախութեան շնորհիւ, Հայաստանում վերականգնեցին Մայիս 28_ը, Եռագոյն դրօշը, ազգային հիմնը «Մեր Հայրենիք», երբ հեռացուեց հրապարակից Լենինը իր պատուանդանով, չքացան մարքսիստական քարոզչութիւնը եւ ... «Փա՛ռք Ս.Մ.Կ.Կ._ի» մեծածաւալ ազդերը, ինչո՞ւ դարերի պատկանող ազգային «լեկա՛լ» ուղղագրութիւնը, պիտի ենթարկուած մնայ 1922_ի կամայական «դիքթաթ»ի լուծին: Ինչո՞ւ վարդի բուրմունքը՝ հոտը, պիտի չտարբերուի ոչխարի հոտից ... Թւում է որ Աբեղեանի հաւատարիմ առաքեալները, դեռ չեն բուժուել «Փարթիական քրոնիկ» հարբուխից ... Չեն անհետացել վաղեմի գրպարտ ածականները: Եթէ Մարքս _ Լենինի անհնազանդ Հայը, մեղադրւում էր իբր «հայրենիքի դաւաճան» եւ արժանի էր կամ գնդակահարման կամ Սիբիրի տեսարժան վայրերի մնայուն զբօսման...

Այսօր, փա՛ռք անկախութեան, այդ սովետական անմարդկային վճիռները անհետացել են: Բայց ... բայց, արի՛ տես այդ Հայը ուր մեղքն է հաւատարիմ մնալ ազգային ժառանգութեան, ուղղագրութեան արմատին, համարւում է «հայատեաց»: Ու Սփիւռքի դպրոցները ու վարժարանները, այդ կրթական հաստատութիւնները՝ «հայատեաց կեդրոններ»: «Մալա՛դիեց»...

Դե՛հ, արի՛ Պարոյր Սեւակ մի գժուի...

Չմոռանանք նկատի առնել, որ անկախութեան հականեխիչ քամուց վերապրողներից մէկն էլ Տիկին Մարկոն է: Հայրենիք խորհրդանշող, թրակիր ու թրազարդ սովետական դիցուհին ... որ յաղթական «մոնումենթ» զբօսայգու բարձունքին, մնում է թառած՝ Ստալինի փառահեղ պատուանդանի վրայ...

Ի՛նչ փոյթ, թէկուզ անդամահատուած, Հայաստան անկախ է, ուր քաղաքամայր Երեւանը Պենելոպէի համբերութեամբ, հաւատարմութեամբ սպասում է Վան հայաքաղաքի հետ ապագայ ողջագուրման...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Փարիզ
Յուլիս 17

ԻՐԱՆԻ ԲԱՐՔԵՐՈՒ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս ոստիկանական յատուկ միաւորներ ստեղծուած են Իրանի մէջ: Անոնց պարտականութիւնն է պայքարիլ բարոյական եւ ընկերային այլասերումներու դէմ: Բարքերու հսկիչ այդ ոստիկանները կը ձերբակալեն երիտասարդներ, երիտասարդուհիներ որոնց մասին կասկած կ՚ունենան թէ «ապօրինի յարաբերութիւններ» հաստատած են. կը հետապնդեն նաեւ իրենց հմայքը վաճառողները, գողերը, թմրամոլները: Այսուհանդերձ, կառավարութիւնը միաձայն չէ այդ ուժին մասին: Կողմնակիցներէն է Ներքին գործերու նախարարը որ կը պնդէ թէ ատիկա միակ միջոցն է ընկերութիւնը բարոյական անկումին դէմ պահպանելու համար: Անոր տեսակէտը այն է որ հանրային վայրերու մէջ պէտք է բարոյական ապահովութիւն տիրէ եւ քաղաքացիները իրենք զիրենք հանգիստ զգան: Ան կ՚ընդունի նաեւ, թէ այդ յատուկ ոստիկանութիւնը կրնայ չափազանցութիւններ գործել, ուստի պէտք է ուշադիր ըլլալ:

Մշակոյթի եւ իսլամական առաջնորդութեան նախարարութիւնը չի բաժներ նոյն տեսակէտը, ըսելով որ յատուկ այդ ուժերը ակնկալուած արդիւնքը պիտի չտան: Անոր կեցուածքը հիմնուած է Մասնակցութեան ճակատ կուսակցութեան մօտեցումին վրայ. անոնք կը պնդեն թէ բազմաթիւ երիտասարդներ տուժած են այդ ուժերուն սխալներուն հետեւանքով, մինչդեռ հանրային կարգ _ կանոնը խանգարելու համար ոչինչ ըրած էին:

Հասկնալի է որ նոր կարգադրութիւնը պահպանողականներուն համար դրական քայլ է: Անոնք դիտել կու տան որ «հանրային այլասերումը» իրանեան մահմետական ընկերութեան ինքնութեան ուղղուած սպառնալիք է, թէ պէտք է համարձակօրէն դիմակայել զայն:

Ժամանակէ մը ի վեր իրանեան թերթերը Թեհրանի մէջ յայտնաբերուած պոռնկութեան ցանցերու լուրերով լեցուն են: Այնքան պահպանողական ընկերութեան մը համար անհաւատալի է երեւոյթը, սակայն մասնագէտներ ատիկա աղքատութեան շեշտումով կը բացատրեն: Քաղաքական պատասխանատուները հարկադրուած են երիտասարդութեան գլխաւոր երկու հարցերուն _ գործազրկութեան եւ ամուսնութեան _ անյապաղ լուծում գտնելու: Եւ պէտք չէ մոռնալ որ Իրանի բնակչութեան 70%_ը կը կազմէ երիտասարդութիւնը: Այդ կացութեան մէջ, «առժամեայ ամուսնութիւն»_ները որոնք միայն շիիներու մօտ արտօնուած են, ընդհանրացնելու առաջարկ ներկայացուած է բարենորոգիչներէ տիրապետուած խորհրդարանին: Ատիկա, որպէս երիտասարդ _ երիտասարդուհիներու միջեւ յարաբերութիւններու խնդրին լուծումներէն մէկը:

Հարցին ծանրակշիռ բնոյթը հասկնալու համար կը բաւէ կարդալ իրանեան օրաթերթերէն մէկը որուն համաձայն Թեհրանի մէջ 84 հազար մարմնավաճառ կայ եւ 250 պոռնկանոց, որոնց մէկ մասը կը գործէ իշխանութեան դէմքերու հովանաւորութեամբ: Կ՚ըսուի թէ բանտարկեալ թմրամոլներու լուրջ տոկոս մը սիտայի մանրէ կը կրէ եւ 20 տարեկանէն վար 4 միլիոն երիտասարդ հոգեկան տագնապի մէջ կը գտնուի:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

«Կիպրոսը այսօր» եռամսեայ պարբերականը Յունուար _ Ապրիլի թիւով մօտ 20 էջ յատկացուցած է տեղւոյն հայ համայնքին: Անոր պատմութիւնը սկիզբ առած է Զ. դարէն, երբ Կիպրոս մաս կը կազմէ Բիւզանդական կայսրութեան: Տասը հազարնոց հայկական ներկայութիւնը կը բացատրուի «հողի մշակութեամբ» եւ «կայսրութեան պաշտպանութեան» գործով: Նիւթ կ՚ըլլան յետագային Կիպրոսի ու Կիլիկեան Հայաստանի սերտ կապերը, կղզին Լուսինեաններու ենթարկումի շրջանը (ԺԲ. _ ԺԶ. դար), աւելի ետք Օսմանեան տիրակալութիւնը, մինչեւ 1878: Անոր յաջորդած շրջանին հայ առաջին ապաստանեալները կը հասնին Կիպրոս:

Գրութեան մէջ տեղ տրուած է հայկական կրօնական, կրթական, մշակութային կեանքին, հաստատութիւններու, դէմքերու, ինչպէս Նիկոսիոյ Նարեկ նախակրթարանը, Մելգոնեան վարժարանը, եկեղեցիներ, եւ այլն:

Գրութեան պատկերազարդ էջերուն վերջին բաժինը Կիպրոսի Հանրապետութեան շրջանին (1960_էն) կը վերաբերի: Հայ համայնքը այլեւս կառավարութեան մէջ անդամ ունի, յանձին՝ Պետրոս Գալայճեանի (1995): Նիւթ եղած են Կիպրոսի ու Հայաստանի յարաբերութիւնները:

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅՈՑ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

7 / 2002

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

ՍԵՄԻՆԱՐ – ԻՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԵԼ –

Յուլիսի 5 – 7 Պոխումի համալսարանի Սփիւռք եւ Ցեղասպանութիւնը հաստատութիւնը գլխաւորութեամբ տոքթոր Միհրան Տապաղի կազմակերպած էր շատ հետաքրքրական սեմինար մը – Ինչ կը նշանակէ պատմութիւնը կրել – նիւթով:

Այս սեմինարին մասնակցեցան Գերմանիայէն 22 ուսանողներ եւ երիտասարդ ակադեմականներ: Մեր կազմակերպութեան ատենադպրուհի, երիտասարդ փաստաբանուհի Լենա Նըշանլը, նոյնպէս մասնակցեցաւ այս սեմինարին:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Ամառնային բանակումները, Գերմանահայ գաղութի պատմութեան մէջ մասնաւոր նշանակութիւն ունին նկատի ունենալով հայութեան ծրուածութիւնը եւ ամէնօրեայ դպրոցներու չգոյութիւնը:

Այսպիսի բանակումներ կազմակերպուած են ռազմաբերիններու կողմէ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի յաջորդող տարիներուն, Շթութկարթի մէջ:

Գերմանահայոց Կեդրոնական կազմակերպութիւնը, 1988 – 1992 տարիներուն, Տիկին Երանուհի Հարթմանի գլխաւորութեամբ, Կէօթինկըն քաղաքին մօտերը կազմակերպեց բանակումներ մեծ յաջողութեամբ:

Այս տարի Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդը եւ Հայ Ակադեմականներու Միութիւնը իրենց ուժերը միացուցին, նոր դէմքերով վերակենդանացնելու համար այս գեղեցիկ աւանդութիւնը:

Կազմակերպիչ մարմինը ընդգրկած էր մանկավարժ, պարուսոյցներ, երաժիշտ, պատմաբան, մանկաբոյժ, նկարիչ: Բանակումի լուրը գաղութին մէջ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց: Եղան շատ մեծ թիւով դիմումներ:

Յուլիսի 21 – 28, ութ օրուան ընթացքին Գերմանիոյ տարբեր շրջաններէն 7 – 16 տարեկան, 44 մանուկներ եւ պատանիներ, ջերմ մթնոլորտի մէջ, կերտեցին բարեկամութիւններ, ծանօթացան հայերէն լեզուին եւ մշակոյթին: Առտուները օր ըկը սկսէր մարզանքով, աղօթքին կը յաջորդէր նախաճաշը: Երկու ժամ յատկացուած էր հայերէնի, չորս խումբերով – երկու արեւմտահայերէն, երկու արեւելահայերէն:

Մասնակիցները սորվեցան հայերէն երգեր եւ պարեր: Տրուեցան Հայոց պատմութեան, նկարչութեան դասեր: Տեղի ունեցան քննարկումներ Հայոց պատմութեան, ինքնութեան հարցերու շուրջ: Կազմակերպուեցան պտոյտներ, մարզական խաղեր, մրցումներ, խարոյկահանդէս, խրախճանք:

Վերջին օրը, Յուլիսի 28–ին, ծնողներու, միութիւններու ներկայացուցիչներու եւ հիւրերու ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ փակման հանդէսը, ուր մասնակիցները, արտասանեցին, երգեցին, պարեցին: Ներկայացուեցաւ Արմինէ Ղուլոյեանի կողմէ բեմադրուած շատ հետաքրքրական թատրոն մը որ կը շօշափէր գաղութային հարցեր եւ Ապրիլ 24–ը:

Ողջոյնի խօսքով ելոյթ ունեցան Գերմանահայոց Առաջնորդ Գարեգին Արքեպիսկոպոս Պեքճեանը, որ ընդառաջելով մեր հրաւէրին ներկայ գտնուեցաւ, եւ Գերմանահայոց Կեդրոնական Խորհուրդի նախագահ տոքթոր Շաւարշ Յովսէփեան:

ԼՈՐՅՎԱՑԼԸՐ

2002, Յուլիս 31

ՈՍԿԷ ԱՆԿԻՒՆ

ՕԴԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒՄԸ ԵՐԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՆԵՂՑՆԷ

Օդի ապականումը առողջ մարդոց երակները կը նեղցնէ, ինչ որ կրնայ բացատրել, թէ ինչո՛ւ ապականումի բարձր համեմատութիւններ սրտի տագնապի եւ սրտանօթային այլ հարցերու կապուած են, կ՚ըսեն Միչիկընի համալսարանի հետազօտողները:

Այլ ուսումնասիրութիւններ նախապէս ցոյց տուած են, թէ օդի ապականումը ո՛չ միայն շնչառական հարցեր կրնայ ստեղծել, այլ նաեւ՝ սրտի կապուած հարցեր:

Ամերիկեան Կենսոլորտի Պաշտպանութեան Գործակալութեան գնահատումով, օդի ապականումը 1996–ին սրտի կապուած մահերու 60 հազարին պատճառներէն եղած է:

Երակներու կենսաբանութեան մասնագէտ տոքթոր Ռոպըրթ Պրուք կ՚ըսէ, որ հետազօտութեան համար նկատի առնըւած են բաւական բարձր համեմատութիւններով ապականումի պարագաներ, ինչպէս՝ Մեքսիքօ Սիթիի կամ վատ օրերու՝ Լոս – Անճըլըսի մէջ:

Սակայն, կը յայտնէ ան, վնասակար ապականումը կարելի չէր տեսնել կամ հոտոտել, եւ մարդիկ չէին կրնար անոր ազդեցութիւնը զգալ:

Պրուք եւ անոր եղբայրը՝ Թորոնթոյի համալսարանի մասնագէտներէն տոքթոր Ճեֆրի Պրուք օգտագործած են 25 առողջ կամաւորներ, միջին հաշուով՝ 35 տարեկան: Անոնք երկու ժամ տեւողութեամբ ներշնչած են բարձր համեմատութիւններով չափազանց փոքր մասնիկներ եւ օզոն:

Ապա քննուած են անոնց երակները, որոնք միջին հաշուով 2 առ հարիւրէն 4 առ հարիւր նեղցած են: Այսուհանդերձ ավելա չէ պատահած, երբ անոնք օզոնի եւ մասնիկներէ զերծ օդ շնչած են:

Պրուքի համաձայն, այդ նիւթերը կուգան բրածոյ վառելանիւթերու այրումէն:

Շատ փոքր մասնիկները կրնան մինչեւ թոքերը հասնիլ եւ կարգ մը ուսումնասիրութիւններու համաձայն, կրնան նաեւ ուղղակի արեան մէջ անցնիլ:

Երակներուն նեղնալը՝ ապականող նիւթերու պատճառով, հաւանաբար ծանրակշիռ հարցեր չի ստեղծեր առողջ մարդոց մօտ, սակայն, կ՚ըսէ Պրուք, անիկա կրնայ սրտի հարցերու դուռ բանալ մարդոց մօտ, որոնք սրտի հիւանդութիւններու վտանգ կը դիմագրաւեն:

***

ԻՆՉՈ՞Ւ ԾՈՎՈՒՆ ՋՈՒՐԸ ԱՂԻ Է

Որովհետեւ ծովուն խորքը աղի է:

Ծովուն խորքը լեցուն է տարբեր տեսակի աղերով, եւ որովհետեւ ովկիանոսը անդադար շարժումի մէջ է, ան այդ աղերը կը խառնէ ջուրին, ինչպէս որ գդալը կը հալեցնէ շաքարը սուրճին մէջ: Այս ձեւով աղերը կը խառնուին ջուրին, եւ ծովը կը դառնայ աղի:

***

Ի՞ՆՉ Է ԹՈՒԼԱՄՈՐԹԸ

Ան առանց ողնայարի կենդանի մըն է:

Թուլամորթին մարմինը կակուղ է: Ան ողնայար չունի: Թուլամորթներուն 100 հազար տեսակներէն (ընդղան, Ֆալամար, ձկնականջ...) գրեթէ բոլորը կ՚ապրին ծովուն մէջ: Ցամաքի ամէնէն ծանօթ թուլամորթներն են խխունջները:

***

ԸՆԴՂԱՆ ՔԱՆԻ՞ ԲԱԶՈՒԿՆԵՐ ՈՒՆԻ

8 բազուկներ:

Ընդղային բազուկները երկար են, ճկուն եւ շարժուն: Այս շատ զօրաւոր թեւերը անոր կը ծառայեն սողալու, քալելու եւ ի հարկին՝ որսալու, երբ ճաշի ժամը հնչէ:

***

ԾԱՌԵՐՈՒՆ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՄԽՐՃՈՒԻՆ ՀՈՂԻՆ ՄԷՋ

Սնանելու համար ծառը պէտք է ջուր խմէ: Անոր արմատները կը փորեն հողը՝ ջուր փնտռելով: Անոնք կ՚երկարին միշտ աւելի հեռուն փնտռելու համար, կը մեծնան, կը կարծրանան եւ այնքան զօրաւոր կը ճնշեն, որ երբեմն կը ճեղքեն ժայռերը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ, Յուլիս 29–ին, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ ծովանկարիչ՝ Յարութիւն Մինասեան: Ծնած էր Կասպից ծովու ափին՝ Ռաշտ քաղաքը 1910–ին: 1930–1952 մասնակցած է Թեհրան կազմակերպուած բազմաթիւ ցուցահանդէսներու: 1958–ին մասնակցած է Վենետիկի միջազգային ցուցահանդէսին եւ 1964–ին ալ Թեհրան տեղի ունեցած ցուցահանդէսի մը, նուիրուած՝ Շէյքսփիրի ծննդեան 400–ամեակին: Ունեցած է բազմաթիւ անհատական ցուցահանդէսներ Իրան, Միջին – Արեւելք, Եւրոպա եւ Միացեալ – Նահանգներ: Յարութիւն Մինասեան կը նկատուի Այվազովսկիի յաջորդներէն մէկը եւ Հայ ծովանկարչութեան «վերջին մոհիկանը»: Ողբացեալը եղած է նաեւ կրթական գործիչ, «Ալիք»ի աշխատակից եւ Իրանահայ Գրողներու Միութեան անդամ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 2–ին:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ. ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

Աստիկ խսկոյն դիմեց անոր, իր ով ըլլալը յայտնեց, նիւթական անձկութիւնը պատմեց, ինքզինք իբրեւ ջերմ հայրենասէր ցոյց տուաւ, իր աքսորը վերագրեց յեղափոխական գործունէութեան եւ վերջապէս յաջողեցաւ տասը ոսկի փրցնել:

Դրամը առնելուն պէս գնաց գինետուն մը եւ շիշ մը քոնեաք ապսպրեց եւ խսկոյն ծանօթութիւն հաստատեց հոն գտնուող Հայու մը հետ, որուն պատմեց իր այցելութիւնը Մանուէլեանին եւ անկէ ստացած օժանդակութիւնը:

– Քեզի ուրիշ հասցէ մըն ալ տամ, հոն ալ գնա՛, անկէ ալ բան մը կը փրցնես, – ըսաւ հայը:

– Ո՞վ է տեսնենք:

– Ջէլվէեանը, – պատասխանեց մարդը:

– Ի՞նչ գործ կ՚ընէ:

– Ան ալ գործարանատէր է եւ ազգասէր ու առատաձեռն: Իր գրասենեակը հոս մօտն է:

– Ցոյց տուր, տեսնեմ:

Եւ երկուքը միասին դուրս ելան գինետունէն ու քանի մը վայրկեան քալելէ ետքը հասան շէնքի մը առջեւ:

– Ներս մտիր եւ առաջին յարկը ել, – ըսաւ Աստիկի առաջնորդը, – Ջէլվէեանի գրասենեակը հոն է:

Վայրկեան մը ետքը բախտախնդիրը գործարանատիրոջ քովն էր:

– Բարեւ ձեզ, Ջէլվէեա՛ն էֆէնտի, – ըսաւ՝ գետնէն թէմէննահ մը ընելով:

– Աստուծոյ բարին, – պատասխանեց Ջէլվէեան:

Աստիկ սկսաւ իր վոց ըրած բանաձեւը կրկնել եւ տասը ոսկի ալ գործարանատէրէն առնելով՝ մեկնեցաւ:

Երբ վերադարձաւ գինետուն՝ հայը իրեն կը սպասէր:

– Ի՞նչ լուր, – հարցուց հետաքրքիր:

– Յաջողեցաւ, – ըսաւ Աստիկ ուրախութեամբ, – շնորհակալ եմ:

– Զոր շնորհակալութեամբ չըլլար, – պատասխանեց միւսը:

– Քոնեաքով կը թրջենք:

– Առածիդ հարիւրին տասը ինծի պիտի տաս:

– Ա՛ռ, – ըսաւ Աստիկ՝ ոսկի մը տալով իր խօսակցին:

Աստիկ այսպէս մէկ քանի օր սկսաւ շռայլ կեանք մը վարել Մէրսինի մէջ, բայց այնքա՛ն վրան բաց գործեր տեսաւ, որ ի վերջոյ բողոքներ սկսան տեղալ իրեն դէմ:

Խնդիրը հասաւ միւթէսարըֆին ականջին, որ խսկոյն հրամայեց ձերբակալել Աստիկը եւ իրեն բերել:

Երբ բախտախնդիրը եկաւ, կառավարիչը պոռաց երեսին.

– Ինչ է այս քու ըրած խաղքութիւններդ:

– Ի՞նչ է եղեր, պէ՛յ էֆէնտի:

– Իմ անունովս աս ու ան կողոպտեր ես:

– Բնաւ երբեք:

– Իբր թէ այսինչ կամ այնինչ մարդուն գործը իմ միջոցաւս կարգադրելու խոստումով դրամ առած ես փրենցմէ:

– Սուտ է, պէ՛յ էֆէնտի:

– Ինչպէ՛ս սուտ, ես քու ամբողջ ըրածներուդ տեղեակ եմ, դուն Մանուէլեանին եւ Ջէլվէեանին ալ գացեր ես:

– Ճիշդ է, – խոստովանեցաւ Աստիկ:

– Զիրենք ուրկէ՞ կը ճանչնաս:

– Նախապէս չէի ճանչնար, հոս ճանչցայ:

– Ի՞նչ ընելու գացիր իրենց քով:

– Նեղը մնացած էի, օգնութիւն խնդրեցի:

– Օգնութիւն ըրի՞ն:

– Այո՛, տասնական ոսկի տուին:

– Անոնք հարուստ են, կուտան, ամէնուն ալ օգնութիւն կ՚ընեն կոր, բայց գլխերնուն փորձանք մը պիտի բերեն. անոնք կը կարծեն, թէ ես լուր չունիմ, թող այնպէս գիտնան:

Միւթէսարըֆը բարկութեամբ զանգակը հնչեցուց:

Ծառայ մը ներս մտաւ:

– Օսման էֆէնտին հո՛ս կանչէ, – հրամայեց կառավարիչը:

Վայրկեան մը ետքը ոստիկան մը ներս մտաւ:

– Տար այս մարդը բանտարկէ՛, – հրամայեց կառավարիչը՝ Աստիկը ցոյց տալով:

– Աման, էնֆէնտի՛, կը խնդրեմ, – կմկմաց բախտախնդիրը:

– Լռէ՛, անպիտան:

Ոստիկանը բրտօրէն բռնեց Աստիկի օձիքէն եւ առաւ տարաւ:

Աստիկ քանի մը օր բանտին մէջ անցընելէ ետքը ծրագիր մը յղացաւ բանտարկութենէ ազատելու համար:

Բանտապանը գնաց գտաւ եւ ըսաւ.

– Շատ կարեւոր յայտնութիւն մը պիտի ընեմ կառավարիչին, գնա՛, իրեն իմաց տուր:

– Ի՞նչ բանի մասին է յայտնութիւնդ:

– Մեծ գաղտնիք մը պիտի հաղորդեմ, աւելին չեմ կրնար ըսել:

– Ես այդպիսի բան մը չեմ կրնար ըսել կառավարիչին:

– Ոսկի մը կուտամ, եթէ այս խնդիրքս կատարես:

Ոսկիին խոստումը իր մոգական ազդեցութիւնը ըրաւ:

– Տո՛ւր, տեսնեմ, դրամը, – ըսաւ:

– Ահաւասիկ:

Եւ Աստիկ ոսկի մը դրաւ բանտապանին ձեռքը:

Բանտապետը իրեն յանձնուած պաշտօնը կատարեց, եւ կառավարիչը հետաքրքրուելով՝ իր մօտ բերել տուաւ Աստիկը:

– Ի՞նչ յայտնութիւն պիտի ընես, – հարցուց:

– Յայտնութիւն չէ, այլ առաջարկութիւն մը:

– Ի՞նչ առաջարկութիւն:

– Կարեծմ առիթ մը կը փնտռէք կոր Մանուէլեանի ու Ջէլվէեանի դէմ ձեռքերնիդ զէնք մը ունենալու համար:

– Է՛յ, ըսենք թէ կը փնտռեմ կոր:

– Լաւ, ուրեմն այդ զէնքը կրնամ ես տալ:

– Ինչպէ՛ս...

(Շար. 278)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

77ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Գեղամ եւ Սոնա Թորոսեանք «Երիտասարդի շունչով» սիրելի «Յառաջ»ին 170 Եւրօ իրենց աղջկան Իրիս Թորոսեանի եւ Սէտրիք Թօփալեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով։

(Շար. Ա. էջէն)

թիւններ կ'ուզէր այդ հրաւէրին կապակցութեամբ, ուր յանձնառու կ'ըլլայ խոստովիլ 1998-ին պատահած տարակարծութիւններէն եւ տագնապներէն։

ՍՈԼԹ ԼԷՅՔ ՍԻԹԻԻ դեղասահքի մրցումին յաղթական ֆրանսացի զոյգը՝ Անիսինա – Փէյզէրա եւ Ֆրանսական Դաշնակցութեան Նախագահը Արլի մէջ, Օգոստոս 5-ին, փորձեցին իրենք զիրենք արդարացնել եւ համոզել որ դատի մը զոհերն են։ Մարինա Անիսինա խոստովանեցաւ սակայն թէ լաւ կը ճանչնայ Տոխտախունովը եւ հեռաձայնային բազմաթիւ խօսակցութիւններ ունեցած է հետը, ողիմպիականէն առաջ եւ վերջը։ Զոյգը կը շեշտէ որ իրենցմէ երբեք չի կրնար խլուիլ յաղթանակի մետալը եւ Կվէնտալ Փէյզէրա թի-շիրթ մը հագած է, ուր արձանագրուած է «Նոթ կիլթի», այսինքն՝ ոչ – յանցաւոր։

ՎԱՏԻԿԱՆ բանադրած է եօթը կիներ, որոնք «քահանայ ձեռնադրուած էին» Աւստրիոյ մէջ, արժանթինցի արքեպիսկոպոսի մը կողմէ անդամ կաթողիկէ Առաքելական քարիսմաթիք եկեղեցւոյ, անցեալ Յունիսին։ Բանադրման հրովարտակը ստորագրած է Հաւատոյ Միաբանութեան ղեկավարը եւ նման բանադրութիւն մը միայն Պապը կրնայ ջնջէ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— • —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին։ Պատարագ ժամը 10.30-ին։

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին խաղող կ'օրհնուի։

ԾԱՆՕԹ.– Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 19

Բ. ՕՐ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»։

*
**

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18

Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche 15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 - 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի
Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն։
Հեռաձայն. –
04 - 91 - 77 - 84 - 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի
Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը
Մանրամասնութիւնները յետագային։

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— **10h** : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur **DARON GEREJIAN**
— **A partir de 12 heures 30** :
Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ **04. 94. 19. 51. 50**

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

HOM ——— C. B. A. F.

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	01.48.24.46.57
Région Rhône-Alpes	04.74.85.61.33
Région PACA	04.91.34.86.24

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par l'Orchestre « **SPITAK** »

qui se déroulera dans les jardins du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel
(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 8
JEUDI
8 AOUT
2002
LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.488 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 78e ANNEE — N° 20.488

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԱՌԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՂՀ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Դատի Եւրոպական Յանձնախումբը Օգոստոս 6-ին անհամաձայնութիւն յայտնած է Եւրոպական Միութեան Նախագահութեան Օգոստոս 2-ի յայտարարութեան որով կ'ըսուէր թէ Միութիւնը Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութեան իր զօրակցութիւնը կը նորոգէ եւ օրինաւոր չի նկատեր ԼՂՀ Օգոստոս 11-ի նախագահական ընտրութիւնը:

Յանձնախումբը իր անհամաձայնութիւնը յայտնած է Եւրոպական Միութեան Խորհուրդին եւ Եւրոպական յանձնախումբի ներկայի նախագահ Ռոմանօ Փրոտիի ուղղուած նամակով մը ուր ըսուած է թէ նման ընթացք կը սպառնայ խանգարելու ներկայի հաւասարակշռութիւնը զոր Մինսկի խումբը կը ջանայ պահպանել երկու կողմին կեցուածքներուն միջեւ, հասնելու համար խաղաղարար լուծումի մը: Հայ Դատի յանձնախումբը կ'ափսոսայ որ Միութեան նոր նախագահութեան միակողմանի յայտարարութիւնը միջազգային բեմին վրայ կը տկարացնէ Մինսկի խումբին դիրքը եւ չի նպաստեր խաղաղութեան:

Նամակով կը շեշտուի որ Եւրոպայի Հայերը ԼՂՀ ընտրութիւնները կը նկատեն ժողովրդավարութիւն մը հիմնելու եւ քաղաքակիրթ հասարակութեան մը վերածուելու Ղարաբաղցիներու կամքին յաւելեալ ապացոյցը: «Ու մինչ Եւրոպայի Խորհուրդը կը պատրաստուի հրապարակել Ազրպէյճանի մէջ մարդկային իրաւանց ոտնակոխումներուն փաստերը, միջազգային հանրութիւնը պէտք է բաւարարութիւն մը բերէ այն պատճառները որոնց հետեւանքով Ղարաբաղ վճռած է դուրս գալ բարբարոսութեան այդ շրջանակէն ու որպէս ազատ հասարակութիւն մը մուտք գործել արդիական աշխարհէն ներս» կ'եզրակացնէ նամակը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 6 / 7)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – Հ. ԱԼԻԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նախագահ Ռոպէր Քոչարեան Օգոստոս 6-ին հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Ազրպէյճանի Նախագահ Հ. Ալիեւի հետ: Համաձայնութիւն գոյացած է որ երկու նախագահները նոր հանդիպում մը ունենան Օգոստոս 14-ին, հայ-ազրպէյճանական սահմանին հարաւարեւմտեան՝ Նախիջեւանեան հատուածին վրայ:

***

ԹՈՒՐՔ ՔԱՂԱՔԱԳԷՏԸ Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ «Եւրասիական ռազմական հետազօտութիւններու կեդրոն»ի մասնագէտներէն Մ. Սէզկին, ազրպէյճանական մամուլին մէջ, հայ - ազրպէյճանական - թրքական յարաբերութիւններուն անդրադարձած է, վերլուծելով Վ. Օսկանեանի Պոլսոյ մէջ ունեցած կարգ մը արտայայտութիւնները: Ան նախ շեշտած է թէ Ազրպէյճան հայ-թուրք յարաբերութիւններուն մէջ առաջին կողմ է, իսկ Ղարաբաղի հարցը անմիջական կերպով առնչուած է Թուրքիոյ ապահովութեան: Ան ըսած է թէ շրջանին մէջ 40 ցեղային խումբերէ բնակչութիւն կայ եւ եթէ նախադէպ ստեղծուի ու պետութիւն մը ռազմական ճնշումի տակ այլ պետութեան մը տարածք մը զիջի, ատիկա կրնայ ամբողջ Կովկասը անդունդ մղել:

Մ. Սէզկին համաձայն չէ գտնուած Վ. Օսկանեանի այն արտայայտութեան թէ Ազրպէյճանի ճնշումին տակ Թուրքիա Հայաստանի հետ սահմանը փակեց, սակայն, այդ քաղաքականութիւնը արդիւնք չտուաւ. ուստի, Թուրքիա պէտք է հրաժարի այդ քաղաքականութենէն եւ բանայ սահմանը:

***

ԱՆՁՐԵՒԻՆ ԵՒ ԿԱՐԿՈՒՏԻՆ ՎՆԱՍԸ ԼՈՌՒԻ ՄԱՐԶԻՆ

Տարուան առաջին կէսին Լոռիի մարզին մէջ Ստեփանաւանի ու Թումանեանի վրայ տեղացած յորդ անձրեւներն ու կարկուտը 1 միլիառ դրամէն աւելի վնաս պատճառած են գիւղատնտեսութեան: Յուլիս 30-ին ալ Սպիտակի շրջանին ուժգին կարկուտը ամբողջ ցանքեր փճացուցած է 518 միլիոն դրամի վնաս պատճառելով:

***

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԱԾ ՂՐԻՄԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 30-ին ռումբ մը պայթած է Ղրիմի Սթարի Ղրիմ քաղաքին հայկական վանքին մէջ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 65 տարեկան տեղացի պահապան մը որ կը կարծուի թէ ուրիշ պահապանէ մը վրէժ լուծելու համար ռումբը զետեղած է Ս. Խաչ վանքի եկեղեցիին մէջ: Պատասխանատուները ըսած են թէ միջկրօնական կամ միջցեղային հակադրութիւններ խնդրոյ առարկայ չեն հոն, նման արարքի առաջնորդելու համար:

Ս. Խաչ վանքը ԺԴ. դարու պատմաճարտարապետական յուշակոթող է որ վերջերս վերադարձուած է Հայոց եկեղեցիին:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ե. ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԵՐԵՔ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼ ՇԱՀԱԾ

Ծանրաբարձութեան ծանօթ դէմք Եուրի Սարգսեան որ ներկայիս կ'ապրի Աւստրալիա, Բրիտանական խաղերուն մասնակցած ու 62 քկ. խումբէն երեք ոսկէ մետալ շահած է: Այդ առիթով մարզիկը յայտարարած է. «Մարզական կենսագրութեանս ընթացքում 620 մետալ եմ նուաճել: Աւստրալիայի ժողովրդին եմ նուիրում բոլոր մետալներս»: 1996-ի Աթլանթայի ողիմպիականներուն ան յաղթական էր հայկական դրօշին տակ, 2001-ի Սիտնէյի ողիմպիականներուն կը մասնակցէր արդէն աւստրալիական դրօշով: 2004-ի ողիմպիականներուն կը մասնակցի գաւկին՝ 16-ամեայ Դաւիթին հետ որ այս տարի Աւստրալիոյ պատանիներու ծանրաբարձութեան ախոյենութեան առաջին հանդիսացած է (62 քկ.):

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ ԴՈՒՐՍ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԻԱԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԸ-ՎԱԳՐՖԼԸ ԳԻՒՂ

Ճէլալ Գաշլանկըճ Յուլիս 29-ի «Ռատիքալ»ի մէջ հրատարակած է Մուսա լերան նուիրուած յօդուած մը, որուն առաջին մասը կը վերաբերի Վագըֆլը հայկական գիւղին: Ան կը նշէ որ, երբ կը սկսի բարձրանալ Մուսա լեռ, Յուլիսի շշմեցուցիչ տաքը այլեւս ետին կը մնայ: Այստեղ զարնան հովեր կը փչեն, Մուսա լերան փէշերը կը թուչտին: Ասիկա Վագըֆլը գիւղն է: Հոս միայն Հայեր կը բնակին:

Յօդուածագիրը կը գրէ որ գիտէր թէ այս գիւղը Թուրքիոյ միակ հայկական գիւղն էր, բայց Վագըֆլըի գիւղացիները սրբագրեցին իր այդ կարծիքը: Ո՛չ թէ Թուրքիոյ, այլ Հայաստանէ դուրս ամբողջ աշխարհի միակ հայկական գիւղն է ան:

Ճ. Գաշլանկըճ սապէս կը նկարագրէ գիւղը.

Գիւղը փոս-փայլուն է: Ճամբաները կանոնաւոր: Շէնքերը խնամքով կառուցուած են: Ո՛չ մէկը գիւղին կեդրոնին վրայ պէթոնէ շինութիւն ըրեր է: Թէյը, որ կը հրամցուի, նապաստակի արեան գոյն ունի: Ջրոյցն ալ շատ հաճելի է: Յակոբ Գարթուն դեղագործ է: Իսթանպուլի մէջ մեծցեր է: Բայց տարիներ վերջ վերադարձեր է հայրենական գիւղ: Շիշլիի իր դեղարանը գոցեր է, Սամանտաղի մէջ դեղարան մը բացեր է: Թրքուհիի մը հետ ամուսնացած է ան:

Գիւղին մուխթարն ալ Պերճ Գարթունն է: Ան ալ տարիներ շարունակ Իսթանպուլի մէջ թէքսթիլով զբաղեր է: Երբ գործերը փաթթարացեր են, ան ալ իր շունչը առեր է հայրենի գիւղին մէջ: «Այստեղ աւելի լաւ է», կ'ըսէ ան: Վագըֆլըին եկեղեցին տակաւին նոր նորոգուեր է, նոր կարասիներ դրուեր են: Անոնք ցոյց կուտան Քահանային սենեակը կամ յարակից մասերը: Գիւղին վերջին Քահանան մեռած է, հիմա նոր Քահանայի մը կը սպասուի:

Վագըֆլըի մէջ 140 Հայեր կ'ապրին: Անոնք կ'ըսեն որ Իսթանպուլի մէջ նուազագոյն 500 հոգի կայ այս գիւղէն: Մասնաւորաբար մեծ քաղաքներու մէջ բնակողները հետզհետէ վերադառնալ սկսեր են: Այս հողերուն վրայ ապրողները միշտ ալ վերադառնալ ուզած են: Երբ վերադարձողներու խօսք ըլլայ, անպայման կը յիշէք Եողունօլուք գիւղը, ուր Ֆրանսայէն վերադարձած ու բնակութիւն հաստատած էր «Մուսա Լերան Քառասուն Օրերը» վէպի հերոս Գաբրիէլը: Այստեղի բնակիչները հայկական տեղահանութեան ընթացքին երկար ժամանակ դիմադրեր են, յետոյ Սուրիա գացեր են: Վէպին հեղինակը, Ֆրանց Վէրֆէլ 1929-ին Դամասկոսի մէջ ծանօթացեր է անոնց, լսեր է անոնց կրած տառապանքներուն մասին:

Տեղահանութենէ վերապրողները Ֆրանսացիներու դրսման ընթացքին վերադարձեր են իրենց երկիրը: 1938-ին Հաթայի մասին կատարուած հանրաքուէի ընթացքին Հաթայի բնակիչները նախընտրեր են Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ մնալ: Միւս վեց գիւղին հայ բնակիչները հեռացեր են Թուրքիայէ, բայց Վագըֆլըի գիւղացիները մնացեր են հոս: Եթէ պատճառը հարցուի, ունին հետաքրքրական պատասխան մը. Որովհետեւ գացողները աջակողմեան էին: Իրենք ձախակողմեան ըլլալով,

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը լուծեց Իւնիթէ Ռատիքալ, ծայրայեղ աջ խմբակը, որու մօտ էր Շիրաքի վրայ մահափորձին հեղինակը՝ Մաքսիմ Պրիւնըրի: Կառավարութիւնը արգիլեց այս խմբակը ըստ 1936 Յունուարի մէկ օրէնքին: Նման արգելքներ միշտ միաձայնութիւն չեն ստեղծեր, ըստ ոմանց, նոյնիսկ ենթակայ խումբին, արգելքները կը նպաստեն:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ (ՄԱԿ) խիստ քննադատական բանաձեւ մը քուէարկած է, Օգոստոս 5-ին, Իսրայէլի նկատմամբ, դատապարտելով անոր վարած քաղաքականութիւնը: Բանաձեւը կը պահանջէ որ Իսրայէլեան զօրքերը անմիջապէս քաշուին պաղեստինեան քաղաքներէն եւ թէ իսրայէլեան բանակը վերադառնայ 2000 Սեպտեմբերէն առաջուան իր դիրքերուն: ՄԱԿ-ը կը պահանջէ նաեւ որ անմիջապէս դադրին բիրտ ուժի բոլոր արարքները, ներառեալ զինուորական գործողութիւնները բնակչութեանց դէմ, քանդումի, գրգռութեան բոլոր արարքները: Բանաձեւը քուէարկուած է լայն մեծամասնութեամբ (114 ձայն թեր եւ չորս դէմ որոնց մէջ ԱՄՆ եւ Իսրայէլ): Հաւանաբար այս բանաձեւն ալ բարձի թողի

(Շար.ը Դ. էջ)

պաշտպանութիւն ունեցան Աթաթիւրքի նկատմամբ եւ նախընտրեցին մնալ հոս: Միջոց մը Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութիւնը այս գիւղէն 90 տոկոս քուէ ստացաւ, ինչ որ վերը ըսուածը կը փաստէ:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու վաքֆներուն պատկանող կալուածներուն մասին նոր քուէարկուած օրէնքը Թուրք մամուլին ուշադրութեան կեդրոնական նիւթերէն մէկուն վերածուած է: Օգոստոս 7-ի «Միլլիյէթ»ը գրեթէ լման էջ մը նուիրած է հայկական գրաւեալ 52 կալուածներուն, խորագրելով՝ «Կը սկսին կալուածային մեծագոյն դատերը»: Ըսուածը այն է որ նոր օրէնքին շնորհիւ հայ, յոյն, հրեայ, ասորի փոքրամասնութիւնները յաջորդական դատերով պիտի ջանան վերատիրանալ իրենց գրաւուած կալուածներուն:

Թերթը հայապատկան ամէնէն կարեւոր կալուածներուն մէկ ցանկն ալ հրապարակած է ուր կան դպրոցի շէնքեր, յարկաբաժիններ, բնակարաններ, խանութներ, եւ այլն:

Էջին վրայ տեղ տրուած է «Ակօս» շաբաթաթերթին խմբագիր Հրանդ Տինքի արտայայտութեան ալ որ դրական կը գտնէ օրէնքը, հարկաւոր նկատելով որ հայապատկան գրաւեալ կալուածները վերադարձուին իրենց բուն տիրոջ:

Տրուած է նաեւ կարծիքը Թուրք փաստաբանի մը որ կ'ըսէ թէ նոր օրէնքը յետադարձօն ուժ չունի եւ թէ անով, փոքրամասնութիւնները միայն կրնան նոր կալուածի տիրանալ:

ԶԳԱՍՏԱՆԱ՛ՆՔ

Ցովէլ Շնորհօքեանի «Երէկ Պէյրութ, այսօր Փարիզ» յօդուածը («Յառաջ», 2002 Յուլիս 18) որ կը վերաբերի սփիւռքահայ գաղութներու – յատկապէս Ֆրանսահայութեան – վերակազմակերպութեան շատ հիմնական հարցին, կը մեկնի շատ անկեղծ ու ազգօգուտ մտահոգութիւններէ, բայց կը յանգի բոլորովին անիրապաշտ եզրակացութեան մը։ Կ'ուզէի անդրադառնալ հոն արծարծուած կարգ մը կէտերու։

Շատերու նման Ցովէլ Շնորհօքեան եւս կը շփոթէ հետեւանքը պատճառներուն հետ։ Սփիւռքի անկազմակերպ եւ պառակտուած վիճակը ան կը վերագրէ յարանուանական այլամերժութեանց (որոնք այսօր շատ մեղմացած են ու բարեբախտաբար այլեւս մեռել թաղելու – չթաղելու հարց չէ մնացած) կամ կուսակցական վէճերուն, որոնք բնական երեւոյթներ պէտք է նկատուին որեւէ ժողովրդավար հաւաքականութեան մէջ։ Իբրեւ լուծում ան կ'առաջարկէ գաղութին ղեկավարութիւնը յանձնել քանի մը հոգինոց խումբի մը՝ «հայկական հոսանքներէ անկախ»։ Նոյնիսկ անուններ կ'առաջարկէ, որոնք բոլորն ալ յարգելի եւ կարող անձեր են, բայց հարցը հոն չէ։

Հարցը ուրիշ տեղ է՝ մեր աչքին առջեւ ամէնուրեք, ներառեալ Հայաստան։ Անո՞ւն մը կ'ուզէք բնորոշելու համար զայն։ Միջակութի՛ւն։ Համատարա՛ծ միջակութիւն։

Բայց վերադառնանք մեր գաղութին, որ մեր ոտքին տակն է եւ ուղղակիօրէն մեր իրաւասութեանց սահմանին մէջ։ Ու առնենք մեր իսկ՝ Ֆրանսահայութեան օրինակը։ Գաղութ մը որ յաջողեցաւ Ցեղասպանութիւնը աշխարհի մեծագոյն երկիրներէն մէկուն ճանչցնել։ Ինչպէ՞ս եղաւ ասիկա։ Աւելի դիւրին, քան՝ հազար ճառախօսութիւն։ Բայց մեծաքանակ բարիկամեցողութեամբ։

Տասնամեակներէ ի վեր իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն ինքն իր անկիւնը Ցեղասպանութեան ճանաչման հարցով կը զբաղէր։ Առանց որեւէ չօշափելի արդիւնքի։ Օր մը (1993) «հէնց» մեր այսպէս կոչուած ու յաճախ քարկոծուած «դասական» կուսակցութիւնները վերջապէս իմաստութիւնը ունեցան իրարու քով գալու՝ միասնաբար հետապնդելու համար Ֆրանսահայութեան կողմէ առաջնակարգ նկատուած այս խնդիրը։ Միւս կարեւոր կազմակերպութիւններն ալ շուտով պիտի միանային իրենց՝ կազմելու համար Ապրիլ 24-ի համեստ եւ անյաւակնոտ կոմիտէն։ Ոմանք սկիզբը չհաւատացին անոր, բայց երբ առաջին արդիւնքները սկսան երեւիլ, ամէն մարդ սկսաւ հոն վազել չոգեկառքէն դուրս չմնալու համար։

Ու պատահեցաւ ինչ որ ոչ ոք կ'ակնկալէր, գէթ այդքան արագ՝ Ցեղասպանութեան ճանաչումը նախ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովին (Մայիս 1998) ապա Ծերակոյտին կողմէ (Նոյեմբեր 2000)։ Անշուշտ, մեզի ծանօթ ու անծանօթ կարգ մը այլ ազդակներ ալ իրենց դերը խաղացին, սակայն բացայայտ է որ եթէ ուզող չըլլար, տուող ալ պիտի չըլլար։ Իսկ այնքան միասնական եւ բուռն պահանջ մը աւելի դժուար էր մերժել, քան՝ այս կամ այն հատուածին առանձնակի խնդրանքը։ Մանաւանդ որ Հայաստանի իշխանութիւններն ալ առաջին անգամ ըլլալով իրենց կարեւոր նպաստը բերին մինչ այդ միայն Սփիւռքի ուսերուն բեռցուած այս հին դատին։

Յաջողութիւնը հրաշքի համազօր թըւեցաւ ոմանց, բայց հրաշքի մը արդիւնքը չէր բնաւ։ Այլ շատ տարրական ու պարզ տրամաբանութեան մը հետեւանքը։ Այսինքն՝ աւելի արդիւնաւէտ է միասնաբար աշխատիլ քան առանձին – առանձին, ընդունելով եւ յարգելով հանդերձ իւրաքանչիւր կազմակերպութեան ինքնուրոյնութիւնը։ Լափալիսեան ճըշմարտութիւն մը... Կը բաւէր որ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն – նախընտրաբար գլխաւորները – ընդունէր իր «դրօշակը» (չըսելու համար «ես»ը) պահ մը գրպանը դնել՝ որպէսզի ընդհանրական շահը քայլ մը աւելի առաջ երթար։ Կարեւորը արդիւնքն էր, ոչ՝ հեղինակը։ Ո՞վ կրնայ անկեղծօրէն դժգոհիլ արդիւնքէն։

Բայց այս պատմական յաղթանակէն հազիւ տարի մը ետք՝ Ֆրանսահայութիւնը կրկին դէմ յանդիման կը գտնուի իր հին «դեւ»երուն, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիք։ Անհանդուրժողականութիւնը կրկին հրապարակ իջած է։ Բնականաբար, ըստ հնամեայ սովորութեան, մէկը միւսին վիզը կը փաթթէ եղածին պատասխանատուութիւնը...։ Ցովէլ Շնորհօքեան հոս իրաւունք ունի խօսելու ջոջերու մասին, որոնց միակ մտահոգութիւնը իրենց աթոռն է։ Կարծէք թէ Հռոմէական Կայսրութիւնը ղեկավարելու ելած ըլլային ... իրենց հատ ու կտոր եւ ոտաբոպիկ լեգէոններով։

Ա՛խ այս ջոջերը։ Պարոնեանի ակնոցը թող խօսի։ Ինք հոս չէ աւա՜ղ, բայց իր հերոսները միշտ ներկայ են մեր մէջ։ Ջոջը այն մարդն է որ Պալլին չափ ինքզինք լուրջի կ'առնէ առանց խնդալու, որ ինքզինք աշխարհի պորտը կը նկատէ բայց քիթէն անդին չի տեսներ, որ համոզուած է ի՛նք ըլլալ միակ բարին, գեղեցիկն ու ճշմարիտը, որ ամէն առտու հայելիին առջեւ իր ճակտին կը կարդայ «ազգի ղեկավար», որ կը կարծէ ի ծնէ ամէն ինչ գիտնալ ու կը մերժէ նոր բան սորվիլ, եւ մնացեալը։ Եթէ այս մարդը պարսկական դպրոցի մը առջեւէն անցնէր՝ պիտի նոյնիսկ չնկատէր անոր մուտքին քանդակուած սա խօսքը՝ «չգիտնալը ամօթ չէ, չհարցնելն ու չսորվիլն է ամօթ»։

Հակառակ Ցովէլ Շնորհօքեանի կարծիքին, մեր անկազմակերպութեան պատասխանատուները մեր կրօնական հաստատութիւնները, կուսակցութիւնները եւ միութիւնները չեն։ Ասոնք միջոցներ են միայն որ ըստ ինքեան ոչ լաւ են, ոչ գէշ։ Անոնցմէ շատեր կարեւոր գործեր գլուխ հանած են ու կը շարունակեն պարկեշտօրէն ազգին ծառայել։ Անոնց ղեկավարութի՛ւնն է որ կրնայ լաւ կամ գէշ ըլլալ։ Հո՛ս է վէրքը։ Կարգ մը ղեկավարներ – ո՛չ բոլորը բարեբախտաբար – ազգային (ու նաեւ ընդհանուր) որեւէ պատրաստութիւն չունին ու յաճախ անտեղեակ են իրենց իսկ կազմակերպութեան անցեալին, իրենց իսկ ժողովուրդի լեզուին, պատմութեան, մշակոյթին։ Ինչպէ՞ս կրնայ մէկը յաւակնիլ հայութեամբ զբաղիլ, հայկական կազմակերպութիւն ղեկավարել, հայ թերթ հրատարակել ... առանց այս տարրական բաները սերտած ըլլալու։ (Չինաստանով զբաղողին համար ալ նոյնը պիտի ըլլար պարագան)։ Մնաց որ հայերէն խօսող ու Հայոց պատմութենէն ճառող կարգ մը ղեկավարներ երբեմն աւելի անկարող ու անպատասխանատու են, քան՝ ակամայ անգէտները (չըսի՝ տգէտները)։ Ասիկա է միջակութիւնը որուն կ'ակնարկէի քիչ վերը եւ որ այսօր կ'ընդգրկէ մեր ազգային կեանքի բոլոր բնագաւառները (քաղաքական միտք, կրօնք, լեզու, գրականութիւն, արուեստ, եւ այլն)։

Այս ըսելէ ետք՝ հեռո՛ւ ինծմէ այպանելու որեւէ միտում հանդէպ բոլոր անոնց – սփիւռքահայութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը դժբախտաբար – որոնք բախտը չեն ունեցած տիրապետելու վերոյիշեալ գիտելիքներուն։ Յանցանքը իրենցը չէ քանի որ ոչ ոք իրենց այդ առիթը տուած է։ Ընդհակառակն, գոյութիւն ունեցած դպրոցներն ու թերթերն ալ կը գոցուին կարգ մը անհեռատես ղեկավարներու կողմէ։

Կացութիւնը բարելաւելու համար արդեօք պէ՞տք է մեր ղեկավարութիւնը յանձնել մասնագէտներու խմբակի մը, ինչպէս կը թելադրէ Ցովէլ Շնորհօքեան։ Անշուշտ, ո՛չ։ Դարմանը աւելի գէշ պիտի ըլլար, քան հիւանդութիւնը։ Ոչ մէկ կազմակերպութիւն պիտի ընդունի իր ճակատագիրը յանձնել դուրսէն եկող մասնագէտներու, թէկուզ անոնք գան... Արթիւր Անտերսենի մը շարքերէն։ Պէտք է մեկնիլ եղածներէն և փորձել կացութիւնը ներսէ՛ն բարելաւել ու փոխել։ Մանկավարժական մեծ համբերութեամբ։ Իրարհասկացողութեան եւ փոխադարձ յարգանքի մթնոլորտի մը մէջ, որ դեռ երկու տարի առաջ գէշ աղէկ կը տիրէր Ապրիլ 24-ի կոմիտէէն ներս։ Ա՛յս է ամէնէն իրապաշտ մօտեցումը։ Կը բաւէ զգաստանալ – երբ տակաւին ուշ չէ – եւ վերադառնալ այն միասնական ոգիին որ մեր գաղութին շնորհեց իր գլխաւոր յաղթանակը – Ցեղասպանութեան ճանաչումը – ու նամանաւա՛նդ ներհամայնքային անդորր մը, որ բոլոր միւս գաղութներու նախանձը կը հրահրէ տակաւին։

Ի՞նչ հրատապ հարցեր ունինք մեր առջեւ (լեզու, դպրոց, թերթ, ներկայացուցչական մարմին, Հայաստան, Ղարաբաղ...) որոնք անյապաղ լուծման կը կարօտին։

Զգաստանա՛նք։

ՏԻԳՐԱՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

Մայիս 20-ին, Գաննի փառատօնին «Արարատ» ժապաւէնին ներկայացուած օրը ֆրանսական «Ֆիկառօ» թերթը հարցազրոյց մը հրատարակեր է Աթոմ Եղոյեանի հետ, որուն կցեր է նաեւ Շ. Ազնաւուրէն յայտարարութիւններ։

Ես այդ ժապաւէնը չտեսայ. տեսնէի իսկ, հեղինակաւոր կարծիք մը պիտի չկարենայի արտայայտել։ Սակայն հարցը կը տարբերի երբ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ մէկ արտայայտութիւնը իմ նախասիրած եւ հիացում տածած արուեստագէտին։ «Ils sont tombés» եւ «Pour toi Arménie» երգերու եւ բառերու հեղինակը ցեղասպանութեան Անգարայի կողմէ ուրացումին ակնարկելով կ'ըսէ.- «Դատ մը չէ, պարզապէս կ'ուզենք դէպքերու ճանաչումը եւ առանց հատուցման, ինչ որ պէտք է ապահովութիւն տայ իրենց»։

Յուսամ ճիշդ է թարգմանած «Յառաջ», որ սիրելի գեկուցողին բարեմըտութեան վստահութիւն յայտնելով հանդերձ, զուսպ բառերով կը մատնանշէր լրջախոհութեան պակասը։ Ճիշդ է թարգմանած որ կ'ըսեմ՝ կ'ակնարկեմ «կ'ուզենք» բառին, որով յայտնի կը դառնար որ այս միտքը լոկ Ազնաւուրեանը չէ եւ առնուազն նաեւ կը ներառնէ Ա. Եղոյեանը, որքան ալ անհաւանական թուի։

Բնաւ կասկած չկայ թէ Շարլ Ազնաւուր ոչ իր հաշուոյն, ոչ «Արարատ»ը յղացող եւ ի կատար հանող կողմին, ոչ աւելի լայն շրջանակի մը եւ ոչ ալ նոյնիսկ ամբողջ Ֆրանսահայութեան ներկայացուցիչի մը անունով խօսելու, ինքզինքը լիազօրուած կարծելու յաւակնութիւնը ունենալու արտօնուած է։ Չի բաւեր համակ հայութեան համակրանքը շահած ըլլալը, իր երգերէն զատ, Հայաստանի հանդէպ ցոյց տուած հետաքրքրութեամբ ալ։ Թերեւս միջազգային գեղարուեստական շրջանակներու մէջ քաջածանօթ եւ մանաւանդ Եւրոպայի տարածքին Հայաստանի ընդհանուր դեսպան նշանակուած ըլլալու պատիւէն քաջալերուած եւ չէ անդրադարձած թէ իր իրաւասութիւններէն անդին անցած է։ Թերեւս չփորձուէի այսքան նշանաւոր եւ ինծի իսկ այնքան սիրելի անձի մը կեցուածքը քննադատել եւ նոյնիսկ այս հարցը յօդուածի մը նիւթ չդարձնէի եթէ իմ մէջ արծարծած չըլլար էական հարցում մը, որուն պատրաստուած չէ հայ աշխարհը։

Ո՞վ է իրաւասու ցեղասպանութեան ճանաչումի բանալիքը վարելու, ճանաչումով կամ ներողութեամբ մը գոհանալու եւ կամ հատուցումի որակին քանակին մասին սակարկելու եւ որոշում տալու՝ ամբողջ հայութեան անունով։ Շատ են նիւթերը, որոնց ձեռք առնուիլը գրեթէ անկարելի էր Հայաստանի որպէս ազատ ու անկախ հանրապետութիւն եւ եւ միջազգային քաղաքական ներկայութիւն երեւումէն առաջ։ Մինչդեռ այժմ, Հայաստան ՄԱԿ-ի անդամակցելէ եւ Եւրոպական խորհուրդի անդամութեան դուռը կիսով բացուելէ վերջ, այդ նիւթերը իրենց պատկանելիութիւնը գտած կը համարուին։ Այս կարգէն են Ղարաբաղի գոյավիճակին մասին բանակցիլը, Աբխազիոյ հայութեան մասին բողոքը համաշխարհային չափով լսելի դարձնելը, բոլոր երկիրներու հայ փոքրամասնութեանց շահերուն մասին հետզհետէ աւելի հեղինակաւոր ձայն բարձրացնելը, եւ այլն։ Սակայն, ցեղասպանութեան ճանաչումի եւ հատուցումի մարզին մէջ նախապատրաստական շփումներէ անդին արտօնուած չէ որոշում մը տալու, նոյնիսկ եթէ հայրենիքի չափով հանրաքուէ եղած ըլլայ. Սփիւռքի ձայնը անհրաժեշտ է։

Մինչեւ այսօր, աքսորէն առաջ իրենց ունեցած անշարժ կալուածներու կամ աքսորի նախօրեակին տրուած ինչքերու վաւերաթուղթերը պահած եւ իրենց նախնիքին իրաւունքներուն տէր կանգնելու համար յարմար օրուան ակնկալութեամբ յոյսերնին պահած թոռներուն եւ ծոռներուն համար ընդունելի չէ Հայաստանի կեցուածքը։ Սփիւռքը պահանջատիրական իր ուրոյն ձայնը ունի զոր կարելի չէ լռեցնել։ Բայց զարմանալի կերպով անլսելի է տակաւին այդ ձայնը. անհամաձայն է եւ աննախաձեռնող։ Որոշ ժամանակամիջոցներով տարբեր երկրի մը Խորհրդարանը որոշում մը կ'ընդունի կամ կառավարութիւնը օրէնք կը քուէարկէ Հայոց ցեղասպանութեան վերաբերող, որոնք արդիւնք են այդ երկրի հայ համայնքի ջանքերուն։ Բայց այդ համայնքները Սփիւռքին զանազան բաղադրիչները ըլլալով հանդերձ, անոնցմէ ոչ մէկը կը ներկայացնէ Սփիւռքը, որ սակայն որպէս թիւ, մօտաւորապէս քառապատիկն է հայրենիքի ժողովուրդին։

Այս խորհրդածութիւնները երեւան կը հանեն Սփիւռքի անկազմակերպ վիճակը, որ ամենապարզ բացատրութեամբ՝ այպանելի է։

Ենթադրենք թէ Թուրքիոյ մէջ կայանալիք յաջորդ ընտրութենէ ետք գործի գլուխ եկաւ պետական նոր կազմ մը, որ նոր տեսանկիւնէ մօտենալով ցեղասպանութեան հարցին եւ քիչ մըն ալ գոհացում տալու համար ՄԱԿ-ին եւ Եւրոմիութեան, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու խորհրդարանական մակարդակով տրուած յանձնարարութիւններու, երկխօսութիւն ուզեց հայկական կողմին հետ։ Պաշտօնական գետնի վրայ այդ երկխօսութեան համար հարկաւ առաջին առթիւ պիտի դիմէ Հայաստանի Հանրապետութեան։ Հարկաւ ասիկա պիտի ըլլայ քօղարկուած եւ անպաշտօն ճամբաներով, քանի որ Թուրքիա ճանչնալով հանդերձ Հայաստանը, դիւանագիտական բնականոն ճամբով դեսպաններ ունենալու համար ունի նախապայմաններ, որոնք լուծումի չեն հասած։

Բայց մենք շարունակենք մեր ենթադրութիւնները եւ խորհինք թէ Թուրքիա նախ քան ցեղասպանութեան ճանաչումը, որոշեց կանոնաւորել իր դրացիին հետ գոյակցութիւնը եւ ձեռնարկեց դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատումին։

Ի՞նչ պիտի պատահի եթէ սեղանի վրայ դրուի ցեղասպանութեան հարցը։ Թերեւս Թուրքիա պայման դնէ ճանաչման խնդիրը չվիճիլ անկախաբար եւ զայն ձեռք առնել հատուցման հարցին հետ։ Վասնզի եթէ ցեղասպանութիւնը առանց նախապայմանի անկեղծօրէն լուծումի մը յանգելու տրամադրութեամբ ձեռք առնուի պատմական տուեալներու վրայ եւ ամենայն պարկեշտութեամբ ընդունուի, ներկայ միջազգային օրէնքներով պատիժն ու հատուցումը բնական հետեւանք կը դառնան։ Թերեւս ալ ցեղասպանութեան բանալիին համար որպէս նախապայման առաջարկուի հարիւր տարուան անցեալի մը պատկանող դէպքերու բերմամբ հատուցում խնդրոյ առարկայ չդարձնել։ Ատոր որոշումը ինչպէ՞ս պիտի տայ Հայաստանի պետութիւնը։ Երբ պիտի ընդունինք թէ Սփիւռքին կարծիքն

ու համաձայնութիւնը պայման է, ո՞ւր պէտք է փնտռել Սփիւռքին ներկայացուցիչ անձը կամ մարմինը:

Նոյնպէս, եթէ Թուրքիա եւ Հայաստան համաձայնին իրենց ժողովներուն ընդունիլ Սփիւռքէն լիազօր ներկայացուցիչ մը կամ լիազօրներ, որո՞նք պիտի ըլլան անոնք: Խորհեցէք անգամ մը այն ամբողջ արարողութիւնը, որ պիտի կատարուի նախ որոշելու համար այն ընտրական ձեւը, որ պիտի ապահովէ ներկայացնել աւելի քան յիսուն համայնքէ թեկնածուներ: Ապա կիրարկումը այն գործընթացին, որով պիտի ընտրուին այն ներկայացուցիչները, որոնք իրենց կարգին պիտի ընտրեն լիազօր մը, կամ լիազօր խմբակ մը եւ պիտի ճշդեն սահմանները յանուն Սփիւռքին ներկայացուելիք պահանջներուն:

Կրնան հարցնողներ գտնուիլ թէ ինչո՞ւ անհրաժեշտութիւնը՝ Սփիւռքի կարծիքն ու հաւանութիւնը ունենալու: Հայաստան պետութիւն է չէ՞, Սփիւռքին տարիներէ ի վեր սպասած եւ երազած պետութիւնն է որ իրականացեր է: Ուրե՞մն:

Այս հարցումին պատասխանը փնտռելու միջոցին պէտք է խորհինք Սփիւռքի ծնունդին մասին, որուն սկզբնական տարրն են Եղեռնէն փրկուողները, ինչ որ ալ ըլլայ անոր վերջնական մեկնաբանութիւնը՝ աքսոր կամ ցեղասպանութիւն: Այսօրուան Սփիւռքը մօտ 80 տոկոսով այդ Եղեռնէն վերապրողներու 2-րդ, 3-րդ եւ 4-րդ սերունդ շառաւիղներն են, որոնց մեծ մասը եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներ ապաստանած են, մէկ մասն ալ նախապէս Եգիպտոս, Իրան, Իրաք, Սուրիա եւ Լիբանանի նման իսլամական երկիրներ կայք հաստատելէ ետք, ազգայնական եւ կրօնական վարչակարգային խտրականութիւն եւ խռովութիւններէ փախչելով գացած են աւելնալ նախորդներուն: Մօտ 15 տոկոսը Պոլսէն հեռացած է: Ոչ թէ քշուելով աքսորէն, սակայն անոր յիշատակով, եւ 1942-ի Ունեւորութեան անարդար տուրքին կամ 1955 Սեպտեմբերի վանտալական դէպքերու վանողական պարագաներէն տարուած: Սփիւռքի այս ստուար մեծամասնութիւնը եթէ նոյնիսկ կորսնցնէ հայախօսութիւնը, դժուար թէ զիջի իր պահանջատիրութենէն:

Անոր փոխարէն 1915-ին եւ յաջորդ տարիներու սպանդներէն ճողոպրած եւ այժմու Հայաստանի մէջ ապաստան գտածներու թիւը հազիւ թէ հայրենիքի բնակչութեան մէկ հինգերորդը ըլլայ, ինչ որ կ՚ենթադրէ թէ իրենց ցանկութիւնն ու ձայնը պիտի կորսուի մեծամասնութեան տրամադրութիւններու յորձանքին մէջ:

Որքան ալ ենթադրութիւններու յենած ըլլան վերի մտորումները, որոշ է որ Սփիւռքը պէտք է ժամ առաջ տիրանայ ղեկավար եւ ի պահանջեալ հարկին որեւէ միջազգային հարցի մէջ ներկայացուցչական հանգամանք ունեցող լիազօր մարմնի մը, որուն անդամները ո՛ր երկրէն եւ ո՛ր կուսակցութենէն ալ ընտրուած ըլլան, հաւանութիւնը ունենան համազգային շահու ուղղութեամբ միանալու:

Պէտք չէ աննկատ ձգել իրականութիւնը թէ համաշխարհային տեսարանը յարափոփոխ բեմադրութիւններ ցուցադրելէ ետ չի մնար եւ ազգովին արթուն պէտք է մնալ յարմար առիթները օգտագործել կարենալու համար:

Թուրքիա վերջին տասնամեակներու ընթացքին ամէն անսպասելի դէպքէ օգուտ քաղող ու թէ՛ հեղինակութեան եւ թէ՛ տնտեսական մարզի մէջ շահաւոր դուրս եկող երկիր եղած է շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին, ոչ արհամարհելի բնակչութեան թիւին եւ զինուորական ուժին: Սակայն հակառակ, քրդական հարցը որպէս մշտարթ վէրք մը, դրամի արժեզրկումն ալ առաջքը առնելը անկարելի արինահոսութիւն մը, կը շարունակեն դժուարացնել կառավարութեան ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը: Կիպրոսի խնդիրը եւ Եւրոմիութեան անդամակցելու հարցն ալ Խորհրդարանի օրակարգը բռնաւորող նիւթերու կարգին են: Այս պայմաններուն տակ, անսպասելի չէ որ իր դրացի փոքր պետութեան հետ համաձայնելով ցեղասպանութեան տաղտուկէն ազատելու մասին խորհի: Պէտք չէ մոռնալ որ Օսմանեան Կայսրութեան դարաւոր դիւանագիտութեան ժառանգորդն է Թուրքիա եւ տասնեակ տարիներէ ի վեր դիւանագիտական յարաբերութիւններ չհաստատելով եւ շրջափակում ի գործ դնելով, ռազմագիտական առաւելութիւնը կը շարունակէ պահել: Հայրենի ժողովուրդին չափ եւ Սփիւռքէն աւելի տեղեակ է Հայաստանի դժուարութիւններուն եւ մէկ օրէն միւսը կրնայ օգտուիլ Վ. Օսկանեանի առանց նախապայմանի երկխօսութեան առաջարկէն եւ բանակցութեան սկսիլ: Այն ատեն, կրնայ շրջափակումը վերցնելու եւ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները դեսպանի փոխանակութեան հասցնելու «շնորհ»ը որպէս ցեղասպանութեան հատուցում առաջարկել, նաեւ Մեղրիի նրբանցքի պահանջքը կրկին սեղան բերել:

Հայաստանի իշխանաւորները որպէս ղեկավար, իսկ Սփիւռքի իւրաքանչիւր անհատ որպէս հայրենիքի ի նպաստ կարեւոր զոհողութիւններ ընելու պարտաւոր Հայ, պէտք է նկատի ունենան նման հեռանկարներ եւ պատրաստ ըլլան անակնկալ զարգացումներու դիմաց:

Ա. Կ.

Մոնրէալ
2002, Յուլիս 16

ՈՍԿԷ ԱՆԿԻՒՆ

ՋՐԱԽՈՏԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԸ

Անոնք եղած են երկրագունդի առաջին բնակիչները:

Ջրախոտերը երկրագունդին վրայ երեւցած են 3,2 միլիառ տարիներ առաջ, հողամողէզներէն շատ առաջ: Սկիզբը անոնք պարզ բջիջներ էին, սակայն յետոյ դարձան բոլոր բոյսերուն նախահայրերը:

Նախապատմական շրջանին, Ասիոյ բնակիչները ջրախոտեր կ՚ուտէին: Աւելի ուշ, մարդիկ զանոնք կը գործածէին իբրեւ պարարտացուցիչ, կամ չորցուած վիճակի մէջ, իբրեւ վառելանիւթ: Ներկայիս մարդիկ ջրախոտերը կը մշակեն, զանոնք նոյնիսկ ճարտարարուեստին մէջ գործածելու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Գոյութիւն ունին ջրախոտի 30 հազար տեսակներ: Կապոյտ, կարմիր, կանաչ, սրճագոյն... Տարբեր չափերով եւ ձեւերով ջրախոտերը կը բուսնին ջուրին մէջ եւ ցամաքին վրայ: Ապրելու անոնց միակ պայմանը ջուրի եւ լոյսի ներկայութիւնն է:

ՄԵՐ ՊՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ջրախոտերուն մենք կը հանդիպինք կարգ մը պատրաստ ուտելիքներու մէջ: Երբ խանութ երթաս, ստուգէ տուփերուն վրայի գրութիւնները. եթէ հանդիպիս ալժենաթ կամ քարրաժենան նիւթերուն, այդ ուտելիքները կը պարունակեն ջրախոտէ առնուած տարրեր:

Ջրախոտերը կը գործածուին նաեւ տարբեր մարզերու եւ նիւթերու մէջ. բժշկութեան, գրէմներու, դիմայարդարումի նիւթերու, շամփուէններու եւ երկրագործութեան մէջ:

ԳԼՈՐՈՖԻԼ

Գրեթէ բոլոր ջրախոտերը ունին բոյսերու յատուկ կանաչ նիւթ մը՝ գլորոֆիլը: Երբեմն ան ծածկուած կ՚ըլլայ ուրիշ աւելի մութ գոյնով մը՝ սրճագոյն կամ կարմիր: Շնորհիւ այս գլորոֆիլին, ջրախոտերը կը պատրաստեն ծովային կեանքին անհրաժեշտ թթուածինը:

ՎՏԱ՞ՆԳ ՄԸ

Միջերկրական ծովուն խորքը վտանգուած է, այլ շրջաններէ եկած ջրախոտի մը պատճառով: 1984 թուականէն ի վեր քոլերփա թաքսիֆոլիա ջրախոտը նուաճած է 10.000 հեկտար: Կ՚ենթադրուի, որ այս ջրախոտը պատահական ձեւով ծովուն մէջ թափած է Մոնաքոյի ծովային թանգարանին աքուարիոմներէն անցնելով:

***

ԳԻՏԷ՞Ր ԹԷ...

● Ջրախոտերը կ՚արտադրեն մեր մոլորակին թթուածինին 2/3-ը:

● Ճափոնցի մը տարեկան 3 - 4 քիլօ ջրախոտ կը սպառէ:

● Սթրազպուրկի մէջ, ծաղարան մը շինած է ջրախոտերով տուրմ: Տարօրինակ անուշեղէն մը՝ իւղոտ նիւթերէ զերծ եւ կենսանիւթերով հարուստ:

● Մաքրոսիսթիս ջրախոտին հասակը կրնայ հասնիլ մինչեւ 60 մեթրի, 24 յարկանի շէնքի մը հասակին հաւասար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՔՐՈՆԻԿ

ԸՆԿ. ՓԱՆՋՈՒՆԻԻ ԱՆԿԻՒՆԸ

ՇԱՏ ՄԻ ԱՏԻ ՀՀՇ. ԿԱՑ

Դաւիթ Շահնազարեանը քաղաքական դաշտում սեղան ա գցել ու սպասում ա խնամու գալուն

***

ՄԵՆՔ ԸՆՏՐՈՒՄ ԵՆՔ ԵՐՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ ՈՒՂԻՆ

Ռուբէն Միրզախանեանի ապացուցեց, որ Հայաստանի քաղաքական դաշտում կայ ոչ միայն դիմութիւն եւ ընդդիմութիւն, այլ նաեւ անդիմութիւն

***

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԱՐՏԱԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Տարան, տարան, միլիոնը տարան...

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ. ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

- Իրենց մէյմէկ նամակ կը գրեմ եւ այդ նամակները, իբր թէ դիպուածով ձեր ձեռքը անցած կ՚ըլլան, հասկցա՞ք միտքս:

- Ի՞նչ պիտի գրես այդ նամակներուն մէջ:

- Այնպիսի բաներ, որոնք կարենան զանազան մեկնութիւններու տեղի տալ:

- Կ՚ըլլայ, - ըսաւ կառավարիչը, որուն աչքերը չարաշուք կերպով շողշողացին:

- Ի փոխարէն ի՞նչ պիտի ընէք ինծի:

- Քեզի մինչեւ Թարսուս կը ղրկեմ եւ հոն ազատ կը մնաս:

- Շատ շնորհակալ եմ:

- Ուրեմն նստէ՛ սեղանին առջեւ եւ գրէ նամակներդ:

Աստիկ սկսաւ գրել.

«Ազնուաշուք Յակոբ էֆէնտի Մանուէլեան:

Ձեր շնորհները արդէն վայելած եմ ազատ եղած ատենս, հիմա, որ բանտը կը գտնուիմ եւ նիւթական շատ անձուկ վիճակի մը մէջ, վստահ եմ, որ պիտի հաճիք զիս չզրկել ձեր օգնութենէն:

Կրնաք ձեր տալիք դրամը յանձնել այս նամակս ձեզի բերողին, որ վստահելի անձ մըն է:

Իմ բանտարկութեանս պատճառը տակաւին չեմ կրցած հասկնալ, կարծեմ պարզապէս Հայ ըլլալս է: Ինչպէս դուք ալ կ՚ըսէիք, այս Թշուառականները ամէն տեսակ անիրաւ հալածանքներ պիտի ընեն մեզի: Բայց Աստուծով մենք ալ օր մը իրենց հախէն պիտի գանք:

Աւելի երկար չեմ ուզեր գրել, վախնալով, որ նամակս ուրիշին ձեռքը կ՚անցնի: Երբոր բանտէն ազատիմ անպատճառ կուգամ ձեզ տեսնելու: Առայժմ կը սպասեմ ձեր նպաստին, որուն անհրաժեշտ պէտք ունիմ»:

Աստիկ նոյնիմաստ երկրորդ նամակ մըն ալ գրեց եւ զատ-զատ պահարաններու մէջ դրաւ՝ վրան Մանուէլեանի եւ Զէյլվէեանի հասցէները գրելով:

Միւթէսարըֆը յայտնի գոհունակութեամբ մը կարդաց այդ երկու նամակները եւ ըսաւ.

- Այսօրուընէ սկսեալ քեզի մասնաւոր խուց մը պիտի յատկացնեմ, ուր հանգիստ կրնաս ըլլալ:

- Բայց դուք խոստացաք զիս ազատ թողուլ, - դիտել տուաւ Աստիկ, - եւ Թարսուս ղրկել:

- Քանի մը օրէն ան ալ կ՚ըլլայ:

Միւթէսարըֆը իր մօտ պահեց երկու նամակները եւ մասնաւոր խուցի մը մէջ փակել տուաւ Աստիկը:

Հետեւեալ օրն իսկ ոստիկան մը կը ներկայանար Յակոբ Մանուէլեանի գրասենեակը եւ զայն կը հրաւիրէր միւթէսարըֆին քով:

Գործարանատէրը յաճախ յարաբերութեան մէջ էր միւթէսարըֆին հետ, ուստի այս հրաւէրը զինքը բնաւ չզարմացուց:

- Քիչ մը ետքը կուգամ, - ըսաւ ոստիկանին:

- Նորին վսեմութիւնը անմիջապէս կ՚ուզէ ձեզ տեսնել, - պնդեց ոստիկանը:

- Ուրեմն միասին երթանք:

Քառորդ ժամ ետքը հասած էր արդէն կառավարչատուն եւ ներկայացած միւթէսարըֆին:

Այս վերջինը իր սովորական սիրալիր ընդունելութիւնը չըրաւ եւ ցուրտ կերպով ընդունեց գործարանատէրը:

- Ձեզի մէկ քանի բաներ պիտի հարցնեմ, - ըսաւ, - եւ կ՚ուզեմ, որ ճշմարտութիւնը խօսիք:

Գործարանատէրը այս խօսքերէն քիչ մը ազդուեցաւ եւ կռահեց, որ ծանրակշիռ բան մը կ՚անցնէր - կը դառնար, եւ պատասխանեց.

- Պատրաստ եմ ձեր հրամանին եւ կը խոստանամ ճշմարտութիւնը խօսիլ:

- Դուք Աստիկ Մարկոսեան անուն անձ մը կը ճանչնա՞ք:

- Մէկ անգամ մեր գրասենեակը եկած է քանի մը օր առաջ, եւ այդ առթիւ տեսած եմ զինքը առաջին անգամ:

- Ինչո՞ւ համար եկած էր:

- Դրամական օգնութիւն մը խնդրելու:

- Եւ դուք ի՞նչ պատասխանեցիք:

- Տասը ոսկի տուի ու ճամբեցի:

- Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ առաջին անգամ ներկայացող անծանօթի մը կը հանէք, անմիջապէս տասը ոսկի կուտաք:

- Իր խօսքերէն տեսայ, որ ոչինչ մարդ մը չէր, դիրքի ու դրամի տէր եղած, աղէկ օրեր տեսած մէկն էր, ուստի իր վիճակին յարմար նպաստ մը տալ ուզեցի:

- Ուրիշ ի՞նչ բաներու վրայ խօսեցաք միասին:

- Ոչինչ, արդէն մինչեւ ետքը ինք խօսեցաւ գրեթէ: Պոլսոյ մէջ ունեցած պաշտօններուն, ճանչցած նշանաւոր անձերուն եւ այլնի վրայ խօսեցաւ եւ ըսաւ, որ քիչ ատենէն յոյս ունէր Պոլիս վերադառնալու:

- Ի՞նչ բանի վրայ դրած էր այդ յոյսը:

- Ներքին գործերու նախարարութեան հեռագիր քաշեր է եղեր, իբր թէ Թալէաթ պէյը իր մտերիմ բարեկամն է եղեր, վերջապէս այս տեսակ բաներ:

- Հայկական խնդրին վրայ չխօսեցա՞ք, - հարցուց կառավարիչը կասկածոտ դէմքով մը:

- Հայկական խնդիր կա՞յ հիմա, - հարցուց Մանուէլեան:

- Այսինքն այս պատահած դէպքերուն մասին:

- Ոչ, այդ մասին խօսք չեղաւ:

- Ի՞նչպէս եղաւ, որ այդ Աստիկ Մարկոսեանէն բնաւ չկասկածեցաք:

- Ինչո՞ւ պիտի կասկածէի:

- Որովհետեւ ինք անհատապէս Պոլիսէն աքսորուած էր եւ ուրիշներուն նման խմբովին տեղահան չէր եղած, հետեւաբար յայտնի էր, որ ինք վտանգաւոր անձ մըն էր:

- Ինք ըսաւ, որ իր աքսորը թիւրիմացութեան արդիւնք էր:

(Շար. 279)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կարպիս Կէօվճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Ալեքսի Կէօվճեան 150 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Պերճ Յովնանեանի մահուան առթիւ, Տիկին Վարդանեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. էջէն)

ըլլայ ուրիշները քով, ինչպէս օրինակ այն մէկը որ, 1974_էն ի վեր կը պահանջէ Թրքական զօրքին քաշուիլը հիւսիսային Կիպրոսէն:

ՇԱՏՕՑԻ ՄԷՋ (Գրոզնիէն 45 քիլոմեթր), ռուսական ուժերու ընդհանուր կեդրոնատեղիին մօտ, ռումբ մը պայթած է փինուորական կառքի մը անցքին առեն 11 հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով, եօթը ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Վերջին երեք ամիսներու ամէնէն մահացու յարձակումը կը նկատուի դաշնակցային ուժերու դէմ: Արդէն լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ Վրաստանէն հասնող ըմբոստ կռուողներու պատճառաւ:

ՊՈՒՇ կը պնդէ որ ճակատամարտի որեւէ ծրագիր չունի իր գրասեղանին վրայ, բայց, ամերիկեան պատրաստութիւնները Իրաքի վրայ յարձակման մը համար, բացայայտ են: Մերձաւոր _ Արեւելքի ամերիկեան ուժերու պետը՝ զօրավար Ֆրանքս խօսած է իր նոր ծրագրին մասին, նուազ քան 250_էն 300 հազարնոց բանակ մը, որու գլխաւոր թիրախը պիտի ըլլայ Պաղտատ: Ամերիկեան այս ծրագիրը չի վայելեր, սակայն, իր զինակիցներուն հաւանութիւնը, ներառեալ Մեծն _ Բրիտանիոյ, ուր հանրային կարծիքը բոլորովին դէմ է: Անկլիքան Եկեղեցին Թոնի Պլէրի յանձնուած բողոքի մը մէջ «ապօրինի եւ անբարոյական» կ՚որակէ Պաղտատի դէմ յարձակում մը:

ՍԱՆԹԱ ՓՈԼՈՅԻ (Սպանիա) ոճրափորձէն 48 ժամ ետք, սպանական կառավարութիւնը դատի դիմած է արգիլել տալու համար Պասք անկախապաշտ Պաթասունի կուսակցութիւնը: Պատճառաբանութիւնն այն է որ կազմակերպութիւնը, որ քաղաքական բեմն է ԷԹԱ_ի չէ դատապարտած արարքը, ինչպէս նոր օրէնքը կը պարտադրէ: Ըստ այս օրէնքին, որ խնդրոյ առարկայ է, այն կուսակցութիւնները որոնք զօրավիգ են, կ՚արդարացնեն ահաբեկչութիւնը, կրնան արգիլուիլ:

Ա. ՏՈԽՏԱԽՈՒՆՈՎԻ կատարած դերին առթիւ գեղասահքի ողիմպիական մրցումին առեն, ֆրանսական մամուլը էջեր կը տրամադրէ ռուսական մաֆիային, անոր կապերուն մարզական աշխարհին հետ ու նաեւ կեղծ անցագրերու դրութեան: Կը հաստատուի որ գլխաւորաբար խորայէլեան կեղծ անցագրեր կը վայելեն չարեր, ինչպէս Տոխտախունովն ալ: Այս անցագրերը դիւրութեամբ կը շնորհուին նախկին Խորհրդային Միութենէն գաղթողներուն: «Վերադարձի օրէնք»էն օգտուելու համար կը բաւէ հըր-

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— ● —

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 8·45_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:

Կը պատարագէ՝
ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին խաղող կ՚օրհնուի:

ԾԱՆՕԹ._ Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 19

Բ. ՕՐ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18

Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կըրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

եայ ըլլալ կամ հրեայ ազգական մը ունենալ: Ամէն պարագայի մէջ, բաւական նեղ կացութեան մատնուած է ֆրանսական գեղասահքը եւ դատակազմի ֆրանսացի անդամն ալ՝ Մարի _ Ռէն Լը կունեը սակարկութեան գլխաւոր դէմքը կը մնայ: Ներկայիս գիրք մը կը գրէ ինքնապաշտպանութեան համար, կը շարունակէ պնդել որ չի ճանչնար Տոխտախունովը:

ՀՆԴԻԿ ԻՆԸ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ սպաննուած են, հնդկական Գաշմիրի մէջ կատարուած յարձակման մը առեն մահմետական ըմբոստներու կողմէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գամբոջնի դեսպանատան առաջին քարտուղարին զաւակը վեց աֆրիկեցիներու կողմէ խոշտանգուած է, Օգոստոս 5_ին: Վերջին շրջանին նման յարձակումներ, ցեղապաշտական բնոյթով բազմացած են, ոմանք նոյնիսկ մահացու, օտար ուսանողներու, դիւանագէտներու եւ կովկասցի վաճառորդներու դէմ:

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 - 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10_ին

Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:
Հեռաձայն. -
04 - 91 - 77 - 84 - 70

ԿԱՏԻ ՌԻՆԵԱԼ

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի

Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11_ին

Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ecole hebdomadaire «Siamanto»

Dans une ambiance chaleureuse et le parti-pris d'un entourage familial, l'école hebdomadaire « **Siamanto** » de Bagneux-Cachan continue depuis plus de 60 ans, et de façon constante, d'accueillir nos enfants de la maternelle au baccalauréat.

Avec la maîtresse Zépur Méhrabi nous inscrirons les élèves :

LE MERCREDI 18 SEPTEMBRE A 14H30

à l'école Henri Wallon;
2, avenue de Stalingrad, à Bagneux

Ils bénéficieront des cours de langue arménienne de Zépur Méhrabi, de l'initation à leur art par des parents peintres, sculpteurs etc., et d'activités récréatives. Ils verront leurs parents devenir des amis, et auront envie de continuer à se rencontrer.

Ils auront des correspondants en Arménie, et auront envie de les voir. Ils connaîtront le théâtre, le cinéma arméniens et continueront la tradition des Arméniens renommés qui ont fréquenté leur école.

La mission de ses responsables: que l'école poursuive sa longue tradition, pour la transmettre à d'autres qui prendront à leur tour l'engagement de la perpétuer.

Pour tout renseignement :
Mme Lucie Dossikian: 01. 45. 46. 10. 11
ou
Mme Elisabeth Davidian:01. 46. 65. 81. 53

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— 10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean
célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN
— A partir de 12 heures 30 :

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ 04. 94. 19. 51. 50

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 82–րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 26 Հոկտեմբեր 2002, առաւօտեան ժամը 9·30–ին, The University Club, 1 West 54th Street, New York, N.Y., U.S.A.

Սոյնը 82–րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք, որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Հոկտեմբեր 2002 իրենց փոխանորդագրերը, –Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած–, յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. –

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, N.Y. 10022, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:

2.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:

3.– Ընտրութիւն Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու:

4.– Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:

5.– Նկատառում եւ գործադրում վերոնշեալներուն հետ առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին ուշադրութեան բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու:

6.– Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ԺՈԶԷՖ ՊԱՍՐԱԼԵԱՆ	ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր	Նախագահ

Յուլիս 19, 2002

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 9
VENDREDI
9 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TÉL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 20.489 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 78e ANNEE — N° 20.489

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ նախարարը՝ Ժան - Ժագ Այակոն կ'ուզէ որ հեռատեսիլի տուրքի սակը յաւելում կրէ եւ նեարաուի բնակութեան տուրքին մէջ, առաջքն առնելու համար խարէութեան: Այս ծրագիրը նոր չէ, բայց, տարիներէ ի վեր մէկ կողմ դրուած էր: Նախարարը 3-էն 4%-ի յաւելում մը կ'առաջարկէ, այսինքն 116·5 Եւրոյէն պէտք է անցնի 120 Եւրոյի եւ 2004 Յունուարէն խիկ զանձուի բնակութեան տուրքին հետ: Ներկայիս բազմաթիւ են անոնք որոնք կրցած են խուսափիլ այդ տուրքը վճարելէ, հեռատեսիլի գործիք ունենալով հանդերձ: Հարցը, անշուշտ, բաւական զգմուկ հանած է, հակառակ օգոստոսեան արձակուրդին: Վարչապետութիւնը կը ջանայ մտքերը հանդարտեցնել, հարցին քննութիւնը թողլով վերամուտին: Հարկ է յանտեսել որ Յուլիս 1-էն ի վեր յաւելումները կը դիզուին, սկսելով փոխադրութեան սակերէն, ապա՝ վառելանիւթ, հեռաձայնի բաժանորդագրութիւն, երկաթուղի եւ այլն, եւ այլն: Ինչպէս միշտ, ժողովուրդը մխիթարելու միտումով, կը ներկայացուին եւրոպական այլ երկիրներու հեռատեսիլի սակերը: Ամէնէն բարձր սակն է Դանիա՝ 254 Եւրօ, Աւստրիա՝ 218, Շուէտ՝ 195, Պելժիա՝ 190, Մեծն - Բրիտանիա՝ 171, Ֆինլանտա՝ 165, բայց, Ֆրանսայէն շատ աւելի ցած սակեր կը վայելեն Գերմանիա՝ 105, Իտալիա՝ 91, Իրլանտա՝ 89, Հոլանտա՝ 76 եւ Յունաստան՝ 37: Մընայ որ բարձր սակեր ներկայացուած ատեն, որեւէ ակնարկութիւն չըլլար ծանուցումներու քանակին: Պէտք չէ մոռնալ որ հեռատեսիլի տուրքը պահպանուեցաւ որպէսզի ծանուցումի բաժինը շատ փոքր մնայ եւ ասկայն, օրէ օր հսկայ յաւելում կրեց եւ նախատեսուած քանի մը վայրկեաններէն հասաւ շատ մեծ համեմատութիւններու:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ իշխանութեան ղահլիճը սկզբունքի իր համաձայնութիւնը տուաւ իսրայէլեան ապահովութեան ծրագրի մը, որ կը նախատեսէ ինքնավար զօտիներէն իսրայէլեան զօրքին քաշուիլը ոճրափորձերու դադրեցման փոխարէն: Ծրագիրը մկրտուած է՝ «Նախ՝ Գազա» եւ պատրաստուած է Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարին կողմէ:

ԻՐԱՔԻ բնակիչները սկսած են սննդեղէն ամբարել, վստահ ըլլալով որ ԱՄՆ-ու ծրագրած պատերազմը անխուսափելի է: Կը մնան միայն երկու հարցականներ՝ ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս: Օգոստոս 8-ին, ձայնասփիւռի Եւրոպա Մէկ կայանէն, հարցադրուեցաւ Ժերար Շալեան եւ պարզեց այն երեք պատճառները որոնք կը մղեն Ամերիկան պատերազմի դիմելու: Ըստ իրեն, ԱՄՆ կ'ուզեն տապալել Ս. Հիւսէյնը, հաստատել ժողովրդավար վարչակարգ մը եւ օգտուիլ քարիւղէն: Պուշ, ի տես իր կշռադատման այս հարցին մէջ, Օգոստոս 7-ին յայտարարեց. «Կը խոստանամ որ համբերատար պիտի ըլլամ եւ խոհուն»: Այլեւս հաստատ է, որ ԱՄՆ առանձին կը մնան այս անգամ եւ չեն կրնար նոյնիսկ Մեծն - Բրիտանիան մղել պատերազմի: Արդէն իսկ մամուլը, պահպանողական թէ աշխատաւոր հոսանքներու բողոքները կը բազմանան: Ֆրանսան, Գերմանիա դէմ կը մընան: Շրէտէօր կը կրկնէ որ, ըստ իրեն, Իրաքի վրայ յարձակում մը կրնայ քաղաքանդ ըլլալ անհաւատալի դէմ միջազգային պայքարին վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Իսրայէլ համաձայնած են ջուրի 20 տարուան առեւտուրի մը: Թուրքիայէն տարին 50 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր պիտի արտածուի, խորանարդ մեթրը մէկ տոլար փոխարժէքով: Ջուրը քարիւղատար կառքերով պիտի փոխադրուի Իսրայէլ:

ՊՈԿՈԹԱՅԻ ՄԷՋ (Գոլոմպիա) 13 հոգի մեռած են 20 ուրիշներ ալ վիրաւորուած, նախագահական պալատին մօտ տեղի ունեցած պայթումէ մը, այն պահուն երբ նորընտիր նախագահը՝ Ալվարօ Ուրիպէ կը ստանձնէր իր պաշտօնը: Ոչ ոք տէր եղած է ոճրափորձին, բայց, իշխանութիւնները համոզուած են որ Գոլոմպիոյ յեղափոխական զինեալ ուժերու ըմբոստներուն գործն է: Նախապէս ալ երեք ռումբեր պայթած էին երեք հոգի վիրաւորելով:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ձերբակալուած այն երեք կասկածելիները, որոնք կրակած էին քրիստոնեայ դպրոցի մը վրայ Օգոստոս 5-ին (6 մեռեալ) անձնասպան են եղեր, ըստ ոստիկանութեան մէկ պատասխանատուին: Մամուլը նկատել կուտայ որ Փաքիստանի մէջ ահաբեկչութեամբ մեղադրուած անձերը ընդհանրապէս «կ'անհետանան», այլ խօսքով՝ կասկածելի է անոնց անձնասպանութիւնը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը փակել տուաւ Քաթարի Ալ - Ճեզիրա հեռատեսիլի կայանին Ամմանի գրասենեակը եւ արգիլեց անոր թղթակիցներուն գործունէութիւնը: Պատճառաբանութիւնն այն է որ կայանը նախատած է միապետութիւնը, խիստ կերպով քննադատած է Յորդանան - Իսրայէլ դաշնագիրը (1994), Յորդանանի վարած քաղաքականութիւնը Պաղեստինցիներու եւ Իրաքի նկատմամբ եւ Հիւսէյն (մեռած) թագաւորը եւ տղան՝ Ապտալլահ Բ.:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պիւտճէին բացը երթալով կը մեծնայ: Յունիսի վերջ հասած էր 26,19 միլիառ Եւրոյի մինչ 2001 Յունիս 30-ին 16,05 միլիառ էր:

Ժ. Փ. ՌԱՖԱՐԷՆ յայտարարեց որ 2004-ին տեղի պիտի չունենայ Տիւնելի (Սէն-Սէն-Տընի) նախատեսուած միջազգային ցուցահանդէսը, ինչ որ արգելք կ'ըլլայ 5000 աշխատանքի ստեղծման նահանգի մը մէջ, որ 80 հազար գործազուրկ ունի: Պատճառաբանութիւնն այն է որ մեծ բաց պիտի ունենայ: Պատրաստութիւնը պիտի արժէր 395 միլիոն Եւրօ եւ 8,5 միլիոն այցելուի կը սպասուէր: Շրջանի Համայնավար երեսփոխանուհին՝ Մարի - Ժորժ Պիւֆէ դիտել կուտայ որ կառավարութիւնը պատասխանատուութիւնը կը ստանձնէ իր յանձնառութիւններու չյարգելու միջազգային հաւաքականութեան առջեւ, որ ընդունած էր Ֆրանսայի թեկնածութիւնը: Կառավարութիւնը խնայողութիւն կ'ուզէ ընել, բայց, խնայողութեան որեւէ հարց չծագեցաւ նախարարներու աշխատավարձքի 70% յաւելումի ատեն:

ՇԻՐԱՔ, Օգոստոս 7-ին, Ռէխինիոնի կղզին մեկնեցաւ շաբաթ մը արձակուրդի համար, ուր օրական 240 Եւրոյի սիւիթ մը վարձած է Վիլլա տիւ Լակոն պանդոկը: Կինը իրեն միացաւ յաջորդ օրը: Ռէխինիոնէն ետք, նախագահական ամոլը իր արձակուրդը կը շարունակէ Պրէկանսոն:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէկ գիւղը՝ Կիւզէլտէրէ իր մուտքը արգիլած է քաղաքական դէմքերուն: Գիւղին բնակիչները որոշած են գիւղին մուտքը արգիլել երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրապայքարին ընթացքին, իրենց պատճառաբանութիւնն այն է որ իշխանութիւնները երեսի վրայ ձգած են գիւղը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 7 / 8)

Հ. ԱԼԻԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ազրպէյճանի նախագահը ընդունելով Իրանի Արտաքին գործերու նախարարը, ըսած է թէ իր երկիրը աւելի չի կրնար հանդուրժել իր հողերու գրաւումին եւ «լըջօրէն կը խորհի» այդ հարցին կարգաւորման մասին: Նոյն ատեն ընդգծած է որ հաւատարիմ է խաղաղ կարգաւորման գաղափարին: Որպէս Հայաստանի հետ սերտ յարաբերութեան տէր երկիր, խնդրած է որ Իրան համոզէ Երեւանը որ կ'ոտնակոխէ միջազգային օրէնսդրութիւնը: Ալիեւ նաեւ ԼՂՀ նախագահական ընտրութիւնը անօրինական որակած է:

***

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԱԶՐԲԵՋԱՆԻ ՀՈՂԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան ներկայացուցիչ Բ. Մալախով ԼՂՀ Օգոստոս 11-ի նախագահական ընտրութեան առընչութեամբ յայտարարած է թէ իր երկիրը կը պաշտպանէ Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը: Ընդգծած է նաեւ թէ Մոսկուա Լեռնային Ղարաբաղը չի ճանչնար որպէս անկախ պետութիւն: Ըստ նոյն պաշտօնատարին, Ղարաբաղի ապագայ կարգավիճակը պէտք է որոշուի առանց ուժի գործադրութեան, Մինսկի խումբին շրջանակին մէջ, բոլոր կողմերուն քաղաքական բանակցութիւններով:

***

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐԸ

Համաձայն Յուլիս 3-ին Ազգային Ժողովին ընդունած ընտրական օրէնսգրքի փոփոխութիւններու օրէնքին, Օգոստոս 7-ին լուծուած է Կեդրոնական ընտրական նախկին յանձնաժողովը ու նոր կազմը հրապարակուած: Երեք անդամները՝ Արտակ Սահրադեան, Արթիւր Պօղոսեան եւ Արմէն Մինասեան նշանակուած են Նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ, միւսները ներկայացուած են Ազգ. Ժողովին խմբակցութիւններուն կողմէ: «Միասնութիւն»ը ներկայացուցած է Աննա Ալեքսանեանը, Հ.Յ.Դ.-ն՝ Համլետ Արբահամեանը, Համայնավար կուսակցութիւնը՝ Վիլէն Սուքիասեանը, «Օրինաց երկիր»ը՝ Արտաշէս Աւոյեանը, «Իրաւունք եւ միաբանութիւն»ը՝ Զաւէն Պըլուզեանը, ԱԺՄ-ն՝ Պաւէլ Եղիզարեանը: Յանձնաժողովի նախագահ ընտրուած է նախկին նախագահը՝ Արտակ Սահրադեան:

Հայաստանի մէջ աչնան տեղի կ'ունենան տեղական ինքնակառավարման մարմիններու, 2003 Փետրուար 19-ին՝ նախագահական, իսկ Մայիս 25-ին՝ խորհրդարանական ընտրութիւնները:

Յանձնաժողովին ներկայացուցիչները որպէս դէտ ներկայ կը գտնուին ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան:

***

ՍԵՒԱՆԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ ԱՒԵԼԻ ԲԱՐՁՐ

Օգոստոս 6-ի դիճակով Սեւանայ լիճին ներկայի մակարդակը 36 սմ. աւելի բարձր է, քան անցեալ տարուան նոյն օրը:

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՎԱՔԸՖՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան որ մօտէն հետեւած է փոքրամասնութիւններու վաքըֆներուն պատկանող կալուածներու օրէնքին մէջ կատարուած փոփոխութեան ընթացքին, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

«Պայմանական ըլլալով իսկ, այս օրէնքով մեր վաքըֆներուն օրէնսդրական կացութիւնը ներկայիս քիչ մը բարեփոխուած է: Սիրով ու յարգանքով կ'ողջունեմ մեր երջանկայիշատակ բոլոր պատրիարքներն ու վաքըֆներու ղեկավարները որոնք 1950-ական թուականներէն ի վեր ջանք չխնայեցին այս հարցին մէջ: Կը շնորհաւորեմ մեր բոլոր ղեկավարներն ու փրաւաբանները որոնք այս օրէնքին ընդունման համար վերջին տարիներուն աշխատանք տարին: Շնորհակալութիւն, բոլոր այն հայրենակիցներուն, իրաւաբաններուն, մասուորականներուն, դիւանագէտներուն եւ քաղաքական դէմքերուն որոնք ցոյց տուին թէ հայ համայնքին բարեկամներն էին:

Ընդունուած յօդուածին մէջ անորոշ կէտեր կան: Հարկ է յստակացուին: Այսուհանդերձ, յանուն մեր համայնքին, առանց ժամանակ կորսնցնելու պարտականութեան գլուխ անցնելու կոչ կ'ուղղեմ մեր բոլոր վաքըֆներուն ղեկավարներուն: Կարեւորութեամբ կը թելադրեմ որ մինչեւ Սեպտեմբեր վերջ կատարեն օրինաւոր բոլոր դիմումները: Անկէ զատ, կը սպասեմ որ ղեկավար ունենալու դըժբախտութեան տէր մեր բոլոր վաքըֆները նոյնպէս կարճ ժամանակի մէջ պատկան իշխանութիւններու դիմեն եւ յաջորդ ընտրութիւններուն համար իրենց ընտրական շրջանակը ընդլայնել ջանան: Միշտ ըսած եմ թէ Թուրքիոյ Հայերուն հարցերուն լուծման վայրը Ազգային Մեծ Ժողովն է: Այդ ժողովը նկատի առնելով օրուան պայմանները, պատմական քննարկումներէ ետք իր պարտականութիւնը կատարած է: Փոփոխութիւններուն կիրարկումը համայնքի իւրաքանչիւր անդամի պարտականութիւնն է, որպէս Թուրքիոյ Հանրապետութեան գիտակից քաղաքացի: Տեղեկանալէ ետք նոր օրէնքին մասին խորհրդականներուս եւ մեր իրաւաբաններուն մեկնաբանութիւններուն, այս նիւթին մասին արտայայտուելու նոր առիթ կ'ունենամ»:

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

«ՓԱԼՇ» ԽՈՐԱԳԻՐ

Քանի մը շաբաթ առաջ, «Յառաջ»ի մէջ հետաքրքրութեամբ կարդացինք, որ Երեւանի մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Երկիր» շաբաթաթերթը սկսած է հրատարակուիլ դասականաւոր «արեւմտահայերէն» ուղղագրութեամբ: Ասիկա, Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթի նախաձեռնած է ամէն շաբաթ դասականացուած վերատպել «Երկիր»ի դասական ուղղագրութեամբ տարբերակը: Լիբանանեան մամլոյ բարեկամ մը մեզի անակնկալ մը բերաւ բերելով «Երկիր»ի Յունիս 7-13 թիւը:

Հիմա, երբ Լոս-Անճըլըսի մէջ արդէն նոյնութեամբ կը վերատպուին հայաստանեան քանի մը թերթեր (անշուշտ՝ «բարեփոխուած» ուղղագրութեամբ), խա[illegible], որ հայաստանեան թերթ մը Երեւանի մէջ նման ճիգ մը կատարէ, իսկ Լիբանանի մէջ ալ տարածուի այդ ճիգը:

Ըստ տեղեկութիւններու, այս աննախընթաց զուգահեռ հրատարակութիւնը կարելի դարձած է շնորհիւ Արամ Գոբոյեանի կողմէ վերջերս հրապարակ հանուած համակարգչային ծրագրին, որ հայաստանեան ուղղագրութիւնը կը վերածէ դասականի: Գրեթէ կատարեալ ծրագիր մը, ուր միայն պէտք է սրբագրել «կը»ի պարագան (կը սղուի «կխաղայ», օրինակ) եւ քանի մը բառեր («վէրատին», եւլն.):

Այլ հարց, թէ տողադարձը (որ ծրագրին մաս չի կազմեր) կը շարունակէ կրկնել վերջին տասնամեակի հայաստանեան մամուլին մէջ նկատուող անհեթեթութիւնները («գլխ-ներդ», «սկ-սիլ», խարխըլ-ուած, «կքն-նարկեն», եւ այլն):

«Երկիր»ի այդ թիւի էջ 5-ին վրայ, երկու տեսակցութիւններ կատարուած են Ազգային Ժողովի պատգամաւորներու հետ՝ Նախագահ Քոչարեանի պաշտօնանկութեան դիմումին վերաբերեալ, որ այնքան աղմուկ ու խրախուսում բարձրացուցած էր օրէնսդրական մարմինին մէջ: Հետաքրքրականը, մեզի համար, ոչ այնքան նիւթն էր, որքան վերնագիրը:

***

Ընթերցողը հաւանաբար գիտէ, որ երբ 1922-ի «բարեփոխուած» ուղղագրութիւնը նորէն «բարեփոխուեցաւ» 1940-ին, միաժամանակ չորս բառեր դուրս նետուեցան Հայաստանի լեզուէն՝ առանց հիմնաւոր պատճառաբանութեան, եւ մինչեւ 1966 մնացին արգիլուած. - սահմանադրութիւն, կուսակցութիւն, յեղափոխութիւն, հանրապետութիւն: Եւ այսպէս, կրնանք կարդալ, ըսենք, որ «կոմունիստական պարտիան ռեւոլուցիան իրագործեց եւ սովետական ռեսպուբլիկաներում 1936-ին հաստատուեց ստալինեան կոնստիտուցիան»:

Այդ շրջանի գրականութիւնը ապշեցուցիչ քանակութեամբ օտարաբանութիւններ ունի՝ ծիծաղելի ըլլալու աստիճան, ինչ որ, կը խորհինք, մաս կը կազմէր լեզուական միտումնաւոր քաղաքականութեան մը:

Այս երեւոյթը, դեռ նախախորհրդային շրջանին, արեւմտահայերու երգիծանքին եւ դժգոհութեան առարկայ եղած է: Յիշենք Գրիգոր Արծրունիի դիմանկարը՝ Յակոբ Պարոնեանի «Ազգային Ջոջեր»ուն մէջ, ուր արդէն օտար բառերու գործածութիւնը կը ձաղկուէր: Միւս կողմէ, յիշենք, որ 1910-ական թուականներուն արեւելահայերէնի ամէնէն նուրբ գիտակներէն մէկը՝ Վահան Տէրեանը, կ'առարկէր, թէ մշակոյթ բառը պէտք է մերժուէր, քանի որ «կուլտուրա» բառը չէր կրնար փոխարինել:

Արեւմտահայերն ալ, անշուշտ, արեւելահայոց քննադատութեան առարկայ եղած են իրենց լեզուական մաքրակրօնութեան համար: «Մաքուր հայերէն» խօսիլն ու գրելը մեր մտասեւեռումը եղած է եւ ամէն ինչ հայացնելը՝ նոյնպէս: Երկարախմորակլորածակի օրինակը մինչեւ այսօր ծիծաղ առթող չափազանցութիւն մըն է, ի հարկէ:

Հայերէնը հազարաւոր տարիներէ ի վեր փոխառութիւններ ընդունած է եւ իր բառապաշարին մօտ կէսը, ըստ Աճառեանի դասական հաշուարկին, օտար աղբիւրէ եկած է: Թատրոն կամ քահանայ բառերը այսօր մեզի կատարելապէս հայերէն կ'երեւին, որքան որ յունական կամ ասորական ծագում ունենան:

Բայց երբ փոխ առնուեցան, անշուշտ իմաստային արժէք մը ունէին, որ հայերէնի մէջ գոյութիւն չունէր: Հարցը հոն է, արդէն, երբ բառերը փոխ կ'առնուին, առանց որ մարդիկ մտահոգուին իրենց ըրածին մասին:

Այս վերջին տասնամեակին, մեծ թիւով նոր բառեր ստեղծուած են արեւելահայերէնի ու արեւմտահայերէնի մէջ: Անշուշտ, երկու ճիւղերուն միջեւ պէտք եղած համադրականութիւնը չկայ, որ այդ բառերը հաւասարապէս որդեգրուին, մանաւանդ՝ արեւմտահայերէնի ըստեղծածները: Բայց, ամէն պարագայի, առողջ միտումը կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ: Հարկաւ, արեւելահայերէնի մէջ այդ միտումը կը պահէ իր դասական ձեւը. տասը նորաստեղծ բառերու դիմաց, քսան օտարաբանութիւններ կ'աւելնան, որոնց հայերէն համարժէքները արդէն կան կամ կրնան ստեղծուիլ:

***

«Իմպիչմենտային փալշ-ստարտ»:

Ահա այս էր վերնագիրը:

Հրամմեցէ՛ք:

Հասկնալի պատճառներով, հայերէնի իրաւական բառապաշարը հաւանաբար չի կրնար ընդգրկել արեւմտեան եզրաբանութեան բոլոր նրբերանգները եւ ժամանակ պէտք է, որ այդ բառապաշարը կարենայ զանոնք արտայայտել: Ուստի, impeachment բառի անթարգմանելիութիւնը կրնայ արդարանալ:

Մարդ կրնայ մտածել, որ թերեւս կարելի է խուսափիլ հսկայատառ օտարաբանութենէ մը եւ գրել, օրինակ, «Պաշտօնանկութեան վաղահաս դիմումը»: Սփիւռքի խղճամիտ լրագրող մը ատիկա պիտի ընէր: Բայց Հայաստանի լրագրողներէն ոմանք նման մանրուքներու առջեւ կանգ չեն առներ: Իրենց անմիջական ընթերցողը ռուսերէն գիտէ եւ քանի որ ռուսերէն «հարուստ լեզուն» կը վխտայ ամէն տեսակ օտարաբանութիւններով...:

Հարցագրոյցներուն մէջ փնտռեցինք այս վերնագրին տուն տուող բառերը, բայց չգտանք: Իսկ եթէ ռուսերէն չէք գիտեր, պարտաւոր էք անգլերէն ու գերմաներէն գիտնալ, որ կարենաք վերծանել այդ երեք բառերը:

Impeachment-ին ի՞նչ ըլլալը գիտէք արդէն: Այս բառը շատ ժողովրդական դարձաւ ամերիկացի նախկին նախագահ Պիլ Գլինթընը՝ 1998-ին Լեւինսկիի սեռային գայթակղութեան հետեւանքով պաշտօնանկ ընելու փորձի ժամանակ:

Գերմաներէնի գիտակ ըլլալով հանդերձ, ենթադրեցինք, որ փալշը անգլերէն false-ի ազգակից պէտք է ըլլար: Եւ բառարանը մեզի չդաւաճանեց. «փալշ» = կեղծ:

Իսկ «ստարտ» գերմաներէնի կամ անգլերէնի մեր վաղածանօթ «սկիզբ»ն է:

Մարդ կը մղուի հարց տալու, թէ այդքան դժուար բա՞ն էր, որ «սխալ սկիզբ» գրուէր, որ արդէն այս փալշ - ստարտին բուն նշանակութիւնն է: Երբ պարող մը կը սայթաքի, կամ ֆութպոլի ախոյեան խումբ մը շատ դէշ խաղ մը կը խաղայ, հայերէն «սխալ քայլ» չե՞նք ըսեր, այսինքն, faux pas:

Ութսուն տարի առաջ, Պոլսոյ «Վերջին Լուր» օրաթերթին մէջ (զոր կը խմբագրէր «Յառաջ»ի յետագայ գործակիցներէն Յակոբ Տէր - Յակոբեանը), Երուանդ Օտեան կը ստորագրէր «Բոլշեւիկեան հայերէն» խորագրուած «իրիկուան տոմսակ» մը, ուր հետաքրքրական բացատրութիւն մը կու տար: Նոր սկսած էր լոյս տեսնել, Նիւ - Եորքի մէջ, «Բանուոր» թերթը, որ օտարաբանութիւններով վխտացող յօդուածներ կը տպէր եւ յարմար նկատած էր... «Բանուորի բառգիրք» մը տպել վերջին էջին մէջ, որ ընթերցողները հասկնային: Օտեան կ'ըսէր.-

«Այսպէս ուրեմն, թերթին հրատարակիչները գիտեն որ այդ օտար բառերը անհասկնալի են իրենց հայ ընթերցողներուն համար, մինչ անոնց հայերէնները հասկնալի են, քանի որ այդ բառգիրքը կազմելու պէտք կը զգան: Այն ատեն կարելի չէ՞ հարցնել թէ ինչո՞ւ մէկ անգամէն, յօդուածներուն մէջ այդ օտար բառերուն հայերէնը չեն գործածուիր:

Այս հարցումին թերեւս պատասխանեն.

- Օտար բառերը մասնաւոր հրապոյր եւ հմայք մը ունին միամիտ մտքերու վրայ, մենք այդ անհասկնալի բառերով խաբեցինք եւ օրօրեցինք մինչեւ այսօր տկարամիտները եւ այժմ պատճառ մը չունինք տարբեր ոճով արտայայտուելու: Երբ մեր բանուորները լիբերալիզմ, մեխանիզմ կամ սատիրիկօն բառերը կարդան կը տահմուկին կը մնան, մինչդեռ ապատականութիւն, յօրինուածք եւ կամ երգիծաբանութիւն բառերը ոեւէ ազդեցութիւն չեն ըներ անոնց վրայ» («Վերջին Լուր», 1922 Մարտ 20)

Եթէ հայերէն բառը կայ, եւ ընդունուած բան մըն է, կամ բոլոր տուեալները կան, որ ընդունելի ըլլայ, ի՞նչ կարիք կայ ստալինեան ժամանակները յիշելու...:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ»
ԶՄՄԱՌՈՒ ՏԻՐԱՄՕՐ ՎԱՆՔԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

1749 թուականին, Լիբանանի գեղատեսիլ բլուրներէն մէկուն վրայ՝ Զմմառ գիւղին մէջ, կը հիմնուէր Արծիւեան Պատրիարքական Միաբանութիւնը, որ Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւններուն եւ Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերու կողքին, պիտի դառնար հայ ժողովուրդին քաղաքական, ընկերային եւ հոգեւոր վերածնունդի օրրանը:

Զմմառու վանքի Արծիւեան միաբանները, ուր որ ալ գտնուեցան, վստահելով հայ ժողովուրդի աջակցութեան, դարձան շինարարներ, ոչինչէն բարձրացնելով շքեղ եկեղեցիներ, բանալով դարմանատուներ, ժողովասրահներ, ժողովրդապետութիւններ, դպրոցներ: Միաբանութեան անդամները արտադրեցին եւ հրատարակեցին եկեղեցական, կրօնադաստիարակչական, գրական արժէքաւոր գիրքեր, դասագիրքեր:

Աբրահամ Արծիւեան Պատրիարքին հիմնած միաբանութիւնը անցնող 250 տարիներու ընթացքին ձեռնարկեց զանազան դժուար առաքելութիւններու, նպաստելով նորակազմ թեմերու, գաղթական կարաւաններու, հազարաւոր որբերու, ծխական չքաւոր դպրոցներու, եւ այս՝ բուքին ու տօթին՝ անապատներու, քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ:

Լիբանանահայ գաղութը երախտագիտութեամբ կը յիշէ անունը Հայր Պօղոս Արիսի, Զմմառու Միաբանութեան օրուան մեծաւորը եւ Պուրճ Համմուտի օրուան քաղաքապետը, որ ճահճախուտ դաշտերը վերածեց քաղաքի մը, կառուցանելով ժողովրդային տուներ, եկեղեցի, դպրոց եւ սրահ:

Զմմառու Արծիւեան Միաբանութիւնը 250 տարիներու ընթացքին տուաւ հայ ժողովուրդին պատիւ բերող բազմաթիւ սերունդներ, որոնք իբրեւ «բարի հովիւներ» իրենց կեանքը զոհեցին հոգիներու փրկութեան եւ Աստուծոյ փառքին համար: Նման սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչներէն յիշենք Իգնատիոս Արք. Մալոյեանը՝ Մերտինի Առաջնորդը, որ 1915-ի արհաւիրքի օրերուն, իր 13 վարդապետներով եւ 417 հաւատացեալներով նահատակուեցաւ, մերժելով հաւատափոխ ըլլալ: Մալոյեան Արք. իր նահատակութենէն 86 տարի ետք, արդարօրէն երանելի հռչակուեցաւ եւ խորաններու պատիւին արժանացաւ Հռոմի Սրբազան Քահանայապետ Յովհաննէս - Պօղոս Բ. Պապին կողմէ:

Զմմառու Միաբանութիւնը 250 տարիներու ընթացքին տուաւ հայ մշակոյթի, լեզուի ու գրականութեան անձնուէր մշակներ, որոնք սերունդներ դաստիարակեցին եւ հոգեւոր արժէքներ տարածեցին իրենց առաքելավայրերուն մէջ: Այսօր եւս, Լիբանանէն Ամերիկա, Եւրոպայէն Հայաստան, անցնելով Միջին - Արեւելքէն, Զմմառու Տիրամօր վանքի միաբաններ, իբրեւ ժողովրդապետ թէ անօրէն, միութիւններու հոգեւոր վարիչ թէ մամուլի սպասաւոր, դժուար պայմաններու տակ կը շարունակեն իրենց առաքելութիւնը՝ շինարարական, հոգեւոր, դաստիարակչական, մշակութային թէ ընկերային մարզերու մէջ:

Ահաւասիկ դարաւոր ու փառաւոր պատմութիւն ունեցող Զմմառու Արծիւեան Միաբանութեան 250-ամեայ յոբելեանին առիթով է, որ Պէյրութի մէջ հրատարակուած է 815 էջնոց երկհատոր (մէկ գիրքով) «Յուշամատեան»ը, նպատակ ունենալով ոգեկոչել անցեալը, վերյիշել անմոռանալի անուններ եւ դէպքեր, վերարծարծել Միաբանութեան առաքելութիւնը, նշել ցարդ արձանագրուած նուաճումները եւ դուռ բանալ դէպի նոր արշալոյսներ:

Առաջին հատորը (377 էջ) կը պարունակէ 1999 Մայիսէն 2000 Մայիս, վանքին հիմնարկութեան 250-ամեակին նուիրուած յոբելենական ձեռնարկներու յատկապէս՝ Լիբանան, նաեւ Մոնրէալ, Լոս - Անճըլըս եւ այլուր -, գեղարուեստական, ընկերային, մշակութային եւ այլ հանդիսութիւններու պատկերազարդ նկարագրութիւնները, Զմմառու միաբան հայրերու, նախկին աշակերտներու վկայութիւնները, Տիրամօր վանքին ձօնուած բանաստեղծութիւններ, վանքի նախկին սաներու յուշեր, աշակերտական կեանքի վերյիշումներ, յոբելենական տարուան առթիւ մամուլի մէջ եղած արձագանգներ, ինչպէս նաեւ առանձին ցանկեր Վանքի միաբաններու, հրատարակուած գիրքերու, նորընծաներու եւ նախկին սաներու, ցրուած Սփիւռքի տարածքին:

Հետաքրքրական է նշել թէ ներկայիս Զմմառու Միաբանութիւնը բաղկացած է 46 հոգեւորականներէ: 1940-էն 1998 վանքը ունեցած է 633 նորընծաներ, որոնցմէ 53-ը ընդգրկած է հոգեւոր ասպարէզը: «Յուշամատեան»ի խմբագրական կազմը տուած է նաեւ ցանկը նախկին սաներու (հաւանաբար մասնակի, կարելիութեան սահմաններու մէջ), որոնք ցրուած են Սփիւռքի տարածքին: Կը պարզուի որ Զմմառու վանքին նախկին սաներէն 34-ը կ'ապրի Լիբանան, 8-ը՝ Գալիֆորնիա, 3-ը՝ Թորոնթօ, 26-ը՝ Մոնրէալ եւ 6-ը՝ Վենեզուելա: 1854-էն 2000 թուականներուն միաբաններու կողմէ հրատարակուած գիրքերու մասնակի ցանկէն կը պարզուի որ տպագրուած են 125 գիրքեր՝ կրօնական, գրական, դաստիարակչական եւ այլ մարզերը ընդգրկող:

Ա. հատորին մէջ տրուած վիճակագրական տեղեկութիւններէն կը պարզուի նաեւ որ Զմմառու Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական միաբանութիւնը աշխարհի 20 երկիրներու 58 քաղաքներու մէջ ունի առաքելավայրեր:

«Յուշամատեան»ին Բ. հատորը, բաղկացած՝ 438 էջերէ, կը բովանդակէ այլապէս շահեկան բազմաթիւ նիւթեր: Այսպէս, հոն տրուած են 50 տարի առաջ, վանքին հիմնարկութեան 200-ամեակի յոբելենական հանդիսութիւններու նկարագրականներ եւ այդ առիթով արտասանուած ճառեր, որոնց կարգին առանձին տրուած է կարդինալ Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Կաթողիկոս - Պատրիարքին ճառը, արտասանուած Սէն Ժոզէֆ համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, 1949 Դեկտեմբեր 17-ին: Շահեկան է կարդինալ Աղաճանեանի ճառին մէջ այն պարբերութիւնը, ուր կը շեշտուի Զմմառու վանքին հայկական բնոյթը: Ան կ'ըսէ. «Զմմառ, օրրանը Հայ Կաթողիկէ Վերանորոգ Պատրիարքութեան, եւ մեր նուիրապետութիւնն ու հաստատութիւնները մաս կազմելով Տիեզերական Ս. Եկեղեցւոյ, բնաւ երբեք չպարտաւորուեցան հրաժարիլ իրենց Լուսաւորիչէն, նախնեաց կրօնական նուիրական սրբութիւննե-

…րէն, հայ ծէսէն, Սուրբ Խորանի հայադրի պաշտօնէութենէն, հայ մշակոյթէն, հայ մեծասքանչ լեզուէն, հայ բազմադարեան պատմութենէն, յաւէտ պանծալի եւ սիրելի Հայ ազգէն: Բնաւ երբեք»:

Այս հաստատումը, կատարուած Հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան բարձրագոյն պաշտօնատարի մը կողմէ, շահեկան է այն իմաստով, որ կը հանդիսանայ լաւագոյն պատասխանը մեր մէջ տակաւին տիրող կարգ մը մարդոց այն կարծիքին, ըստ որուն հայ կաթողիկէ եկեղեցին չի նկատուիր որպէս դաւակ Հայաստանեայց կոչուած Մայր եկեղեցւոյ:

Բ. հատորի «Զմմառու վանքին պատմական դէմքերն ու դէպքերը» խորագիրը կրող գլուխին տակ, տրուած են Վանքին եւ Պատրիարքութեան հիմնադրութեան եւ յետագայ զարգացման գործին մէջ կարեւոր վաստակ ունեցած բարձրաստիճան եկեղեցականներու կենսագրականներ, Զմմառու վանքին բարերարներուն մասին տեղեկութիւններ, վանքին շինարարութեան եւ կառուածներու ընդարձակման մասին լայն տուեալներ:

Առանձին բաժինով տրուած են վանահայրերու կենսագրականներ, պատմական տուեալներ եւ վիճակագրական ցանկեր՝ հալէպցի Զմմառեան միաբաններու, ինչպէս նաեւ Հալէպի մէջ գործած միաբաններու: Այս բաժնին մէջ կայ անուանացանկը Զմմառու Կաթողիկոսական միաբանութեան համօրէն անդամներուն, որոնց թիւը կը հասնի 351_ի:

Յոյժ հետաքրքրական է «Զմմառու վանքին պատմութեան ցաւալի հանգրուանները եւ Համաշխարհային պատերազմին ընթացքին ցեղասպանութեան նահատակները» խորագիրը կրող բաժինը, ուրկէ կը պարզուի որ 1915 Ապրիլ _ Հոկտեմբեր ամիսներու ընթացքին վանքը խուզարկուած է թուրք ոստիկան զինուորներու կողմէ, զուրսէն եկող գաղթականներ կամ ուսուցիչ բռնելու նպատակով: Այդ շրջանին տիրող սովի պայմաններուն մէջ միաբաններ եւ նորընծաներ պահակութիւն լրած են վանքապատկան ցորենի արտերը պաշտպանելու համար: Ա. Աշխարհամարտին վանքը ուտեստեղէնի մթերքով օգնած է պատսպարեալներու եւ կարօտեալներու: Վանքին ընծայարանի շէնքին մէջ պատսպարուած են 300 որբեր, որոնք սարսափած թրքական փայրագութիւններէն ձգած էին յանկարծ Մերսինի Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Տէօրթ _ Եօլի Քէլէկեան եւ Սիսուան որբանոցները եւ ապաստանած Լիբանան:

Նիւթական անսահման զոհողութիններ յանձն առած Զմմառու վանքը, ծանր պարտքերու տակ ընկճուած, պարտաւորուած է փակել իր ընծայարանը: Եպիսկոպոսական մեծահարուստ Յովհաննէս պէյ Մաթոսեան, լսելով այս ցաւալի լուրը, ինքնաբուխ վեհանձնութեամբ ոլորշած է ազատել վանքը պարտքերու բեռէն եւ փութացնել ընծայարանի վերաբացումը: Առ այդ, ան մէկ անգամով վճարած է վանքին պարտքը՝ 3000 օսմանեան հնչուն ոսկի, 1921 Մայիսին, եւ Վանքը սկսած է կամաց _ կամաց վերականգնիլ եւ 1922_ի ամառը վերաբանալ իր ընծայարանը:

Այս բաժնին մէջ ներկայացուած են ցեղասպանութեան ընթացքին միաբանութեան տուած նահատակներու՝ Միքայէլ Եպիսկոպոս Խաչատուրեանի (Մալաթիոյ Վիճակաւոր), Իգնատիոս Արք. Մալոյեանի (Մարտինի Առաջնորդ, որ Հոկտեմբեր 7, 2001_ին Հռոմի Պապին կողմէ երանելի հռչակուեցաւ) եւ 13 վարդապետներու կենսագրականները:

«Կրօնական եւ ընկերամշակութային ճառագայթումը Զմմառու վանքին» խորագրին ներքեւ ստորագրուած ուսումնասիրութիւններն ու յօդուածները կը ներկայացնեն Զմմառու առաքելական կոչումը, միաբանութեան բնոյթն ու տեսլականը, վանքին եկեղեցին, հնատիպ գիրքերը (ԺԶ. _ ԺԸ. դարերէն), դրամագիտական, ձեռագրական, նկարչական եւ եկեղեցական զարդերու ճոխ հաւաքածոներով հարուստ թանգարանը, ինչպէս նաեւ Զմմառու Միաբանութեան դեր եւ շինարարական նպաստը Պէյրութի Պատրիարքական Թեմին, 1850 _ 1935 թուականներուն: Այս բաժնէն կը պարզուի, որ Պէյրութի մէջ հայկական առաջին դպրոցը՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ անունով, 1853_ին հիմնած է Զմմառու Միաբանութիւնը:

Գիրքին վերջաւորութեան տրուած են Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան 19 գահակալներու համառօտ կենսագրականները հայերէն, ֆրանսերէն եւ արաբերէն լեզուներով:

Շահեկան եւ յոյժ հետաքրքրական գիրք մըն է Զմմառու վանքին 250_ամեակի «Յուշամատեան»ը, լաւագոյնս ճանչնալու համար դարաւոր վանքին ու Միաբանութեան առաքելութիւնը եւ նուաճումները:

Հ. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԱՏՈՒԱԾ

փնտռտուք
հանդիպում
յարաբերութիւն

ՏԱՃԱՏ Ծ. ՎՐԴ. ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ

Մխիթարեան հրատարակութիւն

Լոս _ Անճըլըս, 2002

Ս. ԹԱԴԷԻ ՎԱՆՔԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ ՓՈԽԱՆՑՈՒԵՑԱՒ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

(«ԱՆԹԻԼԻԱՍ»)._ Ատրպատականի թեմական կեանքին համար խանդավառութեան խրախճանքի առիթ է Ս. Թադէի վանքի ուխտագնացութեան օրը, որ ամէն տարի մասնաւոր շուքով կը տօնախմբուի Պարսկաստանի մէջ:

Աւելի քան 4000 ուխտաւորներ, Թաւրիզէն, Նոր Ջուղայէն, Թեհրանէն, արտասահմանեան շարք մը երկիրներէ հաւաքուած էին Ս. Թադէի վանքը 2002 Յուլիս 25 _ 27_ին, մասնակցելու համար տարեկան այս ուխտագնացութեան:

Ընդառաջելով Ատրպատականի Հայոց Թեմի Առաջնորդական Տեղապահ Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեանի եւ Թեմական Խորհուրդի խնդրանքին, Արամ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Թաւրիզ ուղարկեց Անթիլիասի Միաբանութեան երիտասարդ անդամներէն Վրոյր Վրդ. Տէմիրճեանը:

Եռօրեայ ուխտագնացութեան ընթացքին մատուցուած պատարագները, Սուրբ Ստեփանոս Նախավկայի մատուռը պարունակող Աջով կատարուած Ջրօրհնէքը, «Կոմիտաս» երգչախումբի հոգեւոր համերգն ու հաւաքական մկրտութիւնները հոգեւոր վերզարթօնքի առիթ հանդիսացան մեր ժողովուրդի զաւակներուն համար: Յուլիս 26_ին մատուցուած պատարագի ընթացքին խօսած իր քարոզին մէջ Վրոյր Վրդ. Տէմիրճեան վեր առաւ հաւատքին կարեւորութիւնը հայ անհատի կեանքին մէջ: Յուլիս 27_ին մատուցուած պատարագի ընթացքին իր խօսած քարոզին մէջ Ատրպատականի Թեմի Տեղապահը յանուն Արամ Ա. Կաթողիկոսի ողջունեց ուխտաւոր բազմութիւնը: Ան կը պատգամէր ամուր կառչիլ մեր հայրերու սուրբ հաւատքին, որ մեր երկրին մէջ ցանուեցաւ Քրիստոսի 12 առաքեալներէն Ս. Թադէոսի ու Բարթողիմէոսի կողմէ: Հանդիսաւոր արարողութիւններուն իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ Իրանահայութեան Խորհրդարանի երեսփոխան տոքթոր Լեւոն Դաւթեան, ընկերակցութեամբ Ատրպատականի Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Էրիկ Գասպարեանի:

Պատարագի աւարտին օրհնուած ջուրը բաշխուեցաւ ուխտաւորներուն, որոնք Յուլիս 27_ի երեկոյեան ուշ ժամերուն հրաժեշտ առին պատմական վանքէն, յաջորդ տարի դարձեալ հանդիպելու յոյսով:

ՀԱՅԵՐԷՆԸ՝ ԿԼԵՆՏԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Տը Տէյլի Նիուզ ափ Լոս _ Անճըլըս» թերթին համաձայն, Կլենտէյլի դպրոցները յաճախող աշակերտներուն 38 առ հարիւրը անգլերէն կը սորվի իբրեւ երկրորդ լեզու: Անոնց մեծամասնութեան մայրենին հայերէնն է, սպաներէնը կամ Գորէայի լեզու:

Կլենտէյլի դպրոցներու միութեան կողմէ կատարուած ուսումնասիրութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ շրջանին 30·228 աշակերտներէն 11·400_ը անգլերէն կը սորվի իբրեւ երկրորդ լեզու: Իսկ անգլերէնին կողքին 67 տարբեր լեզուներ կը գործածուին: Հայերէնը կը գերազանցէ անգլերէնը՝ իբրեւ ամէնէն աւելի մեծ թիւով աշակերտներու մայրենին: 10·608 աշակերտներ, սահուն անգլերէն խօսող թէ տակաւին դայն սորվող Հայեր կ'ըսեն, թէ հայերէնը իրենց գլխաւոր լեզուն է: 9·071 աշակերտներ կ'ըսեն, թէ անգլերէնը իրենց մայրենին է:

Վիճակագրական այս տուեալները նորութիւն չեն կրթական պատասխանատուներու համար, նկատի ունենալով Գալիֆորնիոյ ժողովրդագրական պատկերը:

«Գալիֆորնիոյ մէջ այլեւս մեծամասնութիւն չկայ: Ասիկա ակներեւ է իւրաքանչիւր շրջանի մէջ: Գալիֆորնիան կը մնայ նոր գաղթականներու առաջին կայանը», կ'ըսէ պատասխանատու մը:

Կլենտէյլի 200 հազար բնակչութեան մէկ երրորդը Հայ է: Հայերէնէն ետք եւ անգլերէնին կողքին, ամէնէն աւելի գործածուած լեզուն սպաներէնն է: Անոր կը յաջորդէ Գորէայի լեզուն եւ Թակալոկը: 5330 աշակերտներ սպաներէն կը խօսին, 2·967 աշակերտներ՝ գորէայի լեզուն եւ 778 աշակերտներ՝ Թակալոկ:

Գաղթականներէ բաղկացած ստուար բնակչութեան պահանջները գոհացնելու համար գործի լծուած է երկլեզու կրթութեան մէջ մասնագիտացած ուսուցիչներու «բանակ» մը: Կլենտէյլի շրջանը ունի լեզուի 829 ուսուցիչ: 96 ուսուցիչներ կը դասաւանդեն մայրենի լեզուներ, սակայն անոնց մեծամասնութիւնը սպանախօս է: Միայն 35 ուսուցիչներ հայախօս են:

Կրթական պատասխանատուի մը համաձայն, դժուար է պահանջուած վկայականներով հայախօս ուսուցիչներ գտնելը, որովհետեւ ուսուցչական ասպարէզ ընտրողներէն շատերը կը նախընտրեն մասնագիտանալ սպաներէն դասաւանդելու մէջ:

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻՒԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ. ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

_ Ինք հարկաւ այնպէս կ'ըսէ: Դուք այդ մարդուն դրամ տալէ առաջ պէտք էր, որ իր մասին ինծ տեղեկութիւն հարցնէիք եւ այն ատեն պիտի գիտնայիք, որ ինք շատ վտանգաւոր յեղափոխական մըն է եւ յատկապէս այս կողմերը եկած է գրգռութիւն առաջ բերելու համար:

_ Այդ բաները երբեք չէի գիտեր, եթէ ամենափոքր կասկած մը ունենայի՝ զինքը չէի ընդունէր, _ ըսաւ գործարանատէրը:

_ Դուք այդ ամէնը գիտէիք եւ գիտնալով ընդունեցիք զինքը, _ պատասխանեց կառավարիչը:

_ Ի՞նչ կ'ըսէք, պէ՛յ էֆէնտի, դուք գիտէք կը ճանչնաք, ո՛վ ըլլալս, ի՞նչ զգացումներու տէր ըլլալս լաւ գիտէք:

_ Հիմա եւ ո՛չ մէկ Հայու վրայ կարելի է վստահութիւն ունենալ, գիտէք, որ Ջէլվէեանի եւ ձեր մասին ես երաշխաւոր եղած եմ վալիին, եթէ ոչ՝ ձեզ ալ ձեր ընտանիքով պիտի քշէին Սուրիոյ անապատները, բայց հիմա կը զղջամ կոր այդ երաշխաւորութեան համար:

_ Կ'աղաչեմ, պէ՛յ էֆէնտի, այդ տեսակ խօսքեր մի՛ ընէք:

_ Եւ դժբախտաբար ստիպուած եմ այս եղածները տեղեկագրել Ատանայի վալիին եւ ձեր մասին իրմէ հրահանգ ուզել:

_ Բայց եղած բան մը չկայ:

_ Դեռ ի՞նչ կ'ուզէք, որ ըլլայ, արդէն այս գործին մէջ մինակ յանցաւորը դուք չէք, Ջէլվէեանն ալ կայ, ան ալ տասը ոսկի տուած եւ երկար _ բարակ տեսնուած է Աստիկին հետ:

_ Կրնայ ըլլալ, որովհետեւ այդ մարդը, կ'երեւայ, որ դէմը ելլողէն դրամ կ'ուզէ:

_ Մինակ խնդիրը դրամ տալու վրայ չէ, ուրիշ ծանրակշիռ բաներ ալ կան:

_ Ի՞նչ բան:

_ Ձեռքս թուղթեր, ապացոյցներ ունիմ, _ գոչեց կառավարիչը:

_ Թո՛ւղթ ապացոյց, _ ըսաւ գործարանատէրը շուարած, _ անհաւատալի բան:

_ Սակայն իրողութիւնը այս է:

_ Տեսնենք ուրեմն այդ թուղթերը:

_ Անոր ալ ժամանակը կայ: Գիտէ՞ք, որ Աստիկը այժմ բանտարկուած է այստեղ:

_ Չէի գիտեր:

_ Բանտէն նամակ չէ՞ գրած ձեզի:

_ Ո՛չ, _ պատասխանեց գործարանատէրը:

_ Լաւ ուրեմն. իր նամակներէն երկուքը բռնուած են, մէկը ձեզի եւ միւսը Ջէլվէեան էֆէնտիին ուղղուած:

_ Ի՞նչ կայ այդ նամակներուն մէջ:

_ Այդ նամակներուն մէջ այնպիսի բաներ կան, որոնք եթէ վալի փաշային ականջը հասնին, թէ՛ դուք եւ թէ՛ Ջէլվէեանը բոլոր ընտանիքով մինչեւ Տէր Զօր կ'երթաք:

_ Բայց ուրիշի մը գրածին համար մենք ի՞նչպէս պատասխանատու կրնանք ըլլալ:

_ Նամակին գրութեան ձեւէն այնպէս կը հասկցուի, որ Աստիկի եւ ձեր միջեւ կարգ մը ծածուկ բանակցութիւններ կատարուած են:

_ Այդ տեսակ բան մը երբեք չեմ կրնար ընդունիլ:

_ Դժբախտաբար նամակին լեզուն շատ բացայայտ է:

_ Ես որեւէ գաղտնի բան մը չեմ ունեցած այդ մարդուն հետ:

_ Կասկածները շատ զօրաւոր են դժբախտաբար, եւ ես ստիպուած եմ թէ՛ նամակները եւ թէ՛ իմ մասնաւոր տեղեկութիւններս, որոնք ձեզի շատ աննպաստ են, խսկոյն հաղորդել վալի փաշային:

_ Բայց պարզապէս մեզ կործանել կ'ուզէք ուրեմն:

_ Ես ալ շատ փափուկ դիրքի մէջ եմ, չեմ կրնար ձեզի համար գլուխս վտանգի դնել, մանաւանդ որ, ինչպէս ըսի, ես գրեթէ ձեր երաշխաւորն եմ:

Գործարանատէրը աղաչեց, պաղատեցաւ, որ գոնէ երկու օր ժամանակ շնորհէ իրեն եւ յետոյ իր տեղեկագիրը տայ վալիին:

Կառավարիչը հաւանեցաւ եւ Մանուէլեան մեկնեցաւ խոր մտատանջութեան մէջ թաղուած:

Հազիւ թէ մեկնած էր, երբ կառավարիչը հրաման ըրաւ, որ իր մօտ բերեն Ջէլվէեանն ալ, սրուն գրեթէ միեւնոյն հարցումները եւ սպառնալիքները ըրաւ:

Երկու գործարանատէրերը իրիկունը միացան իրենց բռնելիք ընթացքին մասին խորհրդակցելու համար:

_ Մեր գլուխը ազատելու միակ միջոց մը կայ, _ ըսաւ Մանուէլեան, այն է՝ կառավարիչը կաշառել:

_ Ես ալ նոյն բանը մտածեցի, _ պատասխանեց Ջէլվէեան:

_ Միայն թէ ինք այդ մասին ակնարկութիւն մը չըրաւ:

_ Բնական է, որ պիտի չընէ. կրնա՞յ ըսել, որ ինծի դրամ տուէք, որպէսզի ձեզի ազատեմ:

_ Բայց մենք ալ չենք կրնար երթալ եւ իրեն կաշառք առաջարկել:

_ Ես ատոր ճարը գիտեմ:

_ Ինչպէ՞ս:

_ Արիֆ էֆէնտին միւթեսարըֆին ամենամտերիմ բարեկամն է, եւ շատ աղէկ գիտեմ, որ անոր միջոցաւ մէկ քանի հոգիէ կաշառք առած է, կ'երթանք զինքը կը գտնենք ու կը ղրկենք միւթեսարըֆին մօտ, որպէսզի խնդիրը կարգադրէ:

_ Անմիջապէս երթանք գտնենք Արիֆ էֆէնտին:

Երկու բարեկամները միասին գացին Արիֆ էֆէնտիի տունը:

Տէրսինի էշրաֆներէն մէկն էր այդ մարդը եւ մեծ ազդեցութիւն ունէր բոլոր եկող _ գացող միւթեսարըֆներուն վրայ ու միանգամայն մօտէն ծանօթ էր երկու հայ գործարանատէրերուն:

(Շար. 280)

Պր. Կարապետ Պալիտեան,
Տէր եւ Տիկին Գալուստ եւ Անրիէթ _ Մէրի Պալիտեան,
Տէր եւ Տիկին Սթեֆան եւ Պէրնատէթ Ֆասիօ,
Ժոսլին Պալիտեան եւ Ֆիլիփ Նուպար,
Սոնիա, Կրեկորի, Միչա, Ժերեմի, Միքայէլ, Ռոմէն եւ Սանտրա
Ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ _ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԱԲԵՐ ՊԱԼԻՏԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Զուլպանեան)

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 6_ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Օգոստոս 9, ժամը 10·30_ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին

6, avenue Bourgain

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Պր. Կ. Պալիտեանի եւ զաւակներուն:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— • —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին խաղող կ'օրհնուի:

ԾԱՆՕԹ._ Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 19

Բ. ՕՐ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ժամերգութիւն, ժամը 9·30_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:

Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:

ԾԱՆՕԹ._ Այսօր Հոհեգանգիստ չի կատարուիր:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 18, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ _ ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18

Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կըրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche 15 Septembre

— **à 10h30 :** La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN,** Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h :** Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

ԿԱՏԻ ՌԻՆԵՆԱ

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի

Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11_ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը

Մանրամասնութիւնները յետայային:

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— 10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN
— A partir de 12 heures 30 :

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / **Arsène et Alexandre**
Renseignements et réservations : ☎ 04. 94. 19. 51. 50

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

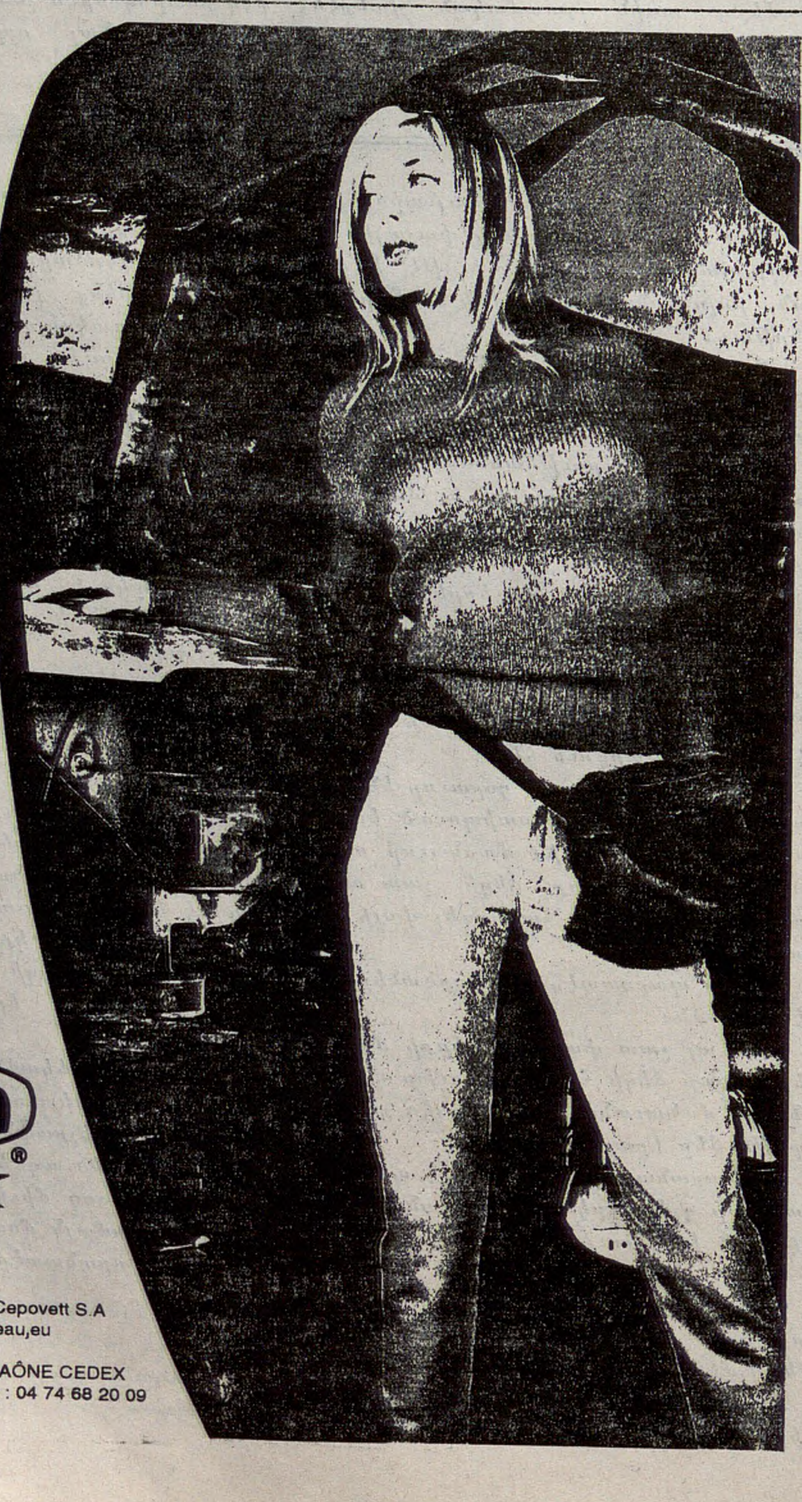

STK

Fabriqué & Distribué par Cepovett S.A
150, ancienne route de Beaujeu
GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE/SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre « SPITAK »**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel
(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 10-11
SAMEDI - DIMANCHE
11-10 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.490 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 78e ANNEE — N° 20.490

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՏՏԱՄ ՀԻՒՍԷՅՆ կրկնեց ՄԱԿ-ի հետ երկխօսութեան իր առաջարկները, բայց, միաժամանակ մեծ փորձանքներ նախատեսեց Միացեալ Նահանգներու եւ իրենց զինակիցներուն համար եթէ որեւէ յարձակում ձեռնարկեն Իրաքի վրայ: Իրանի հետ պատերազմի աւարտին 14-րդ տարեդարձին առթիւ է, որ Իրաքի նախագահը ելոյթ ունեցաւ զինուորական տողանցքի մը ընթացքին: Եւրոպական երկիրներու մերժումը Իրաքի դէմ պատերազմելու ամերիկեան ծրագրին, բաւական ուժ տուած է Հիւսէյնի, որ սպառնալիքներն ալ չի խնայեր եւ կը յիշեցնէ թէ ով որ փորձէ յարձակիլ, իր գերեզմանին փոսը պիտի փորէ, «բոլոր կայսրութիւնները», կ'ըսէ, եւ չարի դաշտը կրողները. Թաղուած են իրենց հիւանդագին երազներուն հետ, երբ ուզած են չարութիւն գործել արաբ կամ մահմետական երկիրներուն»: Պաղտատի փողոցներուն մէջ, ցուցարարները տողանցած են «Անկցի՛ն Միացեալ Նահանգները, ծառայ ենք հրամանիդ՝ Սատտա՛մ» բացագանչելով: Իշխանութիւնները կը հաստատեն որ 6 միլիոն կամաւորներ միացած են Ս. Հիւսէյնի ստեղծած «Երուսաղէմի բանակ»ին, ազատագրելու համար Պաղեստինը:

ԻՍՐԱՅԷԼ, Օգոստոս 8-ին, շարունակած է զինուորական իր գործողութիւնները Այսրյորդանան եւ Գազա, նախորդ օրուան մէկ ժողովին ձախողութենէն ետք, Պաղեստինցիներու հետ: 17-ամեայ Պաղեստինցի մը մեռած է իսրայէլեան կրակոցներէ վիրաւորուելէն ետք, երեք ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Իսրայէլեան բանակն ալ կը շարունակէ քամիքազներու ընտանիքներու տուներու քանդումի իր քաղաքականութիւնը: Միւս կողմէ, սակայն, աշխատաւորական կուսակցութեան մէկ կարեւոր դէմքին, Արտաքին Նախկին նախարար՝ Շլոմօ Պէն Ամիի հրաժարումը երեսփոխանական իր աթոռէն, բաւական աղմուկ հանած է: Իր այս ընթացքով կ'ուզէ բողոքել իր կուսակցութեան ներկայութեան դէմ ազգային միասնականութեան կառավարութեան մէջ: Իր կարծիքով Շարոնի վարած քաղաքականութիւնը Պաղեստինցիներու նկատմամբ, աղէտալի է Իսրայէլի համար: Ամէն պարագայի մէջ, համաձայնութիւն չի գոյանար կողմերուն միջեւ, քանի Պաղեստինցիք բաւարար չեն նկատեր իսրայէլեան զիջումները, կը պահանջեն որ վերջ դրուի իրենց «մայրաքաղաքին» Ռամալլայի գրաւման: Համաս ալ դէմ է «Նախ՝ Գազա» ծրագրին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգային ժողովին ընդունած նոր օրէնքը որ կ'արտօնէ փոքրամասնութիւններու մայրենի լեզուներուն ուսուցումը, շարժման մղած է բազմաթիւ հաստատներ: Չերքեզներ, Չեչէնները, Գնչուները կը պատրաստուին իրենց լեզուներուն համար դասընթացքներ կազմակերպել, սպասելով որ անհրաժեշտ կանոնադրութիւնը հրապարակուի:

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ 15 իսլամապաշտներ ձերբակալուած են, որոնց վերջը՝ Գազապլանքա, ամբաստանուած են որպէս բազմաթիւ ոճրային արարքներու հեղինակ: Ուրիշ խումբի մը ինն անդամներ ալ ձերբակալուած են որպէս հեղինակները կանխամտածուած ոճիրներու:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ափին, տեղատարափ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 8 / 9)

ԼՂՀ

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Նախագահ Ա. Ղուկասեան որ Օգս. 11-ի ընտրութեան թեկնածու է իր յաջորդութեան, հանդիպում մը ունեցած է երիտասարդներու հետ: Իր թեկնածութիւնը ան բացատրած է անով որ հինգ տարի առաջ ստանձնած հարցերը առարկայական եւ ենթակայական պատճառներով չէ կրցած լուծել եւ հիմա կը նշմարէ այն ճամբաները որոնք կը տանին լուծումի:

Հայկական երկու պետութիւններուն վերջնական նպատակը միաւորումն է, ըսած է ան: Սակայն, երկու պետութիւնները ինքնուրոյն կը մնան այնքան ատեն որքան կը թելադրէ քաղաքական անհրաժեշտութիւնը:

ԼՂՀ-ն սահմանադրութիւն չունի, որովհետեւ մենք մեր սահմանները չենք որոշած, ըսած է Ա. Ղուկասեան, եւ աւելցուցած. մենք բանակցային ընթացքի մէջ ենք Ադրբեջանի հետ եւ մեր փաստարկներէն մէկը այն է որ Ադրբեջանի ընդունած սահմանադրութեան մէջ չկայ Ղարաբաղ անունը, ուստի ան պէտք է փոխուի, այլապէս ոչ մէկ զիջում կ'ընենք:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ ԼՂՀ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած է որ չի ճանչնար Լեռնային Ղարաբաղի նախագահական ընտրութեան արդիւնքը: Ըսուած է թէ Ադրբեջան վճռական կերպով կը մերժէ յարձակման ամրապնդումին ուղղուած եւ երկրին գերիշխանութիւնն ու տարածքային ամբողջականութիւնը խախտող, նաեւ Ղարաբաղի հակամարտութիւնը խաղաղութեամբ կարգաւորելու ջանքերը անելի մատնող բոլոր գործողութիւնները: Այս իմաստով կոչ ալ եղած է միջազգային կազմակերպութիւններու, պետութիւններու որ դատապարտեն «անջատողական» ընթացքը եւ չճանչնան ընտրութեան արդիւնքը:

Նոյն ատեն Ադրբեջանի Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովը կոչ ուղղած է «Լեռնային Ղարաբաղի բնակիչ Ադրբեջանի հայ քաղաքացիներուն» որ Օգոստոս 11-ին անտեսեն ու չմասնակցին «անջատողական ուժերու անօրինական գործողութիւններուն»:

***

ԱԲԵՂԱՅ ՄԸ ԿԱՐԳԱԼՈՅԾ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ

Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Օգոստոս 7-ին կարգալոյծ հռչակած է Խորէն աբեղայ Յովհաննիսեանը որ հրաժարական տալով ինքնակամ լքած է հոգեւոր կեանքը եւ մեկնած արտասահման:

Կարգալոյծ հոգեւորականը այսուհետեւ կը դառնայ աշխարհականներու շարքին եւ կը կոչուի իր աւազանի անունով Նշան Յովհաննիսեան:

ԱՐԱՄ Ա.-Ի ՆԱՄԱԿԸ Ճ. ՊՈՒՇԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, հակառակ բազմաթիւ բողոքներու, դիմումներու, իսրայէլեան ուժերը ետ չեն կենար Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարանին պատկանող Փառօն Տէր կալուածին վրայ հրէական եւ պաղեստինեան դրօշները անջատող պատ մը բարձրացնելու իրենց ծրագրէն:

Առ այդ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը նամակ մը գրած է ԱՄՆ-ու նախագահ Ճ. Պուշին: Իր մտահոգութիւնը յայտնած է կատարուածին, ապա անոր միջամտութիւնը խնդրած է, որպէսզի վերջ տրուի իսրայէլեան գրաւումին, քանի որ ատիկա թէ՛ արհամարհել է միջազգային օրէնքները, թէ՛ Երուսաղէմի քրիստոնէական սրբավայրերու յատուկ օրէնսդրութիւնը:

***

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտեմբեր 27-ի դատավարութեան Օգոստոս 8-ի նիստին դատարան ներկայացած է Կրթութեան ու գիտութեան նախկին նախարար Ե. Ղազարեան. ան որպէս վկայութիւն ըսած է թէ ոճրագործները սպաննելով Վ. Սարգսեանն ու Կ. Դեմիրճեանը, սպաննած են ժողովուրդին յոյսը:

Իրմէ ետք ոճրագործներէն Ն. Յունանեան նիւթ ըրած է 1999-ին կառավարութեան կողմէ կրթական մարզին ամբողջութեամբ չտրուած յատկացումները, փորձելով անով արդարացնել կատարուածը: Արդէն, ըստ նախապէս իր պատրաստած ծրագրին, ահաբեկչութենէն ետք կազմուելիք կառավարութեան մէջ Կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութիւնը պիտի գլխաւորէր Կ. Յունանեան: Ն. Յունանեան յայտարարած է նաեւ թէ Վ. Սարգսեանի օրով բռնապետութիւն հաստատուած էր, եւ այլն:

***

ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԻՒՐ

Օգոստոս 8-ին Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը հիւրընկալած է Սփիւռքէն ուսուցիչներու խումբ մը: Ողջոյնի խօսքին մէջ փրոֆէսոր Ե. Ղազարեան ըսած է թէ հանդիպումին նպատակը լեզուի եւ գրականութեան մարզի հակադրութիւններուն ջնջումն է: Չկայ արեւելահայ եւ արեւմտահայ լեզու եւ գրականութիւն, քանի որ երկուքն ալ նոյն լեզուին ճիւղաւորումներն են: Հանդիպումը շարունակուած է արտասանութիւններով, երգերով:

***

ՍԵՒԱՆԻ ԲՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԻ

Բնապահութեան փոխ-նախարար Արտաշէս Զիրոյեան ըսած է թէ Սեւանի մակարդակին բարձրացման շնորհիւ սկսած է բարելաւուիլ ջուրին կենսաքիմիական բաղադրութիւնը: Տուեալը կարեւոր է անով որ լիճին ձուկի պաշարները ամբողջ երկրին 90 տոկոսը կը կազմեն: Փոխ-նախարարը աւելցուցած է թէ 2003-ին Որոտանի ջրատարը սպասարկութեան դրուելով, տարեկան 65 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կը փոխադրուի Սեւան եւ անով կը լուծուի մակարդակը տարին 15-20 սմ. բարձրացնելու խնդիրը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Ցաւով իմացանք որ Օգոստոս 7-ին, իր մահկանացուն կնքած է Նուպար Դաւիթեան, որու ծննդեան հարիւրամեակը կազմակերպած էր անցեալ տարի Նոյեմբերին տնօրէնութիւնը Մէօտօնի Հանգստեան տան, ուր քաշուած էր վերջին տարիներուն, կնոջը՝ Անահիտ Դաւիթեանի մահէն ետք (1995):

Ողբացեալը ծնած էր 1901-ին, Պոլիս, զաւակն էր Սեբաստացի ընտանիքի մը, հայրը՝ տոքթոր Գրիգոր Դաւիթեան իր ուսումը կատարած էր Փարիզ, ապա Պոլիս վերադարձած: 1915-ին, Նուպար Դաւիթեան կը յաճախէր Պոլսոյ Ռոպէրթ Գոլէժը: 1921-ին հայրը կը վարէր իր մանկութեան ընկերոջ՝ Միհրան Գարակէօզեանի հիմնած որբանոցը որ կը մկրտուի Հաուըրտ Գարակէօզեան, ի յիշատակ Միհրան եւ Զապէլ Գարակէօզեանի վաղամեռիկ զաւկին: Հոն ապաստան կը գտնեն տեղահանութենէն վերապրած պզտիկներն ու որբերը: Բայց, Թուրքիոյ կացութիւնը թոյլ չէր տար որ Հաուըրտ Գարակէօզեան Հոմը Պոլիս մնայ ու 1924-ին որբանոցը Ֆրանսա կը փոխադրուի եւ տոքթոր Դաւիթեանի մահէն ետք, անոր մատակարարութիւնը կը յանձնուի Տիկին Դաւիթեանի եւ իր զաւկին՝ Նուպարի: Հաստատութիւնը կը տեղաւորուի դղեակի մը մէջ՝ Լա Կոթինիէռ, որ ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ: Հոն կ'ապաստանին Մարսէյլ ժամանող հայ որբերը: 1925-էն սկսեալ, Միհրան Գարակէօզեան, կինը եւ իրենց աղջիկը՝ Լէյլա տարեկան այցելութիւն մը կը կատարեն Կոթինիէռ, որու տնօրէնութիւնը կը վարէ Նուպար Դաւիթեան: Հոն կը դաստիարակուին ոչ միայն նախնական կրթութիւն, այլեւ արհեստներ: 1934-ին ծագած հրդեհը վերջ կը դնէ որբանոցի գործունէութեան:

Այդ թուականէն ետք, Նուպար Դաւիթեան կ'անցնի նախ Յունաստան, եւ Աթէնքի արուարձաններէն՝ Նէօս Գոսմոսի մէջ կը վարէ Հաուըրտ Գարակէօզեան բժշկական կեդրոնը 1936-էն 1944, դժուար պայմաններու մէջ, մանաւանդ 1941-էն 1945 պատերազմի դաժան տարիներուն: Ապա, Դաւիթեան ամոլը կ'անցնի Պէյրութ ուր եւս կը վարէ կազմակերպութեան ընկերային - բժշկական կեդրոնը յաջորդաբար Պէյրութի արուարձաններէն՝ Նահր էլ Պէյրութ, ապա՝ Այնճար, Հալէպ եւ Ճեզիրէ (Սուրիա) մինչեւ 1973, երբ կը հաստատուի Ֆրանսա եւ հանգստեան կը կոչուի, քանի մը տարի մնալով հանդերձ Հաուըրտ Գարակէօզեանի խորհրդականը: Ընդառաջելով եղած դիմումին, Գարակէօզեան հիմնարկի պատմութիւնը գրած է:

Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին զաւակներուն՝ Միհրան եւ Դաւիթ Դաւիթեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ տես Դ. էջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

3 ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի 9 մասնակցողներէն երեք կռփամարտիկներ՝ Խաչիկ Մանուկեան (Գիւմրի, 54 քկ.), Սամուէլ Մաթեւոսեան (Վանաձոր, 67 քկ.), Վարդան Գասպարեան (Երեւան, 71 քկ.) պրոնզէ մետալներ ապահոված են Լվովի (Ուկրանիա) մէջ շարունակուող Եւրոպայի պատանեկան ախոյեանութեան: Խ. Մանուկեան յաղթած է աշխարհի ախոյեան Թիմուր Նայթիեւի, իսկ Ս. Մաթեւոսեան Թուրք մարզիկին:

ՍԷՐ: ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ: ՎԵՆԵՏԻԿ:

Սիրավէպ մը՝ միահիւսուած ոստիկանական վէպին: Երկուքն ալ արտասովոր: Զոյգ մը պատանիներ չեն, այլ երեսնամեայ, կեանքին նախերգանքը [illegible] այր ու կին:

Չկայ ոճրագործ, այլ միմիայն չարագործ, [illegible]

Հոն է, ուր Հունգար գրողը Իշթվան Նեմերէ կը բերէ սիրահար զոյգը. Կապոր եւ Լիլյան: Նեղ փողոցները, Ջրանցքները, քարափները, կամուրջները, Թանգարաններու պատերը խելագար յորձանքի մէջ կ'առնեն ընթերցողը: Զբօսաշրջական Վենետիկը չէ ան, այլ իրականը՝ ձուկի շուկայի հոտերովն անգամ:

Եւ յանկարծ գետնի տակէն կը բուսնի Կապորին մէկ ճանչուորը, թխադէմ թիկնեղ երիտասարդ մը, որ քիչ մը երկչոտ է, քիչ մը կասկածամիտ, մէկ խօսքով՝ շատ տարօրինակ...

Թուրք մըն է, որ Կապորին հետ աշխատած է Էրզրում: Տիրան Սարգիս կը կոչուի: Թուրք չէ՞: Հա՛յ է ուրեմն: Եւ ահա Վենետիկը կ'անհետի եւ հեղինակը մեզ Փոքր Ասիա կը փոխադրէ: Գծուած պատկերին ժամանակավրէպ կարկտանները իսկոյն կը նշմարուին. Փէսը, մինչեւ օրս կանգուն հայ գիւղեր, ցեղին վրէժը մանուկին ականջին փսփսացող հայ մայրեր:

– Այսօրուան Թուրքը պատասխանատո՞ւ է երէկուան ոճիրին, – էջեր շարունակ կը կրկնէ Հունգար ամոլը: Եւ խուլերու երկխօսութիւնը ժամեր կը տեւէ՝ կազմելով վէպին ամէնէն տկար մասը:

Բարեբախտաբար Հայը պահիկ մը կը շեղի նիւթէն. երեքը կղզի մը իջած են, ուր կը հանգչին տարբեր ազգերու մեռելները: – Երանի կարենայի փախչիլ այս դաժան կեանքէն եւ հոս ապաստանիլ, – կը խոստովանի Տիրան Սարգիսը:

Այնուհետեւ ականատես կ'ըլլանք երկրորդ շուքի մը յայտնուելուն Տիրանի կողքին. լիբանանահայ մըն է, թէեւ կը կոչուի Ազամիր, զոր մեր անուանացանկին քիչ ծանօթ հեղինակը – եանի գեղչումով Ազամիրեանէ մը շինած է:

Եւ ահա Տիրան Ազամիրին հետ բան մը կը թխեն արեւէն ծածկելով: Լիլյան կանացի բնազդով կը կռահէ ու կ'ըսէ նշանածին. – «Չեմ սիրեր այդ բարեկամդ» –, եւ ընթերցողը ակամայ համամիտ է կնոջը:

Վերջապէս Հունգար զոյգը կ'առանձնանայ կղզիի մը վրայ, հեռու ամէն տեսակ հոգերէն ու մրրիկներէն:

Ձայնասփիւռի մրմունջն է, որ բարակ թելի պէս կը կապէ զիրենք արտաքին աշխարհին: Կապոր կը հասկնայ իտալերէն, իսկ ձայնասփիւռը կը խօսի Թուրքիոյ նախագահին՝ Վենետիկ կատարելիք այցելութեան մասին: Ընթերցողն է, որ մէկէն կը հասկնայ ամէն բան, սակայն ոչ՝ արեւէն ու երջանկութենէն գինով սիրահարները: Ոստիկանութիւնը՝ համազգեստաւոր թէ՛ գաղտնի, իտալական, թէ՛ թրքական, բարակ սանտրէ կ'անցընէ քաղաքը: Առերեւոյթ հանդարտ եւ պանդոկէն հեռանալու միտք իսկ չունեցող խումբ մը Քիւրտեր հսկողութեան տակ առնուած են: Մեծ Ջրանցքին տուներուն պատուհանները կը զննուին տասնեակ մը հեռադիտակներէ:

Եւ ոստիկանական վէպի օրէնքներուն համաձայն՝ պատուհանի մը եզրին արեւուն տակ դրուած անմեղօրէն ձիւնասպիտակ բարձ մը կը վրիպի հսկողներու ուշադրութենէն: Անոր ետին է, որ Ազամիրը գլուխը հակած է գերճշգրիտ իր հրացանի նշանին, մինչ Տիրան վարձու նաւակով կը սպասէ բարեկամին:

Երջանիկ ու արեւահար՝ Կապոր եւ Լիլյա կը դառնան Վենետիկ: – «Ոճրափորձ, – կը պոռայ շրջիկ թերթավաճառը. – Թուրքիոյ Նախագահը ուղղաթիռով հիւանդանոց փոխադրուած»: Ջուրի ծփանքը ցնցած է նաւակը կրակոցի պահուն, եւ վրիժառու գնդակը մխրճած է վսեմաշուք ուսին մէջ: Փախուստի ատենն ալ ոստիկաններուն կրակոցները տեղնուտեղ կը տապալեն Ազամիրը եւ կարծես թէ կը վիրաւորեն անոր մեղսակիցը, որ սակայն կը յաջողի անհետիլ...

Կապոր թերթավաճառին ձեռքէն կը խլէ «Կածծեթթինօ»յի թիւը: Որչափ ալ անորակ ըլլան մեքենայի կազմած ինքնութեան նկարները, Տիրանն է, որ առաջին էջէն կը նայի սարսափահար Հունգարներուն: Փախչիլ, հեռանալ այս քաղաքէն, կ'ըլլայ իրենց առաջին մղումը: Սակայն ինչպէ՞ս. նոյնիսկ իրենց պանդոկին սպասեակները տեսած են զիրենք ԱՆՈՐ հետ...

Տիրանն ալ տենդօրէն փախուստի ճամբան կը փնտռէ: Սակայն քաղաքին ելումուտը կը հսկուի... Նաեւ խոնաւ ու տաք այս բիծը, որ լայննալով կը տարածուի կռնակին վրայ...

Մութը կոխած կ'ըլլայ, երբ Կապոր կտրուկ շարժումով ոտքի կ'ելլէ. պէտք է ամէն գնով ազատել բարեկամը: Հունգար գրպանի համար շատ ծանր գնով կը վարձէ նաւակ մը: Վերջին պահուն Լիլյան ալ կը գայ, թէ չի կրնար մինակ ձգել նշանածը:

Բնազդով է, որ Կապոր նաւակը կ'ուղղէ շիրիմներու այդ կղզին, ուր հանգիստը մարգարէաբար ըղձացած է Տիրան: Վենետիկի ծոցը հսկող ոստիկանները կը կեցնեն զիրենք թուղթերը քննելու համար: Հունգար ամոլը կղզին հազիւ հասած՝ արիւնաքամ Տիրանը հոգին կ'աւանդէ Կապորի թեւերուն վրայ:

Վերջին այդ դրուագները վէպին ամէնէն զօրեղ էջերն են, վասն զի հոն է, որ քաղաքականութեան սեւ ու ճերմակէն անդին կը տեսնենք երեք անձերը կապող հաւատարմութիւնը՝ այլապէս հազիւ գտնելի ներկայ աշխարհին մէջ:

Իշթվան Նեմերէ միակ հունգար գրագէտն է, որ գրչին հունձքով կ'ապրի: Ուշագրաւ կէտ մը եւս. ան ոչ միայն իր մայրենիով կը ստեղծագործէ, այլեւ էսփերանթօ միջազգային լեզուով: Համաեւրոպական բառամթերքով ու հաց-պանիր քերականութեամբ արուեստական այդ բարբառը աւելի քան հարիւրամեայ իր կեանքի ընթացքին ճոխացած է ու նրբացած՝ մշակելով թարգմանական եւ բնագիր հարուստ գրականութիւն մը: Այդ գրականութեան նմոյշներէն մին՝ «Փնտռէ իմ երազս» խորագիրը կրող վէպը գրուած է 80-ականներուն, եւ զայն հայ ընթերցասէր հանրութեան ներկայացնելու համար է, որ թուղթին կը յանձնենք ներկայ յապաղած գրախօսականը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶՅԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԵՌԱՆԿԱՐԱՅԻՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ՝ ԿԱՌԱՎԱՐԵԼԸ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼ Է

(ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՄԱԳՐԱՒԱԾ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Պետական թէ ընկերային կեանքին ղեկը ստանձնած, վարչամեքենայ մը յառաջ մղող ղեկավարութեան գործունէութիւնը կը զարգանայ եւ կ'արդիւնաւորուի, երբ արդար հիմերու վրայ խարսխուած կ'ըլլան ժողովուրդը բարօրութեան առաջնորդող սկզբունքները:

Ժողովուրդին եւ հաւաքականութեան ուղղութիւն տուող, առաջնորդողի դեր ստանձնող անձնաւորութիւնները պէտք է ըլլան ողջմիտ, հեռու կողմնակալ տրամադրութիւններէ, արդարամիտ ու բարեխիղճ, ոչ ինքնահաւան եւ ոչ՝ յամառ: Այս ստորոգելիներով օժտուած ղեկավարը ականջ կուտայ ժողովուրդին ցաւերուն, խուլ չի ձեւանար, իրականութիւնը կը տեսնէ առանց բարդոյթի: Ապա լուծումներ կ'որոնէ տուեալ հարցերուն: Ըսինք՝ հարցեր, որովհետեւ ընկերութեան մէջ բնական երեւոյթներ են անոնք: Անակնկալ հարցերու պարագային, լուծումները կը դիւրանան, երբ ղեկավարը լայնախոհ է, ունի մանաւանդ ստեղծագործական արժանիք եւ արթնամտութիւն: Բացի անակնկալ հարցերէ, կեանքը ցոյց կուտայ արդէն ինքնաբերաբար ըլլալիք, գոյանալիք պատահարները, որոնք յառաջգունէ կը պահանջեն հեռանկարային տեսիլք, հարցերը կանխորոշելու արթնամտութիւն, որպէսզի անոնք չվերածուին գայթակղութեան: Հոս է արժանիքը ղեկավարութեան, ղեկավարին, պետական դէմք ըլլայ թէ ազգային, միութենական, համայնքային դերակատարութիւն ստանձնած անձնաւորութիւն:

Հեռանկարային արթնամտութիւն ըսինք, որ կը նշանակէ ստեղծագործական տեսիլք, նախազգուշական միջոցառման ճարտար խառնուածք ու գործօն մտածողութիւն: Թուլութեամբ, վաղուան հեռանկարին մասին տեսիլք չունեցողները դէպի նահանջ կը տանին ժողովուրդը, հպատակները, որոնք, իբրեւ մեծամասնութիւն, կը հաւատան ՄԵԾերու գործունէութեան: Աստուած մի՛ արասցէ, որ մեծամասնութիւն – ժողովուրդ յուսալքուի փոքրամասնութիւն – ղեկավարութենէն: Անկումը կ'ըլլայ անմիջական, աւագախրումը՝ վերջնական կորուստ:

Պետական վարչամեքենաներու որդեգրած այս քաղաքականութեան մեր կարճ «խելք»ը չի հասնիր: Դիւանագիտութիւնը ունի իր ճամբան, ուրկէ կը քալեն դիւանագէտի կոչում ստացածները: Փորձառութիւն կուտակելու ասպարէզ մըն է դիւանագիտութիւնը, որմէ կ'օգտուին կամ կը վնասեն բազմութիւններ, բախտախաղի նման... Մեր մտահոգութիւնը այս պարագային միայն մեր համայնքն է, լիբանանահայութեան ճակատագիրը, եւ անոր ղեկը ստանձնած ղեկավարութեան, որուն կը նայինք հաւատքով: Իսկ եթէ հաւատքի խախտում արձանագրուի հոս ու հոն... Ուրեմն սխալ բան մը պատահած է, հսկողութեան թերացում նկատուած է, յանձնառութեան չափանիշը տկարացած է: Այս պահուն հարցումներ կ'ուղղենք մենք մեզի, մեր շրջապատին: Ինչո՞ւ ղեկավարութիւնը ստեղծագործ հեռանկար չէ ունեցած: Գործած է օրն – օրին չնչելու քաղաքականութեամբ: Ու երբ օրերը ցոյց տուած են իրենց դաժան դէմքը, ծայր տուած է նաւաբեկում բաց ծովու վրայ, իսկ օգնութեան փութացողները, փրկութեան նաւակները ուշացած են...

Մեր ժողովուրդը հիասթափած է մանաւանդ մեր ազգային վարժարաններու վերապահուած ճակատագիրէն ի տես: Երկարատեւ պատերազմը դասեր տուաւ մեզի, բայց ըստ երեւոյթին այդ դասերը լաւ չենք իւրացուցած, օդին մէջ երերող շարժումներ ստեղծուած են միայն, հեռու՝ իրականութիւն նկատուելու կեցուածքէ:

Յուլիս ամսուան կէսն ալ անցաւ: Համապատասխան յանձնախումբերը ըստ երեւոյթին տուած են իրենց անբեկանելի որոշումը՝ շուկայիկ մօտեցումներով, պիզնէս մէնի հոգեբանութեամբ, սեփական շահի եւ վնասի տոմարային պատկերով:

Մամուլը ըսաւ իր խօսքը: Ուսուցիչներ արտայայտեցին իրենց ցասումը, վաստակաւորներ պապանձեցան ի լուր «վաստակին փոշիացման»: Աւետարանը կարդացինք, Իմաստուն եւ Յիմար Կոյսանաց լապտերներուն վառիլ – մարիլն ալ իբրեւ կեանքի իմաստութիւն սորվեցուցին մեզի, բայց մեր վարժարաններուն լապտերները մարեցան ո՛չ թէ իւղի պակասէն, այլ՝ իւղը պատրաստելու կոչուածներու անփութութենէն: Ու հիմա «հարսանիքը» աւարտած է. խնջոյքէն զրկուածները ետդարձի միջոց կ'որոնեն, դէթ ուշ ժամերու հարսնետուն մտնելու:

Ինչ հիանալի առակ ու պատգամ, բայց ափսոս որ դեռ չենք սորված...

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ», Յուլիս 19

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

Պէյրութի մէջ տեղի ունեցած Ազգային Ընդհանուր Ժողովի մասնակցելէ ետք, դէպի Վենեզուէլա վերադարձի իր ճամբուն վրայ, Աթէնք հանդիպած է Վենեզուէլայի հոգեւոր հովիւը՝ Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեան: Այդ առթիւ, մեր պաշտօնակիցը «Ազատ Օր» զրոյց մը ունեցած է հետը, ուր Կոմիտաս Եպիսկոպոս շահեկան հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Վենեզուէլայի եւ ընդհանրապէս Հարաւային – Ամերիկայի հայ գաղութներուն մասին:

***

Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեան տեղեկացուցած է, թէ անցնող վերջին տարիներուն Վենեզուէլայի մէջ հայ եկեղեցին արժանապէս ներկայացուած է պետական, նահանգապետական եւ ընդհանրապէս երկրին մէջ գործող բարեսիրական ու մարդասիրական միութիւններու մօտ: Տեղական Կաթողիկէ եկեղեցւոյ հովուութեան նախաձեռնութեամբ՝ երկրին մէջ ստեղծուած է եպիսկոպոսաց բարձր ժողով մը, որուն նախագահութիւնը կը վարէ շրջանի կարդինալ Իգնասիօ Վելասքօ եւ փոխ – նախագահութիւնը՝ Կոմիտաս Եպիսկոպոս Օհանեան: Այս ժողովը ճանչցուած է պետութեան կողմէ:

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Վենեզուէլայի մէջ գոյութիւն ունի միայն մէկ հայկական եկեղեցի, որ մայրաքաղաք Գարագասի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին է: Այս եկեղեցին կը յաճախեն նաեւ հայ կաթողիկէներ, որոնք ոչ միայն մաս կը կազմեն եկեղեցւոյ, այլեւ ներդրում ունին եկեղեցւոյ վարչական կազմին մէջ: Երկրորդ, սեփական եկեղեցի մըն ալ կայ, կառուցուած՝ մեծահարուստ Հայու մը կողմէ, իր ընդարձակ ագարակին մէջ: Այդ եկեղեցիէն կ'օգտուի շրջանի մեծահարուստ Հայերէն Նազարեաններու գերդաստանը: Եկեղեցին կը գտնուի Վենեզուէլայի արեւելեան շրջաններէն՝ Պարանքասի մէջ, ուր տարին անգամ մը կը հրաւիրուի հայ եպիսկոպոսը՝ պատարագելու Նազարեաններու գերդաստանին եւ Պարանքասի մէջ բնակող մօտ 10 հայ ընտանիքներուն համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԳԱՐԱԳԱՍԻ ՄԷՋ

Վենեզուէլայի մէջ Հայերու թիւը կը հաշուէ մօտ 3500 հոգի, իսկ մայրաքաղաք Գարագասի մէջ՝ 1000-է աւելի: Կան այլ քաղաքներ եւս, ուր ցրուած հայութիւն կ'ապրի: Այսպէս, Քումանայի մէջ՝ 40 ընտանիք, Մարաքայի մէջ՝ 27 ընտանիք եւ Վալենսիայի, Պարչելոնայի, Փորթօ Լա Քրուզի ու աւելի փոքր քաղաքներու մէջ ցրուած հայ ընտանիքներու չունչը փչալի է: Անոնք իրենց հայութիւնը պահպանելու համար կը փորձեն կապ հաստատել մայրաքաղաքի ազգային կառոյցներուն եւ եկեղեցւոյ հետ:

ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ

Գաղութին մէջ հիմնականօրէն կը գործէ Հայ Կեդրոնը, որ ազգային մտածողութեամբ ապրող մարդոց կեդրոնատեղին ու հաւաքավայրն է: Կեդրոնը հիմնականօրէն կը զբաղի սերունդներու հայապահպանման գործով: Հայ Կեդրոնը ունի չափազանց աշխոյժ Տիկնանց Միութիւն մը, որ հիմնականօրէն բարեսիրական գործ կը կատարէ եւ Վենեզուէլայի մէջ կազմակերպուող բոլոր ձեռնարկներուն սիրտն ու մղիչ ուժն է:

Հայ Կեդրոնի շրջագիծէն ներս կը գործէ 28 հոգիէ կազմուած երգչախումբ մը, որ կը ղեկավարուի Կոմիտաս Եպիսկոպոսի կողմէ: Երգչախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ քառաձայն պատարագներու: Գարագասի մէջ կը գործէ նաեւ հայկական պարախումբ մը, որ կը

ղեկավարուի երեք անձերու կողմէ: Մէկը Հայաստանի «Թաթուլ Ալթունեան» պարախումբի անցեալի պարող ու մենակատարներէն Քնար Պետրոսեանն է, երկրորդը՝ Տիկին Լուիս Պետրոսեանը, եւ երրորդը՝ ուրուկուէյահայ Ռոպէրթ Նաջարեանը: Երկսեռ պարախումբին մեծերու եւ փոքրերու խումբերը կը հաշուեն մօտ 40 անդամներ:

Գոյութիւն ունի նաեւ երիտասարդական ու պատանեկան աշխուժ շարժում: Երիտասարդականը կը հաշուէ մօտ 20 անդամ, նոյնքան մըն ալ կը հաշուէ պատանեկան միութիւնը: Եւ վերջապէս, կը գործեն նաեւ ֆութպոլի եւ ֆութպոլիթոլի խումբեր:

Հայ կեդրոնի ձեռնարկներուն զուգահեռ, տարին անգամ մը յատուկ հանդիսութեամբ կը նշուի Մայրերու օրը, Հայրերու օրը, Նոր Տարին եւ եկեղեցւոյ շրջագիծէն ներս՝ Վարդանանցը:

ԾԱՂԿՈՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Գարագասի Ծաղկոց շաբաթօրեայ վարժարանը կը հաշուէ 30 _ 35 հոգի: Հոն կը դասաւանդուին հայերէն լեզու, երգ, Հայոց պատմութեան դրուագներ, այս վերջինը՝ սպաներէն լեզուով: Ծաղկոցի անձնակազմին թիւն է վեց հոգի: Բոլոր դասատուները իրենց ազատ կամքով նուիրուած են այս գործին: Շաբաթօրեայ վարժարանին ծախքերը կը հոգայ Հայ կեդրոնի վարչութիւնը:

ԱՅԼ ԵԼՈՅԹՆԵՐ

Վենեզուէլահայ գաղութը հիմնականօրէն ներքին ու արտաքին ճակատներուն կը բացուի Ապրիլեան կեդրոնական ձեռնարկով մը, որուն, բացի Հայերէն, կը մասնակցին նաեւ օտարներ: Քաղաքական հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլան պետական, կրօնական, համալսարանական շրջանակներու անձնաւորութիւններ: Անցնող Ապրիլ 24_ի ելոյթին գլխաւոր դասախօսն էր «Անտրէս Պէյօ» համալսարանին անուանի նախագահը:

Մայիս ամսուն անկախութեան տարեդարձին նուիրուած պարտիզագնացութիւն տեղի կ'ունենայ, ինչ որ այս տարի իրականացաւ Հայ կեդրոնի շրջափակին մէջ իրագործուած յայտագիրով:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
ԱՅԼ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

Հարաւային Ամերիկայի մէջ հայութեան թիւը աւելի քան 100 հազար է, յատկապէս կեդրոնացած՝ Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի մէջ: Նուազ թիւով՝ Պրազիլ եւ աւելի նուազ թիւով ալ՝ Մեքսիքօ եւ Չիլի: Այս գաղութներուն հայութիւնը ընդհանրապէս գաղթած է Լիբանանէն, Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ Ռումանիայէն, 40 տարի առաջ: Գուպայի մէջ եւս փոքր թիւով ընտանիքներէ բաղկացած Հայեր կան. անոնք եւս տասնամեակներ առաջ Միջին _ Արեւելքէն գաղթած են այս կղզին:

Արժանթին եւ Ուրուկուէյ ունին իրենց հայատառ թէ սպանատառ մամուլը եւ ռատիոկայանները: Պրազիլը ռատիոկայան չունի, ոչ ալ՝ հայկական ձայնասփիւռի ձայնը կը հասնի մինչեւ Գարագաս: Պրազիլի մէջ հայկական դեսպանատուն չկայ, Հայաստանի հետ կապուած բոլոր գործերը կը կարգադրուին Արժանթինի դեսպանատան ճամբով: Վերջերս Աշոտ Մելիք Շահնազարեան ներկայացաւ Հայ կեդրոն, հանդիպում մը ունեցաւ գաղութի պատասխանատուներուն հետ եւ յայտնեց, թէ Հայաստանի կողմէ ինք պատուակալ հիւպատոս նշանակուած է Մեքսիքոյի, Գուպայի եւ Վենեզուէլայի համար: Հայաստանէն գաղթականներ հաստատուած չեն հեռաւոր այս վայրերը:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԽԱՉՔԱՐ
ԵՒ ՅՈՒՇԱԿՈԹՈՂ

Ինչպէս ամիսներ առաջ հաղորդած էինք, մայրաքաղաք Գարագասի մէջ Հայրենի Ծիծեռնակաբերդի օրինակով յուշակոթող մը կառուցուած է, պատուական երկու Հայերու՝ Մարքօ Զարիկեանի եւ Միչէլ Կոկիկեանի կողմէ:

2002_ի Ապրիլ 10_ին պրազիլահայ գաղութը խաչքարը բերաւ Հայաստանէն, նուէր՝ Սեդա Զարիկեանի կողմէ, ի յիշատակ իր ամուսնոյն՝ Ստեփան Զարիկեանի: Խաչքարը զետեղուեցաւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ: Այս խաչքարին առջեւ է, որ գաղութի հայութիւնը ամէն տարի Ապրիլ 24_ին նահատակաց աղօթք պիտի կատարէ եւ ծաղկեպսակ զետեղէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Անտիպ երկերու ժողովածու

ՀՀ ԳԱԱ

«Գիտութիւն» հրատարակչութիւն
Երեւան, 2002

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՅՆՃԱՐ այցելած է, Յուլիս 7_ին, Վարդավառի տօնին առիթով, Հայ կաթողիկէ Ներսէս _ Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս պատրիարքը եւ բացումը կատարած է նորակառոյց Ազնաւուրեան Կեդրոնին: Պատրիարքին ընկերացած են Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Վարդան Եպիսկոպոս Աշգարեան եւ Զմմառու Տիրամօր վանքի մեծաւոր՝ Գէորգ Ծ. Վրդ. Եղիայեան: Հայ աւանի մուտքին, Կաթողիկոս _ Պատրիարքը դիմաւորած են տեղւոյն Հայերը գլխաւորութեամբ Այնճարի ժողովրդապետ Յովհ. Վրդ. Օրջանեանի, Հ. Մ. Ը. Միութեան շեփորախումբը եւ Հ. Կ. Ե. Մ._ի պատասխանատուները: Յովհ. _ Պետրոս ԺԹ. պատարագած է Ս. Վարդարանի Եկեղեցւոյ մէջ եւ ոգեկոչած Մալոյեան Արքեպիսկոպոսը, հրաւիրելով ներկաները ապրելու եւ գործելու նահատակ հոգեւորականին օրինակով: Յաւարտ պատարագի, Կաթողիկոս _ Պատրիարքը կատարած է եկեղեցւոյ կից Ազնաւուրեան Կեդրոնի բացումը: Հանդիսութեան ընթացքին, Յովհ. Վրդ. Օրջանեան հակիրճ կերպով ներկայացուցած է կեդրոնին պատմականը, կառուցման հանգրուանները, մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնելով Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկին եւ Շուէտի Կաթողիկէ Արքեպիսկոպոսարանին, որոնք սատարած են ծրագրի իրականացման: Յանուն Եկեղեցական Խորհուրդին, Տիկնանց Միութեան եւ Հ. Կ. Ե. Մ._ի շնորհակալութեան խօսք արտասանած է տոքթ. Փանոս Թասլաքեան, որմէ ետք, Գէորգ Ծ. Վրդ. Եղիայեան կարդացած է Պատրիարքին մաղթանքի գիրը՝ ուղղուած խմբավար Պարգեւ Թասլաքեանի առ ի գնահատանք երգարուեստին եւ երաժշտութեան ճամբուն վրայ անոր տարած գործունէութեան: Փակման խօսքը արտասանած է Կաթողիկոս _ Պատրիարքը, մաղթելով որ Ազնաւուրեան Կեդրոնը շրջանի Հայութեան ժամադրավայր դառնայ եւ ծառայէ եկեղեցական, մշակութային եւ ազգային բնագաւառներու զարգացման: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Յունիս 1_ին, նախաձեռնութեամբ Հ.Օ.Մ._ի տեղւոյն Ռուբինա մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է անոր հովանաւորութիւնը վայելող տոհմիկ երեկոյթներու շարքին 9րդը նուիրուած Քեսապի: Հոն տիրապետած են քեսապցիական մթնոլորտ մը եւ քեսապերէնը: Յանձնախումբի ատենադպրուհին՝ Սօսի Թաշճեան պաշտօնապէս բացած է երեկոյթը եւ յայտագիրը ներկայացնելէ ետք հրաւիրած է Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը Շահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան, որ սեղանները օրհնէ: Գլխաւոր ճաշը եղած է հերիսան: Ճաշէն ետք, յանձնախումբի ատենապետը՝ վերապատուելի Եսայի Սարմազեան, իր խօսքը սկսած է պատմելով իր մէկ երազը, որու համաձայն երկինքի մէջ կը տեսնէ ծառ մը, սակայն իր յուսախաբութիւնը շատ մեծ կ'ըլլայ, երբ պահակ մը զինք կը կեցնէ եւ կ'ըսէ թէ, ծառը թզենի չէ, եւ թէ երկինքի մէջ թուզ, թութ կամ խաղող չկայ. ասոնք երկնաւոր բաներ են եւ երկինքի մէջ միայն երկնային լեզուով կը խօսին: «Ասկէ դիւրին ի՞նչ կայ» ըսելով պահակին կը հարցնէ քեսապերէնով. «Զուրց իս, աղո՞ւր իս» (ինչպէ՞ս ես, լա՞ւ ես): Պահակը յանկարծ 7_րդ երկինք բարձրանալով կը բացագանչէ. «Դո՞ւն ալ քեսապցի իս» (դո՞ւն ալ քեսապցի ես) եւ կ'ողջագուրուին: Ապա, պատասխանելով իր հարցումին, արդեօք ուրիշ Քեսապցիներ ալ կա՞ն հոն, պահակը կը պատասխանէ. «ալէգ քեսապցէքը հոյս կուն» (բոլոր Քեսապցիներն ալ հոս են)... բայց ափսոս որ երազ էր... Ապա, բեմին առջեւ Թորոնթոյարնակ ամէնէն տարեց քեսապցին՝ Տիրամայր Ովսաննա Սարգիսեան, մայրը քեսապցի Ամենայն Հայոց երջանկայիշատակ Կաթողիկոս Գարեգին Ա._ի եւ յանուն Հ.Օ.Մ._ի Ռուբինա մասնաճիւղին, իրեն յանձնուեցաւ յուշանուէր մը: Երեկոյթին ներկայ էր նաեւ այլ տարեց քեսապցի մը՝ Պր. Յակոբ Ինճէճիկեան (Ուինձըրէն), որ արժանացաւ յատուկ ծափահարութեան, իր ծննդեան 93_րդ տարեդարձին առիթով: Օրուան բանախօսը եղած է քեսապցի Զաւէն Ինճէճիկեան, որ ներկայացուցած է Քեսապը իր շրջակայ գիւղերով, անցեալի եւ ներկայի բնակչութեամբ: Յաջորդած է խրախճանքի բաժինը, գեղարուեստական յայտագրով, Քեսապցիներու շուրջ պարով:

***

ԳՆԱԼԸ ԿՂԶԻՆ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ՝ Մեսրոպ պատրիարքի, պատարագ եւ ձեռնադրութիւն կատարուած է Յուլիս 28_ին: Պատարագի ընթացքին Սկիւտարի Ս. Խաչ լիսէի եւ Պոլսոյ համալսարանի շրջանաւարտ, Զուարթնոց Դպրաց դասու անդամ եւ Պատրիարքական Աթոռի ժառանգաւոր Արէտ Անուշեան կիսասարկաւագ ձեռնադրուած է ձեռամբ Մեսրոպ Արք.ի:

***

ԳՆԱԼԸԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ, Յուլիս 30_ին, նախաձեռնութեամբ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի նորակազմ երիտասարդաց յանձնախումբին, բանախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան: Ներքին հիւանդութեանց մասնագէտ՝ տոքթոր Կարպիս Եագուպեան եւ սննդականոնի մասնագէտ տոքթոր Փէրիհան Զիչէք խօսած են իրենց նիւթերու մասին: Երեկոյթին բացումը կատարած է հիւանդանոցի հոգաբարձութեան անդամ՝ Յարութիւն Խօզչէլիք, ապա Երիտասարդաց յանձնախումբի անունով արտայայտուած է Շահնուր Գազանճը: Բանախօսութիւններու աւարտին եղած են հարցումներ:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.
ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

Էշրաֆը սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ երկու Հայերուն, որոնք մանրամասն կերպով իրեն պատմեցին կառավարիչին հետ ունեցած տեսակցութիւնները:

Յետոյ Մանուէլեան աւելցուց.

_ Ինչպէս կը տեսնէք, մենք թէեւ անմեղ, բայց վտանգաւոր դիրքի մէջ կը գտնուինք. կառավարիչին կողմէ աննպաստ տեղեկագիր մը մեր մասին, վալիին ուղղուած, պարզապէս մեր աքսորուելուն որոշումը կը նշանակէ:

_ Այնպէս է, _ հաստատեց Արիֆ էֆէնտի:

_ Այս չարիքին առաջքը ի՞նչպէս կարելի է առնել:

Արիֆ էֆէնտի պահ մը մտածեց եւ ըսաւ.

_ Դրամով ամէն բան կարելի է կարգադրել:

_ Եթէ խնդիրը դրամով կարգադրուի, պատրաստ ենք զոհողութիւն մը ընելու:

_ Միայն թէ մի՛ կարծէք, որ փոքրիկ գումարով մը կրնաք ազատիլ, այս կառավարիչը միւսներուն չնմանիր... ախորժակը չափազանց շատ է:

_ Ի՞նչ վճարելով, կը կարծէք, որ խնդիրը կարգադրուի:

_ Ես իմ կողմէս բան մը չեմ կրնար ըսել:

_ Յանձն կ'առնէ՞ք միջամտել միւթէսարըֆին մօտ եւ այս խնդիրը կարգադրել:

_ Ձեր ըսածը շատ փափուկ բան մըն է... դուք ալ գիտէք, թէ ի՛նչ ժամանակներու մէջ կ'ապրինք... այդպիսի դիմում մը կրնայ գլխս վտանգել:

_ Դուք բնաւ վախնալիք բան մը չունիք, ո՛չ ոք կրնայ դպչիլ ձեր մազին մէկ թելին:

_ Այո, բայց գիտէ՞ք որչափ դժուար բան է հիմա Հայու համար դիմում ընելը:

_ Բայց դուք գիտէք մեր բացարձակ անմեղութիւնը:

_ Ատոր տարակոյս չունիմ:

Երկու գործարանատէրները այնչափ պնդեցին ու աղաչեցին, որ ի վերջոյ Արիֆ էֆէնտի հաւանեցաւ երթալ կառավարիչը տեսնել եւ անոր տրամադրութիւնները շօշափել:

_ Միայն թէ պէտք չէ, որ ժամանակ կորսնցնէք:

_ Այսօր անպատճառ կը տեսնեմ զինքը, _ խոստացաւ Թուրքը:

_ Եթէ կարելի է, անմիջապէս տեսնէք:

_ Շատ աղէկ, կէս ժամէն կ'երթամ կառավարչատուն:

_ Մեզի երախտապարտ կը թողուք:

_ Եւ եթէ խնդիրը կարելի ըլլայ կարգադրել դրամով, մինչեւ ի՞նչ գումար տալու տրամադիր էք:

_ Ինչ գումար որ դուք յարմար տեսնէք:

_ Իմ յարմար տեսնելս ի՞նչ կարեւորութիւն ունի... կառավարիչն է, որ պիտի որոշէ գումարին քանակութիւնը:

_ Մենք պատրաստ ենք մեր կարողութեան չափով վճարում մը ընել:

_ Լաւ ուրեմն, ես գիտեմ ձեր կարողութեան չափը:

Էշրաֆը, իր խօսքին հաւատարիմ, գնաց կառավարիչին մօտ:

_ Փափուկ խնդրի մը վրայ ձեզի հետ տեսակցելու եկայ, _ ըսաւ:

_ Խօսեցէք, _ պատասխանեց կառավարիչը սիրալիր ձեւով մը:

_ Այսօր ձեր մօտ կանչած էք Մանուէլեան եւ Չէլվէեան էֆէնտիները...

_ Եթէ անոնց համար պիտի միջամտէք, _ ընդմիջեց կառավարիչը, _ պարապ տեղը պիտի յոգնիք:

_ Ինչո՞ւ համար:

_ Որովհետեւ բան մը չեմ կրնար ընել:

_ Բայց դեռ իրենց մասին որոշում մը տրուած չէ կարծեմ:

_ Տրուելու վրայ է:

_ Ծանր ամբաստանութի՞ւն մը կայ իրենց դէմ:

_ Փաստաթուղթեր, _ ըսաւ կառավարիչը:

_ Այսինքն Աստիկ անուն անձին գրած նամակնե՞րը:

_ Այո՛, բայց կը խնդրեմ, գոցենք այս խօսքը: Դուք շատ լաւ կ'ընէք, եթէ այդ մարդոց գործին չխառնուիք:

_ Ես եթէ գործին խառնուիլ կ'ուզեմ, պարզապէս ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանելու համար է:

_ Ի՞նչ ծառայութիւն, _ հարցուց կառավարիչը:

_ Գիտէք, որ ես ձեր բարեկամն եմ եւ ասոր ապացոյցները տուած եմ ամէն առթիւ, այս գործին մէջ ձեզի համար մեծ շահ մը կը տեսնեմ կոր:

_ Ի՞նչ կերպով:

_ Այս մարդիկը պատրաստ են դրամական մեծ զոհողութիւն մը ընելու, որպէսզի իրենց գլուխը փորձանքէ ազատեն:

_ Ձեզի խօսք մը բացի՞ն:

_ Բնականաբար, _ ըսաւ Արիֆ էֆէնտի, _ եթէ բացած չըլլային, հիմա հոս եկած չէի ըլլար:

_ Ի՞նչ վճարելու տրամադիր են:

_ Իրենք գումարը չորոշեցին եւ ձեզի թողուցին այդ բանը:

(Շար. 281)

Զաւակները՝
Միհրան – Ռոլան եւ Աննի Դաւիթեան,
Դաւիթ – Իվ եւ Մարիան Դաւիթեան,
Թոռներն ու ծոռները
Էլմայեան, Պահրի Սէֆէրեան եւ Պալայեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն

ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 7-ին, Մէօտոն, 101 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Օգոստ. 13, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ–Լա–Շէզի գերեզմանատունը, ժամը 12-ին:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:
Փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել Թարգմանչաց դպրոցին

19, sentier des Epinettes,
92130 Issy les Moulineaux

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

49, rue Marie-Thérèse, 1210 Bruxelles
37bis, rue Massenet, 92310 Sèvres

***

Հաւատարմ Գարակէօզեան Նախկին սաներու միութիւնը կ'ողբայ իր տնօրէնին՝

ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 7_ին, 101 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Օգոստ. 13, ժամը 10·30_ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ_Լա_Շէզի գերեզմանատունը ժամը 12_ին:

Առ ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգող Կօտինիէռի Նախկիններուն:

(Շար. Ա. էջէն)

անձրեւները քշած տարած են արձակուրդի գիւղակ մը եւ 70 հոգի անհետացած է: Շրջանին մէջ 12 հոգի ալ անհետացած են լիճին ջուրերէն տարուելով:

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ իշխանութիւնները յայտարարած են Օգոստոս 8_ին, որ ոճրային ոստիկանութեան տարած քննութիւնը երեւան հանած է որ Սեպտեմբեր 11_ի ոճրափործին ահաբեկիչները Զուիցերիա գնուած ՍԻՄ քարթերով առձեռն հեռաձայններ գործածած են: Զուիցերիան հազուագիւտ երկիրներէն է որ ՍԻՄ քարթեր կը ծախէ, օգտագործելի միջազգային գիծերու վրայ, առանց արձանագրելու յաճախորդներու անունները:

ԼԱ ՖԱՅԷԹ, յետ մահու ամերիկացի քաղաքացի դարձած է, ըստ ամերիկեան Գոնկրէսին (Խորհրդարան) Օգոստ. 6_ին քուէարկած օրէնքին: Զօրավար Լա Ֆայէթ, 19 տարեկանին, 1777_ին, առաջին անգամ Ամերիկա գացած էր, ձորճ Ուաշինկթընի կողքին կռուելու համար Անկախութեան պատերազմին մէջ: Ֆրանսա վերադարձած էր 1781_ին եւ երկու անգամ կրկին գացած Ամերիկա 1784_ին եւ 1824_ին: Վեցերորդ օտարականն է որ կ'արժանանայ ամերիկեան քաղաքացիութեան, Չըրչիլէն, մայր Թերեզայէն, շուէտացի Վալընպերկէն եւ Տէր եւ Տիկին Ուիլիըմ Փէնէ եւք, Փենսիլվանիոյ հիմնադիրները:

ՎԻԱԿՐԱՆ, այն դեղահատը որ կը շնորհուի այն այրերուն, որոնք սեռային տկարութիւններ ունին, պիտի վճարուի եւրոպացի պաշտօնատարներուն, հակառակ իր բարձր գինին (10 Եւրօ, հատը): Այս որոշումը տուած է հիւանդութեան ապահովագրութեան դրութիւնը, որմէ խախտում ունին Յանձնախումբին, Եւրոպական Խորհրդարանին եւ Եւրոպայի Խորհուրդին աշխատաւորները: Որոշումը տրուած է հակառակ անոր որ եւրոպացի պաշտօնատարներու մնտուկը բաց ունի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:
Կը պատարագէ՝

ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին խաղող կ'օրհնուի:

ԾԱՆՕԹ._ Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 19

Բ. ՕՐ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի:
Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն, ժամը 9·30_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:
Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:
ԾԱՆՕԹ._ Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 18, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9_ին:
Պատարագ ժամը 10·30_ին:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ _ ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18

Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 _ 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10_ին

Սահակ _ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ

339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

Հեռաձայն. _
04 _ 91 _ 77 _ 84 _ 70

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը՝ 8·30_ին:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9·45_ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԽԱՂՈՂԻ» աւանդական արարողութիւնը:

Անոնք որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, թող հաճին տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

Հեռաձայն. _ 04 91 77 84 70

ԿԱՏԻ ՌԻՆԵԱԼ

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի

Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՍՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ

եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11_ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անի եւ Գրիգոր Պըլտեան 100 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին Արմենուհի Գեւոնեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու
սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— 10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean
célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN
— A partir de 12 heures 30 :

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ 04. 94. 19. 51. 50

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 13
MARDI
13 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.491 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.491

ԼՂՀ

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ ՁԱՅՆԵՐՈՒ 80,4%-ՈՎ

Կիրակի, Օգոստոս 11-ին, տեղի կ'ունենար Արցախի Հանրապետութեան նախագահական ընտրութիւնը: Թեկնածուներն էին, ներկայ նախագահը՝ Արկադի Ղուկասեան, Ազգային ժողովի նախկին նախագահ Արթիւր Թովմասեան, Քրիստոնեայ-Դեմոկրատ կուսակցութեան ղեկավարը՝ Ալպէր Ղազարեան եւ Միութիւն շարժումի ղեկավար Գ. Աֆանասեան:

Այս ընտրութեան համար բացուած էին քուէարկութեան 265 գրասենեակներ (մէկ ալ Երեւան), մասնակցողներու համեմատութիւնը եղած է 73%: Ներկայ եղած են 40 դիտորդ Ռուսաստանէն, Հայաստանէն եւ Միացեալ-Նահանգներէն, բայց, ոչ մէկ դիտորդ միջազգային որեւէ կազմակերպութենէ, քանի որ ընտրութիւնը օրինաւոր չէր նկատուած:

Ստեփանակերտի մէջ քուէարկելէ ետք, լրագրողներու հետ զրոյցի ընթացքին Ա. Ղուկասեան ըսած է թէ ընտրութեան այլընտրանքը ռազմական մենատիրութիւնն է եւ թէ ինք կը յուսայ որ նախագահական ընտրութիւնը ԼՂՀ-ն կը մօտեցնէ միջազգային ճանաչումին եւ ժողովրդավարական պետութեան ստեղծումին: Ինչ կը վերաբերի տարբեր երկիրներու կողմէ Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան ճանաչումի յայտարարութիւններուն, Ա. Ղուկասեան ըսած է թէ նման հարց ԼՂՀ-ի հետ ընդհանուր ոչինչ ունի, քանի որ ան դուրս եկած է Ազրպէյճանէն ու ազրպէյճանական հողային ամբողջականութիւնը չի կրնար ԼՂՀ-ին առնչուիլ:

* * *

Երկուշաբթի առաւօտ, Օգոստոս 12, ընտրական յանձնախումբը կը հաղորդէր, որ Արկադի Ղուկասեան վերընտրուած է ձայներու 88,4%-ով, քուէներու 95%-ի հաշուարկումէն ետք: Գլխաւոր մրցակիցը՝ Արթիւր Թովմասեան ստացած է ձայներու 8,1%:

Ամերիկայի անկախ դիտորդներու պատուիրակութեան պետը, նախկին դիւանագէտ Ճէյմս Հուվըր յայտարարած է որ ընտրութիւնը կատարուած է ազատ, ժողովրդավար եւ թափանցիկ կերպով, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին աւելցուցած է. - «Ոչ մէկ խարդախութիւն նկատեցինք: Իշխանութիւնները ամէն ջանք թափեցին որպէսզի դիտորդները չմիջամտեն քուէարկութեան ընթացքին»:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (10-11 août)

CAUCASE: Territoire disputé entre l'Arménie et l'Azerbaïdjan

le Haut-Karabagh élit son « président »

Վերոնշեալ խորագրերով, «Ֆիկարօ» կ'անդրադառնար Օգոստոս 11-ի նախագահական ընտրութեան: Աշխատակիցը՝ Լիւք տը Պարոշէ դիտել կու տար որ այդ քուէարկութիւնը չի կրնար դիւրացնել Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի բանակցութիւնները, կարգադրելու համար հակամարտութիւնը որ կ'անկայունացնէ Հարաւային Կովկասը: Կ'արձագանգէր Ա. Ղուկասեանի նախորդ օրուան յայտարարութեան Ա.Էֆ.Փէ մամուլի գործակալութեան: Ան կը շեշտէր «Լ. Ղարաբաղի ժողովուրդը անկախութեան ճամբան ընտրեց 1991-ին: Եւ ամէն բան պիտի ընենք այդ իրողութեան միջազգային ճանաչումը ձեռք ձգելու համար»: Ընտրութիւններ կատարելով, կը գրէր լրագրողը, Ազրպէյճանի լեռնային այդ հողաշերտին Հայերը կ'ուզեն փաստել աշխարհի իրենց յարումը ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան, ցոյց տալ ինքնիշխան գոյութեան մը իրաւունքը Եւրոպայի մէջ, ինչպէս կ'ըսէ Ա. Ղուկասեան: Ընտրութիւնը տեղի կ'ունենայ, երբ Բաքու եւ Երեւան կրկին խօսակցութեան կը ձեռնարկեն տարուան մը դադարէ ետք, Հ. Ալիեւ եւ Ռ. Քոչարեան հանդիպում պիտի ունենան Օգոստոս 14-ին: Ութ տարիներու երկայնքին ձըգձգուող խօսակցութիւնները միշտ նոյն կէտին վրայ կը կենան: Հայաստան դըրեթէ անկախութիւն կ'ուզէ եւ անցք մը Ղարաբաղ հասնելու համար, Ազրպէյճան կ'ուզէ իր իշխանութիւնը վերահաստատել եւ ետ դրկել հարիւր հազարաւոր գաղթականները զորս ստիպուած է պահել: Յիշելէ ետք Ա. Ղուկասեանի մրցակիցներու անունները, լրագրողը կը յիշեցնէր թէ Ռուսաստան, Եւրոպական Միութիւնը եւ Եւրոպայի Խորհուրդը քննադատած են այս ընտրութիւնները անջատողական հողամասին մէջ, դատելով որ քուէարկութիւնը կը բռնաբարէ Ազրպէյճանի հողային ինքնիշխանութիւնը: Եւրոպական Միութիւնը օրինաւոր չի նկատեր քուէարկութիւնը, Եւրոպայի Խորհուրդն ալ կը պահանջէ որ Հայաստան եւ Ազրպէյճան «իրական եւ անկեղծ ճիգ մը ընեն» ըստ այն յանձնառութեանց զորս երկու երկիրները ստանձնեցին 2001-ին երբ անդամակցեցան համաեւրոպական կազմակերպութեան:

Վերջին մասին մէջ, լրագրողը կ'ոգեկոչէ անցուդարձերը, 30 հազար մեռեալները, Ֆրանսայի դերը ու նկատել կու տայ որ «ազերի եւ հայ նախագահները կը վարանին իրենց բնակչութեան «ծախելու» համաձայնութեան մը ասեկոսեները», ակնարկելով Մեղրիի եւ Լաչինի սակարկութիւններուն:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան նախօրեակին, ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման բանակցութիւններու Ռուսաստանի նախագահի նախկին (1994-1996) ներկայացուցիչը Վլատիմիր Կազիմիրով յօդուած մը ստորագրած է «Մոսկովսկիէ Նովոստի Վրէմիա» թերթին մէջ: Քննադատելով ընտրութեան մասին եւրոպական կառոյցներու յայտարարութիւնները, ան հարց տուած է թէ «մաքուր ժողովրդավարութեան եւրոպացի ջատագովները քաոս եւ անիշխանութի՞ւն կ'ուզեն ստեղծել Ղարաբաղի մէջ, կամ կ'ուզեն որ Ղարաբաղը ղեկավարեն Ս. Բաբայեանի նման փոքր բռնապետնե՞ր»:

Ռուս դիւանագէտը խորհուրդ տուած է Բաքուին որ քարոզչութեան արշաւին ու հողմաղացներու դէմ կռուելու փոխարէն տեսնէ իրական վտանգները որոնք Ազրպէյճանի համար կրնան ստեղծուիլ Ղարաբաղի ընտրութենէն ետք: «Վտանգ»ը, այն է որ Ա. Ղուկասեանի նպատակն է Ղարաբաղի մէջ հաստատել ընտրական հոլովոյթը եւ ժողովրդավարացման մարզին մէջ Բաքուէն առաջ անցնիլ, որպէսզի ժողովրդավարական Եւրոպան չկարենայ «յառաջդիմած Ղարաբաղը կրկին յետամնաց Ազրպէյճանին ենթարկել»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 10 / 12)

ՀԱՅԵՒՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օգս. 6-9 Հայաստանի պաշտպանութեան Բաղրամեան զինուորական վարժարանին մէջ տեղի ունեցած են հայեւռուսական զօրավարժութիւններ: Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան եւ Ռուսաստանի Անդրկովկասի զօրախումբին հրամանատարը զօրավար Ն. Զոլատով բարձր գնահատած են անոնց արդիւնքները որոնք հետապնդած են ուսուցողական եւ ստուգողական նպատակ:

* * *

Մ. ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ 6 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ներքին գործերու նախարարութեան կալանավայրերու վարչութեան նախկին պետը Մուշեղ Սաղաթէլեան վերաքննիչ ատեանին կողմէ դատապարտուած էր 90 հազար դրամ տուգանքի ու 6 տարի բանտարկութեան: Անոր փաստաբանը դիմած էր վճռաբեկին ու վերաքննութիւն պահանջած: Վճռաբեկը ջնջած է դրամական պատիժը, բայց անփոփոխ ձգած 6 տարուան բանտարկութիւնը:

* * *

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Ազգային ժողովի փոխ-նախագահ Ռ. Սալ եւ ծերակուտական Տիկին Ռոզէթ Ֆեռա Օգոստոս 9-ին հանդիպում ունեցած են Հայաստանի Ազգային ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի հետ: Անոնք նոյն օրը ընդունուած են նաեւ Ազգային ժողովի փոխ-նախագահ Գագիկ Ասլանեանի կողմէ: Հանդիպումներուն նիւթ եղած է փոխ-յարաբերութիւնները զարգացնելու երկու կողմին փափաքը, Ղարաբաղի խնդրին խաղաղ կարգաւորման ձգտումը, ժողովրդավար արժէքներու անհրաժարելի յարգանքը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ամէնէն ժողովրդական նախարարը՝ Քեմալ Տէրվիշ, որ երկրին տնտեսութեան պատասխանատուութիւնը կը կրէր, իր հրաժարականը տուաւ Օգս. 10-ին, որպէսզի ստեղծէ արեւմտամէտ ազատական ուժերու զինակցութիւն մը յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար: Նոյն օրը իր պաշտօնին նշանակուեցաւ Մասում Թիւրքէր, որ կը պատկանի Էճէվիթի կուսակցութեան: Վարչապետը ապահովութիւն տուած է որ Տէրվիշի մեկնումը պիտի չկասեցնէ տըն-

(Շար. ը Դ. էջ)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Եւրոպայի համարկումի հեռանկարով, որպէս ժողովրդավարութեան արտայայտութիւն, փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն առնչուած օրէնքներու քուէարկումը համոզիչ չէ նկատուած Եւրոպայի Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ որ յայտարարութիւն մը հրապարակած է Օգոստոս 8-ին:

Հոն կ'ըսուի թէ հակառակ Թուրքիայէն տրուած աւելի ժողովրդավար երկրի պատկերին, Եւրոպայի հայութիւնը կը շարունակէ սպասել այդ երկրին մէջ խօսքի իսկական ազատագրումին: Արդէն ցոյց տրուած հապճեպը փաստ է թէ նոր օրէնքներու քուէարկումը մարտավարական քայլ է եւ անոնցմէ Թուրք կառավարութիւնը կը միտի թեթեւցնել իր անդամակցութեան դէմ մնացող դժուարութիւնը: Մինչդեռ, որոշումները կիրարկութեամբ միայն իմաստ ու արժէք կը ստանան: Եթէ օրէնքները բաւարար ըլլային փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու երաշխաւորութեան համար, ցեղասպանութենէն ետք տեղւոյն վրայ մնացած հայ համայնքը տասնամեակներով թիրախ պիտի չըլլար հետապնդումներու, վարկաբեկումներու:

«Պատմական» որակուած օրէնքը ոչ մէկ տեղեկութիւն կու տայ Պետական Ապահովութեան Ատեաններուն, բանակին կողմէ ամէն մարզի եւ յատկապէս խօսքի ազատութեան մարզերուն վրայ կատարուած ճնշումներուն մասին:

Հայ Դատի յանձնախումբը կ'ափսոսայ բացակայութիւնը հիմնական յեղաշրջումի մը որով հայ ժողովուրդին բնաջնջումին, անոր հողերուն եւ ստացուածքին Թրքական պետութեան կողմէ գրաւումին մասին իրականութիւնը լոյսին պիտի գար: Յանձնախումբը հանդէս գալով որպէս Եւրոպայի Հայերուն եւ Թուրքիոյ ժխտողականութեան դէմ պայքարող եւրոպական ուժերուն բանբերը, կը շեշտէ թէ ցեղասպանութեան ճանաչումը այդ երկրին ժողովրդավար ընթացքին մէջ աննախընթաց յառաջխաղացք մը պիտի ըլլայ, ինչպէս նաեւ Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու բընականոնացման տեսակէտէն:

Յայտարարութեամբ կոչ կ'ըլլայ Եւրոպական Միութեան, յատկապէս Հայերու ցեղասպանութիւնը ճանչցած երկիրներու կառավարութիւններուն որ 2002 Դեկտեմբերին Գոփընհակընի մէջ գումարուելիք վեհաժողովին շեշտեն նոյն ճանաչումին կարեւորութիւնը:

Թուրքիա մէկ կողմէն հայ ժողովուրդին հետ հաշտուելու պատրանքը կը ստեղծէ, միւս կողմէն «անհիմն» որակած ցեղասպանութեան պահանջներուն դէմ պայքարի ազգային մարմիններ կը հիմնէ: Այս վերջիններն ալ ստանձնած են 2003-2004 դասաշրջանի պատմութեան դասագիրքերուն մէջ հարկաւոր փոփոխութիւններ ընել, ժխտելու համար ցեղասպանութիւնը:

Յանձնախումբի նախագահուհի Հիլտա Չօպոյեանի ստորագրած յայտարարութիւնը կ'եզրակացնէ. «Ցաւով կը հաստատենք որ Թուրքիա կը շարունակէ մնալ այն ժխտողական պետութիւնը որ հանրապետութիւնը Հայերու դիակներուն վրայ հիմնելէ ետք, կը շարունակէ իր երիտասարդութիւնն ալ դաստիարակել խեղաթիւրուած պատմութեամբ մը»:

ԻՆՉԵ՛Ր Կ'ԸՍԷՐ ՉՕՊԱՆԵԱՆ ԿԷՍ ԴԱՐ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ. _ Ճիշդ յիսուն տարի առաջ, 1952_ին Հալէպի մէջ, գրական հանդիպումի մը ծաւալած ընդարձակ զրոյցի մը ձայնագրութենէն հատուած մըն է այս գրառումը: Զայներիզը մեզի տրամադրեց Պէյրութէն՝ Պր. Արմէն Ցարութիւնեան: Զրոյցը տեղի ունեցած է Արշակ Չօպանեանի այցին առթիւ, անոր եւ տեղացի ազգայիններու խումբի մը միջեւ: Նիւթ եղած են այդ օրերու մշակութային, յատկապէս գրական կեանքը _ Փարիզ, Հայաստան_, ֆրանսահայ եւ Հայաստանի կարգ մը գրողներու մասին Չօպանեանի բաւական զարմանք պատճառող դատումները, ուղղագրութեան աբեղեանական խեղումը, անոր դէմ գրողին հակազդեցութիւնը, ապա՝ Կիլիկիոյ կորուստին քաղաքական վերլուծումը, եւ այլն:

Հետաքրքրական է այսօր կարդալ յատկապէս ուղղագրութեան փոփոխութեան մասին հարցումին Չօպանեանի պատասխանը ուր կը խօսի Մ. Աբեղեանի հետ այդ հարցով ունեցած հանդիպումին, վէճին մասին, իր զայրոյթը արտայայտելով կատարուածին: Ցայտնապէս, ըստ հայաստանցի ակադեմական ծանօթ խմբակին՝ ան եւս գործիքն էր «հայաստանեաց կեդրոն»ներու, երբ «խայտառակութի՛ւն», «ամօ՛թ» կ'որակէր հայերէնի դասական ուղղագրութեան աբեղեանական խեղագրութեամբ փոխարինումը Հայաստանի մէջ:

Գրառումին նշուած հատուածը կու տանք աննշան յապաւումներով:

***

Հ. _ Պր. Չօպանեան, ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր խօսքը արտասահմանեան հայ գրականութեան մասին:

Պ. _ Հայ գրականութեան արտասահմանեան արտայայտութիւններուն մէջ կան որ տաղանդաւոր են, կան որ ոչինչ են: Բայց ես անոնցմէ չեմ որ կը կարծեն թէ անկում մը կայ: Վաղը նոր տաղանդներ կրնան գալ, որովհետեւ այս ցեղը շատ բեղմնաւոր է:

Հ. _ Փայլուն տաղանդներ որո՞նք կը նկատէք:

Պ. _ Փայլուն տաղանդներ, ի՛նչ գիտնամ, օրինակի համար Ֆրանսայի մէջ Տիկին Աթմաճեանը շատ տաղանդաւոր բանաստեղծուհի մըն է: Մարի Աթմաճեանը: Անկէ զատ, չեմ գիտեր, գրող ուրիշ ո՞վ կրնամ յիշել: Իսկ Հայաստանի մէջ Ս. Կապուտիկեանը եւ Աղաւնին առաջնակա՛րգ բանաստեղծուհիներ են: Զարենցը նմանապէս: Է՛ր...: Շիրազը, ինչպէս գիտէք, զմայլելի է: Զմայլելի՛:

Հ. _ Պէյրութաբնակ գրագէտներու մասին ի՞նչ կարծիք կը յայտնէք:

Պ. _ Ո՞վ, որի՞ կ'ակնարկէք:

Հ. _ Ծառուկեանին, օրինակի համար:

Պ. _ Ծառուկեանը, գրած եմ արդէն Անահիտին մէջ, Վահէ Վահեանը, երկուքն ալ արժէք ունին: Մ. Իշխանը ա՛լ աւելի, քան՝ միւսները: Իսկապէս տաղանդաւոր է:

Հ. _ Արտասահմանի տնտեսական, կամ նիւթական վիճակը հայութեան կ'արտօնէ՞ որ արժէքաւոր գրականութիւն մը ունենայ:

Պ. _ Այո՛, բայց մեր այն մարդիկը որոնք նիւթական մեծ կարողութիւն ունին, գրականութեամբ բնա՛ւ չեն զբաղիր: Չեն հետաքրքրուիր, չեն օգներ: Ես միշտ ըսած եմ, հայ ժողովուրդը մեծ տաղանդներ կ'արտադրէ, կարող է, վաղն ալ պիտի արտադրէ, բայց փիւղիք չ'արտադրեր:

Հ. _ Այդ փիւղիքի չգոյութիւնը կրնա՞յ ազդել գրականութեան վրայ:

Պ. _ Անշո՛ւշտ: Արտասահմանի մէջ գրագէտ մը գրականութեամբ չի կրնար ապրիլ: Խեղճ Պարոնեանը որ ամէնէն մատչելի, ամէնէն զուարճալի գրականութիւնը կ'ընէր, անօթի էր. Նեղն էր մինչեւ եօթը եւ ստիպուած էր համարակալութեամբ դրամ վաստկելու: Մեծ վաճառականներու, եւ այլն տէֆթէրները կը բռնէր: Կեդրոնական վարժարանն ալ իմ ուսուցիչս եղած է համարակալութեան: Ո՛չ թէ գրականութեան:

Հ. _ Ո՞րն է ձեր գլուխ _ գործոցը ըստ ձեզի:

Պ. _ Իմ փոէզին է. ես ազգային դատին համար շատ աշխատելուս հետեւանքով, շատ վնասուած եմ այդ տեսակէտով: Որովհետեւ, իմ վրաս ի՛նչ յօդուածներ գրած են, ամէնքն ալ ա՛յդ կը գովեն: Ես պոէտ եմ ամէն բանէ առաջ: Ես անցեալ տարի էր, կարծեմ, որ հրատարակեցի լիակատար հաւաքածոն իմ բանաստեղծութիւններուս: Ես նաեւ գրական քննադատ եմ, ճիշդ է: Եթէ իմ վրաս գրելս պէտք ըլլար, էն առաջ այդ հատորը ուշադրութեան կը յանձնէի:

Հ. _ Այժմ ի՞նչ կը խորհիք հայաստանեան գրականութեան մասին:

Պ. _ Շատ լաւ մասեր կան այդ գրականութեան մէջ, ինչպէս որ քիչ առաջ ըսինք, Ս. Կապուտիկեանը եւ հայրենասիրական հրաշալի երգեր: Նմանապէս Զարենցի «Գանգրահեր տղան»: Հրաշալի՛ բան մըն է: Ես տառ բէֆսը կարդացի Ֆրանսերէն, Պէյրութի մէջ, երբոր Ֆրանսերէն քոնֆերանս մը ըրի:

Հիանալի բան մըն է: Երազ մըն է որ կը տեսնայ: Եւ երազին մէջ կը տեսնայ որ Երեւանը մեծցեր է, փողոցները, տուները սքանչելի չէնքեր ... եւ սակայն, հեռուն գերեզմաններ կան եւ մէկուն վրայ իր անունը գրուած է: Իր ապագայ մահուընէն վերջը կը տեսնէ: Կը տեսնէ որ երիտասարդ տղաներ, փիոնիէներ ոտքերնին բոպիկ, վազելով, երգելով կ'անցնին կոր: Երիտասարդութիւն մը հրաշալի՛, եռանդո՛ւն եւ անոնց ուղղուելով կ'ըսէ. «Իմ եղբայրնե՛րս, եկէ՛ք գերեզմանիս վրայ կոխեցէ՛ք ձեր լուսեղէն ոտքերով»: Ի՛նչ հրաշալի: Փոէզիին պէս յուզիչ եւ հոյակապ բան շատ քիչ կը գտնուի:

Միակ այդ չէ. հիմա տեսէ՛ք, այս վերջին ժամանակաշրջանէն առաջ, Հայոց մէջ ամէնէն ժողովրդական թերթը եղած էր «Մշակ»ը. ռուսահայոց մէջ: Այդ «Մշակ»ը, չեմ կարծեր որ 2 կամ 3 հազար բաժանորդէն աւելի ունեցած ըլլար: Անկէ քիչ մը աւելի ունեցան «Հայրենիք»ը, թերեւս 4 հազար բաժանորդ, եւ մանաւանդ «Բիւզանդիոն»ը. եօթն ալ դաշնակցականներուն թերթը. «Ազատամա՞րտ» էր, ի՞նչ էր: Բայց 5 հազար չէ եղած: 4 հազար էր, կամ 4500:

Այսօր «Խորհրդային Հայաստան» օրաթերթը 35 հազար ընթերցող ունի. ասիկա մեծ յառաջդիմութիւն է: Ռէժիմը ի՛նչ կ'ուզէ ըլլայ. ռէժիմին կրնամ համաձայն չըլլալ, բայց իրականութիւն մը կայ: Յետոյ, Երեւանը ես տեսած եմ ցարական ռէժիմի օրով. խեղճուկրակ քաղաք մըն էր: Եօթը տեսայ 1932_ին, արդէն սկսած էր մեծ քաղաք մը ըլլալ. մեծ, պողոտաներով, եւ այսօր ո՛վ գիտէ ինչ եղած է: Շատ աւելի շքեղ:

Յետոյ, Հայերէն մեծ տաղանդներ ելած են որ ռուսացած են գրեթէ բոլորովին, ինչպէս՝ Լորիս Մելիքովը: Նաեւ մեծ արթիստներ. օրինակ՝ Թամանեանը: Մեծ ճարտարապետ մըն էր, Մոսկուայի մէջ հանրածանօթ: Այդ մարդը իր կեանքին վերջին շրջանը եկաւ Երեւան ապրեցաւ: Եւ ես ճանչցայ զինքը: Ինքը ինծի տարաւ ցոյց տուաւ Երեւանի օփերային սկզբնական աշխատութիւնը: Մէյ մը սանկ ոտքիս տակ նայեցայ որ 50 մեթր խորութեամբ փորեր են: «Ի՞նչ է, ասիկա, ինչո՞ւ այդչափ խորունկ» ըսի. «որովհետեւ, ըսաւ, մենք կ'ուզենք այնպիսի մեքենականութիւն մը հաստատել որ մէկ արարուածին ամբողջ բեմադրութիւնը վար իջնայ եւ միւս արարուածինը վեր ելլայ: Մեքենայով: Հիմա այդպէս է: Այդ տեսակ օփերա Եւրոպայի մէջ ալ շատ չկայ: Այդ մեծ մարդը իր վերջին տարիները անցուց Երեւանի մէջ իբրեւ հայ ճարտարապետ: Ասիկա շահ մը չէ, ի՞նչ է:

Մեծ միւզիսէն մըն ալ կար որ օփերա մը գրեց եւ ներկայացուեցաւ...: Սպենդիարեանը: Աս մարդուն անունը անգամ Սպենդիարով էր առաջ. ռուսաց մեծ երաժիշտներէն կը նկատուէր: Ան ալ կեանքին վերջին տարիները եկաւ եւ Երեւան անցուց: Եւ Երեւան գալէն եօթն է որ այդ օփերան գրեց: Օփերա որ Թումանեանի մէկ պոէմին վրայ շինուած է: Է՛, ասոնք մեզի շահ չեն, ի՞նչ են: Այդ երկուքն ալ ռուս պիտի համարուէին: Երկուքն ալ այսօր հայութեան կը պատկանին:

Ինծի սովետական դեսպանատան մէկ պաշտօնեան հարցուցած է. «գիտէ՞ք, Հայերը մեծ երաժիշտ մը ունին այսօր»: «Ի՞նչ է անունը» ըսի. «Խաչատրեան» ըսաւ: Ռո՛ւսը կ'ըսէ կոր: Իրաւ ալ միթխարի մարդ մըն է Խաչատուրեանը:

Հ. _ Լաւատե՞ս էք արտասահմանեան հայ գրականութեան նկատմամբ:

Պ. _ Ես բնաւ յոռետես չեմ. ընդհանրապէս լաւատես եմ:

Հ. _ Ի՞նչ կ'ըսէք որպէս իրատես նայելով մեր գրականութեան:

Պ. _ Եթէ արտասահմանի գրականութիւնը մինակը մնայ, հայրենիքէն անջատուած բոլորովին, անշուշտ, ապագայ չունի: Պէտք է ջանալ որ այդ գրականութիւնը հաղորդակցութեան մէջ ըլլայ հայրենիքի գրականութեան հետ: Այն ժամանակ արտասահմանի Հայերը շիտակ ճամբուն վրայ կ'ըլլան:

Հ. _ Փարիզը կրնա՞յ շարունակել հայ նոր գրականութեան կեդրոններէն ըլլալու նախկին դիրքը, թէ հետզհետէ պիտի մարի այլեւս:

Պ. _ Չէ՛, ընդհակառակն. Փարիզի մէջ ամէն ազատութիւն ունինք: Ֆրանսացի ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը երբեք արգելք չեն դներ:

Հ. _ Բայց, նոր ուժեր, նոր երիտասարդներ չեն հասնիր Ֆրանսայի մէջ:

Պ. _ Աս ուրիշ խնդիր. յանցանքը մերն է: Ֆրանսան չէ որ կ'արգիլէ: Հոս, տեսէք, կ'իմանանք որ հիմա «արաբերէն ճառ պիտի խօսիք» կ'ըսեն: Ասանկ խենթ բան չեն ըսած Ֆրանսացիները:

Հ. _ Այդ նպաստաւոր դիրքով, յոյս կա՞յ որ Հայերը նոր ուժեր արտադրեն:

Պ. _ Պատճառ մը չկայ որ չարտադրեն. բայց մէկ վտանգ որ կայ ան է որ փոխանակ հայերէն գրելու, ֆրանսերէն գրել ուզեն: Անոր ալ փրկութիւնը, դարմանը այն է որ հարուստները էնթէրէսէ ըլլան: Եւ հայ երիտասարդ մը հայերէն գրելով փարա վաստկի:

Գրառումը՝
Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԿԱԹՈՂԻԿԷՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՆԿԼԻՔԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ, ԿԸ ԴԻՄԵՆ ԱՆՈՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿԻՑԻՆ: «ՆԻՒԶՈՒԻՔ» ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Գաղտնի պահարանները եւ թաքուն անցքերը անգլիական դղեակներու եւ գիւղական բնակարաններու շուրջ հիւսուած առասպելներու նիւթ են: Սակայն Լոնտոնի մօտ, Փիթր ընտանիքին 470 տարուան բնակարանին՝ Ինկէյթսթոն Հոլի մէջ, «կրօնաւորներու երկու թաքստոցներու» պատմութիւնը փաստայատուկ է: Անոնք բացայայտօրէն կը յիշեցնեն Անգլիոյ բարեկարգումներու ժամանակները, երբ հռոմէական կաթողիկէ եկեղեցւոյ հետեւորդները ստիպուած էին թաքցնել իրենց գոյութիւնը: Միայն 63 սմ. լայնքով թաքստոցներէն մէկը, որ կառուցուած է սանդուխներու տակ, բաւական մեծ էր կրօնաւորի մը ապաստանը գտնալու համար: Միւս թաքստոցը, որ աւելի փոքր էր, կառուցուած էր գըրադարանի մը մէջ, եւ հաւանաբար գաղտնի սրբարան մըն էր, որուն մէջ մանրակերտ սկիհներ եւ եկեղեցական այլ սպասներ կարելի էր պահել: Կիրակի եւ տօնական օրերուն բազմաթիւ ջերմեռանդ կաթողիկէներ կուգային մօտակայ գիւղէն եւ հոն կը հաւաքուէին գաղտնի պատարագի մը ներկայ գտնուելու համար:

Կրօնաւորներու թաքստոցները կը յիշեցնեն սարսափելի ժամանակաշրջան մը Անգլիոյ կաթողիկէներուն կեանքին մէջ: 16_րդ եւ 17_րդ դարերուն կրօնական երկփեղկումի մը անբաղձալի հատուածին պատկանող հարիւրաւոր Անգլիացիներ մահուան դատապարտուած են թագաւորական հրամանով, սպաննուած են կամ՝ ցմահ տանջանքի ենթարկուած: Փիթր ընտանիքը ինքնին դարձած էր այդ ժամանակներու ամբաստանութիւններուն զոհը: Զորրորդ Լորտ Փիթր մահացած է Լոնտոնի աշտարակին մէջ: Ան ամբաստանուած էր 1678_ին Զարլզ թագաւորը ահաբեկելու երեւակայական, սակայն շատերու համար հաւանական «պապական սադրանք»ի մը մեղսակցութեամբ:

Սակայն այս օրերուն կաթողիկէները պարտաւոր չեն աչքերէ հեռու կիրարկել իրենց դաւանանքը: Անգլիոյ մէջ կաթողիկէութեան պատմութիւնը կրնայ տակաւին թաքուն մնալ, սակայն կաթողիկէները այլեւս ծածուկ չեն ապրիր: Ինկէյթսթոնի մէջ անոնք անտարբեր կը քալեն դէպի իրենց Ս. Էրքընուըլտ եկեղեցին: «Բախտաւոր կը զգանք, որովհետեւ կաթողիկէութիւնը մեր գիւղին պատմութեան մէջ ամուր արմատներ ունի, _ կ'ըսէ եկեղեցիին կառատան մէջ հաց ծախող կին մը: _ Այլեւս չենք վախնար ըսելու, թէ կաթողիկէ ենք»:

Փոփոխութիւնը պատմական է: «Կուարտիրըն» թերթի յօդուածագիր Հիւկօ Եանկ, երբ 1950_ական տարիներուն Պենեդիկթեան միաբանութեան աշակերտ էր, իր ուսուցիչներէն իբրեւ դաստիարակչական պատգամ կը լսէր, թէ ինք «դըսեցի» էր: Սակայն ժամանակները փոխուած են: Երկրի մը մէջ, ուր ամբողջ դարեր ձեւաւորուած են պապին հետեւող կաթողիկէներուն եւ թագաւորին հետեւող անկլիքաններուն միջեւ մղուած պատերազմներով ու հակամարտութիւններով, այժմ կաթողիկէները վերագտած են իրենց բընական դիրքը: Մասնաւորաբար վերջին տասնամեակին բազմաթիւ անուանի բրիտանացիներ, որոնց շարքին՝ թագուհիին մօտիկ ազգականներ, կաթողիկէութիւնը ընդունած են: Բրիտանիոյ քաղաքական գլխաւոր երեք կուսակցութիւններէն երկուքին՝ Պահպանողական եւ Ազատական Ժողովրդավար կուսակցութիւններուն ղեկավարները կաթողիկէ են: Բրիտանիոյ վարչապետ եւ Աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար Թոնի Պլէր անկլիքան է, սակայն ան պատարագի ներկայ կ'ըլլայ իր կաթողիկէ կնոջ եւ 4 կաթողիկէ զաւակներուն հետ: Հռչակաւոր թերթերու եւ մակարդակաւոր համալսարաններու մէջ, որոնք ժամանակին կը խուսափէին «պապականներէ», կաթողիկէներ պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն: Ինքնին թագուհին, որ Անգլիոյ եկեղեցիին պետն է, այնքան հմայուած էր 1999_ին մահացած կաթողիկէ կարդինալ Պասիլ Հիումի տիպարով, որ զայն կը կոչէր «իմ կարդինալս»: Բրիտանիոյ ամէնէն աւելի տարածուած «Տը Տէյլի Թելեկրաֆ» թերթի խմբագրապետ Զարլզ Մուր, որ կաթողիկէութիւնը ընդունած է, կ'ըսէ. «Կաթողիկէները կատարելապէս դերակատար են բրիտանական կեանքին մէջ: Անոնք

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ 2002 ԹՈՒԱԿԱՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄԸ

«ՍՓԻՒՌՔ» ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆՈՒՄ

ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարարութեան համահայկական կրթական ծրագրերն իրականացնող «Սփիւռք» Գիտաուսումնական Կեդրոնի աշխատանքների բարի համբաւը տարածուել է Սփիւռքում եւ Հայրենիքում: Անցած երկու տարիներին աւելի քան երկու տասնեակ երկրներից ժամանած Սփիւռքի չուրջ յիսուն հայ ուսուցիչներ Երեւանում անցել են մեկամսեայ դասընթացներ՝ լեզուի, գրականութեան, պատմութեան, աշխարհագրութեան, ազգագրութեան, մշակոյթի, մանկավարժական - մեթոդաբանական եւ հոգեբանական բազմաբնոյթ, ուսուցչին խիստ անհրաժեշտ, ժամանակի հրամայականներին համակողմանիօրէն կապող յարակից առարկաներից:

Այս տարի աւանդոյթը զարգացման նոր որակներ ստացաւ. բացուեցին ուսուցման եղանակների նոր մակարդակներ, որոնք ընդգրկեցին, նախ, Երեւանի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան չուրջ 150 ուսուցիչների՝ արեւմտահայերէնի, արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրական ընթացքների հիմնաւոր ուսումնասիրութեամբ, ինչն իրագործւում էր Հայաստանում առաջին անգամ:

Իսկ ահա այս օգոստոսեան դասընթացներին ժամանել են 38 ուսուցիչներ թուով տասը երկրներից՝ Արաբական Միացեալ Էմիրութիւններից, Աւստրիայից, Զուիցերիայից, Թուրքիայից, Իրանի Իսլամական Հանրապետութիւնից, Լիբանանից, Լիտվայից, Մեծ-Բրիտանիայից, Ռուսաստանից, Սուրիայից:

Նրանք եկել են, որպէսզի վերապատրաստուեն երեք մասնաւորուած խմբերում՝ նկատի առնելով ինչպէս արեւելահայ, այնպէս էլ արեւմտահայ վարժարանների տարրական եւ միջին կարգերը: Գաղտնիք չէ, որ հէնց այստեղ են ծառացած Սփիւռքում հայեցի կրթութեան առթած տագնապները: Այս անհրաժեշտութիւնից ելնելով՝ Կեդրոնում կազմաւորուած խմբերից իւրաքանչիւրը ուսումնասիրելու է հանրակրթական ճանաչողութեան 14-ական ուսումնամեթոդական առարկաներ, որոնք մատուցելու են Հանրապետութեան գիտակրթական առաջատար մասնագէտները՝ ՀՀ ԳԱԱ համակարգից, Երեւանի Պետական Համալսարանից, Խ. Աբովեան Հայկական Պետական Մանկավարժական Համալսարանից, Գէորգեան Ճեմարանից, Կոմիտաս Կոնսերվատորիայից, ինչպէս նաեւ Սփիւռքից, որ նոյնպէս կեդրոնում ձեւաւորուած առաջնահերթ աւանդոյթ է:

Օգոստոսի 2-ին Երեւանի Պետական Համալսարանի հիւրատանը կայացաւ Սփիւռքահայ ուսուցիչների վերապատրաստութեան երրորդ դասընթացքների հանդիսաւոր բացման արարողութիւնը, որի ընթացքում մասնակիցներին ողջոյնի ջերմ խօսքերով դիմեցին ՀՀ ԳԱԱ փոխ-նախագահ, ՀՀ ԳԱԱ Ակադեմիկոս Վլադիմիր Բարխուդարեանը, ՀՀ ԳԱԱ Ակադեմիկոս, ԵՊՀ ռեկտոր Ռադիկ Մարտիրոսեանը, ՀՀ ԳԱԱ Ակադեմիկոս, Կրթութեան եւ Գիտութեան նախկին նախարար Եդուարդ Ղազարեանը, Կրթութեան եւ Գիտութեան փոխ-նախարար Ալվարդ Թոփուզեանը, Նախարարութեան Սփիւռքի բաժնի վարիչ Նուրի Նասոյեանը, «Սփիւռք» Գիտաուսումնական Կեդրոնի տնօրէն փրոֆէսոր Սուրէն Դանիէլեանը, Հայաստանի Գրողների Միութեան Վարչութեան քարտուղար, բանաստեղծ Յովիկ Հովհէանը, գանատահայ գրող եւ ուսուցիչ Մանուէլ Քէօսէեանը, Ռուսաստանէն ժամանած ուսուցչուհի Քնարիկ Ասլանեանը: Բացման ընթացքին Թեհրանից ժամանած Թեմի կրթական ազգային խորհրդի պատասխանատու Նորայր Մեհրաբեանն ընթերցեց Թեմի առաջնորդ, Սեպուհ Եպիսկոպոս Սարգսեանի՝ ուսուցիչներին եւ կազմակերպիչներին առաքած պատգամը:

Արդէն երկու օր յետոյ ուսուցիչներին ընդունեց ՀՀ ԳԱԱ նախագահ Ֆադէյ Սարգսեանը եւ երկու եւ կէս ժամ չահեկան զրոյց մը ունեցաւ նրանց հետ գիտութեան ու կրթական փոխկապակցուած օրախնդիրների չուրջ, որին մասնակցեցին ՀՀ ԳԱԱ նախագահը, ՀՀ ԳԱԱ Ակադեմիկոսներ՝ Հրանդ Աւետիսեանը, Վլադիմիր Բարխուդարեանը, Էմիլ Գաբրիէլեանը, Աշոտ Շահինեանը, Նուրի Շուքուրեանը, Կեդրոնի տնօրէն, բանասիրական գիտութիւնների տոքթոր, փրոֆէսոր Սուրէն Դանիէլեանը, մանկավարժական գիտութիւնների տոքթոր Ջուլիէտա Գիւլամիրեանը, որոնք նաեւ սպառիչ պատասխաններ տուեցին սփիւռքահայ ուսուցիչների չահագրգիռ բազմաթիւ հարցերի:

Կեդրոնում դասերը խիստ յագեցած են. առաւօտից օրական վեց ժամ բեռնուածութիւն, այնուհետեւ յետճաշին վրայ են հասնում մշակութային ծրագրերը, զանազան նշանակութեան հանդիպումները պետական - քաղաքական, հոգեւոր - մշակութային գործիչների հետ, որոնց պատասխանատուն ԵՊՀ Աշխարհագրութեան բաժանմունքի փոխ-տեքան Գուրգէն Յովհաննիսեանն է: Շաբաթ եւ Կիրակի օրերին նախատեսուած են ուշագրաւ ճամբորդութիւններ Հայաստանի պատմա - մշակութային, տեսարժան վայրերով:

Ուսուցիչների չրջանում կը լինեն մրցոյթներ, նրանց Երեւանում սպասում են հաճելի դեռ չատ անակնկալներ:

Դասընթացքների վերջում ՀՀ Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարար Լեւոն Մկրտչեանը նրանց կը չնորհի Կեդրոնի վկայագրերը:

Վերջում նշենք, որ պետական այս ծրագրերին իրենց էական աջակցութիւնն ու նպաստն են բերել Լոս-Անճըլըսաբնակ Պոլսահայերը՝ Պր. Սիմոն Աճըխլաճի չուրջ համախմբուելով, որ նոյնպէս դառնում է հաճելի աւանդոյթ:

«ՍՓԻՒՌՔ»
ԳԻՏԱՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ
ԼՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՌՈՒՄԱՆԱՑԻ ՎՀՈՒԿՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ...

Ռումանացի վհուկները կ'ըմբոստանեն Պուքրէշի իշխանութիւնները որ Միջին դարու վարուելակերպի մը վերադարձած են: Կ'ըմբոստանան լսատեսողական Ազգ. Խորհուրդի որոշումին դէմ, որ կ'արգիլէ իրենց ծանուցում տալ հեռատեսիլէն: «Հաւատաքննութենէն ի վեր հալածուած ենք» կ'ըսէ Ռոտիքա, Ռումանիոյ ամէնէն համբաւաւոր վհուկին ողբացեալ «Մամա Վէրմին»ի աղջիկը: Եկեղեցւոյ եւ փոփերու պատճառաւ է, կը նախանձին մեր կարողութիւններէն: Բայց, կը գրէ «Լը Մոնտ»ի թղթակիցը, Աստուծոյ ծառաներուն վրայ յարձակելէ առաջ, ռումանացի վհուկները պէտք է լուծեն Խորհուրդին դրած արգելքին հարցը: Պիտի հասաքուին եւ երթան տնօրէնը տեսնելու: Ձեն ընդունիր նման պատիժ: Ռումանիոյ քանի մը հազար վհուկները, ծագումով գնչու, մէկ կողմ դրուած չեն: Ընդհակառակն, անոնց մեծ մասը Ռումանիոյ փոխկան «աստղերն» են: Շուրջ տասնեակ մը կայաններէ կը ներկայանան բացատրելու համար իրենց կոչումը: «Ե'ս, Տէզտէմոնա, մօրս եւ մեծ-մօրս կարողութիւններուն ժառանգորդը, յաւելեալ անձնական կարողութեամբ մը, մարդկութեան ունեցած ինը հիւանդութիւնները կը դարմանեմ» կ'ըսէ եւ նման ինքնակենսագրական մը չատ գնահատուած է Ռումանիոյ մէջ: Բայց, կլոր սեղաններէն եւ հարցազրոյցներէն զատ, որոնք մեծ յաջողութիւն կը վայելեն, այլ յայտագիր մըն ալ կայ ոչ պետական Օ-Թի-Վի կայանին վրայ, ուր կը ներկայացնեն իրենց տաղանդը եւ քաջագործութիւնները: Այսպէս է որ Ռումանացիները ծանօթացած են Մարիա Սիմփինայի «Սպիտակ կախարդութեան թագուհին»: Գլխուն վրայ 3 քիլօ կչռող թագով մը, չի վարանիր քարոզչական որեւէ ծանուցումէ խուսափելու՝ «դիտեցէք բնական չափով Յիսուսի սա արձանը: Յովհ. - Պօղոս Բ. Պապն է որ ինծի նուիրեց, բարիք ընելու համար ռումանացի ժողովուրդին»: Վհուկներու հարցը նոր չէ Ռումանիոյ մէջ Չաուչեսկու բռնատէրը եւ կինը մտերիմներն էին «Մամա Վէրմին» որ գուշակած էր եւ իրենց յայտնած թէ բիրտ մահ մը պիտի ունենան:

Լսատեսողական Խորհուրդի որոշումը ծանր հարուած է վհուկներուն համար եւ մանաւանդ իրենց գործառնութեան: Կրցած էին իսկական դղեակներ կառուցանել եւ նորագոյն Մերսէտէսներով չըրջագայիլ: Վհուկները կ'ըսեն թէ իրենց դէմ պատերազմ մը ձախողեցնել պիտի տայ Ռումանիոյ եւրոպական համարկումը:

պարզապէս աղանդի մը հետեւորդները չէն»:

Ջուտ կրօնական դիտանկիւնէն Բրիտանիոյ մէջ կաթողիկէութիւնը սկսած է ազգային անկլիքան եկեղեցիէն աւելի փայլիլ: Թէեւ անկլիքան Բրիտանացիներուն թիւը կը գերազանցէ կաթողիկէներուն թիւը (հինգ բրիտանացիէն մէկը կաթողիկէ է), սակայն Կիրակի օր մը եկեղեցիի մը մէջ չատ աւելի մեծ թիւով կաթողիկէներու կարելի է հանդիպիլ: Կաթողիկէութիւնը ընդունելու ալիքը, որ ծաւալած էր 1990-ական տարիներուն, ցոյց կուտայ, թէ Բրիտանիոյ մէջ կաթողիկէութեան համար նպաստաւոր է նոյն այն անգիջող վարդապետութիւնը, որ հարցեր կը յարուցանէ աշխարհի տարբեր կողմերուն մէջ: Անգլիոյ արդիականացած եկեղեցիին կարգ մը քըննադատները կը վիճին, թէ անկլիքան եկեղեցիին կրօնական «ընդարձակ եկեղեցիի» գաղափարաբանութիւնը պատճառ դարձած է, որ անոր հետեւորդներէն չատերը կրօնական աւանդութիւններու նախապատուութիւն տան:

Եթէ անկլիքանականութիւնը «կաթողիկէ եկեղեցին է Անգլիոյ մէջ», ինչպէս գրած է Թի-Էս-Իլիըթ, ապա կը թուի, թէ բազմաթիւ դաւանափոխներ կը նախընտրեն հետեւիլ Անգլիոյ առաջին եկեղեցիին: Ճոն Փաթէն, որ Մարկարէթ Թաչըրի եւ Ճան Մէյճըրի կառավարութիւններուն մէջ նախարարի պաշտօն վարած է, կ'ըսէ. «Անկլիքան եկեղեցին դժբախտաբար կը կորսնցնէ իր հետեւորդները, որովհետեւ հոգեւոր հարցերու մէջ ցուցաբերած է յստակ ուղղութիւն մը ճշդելու անկարողութիւնը: Եթէ անկլիքան եպիսկոպոսի մը հարցնենք, թէ ի՞նչ կը մտածէ որոշ նիւթի մը մասին, ան կը պատասխանէ. «Գիտէք, մէկ կողմէ այսպէս կը մտածեմ, միւս կողմէ կը կարծեմ, որ...», մինչ ես պիտի ըսէի, «ինծի տուէք մէկ կողմի եպիսկոպոս մը»:

Կաթողիկէութիւնը նոյն պատճառով գրաւիչ դարձաւ բրիտանացի անկլիքաններուն համար: Բրիտանական խորհրդարանի Պահպանողական կուսակցութեան հաւատարիմ ներկայացուցիչ էն Ուայտըմպ կաթողիկէ եկեղեցին կը նախընտրէ անկլիքան եկեղեցիէն: Ան դաւանափոխ եղած է 1993-ին: «Վերջին յարդը, որ կոտրեց ուղտին մէջքը», ինչպէս կ'ըսէ անգլիական առածը, տարի մը առաջ կին կրօնաւորներ ձեռնադրելու անկլիքան եկեղեցիին որոշումն էր: «Ինծի այնպէս կը թուէր, թէ անկլիքան եկեղեցին միշտ հաւատքը կը զոհէր նորաձեւութեան սիրոյն, ուխտը՝ փոխ զիջումի, վարդապետութիւնը՝ կասկածի: Իմ տեսակէտս այն է, թէ եկեղեցին առաջնորդող դեր պէտք է ունենայ եւ ոչ թէ հետեւի»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԸ.
ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՂՋԻԿԸ

- Լաւ ուրեմն, թո'ղ ամէն մէկը հինգական հազար ոսկի վճարէ, այն ատեն խնդիրը կը փակենք:

- Հի՞նգ հազար, չափազանց չէ՞, - ըսաւ Արիֆ էֆէնտի:

- Անկէ պակաս չըլլար, իրենց եւ իրենց ընտանիքին կեանքը փրկելու համար այդչափ դրամը չա՞տ է:

- Երթամ իրենց հաղորդեմ, - ըսաւ Արիֆ էֆէնտի, - ձեր ըսածները:

- Եթէ հինգ հազարը չափազանց գըտնեն, կրնաս քիչ մը զեղչ ընել:

- Շատ աղէկ:

Արիֆ էֆէնտի գնաց գտաւ երկու գործանատէրները եւ անոնց հաղորդեց իր տեսակցութեան արդիւնքը:

Երկու Հայերը չափազանց գտան պահանջուած փրկագինը եւ յայտնեցին որ երեքական հազար ոսկի տալու տրամադիր են, բայց ո'չ աւելի:

Էչրաֆը վերադարձաւ կառավարչին քով եւ յայտնեց գործարանատէրներուն տրամադրութիւնը:

- Գացէ'ք դրամները բերէք, - պատասխանեց կառավարիչը լակոնաբար:

Եւ խեղճերը ստիպուեցան վճարել վեց հազար ոսկին եւ իրենց մորթը փրկել:

Դրամները առնելէ ետքը կառավարիչը ըսաւ ինքնին.

«Հիմա սա Ասատիկէն ալ ազատինք»:

Եւ զայն իր քով բերել տուաւ:

- Պատրաստուէ', վաղը առտու ճամբայ պիտի ելլես, - ըսաւ:

Ասատիկ, որ կը կարծէր, թէ ըստ իր խոստումին՝ կառավարիչը զինքը Թարսուս պիտի ղրկէր, ուր ազատօրէն պիտի կրնար ապրիլ, չնորհակալութիւն յայտնեց եւ ըսաւ.

- Կը յուսամ, որ Թարսուսի մէջ ձեզի պիտի կրնամ օգտակար ըլլալ:

- Թարսուս պիտի չերթաս, - պատասխանեց կառավարիչը:

- Ուրեմն ո՞ւր պիտի երթամ:

- Անկէ ուղղակի Օսմանիէ, անկէ Իսլահիէ ու անկէ ալ Տէր Զօր:

- Տէր Զօ՞ր, - գոչեց Ասատիկ դողահար:

- Այո', դժբախտաբար այնպէս հրահանգ եկած է:

- Ո՞ւր տեղէն է հրահանգը:

- Ուղղակի Ներքին գործերու Նախարարութենէն:

- Կրնա՞մ տեսնել այդ հրահանգը:

- Ո'չ, պէտք չունիմ քեզի ցոյց տալու:

- Բայց ես բոլորովին անմեղ եմ, որեւէ յանցանք չեմ գործած, ընդհակառակն, ծառայութիւններ մատուցած եմ կառավարութեան, ի՞նչպէս գիս Տէր Զօր կ'աքսորեն:

- Ձեմ գիտեր, բայց հրահանգը այնպէս է:

- Հապա ձեր խոստո՞ւմը:

- Իմ խոստումս նշանակութիւն չունի Ներքին գործերու Նախարարութեան հրամանին քով:

Հետեւեալ առտու կանուխ Ասատիկ, ոստիկանի մը հսկողութեան ներքեւ եւ ձեռնակապով ճամբայ կը հանուէր դէպի Թարսուս, հոնկէ ալ Օսմանիէ ղրկուելու համար:

ԳԼՈՒԽ Ծ.
ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

Արփիկ Մուսպահեաճեան, որ ինչպէս ընթերցողները կը յիշեն, Գոնիայէն Պոլիս բերուած եւ բանտարկուած էր, քանի մը չաբաթ ետքը ներկայացաւ պատերազմական ատեան եւ մէկ քանի դատավարութենէ ետքը ազատ արձակուեցաւ, որովհետեւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն ո'չ մէկը ապացուցուեցաւ:

Բանտէն ելլելէն երկու չաբաթ ետքը Արփիկ, խռոված կերպարանքով մը, եկաւ «Վերջին լուր»ի խմբագրատունը, ուր Վահան Թօչիկեան առանձին նստած թերթին փորձերը կը սրբագրէր:

Արփիկ յոգնած ձեւով մը նստաւ աթոռին վրայ, գրպանէն թաշկինակ մը հանեց եւ սկսաւ քրտնաթոր ճակատը սրբել, յետոյ ըսաւ խորհրդաւոր ձեւով մը.

- Կացութիւնը չատ ծանրակշիռ է:

- Արդէն ե՞րբ ծանրակշիռ չէ եղած, - պատասխանեց Թօչիկեան:

- Նոր բաներ կան:

- Ի՞նչ է, տեսնենք, այդ նորութիւնները:

- Գերմանական յաջողութիւնները նորէն սիրտ տուած են Թուրքերուն՝ նոր հալածանքներու սկսելու Հայոց դէմ:

- Հալածանքը արդէն չէ դադրած:

- Պոլսոյ Հայերը տեղահան ընելու խընդիրը դարձեալ լրջօրէն սեղանի վրայ դրուած է:

(Շար. 282)

Զաւակները՝
Միհրան – Ռոլան եւ Անն Դաւիթեան,
Դաւիթ – Իվ եւ Մարիան Դաւիթեան,
Թոռներն ու ծոռները
Էլմայեան, Պահրի Սէֆէրեան եւ Պա–
պայեան ընտանիքները
ցաւով կը ծանուցանեն

ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 7–ին, Մէօտոն, 101 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Օգոստ. 13, ժամը 10·30–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ–Լա–Շէզի գերեզմանատունը, ժամը 12–ին:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:
Փոխան ծաղիկի նուէրներ ընել Թարգմանչաց դպրոցին
19, sentier des Epinettes,
92130 Issy les Moulineaux

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

49, rue Marie-Thérèse, 1210 Bruxelles
37bis, rue Massenet, 92310 Sèvres

(Շար. Ա. էջէն)

տեսութիւնը եւ չազդէ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն ԷՖ – ԷՄ – Ի–ի եւ Համաշխարհային Դրամատան հետ, ոչ մէկ մտահոգութիւն կայ այդ ուղղութեամբ: Տէրվիշ յուսալքուած էր քաղաքական դասակարգի մը կաշառակերութենէն, բոլորովին խզուած երկրին իրականութենէն: Յայտարարած է որ Թուրքիա զօրաւոր կառավարութեան մը կարիքն ունի ընտրութիւններէն ետք, դժուար օրեր անցուցած է եւ ատոր շնորհիւ պէտք է կարենայ դիմագրաւել խոչընդոտները:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՔՆէսէթէն (Խորհրդարան) հրաժարած աշխատաւորական երեսփոխանը՝ Շլոմօ պէն Ամի հարցազրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (Օգոստոս 12) ուր, նախ կը շեշտէ որ միշտ դէմ եղած է աշխատաւորականներու ներկայութեան կառավարութեան մէջ, դէմ է Շարոնի վարած քաղաքականութեան: Այս կառավարութիւնը, կ՚ըսէ, չէ հասկցած որ զինուորական լուծում չկայ, ոչ ալ ճար մը պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ, պատասխանը միայն քաղաքական կրնայ ըլլալ:

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԻՆ ջերմացումը պատճառ կը նկատուի եղանակին իրարանցումին աշխարհի ամէն կողմը: 58 մեռեալ կար Սեւ Ծովու ափին ողողումներու հետեւանքով, մեռեալներ կան Հիւսիսային Գորէա նոյն պատճառով, տեղատարափ անձրեւներ եւ ողողումներ աւեր գործած են Ռումանիա, Աւստրիա, Գերմանիա, Հիւսիսային Իտալիա, Ջինաստան, Նեփալ: Մեռեալներու ընդհանուր թիւը 150–ը անցած էր Օգոստոս 12–ին:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՊՐԱԿԱՆ Ատեան մը, Օգոստոս 8–ին, վեց ամսուան բանտարկութեան դատապարտած է ընդդիմադիր «Աֆրիքա» օրաթերթին խմբագրապետը եւ մէկ աշխատակիցը, որոնք խնդրոյ առարկայ ըրած էին Թուրք Կիպրացի ղեկավարը՝ Ռ. Տէնքթաշ: Հարցը կը վերաբերի 1999 Յուլիսին հրատարակուած յօդուածի մը որ կը քննադատէր Տէնքթաշը: Երկու լրագրողները՝ Սէնէր Լէվէնթ եւ Մեմտուհ Էնէր անմիջապէս ձերբակալուած են: Թերթը 30 հազար Եւրօ տուգանքի ալ դատապարտուած է: «Աֆրիքա» նախապէս կը կոչուէր «Աւրուփա» (Եւրոպա) մինչ քննադատական դիրք ունեցած է Տէնքթաշի եւ Թուրքիոյ նկատմամբ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ աւելի քան 60 նաւերով, 30 օդանաւերով ու տասը հազար հոգիով Օգոստոս 8–ին Կասպեան ծովուն մէջ ձեռնարկած է ծովային ռազմափորձերու որոնք մեծագոյնն են 1991ին Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ի վեր կատարուածներուն: Ռազմափորձերուն մասնակցած են ազրպէյճանցի ու ղազախ զինուորներ ալ: Տասնըհինգօրեայ ռազմափորձերը քարիւղով հարուստ այդ շրջանին մէջ ռուսական ներկայութեան շեշտում կը նկատուին: Թեհրան եւս փափաք յայտնած է մասնակցելու, սակայն,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

77ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԷՕՅԼԻ. – Տիկին Սիլվի Գույումճեան 45 Եւրօ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿՈՒՍԻՆ
ժամը 11–ին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի
Կաթողիկէ Հայոց

Հայրապետական պատարագէն ետք՝ տեղի կ՚ունենայ Խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Վարդավառ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 – 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10–ին
Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:
Հեռաձայն. –
04 – 91 – 77 – 84 – 70

Մոսկուա պատասխանած է որ միայն դէտեր կ՚ընդունի:

ՃԱԼԱԼԱՊԱՏԻ (Աֆղանիստան) մէջ պայթում մը ամբողջովին քարուքանդ ըրած է աֆղանական ոչ կառավարական կազմակերպութեան մը տեղւոյն կեդրոնատեղին: 30 մեռեալ կար եւ 100 վիրաւոր որոնց 54–ը ծանր վիճակի մէջ էին: Իշխանութիւնները ահաբեկչական արարք մը կը նկատէին եւ չորս կասկածելիներ ձերբակալուած էին, որոնք մաս կը կազմեն ԱՔԼԻԻ–ի (չինարարական աֆղան միաւոր մը) որ հիմնուած է Խորհրդային Միութեան դէմ «Սրբազան պատերազմի» ատեն Ամերիկացիներուն դրամով: Յետագային, հաստատուեցաւ թէ սակայն կրնայ արկած ըլլալ:

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ Նախագահը որ ծանօթ է աշխարհին իր մենատիրական արարքներով, չէ գոհացած «ցկեանս նախագահ» հռչակուելով ու իր մակդիրով փոխարինած է տարուան առաջին ամսուան անունը, զայն կոչելով «Թիւրքմէնպաշի»: Տարուան միւս ամիսներուն ալ տուած է իր հարազատներուն անունները…:

ՄԱՏԱԿԱՍԿԱՐԻ ՄԷՋ, 400 հոգի մեռած է դումի (կռիփ) համաճարակէ մը եւ 5000 հոգի ալ վարակուած են: Փաստէօր հիմնարկին կատարած քննութիւնները կը հաստատեն որ ծանօթ վիրուս մըն է:

ՏԻՏԻԷ ՇԻՒԼԷՐ, ԷՌ–ՓԷ–ԷՌ–ի նախկին անդրեալ, որ քննութեան տակ առնուած էր Օ–ՏԸ–ՍԷՆ–ի ԱՇ–ԷԼ–ԷՄ–ներու հարցին մէջ եւ պայմանադրական ազատութիւն կը վայելէր Մարտ 1–էն ի վեր, Սէն – Տոմէնկ արձակուրդի գացած է, հակառակ անոր որ դատական հսկողութեան տակ էր, ինչ որ կ՚արգիլէր իրեն Ֆրանսայի հողամասէն հեռանալ: Ըստ իր փաստաբանին, անբնական ոչինչ կայ, դատաւորը վստահութիւն ունեցած է եւ, սկզբունքով, պէտք է վերադառնայ Սեպտեմբեր 15–ին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18
ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԻՐՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Պատարագի աւարտին խաղող կ՚օրհնուի:

ԾԱՆՕԹ.– Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 19
Բ. ՕՐ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:
Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Ժամերգութիւն, ժամը 9·30–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:
Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն:

ԾԱՆՕԹ.– Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 18, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, կը մատուցուի Հանդիսաւոր պատարագ:
Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9–ին:
Պատարագ ժամը 10·30–ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18
Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:
Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:

***

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18
Առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը՝ 8·30–ին:
Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9·45–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԵՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԽԱՂՈՂՈՅ» աւանդական արարողութիւնը:
Անոնք որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, թող հաճին տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը:
Հեռաձայն. – 04 91 77 84 70

***

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18
Պատարագ ժամը 10–ին:
Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն ժամը 11·45–ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԷՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Խաղողի, կամ փոխան խաղողի նուէրները կարելի է ընել թաղականութեան անդամներուն կամ Տէր Հօր մօտ:

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— 10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean
célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN
— A partir de 12 heures 30 :
Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ 04. 94. 19. 51. 50

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 14
MERCREDI
14 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.492 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.492

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 12 / 13)

ԼՂՀ

ԱՌԱՋԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Օգոս. 12-ին ներկայացնելով ընտրութեան նախնական արդիւնքները, Կեդր. ընտրական յանձնաժողովի նախագահ Սերգէյ Դաւիթեան ըսած է թէ 64.776 հոգի մասնակցած է ընտրութեան, ինչ որ կը նշանակէ ընտրողներու 75.8 տոկոսը: Վերջնական տուեալները կը հրապարակուին ընտրութենէն 72 ժամ յետոյ, եթէ դիմումներ, բողոքներ չըլլան: Իսկ նոր ընտրուած նախագահը իր պաշտօնը կը ստանձնէ 10 օր յետոյ:

Մինչ այդ, արդէն Օգոստոս 12-ին Գարեգին Բ. Կաթողիկոս եւ Նախագահ Ռ. Քոչարեան շնորհաւորական ուղերձներ յղած են Ա. Ղուկասեանի, պաշտօնավարութեան նոր շրջանին համար յաջողութիւն մաղթելով: Շնորհաւորական գիր մըն ալ ղրկած է Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը:

***

Ա. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – Հ. ԱԼԻԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

ԼՂՀ նախագահը Ա. Ղուկասեան մեծ ակնկալութիւններ չունի Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն Օգոստոս 14-ի հանդիպումէն: Իր համոզումով՝ Հ. Ալիեւ այլեւս չի կրնար չինիչ մօտեցում ցոյց տալ ու նպաստել խնդրին կարգաւորման: Ան չէ բացառած լուծումին երկար ատեն ձգձգումը, եթէ այսօրուան ձեւով շարունակուի:

Ա. Ղուկասեանի արժեւորումով՝ կարգաւորման աւելի փոխզիջական տարբերակը ամբողջականն է որով կը լուծուին բոլոր հարցերը. թէ՛ ԼՂ կարգավիճակը, թէ՛ տարածքներու, թէ՛ գաղթականներու: «Ղարաբաղը պատրաստ է ինչ որ բան զիջելու, բայց դա պէտք է արուի բանակցութիւնների սեղանի շուրջ, ինչը կախուած է լինելու Ադրբեջանի զիջումներից» ըսած է ան: Ա. Ղուկասեան բացառած է ԼՂՀ անկախութենէն զիջելու հեռանկարը:

***

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԻՏԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԼՂՀ նախագահական ընտրութեան որպէս դիտ ներկայ գտնուած են ԱՄՆ-ու Գոնկրէսի հայկական հարցերով զբաղող յանձնախումբի նախագահներէն Ֆ. Փալոուն եւ Գոնկրէսի անդամ Լ. Տոկէթ: Առաջինը ըսած է թէ կ'աշխատին որպէսզի միջազգային կառոյցներ ուշադրութիւն դարձնեն Լեռնային Ղարաբաղին, ներդրումներ ըլլան, քանի որ Ղարաբաղը կայուն պետութիւն ըլլալու բոլոր առողջները ունի: Լ. Տոկէթ ալ նախագահական ընտրութիւնը նկատած է ժողովրդավարութեան չափանիշ, խոկ դատապարտող յայտարարութիւնները՝ կարգաւորման ընթացքին չազդելու բծախնդրութիւն:

***

ԱԼԻԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԻ ՓԱՓԱՔԻՐ

Օգոստոս 14-ին Հայաստանի նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ տեսակցելու համար Նախիջեւան մեկնումին նախօրեակին նախագահ Հ. Ալիեւ յայտարարած է թէ հայեւադրբէջանական բաժանման գիծին վրայ առանձին միջադէպեր արդէլք չեն հրադադարին եւ 1994-էն ի վեր պահպանուած այդ վիճակը աննախընթաց է համաշխարհային կիրարկութեան մէջ: Ութ տարուան հրադադարը ան նկատած է ապացոյց որ կողմերը բաւարար կամքի տէր են այդ կացութիւնը պահպանելու:

Ալիեւ ըսած է թէ կը ձգտի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման: Պատերազմ չի փափաքիր, որպէսզի արիւն չթափի, երիտասարդներ չզոհուին:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Լը Մոնտ» (Օգոս. 13) «ԱԴՐԲԵՋԱՆ» խորագրին տակ էր, որ չորս տողով կը հաղորդէր Արցախի նախագահական ընտրութեան արդիւնքը: Կը գրէր՝ Լեռնային Ղարաբաղի ընտրողները, կիրակի, Օգոստոս 11-ին, վերընտրեցին նախագահ Արկադի Ղուկասեանը ձայներու 88,4%-ով: Այս քուէարկութիւնը ապօրինի նկատուած է միջազգային հասարակութեան կողմէ, որ չի ճանչնար այս հողաշերտին անկախութիւնը:

«Ֆիկարօ», Օգոստոս 13-ի իր թիւին մէջ, լուրը կուտար «Լեռնային Ղարաբաղ, Ղուկասեան վերընտրուած «նախագահ»» խորագրին տակ: Կը գրէր թէ Ա. Ղուկասեան վերընտրուած է, հինգ տարուան համար, «նախագահ» մեծամասնութեամբ Հայերէ բնակուած ազրպէյճանական Լ. Ղարաբաղի անջատողական շրջանին: Ստացած է ձայներու 89%-ը, մինչ իր գլխաւոր մրցակիցը՝ Արթուր Թովմասեան կը ստանար 7,7%: Եթէ, կ'աւելցնէ թերթը, նախկին դիւանագէտ Ճէյմս Հուփըր, ղեկավարը ամերիկացի անկախ դիտերու պատուիրակութեան մը, յայտարարած է որ «ընտրութիւնները կատարուեցան ազատ, ժողովրդավար եւ թափանցիկ ձեւով», Եւրոպական Միութիւնը, իր կարգին, նշած է որ «օրինաւոր չի նկատեր» Ղարաբաղի քուէարկութիւնը:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Է. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Գիւմրեցի կոփամարտիկ Էտկար Մանուկեան Լվովի մէջ աւարտած կոփամարտի Եւրոպայի պատանեկան առաջնութեան շահած է Եւրոպայի ախոյենութիւնը: 54 քկ. դասակարգի մարզիկը եզրափակիչ փուլին յաղթած է Ռուսաստանի ներկայացուցիչ նախկին երեւանցի Եդուարդ Համբարձումեանի: Նոյն առաջնութեան պրոնզէ մետալի արժանացած են վանաձորցի Սամուէլ Մաթեւոսեան (67 քկ.) եւ երեւանցի Վարդան Գասպարեան (71 քկ.): Հայաստանի 9 կոփամարտիկներէն ութը դասուած են առաջին հնգեակին մէջ: Այս արդիւնքներով խումբը 35 մասնակիցներու չորրորդ տեղը գրաւած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ բնագաւառին մէջ կատարուած գիւտ մը նորանոր հորիզոններ կը բանայ գիտութեան առջեւ, յատկապէս կարգ մը հիւանդութիւններու բուժումին ուղղութեամբ: Գիտնականներ յայտնաբերած են որ կարելի է ծի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, «Յառաջ», ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ, լոյս չի տեսներ Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի, եւ Ուրբաթ (Օգոստոս 15-ի, 16-ի և 17/18-ի թիւեր): Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի, Օգոստոս 20:

A L'ATTENTION DE NOS LECTEURS

A l'occasion de la fête de l'Assomption, «Haratch», exceptionnellement ne paraîtra pas les mercredi, jeudi et vendredi, datés des 15, 16 et 17/18 août. Notre prochain numéro paraîtra le lundi 19 août, daté du 20.

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION» (13 août)

Aznavour et sa «mamma», rescapée du génocide arménien

TERRE ET MERE

«J'AI HERITE DE LA DOULEUR DE MA MERE ET DE L'OPTIMISME DE MON PERE»

ԿԸՍԷ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԸ

Թերթը ամբողջ էջ մը նուիրած է Շառլ Ազնաւուրի, լուսանցքի վրայ կը յիշէ թուականներ՝ 1924 Մայիս, ծնունդ Փարիզ, 1953 կը յայտնուի Ալհամբրա, 1960 կը դարձնէ «Tirez sur le pianiste»ը Ֆ. Թրիւֆոյի, 1963 համերգ մը կուտայ Գառնըկի Հոլ, մայրը կը մեռնի, 1965 Լա Պոհէմ, 1971 «Մուրիռ տ'էմէ», 1988 Հայաստանի երկրաշարժը եւ «Ազնաւուր Հայաստանի համար» շարժումը, 1991 «Տիւօ Շօ» Լիզա Մինէլլիի հետ, 2000 վերջին շրջապտոյտ, 2002 Աթոմ Եղոյեանի «Արարատ»ը:

Էջին կեդրոնը կայ շատ տպաւորիչ նըկար մը, որու խորը կը գուշակուի մայրը Քնար Ազնաւուրը, երիտասարդ, հաւանաբար 16 տարեկանին Պոլիս: Երկար յօդուածին մէջ կը խօսուի անոր մասին, որմէ Շ. Ազնաւուր ժառանգած է կարճ հասակը, սեւ յօնքերը: Շ. Ազնաւուր համակարգիչի շնորհիւ վերարտադրած է պատկերը, կէտ առ կէտ, իր գործիքին վրայ: Մայրը սովորութիւն ունէր կենալու պահարանին առջեւ աչքերուն խորը նայելու ու արցունքները կը թափէին լռութեան մէջ: «Ինծի համար, կ'ըսէ Ազնաւուր, լացող կինն էր: Հայրս չճանչցաւ այդ ամէնը»: «Այդ ամէնը» կը գրէ լրագրողը՝ Ժիւտիթ Փերինեօն, կը նշանակէ ցեղասպանութիւնը: Անունը Քնար էր, ծնած Հայ, 1902-ին, Թուրքիա: Ընտանիքը բնաջընջուած էր Թուրքերուն կողմէ 1915-ին, այն օրը, երբ ինք եւ մեծ մայրը գիւղը չէին: Վերապրող մը եղաւ որ իր մեռելները կը ցուցադրէր շրջանակներու մէջ եւ լռութեամբ կը յիշէր: Աւելի մօրը կողմէ, քան հօրը որ Վրաստանէն կուգար, Ազնաւուր ծնեալ Ազնաւուրեան, հայ է: Մարդ մը որ, քանի մը շաբաթ առաջ, ԺԳ. դարու հայկական ձեռագիր մը կը գնէր աճուրդով Երեւանի Մատենադարանը ղրկելու համար: Աթոմ Եղոյեանի ֆիլմին մէկ անձնաւորութիւնը, որպէսզի վերջնապէս ճանչցուի ցեղասպանութիւնը, պատմութիւնը լուսանկարի մը, ուր կան մայր ու զաւակ սպանդէն առաջ, երբ մայրը կ'իյնայ Թուրք սպայի մը ձեռքը, որ զայն կը ցուցադրէ գոռալով՝ «Հե՛տք մը կ'ուզէք ձգել»: Այո, մօրը հետքը: Ազնաւուր կ'ուզէ հետք մը ձգել: Ազնաւուր այսօր, 78 տարեկան է, տարեց մարդ մըն է, քիչ մը խուլ եւ անհամբեր:

Կ'ոգեկոչուին անցեալի օրեր, ԺԱՖ-ի երգչախումբը, ուր Մէօսիէօ լը Փրէնսի փոքրիկ յարկաբաժինը, Սէնժէր մեքենան եւ այլ հին յիշատակներ: Ազնաւուր առաւելաբար մայրը կ'ոգեկոչէ, մեռած 60 տարեկանին, Մոսկուա, երբ ինք Նիւ-Եորք էր: Կը խօսի նաեւ հօրը մասին, որ կը ճաշէր յունա-հայկական Տիամանթէյի ճաշարանը:

Վերջաւորութեան, լրագրողուհին կը յայտնէ որ ժամանակը եկած է իրեն համար իր կենսագրութիւնը հրապարակելու: Գիրքը լոյս կը տեսնէ գալ տարի:

***

Այս յօդուածը առաջինն է շարքի մը «Une photo pour mémoire» (1/5) որու ձեռնարկած է թերթը շաբթուան մը երկայնքին, ներկայացնելով դիմանկարը անձնաւորութեան մը զինքը տպաւորած պատկերի մը ընդմէջէն:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ Ս. ԿԻՐԱԿՈՍԸ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԵԼՈՒ

Տիգրանակերտի Ս. Կիրակոս Եկեղեցին որ վերջին տարիներուն բազմաթիւ անգամներ իր անմխիթար վիճակով նիւթ եղած էր Պոլսոյ հայ մամուլին, մաքրուած է ու պատրաստ՝ վերանորոգուելու: Անցեալ տարի Արամ Եպիսկ. Աթէշեանի գլխաւորութեամբ կազմուած մարմին մը հետեւած է մաքրութեան աշխատանքներուն որոնց շնորհիւ տանիքը կքած եկեղեցիէն 770 բեռնատար թափօն հանուած է: Այդ աշխատանքները կատարուած են Տիգրանակերտի հնագիտութեան թանգարանին եւ տեղական վաքըֆի մը հսկողութեան տակ:

«Ակօս» շաբաթաթերթը (Օգոստոս 9) լուրը տալով կը տեղեկացնէ թէ արդէն պատրաստ է վերանորոգութեան յատակագիծը ու եթէ հարկաւոր պիւտճէն գտնուի, վերանորոգումը կ'աւարտի տարիէ մը:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻՆ ԴԷՄ ԴԱՏԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

Մարդկային Իրաւունքներու Միութեան Պոլսոյ մասնաճիւղը դատական հետապնդումի դիմում կատարած է «Ազգայնական շարժում» կուսակցութեան Նոյն քաղաքի երեսփոխան Մէհմէտ Կիւլի դէմ: Ան Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ փոքրամասնութիւններու վաքըֆներուն վերաբերող օրինագիծին քննարկումին ընթացքին դէմ արտայայտուած էր նախատեսուած սրբագրութեան, պնդելով թէ պէտք չէր կալուածի տիրանալու իրաւունքը վերստին տալ հայ, յոյն, ասորի, կամ հրեայ համայնքներուն: Իր ժխտական դիրքն ալ բացատրած էր անով որ այդ համայնքները «Թուրքի ու իսլամութեան թշնամի են»:

Մարդկային Իրաւունքներու Միութեան պատասխանատուները ցեղապաշտական արտայայտութիւն որակելով Մ. Կիւլի անպարգական վերագրումները, պահանջած են որ հետաքննութիւն բացուի անոր դէմ:

ԻՆՉԵ՞Ր Կ'ԸՍԷՐ ԶՕՊԱՆԵԱՆ ԿԷՍ ԴԱՐ ԱՌԱՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. _ Պր. Զօպանեան, անձնական հարցում մը. ի՞նչ կը խորհիք Բիւզանդ Թօփալեանի մշակած ներկայ գրականութեան մասին:

Պ. _ Չեմ ծածկեր որ շատ չեմ սիրեր այդ ժանրը գրականութիւն: Ատոր ֆրանսական մուտքն ալ չեմ սիրեր:

Հ. _ Ան որ վալերիականացածն է...

Պ. _ Ես ատոր կ'ըսեմ ուղեղի ճանկռտուք: Մինակ ան չէ, հիմա, խեղճ Շահան Շահնուրը որ հիւանդ է, ելեր է այս տեսակ խենթ ու խելառ բաներ կը գրէ գաղիերէն եւ մրցանակ ալ առեր է: Աղէ՛կ, թան միէօ: Բայց իր լաւագոյն գործերը ատոնք չեն:

Հ. _ Ինք ի՞նչ վիճակի մէջ է հիմա:

Պ. _ Չեմ գիտեր: Ցարաբերութիւնը բոլորովին խզած է ինծի հետ: Ի՞նչ կ'ընէ, ո՞վ կ'օգնէ իրեն, ան ալ չեմ գիտեր:

Հ. _ Պր. Զօպանեան անձնապէս դուք իրեն հետ խնդիրներ ունեցեր էք. գրակա՞ն խնդիրներ էին, թէ արտագրական:

Պ. _ Այսինքն, ինքը «Ապագայ»ն իրեն օրկանը դարձուց, ես ալ շատ նեղացայ իրեն ալ, խմբագիրին ալ... ո՞վ էր այն ատենը, հիմա քաշուած է, յայտնի անուն մըն է. իմ յոբելեանիս պրոշիւրն ալ ինքը գրած էր, բայց ետքէն անհամցաւ: Գ_ով անուն մըն էր: Եղան խենթ բաներ հրատարակեցին: Օրինակի համար Ռուբէն Զարդարեանին «Գամբռը» տպած էին, ատոր դէմ ելաւ Շահան Շահնուրը խենթ ու խելառ բան մը գրեց:

Հ. _ Օրինակի համար Նարեկի մասին բանծները...

Պ. _ Նարեկի մասին բիւֆիւրներո՛վ լեցուն. բիւֆիւրո՛վ: «Նարեկացին սըրիկայ մըն է» կ'ըսէ. խե՛նթ...: Անկէ «Հայոց քիթիփոս Աստուածը», ասանկ բաներ գրած է: Արհամարհելի ատաւածը...:

Հ. _ Անձնապէս իր զուտ գրական գործերո՞ւն մասին է ձեր դիրքաւորումը թէ միայն հրապարակագրութեան մասին:

Պ. _ Չէ, իր գրական գործերուն մէջ տաղանդ կայ: Բայց այդ տաղանդն ալ նորէն ժխտական թիփեր մէջտեղ դրած է ընդհանրապէս: Հիմա, ելաւ այդ «Գամբռ»ին վրայ գրեց եւ անանկ մը ըրաւ որ Ռ. Զարդարեան ատիկա գրած է Պոլսեցիները ծաղրելու համար: Պոլսեցիները կ'ըլլան պզտիկ շուները որ գամբռը երբոր գաւառէն կուգայ, անոր դէմ կը յարձակին որպէսզի անիկա վախցնեն: Խե՛նթ բաներ են. ատանկ բան չկայ: Ռ. Զարդարեանին գրածը գեղեցիկ էջ մըն է. իրաւցնէ բնութեան գաւակ խոշոր անասուն մը կուգայ, պզտիկները վրան կ'ելլան, կը պոռան, կը կանչեն: Ատոր մէջ պոլսեցիի, գաւառացիի խնդիր չկայ:

Հ. _ Ներողութիւն, ատոր մէջ ինք կուսակցական հաշիւ ալ կը տեսնէր:

Պ. _ Ա՛տ ալ սխալ է: Արդէն գաւառը Պոլիսին դէմ հանելը բոլորովին սխալ, ապուշ բան մըն է: Բանն ալ, էտիրնէ մէկը կար, ի՞նչ էր անունը... ան ալ այդ ուղղութեան կը հետեւէր և շատ սխալ էր:

Հ. _ Արտաշէս Յարութիւնեանը...

Պ. _ Արտաշէս Յարութիւնեան: Նախ ինքը՝ «ես գաւառացի եմ» կ'ըսէ: Ի՞նչ գաւառ է էտիրնէն. Հայաստան չէ: Պոլսի հայութիւնը ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանի ամէնէն ձեռներէց, ամէնէն տաղանդաւոր մարդիկն են որ եկած են այնտեղ: Որովհետեւ չէին կրնար իրենց բոլոր կարողութիւնները Խարբերդի, Մուշի մէջ զարգացնել: Պոլիս գալով ֆրանսական ազդեցութեան ալ ենթարկուած են, օգտուած են ատկէ: Պոլսոյ հայութիւնը մեծ դեր կատարած է: Անոնք որ ատոր դէմ կը խօսին, ապուշներ են:

Հ. _ Ի՞նչ է ձեր տպաւորութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայութեան մասին:

Պ. _ Տպաւորութիւնս լաւ է: Նախ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին հարցուցէք. ի՛նչ էին եւ ի՛նչ եղեր են այսօր: Ես կը նախանձիմ շիտակը: Մանաւանդ Պէյրութ. հոյակապ, մեծ քաղաք մը եղած է:

Հ. _ Ե՞րբ այցելած էք Պէյրութ:

Պ. _ Հիմա հոնկէ կուգամ:

Ց. _ Չէ՛, ատկէ առաջ:

Պ. _ Ատկէ առաջ, 1921_ին: Այն ատեն խեղճ ու կրակ քաղաք մըն էր:

Հ. _ Հալէպէն ալ անցա՞ք այն ատեն:

Պ. _ Չէ, չեմ անցած: Պէյրութ ալ գացի նէ, որովհետեւ Ժենեռալ Կուրոն հոն էր. իր սիէժը հոն էր: Եւ ես ազգային պատուիրակութեան կողմէ ղրկուած էի, աշխատելու համար որ չպարպեն Կիլիկիան: Բայց, նորէն պարպեցին:

Հ. _ Ի՞նչ ծրագրած էք ընել Փարիզ վերադարձին:

Պ. _ Ծրագիր շատ ունիմ. հիմա ո՞ր մէկը ըսեմ ձեզի. շարունակել ինչ որ ըրած եմ 50 տարիէ ի վեր: Բայց դրամ պէտք է:

Հ. _ Գ. Կիւլպէնկեանի մասին ի՞նչ խօսեցաք:

Պ. _ Գ. Կիւլպէնկեանին պատմութիւնը պատմեմ ձեզի: Ատենով անիկա Փարիզ կը բնակէր եւ շատ բարեկամ էի հետը: Տունը երբոր երթայի, շատ պատիւով կ'ընդունէր: Երբոր «Roseraie d'Arménie» գործիս առաջին հատորը լոյս տեսաւ, իրեն օրինակ մը ղրկեցի: Ինքը այդ գիրքին գինը վճարեց իսկոյն եւ շատ սիրուն նամակ մը գրեց ինծի, ֆրանսերէն, որուն մէջ իր հիացումը կը յայտնէր, ըսելով՝ հոյակապ գործ է, սանկ է, նանկ է: Այն ատեն ես ալ ըսի որ այս մարդը կարելի է երկրորդ հատորին ծախքերը ինքը ընէ: Որովհետեւ առաջին հատորն ալ մեծ դժուարութեամբ կրցայ հրատարակել: Եւ ատոր մէջ ինծի օգնեց Մոստիչեանը որ Կեդրոնականի մեր երկրորդ տնօրէնն եղած է: Ջերազը գնաց Լոնտոն, Մոստիչեանը եկաւ:

Երկրորդ հատորը պատրաստեցի, ձեռագիրը ամբողջապէս վերջացուցի եւ տպարան ղրկեցի: Ֆրանսական մեծ տըպարն մըն էր, հարցնելու որ այս ձեռագիրը 150 _ 200 պատկերով, քանի՞ով կ'ըլլայ: Մարդիկը ինծի տըվի մը ղրկեցին, մանրամասն էթիւտ ընելէ ետքը որ 25 հազար ֆրանք կ'ընէ: Ան ժամանակ 25 հազար ֆրանքը մեծ արժէք ունէր, բայց Կիւլպէնկեանին համար ի՞նչ էր որ: Գրեցի իրեն թէ նոր գիրք մը գրած եմ որ աւելի ընդարձակ պարունակութիւն ունի եւ պատկերներով մէկտեղ 25 հազար ֆրանք պէտք է: Ըսի որ շատ շնորհակալ կ'ըլլամ եթէ այդ գումարը դուք հաճիք նուիրել, որպէսզի նորէն տասը հոգիի դիմելու չստիպուիմ: Ասիկա գըրիչը առաւ, ինծի նամակ մը գրեց որ օ՛, չեմ կրնար, ատիկա շատ խոշոր գումար է, գաղափար չունիք թէ ինչպէ՛ս աշխարհի ամէն կողմէն ինծի կը դիմեն, անկարելի բան է, եւ այլն: Կ'ըսէր. «Ես 2500 ֆրանք կուտամ, մնացածը ուրիշներէ ճարեցէք»: Ա՛ս է Կիւլպէնկեանը:

. . . .

Հ. _ Պր. Զօպանեան, ի՞նչ կը խորհիք Աբեղեանի նոր ուղղագրութեան մասին:

Պ. _ Այլանդա՛կ բան է: Այլանդա՛կ: Ես ատոր դէմ շատ բան գրած եմ հրապարակաւ: Երբոր Հայաստան գացի երկրորդ անգամին, Աբեղեանին հետ շատ տաք վիճաբանութիւն մը ունեցայ: «Ի՞նչպէս դուք ըրիք այս խայտառակութիւնը» ըսի: Գիտէ՞ք, ի՛նչ ըսաւ. «Պր. Զօպանեան, ըսաւ, կառավարութիւնը ինձ կանչեց, հարցուց որ մի բան կա՞յ փոխելիք: Ի՞նչպէս կարող էի հակառակ ասել»: Ինչո՞ւ հակառակը չպիտի ըսէ: Ֆրանսացիք մենէ վա՞ր են: Անգլիացիք մենէ վա՞ր են: Անգլիացւոց այբուբենը շատ աւելի դժուար է: Բայց չեն փոխեր մարդիկը: «Է՛ է՛, ըսաւ, դուք ալ ինչե՛ր էք ասում»: Եւ աւելի նշանաւոր բան մը ըսաւ. «Ես այդ ծրագիրը չէ որ մինակ ներկայացուցի կառավարութեան: Երեք ծրագիր ներկայացուցի» ըսաւ. «մէկը շատ քիչ փոփոխութեամբ, միւսը մի քիչ աւելի, երրորդը բոլորովին արմատական: Ի՛նչ արած, կառավարութիւնը այդ վերջին ձեւը նախընտրեց»: «Է՛, հարկաւ, ըսի, կառավարութիւնը յեղափոխական կառավարութիւն մըն է, դուք գիտէիք անոնց մանթալիթէն. երբոր դուք որ ճանչցուած էիք իբրեւ խոհեմ, հմուտ մարդ, դուք որ այդ տեսակ բան կ'առաջարկէք, բնականաբար, անոնք կ'ընտրեն ամէնէն արմատականը: Շատ ցաւալի է»:

Բայց, ատոր մէջ Հայաստանի բանասէրներն ալ յանցաւոր են: Կառավարութիւնը վերջ ի վերջոյ զգաց: Երբոր ես հոն գացի, այդ ուղղագրութիւնը շատ քիչ բարեկամ ունէր. ամէնքը կը գանգատէին: Վերջ ի վերջոյ կառավարութիւնը որոշեր է, ասիկա շատերը չեն գիտեր, դիմել արտասահմանի եւ Հայաստանի ալ կարգ մը հեղինակութիւն ճանչցուած անձնաւորութեանց: Եւ կառավարութիւնը պատիւ ըրած էր ինծի ալ ղրկելու այդ նամակը, հարցնելու համար թէ ի՞նչ կը մտածէք, պահե՞նք այս ուղղագրութիւնը, թէ նորէն հինը բերենք: Ասիկա կառավարութեան պատիւ կը բերէ:

Արտասահմանի Հայերը, օրինակ՝ խեղճ Ադոնցը որ սքանչելի գիտնական մըն էր, յետոյ Վիէննայի, Վենետիկի Մխիթարեանները, եւ այլն ամէնքն ալ, ինչպէս եւ ես, ամէնքն ալ միեւնոյն բանը ըրած են, առանց իրարու հետ համաձայնելու: Ըսած թէ պէտք է բոլորովին զամբիւղը նետել եւ հին ուղղագրութիւնը վերահաստատել: Որովհետեւ, հին ուղղագրութիւնը շատ աւելի առաւելութիւններ ունի, եւ այլն, եւ այլն: Բայց Հայաստան եղողները ամէնքն ալ վախնալով որ պահպանողական կը նկատուին, մէկը ըսեր է որ չէ՛, այսինչ պահելու է, մէկալը ջնջելու է, եւ այլն այնչափ իրարու հակառակ, խենթ ու խելառ բաներ ըսեր են որ կառավարութիւնը «է՛, նայէ՛թ» ըսելով նորը վերահաստատած է:

... Ո՞ր մէկ սխալը ըսեմ այդ նոր ուղղագրութեան: Հիմա «համր» հ_ով գրուի նէ ուրիշ բան կը նշանակէ, յ_ով գրուի նէ, ուրիշ բան կը նշանակէ:

Յետոյ, ո՞ւր տեսնուած է որ հեղինակի անուններ գրուին տարբեր, քան թէ ինչպէս որ հեղինակները իրենք կը գրէին: Երուանդ Օտեանը կը գրէին Յերվանդ Ոտեան: Խայտառակութի՛ւն: Ամօ՛թ է:

Գրառումը՝
Ա. Բ.

ԿԱԹՈՂԻԿԷՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՆԵՐ ՈՐՈՆՔ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՆԿԼԻՔԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻԷՆ, ԿԸ ԴԻՄԵՆ ԱՆՈՐ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄՐՑԱԿԻՑԻՆ: «ՆԻՒԶՈՒԻՔ» ԿԸ ՓՆՏՌԷ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կին կրօնաւորներ ձեռնադրելու որոշումէն ետք, ինչպէս կ'ըսէ կաթողիկէ բարձրաստիճան ներկայացուցիչ մը, աւելի քան 1000 կրօնաւորներ հեռացած են անկլիքան եկեղեցիէն: Անոնց կէսը յետագային ձեռնադրուած է իբրեւ կաթողիկէ կրօնաւոր: Աւելի՛ն. 250 հազար անկլիքաններ հեռացած են իրենց եկեղեցիէն. անոնց 150 հազարը կաթողիկէութիւնը ընդունած է: Ոսայտքոմպ անկլիքան եկեղեցին քննադատող բազմաթիւ անձերու նման կը վիճի, թէ անիկա Բրիտանիոյ պետութեան հետ իր կապերուն պատճառով հետզհետէ կ'ընկղմի քաղաքական փափկանկատութեան մէջ: «Բրիտանական Խորհրդարանը որքան քաղաքական փականկատութիւն ցուցաբերէ, անկլիքան եկեղեցին կը ստիպուի նոյնքան փափկանկատութիւն ցուցաբերել», կ'ըսէ ան:

Եթէ այս բոլորը կը ստեղծեն այն տըպաւորութիւնը, թէ Անգլիան դարձեալ դաւանափոխ կը դառնայ, այդպէս չէ: Կաթողիկէները տակաւին փոքրամասնութիւն են Բրիտանիոյ մէջ եւ կը կազմեն բնակչութեան 10 առ հարիւրը: Անկլիքան համայնքը կը կազմէ բնակչութեան 43 առ հարիւրը. (համեմատութիւնը 50 առ հարիւր էր 1950_ական տարիներուն): Բրիտանական կայսրութեան քայքայումին յաջորդող տասնամեակներուն նախկին գաղթավայրերէ միլիոնաւոր գաղթականներ հաստատուեցան Բրիտանիոյ մէջ՝ աստիճանաբար ստեղծելով բազմամշակոյթ ընկերութիւն մը, որուն մէջ ոչ մէկ կրօն գերիշխելու հաւանականութիւնը ունէր: Անկլիքան եկեղեցին եւս խամրեցաւ Թագաւորութեան նման, որուն կապուած էր:

«Բրիտանիոյ պետութեան բարքերը աշխարհիկ են» եւ կ'արտացոլացնեն կերպարանափոխուող ընկերութեան մը պատկերը, կ'ըսէ բրիտանական Խորհրդարանին նախկին պաշտօնեաներէն մէկը: Կաթողիկէ եկեղեցին կարծր կեցուածք կը դրսեւորէ միասեռականներու ամուսնութեան, յղութիւնը կանխարգելող միջոցներու, վիժումի եւ այլ հարցերու նկատմամբ: Սակայն այս կեցուածքները հեռու են Բրիտանիոյ քաղաքական կեանքէն: Ինչպէս կրօնական նիւթերու հեղինակ Գլիֆորտ Լոնկլի կ'ըսէ, քաղաքական «մրճահարում» չկայ այնպիսի խնդրայարոյց հարցերու շուրջ, զորս քաղաքական աջ թեւի եւ պահպանողական ներկայացուցիչներ կ'օգտագործեն Ամերիկայի մէջ: Վարչապետ Պլէր կաթողիկէի մը պէս չի ղեկավարեր, ոչ ալ՝ անկլիքանի, թէեւ իբրեւ վարչապետ ան իրաւասութիւնը ունի այս տարի ընտրելու Գընթըրպըրիի նոր առաջնորդը: Այս խառնարանին մէջ կաթողիկէները դարձած են «թաքուն փոքրամասնութիւն մը, որուն հետքերը կարելի չէ գտնել ընկերութեան սովորական ռատարով», ինչպէս կ'ըսէ «Քաթըլիքս. Պրիթըն'ս լարճէսթ մայնորիթի» գիրքին հեղինակը՝ Տենիս Սիուէլ:

Բրիտանական Խորհրդարանին նախկին պաշտօնեաներէն մէկը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ տարբերութիւնը. «Ժամանակին կաթողիկէութիւնը կը խորհրդանշէր փոքրամասնութիւն մը, զոր մարդիկ կասկածով կը դիմաւորէին: Այժմ անիկա ունի իր սեփական խօսքը եւ կը ներկայացնէ յարգուած հաստատութիւն մը»: Ասիկա մեծ փոփոխութիւն մըն է կաթողիկէութեան նկատմամբ Բրիտանացիներուն կեցուածքին մէջ:

Կարդինալ Հիւմ 1976_էն մինչեւ իր մահը կը գլխաւորէր Անգլիոյ եւ Կալէսի կաթողիկէ եկեղեցին: Ան իբրեւ աջակից ունէր իր սերունդին մէջ կաթողիկէութիւնը գտնէ դուռ տարածող անուանի անձ մը. Մայքըլ Սիտ հեղինակաւոր եւ գրաւիչ փրանսիսեան միաբան մըն է, որ 1990_ական տարիներու սկիզբը Լոնտոնի մէջ յաջողած է դաւանափոխ ընել բազ-

մաթիւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ: Այն Անգլիացիները, որոնք Սիտի միջոցով ընդունած են կաթողիկէութիւնը, ծանօթ են իբրեւ «ափտլինկ», այսինքն՝ Սիտի պաւակներ: Անոնց շարքին են Պահպանողական կուսակցութեան ղեկավարներ, ինչպէս նաեւ՝ Քենթի դքսուհին:

Այսուհանդերձ Բրիտանիոյ մէջ կաթողիկէութեան վերածնունդը աւելի կ՚առնչուի պատմութեան հետ, քան թէ՝ անձնաւորութիւններու: Այս վերածնունդին գլխաւոր մղիչ ուժը կաթողիկէ եկեղեցիին պատմական կապն է Անգլիոյ եկեղեցիին հետ: Բարեկարգումներու ժամանակներէն առաջ Անգլիան 900 տարի կաթողիկէ երկիր էր: Կաթողիկէութեան այս հիմերը անտեսանելի են առաջին ակնարկով: Սակայն կաթողիկէ կրօնաւորներ ծնունդ տուած են Անգլիոյ մեծագոյն համալսարաններուն: Անգլիոյ մայր տաճարներուն մեծամասնութիւնը, որոնց շարքին՝ Գենթըրպըրին եւ Ուէսթմինսթըր էպին կառուցուած են կաթողիկէներու կողմէ կաթողիկէներու համար:

Ժանէթ Սուքիս պատմական այս հզօր կրօնական շքերթին ականատես կը դառնայ ամէն օր: Ան աստուածաբան է. մէկը այն 7 կաթողիկէներէն, որոնք մաս կը կազմեն Գեմպրիճի ծիսըզ գոլէճին աստուածաբանութեան բաժանմունքին, եւ կը ներկայացնեն պաշտօնէութեան մէկ երրորդը: Կար ժամանակ, երբ իբրեւ կաթողիկէ (եւ իբրեւ կին) անոր առիթ պիտի չտրուէր դասաւանդելու Գէմպրիճի մէջ: Ծիտըզ գոլէճը անցեալին վանք մըն էր. 400 տարի շարունակ անիկա Պենետիկթեան մայրապետանոց, էր, ուր մայրապետներ կ՚աշխատէին, կ՚աղօթէին, եւ որովհետեւ ըմպելի ջուրը ապականած էր, գարեջուր կը պատրաստէին որմնախորշի մը մէջ, որ տակաւին տեսանելի է պատի մը վրայ: Սուքիս փրրեւ անկլիքան մկրտուած է Գանատայի մէջ, սակայն կաթողիկէութիւնը ընդունած է, երբ հմայուած է անոր վանական հարուստ աւանդութեամբ, որուն ծանօթացած է իր ուսանողական շրջանին: Ան կ՚ըսէ, թէ կաթողիկէութեան մէջ տեսած է «աստուածաբանական հարստութիւններու շտեմարան մը, ինչպէս նաեւ՝ խորապէս Աստուծոյ նուիրուելու կոչումը, գեղագիտութեան եւ ընկերային կեանքին խառնուելու կարելիութիւնը, ինչ որ գրաւիչ էր»:

Այս փոփոխութիւններով հանդերձ, կաթողիկէ եկեղեցին կը դիմագրաւէ անխուսափելի մարտահրաւէրներ: Կաթողիկէ կրօնաւորներու թիւը կը պակսի եւ յաւելումի նշաններ ցոյց չի տար: Կրօնական վէհը, որ հետզհետէ կը կամրջուի Բրիտանիոյ գրեթէ ամբողջ տարածքին, կը շարունակէ խորանալ Հիւսիսային Իրլանտայի կաթողիկէ եւ բողոքական համայնքներուն միջեւ: Թէեւ աշխարհիկ կարգերու տարածումը արագացուցած է Բրիտանիոյ այլ շրջաններուն մէջ կաթողիկէութեան ընկալումը, սակայն անիկա ընդհանրապէս կը սպառնայ ընդունուած այլ կրօններու: Կաթողիկէներու շաբաթաթերթը «Տը Թապլէթ»ի համաձայն, 1930-ական տարիներուն Բրիտանացիներուն 78 առ հարիւրը կ՚ըսէր, թէ կը պատկանէր որոշ կրօնի մը: 2000-ին համեմատութիւնը 48 առ հարիւր էր:

Այսուհանդերձ ներկայ պահը ճակատագրական է կաթողիկէ Բրիտանիոյ պատմութեան մէջ: Կաթողիկէ եկեղեցին, ինչպէս նաեւ այլ եկեղեցիներ ի վերջոյ կրնան ստանալ Լորտերու տան մէջ եպիսկոպոսներ նշանակելու իրաւունքը (այժմ միայն անկլիքան եկեղեցին կը վայելէ այդ իրաւասութիւնը): Կարդինալ Հիւմի յաջորդը՝ Գորմաք Մըրֆի - Օ՚քանըր կ՚ըսէ, թէ կաթողիկէ եպիսկոպոսները չեն ապաւինիր այս ակընկալութեան, համոզուած ըլլալով, որ «մեր ձայնը աւելի ազատ է, աւելի նշանակալից եւ արդիւնաւէտ՝ քաղաքական գործընթացներէ դուրս»: Կը խօսուի նաեւ «Հաստատուելու օրէնքը» ջնջելու մասին: 500 տարուան այս օրէնքը կ՚ըսէ թէ Բրիտանիոյ գահաժառանգը պէտք չէ կաթողիկէ ըլլայ կամ կաթողիկէ կնոջ մը հետ ամուսնացած ըլլայ: Կարդինալ Մըրֆի - Օ՚քանըրի համաձայն, «ծիծաղելի» է, թէ գահաժառանգ Ուիլեմ իշխանը ազատ է ամուսնանալու «իսլամ կամ պուտտայական կնոջ մը հետ, բայց ոչ՝ կաթողիկէ կնոջ մը»: Նոյնիսկ կը խօսուի օր մը Անգլիոյ եկեղեցին սահմանադրական իր յատուկ իրաւունքներէն զրկելու մասին: Կարդինալ Մըրֆի - Օ՚քանըր այնքան ալ խանդավառ պիտի չըլլար եկեղեցին իրբեւ հաստատութիւն տապալելու հեռանկարով, սակայն ան կը հաւատայ, թէ անկլիքան կրօնաւորներ ուրախութեամբ պիտի դիմաւորէին նման փոփոխութիւն մը. «Անոնք նոյնքան ազատ պիտի ըլլան, որքան՝ մենք», կ՚ըսէ ան: Անգլիացի կաթողիկէները նման բան ըսելու համարձակութիւնը չունէին երկար ժամանակէ ի վեր. իրօք, դարերէ ի վեր:

«Ազդակ»

ՍԵՐԳԵՐԸ ՉԵՆ ՄՈՌՑԱԾ ՄԻԼՈՍԵՒԻՉԸ

2001 Յունիսին սերպ նոր կառավարութիւնը Լա Հէյի Պատժական Միջազգային Ատեանին կը յանձնէր պետութեան նախկին ղեկավար Ս. Միլոսեւիչը: Ան, սակայն, իր դատավարութեամբ ներկայ է Սերպերու առօրեային մէջ: Շատ մեծ է թիւը անոնց որոնք հեռատեսիլէն մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Միլոսեւիչի դատավարութեան: Այնքան մեծ է այդ հետաքրքրութիւնը որ ունկնդրութեան մրցանիշ հաստատած է. միայն, երբ Միլոսեւիչի առողջական վիճակին պատճառով դատը ընդմիջուած է, ֆութպոլի համաշխարհային ախոյենութիւնը հաւաքած է մեծագոյն թիւով ունկնդիրները:

Հեռատեսիլի անկախ կայան մը կը սփռէ դատավարութիւնը, առտուն կանուխ: Հակառակ այդ աննպաստ ժամուն, մեծ կ՚ըլլայ դիտողներու թիւը: Շատ շատեր կ՚ըսեն թէ իրենց անմիջական անցեալին առընչուած է այդ դատավարութիւնը եւ կ՚ուզեն գիտնալ թէ ի՛նչ անցած - դարձած է իսկապէս: Հետաքրքրութիւնը ծայր աստիճանի կը հասնի, յատկապէս երբ դատարանը կը վկայէն Գոսովոյի անկախականներու պարագլուխ Ի. Ռուկովայի նման դէմքեր:

Կայանին պատասխանատուն կ՚ըսէ թէ դատավարութիւնը հեռասփռելու նպատակը անցեալը մոռացումի չմատնելն է: Կ՚ուզեն որ դիտողները տեղեկանան ոչ միայն Միլոսեւիչի արարքներուն, այլ նաեւ Պալքանեան պատերազմներուն գործուած ոճիրներուն, մարդկային իրաւունքներու ոտնակոխումներուն:

Կայ ձայնասփիւռի կայան մըն ալ որ շաբաթը օր մը յատուկ հաղորդում մը կը նուիրէ Միլոսեւիչի շրջանի պատահարներուն: Ունկնդիրներ ալ կը հրաւիրուին մասնակցելու: Խօսք առնողները յաճախ անոնք կ՚ըլլան որոնք իրենք զիրենք զոհ կը ներկայացնեն: Զոհ՝ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան, որպէս կամաւոր պատերազմի մասնակցելով, կամ զոհ՝ ՕԹԱՆ-ի ռումբերուն: Բոլորն ալ կ՚ուզեն որ հաշուեցոյցը վճարէ Միլոսեւիչ: Ատոր համար ալ շատեր գոհ են որ ան կը դատուի Լա Հէյի, եւ ոչ իր երկրին մէջ:

Կայ, անշուշտ, զանգուած մըն ալ որ չէ համոզուած Միլոսեւիչի մեղաւորութեան ու կը հրճուի ամէն անգամ որ ան կը փայլի անճարակ վկաներու դէմ: Այսուհանդերձ, հաւատարիմներու այդ խումբէն դատ, ոչ ոք կը փափաքի անոր վերադարձը: Ոչ իսկ որպէս որեւէ թոշակառու մը, ո՞ւր մնաց որպէս հերոս:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՓՐԿԱՐԱՐ ՀԵՌԱՁԱՅՆԸ

Լէոնարտօ Տիազ ձիւնամրրիկի մը բռնուած է ու օգնութիւն կանչելու համար բացած առձեռն հեռաձայնը: Սակայն, սոսկումով տեսած է թէ սպառած է հաղորդակցութեան իրաւունքը ու ինքն կը մնայ ցուրտին սառիլ: Յանկարծ, անպէտ կարծած հեռաձայնը սկսած է հնչել: Գոլոմպիացի լեռնականը լսած է ձայնը հեռաձայնի կեդրոնի մէկ աշխատակցուհիին որ զինք փնտռած է, բաժանորդագրութեան աւելի ձեռնտու պայմաններ առաջարկելու համար: Տիազ յաջողած է իր վիճակը բացատրել խօսակիցին, ըսելով թէ աւելի քան 4 հազար մեթր բարձրութեան վրայ օգնութեան կարօտ է: Աշխատակցուհին օգնութիւն ղրկած է իրեն ու յաճախակի կանչերով արգելք եղած քնանալուն: Լեռնագնացը փրկուած է եօթը ժամ ետք:

⁂

ՏԱՃԱՐԻՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐԸ

Միլանոյի տաճարներէն մէկուն մէջ ուշադրութիւն գրաւած է երիտասարդ զոյգի մը կանոնաւոր այցը: Անոնք աւելի քան ամիս մը, ամէն շաբաթ եկեղեցի մտած ու ժամ մը աղօթած են Սուրբ Կոյսին արձանին առջեւ: Ջերմեռանդ հաւատքի այդ տեսարանը ազդած է շատերու, մինչեւ այն օրը երբ ուրիշ հաւատացեալ մը նշմարած է ելեկտրականութեան թել մը, կորսուած՝ Ս. Կոյսի արձանին ետին: Ստուգուած է որ երկու երիտասարդներուն առձեռն հեռաձայնին թելն է ան որով կը լեցնեն իրենց գործիքին մարտկոցը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԻՐՔ ՏԱՌԱՊԵԼՈՑ

1920 - 1950-ական թուականների բռնութիւնների զոհ հայ հոգեւորականներ

ՍՏԵՓԱՆ ԿԵՐՏՈՂ (Ստեփանեանց)

«Մուղնի» հրատարակչութիւն,
Երեւան, 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.
ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

Այս վերջին խօսքերը վրդովեցին Թօշիկեանը:

- Ո՞ւրկէ իմացար, - հարցուց:

- Իմացայ, - ըսաւ Արիկ խորհրդաւոր ձեւով մը:

- Պոլսոյ Հայերուն տեղահանութեան մասին մէկ քանի անգամներ խօսուեցաւ, բայց բան մը չեղաւ:

- Այս անգամ խնդիրը տարբեր է, Արթին էֆէնտին տեսայ, շատ ծանրակշիռ լուրեր հաղորդեց: Նոյնիսկ տեղահանութեան մանրամասնութիւնները որոշուած են: Ամէնէն առաջ Բէնտիք, Գարթալ եւ Մալթեփէ գտնուող Հայերը պիտի քշուին եղեր:

- Բայց պատճա՞ռը:

- Պատճառը այն է, որ ոստիկանութիւնը իբր թէ դաւադրութեան մը հետքը գտած է, յեղափոխականներու ձեռքով դաւադրութիւն մը կառավարութեան դէմ:

- Պարապ խօսք, չինծու պատմութիւն մը ըլլալու է: Այս միջոցիս մի՞թէ կարելի է, որ յեղափոխականները որեւէ շարժում ընեն Պոլսոյ մէջ:

- Բնական է, որ սուտ է այդ ամէնը եւ դիտմամբ հնարուած, որպէսզի արդարացնեն տեղահանութիւնը:

- Ես չեմ կարծեր, որ դեսպանները թոյլ տան այդպիսի բան մը:

- Այս անգամ կ՚երեւայ, որ Գերմանիոյ դեսպանը հաւանութիւն յայտներ է, ինչպէս նաեւ Աւստրիոյ դեսպանը, միայն Պուլկարիոյ դեսպանը դիտողութիւն ըրեր է, բայց ի՞նչ կարեւորութիւն ունի:

- Այն ատեն պէտք է, որ ժամ առաջ մեր գլխին ճարը նայինք:

- Ի՞նչ կրնանք ընել, - ըսաւ Արիկ:

- Պէտք է ժամանակ մը ծածկուած մնանք:

- Մինչեւ ե՞րբ, գիտե՞ս, որ Արթինը քու խօսքդ ալ ըրաւ:

- Ի՞նչ ըսաւ, - հարցուց Թօշիկեան դող ելած:

- Կ՚երեւայ, որ այդ մարդը քեզի դէմ հակառակութիւն ունի:

- Հինուց ի վեր այնպէս է:

- Այս միջոցիս վտանգաւոր է այդ տեսակ թշնամի մը ունենալը, - դիտել տըւաւ Արիկ:

- Ճիշդ է, բայց ի՞նչ ընեմ, ես իրեն դէմ որեւէ բան մը չունիմ, ինքն է, որ զիս կը հալածէ:

- Թերեւս լաւ կ՚ըլլայ, եթէ քիչ մը ժամանակ հեռանաս լրագրական ասպարէզէն, - խորհուրդ տուաւ Արիկ:

- Եթէ գիտնամ, որ լրագրութենէ քաշուելով օձիքս կ՚ազատեմ, վայրկեան մը չեմ վարանիր:

Արիկ Մուրատհեաճեան կէս ժամի չափ եւս խօսակցելէ ետքը հեռացաւ «Վերջին լուր»ի խմբագրատունէն եւ գնաց «Ժամանակ»ի խմբագրատունը, ուր նոյն խօսքերը կրկնեց:

Արդարեւ, այդ միջոցին կառավարութիւնը լրջօրէն կը խորհէր Պոլսոյ հայութիւնը տեղահան ընել եւ այսպէսով վերջնական հարուածը տալ Թուրքիոյ հայութեան: Միեւնոյն ժամանակ կը խօսուէր նաեւ Իզմիրի մասին, ուրուն հայ բնակիչները կրցած էին իրենց տեղը մնալ, նիւթական մեծամեծ զոհողութիւններու շնորհիւ:

Այս ամէն մտահոգութիւններուն վրայ կ՚աւելնար նաեւ անձնական վտանգները:

Ամենափոքր թերացում մը կրնար ծանր պատիժներու պատճառ ըլլալ:

Արիկի հետ ունեցած այս տեսակցութենէն օր մը ետքը, իրիկուն մը, երբ Վահան Թօշիկեան Բանկալթի, իր բնակարանը կ՚երթար, մանրավաճառ Ստեփան Տօղրամաճեան, որուն խանութը մօտ էր իր տան, զինքը կանչեց խորհրդաւոր ձեւով մը:

Վահան մտատանջ դէմքով մը մօտեցաւ խանութպանին:

- Ի՞նչ կայ, - հարցուց ցած ձայնով:

- Այս կողմերը շատ մի՛ պտըտիր, - ըսաւ Ստեփան աղա:

- Ինչո՞ւ համար:

- Այսօր մէկ քանի լրտեսներ քեզի փնտռեցին եւ կարծեմ տուն ալ գացին:

- Իրա՞ւ կ՚ըսես, - գոչեց Վահան յուզուած ձայնով մը:

- Կատակ պիտի չըսեմ ա՛, հարկաւ իրա՛ւ է:

- Բայց ես կարծեմ որեւէ խնդիր չունիմ ոստիկանութեան հետ:

- Հիմա անանկ բաներու կը նայի՞ն, խնդիր ունենաս - չունենաս՝ կը բռնեն կոր:

Վահան ուղղուեցաւ իր բնակարանը՝ կասկածոտ ակնարկներ նետելով չուրջը: Բարեբախտաբար, նոյն միջոցին կասկածելի մարդ մը չտեսաւ չուրջը:

Տնեցիները երբոր զինքը տեսան, ուրախութեան ճիչ մը արձակեցին:

- Վախցանք, որ ձերբակալուած ես, - ըսին:

- Իմացայ, որ կը փնտռեն կոր եղեր, - պատասխանեց Վահան, - չեմ գիտեր, թէ ի՛նչ է պատճառը, հաւանօրէն սխալմունք մը ըլլալու է:

- Սխալմունք չէ, հոս ալ եկան քեզի հարցուցին:

Վահան տաղնապալից գիշեր մը անցուց եւ հետեւեալ առտու կանուխ գնաց գտաւ Հրաչեայ Տէր - Ներսէսեանը, որուն բացատրեց խնդիրը:

- Գիտեմ, որ քեզ կը փնտռեն կոր, - պատասխանեց Հրաչեայ, - ինչպէս նաեւ զիս, խմբագրատուն ալ եկեր, հարցուցեր են քու մեկնելէդ ետքը:

- Բայց պատճառը ի՛նչ է:

- Ո՞վ գիտէ, անշուշտ պիտի հասկընանք:

Իրարու հետ քիչ մը խորհրդակցելէ ետքը Հրաչեայ որոշեց անմիջապէս երթալ տպագրական տեսուչ Հիքմէթ պէյին եւ անոր միջոցաւ հասկնալ այս հետապնդումին պատճառը: Հիքմէթ պէյ թէլէֆոնով խօսելէ վերջ զինքը ղրկեց Քըոմը սիասիի տնօրէնին:

Րէշատ պէյ «Վերջին լուր»ի արտօնատէրը տեսնելուն պէս գոչեց.

- Կը սպասէի, որ պիտի գաս, այսպէս ձեզի լրտեսներով փնտռելո՞ւ ենք, որ մէջտեղ ելլէք:

(Շար. 283)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Նուպար Դաւիթեանի մահուան առթիւ, Պր. Ստեփան Իյնճեան 75 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Աննա Գասպարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի. — Ալաչեան քոյրեր եւ եղբայրներ 200 Եւրօ, Օր. Աճապալեան 38 Եւրօ, Մալաթիայի Բարեկամական Միութիւն (Վալանսէն) 30 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ժան Սուքիասեան 25 Եւրօ, Տիկին Ուլթիճեան 20 Եւրօ։

Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան (Մարսէյլէն) Ակնաւուր Հայաստանի համար եւ Հայաստան Հիմնադրամին 25-ական Եւրօ։

Տէր եւ Տիկին Մարդ Սուքիասեան (Մարսէյլէն) 30 Եւրօ Հայաստան Հիմնադրամին։

(Շար. Ա. էջէն)

ները չէզոքացնել, կամ կասեցնել անոնց գործունէութիւնը։ Մասնաւորաբար ախտավարակ ծիներու պարագային յայտնաբերումը «յեղափոխական» կը նկատուի, բուժական հետազօտութեան լայն դաշտեր բանալով սիտայի, խլիրդի, դեղնախտի նման, մանրէներու պատճառած շարք մը հիւանդութիւններու համար։ Նշուած ոլորտին պրպտումները սկսած էին 1990-ին, Մեծն Բրիտանիոյ մէջ։

ՓՐԱԿԱՅԻ քաղաքապետը, Օգոստոս 13-ին, պարպել տուած է կեդրոնին միջնադարեան ամբողջ շրջանին 50 հազար բնակիչները, նոյն օրուան նախատեսուած ողողումներուն պատճառաւ։ Չեխ մայրաքաղաքը ջուրերու մէջ կը թաղուէր։ Կեդրոնական Եւրոպայի կացութիւնը շատ ծանր է տեղատարափ անձրեւներու եւ ողողումներու հետեւանքով։ Երեք մեռեալ կար Աւստրիա, նոյնքան Գերմանիոյ Պաւիէռի շրջանը։ Խորտակուած կամուրջները, ճամբաները եւ երկաթուղին ջուրերու տակ, միլիառ Եւրօներու վնաս կայ ամէն կողմ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ Ժ. Փ. Ռաֆարէն բարեկամական այցելութիւն մը տուաւ անգլիացի իր պաշտօնակիցին, որ իր արձակուրդը կ'անցընէ Ֆրանսա, Լոթի նահանգի Գայաք գիւղին մօտ Լակրեզէթի դղեակը։ Ռաֆարէն եւ Թ. Պլէր չեշտեցին իրենց հանդիպումին զուտ անձնական բնոյթը։ Ֆրանսայի վարչապետն ալ իր արձակուրդը կ'անցընէ Սաւուա, Գոմպլու։ Ըստ «Ֆիկարօ»յի հրատարակած (Օգոստոս 13) Պի-Վի-Ա հարցախոյզի մը արդիւնքին Ֆրանսայի «որոշողները» (ձեռնարկութիւններու ղեկավար, գործի պատասխանատուներ, լրագրողներ, եւայլն) շատ գոհ են վարչապետէն, քանի 78%-ը լաւ կարծիք ունի իր մասին։

ՊԱՂՏԱՏ դուռը գոցեց ՄԱԿ-ի դիտեւրուն առջեւ, այն պատճառաբանութեամբ որ անոնք իրենց գործը վերջացուցած են չորս տարի առաջ։ Կառավարութեան այդ դիրքը կը հակասէ Սատտամ Հիւսէյնի յայտարարութիւններուն, այնպէս ինչպէս ներկայացուցած էր Լապուրի (Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւն) երեսփոխանը՝ Կալլուէյ Պաղտատէն վերադարձին։ Ըստ իրեն, Ս. Հիւսէյն կ'ընդունէր Ապահովութեան Խորհուրդի Իրաքի վերաբերող բոլոր բանաձեւերը։

ՊԵԼՖԱՍԹԻ արեւելեան բողոքական շրջանի կաթողիկէ հողաշերտի տուներու առջեւ երկու ռումբեր պայթած են Օգոստոս 11-ի գիշերը առանց վիրաւորներ պատճառելու։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ «Նոյեմբեր 17» ահաբեկչական շարժումի մէկ ենթադրեալ անդամին խոստովանութիւններուն համաձայն, բրիտանացի զինուորական կցորդ՝ Ս. Սաունտըրսի սպանութիւնը 2000-ին, կազմակերպութեան գործն էր։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ
Ս. ԽԱՉ
ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, rue du Perche — 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍԻՆ

Ժամը 11-ին
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Առաջնորդ Ֆրանսայի
Կաթողիկէ Հայոց

Հայրապետական պատարագէն ետք՝ տեղի կ'ունենայ Խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Grande Braderie de Noël
Շաբաթ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7 եւ 8
ՇԷՆ ՖՐԱՆՍԱ

50ème Anniversaire du Pèlerinage
à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France
et avec le concours de
l'Association Culturelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes
Dimanche
15 Septembre

— à **10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.
— à **13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Culturelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.
Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շավիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-Ի
Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

— ● —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՏՕՆ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին։

Պատարագ ժամը 10.30-ին։

Կը պատարագէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին խաղող կ'օրհնուի։

ԾԱՆՕԹ.— Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 19

Բ. ՕՐ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ
ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»։

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Ժամերգութիւն, ժամը 9.30-ին։

Պատարագ ժամը 10.30-ին։

Յաւարտ պատարագի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն։

ԾԱՆՕԹ.— Այսօր Հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Օգոստոս 18, Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առիթով, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9-ին։

Պատարագ ժամը 10.30-ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 18

Տօն է Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։

Հաւատացեալներ որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել կրնան ուղարկել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։

***

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Առաւօտեան ժամերգութիւն, ժամը՝ 8.30-ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9.45-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԽԱՂՈՂՈՅ» աւանդական արարողութիւնը։

Անոնք որոնք կը փափաքին այս առթով խաղող նուիրել, թող հաճին տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը։
Հեռաձայն. — 04 91 77 84 70

***

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳէՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18

Պատարագ ժամը 10-ին։

Խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւն ժամը 11.45-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Խաղողի, կամ փոխան խաղողի նուէրները կարելի է ընել Թաղականութեան անդամներուն կամ Տէր Հօր մօտ։

A.A.A.S. - HOME ARMENIEN

JEUDI 15 AOUT

Fête Champêtre

— 10h : Messe solennelle Chapelle Saint-Jean célébrée par Monseigneur DARON GEREJIAN
— A partir de 12 heures 30 :

Bar & Buffet, Spécialités arméniennes

Animation :
MARTEN YORGANTZ / Arsène et Alexandre
Renseignements et réservations : ☎ 04. 94. 19. 51. 50

107, avenue Maréchal Lyautey 83700 Saint-Raphaël

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55835**

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 20
MARDI
20 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.493 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 78e ANNEE — N° 20.493

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Կեդրոնական Եւրոպայի ողողումները աղէտալի եղան մանաւանդ Գերմանիա, գլխաւորաբար՝ Տրէզտէն, ծանօթ որպէս Էլպայի Ֆիրէնցէն, քանի պատմական, մշակութային եւ գեղարուեստական բացառիկ կեդրոն մըն է։ Ամբողջ պատմական թաղամասը ջրամոյն եղաւ, թանգարանները տեղափոխուեցան եւ փրկարարներ ճարահատ կը դիտէին աղէտը, որուն առաջքը կարելի չէր առնել։ Ծանօթ է որ քաղաքը քարուքանդ ըրած էին 1945_ին ամերիկեան ռմբակոծութիւնները եւ այնքան հպարտ էին Գերմանացիք որ քար առ քար վերաշինած էին զայն։ Տրէզտէնէն ետք, մերձաւոր Պիթըրֆելտ քաղաքն էր որ ջուրերու տակ կը մնար։ Էլպան 9,35 մեթր բարձրացած էր ինչ որ աննախընթաց էր 1845_էն ի վեր։ Պիթըրֆելտի ողողումները աւելի մտահոգիչ էին, քանի ջուրերը կը սպառնային քիմիական համալիրի մը (հոն է Պայէր դեղագործական գործատունը)։ Օգոստոս 16_ին, ջուրերը սկսած էին իջնել Տրէզտէն, բայց, կը սպառնային Համպուրկի։ Գերմանիոյ մէջ, մեռեալներու թիւը 16 էր եւ 27 հոգի ալ անհետացած էին։

Միայն Գերմանիան չէր որ զոհ էր այս աննախընթաց ողողումներուն։ Չեխիան ալ բաւական վնասներ կրած է, նախագահ Հաւէլ Օգոստոս 16_ին, այցելեց Փրակայի հրէական թաղամասը, որ բաւական տուժած էր։ 13 մեռեալ կար։

Սլովաքիոյ մէջ, Դանուբի ջուրերը ըսկսած էին իջնել (բարձրացած էին մինչեւ 9,9 մեթր)։

Աւստրիոյ մէջ, մեռեալներու թիւը 8 էր, երեք ալ՝ Ռումանիա։

Օգոստոս 16_ին, մասնակցութեամբ նաեւ Եւրոպական Յանձնախումբին նախագահ՝ Ռոմանօ Փրոտիի, աղէտեալ երկիրներու ղեկավարները հաւաքուեցան Պերլին, խորհրդակցելու համար եւ գնահատելու աղէտին տարողութիւնը։ Եւրոպական Միութիւնը անմիջական կերպով 1 միլիառ Եւրոյի օժանդակութիւն մը տրամադրեց եւ խոստացաւ աւելին ալ ընել յետագային։

Ողողուած է նաեւ Ասիան։ Չինաստանի մէջ, երկու շաբթուան ընթացքին 250 մեռեալ կար եւ աւելի քան 100 միլիոն բնակիչներ զոհ գացած էին եղանակի վատթարացումներուն։ Վախ կայ որ Փեքին 1998_էն ալ աւելի գէշ տարի մը ապրի, այդ տարին Եանցէի յորդումը 4000 հոգիի մահուան պատճառ եղած էր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ, ութերորդ անգամ ըլլալով իր հայրենիքը Լեհաստան ժամանեց Օգոստոս 16ին և ընդունուեցաւ Մեսիայի մը ձեւ։ Յովհ. _ Պօղոս Բ. չորս օրուան այցելութիւն մը կը կատարէր իր ծննդավայրը՝ Քրաքովիա։ Ակնատեսներու համաձայն, Պապը վերագտած էր կենսունակութիւն մը եւ առանձին իջած նոյնիսկ օդանաւէն։ Այս այցելութեան առթիւ, կ'ըսուէր թէ Յովհ. _ Պօղոս Բ. կրնայ իր հրաժարականը տալ եւ քաշուիլ Լեհաստանի մէկ վանքը, բայց, կը հաստատուի որ Պապը վճռած է մինչեւ ծայրը տանիլ իր առաքելութիւնը։ 4 միլիոն Լեհեր համախմբուած էին Քրաքովիա լսելու համար իրենց մեծ հայրենակիցին պատգամը։ Օգոստոս 18_ին, Յովհ. _ Պօղոս Բ. Լեհաստանի տեսած մեծագոյն պատարագը մատուցանեց մօտ 3 միլիոն ջերմեռանդ հաւատացեալներու առջեւ, եկած երկրին ամէն մէկ անկիւնէն եւ արտասահմանէն։ Բազմութիւնը կը բացագանչէր՝ «Մեզի հետ, հոս մնացի՛ր», ու Պապը, կատակելով կը պատասխանէր՝ «Կը փորձէք զիս համոզել որ դասալիք ըլլամ եւ Հռոմը ձգեմ»։ Նոյն օրը Պապը այցելեց իր ծնողքին շիրիմները ու Հռոմ վերադարձաւ յաջորդ օրը։

ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ պատասխանատուներ հանդիպում մը ունեցած են Օգոստոս 18_ին եւ համաձայնութեան եկած որ Իսրայէլի բանակը թեթեւցնէ իր գործունէութիւնը պաղեստինեան հողամասերու վրայ։ Սկզբունքով պէտք է պարպէ Գազան եւ Բեթղեհէմը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ տնտեսական հրաժարեալ նախարարը՝ Քեմալ Տէրվիշ պիտի չմիանայ Իսմայիլ Ճեմի Նոր Թուրքիա եւրոպամէտ կուսակցութեան Նոյեմբեր 3_ի ընտրութեան համար։ Ծանր հարուած մը կը նկատուի այս կուսակցութեան համար։

ԱԼԺԷՐԻ արեւմտեան շրջանը Շլեֆէն 50 քիլոմեթր հեռու, իսկական ջարդ մը գործուած է Օգոստոս 15_էն 16_ի գիշերը։ Երեք ընտանիքներու պատկանող 26 անդամներ մորթուած են։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ արձակուրդի օրերուն, մինչ նախարարները, ներառեալ Ներքին նախարարը լեռ կամ ծով գացած կը հանգստանային, բազմաթիւ մեծածաւալ կողոպուտներ իրարու յաջորդեցին։ Գլխաւորը տեղի ունեցաւ Օպանեի (Մարսէյլի մօտ) շրջանը ուր պատերազմական զէնքերով զինուած չորս գողեր օդը հանեցին դրամ փոխադրող բեռնակառք մը եւ առանց արիւն թափելու, տէր դարձան շուրջ 1 միլիոն Եւրոյի ու անհետացան։ Նման կողոպուտներ գործուեցան օր ցերեկով, Օգոս. 16_ին, Վանտոմ հրապարակը, Շան գ'Էլիզէի վրայ, Պէ _ էն _ Փէ դրամատան 11_րդ թաղամասի մէկ գործակալութեան վրայ։ Միայն այս վերջինը ձախողած է եւ գողը բռնուած։ Չորս զինուած գողեր ալ յարձակում մը գործած են Թրափ, այն ժամուն երբ աւազանի փակումը կը կատարուէր եւ պատասխանատուի ձեռքէն առած են օրուան հասոյթը։

ՉԻՉԷՆԻՈՅ ՄԷՋ, տասը հոգի սպաննուած են շաբաթավերջին, որոնց մէջ վեցը՝ ռուսամէտ ոստիկաններ։

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ նախագահը՝ Վիսէնթէ Ֆոքս ջնջեց Թեքսաս կատարելիք իր այցելութիւնը, Օգոստոսի վերջ որպէս հիւրը նախագահ Պուշի, իբրեւ հետեւանք Մեքսիքացի դատապարտեալի մը մահացման։ Դատապարտեալը խոստովանած էր իր ոճիրը, յայտնելով թէ չէր գիտեր թէ սպաննած մարդը ոստիկան էր։ Թեքսասի ոստիկանութիւնը մերժած է իրեն Մեքսիքայի հիւպատոսական օժանդակութիւնը, ինչ որ խախտումն է Վիէննայի պայմանագրութեան։

ՂԱԶԱԽ հանրածանօթ հրապարակագիր մը՝ Արթիւր Պլատոնով յարձակման ենթարկուած է Օգոստոս 16_ին Ալմաթի եւ վիրաւորուած։ Քաղաքական պատասխանատուն էր ոչ պետական ՔԱ_ԹԻ_ՔԱ հեռատեսիլի կայանին։ Անկախ մամուլի դէմ արշաւանքը չէ դադրած երկրին մէջ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ աղքատներու թիւը ամէն օր յաւելում կը կրէ եւ արդէն հասած է 19 միլիոնի 36 միլիոն բնակիչի վրայ։ Այս 19 միլիոն բնակիչներու ապրուստն է ամսական 170 տոլար (շուրջ 170 Եւրօ)։

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ - Հ. ԱԼԻԵՒԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչպէս ծանուցուած էր, Օգոս. 14_ին Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահները իրենց 18_րդ հանդիպումը ունեցան գլուխ _ գլխի, Նախիջեւանի Սադարակ կոչուած վայրը։ Ռ. Քոչարեանի ու Հ. Ալիեւի կ'ընկերանային երկու երկիրներու Պաշտպանութեան, Արտաքին գործերու նախարարները, նաեւ Ղարաբաղեան հարցի ներկայացուցիչները։ Հանդիպումը տեւած է չորս ժամ, բայց մանրամասնութիւն չէ հաղորդուած մամուլին։

Տեղւոյն վրայ ներկայ շուրջ յիսուն հայ, թուրք եւ ազրպէյճանցի լրագրողներու մամուլի ասուլիս մը տրուած է հանդիպումէն ետք. ասուլիսին երկու նախագահներն ալ նման հանդիպումներ աւելի օգտակար նկատած են, քան Մինսկի խումբին ներկայութեամբ տեղի ունեցածները։

Լրագրողներու խումբին հարցումներուն պատասխանած է Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան եւս, ըսելով որ կը հաւատայ թէ երկու երկիրներէն ոչ մէկը պիտի ձեռնարկէ զինեալ լուծումի մը։ Ան աւելցուցած է նաեւ թէ չի կարծեր որ Ղարաբաղ օր մը կրկին կրնայ ենթարկուիլ Ազրպէյճանի գերիշխանութեան, քանի որ Ղարաբաղի ժողովուրդը չի փափաքիր նման բան։

Ս. Սարգսեան նշած է թէ Հայաստան կողմնակից է ամբողջական լուծումի տարբերակին, քանի որ փուլայինը կըրնայ բարդացնել բանակցութիւններու ընթացքը։

Մամուլի ասուլիս մը տուած է Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարն ալ որ կրկին հերքած է «փարիզեան սկզբունքներ»ու գոյութիւնը. ան ըսած է թէ նախագահներուն Փարիզի հանդիպումին նախագիծ մը եղած է, սակայն ատիկա փաստաթուղթ կարելի չէ նկատել, քանի որ Ազրպէյճան իր շահերուն յարիր չգտնելով, համաձայնութիւն չէր տուած անոր։

Վ. Գուլիեւ յիշեցնելով որ 2003_ին թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ազրպէյճանի մէջ նախագահի ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ, հաւանական չէ նկատած որ այդ թուականէն առաջ կողմերը փոխադարձ զիջումներ ընեն։ Ան եւս չեշտած է թէ ոչ ոք պատերազմական ճամբով լուծումի մը հետամուտ կ'ըլլայ, բայց Ազրպէյճան կ'ուզէ որ հարցը լուծուի Լիզպոնի վեհաժողովին որոշումներուն հիման վրայ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 13 / 17)

ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԳՈՀ Է Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ _ Հ. ԱԼԻԵՒԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ

Ռուսաստանի Արտաքին նախարարութենէն յայտնած են թէ Օգոս. 14_ի Ռ. Քոչարեան _ Հ. Ալիեւ հանդիպումը Մոսկուայի համար մեծ նշանակութիւն ունի, փոխադարձ զիջումներով հակամարտութեան քաղաքական կարգաւորման շուտով հասնելու համար։ Նախարարութիւնը աւելցուցած է թէ նման հանդիպումներ կ'ամրապնդեն կողմերու միջեւ վըս_

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԲԽԱԶԻԱՆ ԲՆԱԿՈՒԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՎ...

«Վրէմիա Նովոստէյ» թերթին (Օգոստոս 13) թիւին մէջ Իգոր Գլանին ցնցիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Աբխազիոյ մէջ վերջին շրջանին Ռուսաստանի վարած քաղաքականութեան մասին։ Վրաստանի ինքնավար այդ հանրապետութեան մէջ ներկայիս 318 _ 320 հազար հոգի կ'ապրի, որոնց 220 հազարը Ռուսաստանի քաղաքացիութիւն ստացած է, շնորհիւ Ռուս համայնքներու հանրապետական ժողովին ռուսացումի քաղաքականութեան։ Յունիսի ընթացքին օրական մինչեւ ութ հազար հոգի ռուսական քաղաքացիութիւն ստացած է, ինչ որ նախապէս վեց ամսուան գործ էր։ Նոյն ամսուան ընթացքին Սոչիի մէջ հաստատուած է կեդրոն մը ուր տասնեակներով ռուս պաշտօնատարներ փորձի լծուած են Աբխազիոյ բոլոր փափաքողներուն ռուսական քաղաքացիութիւն տալու ձեւակերպութիւնները կատարելու համար։

Աբխազական իշխանութիւնները միջամուխ չեն եղած, միայն ռուսացումի հոլովոյթը աւարտելէ ետք յայտարարած են թէ ռուսական քաղաքացիութիւն ունենալը չի ջնջեր աբխազականը եւ ռուսական քաղաքացիութեան տիրացած Աբխազները պարտին պետութեան նկատմամբ իրենց պարտականութիւնը կատարել. հարկերը վճարել, զինուորական ծառայութիւն ընել, եւ այլն։

Վրացական իշխանութիւնները նիւթ կ'ընեն Ռուսաստանի կողմէ Աբխազիոյ կցումը։ Քաղաքական դէտերու համաձայն, Մոսկուան ու Թիֆլիսը ծանրակշիռ ճակատումի մը հասցնող բուն պատճառը քաղաքացիութեան այս հարցը եղած է։ Թէ՛ նախագահ Շեւարնածէ, թէ՛ Խորհրդարանի նախագահ Ն. Բուրջանաձէ յայտարարած են թէ Վրաստան խնդիրը պիտի ներկայացնէ Միջազգային հանրութեան, յատկապէս Օ_ԷՍ_ՍԷ_Ը_ի յաջորդ ժողովներուն։

Ստեղծուած կացութիւնը Վրաստանը կը դնէ նոր պայմաններու դիմաց, մանաւանդ եթէ մտածէ Աբխազիոյ դէմ զինուորական նոր միջամտութեան մը մասին։

Հիմա որ աբխազ բնակչութեան մեծամասնութիւնը ռուս քաղաքացի վերածուած է, Ռուսաստան կրնայ ամենայն օրինաւորութեամբ այդ հանրապետութեան հետ տնտեսական գործակցութիւն հաստատել եւ ներդրումներով զարկ տալ անոր տնտեսութեան։ Արդէն վերջերս ռուս կառավարութեան պատուիրակութիւն մը առաջին անգամ ըլլալով Աբխազիա գացած է. անոր մէջ գտնուած է Արտաքին գործերու նախարարի առաջին տեղակալ, նախագահ Պուտինի ներկայացուցիչ Վ. Լոշչինինը. ան յայտնած է թէ լարուած կացութիւնը հարթելու «նոր տարրեր եւ յաւելուածական կարելիութիւններ» կան այսօր։

Ինչ կը վերաբերի միջազգային հանրութեան հակազդեցութեան որուն դիմելու նպատակ ունի Վրաստան, այդ մարզն ալ անտես առնուած չէ։ Դէտեր այն կարծիքը ունին թէ Կովկասի մէջ իր ներկայութեան հարցով Ռուսաստանի նշուած գործնապաշտ մօտեցումը ըմբռնումով դիմաւորուած է ամերիկեան կողմէն, Մոսկուայի մէջ Պուտին _ Պուշ վերջին հանդիպումին ընթացքին։

ՍՓԻՒՌՔԻ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Սփիւռքահայ խճանկարի վրայ արդէն իսկ առաջնակարգ տեղ գրաւած է Լոս - Անճելըսի հայ համայնքը, զոր կարելի է յատկանշել որպէս խայտաբղէտ եւ բազմահուն հաւաքականութիւն մը որ կ'առաջնորդուի ընդհանրապէս ազգային ու ընկերային հաստատութենականացած հասկացողութիւններով եւ գաղափարներով: Այդ պատճառով ալ Մարկ Նշանեանի նման արհեստավարժ provocateur_ի մը շուրջ վերջերս կազմակերպուած ձեռնարկները կրնային միայն թարմ շունչ փչել ընդարմացող համոզումներու եւ յեղյեղուած պիտակներու համայնքային առօրեային վրայ:

Ֆրանսահայ գաղութէն արդէն ծանօթ Մ. Նշանեան մտածող մըն է որ զբաղած է գրականագիտութեամբ, թարգմանութեամբ եւ փիլիսոփայութեամբ: Ներկայիս կը վարէ Նիւ - Եորքի Գոլումպիա համալսարանի հայագիտական ամպիոնը: Իր գրութիւնները ճանչցողները վկայ եղած են տարիներու ընթացքին թէ ան ինչպէս հետեւողականօրէն փորձած է դուրս ցատքել ընդունուած կաղապարներէն եւ ժամանակ ու էջեր յատկացուցած վերականգնելու Կ. Զարեանի, Յ. Օշականի - եւ այլք - նման քիչ հասկցուած բայց շատ ու խոր մտածած գրողները, նոյն ատեն սատարելով աւելի ժամանակակից՝ Գ. Պըլտեանի եւ Վ. Օշականի նման գրողներու վաստակի ըմբռնումին:

Յունիսի կէսերուն Մ. Նշանեան մտաւորական շրջանակներու ուշադրութեան առարկայ դարձուց երկու նորատիպ հատորներ եւ ապա հետաքրքրական գաղափարներ մէջտեղ նետեց «Սփիւռք եւ ազգայնականութիւն» թեմայով սեմինարի մը ընթացքին: Առաջին գիրքն է Նշանեանի Writers of Disaster, Volume One, The National Revolution (Աղէտի գրողներ, Ա. հատոր, Ազգային յեղափոխութիւնը) աշխատութիւնը՝ Կոմիտաս Հաստատութեան հրատարակութիւն, ուր ան Աղէտի պրիսմակէն կը վիճարկէ ու կը վերլուծէ Զարենցի, Մահարիի, Զապէլ Եսայեանի եւ Թոթովենցի կարգ մը գործերը: Գիրք մը, որ արժանի է խոր ուսումնասիրութեան եւ գրախօսութեան: Ասոր մէկ սկիզբը դրաւ արդէն Նիւ_Եորքի համալսարանի գրականութեան դասախօս Տէյվիտ Գազանճեան Կլենտէյլի (Գալիֆորնիա) հանրային գրադարանի մէջ տեղի ունեցած գրքի ներկայացման առիթով:

Միւս հատորն է Մ. Նշանեանի խմբագրութեամբ «Կամ, հանդէս վերլուծական»ի հինգերորդ թիւը, Ապրիլ Գրատան հրատարակչութեամբ (Լոս - Անճըլըս) 283 էջնոց այս հանդէսն ալ կարիք ունի յատուկ գրախօսականի: Մինչ այդ ամփոփ կերպով անդրադառնանք միայն անոր բովանդակութեան: Սկիզբը տրուած են երեք թարգմանութիւններ: Իտալերէնէն՝ Ճանփիերօ Պելլինճերիի մէկ աշխատասիրութիւնը Սայեաթ Նովայի թրքերէն ստեղծագործութիւններուն մասին (Մինաս Լուրեան): Գերմաներէնէ՝ Էռնսթ Իւնկըրի Uber die Linie (Անցնելով գիծը) խոհագրութիւնը եւ ֆրանսերէնէ Ժորժ Պաթայի «Տիկին Եդուարդա»յէն հատուածներ, երկուքն ալ Մարկ Նշանեանի թարգմանութեամբ եւ ներածականով: Գրութիւններ ունին Իշխան Ճինպաշեան («Ձեռքի խաղ»), Արբի Յովհաննիսեան («Լեւոն Շանթ եւ իր թատերական մտածողութիւնը»), Րաֆֆի Աճէմեան («Հանդիպում խուսափող - Գրիգոր Պըլտեան՝ Զրոյցներ բանաստեղծութեան մասին»), Գրիգոր Պըլտեանէն «Նամակ՝ հակաքերթուածի մասին»: Հատորը կ'աւարտի Վարդան Մատթէոսեանի եւ Մարկ Նշանեանի կողմէ աւելի քան տասնեակ մը գրախօսականներով:

Մեզի համար ամէնէն ուշագրաւը, սակայն, «Սփիւռք եւ Ազգայնականութիւն» ընդհանուր նիւթին շուրջ երեք նիստով սեմինար մըն էր, որ տեղի ունեցաւ Կլենտէյլի Ապրիլ Գրատան մէջ:

Սեմինարի առաջին նիստին Մ. Նշանեան հարցադրեց Սփիւռքի մտածողութեան մը կարելիութիւնը եւ անդրադարձաւ այդ մասին կատարուած փորձերուն, Վահէ Օշականի առաջադրած ըսփիւռքի բնագանցութեան մը ստեղծման հրամայականէն մինչեւ ներկայի պահանջքը՝ քննադատելու այդ բնագանցութիւնը, որ տակաւին չենք կրցած տալ: Այսինքն Սփիւռքը դարձնել մտածումի առարկայ: Պատմաքաղաքական իրողութիւն մը թարգմանել գոյութեան վիճակի եւ հիմնաւորել այդ որպէս սկզբունք: Ուրեմն ունինք միայն Աքսորի բնագանցութիւն՝ վայրը իբրեւ իմաստ, որուն իբրեւ հետեւութիւն, վայրի կորուստը կ'ըլլայ իմաստի կորուստ: Այդ է որ կը մղէ իմաստի փնտռտուքին: Ասկէ մեկնելով է որ Նշանեան վերլուծեց ժողվուածութեան սկզբունքը, անոր զանազան եղանակներուն անհետացումն ու այլ համագրի մէջ ֆանթազմական վերականգնումը ինքնականութեան եւ ինքնականացումի ախտաբանական ձեւերով: Յետոյ՝ աքսորէն աքսորուելու խնդիրը: Հասկնալ Սփիւռքը որպէս կոտորակման միջոցաւ կայացած լուծում, եւ այդ լուծումի վերլուծման կարեւորութիւնը: Գաղափարաբանութիւնը՝ որպէս իրականութենէն օտարումի ոյժ:

Յաջորդ նիստը յատկացուած էր դասախօսին կողմէ այսպէս կոչուած Նէօ-հայկական գաղափարագրութեան, ուր Մ. Նշանեան փորձեց նէօ_հելլէնիստական շարժումէն քանի մը տասնամեակ յապաղումով հայկական օրինակում մը բնորոշել: Անդրադարձաւ ԺԹ. դարու սկիզբին Մինաս Բժշկեանի (գրած է առաջին գրական աշխարհաբարը) եւ Ղուկաս Ինճիճեանի ջանքերուն: Այդ շրջանին է որ շարժում կը յառաջանայ ազգային երեւակայականոյց մը ստեղծելու, որ ինքզինք պարտադրէ ազգային հերոսներու առասպելականացումով, փորձելով ստեղծել ինքն իր պատմութիւնը: Ասոր իբրեւ միջոց կ'որդեգրուին Եւրոպայի մէջ արդէն տարածուած հոսանքին համաձայն՝ բանասիրութիւնը, ճանապարհորդագրութիւնն ու հնախօսութիւնը: Արդէն ուշ, քանի տասնամեակ եւք, 1810_ական ա'յդ նէօհայկական ծրագիրն էր որ լրումին կը հասնէր Ալիշան Հայրի հին հաւատքին ու հեթանոսական կրօնքին նուիրուած աշխատութեամբ:

3_րդ եւ վերջին նիստը նիւթ ունէր Գեղագիտական ազգայնականութիւնը: Նշանեան նախ անդրադարձաւ ազգայնական մտածողութեան երեք հանգրուաններուն, անոնց որպէս մղիչ ուժ նշելով եւրոպայի արեւելագէտներու աշխատանքը: Բանասիրութիւն՝ գրքունակ աշխատանք վերականգնելու համար ազգային արժէքներն ու ստորագծելու ազգային արժանիքները: Ազգագրական ծրագիր՝ երթալ ակունքներուն, գրեթէ նոյն նպատակներով: Իսկ ի վերջոյ, վերի շարժումներուն ջանքերով վերակազմուող տարանջատեալ մշակոյթի պատկերին վրայ առասպելաստեղծ կարողականութեան վերստեղծում, որ կը մտադրէն իրագործել յատկապէս «Մեհեան»ի շուրջ հաւաքուած գրողները, որոնք եւս անցեալի փառքն է որ կը փնտռեն այս առասպելաստեղծ հանգամանքին ընդմէջէն: Անոնք կը հասկնան արուեստը որպէս յիշեալ առասպելականացումին գեղարուեստականացումը: Կոմիտասի նման առնել վերապրուկը եւ զայն գեղարուեստականացնել: Կազմուիլ ինքն իրեն համար, սեփականացնելով զայն: Անոնց համար ազգացումը հաւասար էր գեղագիտացումին՝ ոչ այնքան ազգայնական գաղափար (բանասիրութիւն կամ ազգագրութիւն), այլ սեփական արարում: Մասնաւորաբար հետաքրքրական էր այստեղ դասախօսի կողմէ Վարուժանի պարագային ընդգծումը: Դանիէլ Վարուժան իր բանաստեղծութեամբ կը շեղի «Մեհեան»ի իր ընկերներէն. այսպէս, իր դիրքը կարելի է բացատրել հետեւեալ ձեւով. եթէ առասպելաստեղծ կարողականութիւնը կորսուած է, կա՛մ կը փորձենք վերականգնել զայն, եւ կա՛մ կը սգանք: Արուեստը սուգ մըն է, զոր պէտք է խօսիլ եւ տալ՝ ողբալ զգացած ու մեռած աստուածները: Իսկ «Մեհեան»ի ծրագիրը կը հակադրուէր «արուեստը որպէս սուգ» գաղափարին: Ա՛յդ է մեր հարցը, Նշանեանի համաձայն: Աղէտը ինքնացնելն ու Սուգը կատարելը: Մէկ խօսքով, եթէ մահը չըլլար՝ արուեստը չէր ըլլար:

Մեր կողմէ աւելցնենք. իսկ որպէսզի արուեստ, այսինքն ստեղծագործութիւն ըլլայ, պէտք է մահը գոնէ տեսնել, գիտակցիլ անոր եղած ըլլալուն: Այսինքն, որպէսզի Սփիւռքը կորսնցնէ իր ամլութիւնը, պէտք է «չահի» իր արդէն ապրած մահը որովհետեւ հոն է որ պիտի սկսի ինքնանալ ու արարել:

Սեմինարի մը սեղմ ծիրին մէջ անշուշտ դժուար է այս յանդուգն գաղափարները ընդլայնել ու վիճարկել, յատկապէս ինչ կը վերաբերի Սուգի, Մահի, Կեանքի, Արուեստի ու Կրօնքի փոխ_յարաբերութեանց: Սակայն եղած ամփոփ հաստատումները այս ուղղութեամբ մէջտեղ կը դնեն շարք մը հարցականներ որոնց շուրջ սպասելի է որ ապագային կարելի ըլլայ խորանալ:

Վարուժան կը խօսի աստուածաբանական կրօնքներու եւ առասպելաստեղծ կրօնքներու մասին: Առաջիններու օրինակ են հրէական կրօնքն ու քրիստոնէութիւնը. միւսներուն՝ արիական կրօնքները, ներառեալ յունականն ու հայկականը: Քրիստոնէութիւնը վերջնական, վախճանական եւ միաժամանակ յաւիտենական լուծում մը տուած է մարդու հիմնական կենսահարցին, այսինքն կերպով մը եղած է մահ. մեռած է մահը, մեռած է վերապրելու ողբերգական, միաժամանակ կենսացնող, մարդկային օրինավիճակը հարցականացնող եւ արժանաւորականացնող պայքարը յաւիտենական կեանքի խոստումին դիմաց: Վարուժանական հետեւութիւն՝ ուրեմն մեռած է արուեստը քանի որ «եթէ մահը չըլլար, արուեստը չէր ըլլար»: Նշանեան կը հիմնաւորէ՞ թէ կ'աւելցնէ՝ ուրեմն արուեստը կրօնքի վերապրուկն է: Ուր արդէն կը մտնենք բաւական բարդ, թերեւս հակասական եզրաբանումներով յղի վիճաբանութեան մը մէջ: Այդ գծով կը բաւէ յիշել յոյն դասական ողբերգութեան պարագան ճիշդ հակառակ ձեւը փորձելու համար. կրօնքը արուեստի սկզբունքն (սկիզբը նաեւ) է: Ողբերգակներու ըրածը սուրբ աւանդութիւն դարձած կրօնական ողբասացութիւններու աստիճանական գեղարուեստականացումն էր, նախ երգչախմբային, ապա բեմական ու դերասանական, եւ ի վերջոյ ստեղծագործ թատերական կաղապարումով:

Անշուշտ որ նիւթը չափազանց հետաքրքրական է եւ հիմնահարցային: Արուեստի եւ կրօնքի, առասպելներու առնչակցութեան մէջ գալով՝ Նիցչէ իր խոր հետքը ձգած է «Մեհեան»ի խումբին եւ Վարուժանի վրայ: Այս կապակցութեամբ, ու սեմինարի մէջ արծարծուած նիւթերու լոյսին տակ (ազգագրութիւն, բան_ա_ստեղծութիւն) դիւրին է ուշագրաւ հանդիպութիւն մը հաստատել Նիցչէի սկզբնաւորութիւնը սատարի պէս ներշնչած Վակներին եւ Կոմիտասի միջեւ, որ յարակարծօրէն դեռ եւս չէ հասած (կամ տակաւին չէ ապացուցուած) կրօնական՝ հաւատքի մակարդակին:

ՅԱԿՈԲ ԿԻՒԼԻՒՃԵԱՆ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՓԱՓԱՔԱԾ ՄԻՋԻՆ-ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Ուաշինկթընի տեսանկիւնէն Իրաք քաղուելու պատրաստ հասուն պտուղ մըն է: ԱՄՆ_ու մայրաքաղաքին մէջ տարածուած է համոզումը թէ Իրաքի անկումով Միջին - Արեւելքի հարստութիւններուն ճամբան պիտի բացուի իրենց առջեւ: Ասոր քով, անխուսափելի է որ պիտի փոխուին շրջանին աշխարհաքաղաքական կշիռներն ալ, նոր կացութիւններ պարտադրելով շարք մը երկիրներու:

Անոնց առաջին տեղը կը գրաւէ Իրան: Այս երկիրը որ որոշ օժանդակութիւն տուաւ Աֆղանիստանի դէմ ԱՄՆ_ու «հակահաբեկչական» պատերազմին, յետագային մէկդի ձգուեցաւ: Ուաշինկթըն ոչ միայն պատերազմական աւարին բաժնեկից չդարձուց Իրանը, այլեւ զետեղեց «չարի առանցք»ին վրայ: Նաեւ պարտադրեց սպառազինումի անոր ծրագիրները սահմանափակել, ինչպէս եւ Միջին - Արեւելքի մէջ ազդեցութեան գօտին: Դժուար չէ գուշակել որ Իրաքի վրայ յարձակում մը շրջափակման ու մեկուսացումի վիճակին պիտի մատնէ Իրանը:

Հաւանօրէն, Պուշի վարչակազմը կը մտածէ որ Թեհրանը ճնշումի տակ պահելով եւ Իրաքի տիրելով իսլամական յեղաշրջումին վերջնական հաշուեյարդարը կրնայ տեսնել:

Իրաքի ներկայ վարչախումբին անկումը ԱՄՆ_ու առիթը կուտայ Իրանի եւ Սուրիոյ միջեւ անանցանելի պատ մըն ալ բարձրացնելու: Անգամ մը որ Պաղտատ չէզոքացուի, Ամերիկացիները կրնան Դամասկոսի մէջ փոփոխութիւններ բեմադրել: Արդէն ժամանակէ մը ի վեր Ուաշինկթըն որոշ մտահոգութեամբ կը հետեւի Պաղտատի ու Դամասկոսի մերձեցումին: Սուրիա տնտեսապէս կը շնչէ Իրաքի շնորհիւ, իսկ Իրաք քաղաքական ու տնտեսական շունչ կ'առնէ Սուրիոյ ճամբով: Այս իրողութիւնը նոյնիսկ հաւանական կը դարձնէ Սուրիոյ մէջ ալ ամերիկեան ճնշումով վարչակարգի փոփոխութիւն մը:

Պաղտատի տիրելով, Ամերիկացիները պիտի ազատին սաուտական քարիւղէն կախում ունենալէ եւ ատոր քաղաքական անպատեհութիւններէն: Արդէն, նշմարել է որ Սաուտի Արաբիոյ ուղղուած մարդկային իրաւունքներու բռնաբարումներուն եւ չափազանցուած մոլեռանդութեան ամբաստանութիւններուն ետին կան հակադրութեան բուն պատճառները. Իրանի հետ Ռիյատի յարաբերութիւններուն բարելաւումը եւ այս վերջինին պաղեստինեան քաղաքականութիւնը:

Ճիշդ է որ Ուաշինկթըն Յորդանանի նկատմամբ որոշ համակրութիւն ունի. սակայն, տեղեակ է նոյն ատեն թէ Յորդանանցիներու կարեւոր տոկոս մը զօրավիգ է պաղեստինեան Ինթիֆատային, իսկ մնացածն ալ կը զօրակցի Իրաքի: Տեղեակ է նաեւ թէ Պաղտատ տնտեսական օժանդակութիւն կը կատարէ Ամմանի: Եթէ Պաղտատի մէջ ամերիկեան ծրագիրը յաջողութիւն գտնէ, Յորդանան պիտի կրնայ պաղեստինեան հարցին մէջ անարգել յարիլ ամերիկեան քաղաքականութեան:

Պուշի ղեկավարութիւնը մէկդի ձգած է գաղափարը թէ Պաղեստինի նկատմամբ որոշ զիջումներու փոխարէն կրնայ Իրաքի մէջ ամէնայն ազատութեամբ շարժիլ: Կայ խումբ մըն ալ որ կը մտածէ թէ իսրայէլեւպաղեստինեան բախումներու սաստկացումով Իրաքի վրայ յարձակումը աւելի դիւրին կ'ըլլայ, մանաւանդ եթէ շարունակուի արաբական աշխարհին անտարբերութիւնը:

Նշուած նոր պատկերով Միջին - Արեւելքը կը մեկուսացնէ Եգիպտոսն ալ, գործելու ամէն ազատութիւն տալով Իսրայէլի: Այսուհանդերձ աւելի կարեւորն է այն որ անգամ մը Աֆղանիստանը իրենց հակակշռին ենթարկելով, ԱՄՆ_ը յենակէտ պիտի ունենան Ասիոյ մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ քարիւղի բոլոր պաշարները իրենց ձեռքը պիտի գտնուին:

Ուաշինկթընի մէջ կայ խումբ մը որ արդէն կը հրճուի Իրաքը գրաւելու հեռանկարներով, նոյնիսկ եթէ ան յղի է շատ վտանգներու. Հասնելու համար ցանկալի արդիւնքին, այնպէս կը թուի թէ Ուաշինկթըն կրնայ Իրաքի շուրջ քաոսային որոշ շրջանակ մը թոյլատրել: Ինչ որ կարեւոր է իրեն համար, Իրաքի կեդրոնական կառավարութեան հակակշիռը ունենալն է եւ անոր հետ՝ քարիւղի, ռազմավարական ուղղութիւններու հակակշիռը:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՓԻԹԵՇԹ (Ռումանիա) քաղաքին մէջ, Յունիս 15-ին, մեծ շուքով տօնուած է տեղւոյն Ս. Յովհաննէս-Կարապետ եկեղեցւոյ 150-ամեակը: Պատարագի աւարտին կարդացուած է Գարեգին Բ. կաթողիկոսի ուղերձը այդ առթիւ: Ապա, խօսք առած է թեմին առաջնորդը՝ Տիրայր Արք. Մարտիկեան: Վերջաւորութեան ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ բակին մէջ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» սրահին մէջ, Յուլիս 25-ին, կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Լեմի «Արարօ» մասնաճիւղին տեղի ունեցած է ձեռնարկ մը նուիրուած Խանասորի արշաւանքի 105-րդ տարեդարձին եւ Նիկոլ Դումանի ծննդեան 135-ամեակին: Բացման խօսքը արտասանած է Արարօ մասնաճիւղէն Մարալ Աստուրեան, օրուան բանախօսը եղած է Տիգրան Ճինպաշեան որ, մանրամասնօրէն ներկայացուցած է Նիկոլ Դումանի կեանքին զանազան դրուագները: Ցուցադրուած է Արարօ մասնաճիւղին պատրաստած Խանասորի արշաւանքին եւ Նիկոլ Դումանին նուիրուած տեսերիզ մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանի Շրջանաւարտից Միութեան կազմակերպութեամբ, Յուլիս 30-ին, համալսարանին «Մուկար» պարտէզին մէջ, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է առ ի երախտագիտութիւն համալսարանի նախկին տնօրէն վերապատուելի Ժան Խանճեանի եւ իբրեւ բարի գալուստ նոր նշանակուած տնօրէն՝ Փօլ Հայտոսթեանի: Երեկոյթին բացումը կատարած է Ժան Սալմանեան ներկայացուցած է վերապատուելի Ժան Խանճեանի շրջանին համալսարանին մէջ կատարուած փոփոխութիւնները, զարգացումները եւ իրագործումները՝ Հայկազեան գոլէժէն համալսարանի վերածումը: Խօսած է նաեւ անոր յաջորդը վերապատուելի Փօլ Հայտոսթեանի մասին: Ապա, խօսք առած է Ժան Խանճեան, իրեն յաջորդած է Շրջանաւարտներու Միութեան նախագահը՝ Հիշէմ Ապու Ժուատէ: Վերջին խօսք առնողը եղած է վերապատուելի Փօլ Հայտոսթեան:

ԳՆԱԼԸ ԿՂԶԻԻՆ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ զարասանդին մէջ, Յուլիս 31-ին, երեկոյեան ժամերգութեան աւարտին տեղի ունեցած է միջեկեղեցական մէկտեղում մը, որուն ընթացքին յատուկ տուչութեամբ մեծարուած է վերապատուելի Հերհարտ Տունքէր, որ 1993-էն ի վեր կը վարէ Պոլսոյ գերմանախօս Աւետարանական եկեղեցւոյ հովուի պաշտօնը: Պատրիարքը նիւթ ունենալով, անգլերէն, բացատրած է որ հաւաքոյթը սարքուած է առ ի գնահատութիւն գերմանախօս աւետարանական համայնքի հոգեւոր հովիւին եւ կարդացած է իր կոնդակը ուղղուած հոգեւոր հովիւին եւ զայն պարգեւատրած է Աթոռի պատուոյ շքանշանով: Իր կարգին խօսք առնելով, վերապատուելի Տունքէր շնորհակալութիւն յայտնած է պատրիարքին եւ ներկաներուն, անդրադարձած իր նոր պաշտօնին Գերմանիա ուր որպէս Վեսթֆալիոյ վերադիտողներէն մէկը, ստանձնած է միջեկեղեցական եւ միջկրօնական յարաբերութիւններու վարելու պատասխանատուութիւնը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ Յովնանեան սրահին մէջ, Յուլիս 19-ին դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, նիւթ ունենալով Եկեղեցին եւ քաղաքականութիւն, տնտեսութիւն եւ ընկերային հարցեր: Օրուան բանախօսը եղած է Լիբանանէն ժամանած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան քրիստոնէական դաստիարակութեան բաժանմունքի փոխ վարիչ՝ Մաշտոց Վրդ. Զօպանեան: Բարի գալուստի խօսքով հանդէս եկած է օրուան հանդիսավարը՝ Յակոբ Մխսարթինեան եւ հրաւիրած դասախօսը որ ներկայացնէ իր նիւթը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Լոնկ Սօլթ ջրափնեայ զբօսավայրին մէջ, Յուլիս 28-ին, տօնուած է Խանասորի արշաւանքին 105-րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած են 800 հոգի: Կազմակերպուած էր տեղւոյն Միհրան Փափազեան Կոմիտէի եւ Հ.Յ.Դ. ԳԵՄ Լեւոն Շանթ մասնաճիւղին կողմէ: Օրուան իմաստին մասին խօսած է Վիգէն Սարգիսեան, յանուն Մ. Փափազեան Կոմիտէին:

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉ ՈՒՏԵԼ...

Ամառերջի քննութիւնները, սթրէսը, յղութիւնը, մարզանքը երբեմն կը տկարացնեն մեր մարմինը, երբեմն ալ բացեր կը ստեղծեն, ինչ որ կը խախտէ մտային եւ ֆիզիքական մեր հանգիստն ու հաւասարակշռութիւնը:

Նման կացութեան մը չմատնուելու համար տեսնենք, թէ ի՛նչ կը թելադրեն մասնագէտները:

***

ՄԱՐԶԱՆՔԷՆ ԵՏՔ՝ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԱՂԵՐ

Քրտնելով՝ մեր մարմինը ջուր կը կորսնցնէ, բայց նաեւ հանքային աղեր եւ շաքար, հետեւաբար նախապատուութիւնը պէտք է տալ պտուղներուն եւ բանջարեղէններուն, որոնք մեզի պիտի հայթայթեն անհրաժեշտ հանքայինները, կենսանիւթերն ու շաքարը: Զմոռնանք նաեւ բրինձը, հացը եւ դդմաճները:

ԱՆԿՈՒՄԷ ԵՏՔ՝ ԿԻՐ

Եթէ արկածի բերումով ինկած ենք եւ որեւէ կոտրուածք ունինք, ապաքինելու լաւագոյն ուտելիքներն են կիր, կենսանիւթ եւ բնապիտ պարունակող ուտելիքները: Նախապատուութիւնը տանք կաթնեղէնին, չափաւոր քանակութեամբ՝ մսեղէնին եւ պտուղներուն:

ՅՂՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ՝ ԵՐԿԱԹ

Ծննդաբերութեան ընթացքին արիւնի եւ, բնականաբար, երկաթի կորուստը արհամարհելի չեն: Հետեւաբար թէ՛ յղութեան շրջանին եւ թէ անկէ ետք պէտք է երկաթի պահեստ ապահովել չակարանալու համար: Ուրեմն, նախապատուութիւնը տանք կենդանական բնապիտ եւ երկաթ պարունակող ուտելիքներուն, ինչպէս՝ միսին, ծովային պտուղներուն, նարինջի հիւթին եւ Սէ. կենսանիւթին:

ՍԹՐԷՍԷՆ ԵՏՔ՝ ՇԱՔԱՐ

Շաքարը կը նպաստէ հանդարտեցնելու յատկութիւն ունեցող սէրոթոնին նիւթին արտադրումին: Հետեւաբար սթրէսի մէջ կամ անկէ դուրս ուտենք դանդաղ շաքար պարունակող ուտելիքներ եւ պտուղ, ինչպէս նաեւ՝ մակնեզիում եւ Պէ. 6 կենսանիւթ պարունակող ուտելիքներ՝ ընդեղէն, տուրմ, ամբողջական հաց:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ՝ ՊԷ. 6 ԿԵՆՍԱՆԻՒԹ

Մեր պաւակները քննութեան շրջանին մեծ ճիգ կը թափեն: Երկար ժամանակի մտային յոգնութենէ, կեդրոնացումէ եւ հոգեկան ընկճումէ ետք անոնք պէտք ունին Պէ. կենսանիւթ պարունակող ուտելիքներու՝ հացահատիկ, ձկնեղէն, հաւկիթ, սոյա եւ այլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԱՔԵՂԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Գիտութեան ակադեմիային հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկին կողմէ Յուլիս 5-էն ի վեր պեղումներ կը կատարուին Գեղարքունիքի Քանաքեղ հնավայրին մէջ: Քանաքեղը կը գտնուի Սեւանայ լիճին հարաւ-արեւմտեան ափին, Մարտունի-Գաւառ կառուղիին երկու կողմերը: Պեղումներու պիւտճէն տրամադրած է «Հայ սեւ ոսկիներ» միութիւնը:

Օգոստոս 8-ին, պրոնզէ դարու երկու դամբարաններու չորս խուցերու բացումին մասնակցած են նոյն միութեան մարզիչներն ու աշակերտները: Խուցերէն մէկէն գտնուած է 40-50 տարեկան այր մարդու մը կմախքը, քովը շունով, հաւանօրէն որպէս հաւատարմութեան խորհրդանիշ: Հնագէտները եզրակացուցած են որ դամբարանները կառուցուած են 3500 տարի առաջ եւ յետագայ դարերուն թալանուած են:

Պեղումները շարունակուած են մինչեւ Օգոստոս 15:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.
ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

– Ձկրցայ հասկնալ, թէ ի՞նչ է այս հետապնդումին պատճառը թէ՛ ինծի եւ թէ՛ Վահան Թօշիկեանի դէմ:

– Խնդիրը Թօշակեանի շուրջ կը դառնայ, – ըսաւ Րէշատ պէյ:

– Ի՞նչ ըրած է այդ տղան:

– Իրեն դէմ բողոք մը կայ պատերազմական ատեանի տեղեկատուութեան դիւանէն:

– Ի՞նչ ըրեր է որ:

– Խնդիրը այն է, որ այդ մարդը կասկածելի նկատուած է:

– Բայց Վահան Թօշիկեանը ո՛չ մէկ կուսակցութեան պատկանած է, ո՛չ մէկ վնասակար գործունէութիւն ունեցած է մինչեւ այսօր:

– Չէ՞ մի որ Շէրիֆ փաշային ուղղուած իր մէկ քարդը գտնուած է եւ ատոր համար բանտարկուած:

– Սակայն յետոյ ապացուցուած է, որ այդ քարդը կեղծ էր, եւ անպարտ արձակուած է:

– Ճիշդ է, սակայն միշտ կասկածելի նկատուած է, անկէ զատ անոր ազատ արձակուելէն ետքը անոր մասին ի՛նչ թուղթեր եկած է ինծի, ես, անոր փորին մէջ ինչ որ կայ, գիտեմ, թող շատ անմեղ չձեւանայ:

– Կարծեմ ձեր վսեմութիւնը կը սխալի:

– Թօշիկեանը Ռամկավար կուսակցութեան կը պատկանի:

– Ես որոշապէս գիտեմ, թէ որեւէ կուսակցութեան պատկանած չէ, արդէն ինք այն աստիճան խոհեմ մարդ մըն է, որ շուքէն անգամ կը վախնայ:

– «Վերջին լուր»ին մէջ կառավարութեան հակառակ ընթացք մը բռնած է, – գիտել տուաւ Րէշատ պէյ:

– Բնաւ երբեք:

– Ասոր ապացոյցը ունինք մեր ձեռքը եւ նոյնիսկ պատերազմական ատեանի տեղեկատուութեան դիւանէն եկած թուղթն ալ ատոր մասին է:

– Բայց ի՞նչ է իր գործած յանցանքը:

– Պայրամի տօնին յիշատակութիւնը երկու տողով ըրած է, մինչ կը վայելէ՞ր ատիկա:

– Բայց նոյնիսկ Թուրք թերթերը մէկ քանի տողով ծանուցած էին Պայրամի տօնը:

– Այդ խնդիր չէ, Թուրք թերթերը կրնան երկու տողով ծանուցանել, բայց դուք պէտք է, որ աւելի ընդարձակ գրէիք այդ մասին, տեսէք ձեր թերթին այս ընթացքին համար ժուռնալ եղած է:

– Եթէ խնդիրը այդ է միայն, ուրիշ ատեն կը ջանանք դիտողութեան տեղի չի տալ:

– Այդ չափով խնդիրը չփակուիր, եթէ կ'ուզէք հետապնդումէ ազատիլ, միակ միջոց մը կայ:

– Ո՞րն է այդ միջոցը, – հարցուց Հրաչեայ:

– Թօշիկեանը պէտք է քաշուի պատասխանատու տնօրէնի պաշտօնէն, իր անունը պէտք չէ երեւայ թերթին վրայ:

– Բայց եթէ խմբագրութիւն չընէ, ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ ապրի:

– Թո՛ղ գաղտնաբար շարունակէ աշխատակցիլ, միայն անունը թող չերեւայ, – պատասխանեց Րէշատ պէյ, – քանի որ պաշտօնապէս բողոք մը կայ իր մասին, չենք կրնար ուրիշ կերպ ընել... դիտողութիւնը ընողը ձեր ծանօթներէն է:

– Ինչպէ՞ս մեր ծանօթներէն:

– Այսինքն այդ Պայրամի խնդիրը հայ մըն է, որ ժուռնալ ըրած է պատերազմական ատեանին:

– Արդեօք Արթին էֆէնտի՞ն է:

– Ճիշդ գուշակեցիր:

– Արդէն, կը կասկածէի:

– Ինչո՞ւ համար:

– Որովհետեւ այդ մարդը անձնական հակառակութիւն ունի Թօշիկեանի դէմ եւ միշտ առիթ կը փնտռէ անոր վնասելու համար:

– Կրնայ ըլլալ, բայց ինքն ալ պէտք չէ, որ այդ առիթը տայ: Դուն իմ բարեծիս պէս ըրէ, անունը վերցուր թերթին վրայէն, եւ խնդիրը կը փակուի:

– Բայց գոնէ խօսք կուտա՞ք, որ Վահան Թօշիկեանի դէմ հետապնդում պիտի չըլլայ ու գլխուն փորձանք մը պիտի չի գայ:

– Այո՛, խօսք կուտամ:

– Ուրեմն վաղուընէ անունը կը հանենք թերթին վրայէն, քանի որ այդպէս կը հրամայէք:

Այս խոստումը առնելէ ետքը Հրաչեայ եկաւ գտաւ Վահանը, որ անձկութեամբ իրեն կը սպասէր:

– Ի՞նչ եղաւ, – հարցուց դողահար ձայնով մը:

– Վախնալու բան չի կայ, վտանգը անցուցինք:

– Բայց ինչո՞ւ զիս կը փնտռեն եղեր:

Հրաչեայ պատմեց ըսաւ:

– Հիմա, – ըսաւ Հրաչեայ, – որպէսզի նոր խնդիրներ չունենանք, քու անունդ պիտի վերցնենք թերթին վրայէն, թէեւ պիտի շարունակես քու աշխատակցութիւնդ առաջուան պէս:

– Ի՞նչ ապահովութիւն ունիմ, որ այդ բանը ընելով՝ հետապնդումէ պիտի ազատիմ:

– Միակ ապահովութիւնդ Րէշատ պէյի խօսքն է:

– Բաւակա՞ն է ատիկա:

– Կը յուսամ, որովհետեւ Րէշատ պէյն ալ համոզուած է, որ դուն անվնաս մէկն ես:

Վահան Թօշիկեան կէս մը ապահովուած դարձաւ խմբագրատուն եւ անցաւ գրասեղանին առջեւ շարունակելու համար իր պաշտօնը:

Արդարեւ, այդ օրէն ետքը այլեւս զինքը չփնտռեցին, բայց միշտ կասկածի Դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած էր իր գլխուն վրայ:

«Այս անպիտան Արթինը իմ օձիքս պիտի չթողու» – կը խորհէր:

Արդարեւ, լրտեսը իր այս անյաջող փորձէն չափազանց կատղած էր:

«Ես այս տղան պիտի չկրնա՞մ քշել տալ» – կը խորհէր:

Եւ սակայն նոյն միջոցին Թօշիկեանէ շատ աւելի կարեւոր խնդիրներով զբաղած էր ոստիկանութիւնը:

Նոր դաւադրութեան մը հետքը գտած ըլլալ կը կարծէր, դաւադրութիւն մը, որուն հեղինակները, արտասահմանէն եկած էին, անհասկնալի ճամբով մը:

(Շար. 284)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեան 150 Եւրո կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Գաչանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղին եւ 150 Եւրո «Յառաջ»ին :

***

Պր. Վարդգէս Տակոռեան 150 Եւրո կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Գաչանի մասնաճիւղին, 150 Եւրո Պանեօյի Սիամանթօ դպրոցին, 150 Եւրո Մարսէյլի Համազգայինի դպրոցին, 150 Եւրո Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ 150 Եւրո «Յառաջ»ին (Համազգայինի եւ Դպրոցասէրի գումարները ստանալ «Յառաջ»էն) :

***

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Տէվէճեան 100 Եւրո կը նուիրեն Իսիի Թարգմանչաց դպրոցին, 100 Եւրո Իւմաֆին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 100 Եւրո «Յառաջ»ին :

***

Տէր եւ Տիկին Տիգրան եւ Անահիտ Թորոսեան 60 Եւրո «Յառաջ»ին :

(Շար. Ա. էջէն)

տահութիւնն ու խրարհասկացողութիւնը, կը թեթեւցնեն շրջանին լարումը եւ կը մօտեցնեն հանդոյցին լուծումին :

***

ԵՐԿՈՒ ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ՊԱՅԹՈՒՄԻ ԶՈՀ

Օգոստոս 16-ին, Վանաձորի մէջ անորոշ առարկայի մը պայթումէն երկու անչափահաս մահացած է. Արկադի Եղչատեան եւ Վահան Գէորգեան : Երրորդ մըն ալ, Մանիկ Խաչատրեան, վիրաւորուած է : Պայթումը տեղի ունեցած է առժամեայ կայարանի մը քանդումին ընթացքին :

***

ԼՂՀ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ ԿԱՍԱԾ Է

Օգոստոս 12-ին ԼՂՀ նոր վերընտրուած նախագահը մամուլի ասուլիսի մը յայտնած է թէ վերջին երեք տարիներուն Ղարաբաղէն բնակչութիւնը դադրած է արտագաղթելէ եւ ներգաղթ արձանագրուած է : Ա. Ղուկասեան երեւոյթը արդիւնք նկատած է իշխանութեան վարած քաղաքականութեան : Ըսած է թէ փաստը բաւական յոյս կը ներշնչէ :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

77ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.-

Տէր եւ Տիկին Կարօ Մխլտոնեան 152,45 Եւրօ :

Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Խաչատուրեան 100 Եւրօ :

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍԲՐՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 - 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զըրաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն :
Հեռաձայն. -
04 - 91 - 77 - 84 - 70

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը) :

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին :

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԿԱՌՏԱՆ.-

Տիկին Անժէլ Սիմոնեան եւ զաւակներն ու թոռները իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ Թադէոս Սիմոնեանի մահուան 7-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն 100 Եւրո «Յառաջ»ի թարգմանման :

***

Թալին Տէր - Մինասեան 100 Եւրո կը նուիրէ «Յառաջ»ին ի յիշատակ իր մեծմօր՝ Արմենուհի Գեւոնեանի մահուան քառասունքին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 160 Եւրո Պր. Արտաշէս Մինասեանէ :

ԿԱՍՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի
Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Գ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը
Մանրամասնութիւնները յետագային :

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France
et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN,** Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 82-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 26 Հոկտեմբեր 2002, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, The University Club, 1 West 54th Street, New York, N.Y., U.S.A.

Սոյնը 82-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է : Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք, որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Հոկտեմբեր 2002 իրենց փոխանորդագրերը, –Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած–, յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. –

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, N.Y. 10022, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին :

2.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին :

3.– Ընտրութիւն Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու :

4.– Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը :

5.– Նկատառում եւ գործադրում վերոնշեալներուն հետ առնչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին ուշադրութեան բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու :

6.– Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու :

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ԺՈԶԷՖ ՊԱՍՐԱՊԵԱՆ — Ատենադպիր
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Նախագահ

Յուլիս 19, 2002

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 21
MERCREDI
21 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.494 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 78e ANNEE — N° 20.494

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՊՈՒ ՆԻՏԱԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀԸ

ԱՀԱԲԵԿԻՉԻՆ ԴԻԱԿԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ ՊԱՂՏԱՏԻ ԻՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սապրի ալ-Պաննա, աւելի ծանօթ Ապու Նիտալ (պայքարի հայրը, արաբերէն) անուան տակ խորհրդանիշն իսկ էր միջազգային ահաբեկչութեան 70-80-ական թուականներու: Մահուան առաջին լուրը հաղորդած է Օգոստոս 19-ին պաղեստինեան «Ալ-Այամ» օրաթերթը, յայտնելով թէ Ֆաթահ-Յեղափոխական Խորհուրդի պետին դիակը գտնուած էր 3 օր առաջ իր բնակարանը, առանց ճշդելու մահուան պարագաները: Կ'ըսուէր թէ մարմինը ծակ-ծակ եղած էր բազմաթիւ փամփուշտներէ, բայց, յստակ չէր թէ սպաննուա՞ծ է թէ անձնասպան եղած: Կրնայ նաեւ պարզ հաշուեյարդարի մը հետեւանք ըլլալ, հարուստներէ չորթած գումարները չատերու նախանձը արթնցած ըլլալով:

Ապու Նիտալ ծնած էր Եաֆա 1937ին եւ նման 700-800 հազար Պաղեստինցի իր հայրենակիցներուն, քշուած էր 1948-ին երբայական Պետութեան ստեղծման ատեն: Միացած էր Արաֆաթի Ֆաթահին, որու ներկայացուցիչը կը դառնար Իրաքի մէջ: Բայց, երկար ատեն Արաֆաթը պիտի չներկայացնէր: 1947-ին կը խզէր, ՊԱԿ-ի ղեկավարը ամբաստանելով անձնատուութեան համար, որովհետեւ ծնունդ առած էր բանակցուած կարգադրութեան մը ծրագիրը Իսրայէլի հետ: Այն ատեն կը հիմնէ Ֆաթահ-Յեղափոխական Խորհուրդը եւ կը դառնայ վարձկան մը արաբական վարչակարգերու եւ լաւ իր չահերուն «հոգատար» կը փոխէ: Ամէնէն աւելի դրամ կը ստանայ Սաուտի Արաբիայէն եւ Քուէյթէն: Իր առաջին թիրախներն են չափաւոր այն Պաղեստինցիները, որոնք կողմնակից են երկխօսութեան մը իսրայէլեան ձախին հետ: Պաղեստինեան դատարան մը զինք մահուան կը դատապարտէ իր բացակայութեան: Իր զոհերն են Արաֆաթի դիւանագիտական խորհրդականը՝ Իսամ Սարթաուի (1983, Լիզպոն) երկու ուրիշներէ ետք: Լոնտոնի Իսրայէլի դեսպանին դէմ մահափորձ մը կը ծառայէ եւ պատրուակ կը ծառայէ Իսրայէլի Լիբանանի վրայ յարձակելու: Բայց, միայն իր նախկին ընկերները չեն թիրախները: Իրեն վերագրուած ոճրափորձերու ցանկը երկար է, 900 մեռեալներ կան այդ ցանկին մէջ Անվերսէն Վիէննա եւ ուր տէ Ռոզիէի հրէական հանրածանօթ ժօ Կոլտընպերկի ճաշարանը (6 մեռեալ, 22 վիրաւոր) 1982 Օգոստոս 22-ին: Ցարդ, չէ ճշդուած թէեւ արարքին բուն հեղինակը:

Պաղեստինցիները կը խորհին որ անձնասպան եղած է, որովհետեւ արեան խըլիրդէ կը տառապէր, բայց, ոչ մէկ վարկած կարելի է բացառել եւ աւելի հաւանական կը թուի որ սպաննուած ըլլայ:

ՑԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՐԷԶՏԷՆԻ համար ողողումները այլեւս անցեալի բնոյթ ունին, բայց, էլպան կը շարունակէ բարձրանալ հիւսիսային շրջանը՝ Մակտըպուրկ եւ շուրջը: Ցարդ, Գերմանիոյ մեռեալներու թիւը 19-ի հասած է: 19 հազար զինուորներ զօրակոչի մէջ են ամրապնդելու համար թումբերը Վիթընպերկ եւ գետափի այլ քաղաքները: Եւ որովհետեւ, ինչպէս Ֆրանսական առածը կ'ըսէ ոմանց դժբախտութիւնը ուրիշներու երջանկութիւն կը պատճառէ, երեսփոխանական ընտրութիւններէն մէկ ամիս առաջ Շրէօտէր եւ իր մրցակիցը՝ Շթօյպէր ջանք չեն խնայեր կացութիւնը շահագործելու համար իրենց ի նպաստ: «Ֆիկառօ» չէր վարաներ խորագրելու (Օգոստոս 20) Շրէօտէր կրկին բեմի վրայ շնորհիւ ողողումին: Արդարեւ, ծանօթ է որ Գերմանիոյ վարչապետը պարտուած կը նկատուէր ամիսներէ ի վեր: Գործազրկութիւնը գզալի յաւելում կրած է (աւելի քան 4 միլիոն) եւ ընդհանուր ձեւով երկրին վիճակը լաւ չէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ մեկնումի ատեն, Յովհ. Պօղոս Բ. յայտարարած է որ միտք չունի հրաժարելու եւ կը փափաքի ցմահ շարունակել իր առաքելութիւնը: Կոչ ըրած է Մարիամ Աստուածածնին որ իրեն շնորհէ ֆիզիքական եւ մտային ուժերը որպէսզի կարենայ մինչեւ վերջ կատարել առաքելութիւնը զոր Քրիստոս իրեն յանձնած է: Պապը արտայայտուած է նաեւ ի նպաստ Լեհաստանի Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան:

85 ՌՈՒՍ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ մեռած կ'ըլլան զօրք փոխադրող թռանի մը ջախջախումին հետեւանքով Գրոզնիի մօտ: Չէչէնները տէր եղած են յարձակման, բայց, Ռուսերը կը հերքեն: Ըստ անկախապաշտ Չէչէններու ծրագրուած գործողութիւն մըն էր խումբ մը մարտիկներու կողմէ եւ թռանը վար առնըւած է Սոլ-էռ հրթիռով մը: Ռուսաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարած է որ շարժիչի խանգարման մը հետեւանքով է որ արկած մը պատահած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՐԱՔ 40 միլիառ տոլարի (նոյնքան Եւրոյով) տնտեսական եւ առեւտրական պայմանագրութիւն մը ստորագրած են, հակառակ ամերիկեան յարձակման մը յարաճուն սպառնալիքներուն:

ՍՈՒՐԻՈՅ Մարդկային Իրաւանց զինուորեալ եւ փաստաբան, Հայթիպ Իսա 5 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է երկրին Պետութեան Ապահովութեան Ատեանի կողմէ այն մեղադրանքով որ, զինեալ ապստամբութեան դըրդում գործած է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՍԻ-ԷՆ-ԷՆ կայանը շարք մը տեսերիզներ սփռած է, ուր կը տեսնուին Ալ-Քաիտայի անդամներ, որոնք քիմիական զէնքեր կը փորձեն շուներու վրայ: Ըստ Սպիտակ Տան այս տեսերիզները ցոյց կուտան խալամական ցանցին «սատանայական» նպատակները:

ՋԻՆԳԱՊՈՒՐԷՅԻ ՄԷՋ, դրամական հրահանգին վերջաւորութենէն տասը օր յետոյ, 147 սպիտակամորթ ագարակապաններ, որոնք մերժած էին հեռանալ իրենց հողերէն, ձերբակալուած են Օգոստոս 18-ին:

ԻՐԱՔԻ Խորհրդարանը վաւերացուց Ս. Հիւսէյնի թեկնածութիւնը նախագահական եօթնամեայ նոր շրջանի մը համար, ապարէզ կարդալով նախագահ Պուշի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պետութեան Խորհուրդը ապօրինի համարեց Անժըրսի քաղաքապետին մերժումը քաղաքը ընդունելու Ժ. Մ. Լը Փէնի Ազգային Ճակատի «Ամառն համալսարանը»: Յուլիս 29-ին, Պ. Պոտոն, քաղաքապետը ընդդիմացած էր Ազգային Ճակատի ներկայութեան Օգոստոս 26-էն 30 Էմփէրիալ Փալաս, զոր Ժ. Մ. Լը Փէն վարձած էր:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Գերմանիոյ ժողովրդավար ընկերվարութիւն կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին ուղղութեամբ հարցադրում մը յղած է, ուր հարց կը տրուի թէ Գերմանիոյ դաշնակցային կառավարութիւնը ի՞նչ ըրած է, որպէսզի 1915-ի ցեղասպանութիւնը Թուրքիա ընդունի: Յիշեալ կուսակցութիւնը շարունակութիւնը կը նկատուի նախկին Արեւելեան Գերմանիոյ Ընկերվար Միութեան կուսակցութեան եւ տիրապետուած է համայնավար ուժերէ:

Բանաձեւին մէջ տեղ գտած է նաեւ հարցումը թէ Գերմանիոյ դպրոցներուն մէջ Հայերու ցեղասպանութեան նիւթին ընդգրկումը օրակարգի կ'առնուի՞: Ապա նաեւ այն որ ի՞նչ է Գերմանիոյ դիրքը Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան մասին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 19 / 20)

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՄԻՋՈՒՄ

Հոկտեմբեր 27-ի դատավարութեան Օգոստոս 19-ի նիստին ընդմիջում յայտարարուած է մինչեւ Սեպտեմբեր 9: Նոյն նիստին վկայութիւն տուած է Պետական եկամուտներու նախարար Երուանդ Զախարեան, որպէս տուժած անձ: Կրկնելէ ետք ոճրագործութեան օրուան պատահարներուն մասին քանիցս լսուած մանրամասնութիւններ, ըսած է թէ երեք տարի ետք դժուար է ամէն բան յիշել: Յայտարարուած ընդմիջումին որպէս բացատրութիւն, ըսուած է թէ պատճառը այն է որ վկայութեան կանչուած տուժողներ չեն ներկայանար դատարան, արձակուրդի մէջ գտնուելով, եւ այլն:

***

ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԻ ՄԱՐԴԻԿ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Իգդիրէն, Արդուինէն, Կարսէն Թուրք գործի մարդոց 29 հոգինոց խումբ մը Երեւան գացած է, հանդիպում ունենալու Հայաստանի արտադրողներուն եւ գործատուներուն հետ: Անոնք ընդգծած են սահմանները բանալու անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի թափ ստանայ փոխադարձ շահու վրայ հիմնուած առեւտուրը: Հայ գործարարներու ընկերակցութեան նախագահ, սփիւռքահայ Յովսէփ Սէֆէրեան ալ որ կողմնակից գտնուած է գործի կապերը ընդլայնելու, երկխօսութեան, ըսած է թէ առկա արժանապատիւ կերպով պէտք է տեղի ունենայ, առանց անցեալի, պատմութեան մասին գիջումներու: Ան եզրակացուցած է. «Ներկայի Թուրք ղեկավարներուն մէջ պէտք է քաջութեան տէր ղեկավար գտնուի, որպէսզի ճիշդ գնահատէ պատմութիւնը: Այն ատեն մեր դրացնութիւնն ալ ճիշդ ճամբով կ'ընթանայ»:

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿԸ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ – ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Իրաքեան Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան ղեկավարը Մ. Պարզանի սեւ ցանկի վրայ առնուած է Թուրքիոյ կողմէ, ինչ որ որոշ չափով նեղ կացութեան մատնած է Ուաշինկթընը: Այս վերջինին հրաւէրով Իրաքի ընդդիմութեան պարագլուխներուն ժողովին Պարզանիի բացակայութիւնը հարուած մը նկատուած է նախագահ Պուշի ծրագրած քաղաքականութեան:

Պարզանիի դէմ Թուրքիոյ հակազդեցութեան պատճառը այն եղած է որ Քիւրտ ղեկավարը հակառակ Անգարայի բոլոր ազդարարութիւններուն, ետ չէ կեցած քիւրտ զինեալ խումբերուն զօրակցելէ: Նաեւ ան միջազգային շրջանակին մէջ լուրջ քարոզչութեան ձեռնարկած է, որպէսզի ամերիկեան զինեալ միջամտութենէն ետք Իրաքի հիւսիսային գօտին դաշնակցային կառոյցի մը տիրանայ ու հոն քրտական պետութիւն մը հիմնուի: Ան նոյնիսկ ծրագիրը կը պատրաստէ քրտական անկախ պետութեան մը:

Թուրքիա որպէս հակազդեցութիւն, նախ փակած է Իրաքի հետ սահմանային այն անցքը ուրկէ Պարզանիի մարդիկը քարիւղ կը փոխադրէին: Տնտեսական այս պատուարէն ետք Թրքական իշխանութիւնները մերժած են երկարաձգել Պարզանիի անցագիրը, գործնապէս արգելք ըլլալով անոր ԱՄՆ մեկնումին: Անոր տեղ Իրաքի ընդդիմադիր ուժերուն ժողովին մասնակցած է Լոնտոնէն իր հաւատարիմներէն Հ. Զէպարին:

Պարզանիի ընթացքին մէջ Անգարայի մեծ զայրոյթ պատճառած է Քիւրտիստանի քարտէս մը ուր Քէրքիւքը որպէս քրտական քաղաք ցոյց տրուած է: Քէրքիւք քարիւղով հարուստ շրջան է որուն համար Անգարա ամէն առիթով կրկնած է թէ Թիւրքմէններու կը պատկանի:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԸՄԲԻՇ Ա. ԲՐՈՒՏԵԱՆ ՄԵՏԱԼԱԿԻՐ

Իզմիրի ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյենութեան Հայաստանցի մասնակիցներէն էր Էջմիածինէն Անդրանիկ Բրուտեան (66 քկ.): Ան իր դասակարգին մէջ պրոնզէ մետալի արժանացած է:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՄԱՆՉԵՍԹԸՐԻ ՏԱՐԱԳԻՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Սփիւռքի պատմութեան նուիրուած հատորներու թիւը սկսած է բազմանալ վերջին տարիներուն: Անգլիոյ հայ գաղութի պարագային, յատկապէս, արդէն կան նոյնիսկ վերլուծական՝ մարդաբանական տեսանկիւնէ գրուած հատորներ, ինչպէս Սիւզըն Փաթթիի «Հաւատք՝ պատմութեան հանդէպ. Հայերը համայնք կը վերակառուցեն» (Ուաշինկթըն, 1999), (1):

Մանչեսթըրի հայ գաղութը ձեւով մը երկարաձգում մը եղած է ԺԷ. դարու «առեւտրական» գաղութներուն, քանի որ ծնած է ԺԹ. դարուն, Իզմիրէն՝ ի մասնաւորի, ու նաեւ Պոլիսէն հաստատուած վաճառականներու ներկայութեամբ: Քաղաքը անգլիական բամպակի ճարտարարուեստի կեդրոն էր («Cottonopolis»՝ «Բամպակաքաղաք», կոչուելու աստիճան) եւ ուշադրութիւնը գրաւած է հիւսուածեղէնի հայ առեւտրականներու:

1911_ին արդէն լոյս տեսած էր Մուշեղ Վրդ. Սերոբեանի «Մանչեսթըրի հայ գաղութը» հատորը, ուր հարուստ նախանիւթ հաւաքուած է: Ամիսներ առաջ, արժանթինահայ գաղութի պատմութեան վերաբերեալ նիւթերու փնտռտուքով կարդացեր էինք այդ գիրքը: Ու, գեղեցիկ զուգադիպութեամբ, նոյն օրերուն հրապարակ կ'ելլէր Ճոան Ճորճի (2) «Տարագիր առեւտրականներ. Հայերը Մանչեսթըրի մէջ, 1835 _ 1935» աշխատասիրութիւնը:

Անգլիական քաղաքին մէջ աւելի քան 100 տարի (1849 _ 1978) գոյութիւն ունեցած է Պագրճեան Տունը, որ 1919_էն ետք մասնաճիւղեր հաստատած է Արժանթինի ու Հարաւային Ամերիկայի այլ երկիրներու մէջ, ինչպէս եւ Հեռաւոր Արեւելքի, Հարաւային Ափրիկէի եւ այլ վայրերու մէջ:

Մօր կողմէ հայ, Մանչեսթըր ծնած, հեղինակուհին իր աշխատութիւնը կառուցած է արդէն գոյութիւն ունեցող աղբիւրներու եւ առաջին անգամ շրջանառութեան մէջ դրուող սկզբնաղբիւրներու օգտագործումով: Վերջինիս պարագային, ան նկատի ունեցած է անձնական վկայութիւններու լայն բաժին մը, ինչպէս եւ արխիւային փաստաթուղթերու արժէքաւոր շարք մը: Անկասկած, իրեն համար այս ուսումնասիրութիւնը ինքնաբացայայտումի ճամբորդութիւն մը եղած է:

Հայութեան համար բախտորոշ հարիւրամեակ մը ընդգրկելով, Ճոան Ճորճ իր գիրասահ շարադրանքը հիմնած է երեք՝ զուգահեռ ու ի վերջոյ խաչաձեւող առանցքներու վրայ՝ Հայկական Հարցը, Մանչեսթըրի պատմութիւնը եւ գաղութին պատմութիւնը: Ու այսպէս, նիւթը տեղաւորած է իր անհրաժեշտ ծիրին մէջ:

Մանչեսթըրի հետ կապ ունեցած են, ի շարս այլոց, ժամանակաշրջանի պատմութեան տարբեր բնագաւառներու այնպիսի ականաւոր դէմքեր, ինչպէս Խրիմեան Հայրիկ, բանաստեղծ Գառնիկ Ֆնտըգլեան, Գալուստ Կիւլպէնկեան, Մայքըլ Արլէն (հայր), Ճէյմս Պրայս, Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, Միհրան Գարակէօզեան, եւ այլն:

Մանչեսթըրը լայն կապի մէջ գտնուած է Իզմիրի հետ, տրուած ըլլալով որ ընտանեկան ընկերութիւնները յաճախ ճիւղաւորումներ ունէին երկու քաղաքներուն մէջ: Եւ ուրեմն, հայ քաղքենի դասակարգի ուսումնասիրութեան համար անգնահատելի արժէք ունի: Գաղութը չէ գլացած քաղաքական ու նիւթական իր օժանդակութիւնը բերելու հայութեան կարիքներուն:

Ընդգրկելով կեանքի պատմութիւններու լայն բաժինը, հատորը նաեւ ընկերաբանական արժէքաւոր նկատողութիւններ կ'ընէ: Միւս կողմէ, Հայկական Հարցի նկատմամբ Անգլիոյ երկդիմի քաղաքականութեան ներկայացումը նոր թափանցումներ կ'ընէ «խաբեբայ Ալպիոն»ի կեդծիքներուն եւ դիրքորոշումներուն մէջ:

Առանձնապէս հետաքրքրական է նշմարել, որ հայկական պատմական երեւակայութեան մէջ «բարի» ու «չար»ի մարմնացում եղող անգլիացի քաղաքագէտներ Կլատսթոնն ու Տիզրայէլին նման սեւ ու ճերմակ պատկերացումներու տեղ չեն տար: Ինչպէս կը բացատրէ հեղինակը, երբ Կլատսթոն ընդդիմադիր շարքերուն մէջ էր, լայնօրէն աջակած էր ի նպաստ Հայերուն: Սակայն, երբ վարչապետ դարձաւ, պետական շահերը աւելի բարձր կը կշռէին քան նախօրօք տրուած խոստումները: Արդարեւ, իր այժմէականութիւնը լիովին պահող վերլուծում մըն է:

Պիտի ուզէինք աւելի չօշափելի (վիճակագրական, եւ այլն) տեղեկութիւններ տեսնել Մանչեսթըրի հայութեան տնտեսական գործունէութեան մասին: Ճիշդ է, որ անուղղակի կերպով որոշ գաղափար կ'ունենանք: Այսպէս, երբ Մարքօ Պագրճեան 1907_ին 60 անգլիական ոսկի կը վճարէր (այսօրուան 4,340 փաունտ) որպէս Հ. Բ. Ը. Մ._ի մասնաճիւղի մուտքի սակ (էջ 134), արդէն կը նշմարենք ի՞նչ էր իր փինանսական կարողութիւնը: Եղած են 100 եւ աւելի տարիներ գոյութիւն ունեցող քանի մը ընկերութիւններ, ինչպէս ըսինք: Դժուար գործ է, անշուշտ, եւ թերեւս տըւեալները ձեռք բերելը՝ անկարելի, բայց հետաքրքրական պիտի ըլլար, օրինակ, տեսնել ո՞րն էր Մանչեսթըրի Հայերու յարաբերական կշիռը քաղաքի ընդհանուր տնտեսութեան մէջ:

Գիրքը մասնագէտին ուղղուած չէ գլխաւորաբար, բայց անոր չեն պակսիր մասնագիտական մօտեցում եւ անհրաժեշտ ծանօթագրութիւններ: Անտիպ լուսանկարներու եւ փաստաթուղթերու արժէքաւոր մէկտեղում մը կ'օգնէ աւելի ակնահաճոյ ուսումնասիրութիւն մը ըստեղծելու:

ԱՄՆ եւ Անգլիա գործող «Կոմիտաս» Հիմնարկը վերջին շրջանին մտած է նաեւ գաղութներու արդի պատմութեան հրատարակութեան ծիրէն ներս, ամերիկահայ պատմութեան քանի մը գիրքերու լոյս ընծայումով: Մաղթենք, որ այս արժէքաւոր ճիգը շարունակուի:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ _ Ճըրզի

---

(1) Susan Pattie, **Faith in History : Armenians Rebuilding Community**, Smithsonian Institution Press, Washington, 1999.

(2) Joan George, **Merchants in Exile. The Armenians in Manchester, 1835-1935**, Gomidas Institute, Princeton and London, 2002, 279 pages.

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ԵՒ ԱՆՈՐ «ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ» ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ ՆՇՈՒՄՆԵՐ

ՅԱԿՈԲ ՔԻԼԻԿԵԱՆ

Պուլկարական երկրորդ թագաւորութեան շրջանին (1085 _ 1395) առանձին պատմագրական վաւերագրեր կը հաստատեն հայկական բնակչութեան գոյութիւնը Սոֆիա, անոր շրջանի եւ Մակեդոնիոյ որոշ բնակավայրերու մէջ: Կ'ենթադրենք, որ ան հատուած մըն է հայ ժողովուրդին կեանքէն, բռնութեամբ տեղահանուած եւ բնակեցուած բիւզանդական կայսրերու կողմէ, Ը. եւ ԺԱ. դարերու ժամանակաշրջանին: Անոնք տեղակայած են նաեւ հայկական այրուձին ու հետեւակը, Դանուբի ափերու եւ կայսրութեան արեւմտեան սահմաններուն վրայ, ի պաշտպանութիւն, երկրին թշնամի ցեղերու ներխուժման դէմ: Հաւանական է, որ այդ հայ բնակչութիւնը բաղկացած ըլլայ հայ պաւղիկեաններէ ու հայ լուսաւորչականներէ, ինչպէս կ'երեւի պուլկարական պաշտօնական նամակէ մը, ուր կոչ կ'ուղղուի պուլկար արեւելեան ուղղափառ եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականին՝ պայքար մղելու անոնց դէմ, որպէս հերետիկոսներ:

Այդ շրջանի հայ բնակչութեան գրաւոր եւ նիւթական հետքերը, դժբախտաբար, մեզի չեն հասած. ո՛չ ալ մանրամասն տեղեկութիւններ անոնց մասին: Որպէս բացառութիւն այստեղ կ'ուզենք յիշել երկլեզուեան արձանագրութիւն մը՝ հայերէն եւ սլաւերէն _ պուլկարական _ (սերպական), որ բացայայտած է Արա Մարկոս Վիթոլիչեան վանքին մէջ, բայց պուլկարական սահմաններէն դուրս: Պալքաններու արեւմտեան պուլկարական հողատարածքին վրայ բնական կը գտնենք, որ ժամանակի ընթացքին ան ձուլուած է տեղացի բնակչութեան մէջ եւ կորսնցուցած իր ինքնութիւնը: Ատով պէտք է բացատրել այն փաստը, որ երբ Թուրք զօրքը Սոֆիան կը գրաւէ 1387 թ., անոր երկու զօրավարներէն՝ Մուրատ փաշա եւ Գարաճա բէկ զեկուցում կը ղրկեն սուլթանին. հոն պուլկար բնակչութեան մասին տեղեկութիւններ կան, բայց Հայերու մասին ոչ մէկ խօսք: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ յաջորդականութիւնը խզուած է նախքան թրքական խուժումը եղած հայ բնակչութեան եւ յետագային, ԺԶ. դարուն գաղթած հայ արհեստաւորներու եւ առեւտրականներու միջեւ: Գերմանացի ճանապարհորդներ՝ Հանս Տեռնշվամ _ 1553, Վոլֆկանկ _ 1559, Շթեֆան Կեռլահ 1573 իրենց ճանապարհորդագրերու մէջ կը յիշեն Հայերու մասին, նոյնիսկ ցոյց կը տրուի 1000 հոգիի ներկայութիւնը, որ պէտք է որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ, մանաւանդ որ այն տարիներուն ճշգրիտ մարդահամար պակսած է: Հաւանական է, արհեստներու եւ առեւտուրի մարզին պատկանող այդ Հայերը եկած ըլլան թրքական զօրքերու հետ, սակայն առանց փաստերու այդ հաւանականութեան ոլորտին մէջ կը մնայ:

Սոֆիայի հայկական գաղութի գոյացումը պէտք է կապել հայ գանգուածներու արտագաղթով՝ Հայրենի օճախներէն ԺԶ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԷ. դարու առաջին տասնամեակին եւ քիչ վերջ: Այս արտագաղթը հետեւանք եղած է Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ մղուած պատերազմական գործողութիւններուն, տեղի ունեցած հայկական բընակչութեամբ հողատարածքներու վրայ եւ Ջալալիներու ստեղծած անտանելի պայմաններու բերումով: Կողոպուտ, հալածանք, բռնաբարում, ջարդ _ բոլորը միատեղ ազդակներ եղած են որ Փոքր Ասիոյ կարգ մը շրջաններէ հայ բնակչութիւնը ապահով վայրեր փնտռէ. Ռուսաստան, Ուկրանիա, Ղրիմ, Մոլդովա, Ռումանիա, Լեհաստան (տակաւին ԺԱ. _ ԺԲ. դարուն): Պուլկարական ափերու վրայ հանդրուան կը գտնեն, յատկապէս Քաֆա (Ղաֆա, ներկայիս Ֆէոտոսիա) քաղաքին, բազում հայկական ընտանիքներ՝ հալածուած տիրած երաշտէն, սովէն եւ համաճարակէ, 1603 _ 1605 տարիներուն: Արտագաղթած Հայեր Արեւելեան Հայաստանէն, որ այդ ժամանակ պարսկական տիրապետութեան տակ կը գտնուի, պուլկարական հողերու վրայ կը հաստատուի, տարբեր քաղաքներու մէջ: Այստեղ պահպանուած տապանաքարերը կը մատնանշեն անոնց բնակավայրերը՝ Վահրէվա, Շոռոթ, Ագարակ եւ այլն: Սոֆիա նոյնպէս յայտնաբերուած են չոռոթցիներու տապանաքարեր, որոնցմէ քանի մը հատ պահպանուած են հնագիտական թանգարանին մէջ:

Անվիճելի ապացոյց մը Հայերու Սոֆիա գոյութեան մասին ԺԷ. դարու առաջին տասնամեակին (1605 թ.) կը հանդիսանայ Եռհան Վիլտի տեղեկութիւնը Հայերու մասին, երբ իր ճանապարհորդութեան ժամանակ Սոֆիայէն դէպի Կ. Պոլիս կ'ուղղուի: Անոնց թուաքանակը չի յիշեր բացատրելի պատճառներով: Հայկ. աղբիւր մը Գրիգոր Դարանաղցիի ժամանակագրութիւնը կը նշէ Հայերու գոյութիւնը 1619_ին:

Օտար աղբիւրներու կարգին, կ'արժէ յիշել նաեւ պուլկար կաթողիկէ եպիսկոպոս Փեթըր Պոկտան Պակշիչը, որ իր կրօնական առաքելութեան ժամանակ այցելած է Սոֆիա, 1640_ին: Ան ցոյց կուտայ 200 հայ ընտանիքներու գոյութիւնը քաղաքին մէջ, կամ մօտաւորապէս 1200 _ 1400 հոգիի, եթէ ընդունինք որ մէկ ընտանիք կը բաղկանար 6 _ 7 անդամներէ: Հետաքրքրական է որ այդ հոգեւորականը իր գրքին մէջ կը գրէ թէ Հայերը իրենց եկեղեցիները ունին, պատկանելով երկու հակամարտ խմբակցութիւններու: Այս հարցի մէջ պաւղիկեաններ պէտք չէ փնտռել, քանի որ անոնք դէմ եղած են եկեղեցական կանոններու եւ այլ դաւանաբանական դըրոյթներու: Հաւանաբար քաղկեդոնական եւ լուսաւորչական խմբակցութիւններու միջեւ պէտք է որոնել նման հակամարտութիւն մը, սակայն, առանց վաւերական տուեալներու, կարելի չէ նման բան մը հաստատել:

Թրքական պաշտօնական տուեալներ՝ յատկապէս քաղաքի քաղաքացիութեան արձանագրութենէն ի յայտ կուգայ Հայերու ներկայութիւնը Սոֆիայի մէջ եւ անոնց որպէս էթնիկ _ կրօնական համայնք ըլլալու պարագան _ (Էրմէնի Թայֆասը վէ ճէմաաթ): Հայերը իրենց աւանդական արհեստներով զբաղած են՝ ոսկերչութիւն, հացագործութիւն, ձուլագործութիւն եւ այլն: Ձուլագործական խանութը ունեցած է իր գլխաւոր ղեկավարը՝ (քէհայեա) հայ վարպետը՝ Վարդազարմեան ազգանունով, իսկ անոր օգնականը եղած է պուլկար վարպետ մը՝ Պոթեւու Փոփ Փեթրով: 1669_ի տեղեկութեան մը համաձայն, Սոֆիայի հացագործներուն ղեկավար վարպետը՝ Այ Պունար Թաղամասին մէջ, եղած է Յովհաննէս անունով հայ վարպետ մը:

Սարգիս Փաչաճեան իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ կը հաղորդէ որ Սոֆիայի Հայերու հոգեւոր հովիւ Մըկըր(տիչ) Յակոբեան իր անձնական միջոցներով ծախու առեր է հողամաս մը որ գտնուած է այսօրուան «Յար Քալոեան» փողոցի վրայ: Այդ հողաշերտին վրայ Հայերը միասնական ջանքերով համեստ աղօթավայր մը կը շինեն. եկեղեցի, կամ մատուռ: Ան վստահօրէն օգտագործած պէտք է ըլլայ թրքական արխիւային վաւերաթուղթ մը, ուր ցոյց կը տրուի թէ 1620_ին, Ռալիցա անուն ոչ _ մահմետականը ծախած է քրիստոնեայ Հայուն՝ Մըկըր Յակոբեանին, Տէր Յակոբին զաւակը, իր հողամասը բոլոր շինութիւններով, ծառերով եւ այլն, 20.000 փարայի: Այս հողամասը գտնուած է Քալոեան թաղամասին մէջ: Նման առուծախի դէպք մը, եկեղեցւոյ շինութեան կամ եկեղեցական կարիքներու համար, հոգեւորականի մը կողմէ՝ կրօնական համայնքին պատկանող, հաստատած ենք Փազարճիքի մէջ: Այնտեղ հայկական քահանայի անուամբ ԺԸ. դարուն գիւղական կալուած մը կը գնուի՝ հայկական եկեղեցւոյ համար:

Սոֆիայի մէջ այս առուծախի փաստը ցոյց կուտայ թէ յիշեալ հայ քահանան Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգեւորական սերունդին կը պատկանի: Շատ հաւանական պէտք է գտնել, որ տակաւին 1620_էն առաջ հայ համայնքը իր փոքր աղօթատեղին ունեցած է, այդ նպատակին համար պատշաճեցուած տուն մը կամ մատուռ, շինուած՝ 1610 _ 1620 թուականներու միջեւ: Կ'ենթադրենք, որ յատկապէս այս կամ վերանորոգուած եկեղեցւոյ մասին կը յիշէ կաթողիկէ եպիսկոպոս Փեթըր Պոկտան (1640):

Հայկական կրօնական այս շինութեան մասին որպէս ճարտարապետական կառոյց, տեղեկութիւններ կը պակսին: Նըկատի ունենալով սակայն Շէրիաթի պահանջները քրիստոնէական եկեղեցիներու մասին եւ սահմանափակումները, հայկական եկեղեցին կամ մատուռը փոքր չափերով եղած է, քիչ մը գետնափոր եւ առանց գանգակատան: Որմնանկարներ հազիւ թէ եղած ըլլան, բայց չենք բացառեր առանձին սրբապատկերներու գոյութիւնը: Եկեղեցական սպասներ եւ գիրքեր ծառայած են ժամերգութեան եւ եկեղեցական արարողութիւններու, սակայն այդ շրջանէն (ԺԷ. _ ԺԸ. դարերէն) ոչինչ հասած է մեր ձեռքը: Եկեղեցւոյ գոյութեան երկար ժամանակաընթացքին հաւանական է որոշ նորոգութիւններ եղած ըլլան, սակայն փաստացի տուեալներ կը պակսին: Բայց եւ այնտ

պէս, այն փոքր եկեղեցին, որ քանդուեցաւ 1930-ին, հաւանաբար, ԺԷ. դարու սկիզբին շինուածին։ Այս հաւանականութեան օգտին կը խօսի այն փաստը, որ 1673-ին Սոֆիայի հայ համայնքը կը դիմէ նշանաւոր, այն ժամանակ Թուրք բանակի մատակարարող հայրենասէր Ապրօ Չէլէպիին, եկեղեցւոյ խնդրի մասին։ Ան կը յաջողի սուլթանական ֆերման մը ձեռք ձգել, որուն շնորհիւ նորոգութիւն կամ նոր շինութիւն մը տեղի կ՚ունենայ. Եկեղեցւոյ «Սուրբ Աստուածածին» անունը հաւանաբար աւանդութեան մը շնորհիւ պահուած ըլլայ, քանի որ գայն հաստատող գրութիւն չենք ունեցած ձեռքի տակ։ Անոր վայրը եղած է «Հայկական Թաղին մէջ (Իրմէնի մահալլէսի)» որ ներկայիս կը պարփակուի «Կրաֆ Իկնաթիեւ Ալապին», «Կուրքօ» ու «Լեվսքի» փողոցներուն միջեւ, առանց այդպիսին ներկայացնելու հիմա։

Հայկական գաղութը Սոֆիայի մէջ իր կազմաւորումէն վերջ Թրքական տիրապետութեան ժամանակ անընդմէջ գոյութիւնը կը պահէ, որուն մասին ապացուցող տեղեկութիւններ չեն պակսիր, անկասկած։ Զանոնք կարելի է գտնել եւրոպական ճանապարհորդական ու դիւանագիտական գրութիւններու, հայկական աղբիւրներու եւ Թրքական պաշտօնական վաւերագրերու մէջ։ Բացառի, պահպանուած տապանաքարեր հայ ննջեցեալներու, ինչպէս եւ տնային սպասներու վրայ հայկական արձանագրութիւններ կը յուշեն Հայերու բնակութիւնը այս քաղաքին մէջ, ԺԸ. դարու սկիզբէն իսկ։ Արա Մարկոս այս տապանաքարերու ուսումնասիրութեան կապակցութեամբ, որ ինքս ալ վերահաստատեցի, ամենահին թուագրութեամբ տապանաքարը կը նշէ 1709 թուականով, ուրիշներ՝ 1728, 1730, 1732 եւայլն։ Նոյն թուականներէն կան որմնային արձանագրութիւններ (կրաֆիթներ)։ Սոֆիայի մօտակայքը գտնուող երկու արեւելեան ուղղափառ պուլկարական վանքերու պատերուն վրայ, Տրակալեվցի ու Պօեանա գիւղերու մէջ։ Հին թուագրութեամբ տապանաքար մը, որ որպէս հանգստաքար կը ծառայէ Սոֆիայի Հայոց գերեզմանատան մէջ, կը կրէ 1711 թուականը։

Անուրանալի փաստ մը կը ներկայացնէ սոֆիաբնակ հայ գաղութի եկեղեցւոյ գոյութիւնը 1673-ին, որ կը հիմնուի Մարտիրոս Ղրիմեցիի երգիծական - հեգնական մէկ ոտանաւորի վրայ, ուղղուած Հայոց Եկեղեցւոյ անպարտաճանաչ Ցունան Քահանայի հասցէին, երբ վարդապետը այցի եկած է այստեղ։

Շուրջ երեք դար գոյութիւնը պահած այս հայկական եկեղեցին Պալքանեան պատերազմին, երբ անոր կից կը կառուցուի Սոֆիայի մետրոպոլիտական շէնքը, ըստ քաղաքի յատակագծին, կը մնայ փողոցի տարածքի մէկ մասին վրայ։ Քաղաքապետարանը կարգաւորելու համար խնդիրը, դրամական հատուցմամբ տէր կը դառնայ շէնքին ու հողամասին եւ յատուկ մէկ քանի հողամասեր ցոյց կու տայ Թեմական Խորհուրդին ու Եկեղեցական վարչութեան, որոնք կը համաձայնին յարմարագոյն նկատուած հողամասը ընտրել, այն ժամանակ Փիրոթսքա փողոցի վրայ (ներկայիս «Թոտոր Ալեքսանտրով» թիւ 31)։ Ցայտարարուած մրցումին հիման վրայ կը վաւերացուի եռայարկ շէնքի մը շինութիւնը, բազմակողմանի - բազմանպատակ օգտագործման համար։ Այս շէնքը որ կը կառուցուի 1934 - 1935-ին եւ «Հայկական Ազգային Տուն» կը կոչուի։ Իր բաժանմունքներով կը ծառայէ որպէս Ազգային վարժարան, կ՚ունենայ Թեմական Խորհուրդի եւ Եկեղեցական վարչութեան առանձին գրասենեակներ, ընթերցարան, տարբեր միութիւններու ակումբներ, եւ այլն։ Մեծ սրահ մը կը նախատեսուի որպէս աղօթատուն, որ մինչեւ օրս «Սուրբ Աստուածածին» Եկեղեցի կը կոչուի։

Համայնավարական վարչակարգի տարիներուն այս «եկեղեցին» անվթար պահեց իր գոյութիւնը, հանդերձ կրօնական արարողութիւններով, պահպանուած մնացին Թեմականի ու Եկեղեցական վարչութեան գրասենեակները, որոշ ժամանակի մը համար Ազգային վարժարանի դասարանները, տեղ տրուեցաւ նորաստեղծ կուսակցամէտ «Երեւան» քաղաքական - մշակութային միութեան, անոր տրամադրութեան տակ դրուելով Կեդրոնական վարչութեան գրասենեակը, միութենական տարբեր աշխատանքներու համար բաժանմունքներ եւ գրադարանը։ Այստեղ եղաւ եւ «Երեւան» թերթին խմբագրատունը։

1989 թուականի քաղաքական յեղաշրջումէն վերջ եւ համայնավար փչխանութեան տապալումով հաստատուեցան ժողովրդավար կարգեր, որոնք հիմնովին վերափոխեցին երկրին քաղաքական - հանրային կեանքը։ Սոֆիայի Ազգային տունը շարունակեց պահել իր իրավիճակը նոր պայմաններու համաձայն, տրամադրելով տարբեր սենեակներ, այլեւս վերականգնուած կամ նոր ստեղծուած ազգային միութիւններու՝ Հ.Բ.Ը.Մ., Հ.Մ.Ը.Մ., Հ.Օ.Մ., «Երեւան» միութիւն եւ անոր գրադարանը եւ այլն։ Աղօթատունը կը շարունակէ պահել իր գոյութիւնը, բայց Եկեղեցական վարչութիւնը արդէն վաւերացուցած է արդի եկեղեցւոյ մը կառուցման յատակագիծը, ճարտարապետ Ցակոբ Գարաբաշեանի հեղինակութեամբ։ Եկեղեցւոյ ներկայիս գործող քահանան է Տէր Գուսան Հատաւեան։ Սոֆիայի «Սուրբ Աստուածածին» կոչուած եկեղեցին մասամբ Առաջնորդանիստ ալ կը նկատուի, քանի որ

ան Ռումանահայ եւ Պուլկարահայ Թեմի առաջնորդ Տիրայր Արք. Մարտիկեանի հանգրուանակէտն ալ է։

Համառօտ գիծերու մէջ փորձեցի ներկայացնել Սոֆիայի հայ գաղութին եւ անոր եկեղեցւոյ պատմութեան էջերէն պատառիկներ, նկատի ունենալով օրաթերթի մը սուղ էջերը։ Շատ հետաքրքրական շարունակութիւն մը ունեցած է այս գաղութը մինչեւ մեր օրերը, որ բարեբախտաբար ներկայացուած է շնորհիւ Պր. Միհրան Պօղոսեանի ուսումնասիրութեան, ամփոփուած՝ «Հայերը Սոֆիայի մէջ» պուլկարերէն հատորին, հրատարակուած՝ 1999-ին։

Ց. Կ.

2002, Յուլիս 28

Փլովտիւ

ԾԱՆՕԹ. - Այս յօդուածին համար օգտագործուած են պուլկարական աղբիւրներ ինչպէս նաեւ պուլկարահայ մամուլի մէջ լոյս տեսած գրութիւններ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 11-ի ահաբեկչութենէն 10 ամիս ետք, ամերիկեան քաղաքական մամուլին մեծագոյն ծաղրանկարիչները կը դանդատին իրենց վրայ կիրարկուած ճնշումէն։ Իրենցմէ կը պահանջուի մտնել հայրենասիրական կաղապարի մը մէջ ու չքննադատել այլեւս «ահաբեկչութեան դէմ» որակուած պատերազմը։ Անոնք որոնք կը դանդատին իրենց գծած մերժումէն, գործէ կը ճամբուին, կամ հրապարակաւ կը վարկաբեկուին նախագահին բանբերին կողմէ։

Վերջերս հեռատեսիլի յայտնի խօսնակ մը շանթերու թիրախ եղած է, ըսելով թէ երկիրը պարուրած հայրենասիրական ալիքը արգելք է լրասփիւռներուն որ փչոտ թղթածրարներու մասին հարցադրումներ ընեն։ Իրեն հետեւած են ծաղրանկարիչները որոնք յաճախ քաղաքական ամէնէն անողոք քննադատութիւնները ընողները կ՚ըլլան։

Այս վերջին խումբէն շատեր որոնք ծանօթ են ձախակողմեան հակումներով, իրենք զիրենք գրաքննելու հարկին տակ կը գտնուին, եթէ չեն ուզեր իրենց արտադրութիւնը մէկ կողմ դրուած տեսնել։ Պատճառը այն է որ իրենց գործատէրերը հայրենասիրական ջանասիրութիւն ցոյց կու տան, միտնալով ընթերցողներու մեծամասնութեան։ Քաղաքական ծաղրանկարներու ամէնէն յայտնի վարպետներէն Ս. Պէնսըն յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած է թէ կարգ մը խմբագիրներ իր ծաղրանկարները մերժած են տպել, տեղի տալով ընթերցողներու բողոքներուն։ Նոյնիսկ մահուան սպառնալիք եղած է իրեն ու ամբաստանուած է որպէս դաւաճան։

Ամերիկեան մամուլի հին աւանդութիւն մըն է թիւին խմբագրականին էջին վրայ ծաղրանկար մը զետեղել։ Այդ ծաղրանկարներուն հեղինակները յաճախ կը վերլուծեն, կը քննադատեն ու կը հեգնեն քաղաքական դէմքերը, յաճախ շատ աւելի սուր կերպով, քան՝ լրագրողները։ Սեպտեմբեր 11-էն ի վեր այդ ազատութիւնը սպառնալիքի տակ է։ Անոնք որոնք այդ թուականէն ետք քննադատած են կառավարութիւնը, կամ անոր ծրագիրը, անմիջապէս թիրախ եղած են հայրենասիրութեան թերացումի մեղադրանքներու։

Դժգոհ ծաղրանկարիչներէն խումբ մը վերջերս իրենց ծաղրանկարներով ցուցահանդէս մը կազմակերպած են, բողոքելու համար կիրարկուած ճնշումներուն դէմ։ Անոնք խստիւ քննադատած են կառավարութեան ընթացքը։ Անոնցմէ փուլիցըրեան մրցանակի տէր Գ. Պէնէթ ըսած է թէ ծաղրանկարիչներու պարտականութիւնն է տեւականօրէն քննադատել կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը։ Մինչդեռ, ահաբեկչութեան դէմ պայքարը դեղչած է քաղաքացիական ազատութիւնները։

Նախագահ Պուշի բանբերը քննադատած է երգիծագիր մը որ յայտնած է թէ ամերիկացի օդաչուները ահաբեկիչներէն աւելի սրիկայ են, քանի որ 4500 մեթր բարձրութենէն կ՚արձակեն իրենց ռումբերը։

Պաշտօնական քննադատութեան առարկայ եղած է ծաղրանկարիչ Մ. Մարընտ ալ որուն մէկ երգիծանկարը հրատարակուած է. հոն, վրան «Պուշի պիւտճէն» արձանագրութեամբ իր օդանաւով նախագահ Պուշ կը սլանայ դէպի զոյգ երկնաքերները որոնց վրան ալ կայ «ընկերային ապահովութիւն» արձանագրութիւնը։ Ծաղրանկարիչը ուզած է մատնացոյց ընել Ճ. Պուշի քանդիչ քաղաքականութիւնը, ինչ կը վերաբերի երկրին ընկերային ապահովութեան ոլորտին։ Ծաղրանկարին լոյս տեսած թերթին խմբագիրը ընթերցողներու դայրոյթի հակազդեցութիւններուն տեղի տալով, գրաւոր ներողութիւն խնդրած է։ Իսկ ծաղրանկարիչը դայրոյթով հակադարձած է միջադէպին, հարց տալով. «բայց, ո՞վ կը կարծէք դուք ձեզ, ինծի ըսելու համար թէ ինչ պէտք է գծեմ, կամ ինչ պէտք չէ գծեմ»։

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.
ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

Ոստիկանութիւնը իմացած էր, որ այս դաւադիրներու նպատակն էր օդը հանել Պոլսոյ ռազմամթերքի մթերանոցները, ինչպէս նաեւ մէկ քանի գերմանական խոշոր շոգենաւեր, որոնք զինագործարանի վերածուած էին։

Ամբողջ լրտեսներու խումբ մը, ամէնքն ալ փորձուած ու ճարպիկ մարդեր, յատկացուած էին այս գործը հետապնդելու համար։

Ասոնց մէջ ամէնէն նշանաւորներն էին Ազիզ եւ Տավուտ կոչուածները։

Առաջինը սերանիկցի Թուրք մըն էր եւ երկրորդը իզմիրցի հրեայ մը։

Այս երկուքը ընդհանրապէս միասին կը գործէին։

Առտու մը կանուխ ոստիկանութեան տնօրէնը իր սենեակը մտնելուն պէս հարցուց.

- Ազիզ էֆէնտին կամ Տավուտ էֆէնտին հո՞ս են։

- Տավուտ էֆէնտին հոս է, - պատասխանեց բարապանը։

- Շուտ հոս թո՛ղ գայ։

Վայրկեան մը ետքը հրեայ լրտեսը արդէն ոստիկանութեան տնօրէնին դէմը կեցած էր։

- Ի՞նչ ըրիք, տեսնենք, - ըսաւ տնօրէնը դժգոհ դէմքով մը, - կրցա՞ք նոր հետք մը գտնել։

- Երէկ առտուընէ մինչեւ իրիկուն այդ խնդրով զբաղեցանք Ազիզ էֆէնտիին հետ, - պատասխանեց Տավուտ, - բայց դժբախտաբար նոր բան մը չկրցանք իմանալ։ Այսօր, կը յուսամ, որ աւելի բախտաւոր պիտի ըլլանք։

- Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնես այդ յոյսդ։

- Լրտես մը մեզի իմաց տուաւ, որ Ղալաթիա, Քարաքէօյ մօտ գինետան մը մէջ քանի մը օրէ ի վեր մէկ քանի կասկածելի մարդիկ կը հաւաքուին եղեր, այսօր պիտի երթանք այս մասին քննութիւն մը կատարենք, թերեւս այդ մարդիկը մասնակից են դաւադրութեան գործին։

- Ա՞յդ է բոլոր յոյսդ, - գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը հեգնական շեշտով մը։

- Երբեմն այսպէս դիպուածը կրնայ մեծ գաղտնիքներ երեւան հանել։

- Ես շատ յոյս չունիմ այդ ձեր կատարելիք քննութեան վրայ, բայց ինչ որ է, մէյմը փորձեցէք եւ եթէ արդիւնք մը ձեռք բերէք, անմիջապէս իմացուցէք ինծի։

- Գլխուս վրայ, - պատասխանեց հրեայ լրտեսը։

- Պէտք է կարելի եղածին չափ շուտ այդ դաւադրութեան առաջքը առնենք, առանց թոյլ տալու, որ իրենց ծրագիրը գործադրեն։

- Մեր ալ փափաքը այդ է։

Տավուտ խորին բարեւ մը տալով՝ դուրս ելաւ սենեակէն եւ գնաց գտնելու իր ընկերը, որ մօտակայ սրճարան մը նստած նարտ կը խաղար։

Երբ խաղը աւարտեցաւ, երկուքը միասին դուրս ելան։

- Կամաց - կամաց երթանք դէպի Ղալաթիա, - ըսաւ Տավուտ, - ժամանակ է, որ մեր քննութեան սկսինք։

Եւ Ազիզի պատմեց ոստիկանութեան տնօրէնին հետ իր ունեցած տեսակցութիւնը։

- Այդ մարդը զարմանալի է, - ըսաւ Ազիզ, - մենէ կը պահանջէ երեւան հանել դաւադրութիւն մը, որու մասին շատ ոչինչ ծանօթութիւն մը ունինք եւ որեւէ հետք չենք գտած։

- Նոյնիսկ վստահ չենք, թէ իրաւցնէ այդպիսի դաւադրութիւն մը կա՛յ։

- Ամէն ինչ ենթադրութիւններու վրայ է։

Այսպէս խօսակցելով հասան այն գինետունը, ուր իբր թէ կասկածելի մարդիկ կը հաւաքուէին։

Երկու լրտեսները երբ ներս մտան, մէկ քանի հին յաճախորդներ կային հոն, որոնք իրենց սովորական տեղերը նստած օղի կամ գինի կը խմէին։

- Ասոնց ամէնքն ալ կը ճանչնամ, - ըսաւ Տավուտ, - խանութին մնայուն յաճախորդներն են։

- Ես ալ գիտեմ... մանաւանդ մին հին ծանօթ մըն է, անվնաս մէկը, միայն թէ չափազանց կը խմէ։

- Այո՛, քափթանը, - պատասխանեց Տավուտ։

- Այդ քափթանին համար կ՚ըսեն, թէ մարդ կը փախցնէ եղեր։

- Ժամանակով այդ գործը կ՚ընէր, հիմա ա՛լ վաղ անցած է։

Նոյն միջոցին նորեկ մը ներս մտաւ։ Երկու լրտեսները ուշադիր զննեցին զինքը։

- Ահա նոր դէմք մը, - դիտել տուաւ Տավուտ։

- Եւ կասկածելի դէմք մը, - ըսաւ Ազիզ։

Երիտասարդ մըն էր, հազիւ 30 տարեկան, բաւական մաքուր հագուած եւ գլուխը քասքէթ մը դրած։ Պատերազմի այդ շրջանին միմիայն օտարահպատակներն էին, որ ֆէս չէին դներ։

- Արդեօք օտարակա՞ն է, - ըսաւ Տավուտ։

- Այնպէս կ՚երեւայ։

- Ցոյնի կը նմանի։

- Կամ իտալացիի... այս մարդը պէտք է հետապնդել։

Երիտասարդը մօտեցաւ թէզկեահին, գինի մը ուզեց, ի մի ումպ դաւաթը պարպեց, սիկառէթ մը վառեց եւ եկաւ լրտեսներու մօտ սեղան մը նստեցաւ։

Քառորդ ժամ ետքը ուրիշ մարդ մը մտաւ գինետուն, գրեթէ միւսին տարեկից եւ անոր պէս հագուած, միայն սա տարբերութիւնը կար, որ առաջինը թուխ էր, իսկ վերջէն եկողը՝ խարտեաշ։

Այս վերջինը ուղղակի եկաւ միւսին քով, սիրալիր կերպով բարեւեց եւ աթոռ մը առնելով՝ սեղանին քով բազմեցաւ եւ երկու դաւաթ գինի ապսպրեց։

Գինեպանը բերաւ դաւաթները։

(Շար. 285)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարըլէն Փափազեան իր ամուսնոյն՝ Գէորգ Փափազեանի յիշատակին 114,34 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին: Ժոզըլին Փափազեան իր հօր՝ Գէորգ Փափազեանի յիշատակին 114,34 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼ. - (Հոմ Արմէնիէն) Պր. Յովհաննէս Գրիգորեան մեծ ցաւով տեղեկացած է իր շատ սիրելի ընկերոջ՝ Նուպար Դաւիթեանի մահուան լուրին եւ այս տխուր առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ողբացեալին զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

TELEVISION

FRANCE 2

Dimanche 25 août à 9h30

Les nouvelles activités :

1) **d'«Espoir pour l'Arménie»**
2) **La fête de la Croix à Erevan.**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France
et avec le concours de
l'Association Culturelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Association MACHTOTZ
POUR LA DEFENSE DE LA LANGUE ARMENIENNE

Rentrée de l'année scolaire 2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian **avec sa méthode audiovisuelle**

21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(absentéisme exclu)**

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau

21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris

les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ

ԱՐՄԱՏ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Նպատակ՝ ստեղծել միջավայր մը, ուր մշակուին բնականօրէն հայերէնով արտայայտուելու կարելիութիւնները

Միջոցներ՝ ա) Թատերական եւ արտայայտչական տարբեր ձեւերով հայերէն լեզուի ուսուցում, բ) Հայոց պատմութիւն, գ) հայերէնով համակարգիչ, դ) երգ, ե) Աւետարանի ուսուցում, զ) ձեռային աշխատանք

Նորաստեղծ աշխատանոցը իր գործունէութիւնները կը սկսի
Սեպտեմբեր 21-ին
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
8, rue du Groupe Manouchian — 94140 Alfortville

8-էն 16 տարեկան աշակերտներու համար
Դասընթացքները տեղի կ'ունենան Շաբաթ օրերը, կէսօրէ ետք ժամը 14-էն 17

3-էն 7 տարեկան աշակերտներու, ինչպէս նաեւ հայերէնի կատարելագործման դասընթացքներ՝ Փետրուարեան եւ Ապրիլեան արձակուրդներուն:

Մանրամասնութիւններուն համար դիմել՝
Տիկին ՆՈՐԱ ՊԱՐՈՒԹՃԵԱՆ-ՊԱՆԻՔԵԱՆին
☎ **01. 48. 93. 57. 33**

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre « SPITAK »**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel
(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme : **Divine Liturgie à 11h.**
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE - PARIS

CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille

Récital Chopin
Aldo CICCOLINI

Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30

"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières
Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.
Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaine	**: 01.43.76.67.37**
Mme Baghdassarian	**: 06.14.74.92.97**
C.B.A.F.	**: 01.48.24.46.57**
Mme Madoyan	**: 01.46.45.15.11**
Mme Hakimian	**: 06.19.21.18.36**

HOM — C. B. A. F.

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	**01.48.24.46.57**
Région Rhône-Alpes	**04.74.85.61.33**
Région PACA	**04.91.34.86.24**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 22
JEUDI 22 AOUT 2002

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 1 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20.495

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

78e ANNEE — N° 20.495

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՐԼԻՆԻ Իրաքի դեսպանատունը, Օգոստոս 20-ին, հինգ ժամ գրաւուած է իրաքցի ընդդիմադիրներու կողմէ, որոնք 10 հոգի պատանդ բռնած են, որոնց մէջ իրաքցի գործակատարը: Գերմանական ոստիկանութեան զօրամաս մը քանի մը վայրկեանէն վերջ տուած է գրաւման եւ ազատած պատանդները: Յարձակողները թէեւ զէնքեր ունեցած են միայն եւ արտասուաբեր ռումբեր: Համացանցին ղրկուած հաղորդագրութեամբ մը, իրաքցի ընդդիմադիրները յայտնած են որ կ'ուզէին գերման ժողովուրդին ուշադրութիւնը հրաւիրել Ս. Հիւսէյնի վարչակարգին վրայ: «Յանուն, իրաքցի ժողովուրդին, կ'ըսեն, իրաքեան ընդդիմութիւնը, այսինքն օրինաւոր ղեկավարները, կը յայտարարեն որ իրաքեան հողամասի ազատագրումը այսօր կը սկսի: Առաջին քայլն է դէպի մեր սիրելի հայրենիքին ազատագրումը»: Պատանդներու ազատագրումը կարելի եղած է շնորհիւ Պէրլինի եւ Պաղտատի սերտ գործակցութեան: Պաղտատի համար, յարձակողները ՍԷ-Ի-Ա-ին ծախուած իրաքցի գործակալներ են:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ բանակը, Օգոստոս 20-ին, սպաննած է Պաղեստինի Ազատագրման Ժողովրդական Ճակատի պետին կրտսեր եղբայրը՝ Մ. Սաատաթ, 22 տարեկան, Ռամալլայի իր բնակարանին մէջ: Այս արարքը պատճառ պիտի ըլլայ, անկասկած, փոխադարձ գործողութիւններու եւ ի դերեւ պիտի ելլեն, անգամ մը եւս, խաղաղ կարգադրութեան յոյսերը: Պաղեստինցիք այլեւս ոչ մէկ հաւատք ունին՝ «Նախ՝ Գազա եւ Բեթղեհէմ» ծրագրին: Իսրայէլցի զինուոր մը սպաննուած է բախումներու ընթացքին Գազայի գօտին մէջ եւ Համասը, որ մերժած է իսրայէլեւպաղեստինեան ծրագիրը, տէր եղած է արարքին:

ՊԱՂՏԱՏԻ իշխանութիւնները հաստատեցին Ապու Նիտալի մահը, ճշդելով թէ անձնասպան եղած է: Փոխ-վարչապետը՝ Թարիք Ազիզ խոստացած է լրագրողներուն աւելի մանրամասնութիւններ տալ քանի մը օրէն: Ապու Նիտալ հսկողութեան տակ առնուած էր դաւի մը պատճառաւ Իրաքի վարչակարգին դէմ եւ անձնասպան եղած է, յայտարարած է իրաքցի պատասխանատու մը ամերիկեան Սի-Էն-Էն կայանին:

ՊՈՒՇ, օրէ օր, աւելի մեծ թիւով ընդդիմադիրներ ունի Իրաքի վրայ յարձակելու իր ծրագրին: Իր հօրը շրջապատն իսկ դէմ է: Իր կողքին է միայն Իսրայէլ, ուր աջ եւ ձախ համամիտ են յարձակման մը, մտահոգուելով հանդերձ նման յարձակումի մը հետեւանքներով Իսրայէլի համար: Շարոն յայտարարած է թէ ԱՄՆ աւելի լաւ պայմաններ չեն կրնար գտնել նման գործողութեան մը համար: Դիւանագիտական իր խորհրդականը աւելի հեռու ալ գացած է ըսելով. – «Վարչակարգի փոփոխութիւն մը Իրաքի մէջ կենսական է, այն չափով որ կը տկարացնէ պաղեստինեան արմատական ուժերը, որոնց կ'օժանդակէ Ս. Հիւսէյն»: Շիմոն Փերէս ալ յայտարարած է որ հարցը այն չէ թէ պէ՞տք է յարձակիլ կամ ոչ, այլ՝ ե՞րբ:

ԹՈՒՐՔԻԱ սկսած է վրաններ հաստատել Իրաքի իր սահմանագլուխին վրայ, դէմ դնելու համար քիւրտ գաղթականներու հաւանական հոսքի մը, ամերիկեան գործողութեան մը հեռանկարին պատճառաւ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹՌԱՆԸ, որ ջախջախուած է Օգոստոս 19-ին, վար առնուած է չէչէն ապստամբներու արձակած մէկ հրթիռով, ինչպէս հաստատուեցաւ: Մեռեալներու թիւն ալ 85 չէ այլ՝ 114: Թռանը, Մի-26, մկրտուած՝ «Կով» աշխարհի մեծագոյն թռանն է եւ այս մէկը 147 հոգի կը փոխադրէր, փոխանակ արտօնուած 80-ի: 33 հոգի փրկուած է:

ՏԻՒՍԷԼՏՈՐՖԻ օդակայանին մէջ, ձերբակալուած է ՓՔՔ-ի ենթադրեալ մեծ պատասխանատու մը: Կասկած կայ որ 1997-ին հրահանգած էր քոքթէյլ Մոլոտովներ նետել գերման-Թուրք բարեկամութեան մէկ ընկերութեան գրասենեակներուն վրայ: ՓՔՔ-ն արգիլուած է Գերմանիոյ մէջ:

ՆԻԺԵՐԻՈՅ իսլամական վերաքննիչ մէկ ատեանը քարկոծութեամբ մահուան դատապարտած է կին մը որ դաւաճանած էր իր ամուսնոյն եւ յղի էր ուրիշէ մը:

ԷՏՈՒԱՐՏՕ ՇԻԼԻՏԱ, պասք յայտնի արձանագործը, մեռած է Սան-Սեպաստիէնի իր բնակարանը 78 տարեկանին: Սպանական արուեստի հիմնական մէկ դէմքը կը նկատուէր: Յետ պատերազմեան շրջանի արձանագործութիւնը տարբեր եղած է իր շնորհիւ, ըստ Անթոնի Թափիէս նկարիչին:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՈՃԻՐՆԵՐՈՒ ՔՈՂԱԶԵՐԾՈՒՄ

***

Նիւզուիք յայտնաբերումներ կ'ընէ Աֆղանիստան գործուած պատերազմական ոճիրներու մասին, զորս գործած են Թալիպաններու եւ Ալ-Քայիտայի դէմ կռուող համախմբումին աֆղան ուժերը, 2001-ի վերջաւորութեան եւ մեծ մասշտաբի վրայ:

Յայտնաբերուած են հասարակաց փոսեր եւ կամ ականատեսներու ծանր վկայութիւններ: Դիակները խռնուած են փոսերու մէջ եւ պլդոզերներ հաւասարեցուցած են հողը: Բոլոր դէպքերը ներկայացուած են գաղտնի յուշագրի մը մէջ, որ ՄԱԿ-ը բարձի թողի ըրած է: «Մոնտ» ձեռք ձգած է քննիչներուն մէկուն նամակը ուղղուած Քոֆի Անանի, ուր ան կը մեղադրէ ՄԱԿ-ը իր դանդաղ շարժուձեւին համար, որ խուսափած է երեւան հանելէ ծանր ամբաստանութիւնները: ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը ճշդէ որ «ոչ մէկ ամերիկացի զինուոր լուր ունեցած է այդ աւրասփիւներէն»: Արտաքին նախարարութիւնն ալ յայտարարած է որ կը քննուին մամուլի հաղորդած դէպքերու պարագաները, աւելցնելով. – «Շեշտեցինք եւ պիտի շարունակենք շեշտել, աֆղան իշխանութիւններու մօտ, որ կարեւոր է քննութիւն բանալ մարդկային իրաւանց խախտումներու եւ պատերազմական ոճիրներու շուրջ»:

Նիւզուիքի (Օգոստոս 26 թուականը կրող) յօդուածը կ'արձագանգէ ՄԱԿ-ի այդ գաղտնի յուշագրին, ըստ որուն յայտնաբերուած դէպքերը բաւարար են արդարացնելու համար ոճրային պաշտօնական քննութիւն մը: Կը հաստատուի որ թալիպան մարտիկներ, գերի ինկած զօրավար Տոսթումի զօրքերուն ձեռքը, շնչահեղձ մեռած են փոխադրական բեռնատարներու մէջ եւ թաղուած են հասարակաց փոսերու մէջ: Մարդկային Իրաւանց ամերիկեան ոչ կառավարական բժշկական կազմակերպութիւն մըն է որ յայտնաբերած է հասարակաց փոսերը Մազար-է-Շարիֆի շրջանը: Քննիչը ըսած է որ մարդիկ կը խօսէին գերիներու մասին, որոնք երբեք իրենց տեղը չեն հասած եւ կ'ակնարկէին պլդոզերներու որոնք հողերու վրայէն անցած էին տափակցելու համար: Լուրը տրուած է Պաշտպանութեան ամերիկեան նախարարութեան որ ընթացք չէ տուած անոնց (Մարտին): Բազմաթիւ նամակներ եւ դիմումներ եղած են ՄԱԿ-ի զանազան պատասխանատուներու, նախարարութիւններու, բայց, ամերիկեան կառավարութիւնը մատը չէ շարժած: Մարդկային իրաւանց այդ բժշկական կազմակերպութեան գործադիր տնօրէնը՝ Լ. Ռուպընշթայն Օգոստոս 18-ին դատապարտած է Միացեալ-Նահանգներու մերժումը ընդունելու որ զինուորական իր դաշնակիցը հազարաւոր գերիներ սպաննած ըլլայ: Մերժելով հանդերձ Միջազգային Պատժական Ատեանը (որ, ի դէպ, չի կրնար դատել Յուլիս 1-էն առաջ գործուած ոճիրներ), ԱՄՆ յայտնած են թէ ամէն ինչ պիտի ընեն որպէսզի պատերազմի ոճրագործները իրենց արարքներուն հաշուետու ըլլան:

Ամէն պարագայի մէջ, բոլորովին անհեթեթ կը թուի այն վարկածը որ Ամերիկացիք լուր չունէին անցած-դարձածէն, բազմաթիւ վկայութիւններ հակառակը կը պնդեն: Նիւզուիքի նշած մէկ ականատեսը կ'ըսէ թէ սկիզբէն Ամերիկացիք հոն էին: ՄԱԿ-ն ալ կ'ամբաստանուի իր դանդաղ ընթացքին եւ խուսափումներուն համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 20)

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՈՒ ԳԱՌՆԻԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ

Յուշարձաններու պահպանութեան Զուարթնոց թանգարանի գլխաւոր ճարտարապետ Մերի Դանիէլեան տեղեկացուցած է թէ Լինսի հիմնարկին յատկացումներով Գառնիի ու Զուարթնոցի տաճարներուն մէջ մասնակի վերանորոգման աշխատանքի ձեռնարկուած է: Զուարթնոցին յատկացուած է 146 միլիոն տոլար որով կը նորոգուի Գրիգոր Լուսաւորիչի տաճարին հարաւային կամարաշարը, արեւմտեան չքամուտքը, եւ այլն:

Գառնիի համար հիմնադրամը տրամադրած է 140 միլիոն դրամ, որով կը վերանորոգուին պաշտպանական ամրոցը, պալատին կառոյցները, կ'ամրացուի է. դարու եկեղեցին, կը կառուցուի սպասարկումի սրահ, հնադարեան բաղնիքին տանիք:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՉԻ ԲԱՆԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԸ

Թուրքիոյ կողմէ Հայաստանի շրջափակումին վերջ տալու եւ երկու երկիրներուն սահմանը բանալու միջազգային կոչերուն վերջերս միացած ըլլալով հանդերձ Թուրք գործարարներու թելադրանքը, Թուրք պետական նախարար Թ. Տօղրուլ յայտնած է թէ իր երկիրը բնաւ նըման տրամադրութիւն չունի ու ոչ մէկ պայմանով տեղի կուտայ կոչերու, ճընշումներու: Թուրք նախարարը Ատրպէջան այցին ընթացքին ըրած է այս յայտարարութիւնը, ըսելով. «Միջազգային ոչ մէկ կազմակերպութիւն, ներառեալ Եւրոպական Միութիւնը, չի կրնար պարտադրել Թուրքիոյ որ բանայ Հայաստանի հետ իր սահմանը»:

Ծանօթ է որ Թուրքիա շրջափակումին ջնջումին համար ամէն անգամ պայման կը դնէ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը, Ատրպէջանի հողային ամբողջականութեան յարգանքով, Հայերու գրաւած շրջաններուն վերադարձով, եւ այլն: Բաներ որոնք բնականաբար ընդունելի չեն Հայաստանի համար:

Ստեղծուած կացութեան մէջ որոշ չափով զարմանալի է տեսնել Ատրպէջանի նպաստաւոր լուծումի մը նպատակով Անգարայի ա՛յս աստիճան յամառութիւնը որմէ կը տուժեն Թուրքիոյ արեւելեան շրջանի քաղաքները: Վերջերս այդ շրջանէն գործի մարդիկ այցելելով Երեւան, ակնկալութիւն յայտնած էին որ Թուրքիա սահմանը բանայ, որպէսզի Հայաստանի առեւտրականներուն հետ գործակցելով բարելաւուի Իգդիրի, Կարսի, եւ այլն տնտեսութեան տկար վիճակը:

ԵՒՐՈՊԱ ԹՈՒԱԿԱՆ ՉԻ ՏԱՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Եւրոպական Միութեան ներկայի նախագահ Դանիոյ վարչապետը Գոփընհակընի մէջ ընդունելէ ետք Թուրքիոյ փոխ վարչապետ Մ. Եըլմազը, յայտարարութիւններ ըրած է Անգարայի կողմէ Միութեան անդամակցութեան ուղղութեամբ վերջերս տրուած որոշումներուն մասին: Ռասմուսէն ըսած է թէ յատկապէս մահապատիժին ջնջումին, մայրենի լեզուի ուսուցումի իրաւունքին մասին օրէնքներով Թուրքիա հսկայական քայլեր առած է Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան ճամբուն վրայ: Աւելցուցած է թէ առաջին այս քայլէն ետք պարտի անյապաղ անցնիլ փոփոխութիւններուն կիրարկումին:

Ինչ կը վերաբերի Թուրքիոյ անդամակցութեան համար թուական մը ճշդելու հարցին, Դանիոյ վարչապետը յայտնած է թէ կանուխ է տակաւին այդ մասին որոշ բան մը ըսելու համար, քանի որ Հոկտեմբերին պէտք է հրապարակուի Միութեան Խորհուրդին տեղեկագիրը որուն համաձայն դիրք պիտի ճշդուի: Ռասմուսէն ըսած է նաեւ թէ Թուրքիոյ մէջ Նոյեմբեր 3-ին խորհրդարանական ընտրութիւն որոշուած ըլլալով, Միութիւնը պիտի սպասէ նաեւ անոր արդիւնքին: Եթէ այդ ընտրութեամբ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան դէմ կառավարութիւն մը կազմուի, Անգարայի կողմէ որոշուած վերջին փոփոխութիւններուն կիրարկումին մասին վերապահութիւնները կ'աւելնան: Այս պայմաններուն մէջ տեղին չի նկատուիր որոշ թուական մը տալ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Այսօր, յայտնուելէն 14 տարի ետք, ազգային, միջազգային տեսանկիւններէ մօտենալով, զանազան մեկնաբանութիւններ կարելի է տալ Ղարաբաղեան շարժումին: Ի՞նչ էր անոր մեկնակէտին մէջ ազգայինին ու միջազգայինին մասնակցութեան բաժինը: Ի՞նչ չափով յեղաշրջական էր նոյնանուն կոմիտէի 11 անդամներուն շարժումը գլխաւորելու պատրաստակամութիւնը: Կարելի՞ է պնդել որ հոլովոյթը ամբողջութեամբ զերծ մնաց անձնական նպատակներէ: Հարցումներու շարքը կարելի է երկարել ու պատասխանները հաւանօրէն անպայման պիտի չտանին մեր ոգեւորութեամբ, ակնկալութիւններով նշուած ուղղութիւններէն: Սակայն, այսօր, առանց այլեւայլի, էականը այն է որ աշխարհի քարտէսին վրայ գոյութիւն ունի Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն մը: Ան աշխարհէն չէ ճանչցուած, երբեմն կը ներկայացուի որպէս ադրբեջանական տարածք, երբեմն կէտկիտուած սահմանագիծով որպէս անորոշ բնոյթով շրջան, եւ այլն: Այսուհանդերձ, այդ հանրապետութեան անկախութիւնը ամէնէն յամառօրէն ժխտողն ալ չի կրնար անտեսել Ղարաբաղի հարցի մը գոյութիւնը: Հարց որ պէտք է լուծուի, իսկ լուծումը բնականաբար չի սահմանափակուիր Ղարաբաղ _ Ադրբեջան _ Հայաստան եռանկիւնով:

Այս ամբողջութեան մէջ ամէնէն կարեւորը այն է որ ԼՂՀ_ն, հակառակ բոլոր անկատարութիւններուն, սրբագրելիներուն, կարելի չափով ինքնուրոյն փոքրիկ պետութեան մը կեանքով կ'ապրի: Տարուէ տարի կը հիմնաւորուին իր կառոյցները, փորձառութիւնները կը բազմապատկուին, երկիրը կը սորվի ապրիլ որպէս այդ: Քաղաքական խոր հմտութիւն անհրաժեշտ չէ դառնալու համար կիպրական օրինակին, որուն Թրքական բաժինն ալ ոչ ոքէ ճանչցուած է, բայց 30 տարիէ ի վեր կ'ապրի իր ընտրած ձեւով:

ԼՂՀ պետականութեան հոլովոյթին արմատացումին կարեւորագոյն յատկանիշներէն են ընտրութիւնները: Լաւագոյն փաստերէն մէկը թէ երկիրը բռնած է բնականոն զարգացումի ճամբան: Ատոր մէջ տեղ տալով ու յարգելով քաղաքակիրթ նկատուած աշխարհին չափանիշներուն: Այլ հարց որ այդ նոյն աշխարհը ապօրինի կը նկատէ կատարուածը, ծիծաղելիին հասնող պատճառաբանութիւններով:

Այս առումով հետաքրքրական էր ռուս դիւանագէտ Կազիմիրովի հարցականը թէ մերժելով օրինաւոր նկատել Ղարաբաղի նախագահական ընտրութիւնը, ժողովրդավարութեան եւրոպացի ջատագովները կը ձգտին անխչխանութիւն ու քաո՞ս ստեղծելու: Նկատի առած նաեւ անոր թելադրանքը Ադրբեջանի ղեկավարներուն որ փոխանակ հողմաղացներու դէմ պայքարելու, տեսնեն իրականութիւնը, այն է ժողովրդավարացման ընթացքին մէջ Ղարաբաղի յառաջդիմութիւնը, ու ըստ այնմ վարուին, մտածել կուտայ պաշտօնականին ու անպաշտօնին յաճախ հակոտնեայ բնոյթներուն մասին: Կազիմիրով անցեալին Ռուսաստանի յատուկ ներկայացուցիչն էր Ղարաբաղի բանակցութիւններուն. հաւանօրէն որպէս այդ նման յայտարարութիւն պիտի չընէր. մանաւանդ որ Մոսկուա եւս միացաւ Ադրբեջանի, Թուրքիոյ, Եւրոպական Միութեան, Զուիցերիոյ, չեշտելու համար թէ օրինական չի նկատեր Ղարաբաղի նախագահական ընտրութիւնը:

Անկախ դուրսի դրականներէն ու ժխտականներէն, նոյն ժողովրդավարական ակնոցով դիտած, կա՛ն այդ ընտրութենէն թելադրուած հարցականներ: Բաներ որոնք մտածել կուտան մօտիկ անցեալէն յամեցող երեւոյթներու, ընթացքներու մասին:

Գլխաւորը ընտրութեան յանգած համեմատութիւնն է, ի նպաստ վերընտրուող նախագահին: Երբ կ'ըսուի թէ քուէներու աւելի քան 80%_ը իրեն տրուած է, առանց անպայման ընտրութեան ընթացքին մասին կասկածելու, յիշողութիւններու մէջ կը թարմանան Խորհրդային օրերու ընտրութեան համեմատութիւններ...: Շատ տարբեր չէր թեկնածութեան պարագան ալ. ճիշդ է որ Ա. Ղուկասեանի հետ երեք ուրիշ դէմքեր ալ կային, սակայն, թէ՛ ընտրարշաւի շրջանին, թէ արդիւնքներու պատկերով, քիչ մը այն տպաւորութիւնը ստացուեցաւ, թէ անոնք «բեմայարդարում»ի տարրեր էին, քան՝ լուրջ մրցակիցներ:

Դժուար չէ, անշուշտ, մտածել որ գործող նախագահը հինգ տարուան իր ղեկավարութեամբ ամէնէն իրապաշտ տուեալներուն տէրն էր որպէս քուէի հասցէ: Բայց չկայի՞ն, իսկապէս, լուրջ դժգոհութիւններ այդ ղեկավարութենէն որ քուէատուի դիմող շուրջ 75% Ղարաբաղցիներու աւելի քան 80%_ը կողմնակից յայտնուեցաւ նոյն քաղաքականութեան շարունակութեան: Մանաւանդ որ Ա. Ղուկասեանի նախագահութեան առաջին շրջանը արձանագրած է իրեն իսկ ուղղուած մահափորձ մը, անոր ադմկալի դատավարութիւնը, ոչ համոզիչ պարագաներով, գոնէ հարցականներով:

Ցետոյ, կա՛ն տակաւին պատերազմին հետքերը որոնք բոլորովին չեն սպիացած: Կա՛ն զոհերու այրիները, որբերը. նաեւ հաշմանդամ երիտասարդները, յաճախ բուժումի դժուար ու մեծածախք հարցերով, հոգեբեկումներով ու յուսախաբութիւններով: Առանց հաշուելու տնտեսական, շուկայի կեանքին անկատարութենէն եւ հետեւաբար՝ գործազրկութենէն, շահերու անբաւարարութենէն դժգոհները, պէտք է ուրախ ըլլալ որ վերոյիշեալները Ղարաբաղի բնակչութեան մէջ չնչին տոկոս մը կը կազմեն. այնքան աննշան որ չի զօրեր աւելի քան 80%_ի նման գրեթէ բացարձակ համակրութիւն մը գոնէ թեթեւակի տկարացնելու: Այս տրամաբանութեամբ՝ իսկապէս լուրջ յառաջխաղացք արձանագրած է Ղարաբաղը, եւ ատիկա, ինչպէս քանիցս գրուեցաւ, առանց միջազգային հիմնարկներու, օտար երկիրներու վարկերուն, օժանդակութիւններուն: Այս ընթացքով, սխալ չէ հաւանօրէն մտածել թէ գլխաւորաբար վերաբնակեցումի գործը որ այնքան ռազմավարական նշանակութիւն ունեցող բան է, կամ շինարարութեան աշխատանքները, այլեւս քիչ մը աւելի դժուարութեամբ յառաջ կը տարուին:

Նախագահին վերընտրութեան համար յայտնուած այս գրեթէ միահամուռ փափաքը թէ՛ քաջալերական է Ա. Ղուկասեանի համար, թէ՛ պարտաւորեցնող: Ընտրարշաւի օրերուն անոր արտայայտութիւնը թէ կ'ուզէ վերընտրուիլ, գլխաւորաբար որպէսզի լրացնէ նախաձեռնած ծրագիրները, բնակչութեան ջախջախիչ մեծամասնութեան ակնկալութիւններուն գրեթէ միակ հասցէին կը վերածէր զինքը:

Այդ ակնկալութիւնները կ'ընդգրկեն ընկերային արդարութիւն, տնտեսական բարօր վիճակ եւ ինչ որ ամէնէն էականն է, պատերազմի հեռանկարի վերջնական ջնջում: Այս վերջինին համար հարկ է անշուշտ որ ութ տարուան հրադադարը յանգի ակնկալուած պայմաններով զինադադարի մը ու Ղարաբաղցիին հորիզոնէն արմատապէս անյայտացնէ արհաւիրքին, բռնութիւններու վերադարձին վախը:

Ա. Ղուկասեան իր ընտրական արշաւին օրերուն ո՛վ գիտէ այս հիմնական խնդիրներէն որո՛նք նկատի ունէր երբ Ֆրանսայի նախագահ թեկնածուին օրինակով կը դիմէր ժողովուրդին, կիսատ մնացած կարգաւորումներ լրումի կարենալ հասցնելու համար պաշտօնավարութեան Բ. շրջանի մը անցագիր ուզելով: Այսօր ունի այդ անցագիրը ու անոր հետ բարեփոխումներու ակնդէտ ժողովուրդ մը: Այս վերջինը տուած է համբերութեան, տոկունութեան փաստը: Վերընտրուած Ա. Ղուկասեանինն է կարգը իր խոստումները յարգելու եւ նոր յուսախաբութիւններ խնայելու ղարաբաղցի արդէն տառապած բազմութիւններուն:

Մաղթելին այն է որ իրեն անձին նըկատմամբ արտայայտուած քաջալերն ու քուէներով տրուած պարտաւորութիւնները ընտրութեան օրուան զարդ չմնան, վերածուին գործունէութեան ուղեցոյցի:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԳՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՇԽԱՐՀԸ ԱՐԱԳ ԿԸ ԾԵՐԱՆԱՅ

Կը զգաք, որ տարե՞ց էք: Առանձին չէք: Ամբողջ աշխարհը կը ծերանայ եւ այնպիսի թափով, որ զարմանք կը պատճառէ ժողովրդագրութեան մասնագէտներու, եւ տնտեսական ու ընկերային մարտահրաւէրներ կ'ուղղէ պետութիւններու, ինչպէս կը յայտարարէ ՄԱԿ_ի կողմէ հրապարակուած ուսումնասիրութիւն մը՝ ծերութեան համաշխարհային երեւոյթին վերաբերեալ:

Ներկայիս աշխարհի բնակչութեան 10 առ հարիւրը 60 տարեկանէն վեր է: Մինչեւ դարակէս համեմատութիւնը պիտի կրկնապատկուի, եւ առաջին անգամ ըլլալով տարեց բնակչութեան թիւը պիտի գերազանցէ մանուկներուն թիւը: «Ատիկա աննախընթաց է մարդկային պատմութեան մէջ», կ'ըսէ ՄԱԿ_ի Բնակչութեան Բաժանմունքին տնօրէնը՝ Ժոզէֆ Շամի, որ վերահսկած է ուսումնասիրութիւնը:

Երեւոյթը ամէնէն աւելի ակներեւ է ճարտարարուեստականացած յառաջադէմ երկիրներուն մէջ, ուր աշխատող բնակչութեան թիւը հետզհետէ կը նուազի, մինչ տարեցներուն թիւը յարաճուն մագլցում կ'արձանագրէ: «Զարգացում մը, որ խոր անդրադարձներ ունի», ինչպէս կը նշէ Շամի: Ատիկա կը նշանակէ, թէ աշխարհի մէջ հետզհետէ նուազ թիւով աշխատող մարդիկ պիտի հոգան հետզհետէ աւելի բազմացող եւ իրենց ապաւինող տարեցներ: Այսուհանդերձ, ինչպէս ՄԱԿ_ի ուսումնասիրութեան մասնագէտները կը շեշտեն, այս վիճակագրութիւնները կ'ապացուցանեն բժշկագիտութեան եւ ընկերատնտեսական ծրագիրներու յաջողանակը: Աշխարհի մեծ մասին մէջ երկարակեցութեան համեմատութիւնը կը բարձրանայ: Ասոր զուգընթաց մեծ անկում կ'արձանագրեն ծնունդներու եւ մանկական մահացութեան համեմատութիւնները: Կիներ իրե՛նք կ'որոշեն զաւակ ունենալու ժամանակը եւ զաւակներու թիւը, այն հաստատ համոզումով, թէ իրենց զաւակները պիտի ապրին:

Բնակչութեան աճի «մալթուզեան ուրւականը» չոգիացած է եւ բարգաւաճող երկիրներ կը դիմագրաւեն բնակչութեան կծկումի ուղղութիւնը: Ծերացող բնակչութեան երեւոյթը արդիւնք է զրաճանաչութեան եւ բարօրութեան, ինչպէս յստակօրէն ցոյց կուտան ՄԱԿ_ի վիճակագրութիւնները:

«Ասիկա հրաշալի լուր է. կը նշանակէ, թէ յաւելեալ հակակշիռ բանեցուցած ենք ծնունդի եւ մահուան վրայ», կը յայտարարէ Շամի՝ ուսումնասիրութեան արդիւնքները մանրամասնելով:

Ճափոն եւ Իտալիա աշխարհի ամէնէն «ծեր» երկիրներն են, ուր միջին տարիքը 40_էն վեր է եւ հետզհետէ կը բարձրանայ: Այս երկիրներուն բնակչութեան շուրջ 25 առ հարիւրը 60 տարեկանէն վեր է: ՄԱԿի նախատեսութիւններուն համաձայն, մինչեւ 2050 համեմատութիւնը պիտի բարձրանայ 40 առ հարիւրի:

Սակայն ՄԱԿ_ի մասնագէտները կ'ըսեն, թէ այս երկիրները ժողովրդագրական զարտուղութիւններ չեն պարզեր, ինչպէս կ'ընթադրուէր անցեալին: Անոնք պարզապէս բնակչութեան ծերացումի աւելի բարձր համեմատութիւն մը ունին: Մինչեւ դարակէս բնակչութեան 40 առ հարիւրը 60 տարեկանէն վեր պիտի ըլլայ Գերմանիոյ, Սպանիոյ, Զուիցերիոյ, Յունաստանի, Շուէտի, Պուլկարիոյ, Սլովենիոյ, Չեխիոյ Հանրապետութեան եւ Հայաստանի մէջ:

Բարգաւաճ այլ երկիրներ աւելի ետ չեն մնար: Բացառութիւն են այն երկիրները, ուր մեծ թիւ կը կազմեն երիտասարդ գաղթականները: Ներկայիս Միացեալ _ Նահանգներու բնակչութեան 16 առ հարիւրը 60 տարեկանէն վեր է: Կը նախատեսուի, որ մինչեւ 2050 համեմատութիւնը բարձրանայ 27 առ հարիւրի:

ՄԱԿ_ի նախատեսութիւններուն համաձայն, աշխարհի տարածքին յառաջիկայ 50 տարիներուն 60 տարեկանէն վեր մարդոց թիւը աւելի քան պիտի եռապատկուի եւ պիտի ներկայացնէ աշխարհի բնակչութեան մէկ հինգերորդ համեմատութիւնը:

Նոյնիսկ Ափրիկէի եւ Միջին _ Արեւելքի երկիրներուն մէջ, ուր միջին տարիքը արտասովոր կերպով ցած է, եւ բնակչութեան միայն 5 առ հարիւրը 60 տարեկանէն վեր է, ժողովրդագրութեան մասնագէտներ կը նախատեսեն զգալացունց փոփոխութիւններ մէկ կամ երկու սերունդ ետք:

Հաւանաբար ամէնէն աւելի ցնցիչ է 80 տարեկանէն վեր բնակչութեան արագ աճի մը նախատեսութիւնը: Այս տարիքի բնակչութեան երկու երրորդ համեմատութիւնը պիտի բաղկանայ կիներէ: Ժամանակին 100 տարեկանի մօտ ծերերը արտասովոր կը համարուէին: Այժմ անոնք կը հաշուեն շուրջ 210 հազար հոգի: ՄԱԿ_ի նախատեսութիւններուն համաձայն, մինչեւ 2050 շուրջ 3.2 միլիոն հոգի պիտի ապրի աւելի քան 100 տարի:

Հանգստեան կոչուած մարդոց թիւին բազմապատկումը պիտի յարուցէ տնտեսական դժուարութիւններ, որովհետեւ այս տարիքի բնակչութիւնը կը գոյատեւէ ընտանիքի անդամներու ուղղակի օժանդակութեամբ կամ անուղղակիօրէն՝ անոնց վճարած տուրքերով: Ներկայիս հանգստեան կոչուած իւրաքանչիւր տարեց անձի դիմաց կայ աշխատող տարիքի 9 հոգի: Այս համեմատութիւնը 4_ով 1_ի պիտի իջնէ յառաջիկայ 50 տարիներուն: Իսկ ճարտարարուեստականացած երկիրներուն մէջ, ուր համեմատութիւնը արդէն իջած է 5_ով 1_ի, մինչեւ 2050 իւրաքանչիւր տարեց բնակիչի դիմաց պիտի գտնենք աշխատող տարիքի միայն 2 հոգի, կ'ըսէ ՄԱԿ_ի տեղեկագիրը:

Քաղաքական առումով, ինչպէս արդէն ակներեւ է Ֆլորիտայէն մինչեւ Ֆիրենցէ եւ Ֆիճի լերան ստորոտները, այս փոփոխութիւնը ենթահողը կը պատրաստէ բախումներու՝ ընկերային ապահովութեան, առողջապահական խնամքի, տարրական կրթութեան եւ գործազուրկներու նիւթական աղբիւրներ յատկացնելու մէջ:

«Ընտրապայքարներու մէջ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան, _ կ'ըսէ Շամի: _ 25 տարեկան անձ մը 65 տարեկանէն տարբեր աշխարհահայեացք ունի»:

Անխուսափելիօրէն պիտի բարձրանան հանգստեան տարիքը երկարաձգելու ճնշումները: Ներկայիս հանգստեան կոչուելու տարիքը 65 է ճարտարարուեստականացած գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ, բացի Ֆրանսայէն, ուր 60 է, ինչպէս ամբողջ Արեւելեան Եւրոպայի տարածքին: Ասիոյ եւ Ափրիկէի տարածքին արտասովոր չէ 50 տարեկանին պարտադրաբար հանգստեան կոչուիլը: Այսուհանդերձ օրէնքը նշանակութիւն չունի, երբ ընկերային ապահովութեան ցանցերը կարկտան են: Աշխարհի ամէնէն աղքատ երկիրներուն մէջ տարեց տղամարդոց 74 առ հարիւրը եւ կիներուն 42 առ հարիւրը տակաւին աշխոյժ դերակատար է աշխատանքի մարդերուն մէջ: Ի տարբերութիւն, համեմատութիւնը յաջորդաբար 21 եւ 10 առ հարիւր է ճարտարարուեստականացած երկիրներուն տարածքին:

Ծերանալու երեւոյթը աւելի արագ թափով կը տարածուի ընկերային բարքերու արմատական փոփոխութիւններուն պատճառով: Եւրոպայի միջերկրականեան ափերը, ուր կաթողիկէութիւնը իշխած է երկար ժամանակէ ի վեր, այժմ աշխարհի ամէնէն դանդաղ բազմացող բնակչութեան վայրերն են:

Սկանտինաւիոյ մէջ յղանալու տարիքի կիներուն 40 առ հարիւրը զաւակ չունի եւ կը նախատեսուի, որ առանց զաւակի մնայ, կ'ըսէ, Շամի: Ծնունդի համեմատութիւնը նոյնքան արագօրէն անկում կ'արձանագրէ Քեպէքի եւ Հոնկ Քոնկի նման իրարմէ տարբեր քաղաքներու մէջ:

«Մօսքը կը վերաբերի բնակչութեան տարիքի կառուցային կերպարանափոխութեան, _ կ'ըսէ Շամի: _ Թափը շատ աւելի արագ է, քան ինչ որ կը նախատեսէինք անցեալին: Իսկ հետեւանքներուն անդրադարձները շատ աւելի ակներեւ կը դառնան»:

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ _ ՍՐԱՊԵԱՆ

Օրուան հարցեր

ԻՐԱՔԻ ԴԷՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԵՒ Ժ. ՇԱԼԵԱՆ

Ժերար Շալեան, աշխարհառազմագիտութեան մասնագէտ ինչպէս կը ներկայացնէ «Լը Մոնտ» "Տեսակէտ" գլուխին տակ, յօդուած մը ստորագրած է թերթին Օգոստոս 14_ի թիւին մէջ, խորագրուած՝ «Ինչո՛ւ Իրաքի պատերազմը տեղի պիտի ունենայ»: Շալեանի համար այս պատերազմը անխուսափելի է, քանի Ծոցի պատերազմը վերջացած էր առանց հասնելու իր վախճանին: Եւ ուրեմն, զինուորական գործողութիւնը, բացի, նախատեսուած կարեւոր կէտէ մը, չուտով տեղի պիտի ունենայ, հաւանաբար, գալ տարուան առաջին եռամսեակին, ցորչափ յայտնի է որ ԱՄՆ_ու Պաշտպանութեան Նախարարութեան բաղձերը յաղթեն: Ժ. Շալեան կը խորհի որ այս գործողութեան շրջագծին մէջ, ԱՄՆ կրնան հաշուել Մեծն _ Բրիտանիոյ վրայ: Արդէն, 50 հազար ամերիկացի զինուոր Քուէյթ են եւ քանի մը հարիւր քիմիական զէնքերու գերման մասնագէտներ: Թուրքիա սուղ վճարել պիտի տայ իր անուղղակի մասնակցութիւնը, Քաթարը կը փոխարինէ Սաուտի Արաբիան եւ շատ հաւանական է որ Յորդանան տրամադրէ իր հողամասը, որ կրնայ ծառայել Իրաքի արեւմտեան սահմանագլուխին չէզոքացման, այնքան մօտ Իսրայէլի:

Շալեան կը շեշտէ թէ իր վերլուծման նիւթը չէ գործողութեան հիմնաւորուած ըլլալը, բայց, հարց կուտայ ի՞նչ է անոր տարողութիւնը: Եթէ գործողութիւնը գլուխ հանուի առանց չափազանցուած երկկողմանի վնասներու եւ արագօրէն, արաբ կամ մահմետական վարչակարգեր, ինչպէս Եգիպտոս կամ Յորդանա չեն անկայունանար: Իրաքի ապագայ վարչակարգը կրնայ ապրիլ, եթէ ան ըլլայ դաշնակցային եւ ժողովրդավար, այն չափով որ սիւննի, շիի, Արաբներ, Քիւրտեր եւ այլ ցեղախումբեր մասնակցին Պաղտատի իշխանութեան, փոխանակ հոն տեղաւորելու ամերիկամէտ սիւննի զօրավար մը:

Իրաքի վարչակարգի փոփոխութեան հեռանկարը բազմակողմանի է: Մէկ կողմէ, հարկ է նսեմացնել սաուտական քարիւղին կարեւորութիւնը, այլեւս զօրավիգ չըլլալ արքայական փերդաստանին եւ կղզիացնել Պարսկաստանը, որ այդ ձեւով կրնայ չափել հակամերիկեան իր քաղաքականութեան վտանգները:

Կը մնայ գիտնալ թէ իրականութիւնը քայլ պիտի պահէ՞ ծրագրին հետ: Միացեալ _ Նահանգներու ուժը այսօր, կ'եզրակացնէ Շալեան, կուգայ այն իրողութենէն որ նուազ պիտի վճարեն իրենց սխալները քան միւս պետութիւնները:

«ԱՐՏԵՐԿՐԱՑԻ» ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐԿՈՒՄԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

1990_էն ի վեր, աւելի քան երկու միլիոն Ռուսաստանցի Գերմանացիներ վերադարձած են իրենց պապերուն երկիրը: Պէրլինի պատին փլուզումին խանդավառութեան մէջ թեւաբաց ընդունուած այդ զանգուածը այսօր երկրին ընկերային գլխաւոր հարցին աղբիւրն է: Եկուորներուն ու տեղացիներուն համակեցութիւնը դիւրութեամբ չի յաջողիր, առօրեայի նիւթ ընելով լուծման կարօտ պարագաներ որոնք չէին նախատեսուած ո՛չ վերադարձողներուն, ոչ ալ զանոնք հիւրընկալողներու կողմէ:

Համարկումի դժուարութիւնը շեշտուած է յատկապէս երիտասարդներուն մօտ որոնք ներգաղթած են վերջին տարիներուն: Երեւոյթին առաջին ազդակն է ոճրային արարքներու մեծցող համեմատութիւնը: Եկուորները տարուէ տարի աւելի իրենք իրենց վրայ փակուած կեանք մը կ'ապրին, անհաղորդ մնալով իրենց շրջապատին ու խմբակներ կազմելով: Հարցը հոն է որ անոնց ծնողներն ու մեծ ծնողները որոնք գրեթէ միշտ «գերմանացի» նկատուած էին Ռուսաստանի մէջ, երկիր վերադարձած են հարազատ տունը վերագտնողի զգացումներով: Մինչդեռ, երիտասարդները որոնք մեծ մասով վերադարձի փափաք ալ չեն արտայայտած, իրենք զիրենք «Ռուս» կը զգան Գերմանիոյ մէջ: Տկար է իրենց գերմաներէնը ու յարաբերութիւն չեն հաստատեր իրենց ազգակիցներուն հետ: Առժամեայ կացարաններու մէջ երկարատեւ բնակութիւնն ալ լուծումին օժանդակող ազդակ չէ: Եւ մինչ ծնողները իրենք կը դժուարանան ընկերութեան մէջ դիրքի հասնելու, կը տեսնեն որ իրենց ընկերային մակարդակը հետզհետէ կ'իջնէ, փայլուն հեռանկար չեն կրնար տալ իրենց զաւակներուն:

Տեղ _ տեղ հարցը այնքան սուր բնոյթ առած է որ գողութիւններու, թմրեցուցիչի կապուած յանցանքներ, յարձակումներու բարձր համեմատութեան դէմ մասնաւոր բջիջներ ստեղծուած են: Ամէնէն վտանգաւորը կը նկատուի 18 _ 23 տարեկաններու շերտը որ գողութիւն կ'ընէ, բրտութեան կը դիմէ նուազագոյն պատճառի մը համար: Երիտասարդներ կը կռուին յաճախ խմբակներով, երիտասարդ Թուրքերու դէմ: Հեռանկարի բացակայութիւնը զիրենք կը մղէ ալքոլի, թմրեցուցիչի գործածութեան: Թմրեցուցիչի վաճառքը դարձած է նորեկներուն մասնագիտութիւնը:

Վերջին տարիներուն ներգաղթող երիտասարդները նուազ պատրաստակամ են համարկուելու գերմանական ընկերութեան, նուազ վստահութիւն կը ներշնչեն եւ շատ աւելի տկար է իրենց գերմաներէնը: Այս վերջին կէտը համարկումը խոչընդոտող գլխաւոր ազդակը կ'ըլլայ: Պաշտօնական տուեալներու համաձայն 1993_ին հասնող «արտերկրացի» Գերմանացիներու 75%_ը կրնար փաստել գերմանական իր ծագումը: Մնացեալը կազմուած էր ազգականներէ: Ներկայիս միայն 25%_ը գերմանական ծագումի տէր է, մնացածը՝ Ռուս, Ղազախ, եւայլն:

Ճիշդ է որ 1996_էն ի վեր եկուորները պարտին գերմաներէնի քննութիւն մը անցընել եւ եթէ ներգաղթի նոր օրէնքը վաւերացուի, այդ պարտաւորութիւնը պիտի դրուի անոնց Գերմանիա հաստատուիլ փափաքող ոչ _ գերմանացի ազգականներուն համար ալ: Սակայն, ատիկա պիտի չլուծէ հարցը. չափահասներուն համար գործի խնդիրը ամէնէն սուրն է: Խորհրդային վկայականները ընդունելի չըլլալով, բանակ կը կազմեն այն նախկին ճարտարագէտները, աթոմային մասնագէտները որոնք դռնապանութիւն, կամ օգնական հիւանդապահութիւն կ'ընեն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԴՈՂԱՆՋՈՒՆԸ ԴՈՂԱՆՋ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր _ Մելքոնեան սրահին մէջ, Օգոստոս 2_ին, տեղի ունեցած է Արշաւիր Շիրակեանին նուիրուած Հ. Յ. Դ. ԼԵՄԻ «Արշաւիր Շիրակեան» մասնաճիւղի ձեռնարկը: Յանուն մասնաճիւղին բացման խօսքը արտասանած է Սագօ Խաքիճեան եւ ըսած թէ Շիրակեանի եւ իր ընկերներուն արդար պահանջը շարունակուեցաւ Սփիւռքի մէջ տարբեր միջոցներով: Անդրադարձած է նաեւ 1991_ի Հայաստանի անկախութեան, 1994_ի Արցախի ազատագրման եւ ներկայիս Ջաւախքի մէջ ազգայնական զգացումներու վերելքին: Բացման խօսքէն ետք, ցուցադրուած է Հ. Յ. Դ. ԼԵՄ_ի Արշաւիր Շիրակեան մասնաճիւղի պատրաստած «Վրիժառու բազուկը՝ Արշաւիր Շիրակեան» խորագիրը կրող տեսերիզը: Օրուան բանախօսը եղած է Եսայի Հաւաթեան, որ պարզած է Արշաւիր Շիրակեանի կեանքին որոշ երեւոյթները: Իր խօսքէն ետք, տեղի ունեցած է Արշաւիր Շիրակեանի կողմէ Սայիտ Հալիմ փաշայի ահաբեկչութիւնը նկարագրող կենդանի պատկեր մը, որուն ընկերացած է «Ահաբեկիչներ» բանաստեղծութեան արտասանութիւնը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տէմիրճեան Կեդրոնին մէջ, Օգոստոս 2_ին ելոյթ ունեցած է Մարսէյլի Հայկական Ուսմանց եւ Մշակոյթի տարածման կեդրոնի «Գեղամ» հայկական ժողովրդական գործիքներու համոյթը: Ձեռնարկը կազմակերպած էր Հ. Բ. Ը. Բ. _ Հ. Ե. Ը. «Անդրանիկ» մշակութային մարմինը: Բեմ ելած են մօտ 20 երաժիշտներ, որոնք հայկական նուագարաններով ներկայացուցած են երկու մասէ բաղկացած ճոխ յայտագիր մը, ուր գերակշռած են ժողովրդական երգերը: Իր բացման խօսքին մէջ, Արմէն Իւնէճլեան շեշտած է որ Գեղամի մատուցումը գեղարուեստական յայտագիր մը ըլլալէ աւելի հայապահպանման դաս մըն է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԱԳԱԾԱՀԱՍ ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ԱՇՃԵԱՆ

«Մուղնի» հրատարակչութիւն,
Երեւան, 2002

ՄԻՔԱՅԵԼ ՄԻԱՆՍԱՐԵԱՆՑ
1830 _ 1880
կեանքն ու գործը

ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

«Մուղնի» հրատարակչութիւն,
Երեւան, 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

_ Մառքօն ո՞ւր է, _ հարցուց խարտեաշը յունարէն լեզուով:

_ Հիմա պիտի գայ, _ պատասխանեց միւսը:

Այս խօսքերը փոխանակուեցան բարձր ձայնով, եւ երկու լրտեսները, որոնք յունարէն գիտէին, լսեցին, ինչ որ ըսին:

Անծանօթները իրենց խօսակցութիւնը շարունակեցին:

_ Պարապ տեղը ժամանակ կը կորսնցունենք կոր, _ ըսաւ մին, _ այս կերպով կրնայ ըլլալ, որ գործը բոլորովին ձախողի:

_ Ի՛նչ ընենք, պատասխանատուն մենք չենք, մենք մեր պատրաստութիւնները տեսած ենք, _ պատասխանեց միւսը, _ բայց մինչեւ որ Մաքսը չի գայ, բան մը չենք կրնար ընել:

_ Իսր թէ քանի մը օրէն հոս պիտի ըլլայ եղեր:

_ Ո՞վ ըսաւ:

_ Մեր մեծաւորը, այս առտու իրեն գացած էի:

_ Դրամ առի՞ր:

_ Արդէն անոր համար գացած էի, քեզի համար ալ տասը ոսկի տուաւ:

_ Ինք ինչո՞ւ երեւան չելլար շաբաթէ մը ի վեր:

_ Շատ զբաղած է... բայց վաղը պիտի գայ իր հրահանգները տալու:

_ Ըսի՞ր, որ մեր կողմէ ամէն բան պատրաստ է:

_ Այո՛, շատ գոհ եղաւ եւ ըսաւ, որ միշտ պատրաստ գտնուինք:

_ Նաւակը ո՞ւր կը գտնուի հիմա:

_ Միշտ նոյն տեղը... հոն ամէնէն ապահովն է:

Բոլոր այս խօսքերը մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին երկու լրտեսները եւ կասկած չյարուցանելու համար՝ իրարու թէ իրարու հետ կը խօսակցէին ոգեւորուած դէմքով մը:

Բայց արդէն երկու անծանօթները ըՆաւ ուշադրութիւն չէին դարձներ իրենց:

Նոյն միջոցիլ ուրիշ անծանօթ մը ներս մտաւ:

_ Ահաւասիկ Մառքօն, _ գոչեց երիտասարդներէն մին:

_ Դէմքը ժպտուն է, կ'երեւայ, որ գործը յաջող է, _ ըսաւ միւսը:

Արդարեւ, նորեկը զուարթ դէմքով մը մօտեցաւ եւ գոչեց, միշտ յունարէն լեզուով:

_ Օ՜ֆ, սարսափելի ծարաւ եմ:

_ Հիմա ծարաւդ կ'անցընենք:

Եւ երիտասարդներէն մին շիշ մը գինի ապսպրեց:

_ Ի՞նչ լուր՝ տեսնենք:

_ Ամէն բան յաջող է, _ պատասխանեց նորեկը:

_ Մեր տեղերը պատրա՞ստ են:

_ Այո՛, երբ որ ուզէք, կրնաք գալ:

_ Ննտուկները փոխադրուեցա՞ն:

_ Ամէն բան եղաւ:

_ Առանց որեւէ արկածի՞:

_ Բնականաբար, եթէ արկած մը պատահէր, ես հոս չէի ըլլար հիմա:

_ Ընկերդ ո՞ւր է:

_ Ո՞ր ընկերս, Սերգի՞սը:

_ Այո՛, ինչո՞ւ միասին չեկաւ:

_ Քիչ մը գործ ունէր, տեղ մը պիտի հանդիպէր, հիմա կուգայ:

_ Ի՞նչ գաղափար ունիս այդ տղուն վրայ:

_ Շատ ճարպիկ եւ շատ ալ հաւատարիմ մէկը կ'երեւայ. կարծեմ իր վրայ կատարեալ վստահութիւն կրնանք ունենալ. ինչ գործ որ յանձնեցինք իրեն, յաջողութեամբ գլուխ հանեց, նոյնիսկ բաւական դժուար գործեր... ասիկա ըսելու է մեր մեծաւորին, որպէսզի քիչ մը աւելի դրամ տայ իրեն... խեղճը միշտ կը գանգատի կոր դրամի մասին:

_ Երբոր Մաքսը գայ, ամէն բան կարգի կը մտնէ:

_ Այդ Սերգիսը շատ ալ ճարտար արհեստաւոր մըն է, եւ ամէն բան կուգայ ձեռքէն:

Խօսակցութիւնը այսպէս կը շարունակուէր, երբ գործաւորի զգեստով, գլուխը ֆէս դրած երիտասարդ մը ներս մտաւ եւ հեռուէն երկու լրտեսները տեսնելով՝ յանկարծ կանգ առաւ եւ կամաց մը դուրս ելաւ:

_ Կարծեմ Սերգիսն էր ներս մտնողը, _ ըսաւ նորեկը, _ բայց ինչո՞ւ քովերնիս չեկաւ եւ դուրս ելաւ:

Երկու լրտեսները, որոնք չէին նշմարած երիտասարդին ներս մտնելը, իրենց գլուխը դարձուցին դէպի դուռը, բայց բան մը չկրցին տեսնել:

Մառքօ բաւական ժամանակ սպասեց աչքը դրան յառած, յետոյ ոտքի ելաւ առանց բառ մը արտասանելու, դէպի դուռը ուղղուեցաւ եւ փողոց ելաւ:

Հոն՝ մայթին վրայ, քիչ մը անդին, Սերգիս կեցած էր:

Երբոր Մառքօն տեսաւ, նշան ըրաւ, որ քովը մօտենայ:

_ Ինչո՞ւ ներս չես գար, _ ըսաւ այս վերջինը:

_ Դուք ալ պէտք չէ, որ վայրկեան մը հոն կենաք, _ ըսաւ Սերգիս յուզուած դէմքով մը:

_ Ինչո՞ւ համար:

_ Որովհետեւ ձեր մօտը նստած են երկու նշանաւոր լրտեսներ, մէկը հրեայ եւ միւսը Թուրք, որ թէեւ ծպտուած են, բայց կրցայ ճանչնալ, բարեբախտաբար զիս չտեսան, վստահ եմ, որ ձեզ լրտեսելու եկած են, բարձրաձա՞յն կը խօսակցէիք:

_ Այո, սակայն յունարէն լեզուով:

_ Երկուքն ալ շատ լաւ յունարէն գիտեն:

_ Վա՜յ սարսափելի, թէեւ որոշ բան մը չըսինք, բայց դարձեալ դէշ բան եղաւ այս:

_ Պէտք է, որ ձեր ընկերները դուրս կանչենք անմիջապէս եւ հետքերնիս կորսնցնել տանք, որովհետեւ վստահ եմ, որ մեզ պիտի հետապնդեն այդ երկու անպիտանները:

_ Երթամ կանչեմ:

_ Չէ՛, _ ըսաւ Սերգիս, _ դուն պէտք չէ, որ ներս մտնես կրկին: Թուղթ մը գրէ իրենց եւ տղու մը հետ կը ղրկենք:

(Շար. 286)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՆՈՒՊԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ.-
Տէր եւ Տիկին Ժ. Յովսէփեան 200 Եւրօ կը նուիրեն Թարգմանչաց դպրոցին (ըստ_ տանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 200 Եւրօ «Յա_ ռաջ»ին:

***

ՓԱՐԻԶ.-
Տիկին Սոնիա Աֆէեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 25 août à 9h30

Les nouvelles activités :

1) d'**«Espoir pour l'Arménie»**
2) **La fête de la Croix à Erevan.**

CHENE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Grande Braderie de Noël
Շաբաթ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7 եւ 8

ՇԷՆ ՖՐԱՆՍԱ

50ème Anniversaire du Pèlerinage
à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Culturelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN,** Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;

— Association Culturelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Association MACHTOTZ
POUR LA DEFENSE DE LA LANGUE ARMENIENNE

Rentrée de l'année scolaire 2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa méthode audiovisuelle

21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (**absentéisme exclu**)

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau
21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris

les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել «Յ Ա Ռ Ա Ջ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատոր գլուխ:

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre «SPITAK»**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel

(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

— HOM — C. B. A. F. —

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	**01.48.24.46.57**
Région Rhône-Alpes	**04.74.85.61.33**
Région PACA	**04.91.34.86.24**

---

les Coupons d'Alsace

21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10

Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93

65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS

SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55835**

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23
VENDREDI
23 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·496

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

78e ANNEE — N° 20.496

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԷՆ

Օգոստոս 22_ին եւ 23_ին Փարիզի մէջ, աշխատանքի ժողով մը տեղի կ'ունենայ միջազգային մասնակցութեամբ զբաղելու համար Պաղեստինեան հիմնարկներու բարենորոգումով : Այս «Թասք Ֆորս»ը բաղկացած է Մերձաւոր _ Արեւելքով զբաղող քառեակէն (ԱՄՆ, Ռուսաստան, ՄԱԿ, Եւրոպական Միութիւն) եւ դրամ հայթայթողներէն (Ճափոն, Նորվեկիա, Համաշխարհային դրամատուն եւ Դրամական Միջազգային ֆոնտ) :

Այս ժողովին օրակարգն է այն բարենորոգումը, որու պէտք է ձեռնարկէ Պաղեստինեան Իշխանութիւնը գոհացում տալու համար Իսրայէլի եւ միջազգային հանրութեան պահանջներուն : Անոնք կը վերաբերին՝ ա) իշխանութեանց բաժանումին (հիմնական օրէնքի գործադրութիւն, այսինքն առժամեայ Սահմանադրութիւն մինչեւ Սեպտեմբեր 30), բ) ընտրութիւններ (առանց թուականը ճշդելու մինչեւ Օգոստոս 31), գ) նախարարութիւններու վերակառուցում, դ) եկամտական կացութիւն, ե) հանրային պաշտօնատարութիւն, զ) ապահովութեան ուժեր, է) արդարադատութիւն :

***

Տեղւոյն վրայ հանդարտութիւն չի տիրեր, թէեւ կողմերը (Իսրայէլ, Պաղեստին) կրկին հանդիպում ունեցած են բանակցելու համար իսրայէլեան զօրքին հասանական քաշուելուն մասին, ինչպէս կը նախատեսէ «Նախ Գազա եւ Բեթղեհէմ» ծրագիրը : Գազայի մէջ, Իսրայէլացիք Պաղեստինցի մը սպաննած են եւ չորս ուրիշներ ալ վիրաւորած : Պաղեստինեան Իշխանութիւնը կ'ամբաստանէ Իսրայէլը որ երկդիմի դիրք մը բռնած է, մէկ կողմէ բանակցելով Պաղեստինցիներուն հետ եւ միւս կողմէ շարունակելով բրտութիւնները : Իսրայէլեան ապահովութեան սպասարկութիւններն ալ յայտարարած են որ Համասի հինգ անդամները ձերբակալուած են, որոնք ոճրափորձեր կը պատրաստէին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ Եւրոպական յանձնախումբին նախագահը՝ Փիէր Մեհենեըրի, երկար յօդուածով մը «Մոնտ»ի մէջ (Օգոստոս 22) կը թելադրէ կառավարութեան որ յետաձգէ եկամուտի տուրքի նուազումը զոր Շիրաք խոստացած էր նախագահական ընտրապայքարի ընթացքին եւ որ պէտք է գործադրուէր այս աշունէն իսկ : Ընդհանուր կարծիքն այն է որ շիրաքեան այս երեսփոխանը բարձրաձայն ըսած է ինչ որ մեծամասնութիւնը կը մտածէ : Եւ որպէսզի չըսուի թէ Շիրաքի խոստումներու դրժումն է, կը բացատրուի որ կարելի է այդ խոստումը կատարել հնգամեակին ընթացքին... :

ԱԳՈՒ ՆԻՏԱԼԻ մահուան շուրջ սուր բանավէճ մը ծագած է : Ֆաթահ _ Յեղափոխական Խորհուրդը կ'ամբաստանէ իրաքեան իշխանութիւնները որ սպաննած են իրենց պաշտպանեալը : Կը մերժեն անձնասպանութեան վարկածը, ինչ որ Իրաքի տուած պաշտօնական բացատրութիւնն է : Գաղտնի սպասարկութեանց պետը Թահէր Ժալիլ Հապուշ յայտարարած է որ Ապու Նիտալ անձնասպան եղած է փամփուշտ մը պարպելով բերնին մէջ, այն պահուն երբ հարցապնդումի համար ապահովութեան սպասարկութեանց մօտ պիտի տարուէր իր ներկայութեան յայտնաբերումէն առթիւ :

ԴՈՒՄԱՅԻ (Ռուսաստանի Երեսփոխանական ժողով) ազատական մէկ անդամը՝ Վլատիմիր Գոլովլեւ սպաննուած է Օգոստոս 21_ին, Մոսկուայի մէկ փողոցը : 45 տարեկան երեսփոխանին երկու թիկնապահները յայտարարած են թէ ոչինչ նշմարած են : Կ'ըսուի թէ իր մահը կապ ունի այն քննութեան հետ որ բացուած էր իր գործունէութեան շուրջ 1993_1994_ին Չելիաբինսկ (Ուրալ) ուր սեփականաշնորհումներով կը զբաղէր եւ կաշառակերութեամբ կը մեղադրուէր : Արդարադատութիւնը կրցած էր վերցնել տալ երեսփոխանական իր անձեռնմխելիութիւնը :

ՄԱՐԻ _ ՆՈԷԼ ԼԻՆԸՄԱՆ, որ բնակարանի ենթանախարար էր Ժոսփէնի կառավարութեան մէջ, թունաւոր գիրք մը հրապարակ կը հանէ նախկին նախարարապետին մասին, զոր խորագրած է. «Հաշուեփակի իմ բաժինս» եւ ուր խիստ կերպով կը քննադատէ Ժոսփէնի վարած քաղաքականութիւնը : Գիրքին խորագիրը կը յիշեցնէ Ժոսփէնի արտայայտած տեսակէտը Միթերանի հաշուեփակին մասին : Ծանօթ է որ Ժոսփէն Միթերանամէտ անձ մը չէր եւ երբեմն երբեմն կը յիշեցուի իրեն : Լինըմանի հատորը, վաճառքի չելած իսկ, (Օգոստոս 29_ին պիտի ելլէ) մեծ աղմուկ կը հանէ եւ ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարն ալ՝ Ֆ. Հոլանտ «արժանաւորութեան» կոչ կ'ընէ հեղինակին : Ան կը շեշտէ որ գիրքը չի համապատասխաներ վիճարկումի այն գաղափարին զոր ունի ընկերվարականներու միջեւ : Շատ են այն ընկերվարականները որոնք վրդոված են այս հատորին բովանդակութենէն : Ըստ ոմանց Տիկին Լինըմանի գրածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ թքնել ապուրին մէջ :

ՊՈԼՈՆԵԱՅԻ ՄԷՋ, հինգ հոգի ձերբակալուած են (մէկ Իտալացի եւ չորս Մարոքցի), որոնց դէմ կասկած կայ որ ոճրափորձ մը կը պատրաստէին տեղւոյն Մայր Տաճարին՝ Սան Փեթրոնիոյի դէմ : Պատճառն այն էր որ Եկեղեցին մէջ կը գտնուի Մոհամէտի մէկ որմնանկարը, զոր իսլամները անընդունելի կը գտնեն :

ԼԵՆԻ ՌԻՖԸՆՇԹԱԼԻ 100_ամեակը բանավէճի բաւական նիւթ է Գերմանիոյ մէջ, քանի չարժարուեստի այս մեծ բեմադիրը երբեք չէ ծածկած այն հրապոյրը զոր զգացած է Հիթլէրին հանդիպելով : 1933_ին է որ Հիթլէր իրեն կ'ապսպրէ ֆիլմ մը Նիւրանպերկի նացիական համագումարին մասին : Փաստանկար մը որ գինք յուսախաբ կ'ընէ, աւելի վերջ սակայն ուրիշ ֆիլմ մը՝ «Կամքի յաղթանակը» մրցանակ կը շահի Վենետիկի Պիէննալէին : Այսօր, 100 տարեկան է (Օգոստոս 22) եւ կը շարունակէ արտայայտել իր պաշտամունքը Գեղեցիկին հանդէպ, ոչինչ կ'ուրանայ իր անցեալէն, ինչ որ պատճառ է Գերմանացիներու վարանումին զինք մեծարելու : Տիցայթ կ'առաջարկէ որ զինք վերածեն «ողջակիզման գերմանական յուշարձանի մը :

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ եւ փիլիսոփայութեան դասախօս Նիսի համալսարանը Տոմինիք Ժանիքօ յանկարծամահ եղած է 65 տարեկանին : Մասնագէտ էր Հայտըկէրի :

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ մէկ միլիառ ակօսներ (օպէգ) կան ըստ Լոնտոնի Ինթէրնէշընըլ Օպէզիթի Թասք Ֆորս հիմնարկին :

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 21 / 22)

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐՏԵՍ ՉՈՐՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Օգոստոսի ընթացքին Ազգային ապահովութեան մարմիններու հետախուզութեան շնորհիւ Ադրբէջանի գործակալ չորս հայաստանցի ձերբակալուած է : Անոնք մեղադրուած են հայրենիքի դաւաճանութեամբ : Ձերբակալուածներուն ինքնութեան մասին տեղեկութիւն չէ հաղորդուած :

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Վ. ՊՈՒՏԻՆԻՆ

Հիւսիսային Կովկասի մէջ Մի _ 26 ուղղաթիռին անկումին առընչութեամբ նախագահ Ռ. Քոչարեան ցաւակցական գիր յղած է Ռուսաստանի նախագահ Վ. Պուտինին :

***

ՎՐԱՍՏԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏԱԾ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարութեամբ մը դատապարտած է ԼՂՀ նախագահական ընտրութիւնը, ըսելով որ Վրաստան կը պաշտպանէ պետութիւններու տարածքի ամբողջականութեան եւ միջազգային հանրութեան կողմէ ընդունուած սահմաններու անփոփոխելի ըլլալու սկզբունքը : Յայտարարութեան մէջ յատկապէս ընդգծուած է թէ Ղարաբաղը կը պատկանի Ադրբէջանին :

***

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ ՋՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մայր Աթոռը որպէս պատասխան Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին դիմումներուն, Երուսաղէմի հայապատկան կալուածին հարցին առընչութեամբ Ռուսաստանի պատրիարքէն ու Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսէն զօրակցութեան նամակներ ստացած է : Ալեքսի Բ. պատրիարքը եւ Արքեպիսկոպոս Ճորճ Քերրի կը գրեն թէ կը բաժնեն Գարեգին Բ.ի մտահոգութիւնը եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն զօրակցելու եւ օգնելու խնդրին բարւոք լուծումին :

***

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԻԵՒԻ ԴԷՄ

Ադրբէջանի ընդդիմադիր 26 կուսակցութիւններու կոչով շուրջ 10 հազար հոգի մասնակցած է Օգոստոս 20_ի ցոյցին որուն ընթացքին պահանջուած է նախագահ Հ. Ալիեւի հրաժարականը :

Մ. ՊԱՐԶԱՆԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

Իրաքեան Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան ղեկավարը Մ. Պարզանի որ քարիւղով հարուստ Քէրքիւք քաղաքը քրտական համարելով ու անկախ Քիւրտիստանի քարտէս մը հրապարակելով փայրացուցած էր Անգարան, Թուրքիոյ հասցէին սպառնալիքներով աւելի լարած է կացութիւնը : Անոր կուսակցութեան պաշտօնաթերթը պատասխանելով թրքական հակազդեցութիւններուն, ըսած է թէ Թուրքիա կը ձգտի շրջանային իր նպատակները իրականացնել, օգտուելով ԱՄՆ_ու ձեռնարկելիք գինեալ գործողութենէն : Այդ նպատակներէն է Մուսուլի քարիւղի պաշարները ձեռք անցընել, սակայն, Թուրքիա ոչ մէկ իրաւունք ունի այդ շրջանին մէջ : Կուսակցութեան յայտարարութեան մէջ ըսուած է նաեւ թէ Անգարա պէտք չէ միջամտէ ըլլայ հիւսիսային Իրաքի ներքին գործերուն :

Քրտական կուսակցութիւնը թելադրած է Թուրքիոյ չմոռնալ օսմանեան բանակին ճակատագիրը, ըսելով որ իսկ եթէ յամառի իրականացնել Իրաքի հիւսիսային գօտին առընչուած իր երազները, պիտի տեսնէ թէ քիւրտ ժողովուրդը պատրաստ է զոհուելու եւ յարձակողին համար գերեզմանի վերածելու երազուած հողը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՅԹՈՒՄԻՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶՈՀ

Մոսկուայի մէկ բնակարանին մէջ Օգոստոս 20_ին տեղի ունեցած պայթումը երկու Հայերու ալ մահուան պատճառ դարձած է : Անոնց դիակները հանուած են շէնքին փլատակներուն տակէն : Մէկը Կարինէ Ոսկանեանն է, 24 տարեկան, միւսը՝ Մելինէ Սողոմոնեանը, չորսուկէս տարեկան :

Յուցարարները կոչ ուղղած են բնակչութեան որ աշխուժացուի ժողովրդավարական պայքարը այօրինի վարչակարգը տապալելու եւ ազատ ու արդար ընտրութիւններ կատարելու համար :

***

«ԱՐՈՒԵՍՏ» ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ԱՄՍԱԳԻՐ

Օգոստոս 21_ին լոյս տեսած է համակարգչային «Արուեստ» ամսագրին առաջին թիւը : Անոր խնդիրը պիտի ըլլան հայ մշակութային իրականութեան մէջ արուեստի տեսակներու եւ նոր թէքնոլոժիներու հետ ստեղծագործական աւանդական ձեւերու եւ ազգային արուեստի աւանդութիւններու գոյակցութեան հարցերը : Ամսագրին խմբագրական խորհուրդին կազմին մէջ են Սօս Սարգսեանը, Լեւոն Անանեանը, Անելկա Գրիգորեանը, Դաւիթ Մուրատեանը, Հ. Լեւոն Զէքիեանը եւ ուրիշներ :

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԵՐԱԾՆԵՐՆ ՈՒ ՉԲԵՐԱԾՆԵՐԸ

Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու պատկանող կալուածներու հարց մը գոյութիւն ունի 1974-էն ի վեր: Հայ, յոյն, հրեայ, ասորի համայնքները այդ թուականէն ի վեր դատական ատեաններ կը դիմեն, յաճախ կտակներու ձեւով իրենց ձգուած կալուածներու տիրութեան իրաւունք պահանջելով ու կը մերժուին կանոնաւորաբար: Պատճառը նշուած թուականին կատարուած օրէնսդրական կարգադրութիւն մըն է որ այդ տիրութիւնը կը մերժէ կալուածի մը համար որուն նշումը տեղ չէ գտած 1936-ին համայնքներու կողմէ պետութեան տրուած կալուածներու ցանկերուն մէջ: Այլ խօսքով՝ փոքրամասնութիւններուն իրաւունք չի տրուիր 1936-էն ետք կտակուած, կամ գնուած իրենց կալուածներուն տէր ըլլալու, գանոնք վարձելու, ծախելու, վերջապէս՝ համայնքային բազմաթիւ հաստատութիւնները պահելու եկամտաբեր աղբիւրի վերածելու համար:

Ամէն մէկ նոր կալուածի պահպանումին յոյսով մինչեւ այսօր բացուած դատերը միշտ աւարտած են ի վնաս համայնքին ու խնդրոյ առարկայ կալուածը անցած է պետական գանձարանին: Թուրքիոյ հայ, յոյն, հրեայ, ասորի փոքրամասնութիւնները այդ ձեւով աւելի քան 200 կալուած կորսնցուցած են:

Վերջերս երկիրը աննախադէպ լրջութեամբ իր քաղաքական օրակարգին վրայ վետեղեց Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հեռանկարը, այդ ուղղութեամբ վճռակամ քայլերու տրամադրութեամբ: Եւրոպայէն թելադրուած էր պատշաճիլ իր չափանիշներուն. այսինքն, գլխաւորաբար ապացոյցը տալ մարդկային իրաւունքներու յարգանքին, սկսելով մահապատիժին ջնջումէն: Այնքան ալ դիւրին բան չէր այս միակ կէտը անգամ, երբ Թուրքիա Ա. Օճալան կոչուած մահապարտ բանտարկեալ մը ունի որ կը մարմնաւորէ երկրին խորագոյն հարցը. քրտականը: Օճալան որպէս ՓՔՔ-ի ղեկավար, բոլոր չարիքներուն մեծագոյնը նկատուած է Անգարայի կողմէ. ան պատասխանատու կը համարուի շուրջ երկու տասնամեակի զինեալ բախումներու 30 հազար զոհերուն, մեծամեծ գումարներու կորուստին, եւ այլն: Թրքական դատարանը զինք մահուան դատապարտած է, 1999 Փետրուարի ձերբակալութենէն ետք: Սակայն, մահավճիռը գործադրուած չէ ու ան մեկուսացուած է Մարմարայի մէկ կղզիին վրայ ուր իրմէ զատ որպէս բնակիչ կան միայն իր պահակները: Օճալան իր մեկուսարանէն քաղաքական թելադրութիւններ կ'ընէ, հրահանգներ կու տայ ու այդ բոլորը տեղ կը գտնեն քրտական մամուլի Ա. էջերուն վրայ: Յայտարարութիւնները ընդհանրապէս եղբայրութեան կոչերու կրիզով են: Տառացիօրէն առնուած, կը մատնեն քիւրտեւթուրք համերաշխութեան տրամադրութիւն:

Այսուհանդերձ, որպէս եւրոպացի ըլլալու մտադրութեան լրջագոյն ապացոյց, Անգարա ջնջեց մահապատիժը, բացառելով միայն պատերազմական շրջանները: Նաեւ մարդկային իրաւունքներու կալուածին մէջ բարեփոխումներ արձանագրեց. այս վերջիններուն գլխաւորներէն են փոքրամասնութիւններու լեզուներուն ուսուցումի, գործածութեան ազատութիւնը եւ համայնքապատկան կալուածներու տիրութեան արգելքին ջնջումը: Այդ ջնջումն է որ կը շահագրգռէ հայ համայնքը, քանի որ անով, գոնէ սկզբունքով, կը բացուի կորուստներ դարմանելու հեռանկարը: Թուրք մամուլն իսկ լայն տեղ տուաւ այդ նիւթին, արձագանգելով մասնագէտներու կարծիքին թէ համայնքային մարմիններէ յաջորդական բազմաթիւ դատեր սպասելի էին, 1974-էն ի վեր պետականացուած կալուածներու վերատիրացումի նպատակով: Ինչ կը վերաբերի հայ մամուլին, հայկական շրջանակներու, որոշ վերապահութիւն մը զգալի էր առաջին լրատուութիւններէն, կ'երեւի մածունէն բերանը այրածի փորձառութեամբ:

«Նոր բարեփոխութեան բերածները» խորագրուած էջով մը, «Ակօս» շաբաթաթերթին (Օգոստոս 9) մէջ, փաստաբան Մուրատ Ճանօ կը վերլուծէ նոյն մարզին մէջ օրէնքով բերուած նորութիւնները:

Ջանոնք ընդհանուր առմամբ դրական նկատելէ ետք, անմիջապէս կը մատնանշէ թէ նոր կարգադրութիւնը համայնքներու կալուածի տիրանալու ձեւերուն մէջ երկակի օրէնսդրութիւն մը ստեղծած է: Փոքրամասնութիւններու վաքըֆներուն համար դրուած կարեւոր տարբերութիւնը այն է որ անոնք կալուած ստանալու կամ գնելու համար պէտք կ'ունենան Նախարարաց Խորհուրդին այդ մասին որոշումին: Այսինքն, հայկական համայնքապատկան մարմին մը առանց այդ որոշումին, պիտի չկարենայ կալուածի տիրանալ: Այս զանազանութիւնը ըսել կու տայ թէ փոքրամասնութեան վաքըֆները օտար վաքըֆներու կարգին կը դասուին, մինչդեռ, փոքրամասնութիւններու վաքըֆները թրքական հիմնարկներ են, անոնց ղեկավարներն ալ Թուրքիոյ քաղաքացիներ:

Երկրորդ անորոշութիւն մը որ կը մատնանշուի, համայնքապատկան ըլլալէ դադրած կալուածներուն կրկին որպէս նոյն համայնքին ստացուածքը, պաշտօնական արձանագրութեան ձեւն է: Մուրատ Ճանօ կը գրէ թէ ձեւականութեան այս խնդիրը շատ հաւանօրէն դատարաններու կողմէ պիտի լուծուի:

Թերի է տակաւին, փոքրամասնութեան համայնքներու ղեկավարներուն պաշտօնանկութեան օրինական ձեւակերպութիւնն ալ: Քաղաքացիական օրէնքով որեւէ վաքըֆի հոգաբարձուները միայն ու միայն դատարանի մը կողմէ կրնան պաշտօնանկ հռչակուիլ, մինչդեռ փոքրամասնութիւններու պարագային, Վաքըֆներու ընդհանուր տնօրէնութեան որոշումը կը բաւէ: Նկատի առած որ երկակի այս կարգադրութիւնը սրբագրուած չէ, իրաւական պետութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքներուն հակասող երեւոյթ մը կը պարզուի:

Փաստաբան Ճանօ անկատար կը գտնէ համայնքապատկան կալուածներու տիրութենէն ետք անոնց վարձու տրուելու, որպէս եկամտաբեր աղբիւր օգտագործուելու ձեւակերպութիւնը: Ներկայիս կան համայնքին պատկանող շէնքեր որոնք մեծ մասով պատմական - ճարտարապետական արժէք կը ներկայացնեն, բայց անոնց տէր վաքըֆները, հայկական, կամ յունական, եւ այլն, ոչ նորոգելու արտօնութիւն կ'ունենան, ոչ ալ վարձու տալու: Իսկ բերուած բարեփոխումը ոչ մէկ յօդուած ունի հարցին մասին:

Նոյնն է պարագան կրօնաւոր հասցնելու փոքրամասնութիւններու դժուարութիւններուն: Նոր օրէնքին մէջ փոքրամասնութիւններու կրօնական վարժարան բանալու մասին խօսք չկայ:

Մ. Ճանօ համոզում կը յայտնէ որ Թուրքիա կրնայ, աշխարհին ու մանաւանդ Եւրոպական Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները բարելաւելու նպատակով, այդ հաստատութիւնները հանել «խնդիրեան»ներու ցանկէն ու վերածել դրական ուժի աղբիւրի մը: Մանաւանդ որ այդ հաստատութիւնները, դիտուած՝ Եւրոպական Միութեան բազմամշակութայնութեան եւ արդիականացումի հեռանկարի տեսակէտէն, կը կազմեն Թուրքիոյ կարողութենական զօրութիւնը:

Կարդալէ ետք Մ. Ճանոյի ստորագրած էջը, մարդ կը տարուի մտածելու թէ որքա՛ն տեղին էր Եւրոպական Միութեան չափանիշներուն տրդեգրման նպատակով ներկայացուած փոփոխութիւններուն եւրոպացի դէմքերէ տրուած հակազդեցութիւնը. թէ պէտք է սպասել անոնց կիրարկումի փուլին, վերջնապէս համոզուելու համար Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարացման, մարդկային իրաւունքներու յարգանքին անկեղծութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կորիւն Արք. Պապեանի այս աշխատութիւնը, որ լոյս ընծայուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տպարանէն Գ. Մելիտինեցի գրական մրցանակի մատենաշարով, իր աւարտին հասած էր, ինչպէս կը կարդանք յառաջաբանին մէջ, 1977-ին. ան կը ներկայացնէ հեղինակին ակադեմական ուսման աւարտաճառը, որ գրուած է անգլերէն: Ըստ էութեան՝ ան պատմութիւնն է հայկական ու վրացական եկեղեցիներու բաժանումին, ըստ հեղինակի ճիշդ բնորոշումին՝ վերջինի հերձուածին, որ տեղի ունեցած է Է. դարու սկիզբը:

Մօտաւորապէս 450 էջերէ բաղկացած հատորը կ'ընդգրկէ երեք բաժանումներ՝

ա) Միութիւնը,

բ) Հերձուածը,

գ) Վաւերագրեր,

որոնց կցուած են ընդարձակ նախաբան մը, ինչպէս նաեւ աղբիւրագիտական ծանօթութիւններ:

Իր աշխատութեան առթիւ Կորիւն Արքեպիսկոպոս օգտագործած է հարցին առընչուող հայ թէ օտար աղբիւրներու ամբողջութիւնը, որոնց միայն թիւմը խլած է 41 էջ, առանց սակայն լրիւ հարկատու դառնալու անոնց բովանդակութեան ու պատումին. ան փիրովի ու սեփական ճիգերով վերընթերցած ու վերաքննած է իր հետազօտութեան առարկան հանդիսացող վրացական հերձուածը՝ մասնաւորաբար կանգ առնելով բնագրային այն բոլոր տուեալներուն վրայ, զորս հայ թէ օտար մատենագիրներ կրնային դրած ըլլալ իր տրամադրութեան տակ:

***

«Միութիւնը» բաժինին մէջ, էջեր 1 - 100, հեղինակը կուռ, սեղմ, բայց նաեւ ամբողջական շարադրանքով մը կը ներկայացնէ այն զարմանալի ճակատագրակցութիւնը, որով կը յատկանշուի հայ եւ վրացի (նաեւ աղուան) ժողովուրդներու պատմութիւնը սկսած առաջին դարէն, երբ Արշակունիները իշխանութեան վրայ կը գտնուէին հաւասարապէս Հայաստանի, Վրաստանի ու Պարսկաստանի մէջ: Հայ - վրացական այս միութիւնը հետզհետէ կ'ուռճանայ ու կ'ամրանայ պատմական յետագայ զարգացումներով, որոնց շարքին առաջին տեղը կը գրաւէ արշակունեաց հարստութեան անկումը Պարսկաստանի մէջ, ուր գահը կ'անցնի Արտաշիր Սասանեանի ձեռքը 225 թուականին, փինչ որ աւելի կը միացնէ հայ եւ վրացի ժողովուրդները ընդդէմ այս խորթ իշխանութեան: Քաղաքական միութիւնը նոր բովանդակութիւն մը կը ստանայ Գ. դարուն վերջերը քրիստոնէութեան իբրեւ պետական կրօն ընդունումով Հայաստանի մէջ, եւ ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ Կովկասի մէջ, քանի Գրիգոր միայն Հայաստանի մէջ չէ որ կը քարոզէ, անոր գործունէութիւնը կ'ընդգրկէ ամբողջ Կովկասը՝ Հայաստանը, Վրաստանն ու Աղուանից աշխարհը, որոնց բոլորին Լուսաւորիչն է ան: Ըստ այնմ ալ այս երեք ժողովուրդները կը յարաբերին ու կը գործեն իբրեւ միեւնոյն եկեղեցւոյ ու նոյն դաւանանքի հետեւորդները: Այս պայծառ միութիւնն ու ճակատագրակցութիւնը դարբնող նոր գործօն կը հանդիսանայ, քիչ մը աւելի ուշ, գիրերու գիւտը, որուն նախաձեռնողը դարձեալ նոյն անձն է, հայ մը, որ, սակայն, կը գործէ այդ նոյն ժողովուրդներու ազգային ու մանաւանդ կրօնական անկախութեան ամրապնդումին համար՝ հանդէպ պարսկական, բայց նաեւ բիւզանդական տիրապետութեան: Եւ վերջապէս Յազկերտի հալածանքները, որոնք յանգեցան Վարդանանց պատերազմին, հաւասարապէս թիրախ ունէին որքան Հայերը, նոյնքան ալ Վրացիներն ու Աղուանները, եւ ի զուր չէ, որ Վարդանի ու անոր զինակիցներուն նահատակութիւնը կանխող խորհրդակցութիւններն ու պատրաստութիւնները միասին ու միատեղ կատարուած են:

«Հերձուածը» բաժինին մէջ, էջեր 101 - 250, հեղինակը մէկ առ մէկ կը սերտէ ու ըստ էութեան կը լուսաբանէ այս ամբոխուռ թուող շղթային բոլոր օղակները, որոնց համադրումը պիտի առաջնորդէր վրացական հերձուածին, որ իր աւարտին հասաւ Է. դարուն սկիզբը:

Այս բաժինին համար Կորիւն Արքեպիսկոպոս օգտագործած է մասնաւորաբար երկու մեծ աղբիւրներ՝ «Գիրք Թղթոց»ը եւ Ուխտանէսի պատմութիւնը:

Ասոնցմէ առաջինը՝ «Գիրք Թղթոց»ը, 98 նամակներէ բաղկացած հաւաքածոյ մըն է, որ կ'առընչուի յիշեալ ու յետագայ դարերուն Հայաստանի ու անոր շրջապատին մէջ յառաջացած դաւանաբանական վէճերուն, աղանդներուն ու մանաւանդ քաղկեդոնականութեան զանազան հանգամանքներուն՝ դիտուած հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր հայրերուն ակնոցով: Այս նամակներէն 34-ին բնագրերը տրուած են հատորիս երրորդ բաժնին մէջ:

Գալով Ուխտանէս պատմիչին՝ ան ապրած է Ժ. դարուն եւ իր տրամադրութեան տակ գտնուող աղբիւրներուն հիմամբ ըստ կարելւոյն մանրամասն շարադրած է վրացական հերձուածի զանազան հանգամանքները:

Ինչպէս կը նկատենք, հեղինակին օգտագործած հիմնական աղբիւրներուն երկուքն ալ հայկական են. այլ կերպ չէր կրնար ըլլալ, քանի այդ դարերուն յատուկ կամ մշակուած վրացական մատենագրութիւն մը գոյութիւն չունի:

Այս հերձուածին դաւանաբանական կամ աստուածաբանական արժեւորումը ձգելով մասնագէտներուն ըսենք, որ ան եղաւ փսկական չարիք մը մեր երկու ժողովուրդներու, աւելի ճիշդը մեզի՝ Հայերուս համար. չարիք մը, որուն հետեւանքները այնուհետեւ միշտ ալ կրեցինք ու կը շարունակենք կրել մինչեւ այսօր, երբ, աչքի առաջ կ'ունենանք Վրացիներու վերաբերումը հայ ժողովուրդի, Հայաստանի ու վրացական հողի վրայ ապրող Հայերու եւ հայկական հաստատութիւններու հանդէպ: Այդ հերձուածին առաջնորդող առաջին ճեղքը ի յայտ կուգայ 451-ին Քաղկեդոնի մէջ գումարուած տիեզերական Դ. ժողովին, որ տեղի ունեցաւ Բիւզանդիոնի Մարկիանոս կայսեր նախաձեռնութեամբ, որուն ընթացքին պէտք է որոշուէր Քրիստոսի բնութեան միութիւնը կամ երկուութիւնը: Հայերը չմասնակցեցան այս ժողովին՝ հաւատարիմ մնալով միաբնակութեան սկզբունքին, մինչ Բիւզանդիոն կը կողմնորոշուէր ի նպաստ երկաբնակութեան:

Այնուհետեւ Բիւզանդիոն պիտի ճգնէր դաւանաբանական այս սկզբունքն ալ պարտադրել իր տիրապետութեան տակ ապրող ժողովուրդներուն ու հաստուածներուն, որոնց շարքին՝ նաեւ Հայաստանի ու Վրաստանի (ու Աղուանքի): Տրուած ըլլալով, որ Վրաստան ու Աղուանից աշխարհը աւելի ենթակայ էին Բիւզանդիոնի քաղաքականօրէն, միաբնակութիւնն ալ աւելի մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ այնտեղ, մինչ Հայաստանի պարագային անոր ընդունելութիւնը շատ աւելի սահմանափակ կ'ըլլայ: Եւ այսպէս այլեւս չեն կրկնուիր քաղաքական, մշակութային ու եկեղեցական այն առիթները, որոնք այս կամ այն ձեւով կը կռանէին հայ - վրացական միութիւնը, մինչ հետզհետէ կ'ուրուագծուին երկու նոր ուղղութիւններ, որոնք պիտի առաջնորդէին դէպի վերջնական խզում:

Ամբողջ 150 տարի հայ եկեղեցին յուսահատ ճիգեր կը թափէ Վրաստանը պահելու համար ուղղափառ հունի մէջ. իր այս ճիգին մէջ Հայաստան երբեմն կը վայելէ Պարսկաստանի գուրգուրանքն ու կողմնակալութիւնը եւս, սակայն Վրաստան միշտ ալ միջոցները կը գտնէ խու-

սակերու անոր ազդեցութենէն ու երբեմն միութենէն:

Հայերը աւելի բախտաւոր կ'ըլլան Ալանեաններուն պարագային, քանի առոնք ի վերջոյ կը վերամխանան հայ եկեղեցին:

Վրացական հերձուածի վերջին արարը տեղի կ'ունենայ Է. դարու սկիզբը. դերակատարներն են վրացական կողմէն Կիւրիոն կաթողիկոսը, իսկ հայկական կողմէն՝ Աբրահամ կաթողիկոսը, որ իր նամակներէն մէկուն մէջ կը գրէ. «Եթէ դուն չես հեռացած քու հայրենուդ հաւատքէն, ինչպէս բազմիցս գրած ես մեզի, ապա պէտք է գաս ու մեզի հետ նզովես Քաղկեդոնի անիծեալ ժողովը» (էջ՝ 225):

Այս առաջարկին՝ Կիւրիոն կաթողիկոսը կը պատասխանէ՝ ակնարկելով երկարնակութեան. «Հաճոյ Թուի կամ ոչ, ա՛յս է մեր հաւատքը». աւելի ուշ ան կը հրաւիրէ Հայոց կաթողիկոսը հետեւելու իր օրինակին. «Դուն պէտք է հաւատաս մեր դաւանանքին ճշմարտացիութեան... պէտք է գիտնաս, որ մեզմէ իւրաքանչիւրը հաշիւ պիտի տայ Դատաւորին այն մեծ օրը "յաւուրն մեծի"» (էջ 232): Վրաց կաթողիկոսին այս հրաւէրին կ'ընկերանան կամ կը յաջորդեն Վրաստան հաստատուած հայ համայնքներու հալածանքը, հայ հոգեւորականներու, յատկապէս Թեմակալ առաջնորդներու խոշտանգումը, սրբավայրերու աւերումը եւ ուրիշ բաներ... ճիշդ այսօրուան պէս:

Աշխատութեան երրորդ բաժինը, ինչպէս ակնարկեցինք, կը ներկայացնէ «Գիրք Թղթոց»էն առնուած 34 նամակներու բնագիրը, որոնք իրենց բովանդակութեամբ կ'ընդգրկեն հերձուածը կանխող երեսուն տարիները: Հեղինակը խմբքով հաւաքած ու բաղդատած է «Գիրք Թղթոց»ի հազուագիւտ օրինակները, որոնք տարրղնուած են Երեւան, Ջմմառ եւ այլուր, համբերութեամբ մեկնաբանած է անոնց լուսաբանելի կէտերը, Թուած է տարընթերցումները՝ օգնելով միջին ընթերցողին, որ առաւելագոյնս հասկնայ անոնց բովանդակութիւնը, որ, հակառակ իր մասնագիտական բնոյթին, ընթերցումի շատ հաճելի պահեր կը ստեղծէ:

Իր ամբողջութեան մէջ գովելի աշխատութիւն մըն է այս երկը, որ յաջողած է պատմական այնքան բարդ հարց մը կամ հարցերու շղթայ մը այնքան պարզութեամբ ու յստակութեամբ հրամցնել ընթերցողին: Ուրեմն կը շնորհաւորենք Կարէն սրբազանը, եւ կը մաղթենք, որ միայն աւարտաճառ գրելու առիթով ձեռք չառնէ գրիչը, այլ ուրիշ առիթներով ալ ընթերցողին բաժին հանէ իր հմտութենէն:

ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

«Ազդակ»

ԳՈՅՆԵՐՈՒ ՎԱՐՊԵՏ՝ ՄՕՐԻՍ ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քանի մը ամիսներէ ի վեր, անուանի նկարիչ Մօրիս Տէր-Մարգարեան կը տառապէր փարքինսոնի հիւանդութեան շատ հազուագիւտ տեսակէ մը: Վերջին շրջանին, չէր կրնար անգամ իր տաղանդաւոր վրձինը վերցնել ու բացայայտ էր որ այդ պատճառով ալ ան վճռած էր առանց յապաղումի հեռանալ աշխարհէ մը որ ոչ մէկ ձեւով կրնար զինք հրապուրել այլեւս: Ու այսպէս, անաղմուկ, իր հոգին աւանդեց Օգոստոս 12-ին, Վիէնի մօտակայքը գտնուող Սէն Ֆրէնի հանգստեան տունը: Իր վերջին այցելուներէն եղաւ Վիէնի հոգեւոր հովիւ՝ Կարապետ Վրդ. Ցարութիւնեանը: Քանի մը օր յետոյ, Օգոստոս 16-ին, հարիւրաւոր ֆրանսացի եւ հայ բարեկամներ իր դագաղին շուրջը հաւաքուած էին Լէ Ռոշ ըր Գանտրիէօյի Սուրբ Նիկողայոս եկեղեցին ուր քանի մը տարիներ առաջ վարպետը հայաշունչ որմնանկարներու շարք մը զետեղած էր: (Տես՝ «Յառաջ», 1993 Մայիս 14): Այրիին ու որդւոյն խնդրանքով յուղարկաւորութեան միասնաբար կը մասնակցէին ֆրանսացի կաթողիկէ հոգեւորական մը՝ Հայր Կալէ եւ Հայ Առաքելական եկեղեցիէն՝ Իսահակ Ա. Քահանայ Հէքիմեան (Լիոնէն): Մօտ երեք քառորդ ժամ տեւող արարողութենէն յետոյ, հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ գիւղի գերեզմանոցը, իր բնակարանէն ու աշխատանոցէն քանի մը քայլ անդին:

Հանգուցեալ Մօրիս Տէր-Մարգարեան Փարիզ ծնած էր 1928-ին: Ան նախ լուսանկարիչ եղած էր յայտնի Ֆէպիւսի մօտ որպէս աշկերտ հետեւելով հանդերձ մայրաքաղաքի Գեղարուեստից բարձրագոյն վարժարանին դասընթացքներուն:

Առողջական պատճառներու բերմամբ, գաւառ կը հաստատուէր 1958-ին Լէ Ռոշ ըր Գանտրիէօ գիւղը:

Մօրիս Տէր-Կարապետեան շատ մօտ կը զգար ինքզինքը սպանացի նկարիչներու (Կոյա եւ Փիքասօ): Հայկական նկարչութիւնը, մանաւա՛նդ մանրանկարչութիւնը իրեն համար ներշնչումի մնայուն աղբիւր մըն էր: Գրեթէ իր բոլոր գործերը կը կրէին հայկական ուրոյն դրոշմ մը, թէ՛ կերպարանքներուն, թէ՛ գոյներուն ընտրութեան մէջ: Մօրիս Տէր-Մարգարեան սիրուած ու գնահատուած արուեստագէտ մըն էր Ֆրանսա եւ արտասահման: Ան մօտէն կը հետեւէր մեր համայնքին կեանքին: Իր նուիրատուութիւններով միշտ կը քաջալերէր բոլոր հայկական միութիւններն ու հաստատութիւնները: Ան հեղինակն էր նաեւ Վալանսի Ս. Սահակ եկեղեցւոյ խորանին Աստուածամօր պատկերին: 1993-ին, ընդառաջելով Լիոնի եկեղեցւոյ վարչութեան խնդրանքին, գեղեցիկ յուշամետալ մը գծագրած էր Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ օծման 30-ամեակին առթիւ:

Իր մահով Ֆրանսահայ համայնքը կորսնցուց վաստակաւոր վարպետ մը, ազնիւ ու խոնարհ անդամ մը, հայրագաստ Հայ մը որուն գործին ընդմէջէն աշխարհի երեսին կը պոռթկային ցեղասպանութեան վիշտն ու հայ ժողովուրդին ապրելու եւ գոյատեւելու անզսպելի եռանդը: Իր նպատակն էր շողշողուն գոյներով մէկ անգամ ընդ միշտ պատռել հայ ժողովուրդին պարտադրուած սուգի սեւ քօղը:

Վրձինդ յաւէ՛տ դալար է վարպետ: Հողդ թեթեւ:

ԿՈՐԻԻՆ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ

ՀՌՈՄ ԱՐՄԷՆԻԷՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սէն-Ռաֆայէլի Հայկական Տան Օգոստոս 15-ի աւանդական դաշտահանդէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի, ինչպէս կը վկայէ նաեւ տեղւոյն մամուլը: Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն ժամանած 850 հոգի մասնակցած են հաւաքոյթին, որ սկսած է առաւօտուն, Տարօն Եպիսկոպոսի մատուցանած պատարագով, Սուրբ Յովհաննէս մատրան մէջ: Կատարուած է նաեւ խաղողի օրհնութիւնը: Ծովի պիւֆէի մը շուրջ հաւաքուած բազմութիւնը վայելած է գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը, որու մասնակցած է Մարթէն Եորկանց միշտ ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ մը:

ԳՈՂԳՈԹԷ ԳՈՂԳՈԹ

ԳՆԱԼԸԻ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ, Օգոստոս 10-ին, Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ, ընդունելութիւն մը սարքուած է Պատրիարքարանի հիմնադրութեան 541րդ տարեդարձին առթիւ: Մեսրոպ Արք. բարի գալուստ մաղթելէ եւ Գնալըի Թաղային Խորհուրդին իր գնահատանքը յայտնելէ ետք, իր գոհունակութիւնը յայտնած է որ Հայոց Պատրիարքութիւնը կանգուն կը մնայ 541 տարիներէ ի վեր, որպէս հոգեւոր կեդրոն Թուրքիոյ հայ համայնքին: Այնուհետեւ, Պատրիարքը անդրադարձած է կրթական հարցերուն, շեշտելով թէ ճիդ պէտք է վատնուի որպէսզի հայկական վարժարանները կրթական նախանձելի մակարդակի բարձրանան: Այս խօսքերէն ետք, Մեսրոպ Արք. յայտնած է թէ այսօր հաւաքուած են նաեւ մեծարելու համար Տոքթոր Կարապետ Արմանը, որ Շնորհք պատրիարքի օրերէն իր օգտակար ծառայութիւնը բերած է Պատրիարքարանին: Խօսք առած է մեծարեալը՝ Տոքթոր Կ. Արման եւ շնորհակալութիւն յայտնած: Արտայայտուած է նաեւ Շահան Արք.: Ցաջորդած է ճոխ քոքթէյլ մը:

Livres reçus

KAREKIN I

in His Own Words

IRIS PAPAZIAN

Manufactured in Canada

*
**

DICTIONNAIRE

DE LA CAUSE ARMENIENNE

ARA KRIKORIAN

Edipol, Paris 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

Մառքօ գրպանէն յուշատետր մը հանեց եւ թերթ մը թուղթ հանելով մէջէն՝ վրան գրեց.

«Ձեր մօտը նստող երկու մարդիկը վըտանգաւոր լրտեսներ են եղեր: Անմիջապէս հեռացէք հոտկէ եւ ջանացէք գալ մեզի մօտ առանց հետապնդուելու, լաւագոյն է, որ միասին դուրս չելլէք. լրտեսները յունարէն գիտեն: Ես Սերգիւսին հետ կ'երթամ մեր տեղը»:

Թուղթը յոյն տղեկի մը տուին, հետուէն ցուցուցին, թէ որոնց պիտի տըրւէր ու պարզեւ մըն ալ դնելով ձեռքը՝ հեռացան:

Երկու երիտասարդները, որոնք իրենց խօսակցութիւնը կը շարունակէին, Թուղթը կարդալով յանկարծ լռեցին ու կասկածոտ նայուածք մը ուղղեցին դէպի լրտեսները, որոնք անտարբեր ձեւով մը նստած կը խօսակցէին իրր թէ:

- Այս խանութը արդեօք դռնէն զատ ուրիշ ելք մը չունի՞, - հարցուց երիտասարդներէն մին իր ընկերոջ:

- Ձեմ կարծեր:

- Ետեւի կողմը պարտէզի պէս բան մը կ'երեւայ:

- Հոն գացած եմ մէկ քանի անգամ, պատերով շրջապատուած փոքրիկ պարտէզ մըն է, ուր գործարան մը կայ:

- Ուրեմն ուրիշ ճար չունինք, դռնէն պիտի ելլենք:

- Նախ մէկերնիս դուրս ելլենք եւ յետոյ միւսը:

- Արդէն Թուղթին մէջ ալ այնպէս գըրած է:

- Բայց մէյ մը սա Թուղթը պատռենք:

Եւ երիտասարդը կտոր-կտոր ըրաւ Թուղթը:

Հիմա սկսած էին այնչափ ցած ձայնով խօսիլ իրարու հետ, որ լրտեսները բան մը չէին իմանար:

Երիտասարդներէն մին գինեպանը կանչեց եւ հաշիւը մաքրեց: Նոյն միջոցին միւսը ոտքի ելաւ եւ դէպի պարտէզ ուղղուեցաւ:

- Խնդիրը հասկցուեցաւ, - ըսաւ Տավրոս, - այս մարդիկը սկսան մենէ կասկածիլ եւ փծիկը պիտի դնեն:

- Իրենց ընկերը դուրս ելաւ եւ իր ելլելէն ետքը կ'երեւայ, որ պատճառ մը ունեցաւ մենէ կասկածելու: Ասոր վրայ ահա Թուղթ մը ղրկեց՝ պատուիրելով, որ իրենք ալ դուրս ելլեն:

- Ուրեմն ինք դուրսը անո՞նց կը սպասէ:

- Հաւանօրէն:

- Լաւ կ'ըլլայ, որ մէկերնիս դուրս ելլենք եւ հոնկէ հսկենք իրենց վրայ:

- Ես կ'երթամ, դուն հոս սպասէ:

Ապիգ ոտքի ելաւ եւ դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

Իսկ Տավրոս իր տեղը մնաց:

Տասը վայրկեան ետքը մարդը վերադարձաւ եւ գաւաթ մը գինի եւս խմելէ ետքը դուրս ուղղուեցաւ:

Տավրոս հետեւեցաւ իրեն:

Լրտեսը կը յուսար դուրսը գտնել միւս երկու անծանօթները եւ իր ընկերը՝ Ապիգ:

Սակայն ո՛չ ոք կար:

«Զարմանալի՛ բան, - մտածեց, - ո՞ւր գացին ասոնք»:

Յետոյ խորհեցաւ. «Կ'երեւայ, որ անծանօթները իրենց ճամբան շարունակած են, եւ Ապիգ ալ անոնց հետքը չկորսնցնելու համար ետեւնուն գացած է»:

Այս խորհրդածութիւնը ընելով հանդերձ՝ հետեւեցաւ անծանօթին, որ թրամվայի ճամբան բռնելով՝ դէպի Քարաքէօյ կ'երթար առանց աճապարելու եւ բոլորովին անտարբեր գնացքով մը:

«Մարդը բնաւ կասկած չունի, թէ ես ետեւէն կ'երթամ, - մտածեց Տավրոս, - աւելի աղէկ, թերեւս կրնամ իրեն շնորհիւ ընկերներուն ալ հետքը գտնել»:

Անծանօթը հասաւ Քարաքէօյի հրապարակը, ծխախոտավաճառէ մը տուփ մը սիկառէթ գնեց եւ թրամվայի կայանին մօտ սպասեց:

Նոյն միջոցին կառքի եւ թրամվայի խճողում մը յառաջ եկաւ, բազմութիւնը խռնուեցաւ մայթին վրայ:

Անծանօթը յանկարծ աղաղակ մը արձակեց:

- Քսակս գողցան, - պոռաց, հիմա զգացի, որ առին գրպանէս:

Եւ ուժգին շարժումով մը բազմութիւնը ճեղքելով՝ սկսաւ վազել դէպի կամուրջ, իբր թէ գողը բռնելու համար:

Տավրոս թէեւ անմիջապէս փուշակեց այդ վարպետութիւնը, բայց անծանօթը կրցած էր բաւական հեռանալ, եւ Տավրոս դժուարաւ կը հետեւէր իրեն, ու երկուքին միջեւ հեռաւորութիւնը հետզհետէ կ'ընդլայնէր:

Անծանօթը կողմնակի փողոց մը մտաւ եւ սկսաւ ա՛լ աւելի արագութեամբ վազել:

Լրտեսը զգաց, որ պիտի չկրնար ետեւէն հասնիլ եւ «բռնեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք» պոռաց:

Քանի մը անցորդներ կարծելով, որ փախչողը գող մըն էր, սկսան զայն հետապնդել:

Այն ատեն անծանօթը ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ սպառնաց անով:

Ատրճանակին տեսքը անցորդներուն եռանդը կասեցուց, եւ հրաժարեցան հալածելէ փախստականը, որ անյայտացաւ:

- Որսը փախցուցինք, - գոչեց Տավրոս կատղած:

Այդ միջոցին ոստիկան մը ելաւ դէմը, որուն երկու բառով խողութիւնը պատմեց:

Եւ երկուքը միասին սկսան կրկին հալածանքը:

Բայց յաջողութեան յոյս չի կար:

Տավրոս ետ դարձաւ եւ ուղղուեցաւ գինետունը:

Կ'ուզէր գինեպանը հարցափորձել:

Նոյն միջոցին ո՛չ ոք կար խանութին մէջ: Գինեպանը թէզկեահին առջեւ կը մրափէր:

Մօտեցաւ անոր, իր ինքնութիւնը յայտնեց եւ յետոյ ըսաւ.

- Քիչ մը առաջ երեք երիտասարդներ նստած էին այստեղ, կը յիշե՞ս:

(Շար. 287)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սերճանեան, Խտըշեան, Նաղեան ընտանիքներու ընտանիքներու յիշատակին Պ. Աշոտ Սերճանեան 100 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

TELEVISION

FRANCE 2
Dimanche 25 août à 9h30

Les nouvelles activités :

1) d'**«Espoir pour l'Arménie»**
2) **La fête de la Croix à Erevan.**

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 – 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

առաւօտեան ժամը 10–ին
Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն :

Հեռաձայն . –
04 – 91 – 77 – 84 – 70

50ème Anniversaire du Pèlerinage

à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.

— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;

— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Atelier de Langue Arménienne

ARMAD

Sous le parrainage de l'Eglise Evangélique Arménienne

BUT : Cultiver l'utilisation spontanée de la langue arménienne par le biais d'ateliers de travail

MOYENS : Atelier d'expression théâtrale en langue arménienne, atelier de l'histoire, atelier d'ordinateur et programmes arméniens, atelier de chant, atelier biblique en langue arménienne, atelier de travaux manuels.

DEBUT DES COURS : le 21 Septembre
Dans les locaux de l'Eglise Evangélique Arménienne
8, rue du Groupe Manouchian
94140 Alfortville

AGE : pour les enfants de 8 à 16 ans.

JOUR : le Samedi après-midi de 14h à 17h.

- Pour les enfants de 3 à 7 ans, de même que pour les cours de perfectionnement : des stages seront organisés aux vacances de Février et de printemps.

- Renseignements et inscriptions :
Madame Baroudjian-Baninkyan Nora
☎ 01 48 93 57 33

— HOM — C. B. A. F. —

10ème Anniversaire des parrainages d'orphelins en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	**01.48.24.46.57**
Région Rhône-Alpes	**04.74.85.61.33**
Région PACA	**04.91.34.86.24**

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 82–րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 26 Հոկտեմբեր 2002, առաւօտեան ժամը 9·30–ին, The University Club, 1 West 54th Street, New York, N.Y., U.S.A.

Սոյնը 82–րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է : Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք, որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ Թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Հոկտեմբեր 2002 իրենց փոխանորդագրերը, –Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած–, յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով . –

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, N.Y. 10022, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1 .– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին :

2 .– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին :

3 .– Ընտրութիւն Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու :

4 .– Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը :

5 .– Նկատառում եւ գործադրում վերոնշեալներուն հետ առնչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին ուշադրութեան բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու :

6 .– Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու :

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԺՈԶԷՖ ՊԱՍՐԱԼԵԱՆ — ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր — Նախագահ

Յուլիս 19 , 2002

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ՆՈՐԱՁԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ քաթալոկ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 — **Commission paritaire : No 55935**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 24-25
SAMEDI - DIMANCHE
24-25 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.497 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.497

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿՐՆԱՅ ՏԵՂԻ ՉՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԳԼԻԱ ԱՄՆ-Ի ԿՈՂՔԻՆ ՉԷ ԱՅԼԵՒՍ

Միացեալ - Նահանգներու ամէնէն հաւատարիմ, ամէնէն ամուր զինակիցը արեւմտեան կողմն աշխարհի սկսած է կասկածիլ Իրաքի դէմ յարձակումի մը պատեհականութենէն: Օգոստոս 22-ին, Արտաքին Նախարար Ճէք Սթրօ յայտարարած է ձայնասփիւռի ՊԻ - ՊԻ - ՍԻ կայանէն, որ եթէ Ս. Հիւսէյն ընդունի - ինչ որ Անգլիոյ վարչապետը կ'ուզէ - ապազինման քննիչներու վերադարձը առանց նախապայմանի, առանց սահմանափակումի եւ կարենան իրենց աշխատանքը տանիլ, պայմանները կը փոխուին: Զինուորական վարկածը, ի զօրու կը մնայ կ'ըսէ նախարարը Ս. Հիւսէյնի դրած սպառնալիքին պատճառաւ, բայց, եթէ այլ կերպ կարելի է դէմ դնել այդ սպառնալիքին, այն ատեն յստակ է որ զինուորական միջամտութիւն մը նուազ կ'արդարացուի: Թ. Պլէր, որ դեռ արձակուրդի մէջ է Ֆրանսա, չէ արտայայտուած իր նախարարին յայտարարութիւններուն մասին: Բայց, Անգլիայէն հեռանալէն առաջ ալ մերժած էր որեւէ վիճարկում այդ հարցին շուրջ, թէ՛ Խորհրդարանէն ներս, թէ՛ կառավարութեան մէջ, գիտակցելով թէ օրէ օր է կ'աճի զինուորական միջամտութեան մը դէմ ընդդիմութիւն մը: Ըստ անգլիական մամուլին, Թ. Պլէր դժգոհ ալ է Ուաշինկթընի ոչ շատ յստակ ռազմավարութենէն: Եւ ուրեմն, Մեծն - Բրիտանիոյ վարչապետը անհանգիստ վիճակի մը մէջ է, չի կրնար պաշտպանել Իրաքի դէմ պատերազմը, հարկ եղածին չափ փաստ չունենալով Պաղտատի ներկայացուցած վտանգին մասին: Անգլիոյ հանրային կարծիքը բոլորովին դէմ է: «Տէյլի Թելեկրաֆ»ի հրատարակած մէկ հարցախոյզին համաձայն, հարցազննուածներու 90%-ը կը խորհի թէ Իրաքի դէմ պատերազմ մը փոխադարձութեանց առիթ կը ստեղծէ իսլամ ահաբեկիչներուն Արեւմուտքի դէմ, 62%-ին համար ալ շատ աւելի լայնածաւալ պատերազմի մը կը մղէ Մերձաւոր - Արեւելքի մէջ: Պահպանողական «Թիը Սփէքթէյթըր» շաբաթաթերթին մէջ, նախկին Նախարար Ճերըլտ Քաուֆման կ'ազդարարէ որ «կարեւոր դիմադրութիւն» մը պիտի ըլլայ Ուէսթմինսթըր (Խորհրդարանը), եթէ Թոնի Պլէր հետեւի ԱՄՆ-ու, ան կը գրէ. - «Ամերիկացի նախագահը միտուորական գետնի վրայ ամէնէն թերաճն է զոր տեսած եմ կեանքիս ընթացքին»:

ԱՄՆ ջանք չեն խնայեր միջազգային հանրային կարծիքը համոզելու որ աշխարհի մեծագոյն վտանգը Սատտամ Հիւսէյնն է: Պաշտպանութեան նախարարը կ'ըսէ թէ Իրաք ապաստան կուտայ Պէն Լատէնի մարդոց: Հեռատեսիլի կայանները քիմիական փորձերու պատկերներ կը սփռեն տպաւորելու համար: Ծահար, Ուաշինկթըն յոյսը կը դնէ իրաքեան ընդդիմութեան վրայ, որ մէկ ճակատ ալ չի կազմեր: Եթէ Ուաշինկթըն յաջողի ալ իր հանրային կարծիքը համոզել, իր ներկայացուցած տարրերը չեն բաւեր իր կառքին լծելու համար Եւրոպացիները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ եկամուտի տուրքերու նուազումին բանաձեւը կը շարունակուի մեծամասնութեան ծոցին խնդ: Փ. Մեհեներիի տեսակէտէն ետք (յետաձգել այդ նուազումի խոստումին գործադրութիւնը), Է. Պալատիւր ճիշդ հակառակ տեսակէտը կը պաշտպանէ «Ֆիկարօ»յի մէջ (Օգոստոս 23): Ըստ իրեն սխրողական է գալ տարի ալ շարունակել նուազումը: Պէտք չէ, կ'ըսէ տուրքերու նուազումը ծախք մը նկատել: Ընդհակառակն, զարկ կը տրուի տնտեսութեան, վստահութիւն կը ներշնչէ աշխատաւորներուն, ձեռնարկողները դրդապատճառներ կ'ունենան եւ տնտեսութեան աճն ալ զարկ կը ստանայ:

Պ. ԷՃԷՎԻԹԻ կուսակցութիւնը վեց երեսփոխան եւս կորսնցուցած է Օգոստոս 22-ին: Ասոնք մաս կը կազմէին կուսակցութեան հերձուած թեւին, որ երկար ատեն է կը պահանջէր Էճէվիթէն կուսակցութեան բարենորոգումը եւ իր հրաժարումը, պատրաստելու համար իր յաջորդութիւնը: Հրաժարեալներու մեծ մասը անդամակցած են Իսմայիլ Ճեմի եւրոպամէտ Նոր Թուրքիա կուսակցութեան:

ՄԱԼԱՈՒԻ ՄԷՋ (Արեւելեան Ափրիկէ) աւելի քան 1000 հոգի մեռած են արդէն քոլերայէ եւ 33 հազար ուրիշներ ալ վարակուած են: Համաճարակին պատճառը աղտոտ ջուրի գործածութիւնն եղած է:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ Արդարադատութիւնը դիմած է Խորհրդարանին որ վերցնէ ընդդիմադիր երեսփոխանուհի՝ Տիմոշէնկոյի խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը: Ենթական կը մեղադրուի 2,2 միլիոն տոլարի «գողութեամբ» Պետութեան գանձէն: Ըստ ընդհանուր դատախազին 15 տարուան բանտարկութեան կրնայ դատապարտուիլ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ, առնուազն 75 հոգի անհետացած են ամբարտակի մը փլուզումէն տեղատարափ անձրեւներու պատճառաւ: Կը կարծուի որ աւելի մեծ թիւով զոհեր կան, կարելի չէ եղած ճշգրիտ տեղեկութիւն ունենալ, քաղմաթիւ շրջաններ միշտ ողողուած կը մնան:

ԹՈՔԻՈՅԻ Արդարութեան Ատեանը կը պատրաստուի իր վճիռը տալու Ճափոնի Պետութեան պատասխանատուութեան մասին Թիւ 731 Միաւորին գործունէութեան շուրջ: Այդ կեդրոնին մէջ, կայսերական բանակը ահաւոր բնաջնջումներու ձեռնարկած է Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին Մանչուրիոյ մէջ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, դատի 180 դիմողներու փաստաբանը յայտարարած է որ արդարութեան վճիռ մը դէպքերու հաստատումն է: Պաշտօնապէս 731 Միաւորը զոր կը վարէր ծանօթ գիտուն՝ Շիրօ Իշիի նպատակ ունէր հախաճարակները դարմանելու եւ հսկելու ջուրին մաքրութեան, բայց, պատմութեան մէջ կը մնայ այլ պատճառներով: Մանրէական պատերազմի ամէնէն սարսափելի փորձերէն մէկը եղած է, գործուած չինացի գերիներու վրայ, Մանչուրիոյ մէջ: Քանի մը վերապրողներ պատմած են հիւանդութիւններու տարածման մեթոտները: Ասոնցմէ մէկը տեսած է իր քրոջ երկու աղջիկներն ու մէկ տղան որոնք մեռած են 1942 Օգոստոսին, ահաւոր պայմաններու մէջ, դիտմամբ վարակուած բրինձ ուտելէ ետք: Մանրէները կը տարածուէին զանազան մեթոտներով: Օրինակ Ճափոնցիք քոլերան կը տարածէին հորերու, պտուղներու կամ բրինձի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ աղէտալի ողողումներու չահագործումը կը շարունակուի Շրէօտէրի եւ իր մրցակիցին՝ Շթօյպէրի կողմէ: Այս վերջինը, վարչապետէն հինգ օր յետոյ իր ծրագիրը ներկայացուց աղէտեալ շրջաններու օգնութեան գետնի վրայ: Մէկ անորոշ կէտ կայ այդ ծրագրին մէջ, աջի թեկնածուն կ'ուզէ որ Պունտըսպանքի ձեռք ձգած 7,7 միլիառ Եւրոյի պահեստը իր գործառնութեանց վրայ դրուի: Դէմ է, սակայն, կառավարութեան այն ծրագրին որ կը վերաբերի տուրքերու թեթեւացման տարիով մը յետաձգման:

ԻՏԱԼԻՈՅ ծովափները կը շարունակեն խուժել գաղտնի գաղթողներ հակառակ աւելի խիստ նոր օրէնքին: Օգոստոս 22-ին, խարխուլ նաւ մը մտած է Փորթօ Էմփէտոքլէ, Սիկիլիոյ հարաւային ափը 68 գաղթողներով, խռնուած մէկը միւսին վրայ: Մեծ մասը Մաղրէպէն, ուրիշներ Ափրիկէէն կամ Սրի Լանքայէն եկածներ են: Ներքին նախարարը կը պատասխանէ ընդդիմութեան քննադատութիւններուն յայտնելով թէ ապօրինի գաղթողներու արտաքսումը 21% յաւելում կրած է տարուոյն սկիզբէն ի վեր, այսինքն՝ 50.577 մինչ նախորդ տարուան նոյն շրջանին 41.614 էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 22 / 23)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ

Օգոստոս 22-ին Երեւանի մէջ հանդիպում ունեցած են Ռ. Քոչարեան եւ Ա. Ղուկասեան: Հայաստանի նախագահը շնորհաւորած է Ղարաբաղի իր պաշտօնակիցը անոր վերընտրութեան առթիւ, ապա միասնաբար քննարկած են ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման ընթացքին առնչուած հարցեր:

***

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Ռուսական մամուլը տեղեկացուցած է թէ Մոսկուայի օդակայանին մէջ Նովոսիբիրսկէն Հայաստան ղրկուած մեծ քանակութեամբ զինամթերք գրաւուած է, 110 հազար փամփուշտ: Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը յայտարարած է թէ նշուած դէպքին հետ հայկական զինեալ ուժերը ոչ մէկ կապ ունին: Ըսուած է թէ Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը զինամթերք կը ներածէ միայն օրինական ճամբով, տարբեր երկիրներու համապատասխան կառոյցներու հետ ունեցած պայմանագրերու հիման վրայ:

***

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԻ

Վարչապետ Ա. Մարգարեան ու Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Մայր Աթոռի մէջ, Օգոստոս 22-ին, ստորագրած են համաձայնագիր մը, հանրակրթական վարժարաններու մէջ 2003 Յունուարէն սկսեալ Հայ եկեղեցիի պատմութեան դասաւանդումին մասին: Վարչապետը գոհունակութիւն յայտնելով տրուած որոշումին, ըսած է թէ այդ քայլով կը փակուի մանուկ հոգիներու որսի ճամբան եւ երախաները կը դաստիարակուին ազգային ոգիով, ինչ որ կը նպաստէ պետութեան յետագայ զօրացման, զարգացման:

Գարեգին Բ. ալ շնորհակալութիւն յայտնած է այն կառոյցներուն որոնք գործօն մասնակցութիւն բերած են ծրագրին իրականացման:

Ըստ Կրթութեան ու Գիտութեան նախարար Լ. Մկրտչեանի, հայերէնի ու Հայոց պատմութեան ուսուցիչներու վերապատրաստութեան ընթացք կազմակերպուած է, որպէսզի անոնք կարենան Հայ եկեղեցիի պատմութիւն դասաւանդել:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԽՕՍ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Լոյս տեսած է «Հայ համր կինօ. 2003» օրացոյցը որուն նախաձեռնողն է «Արտֆիլմ» ընկերութեան տնօրէն Մելիք Կարապետեան: Ան օրացոյցին ներկայացման հանդէսին խօսք առնելով շեշտած է կարեւորութիւնը անխօս հայկական ֆիլմերու պահպանումին, ապագայ սերունդներու փոխանցումին: Ըսած է թէ այդ շրջանի 32 ֆիլմէն չորսը անդառնալիօրէն կորսուած են, մնացածն ալ նոյն ճակատագրին ենթարկուած է: Իր միջոցներով ձեռնարկած եռալեզու - հայերէն, անգլերէն, ռուսերէն - օրացոյցին վաճառքէն գոյանալիք ամբողջ հասոյթը պիտի տրամադրուի անխօս ֆիլմերու նորոգութեան եւ պահպանումի գործին:

Նման ծրագիր մը պատրաստուած է հայկական անխօս վաւերագրական ֆիլմերուն համար, սակայն հարկաւոր գումարները չեն գտնուած տակաւին:

Հայկական անխօս շարժանկարի սկիզբը կը նկատուի 1923 Ապրիլ 16 թուականը: Շրջանը տեւած է աւելի քան տասը տարի մինչեւ 1935: Առաջին գործն է «Նամուս»ը, վերջինը՝ «Գիքոր»ը:

***

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցական վերամուտի նախօրեակին տնտեսապէս ոչ ապահով ընտանիքներու 50 հազար երախաներ հագուստեղէնի, գրենական պիտոյքներու օգնութիւն կը ստանան, նաեւ բժշկական ձրի օգնութիւն: Ընկերային ապահովութեան նախարարը Ռ. Մարտիրոսեան տեղեկացնելով այս մասին, ըսած է թէ 17 կազմակերպութիւն արձագանգած են այս ծրագրին:

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ.»Ի ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

ՄԻՆԱՍ ԳՈՃԱՅԵԱՆ

Բ. (*)

Դ._ ԱԶԱՏ ՈՒ ԱՐՀԵՍՏԱՎԱՐԺ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Սփիւռքահայութեան կեանքին ղեկը կուսակցութիւններուն ձեռքն ըլլալով՝ հայ քաղաքական մամուլին սանձերն ալ ինքնաբերաբար կը գտնուէին անոնց հըսկողութեան տակ: Կուսակցութեանց միմեանց հանդէպ ունեցած ամէն կեցուածք, գնահատում, քննադատութիւն եւ մեղադրանք յստակօրէն կ'արտացոլանար մամուլին մէջ: Այս էր որ շատ յաճախ կը նկատուէր անհանդուրժելի՝ երիտասարդութեան ընդվզած եւ գործօն տրամադրութիւններ ունեցող ստուար խաւի մը մօտ: Երիտասարդներ կային, որոնք յետադարձ ակնարկ մը նետելով անցեալի քաղաքական ու ազգային գործունէութեանց վրայ, հարցադրումներով կը խեղդէին ղեկավարները: «Ինչու»ներ՝ ամէնուրեք: Ինչո՞ւ հայկական թերթերը անորակ են, հնաբոյր, ոչ ներկայանալի, օտար մամուլին որակէն ու բովանդակութենէն զգալապէս ետ մնացած: Ինչո՞ւ ազատ խօսքի տեղ չկայ, միակողմանի է ու այլամերժ: Ազատ մտածող կամ մըտածել ուզող սերունդ մը կար, որ չէր գնահատուէր ու չէր հասկցուէր: Հետեւաբար, «Ե. Հ.»ի խմբագրականներէն մէկուն մէջ արտայայտուած սա միտքը շուտով տեղ կը հասնէր եւ գետին կը գտնէր կուսակցական դաւանանքներէն չկաշկանդուածներուն սիրտերուն մէջ. «Հայերէն կը խօսինք, մե՛նք չենք հասկնար ձեզ: Հայերէն կը խօսինք, դուք չէք հասկնար մեզ. որովհետեւ մենք կը խօսինք ձեր չկերտած բառերով, իսկ դուք կը խօսիք մեր մէկդի նետած բառերով: Համալսարանը մեզ կազմեց, օտարը մեզ կարծրացուց, սրեց: Հայ ենք, բայց ոչ հինի պէս: Մեր անմիջական մտահոգութիւնն է փաստել թէ այլասերող սերունդ չենք», կ'ըսուէր խմբագրականներէն մէկուն մէջ: Հիմնադիրներէն Պետրոս Թերզեան հրատարակութեան տասնամեակին առթիւ, փակումէն 5 տարի ետք, կը գրէր. «Դժգոհ էինք տիրող կացութենէն: Կ'ուզէինք գտնել նորը: Համոզուած էինք որ մեր տագնապը ամբողջ սերունդի մը տագնապն է»:

«Երկարամազ _ պեխաւորները»՝ նոր ու արդիական ինքնաշարժ ուզող, եւ ժամանակակից կեանքէն ետ մնալ չուզող երիտասարդութիւնը, այն համոզումն ունէր որ չէր հասկցուեր շատ մը կուսակցական ղեկավարներու կողմէ: Ճեղքուածքը զգալի էր սերունդներուն միջեւ: Անվստահութիւն մը կար նորերուն հանդէպ, որ փոխադարձ էր: «Դուք տակաւին պզտիկ էք», կ'ըսուէր նորեկներուն երեսին, «շատ բաներ չէք հասկնար եւ փորձառութիւն չունիք», մինչդեռ «նորեկներէն» շատեր որոնումի մէջ էին, աւելի լաւ կը խօսէին ու կը հասկնային իրենց ապրած երկիրներու լեզուն եւ, որ ամէնէն կարեւորներէն էր, փնտռուքը համակած էր անոնցմէ շատերը:

«Երիտասարդ Հայ.»ի տղոց համար հիմնադրոյթային էր միշտ «որոնումի մէջ» գտնուելու ձգտումը եւ ամէն կերպ դուրս գալը նախկին կաղապարներէն, ինչպէս նաեւ «երիտասարդութեան մօտ ստեղծելու նոր ազգասիրութիւն, փոխադարձ զիջողութիւն եւ համագործակցութեան հիման վրայ դուրս գալու եսակեդրոն լճացումէն եւ փնտռելու այն ուղին, որ ճամբայ պիտի բանայ յաջորդ համագործակցող սերունդին», կ'ըսուէր 1970 Մայիս 16_ի խմբագրականին մէջ:

Հրապարակուած տեսակէտը ընդունելի էր մանաւա՛նդ երիտասարդութեան կողմէ, որովհետեւ սրտին մօտ էր: «Անհամբեր կը սպասէինք «Երիտասարդ Հայ.»ին որ հասնէր Հալէպ, ուր հայ թերթի զգալի պահանջ մը կար», կ'ըսէ այժմ Մոնրէալ հաստատուած գործարար Ասպետ Մարտիրոսեան, «տարբեր բան մըն էր թէ՛ բովանդակութեան եւ թէ՛ ձեւին մէջ, զգալի էր նորութիւնն ու մատուցման եղանակը, իսկ գաղափարներուն մեծ մասին հետ չէիր կրնար չհամաձայնիլ»:

Արդարեւ, «Երիտասարդ Հայ.» ապարէզ կը կարդար մինչ այդ գոյութիւն ունեցող կառոյցներուն, որոնք իրենց տրամադրութեանց տակ ունէին դպրոցներ, ակումբներ, եկեղեցիներ, մշակութային հիմնարկութիւններ, փորձի ապարէզի եւ համալսարանական կրթաթոշակներ ճարելու խոստումներ ու միջոցներ: Անխուսափելի էր պարիսպը՝ թափանցել ուզող ազատամիտներու համար, մանաւանդ այնպիսիներուն, որոնք Սփիւռքեան պայմաններուն մէջ կը նկատուէին այլախոհներ եւ ոչ իւրայիններ: Հըսկողները, մենաշնորհեալներ կամ ինքզինքնին այդպէս կարծողներ, հաւատացած էին իրենց կարողութեան ու փորձին, սակայն առողջ քննադատութեան եւ իսկական արժէչափերու բացակայութեան պայմաններու մէջ կացութիւնը մնացեր էր եւ պիտի մնար այդպիսիներու տնօրինութեան տակ:

Դժգոհութիւնը այս երեւոյթին դէմ արդէն սկսեր էր մարմին առնել տակաւին 60_ականներուն, երբ խումբ մը հարցադրող երիտասարդ մտաւորականներ և ուսանողներ ընդվզած ու հեռացած էին Լիբանանի համայնավար կուսակցութեան կարծր ու վերէն թելադրուած աւանդոյթէն, կազմելով շատ աւելի ժողովրդավարական, ազգային ձախ միութիւն մը: Արդար ըլլալու համար պէտք է հոս յիշել թէ «Երիտասարդ Հայ.»ը իր մօտեցումներուն ու քննադատութեանց մէջ ընդհանրապէս բարեմիտ էր ու կառուցողական ու գիտէր ինչպէս վարուիլ մէկ կողմէն ՍԴՀԿ_ի, ՌԱԿ_ի, հայ համայնավարներու, յառաջդիմականներու եւ միւս կողմէն ՀՅԴ_ի հետ: Վերջինիս հանդէպ կը գործածէր աւելի խիստ լեզու՝ ուղղակի եւ անուղղակի քննադատութիւն, միշտ մընալով սահմաններուն մէջ պատշաճութեան, որ նորէն չէր հանդուրժուեր ՀՅԴ._ի «հսկողութեան» տակ գտնըւող թաղերէն ու հաստատութիւններէն ներս...: Շատ հաւանաբար այս էր պատճառը որ ատեն մը ետք գրեթէ արգիլուեցաւ «Երիտասարդ Հայ.»ի վաճառքը Պէյրութի Պուրճ Համմուտ արուարձանի ու մերձակայ շրջաններու մէջ: Հետաքրքրական է նաեւ այն փաստը որ «Երիտասարդ Հայ.»ի հրատարակութենէն ու անոր երիտասարդ ընթերցողներուն ցոյց տուած նախանձելի հետաքըրքրութենէն ետք (յատկապէս ՀՅԴ._ի շրջանակէն), ՀՅԴ._ն սկսաւ հրատարակել իր պարբերաթերթը՝ «2001»ը:

Կը կարդանք 1970_ի Դեկտեմբեր 20_ի խմբագրականին մէջ. «Նկատեցինք եւ ըսինք թէ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ մեր ազգային կեանքէն ներս, ... թէ այդ դժգոհութիւնը ընդվզումի ու մանաւանդ հարցադրումի կը փոխուէր երիտասարդութեան մօտ»: Հետեւաբար հարց պիտի ծագէր այս վիճակը շըջելու, իսկ միտքերն արդէն պատրաստ էին, տրամադրութիւնները՝ հասունցած: «Քաղաքական դետնի վրայ բոլոր անյաջողութիւններուն եւ տկարութիւններուն պատճառը ազգային _ կուսակցական բարձր մարմիններու ղեկավարումը միայն քաղքենի անդամներուն մենաշնորհը եղած ըլլալն է...», կը գրէ Սարգիս Գալայճեան 1973 Մայիս 28_ի մէջ եւ կ'առաջարկէ որ ղեկավարումը «միայն մէկ տեսակէտի մարդոց ձեռքը պէտք չէ որ ձգուի»: Ամէն համակիր «Երիտասարդ Հայ.»ի թերեւս համաձայն չըլլար արտայայտուած սուր տեսակէտին, բայց այսպէ՛ս մտածողներու եւ արտայայտուողներու թիւը սկսեր էր շատնալ այլեւս քիչ մը ամէն տեղ Սփիւռքի տարածքին:

Սխալ էր կարգ մը կուսակցական ղեկավարներու եւ անոնց հետեւող կուսակցականներու այն պնդումը, թէ «Երիտասարդ Հայ.»_ականները հակակուսակցական էին: Ո՛չ, ընդհակառակն այս երիտասարդները կ'ուզէին բարեփոխութիւն տեսնել այդ կառոյցներուն մէջ: Ահա թէ ինչ կը կարդանք «Երիտասարդ Հայ.»ի մէջ. «Ամէն ազգ պէտք ունի կուսակցութիւններու: Միայն հայ ազգն է որ կրկնապէս պէտք ունի անոնց: Ով կրկնապէս անտէր է:

«Կուսակցութիւննե՛ր, դուք Սփիւռքի տարածքին՝ ափ մը հայրենիք էք:

«Եղէք մեր վերեւ՝ պետութիւն:

«Բայց ոչ բռնապետութիւն»: (Թիւ 4, 7 Փետրուար, 1970):

Ե. ՈՉ _ ՅԱՆՁՆԱՐՈՒ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ

Քաղաքական, ընկերային եւ ազգային հարցերու խորքի ու անկախ գնահատումներուն, թելադրութիւններուն եւ վերլուծումներուն զուգընթաց «Երիտասարդ Հայ.»ը առատօրէն նիւթ կը հայթայթէր շարժապատկերի ու մարդկան աշխարհի, ընկերայի՛ն ու նորոյթի աշխարհներէն, միշտ որպէս սկզբունք ունենալով վերլուծական փորձի մօտեցումով հրամցնել գրութիւնները:

Ազգային _ քաղաքական հարցերու քննարկման մէջ ճիգ կը նկատուէր անկախ դիրքերէ դիտել ու մեկնաբանել երեւոյթները: Անաչառ ըլլալու միտումին մէջ ոչ ոք կը խնայուէր, եթէ անհրաժեշտութենէն կը բխէր անիկա: Այս իմաստով, օրինակի համար, Հայաստան _ Սփիւռք յարաբերութիւններն ու հայրենիքի ներքին կեանքը կը դիտուէր «Երիտասարդ Հայ.»ի որդեգրած հայեցողութեամբ՝ առարկայական ու կառուցողական ակնոցով: Տրամաբանութիւնը այս էր՝ «Եթէ սխալ է եւ ուղիէն շեղած է, մեզի իրաւունք կը վերապահենք մեր տեսակէտները հրապարակել ու հրաւիրել հայրենիքի ղեկավարութեան ուշադրութիւնը»:

«Երիտասարդ Հայ.»ը ազգային կարգ մը հարցերու եւ խնդիրներու գնահատումներուն ու քննադատութիւններուն մէջ փորձեց չնմանիլ Սփիւռքի հակադիր կուսակցութիւններու մօտեցումներուն: Այսպէս օրինակ, կային թապուներ կարգ մը թեմաներու շուրջ, ինչպէս՝ հայրենիքի մէջ նկատուող ժխտական երեւոյթներու մասին արտայայտուիլը. անկեղծ միտումներէ մղուած քննադատութիւնները սովորաբար խորթ աչքով կը դիտուէին այսպէս կոչուած «հայաստանասէր» ղեկավարութեան ու համակիրներու կողմէ: Այս եւ նման նիւթերու մասին խօսիլն ու արտայայտուիլը բարդ կացութեան մը մէջ կը դնէր բարեմիտ դրդումներէ առաջնորդուած սրտցաւ սփիւռքահայ մտաւորականը, որովհետեւ «միւս կողմը» (իմա՝ ՀՅԴ) իր մենատիրութիւնը կը նկատէր այդ ասպարէզը՝ երբեմն իր «քննադատութիւնները» վերածելով ցեխարձակումներու: Խորհրդային Հայաստանի մէջ (յաճախ չթաքցուող) ժխտական երեւոյթներու քննադատութեամբ զբաղելու դերը յաճախ կը կատարուէր կուսակցական փրոպականդային ծառայեցնելու նկատառումներով: Հետեւաբար, անկախ կողմէ մը լսուած բարեմիտ, կառուցողական եւ սրտցաւ քննադատութիւնները այդ հատուածին կողմէ կը նկատուէր «սեփական կալուածէն» ներս ներխուժում, իսկ միւս հատուածներուն կողմէ «միւսներուն թմբուկը զարնող» դաւաճան մը: Բարդ էր վիճակը եւ լարուած: Կը տիրէր զգայուն ու ջղային վիճակ մը: Եթէ քննադատես, «անոնցմէ՞» ես արդեօք, եթէ «անոնցմէ» չես, հապա որո՞ւն կողմէն ես:

«Երիտասարդ Հայ.»ը նման հարցեր քննարկելու քաջութիւնը ունեցաւ առանց իյնալու մէկուն սեւագրէքեան տիղմին մէջ եւ ոչ ալ օրօրուելու միւսին վարդագոյն ակնոցներով դիտելու հաւնալի քաղաքականութեան «կարուսել»ին մէջ: Այս իմաստով հետաքրքրական էր «Սփիւռքահայ Ուսանողութեան Գայթակղութիւնը» գրութեան առթիւ ստեղծուած իրարանցումն ու հեղինակը փնտռելու տենդագին արշաւը, որ մի քանի տարի տեւեց: Գլխաւոր հեղինակին եւ հեղինակակիցներուն հարցադրումներուն ու ախտորոշումներուն համաձայն գտնուողները, լաւագոյն պարագային, ծայրայեղ զգուշութեամբ կամ վախվխելով կը խօսէին անկիւններու մէջ, իսկ իր ինքնութիւնը յայտնել չուզող հեղինակը, հեղինակակիցներն ու «Երիտասարդ Հայ.»ը մի քանի տարի հայհոյութեան արժանացան: Եղան սակայն արդարամիտներ ալ, որոնցմէ մին, այն ատենուան Երեւանի բժշկական համալսարանի ղեկավարներէն, ըսած էր. «Երիտասարդ Հայ.»ի այդ յօդուածից յետոյ մենք չենք կարող անտարբեր լինել ուսման հետ կապ չունեցող եւ ուրիշների տեղերը գրաւեցրած «ուսանողների» հանդէպ»:

«Երիտասարդ Հայ.»ը ջնջեր էր թապուները:

(*) Սկիզբը տե՛ս «Յառաջ», Յուլիս 31, Օգոստոս 1

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓՈՔՐԻԿ ԹԱՒՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԸ

Երեւանի մէջ տաղանդաւոր փոքրիկներու կողմէ սարքուած հիանալի համերգի մը կը հետեւէի: Հազիւ 12 կամ 15 տարեկան այս տղոց երաժշտական կարողութիւնը ապշեցուցած էր զիս: Երբ ականջ կուտայի անոնց զարմանահրաշ երաժշտութեան, ես ինծի հարց կուտայի թէ բնութեան ո՞ր ուժն էր, նախախնամութեան ո՞ր կարգադրութիւնն էր որ այսքան փոքրիկ տղոց մօտ կը ստեղծէր իրենց նուագարանները այսքան վարպետօրէն հնչեցնելու կարողութիւնը: Սա հրաշալի բացառութիւն մըն էր, բայց Մայր Բնութիւնը ի՞նչպէս կ'ընէր իր ընտրութիւնը, ի՞նչպէս կը զատէր սա կամ նա տղան ու զայն իր մօտ կը կանչէր անոր ըսելով. «Եկուր, քեզմէ տաղանդաւոր մէկը պիտի ստեղծեմ»:

Գիտէի որ ես այս հարցումին անսակարկ պատասխանը երբեք պիտի չգտնէի: Արդէն հրաժարած էի այդ մասին մտածելէ, որովհետեւ ամբողջ ուշադրութիւնս կեդրոնացուցած է տղոց նուագին վրայ:

Կարգը եկաւ պատանի թաւջութակահարի մը: Ան իր հասակին չափ բարձր իր նուագարանը դրաւ իր ծունկերուն միջեւ, վերցուց ճպոտը, փակեց աչքերը, եւ սկսաւ նուագել հիանալի կտոր մը: Էլէժի մըն էր, վիպապաշտ, մելամաղձոտ, յուզիչ մեղեդիներով: Հմայուած մտիկ կ'ընէի այդ անգիր նուագը: Յանկարծ ուշադրութիւնս կեդրոնացաւ տղուն աչքերուն վրայ: Այս փոքրիկ երաժիշտը, իր հասակէն անսպասելի հասունութեամբ մը, կարծես կ'ապրէր իր նուագած երաժշտութիւնը: Աչքերը փակած էր, եւ իր փոքրիկ գլուխը կը շարժէր ձայներու իւրաքանչիւր ելեւէջին զուգահեռ կերպով: Կարծես միայն ճպոտով չէ՛ր որ կը նուագէր, այլ նաեւ միտքէն կ'երգէր այդ կտորը, իր ներաշխարհին մէջ իր անլսելի ձայնը կը միացնէր իր նուագարանին լարերէն դուրս ելած ձայներուն: Բնաւ կասկած չունէի որ ան մեզ մոռցած էր, մենք գոյութիւն չունէինք իրեն համար: Ան այս հսկայ սրահին մէջ, իր աւելի քան հարիւր ունկնդիրներուն դիմաց, առանձին էր իր թաւջութակին հետ: Գլուխ գլխի էր իր թաւջութակին հետ: Մեզ դարձեալ պիտի տեսնէր այն ատեն միայն երբ իր նուագը պիտի աւարտէր, իր աչքերը կամացուկ մը պիտի բանար, կարծես պիտի արթննար իր իսկ ստեղծած երազէն, ոտքի պիտի կանգնէր ու թեթեւօրէն խոնարհելով պիտի ողջունէր մեզ:

Ահաւասիկ այդ վայրկեանին էր որ ես դարձեալ հարցուցի այն ինչ որ միշտ կը հարցնեմ երբ ականջ կուտամ երաժիշտի մը նուագին: Նուագողը որքա՞ն կը լսէ իր նուագը, որքա՞ն կը հետեւի իր իսկ նուագած երաժշտութեան: Ան իր նուագին գեղեցկութիւնը այնքան յստակ կերպով կը զգա՞յ որքան յստակ կերպով կը զգանք մենք՝ ունկնդիրներս: Մենք, երբ ականջ կուտանք երաժշտութեան, եթէ լաւ ունկնդիր ենք, ուրիշ ոչինչ կ'ընենք եթէ ոչ մտիկ ընել: Միայն մտիկ ընել: Այդ պատճառաւ ալ կրնանք մեր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել նուագուած երաժշտութեան վրայ, կըրնանք թափանցել այդ երաժշտութեան գեղեցկութենէն ներս: Մինչդեռ նուագող արուեստագէտը մեզի նման միայն ունկնդիր չէ: Ան նոյն պահուն աշխատանքի մէջ է, իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած պէտք է ըլլայ իր նուագարանը ճիշդ գործածելու, իր նուագած կտորը ճիշդ մեկնաբանելու ստիպողութեան վրայ: Եթէ նօթատետրին նայելով կը նուագէ, ձայնանիշերը կը կարդայ, տողերուն կը հետեւի, էջերը կը դարձնէ: Եթէ անգիր կը նուագէ, իր

յիշողութիւնը կ'աշխատցնէ, հատուածները յիշողութեան կը կանչէ: Թերեւս այդ բոլորը կ'ընէ շատ մեքենական կերպով, բայց ատիկա բան մը կը փոխէ՞: Այդ վայրկեանին անոր միտքը տակաւին ուրիշ բաներով զբաղած չէ՞, օրինակ, սրահին, սրահը լեցնող ունկնդիրներուն, ունկնդիրներու վրայ իր ստեղծած տպաւորութեան եւ այսպիսի բաներու մասին ալ չի՞ մտածեր նուագելու ընթացքին: Այս բոլորը որքա՞ն կը թոյլատրեն որ ան իր ստեղծած նուագը մօտիկ ընէ այնպէս ինչպէս մենք մօտիկ կ'ընենք:

Ես, որ երաժշտութեան սիրահար մըն եմ, կեանքիս մէջ յաճախ փառք տուած եմ որ երաժիշտ չեմ եղած, որովհետեւ համոզուած եմ որ եթէ երաժիշտ ըլլայի, պիտի չկարենայի երաժշտութիւնը այնպէս վայելել ինչպէս կը վայելեմ հիմա: Զանազան պատճառներ ունիմ այսպէս մտածելու համար: Նախ կեանքիս մէջ տեսած եմ բազմաթիւ վիրթիւօզներ, որոնք նուագելու ընթացքին այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ կը նուագեն մեքենաբար: Իրենց նուագը հրաշալի է, կը զմայլիս անոնց նուագին վրայ, բայց այդ մարդիկը մեքենայի նման կը նուագեն եւ կը կասկածիս, կը տարուիս մտածելու որ թերեւս իրենք չեն ըզգար թէ որքան լաւ կը նուագեն, կամ այլեւս վարժուած են իրենց նուագին գեղեցկութեան: Ես, իբր ունկնդիր, թերեւս անոնցմէ աւելի երջանիկ եմ: Կան նաեւ արուեստագէտներ, որոնք կը ըզգացնեն թէ կը զգան այն ինչ որ կը նուագեն: Անոնք կ'ապրին իրենց ստեղծած երաժշտութիւնը: Բայց անոնք որքա՞ն յստակ կերպով կը տեսնեն իրենք զիրենք, որքա՞ն յստակ կերպով կը լսեն իրենց ձայնը: Ես եթէ իրենց տեղը ըլլայի, այնքան հաճոյք պիտի զգայի՞ արդեօք իմ սեփական նուագէս:

Երրորդ մտածում մըն ալ ունիմ, որու պատճառաւ փառք կու տամ որ երաժիշտ չեմ եղած: Այդ ալ հետեւեալն է: Ընդհանրապէս տեսած եմ որ երաժիշտները ուրիշներու նուագին դիմաց այնքան չեն խանդավառուիր որքան կը խանդավառուինք մենք: Զե՞ն հաւնիր ուրիշին նուագը: Վստահօրէն կը հաւնին: Կը նախանձի՞ն: Վստահաբար ոչ: Նախանձելու պատճառ չունին, իրենք ալ լաւ նուագող են: Խանդավառուիլը, ուժեղ ծափահարելը ամօ՞թ կը նկատեն: Զեմ կարծեր, այդ ալ չէ: Ես խելայեղ կերպով կը ծափահարեմ, նոյն ատեն քովս նստող արուեստագէտին հարց կու տամ: «Լաւ չէ՞ր»: «Լաւ էր» կը պատասխանէ: Բայց այդքան: Տեղէն չի ցատքեր բեմին վրայինը ողջունելու համար: Ինծի չափ խանդավառ չէ:

Ես իր տեղը ըլլալ պիտի չուզէի:

Ռ. Հ.

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԶԵՆ ՎՍՏԱՀԻՐ ԱՄՆ-ՈՒ

ԱՄՆ_ու կողմէ Իրաքի դէմ պատրաստուած ծրագիրներուն մէջ որոշ է որ կարեւոր ազդակ է քրտականը: Ատիկա չի նշանակեր թէ ԱՄՆ Իրաքի առընչուած հեռանկարները չեն կրնար իրականացնել առանց Քիւրտերուն, բայց եւ այնպէս այդ տարրին զօրակցութիւնը ունենալ կը դիւրացնէ գործը: Իսկ այդ զօրակցութիւնը այնքան ալ պատրաստ չի թուիր տրամադրուելու, քանի որ Քիւրտերը անցեալի փորձառութեամբ հասկցած են որ ԱՄՆ_ը վստահելի դաշնակից չեն իրենց համար:

Այդ փորձառութեան վերջին տարիներու մէկ էջը արձանագրուած էր 2000_ի գարնան, երբ իրաքեան ուժերը մտած էին իրաքեան Քիւրտիստանի սահմանային ոչ ոքի պատկանող շրջանը ու ամերիկեան հակազդեցութեան մը բացակայութենէն օգտուելով, հոն հաստատուած: Քիւրտերը համոզումով կրկնած էին թէ եթէ Ուաշինկթըն ձայն բարձրացնէր, իրաքեան ուժերը կը նահանջէին: Ուստի պահուած լռութիւնը ըսել կու տար թէ չէին կրնար վստահիլ ԱՄՆ_ուն:

Իրաքեան Քիւրտերուն երկու ծանօթ ղեկավարները Մ. Պարզանի ու Ճ. Թալապանի կ'իշխեն 42 հազար քառակուսի մեթր տարածութեան մը. ունին թեթեւօրէն զինուած 50 հազար մարտիկներ եւ քանի մը փոքր օդակայան: Անոնք դիւրութեամբ կրնան արդիականացուիլ եւ որպէս վայրէջքի գետին ծառայել կատարելագործուած օդանաւերու: Շրջանին մէջ Ս. Հիւսէյնի կողմէ շինուած բազմաթիւ ամրակուռ պատսպարաններ ալ կան որոնք ամերիկեան յետսապահ ուժերուն որպէս մթերանոց կրնան ծառայել:

Սակայն, Ուաշինկթընի նկատմամբ անվստահութիւնը կը մղէ Քիւրտերը որ իրենց կարելիութիւններն ու միջոցները չդնեն ԱՄՆ_ու ծառայութեան տակ: Պարզանի ու Թալապանի անցեալ Ապրիլին նոյնիսկ մերժած են շրջանին մէջ ամերիկեան ներկայութիւն մը պահելու առաջարկը: Արդէնք չեն տուած դաշնակցային Իրաքի մը հեռանկարին մասին փաստաթուղթ մը ստորագրել տալու ամերիկեան ջանքերն ալ: Քիւրտ ղեկավարները իրենց շրջանին մէջ Իրաքեան ազգային համագումարին կողմէ ձայնասփիւռի կայան մը հաստատելու առաջարկն ալ մերժած են, մինչ իրենք եւս մաս կը կազմեն նոյն համագումարին:

Քիւրտերը համոզուած չեն որ իրենց ապստամբելէն ետք Ուաշինկթըն թիկունք պիտի կանգնի, որպէսզի հասնին իրենց նպատակներուն: Անոնց թերահաւատութեան առաջին պատճառը 1975_ի դաւաճանութիւնն է: Այդ թուականին Իրաքի քրտական ապստամբութիւնը որուն թիկունք կը կանգնէր Իրան, Հ. Քիսինճըրի բանակցութիւններով իրենց դէմ ազդակի մը վերածուեցաւ երբ այդ բանակցութիւնները Իրան _ Իրաք ճակատումը սառեցուցին ու Իրաքի Քիւրտերը տասնեակ հազարներով ապաստանեցան Իրանի մէջ բացուած ճամբարները: Պարզանի ատիկա իրենց պատմութեան «ամէնէն սարսափելի դաւաճանութիւնը» կ'որակէ:

1987 _ 1988_ին Ամերիկացիները կրկին չարաչահեցին քրտական վստահութիւնը: Այդ շրջանին Իրաք հողին հաւասարեցուց քրտական աւելի քան չորս հազար գիւղ ու 180 հազար Քիւրտ մաքրագործեց, նաեւ քիմիական զէնք գործածելով: 1988_ին իրաքեան զօրքերը քիմիական ռումբեր նետեցին քրտական Հալապճա բնակավայրին վրայ, հինգ հազար զոհ պատճառելով: Իրենց արդարացումը այն էր որ Քիւրտերը նեցուկ կանգնած էին իրանեան ուժերուն. մինչդեռ, նշուած շրջանը իրանեան սահմանէն հեռու էր ու բնակուած՝ պարզ ժողովուրդէն: Այսուհանդերձ, այդ օրերուն չհակառակելու համար Ս. Հիւսէյնի, որուն հետ դաշնակցելու յոյսեր կը փայփայէին, ԱՄՆ_ը ուրացան իրենց փաստերը կատարուածին մասին: Սակայն, երեք տարի ետք, Ուաշինկթընի սուտը յայտնի դարձաւ երբ հրապարակուեցաւ քարտէս մը որուն վրայ քանդուած բոլոր գիւղերը նշանակուած էին, ըստ ամերիկեան լրտես արբանեակի մը հայթայթած տուեալներուն:

Եւ վերջապէս, Քիւրտերը Ծոցի պատերազմին յաջորդած իրենց ապստամբութեան ձախողութեան մէջ պատասխանատուութեան լայն բաժին մը կը վերագրեն ԱՄՆ_ու: 1991 Փետրուարին նախագահ Ճ. Պուշ կոչ կ'ուղղէր իրաքեան բանակին եւ Իրաքի հիւսիսի շիիներուն որ մենատէրը բռնադատեն իշխանութիւնը ձգելու: Քիւրտերը եւ հիւսիսի շիիները ապստամբեցան, բայց ամերիկեան զօրքը քաշեց օդային իր պաշտպանութիւնը եւ զանոնք ձգեց ստոյգ աղէտի առաջ: Մեծ է թիւը այն Քիւրտերուն որոնք կը մտածեն թէ Ուաշինկթըն կ'ուզէր որ իրենց ապստամբութիւնը ձախողի:

Այսօր, եթէ նախագահ Պուշ իսկապէս կ'ուզէ վերջ տալ Ս. Հիւսէյնի ղեկավարութեան, չարի առանցքին մասին խօսելէ տարբեր բաներ ալ պէտք է ընէ: Պէտք է զինեալ նեցուկ եւ հովանաւորութիւն տալ Իրաքցիներուն, մանաւանդ պէտք է Ս. Հիւսէյնի յայտնէ վճռակամօրէն թէ Քիւրտերու դէմ քիմիական զէնքի գործածութիւնը համազօր պիտի ըլլայ ամերիկեան ուժերու դէմ անոր գործածութեան ու զանգուածային հակադարձութիւն յառաջ բերէ: Այն ատեն կրնայ յոյս ունենալ քիւրտ ղեկավարները համոզելու, որպէսզի օժանդակեն ամերիկեան ծրագրերուն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶՀՆԱՐԱՄ ԶԱՒԵՇՏ

— ● —

... Երթեւեկութեան ոստիկանը կանգնեցնում է երջանկայիշատակ Վեհափառ Վազգէն Ա.-ի մեքենան՝ առանց իմանալու, թէ այն ո՞ւմ է պատկանում: Վարորդի բոլոր բացատրութիւնները չեն համոզում ոստիկանին, որ մեքենայի մէջ իրօք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է: Վիճաբանութիւնը այնքան է երկարում, որ Վեհափառը ինքը պատուհանից դուրս է նայում: Տեսնելով Վեհափառին այնքան մօտիկից, ոստիկանը շուարած բարեւ է կանգնում. «Ներողութիւն, ընկեր Աստուած, ներողութիւն, ընկեր Աստուած...»:

***

... Շիրակի մարզում պատարագ էին մատուցել: Ժողովրդի տպաւորութիւններից.

«Շատ հետաքրքիր միջոցառում էր»:

Ծ. ԼՈՔՄԱԿԷՕԶԵԱՆ

«Ակօս»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍՈՒՐԲ ՇՈՂԱԿԱԹ

կազմեց Նուպար Տէր _ Միքայէլեան

«Մուղնի» հրատարակչութիւն, Երեւան, 2002

***

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՀԱՏՈՐ ԻԱ.

Հրատարակութիւն Հայկազեան համալսարանի հայագիտական ամպիոնի

Պէյրութ, 2001

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

_ Բնականաբար կը յիշեմ, անոնք, որ ձեզի մօտ նստած էին եւ գինի խմեցին:

_ Այդ մարդիկը ուրիշ անգամ ալ եկա՞ծ են այստեղ:

_ Ամէն օր կու գան:

_ Երկա՞ր ատենէ ի վեր:

Գինեպանը պահ մը մտածեց եւ պատասխանեց.

_ Մօտաւորապէս երկու շաբաթէ ի վեր:

_ Միշտ այս երե՞քն են եկողները:

_ Ատոնք, ինչպէս նաեւ իրենց ընկերները:

_ Ուրեմն չատո՞ւ են:

_ 5_էն 6 հոգի կան:

_ Յոյն են, այնպէս չէ՞:

_ Շիտակը՝ իրենց ազգութիւնը մինչեւ այսօր չեմ հասկցած. ամէն լեզու կը խօսին, յունարէն, իտալերէն, ֆրանսերէն կամ գերմաներէն:

_ Ի՞նչ գործով կը զբաղին:

_ Իրաւ որ չեմ գիտեր, բայց կ'ենթադրեմ, որ շոգենաւի պաշտօնեաներ են:

_ Հիմա նաւահանգիստին մէջ օտար շոգենաւ չի կայ, միայն օսմանեան եւ գերմանական շոգենաւեր կան, եւ այդ մարդիկը չեմ կարծեր, որ անոնց մէջ պաշտօն ունենան:

_ Իրաւունք ունիք, _ ըսաւ գինեպանը:

_ Ընդհանրապէս ի՞նչ բանի վրայ կը խօսին:

_ Շիտակը՝ իրենց խօսակցութիւնները մտիկ ըրած չեմ, բայց երբեմն ականջիս կը հասնի նաւակի, շոգենաւի, նաւու եւ այլ խօսքեր, եւ անկէ հետեւցուցած եմ, որ ծովային մարդիկ ըլլալու են:

_ Շատ դրամ կը ծախսե՞ն:

_ Դրամը առատ է իրենց քովը, բայց ընդհանրապէս հոս շատ դրամ չեն ծախսեր եւ չափաւոր կը խմեն:

_ Երբեք գինովցած չունի՞ն:

_ Երբեք, _ ըսաւ գինեպանը:

_ Ուրիշ ի՞նչ մասնաւոր բան նշմարած ես իրենց վրայ:

Գինեպանը կրկին մտածեց եւ ըսաւ.

_ Մէկը կայ, որ հազիւ երկու _ երեք անգամ եկած է. այդ մարդը իրենց մեծաւորը ըլլալ կը թուի, որովհետեւ երբ գայ, յարգանքով կը վարուին հետը եւ ոչ թէ ընկերոջ մը պէս:

_ Ուրի՞շ...

_ Մոռցայ ըսելու, որ իրենցմէ մէկը հայ է եւ Սերգիս կը կոչուի:

_ Սերգի՞ս, այո՛, այդ անունը կը յիշեմ, իրենց խօսակցութեան մէջ լսին եւ նոյնիսկ իրեն կը սպասէին, բայց չեկաւ:

_ Կը սխալիք, _ ըսաւ գինեպանը, _ եկաւ, գինետունէն ներս մտաւ եւ յանկարծ ետ դարձաւ:

_ Իրա՞ւ կ'ըսէք, մեզք, որ ո՛չ ես, ո՛չ ալ ընկերս նշմարեցինք, այդ Սերգիսը ամէն օր կու գա՞յ:

_ Գրեթէ ամէն օր կու գայ, կարծեմ արհեստաւոր է:

_ Արհեստը ի՞նչ է, _ հարցուց Տավուտ:

_ Կարծեմ ատաղձագործ է, _ պատասխանեց գինեպանը:

Այս տեղեկութիւնները առնելէ ետքը Տավուտ դուրս ելաւ գինետունէն:

«Երթամ Ազիզը փնտռեմ, _ խորհեցաւ, _ թերեւս անիկա ինծ բախտաւոր եղաւ եւ կրցաւ կասկածելի մարդերէն գոնէ երկուքը բռնել»:

Եւ ուղղակի գնաց միւտիւրիէթ: Արդարեւ, Ազիզ հոն կը գտնուէր եւ իր ընկերը տեսնելուն պէս վազեց անոր քով:

_ Ի՞նչ ըրիր մարդը, _ հարցուց անհամբեր:

_ Փախցուցի, _ պատասխանեց Տավուտ, _ իսկ դուն քու մարդե՞րդ:

_ Ես ալ անոնք փախցուցի:

_ Վա՜յ սարսափելի, ես ամբողջ յոյսս քու վրադ դրած էի:

_ Ի՛նչ ընեմ, այդ մարդիկը սատանայի չափ ճարպիկ կ'երեւան կոր... արդէն երբոր դուրս ելայ, բացի մէկէն ուրիշ մարդ չի կար... ան ալ արագ քայլերով կողմնակի փողոցները մտաւ, եւ չեմ գիտեր ինչպէս, յանկարծ անյայտ եղաւ:

_ Հիմա, որ երեք երիտասարդներուն դէմքը լաւ մը կը ճանչնանք, անշուշտ պիտի յաջողինք անոնցմէ մէկուն օձիքը ձեռք անցընել, եւ ատիկա բաւական է միւսներուն ալ հետքը գտնելու համար:

_ Խնդիրը այն է, թէ իրաւցընէ՞ մեր փնտռած մարդիկն են ատոնք:

_ Իրենց փոխանակած խօսքերը բաւական խորհրդաւոր էին ու կասկածելի:

_ Բայց որոշ բան մը չկրցանք հասկընալ:

_ Որոշ բան մը հասկնալու համար պէտք էր զիրենք հարցաքննել, _ պատասխանեց Տավուտ:

_ Եւ ատոր համար հարկ էր, որ զանոնք չփախցնէինք:

_ Հիմա եղածը եղած է, ջանանք մեր անճարակութիւնը դարմանել:

_ Ատոր համար ի՞նչ կրնանք ընել:

_ Պէտք է անմիջապէս հետազօտութեան սկսինք:

_ Գոնէ իրենց բնակութեան վայրը գիտնայինք...

_ Ատիկա գուշակել շատ դժուար չէ, _ դիտել տուաւ Տավուտ:

_ Ինչպէ՞ս...

_ Ես մարդը փախցնելէս ետքը վերադարձայ գինետուն եւ գինեպանը հարցուփորձեցի, բաւական բաներ իմացայ: Գլխաւորը այն է, թէ այս մարդիկը ամէն օր կու գան եղեր այդ գինետունը, ուրեմն իրաւունք ունինք ենթադրելու, որ Ղալաթիա, քարափին կողմերը կը բնակին:

_ Այն ատեն մեր խուզարկութեան շրջանակը սահմանափակ է:

_ Անշուշտ, եւ կրնանք յուսալ, որ յաջողութիւն պիտի գտնենք:

Այս խաւատես տրամադրութեան ներքեւ ճամբայ ելան երկու լրտեսները:

Թողունք, որ Տավուտ եւ Ազիզ երթան իրենց փնտռտուքները ընելու, եւ մենք դառնանք անծանօթներուն մօտ:

Ղալաթիոյ քարափներուն մօտ քարուկիր խոշոր շէնքի մը վերնայարկը կը բնակէր պարոն Շվարց անուն գերմանացի մը:

(Շար. 288)

Association MACHTOTZ
POUR LA DEFENSE DE LA LANGUE ARMENIENNE

Rentrée de l'année scolaire 2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans

Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian **avec sa méthode audiovisuelle**

21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (absentéisme exclu)

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau

21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris

les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

Ecole hebdomadaire «Siamanto»

Dans une ambiance chaleureuse et le parti-pris d'un entourage familial, l'école hebdomadaire « **Siamanto** » de Bagneux-Cachan continue depuis plus de 60 ans, et de façon constante, d'accueillir nos enfants de la maternelle au baccalauréat.

Avec la maîtresse Zépur Méhrabi nous inscrirons les élèves :
LE MERCREDI 18 SEPTEMBRE A 14H30

à l'école Henri Wallon;
2, avenue de Stalingrad, à Bagneux

Ils bénéficieront des cours de langue arménienne de Zépur Méhrabi, de l'initiation à leur art par des parents peintres, sculpteurs etc., et d'activités récréatives. Ils verront leurs parents devenir des amis, et auront envie de continuer à se rencontrer.

Ils auront des correspondants en Arménie, et auront envie de les voir. Ils connaîtront le théâtre, le cinéma arméniens et continueront la tradition des Arméniens renommés qui ont fréquenté leur école.

La mission de ses responsables: que l'école poursuive sa longue tradition, pour la transmettre à d'autres qui prendront à leur tour l'engagement de la perpétuer.

Pour tout renseignement :
Mme Lucie Dossikian: 01. 45. 46. 10. 11
ou
Mme Elisabeth Davidian:01. 46. 65. 81. 53

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Culturelle des Arméniens de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche 15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.
— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Culturelle des Arméniens de GAP Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE-PARIS

CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille

Récital Chopin
Aldo CICCOLINI

Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30

"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières
Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.
Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaïne	: 01.43.76.67.37
Mme Baghdassarian	: 06.14.74.92.97
C.B.A.F.	: 01.48.24.46.57
Mme Madoyan	: 01.46.45.15.11
Mme Hakimian	: 06.19.21.18.36

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»
Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 - 2003 *ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին*

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10-ին
Սահակ - Մեսրոպ *Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ*
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն։
Հեռաձայն. -
04 - 91 - 77 - 84 - 70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Grande Braderie de Noël
Շաբաթ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 7 եւ 8
ՇԷՆ ՖՐԱՆՍԱ

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre « S P I T A K »**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel

(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 Commission paritaire : No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 27
MARDI
27 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 20.498 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.498

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՈՀԱՆՆԷՍՊՈՒՐԿ

ԵՐԿԻՐ ՄՈԼՈՐԱԿԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի, Օգոստոս 26-ին, Եոհաննէսպուրկի մէջ կը բացուէր ՄԱԿ-ի կազմակերպած վեհաժողովը, նուիրուած երկիր մոլորակի տեւական զարգացման: Պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 4, կը մասնակցին 50 հազար հոգի, 104 պետական թէ կառավարական ղեկավարներ, բայց կայ մեծ բացակայ մը՝ նախագահ Ճ. Պուշ:

Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են, քանի ցոյցերու վախ կայ, բնութեան պաշտպաններու եւ համաշխարհայնացման ընդդիմադիրներու կողմէ: Խորքին մէջ արդէն, շատ յստակ չէ թէ ի՛նչ բանի կը ծառայէ այս ժողովը, քանի նախորդներն ալ ոչինչ փոխած են եւ նոյնիսկ տրուած որոշումները չեն գործադրուած: Նախորդ ժողովը տեղի ունեցած էր 10 տարի առաջ, Ռիօ տէ Ժանէյրօ: Սկզբունքով այս ժողովը պէտք է յանգի գործունէութեան ծրագրի մը, որ բնապահական գետնի վրայ բազմաթիւ յանձնառութիւններ պարունակէ: Ցանձնառութեանց մաս կը կազմէ նաեւ միջոցներ գտնել մինչեւ 2015 նուազեցնելու համար թիւը այն անձերուն որոնք աղքատութեան սեմէն վար կ'ապրին, այսինքն օրական մէկ տոլար ալ չունին:

Տասը հազար ոստիկան համախմբուած են ապահովութեան համար, արդէն 300 ձերբակալութիւններ ալ կատարուած են: Օգոստոս 24-ին, Կրինփիսի զինուորեալները հսկայ պաստառներ գետեղած էին Քէօնպերկի հիւլէական կեդրոնին վրայ, ուր արձանագրուած էր՝ «Հիւլէականը՝ Ափրիկէէն դուրս»: Համաշխարհայնացման դէմ մեծ երթ մըն ալ նախատեսուած է Օգոստոս 31-ին:

Ինչպէս ըսինք, մեծ ակնկալութիւններ չկան այս ժողովէն, յաւելեալ, ըստ ոմանց, Պուշի բացակայութիւնն ալ դէշ նշան կը նկատուի: Զինք ներկայացնելու համար Արտաքին իր նախարարը ղրկած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ նախագահը՝ Հ. Ալիեւ, 79 տարեկան, հանրաքուէով, սահմանադրական կարգ մը բարեփոխումներ ըրած է: Այս փոփոխութիւնները թոյլ կուտան իրեն որ ընտրէ իր յաջորդը եւ չի ծածկեր, արդէն, որ 40-ամեայ իր տղան կը պատրաստէ այդ պաշտօնին: «Լիպերասիոն» որ կ'անդրադառնար այս լուրին (Օգոստոս 26) դիտել կուտար որ «Համայնավար կուսակցութեան նախկին թիւ մէկը այդ շրջանէն պահած է քաղաքական որոշ ըմբռնում մը»: Տղան, ներկայիս փոխ-նախագահն է քարիւղային ընկերութեան, նախագահն է Ողիմպիական կոմիտէին եւ փոխ-նախագահը իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան: Ալիեւ, որ սրտի անհանգստութիւններ ալ ունի, յայտնեց, սակայն, թէ թեկնածու է 2003-ի ընտրութեան:

ԺԱՔ ՇԻՐԱՔ, որ Ռէյինիոնէն եկաւ, իր արձակուրդը կը վերջացնէր Վառի նահանգի Պրեկանտոնի նախագահական կալուածը, Օգոստոս 25-ին երբ Պորմ լէ Միմոզայի եկեղեցին կ'երթար պատարագի, ճամբուն վրայ հարցապնդուեցաւ Հարքիներու (Ֆրանսական բանակի մէջ ծառայած Ալժերացիներ) կողմէ, որոնք իրեն յանձնեցին պահանջներու նամակ մը: Ծանօթ է որ Հարքիները շատ դառնացած են Ֆրանսայէն, որ ապերախտ գտնուեցաւ իրենց հանդէպ:

ՎՐԱՍՏԱՆ, խօսքէն գործի անցնելով, իր ուժերը ղրկեց Պանկիսիի կիրճերը, Չեչէնիոյ հետ սահմանային շրջանը, որ Թիֆլիսի հակակշռէն դուրս կը մնայ եւ ըստ Մոսկուայի, Չեչէններու բերդի վերածուած է: Ըստ նախագահ Շեւարնածէի, գործողութեան նպատակն է «մաքրագործել շրջանը ոճրագործներէ եւ ահաբեկիչներէ եւ վերահաստատել կայունութիւնը մի անգամ ընդ միշտ»: Կ'ըսուի նաեւ թէ այս գործողութիւնը հետեւանք է տեղւոյն վրացի Չեչէններու դիմումին, որոնք այլեւս կը պահանջեն որ շրջանը կայունանայ: Վրաստան կ'ուզէ նաեւ ցոյց տալ որ հարկ եղած ուժն ունի իր հարցերը իր իսկ ուժերով կարգադրելու համար:

ՇՐԷՕՏԷՐ - ՇԹՕՅԲԷՐ, դէմ առ դէմ, պատմական նկատուած հանդիպում մը ունեցած են հեռատեսիլէն, պաշտօնապէս բանալով երեսփոխանական ընտրապայքարը (Սեպտեմբեր 22): Ծանօթ է որ Գերմանիոյ ողողումները մեծապէս նըպաստեցին Շրէօտէրի այս հարցին մէջ, չնորհիւ աղէտին իր մատակարարման: Այս երկխօսութիւնը վճռական դեր չէ խաղացած մէկուն կամ միւսին ի նպաստ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ, ամէնօրեայ ապրանքներու գիները զգալապէս յաւելում կրած են, գլխաւորաբար Ֆրանքէն Եւրոյի անցնելէ ետք: Յաւելումը 10% կը գնահատուի Սպառման Ընկերութեան (Քը - Շուազիր) կողմէ: Պատճառները բազմաթիւ են, առանց կարգին նաեւ 35 ժամերու կարգադրութիւնը: Միւս կողմէ, Ֆրանսայի Դրամատունը կը յայտնէ որ երբեք ընտանիքները այսքան պարտք չեն ունեցած: Հսկայ համեմատութեամբ փոխառութիւններով կ'ապրին եւ չեն կրնար ալ վճարել:

ԻՏԱԼԻԱ կ'առաջարկէ որ մէկ Եւրոյի արժէքով թղթադրամ մը ստեղծուի: Աստր նպատակը կրկնակ է, յայտարարած է Տնտեսութեան նախարարը, նախ աւելի ցայտուն դարձնել անոր արժէքը վճարողին աչքին եւ կը կայունացնէ գիները: Ըստ իրեն, ճգնում մը կայ արժէք չտալու երբ թղթադրամ չէ:

ՊԱՍՐԱՅԻ (Իրաք) վրայ ամերիկեան ռմբակոծութիւններու հետեւանքով ութ Իրաքցիներ սպաննուած են եւ ինը ուրիշներ ալ վիրաւորուած:

«ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՂԹԻ», ինչպէս մկրտըւած են Ֆրանսա գաղթած այն օտարականները, որոնք ապօրինի վիճակի մէջ են, 4000 հոգի նոր ցոյց մը ըրին, Օգոստոս 24-ին, Փարիզ: Ասոնք կը պահանջեն որ իշխանութիւնները կանոնաւորեն իրենց կացութիւնը, կեցութեան արտօնագիր տան:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ նախագահը՝ Վ. Քոսթունիցա Սերպիոյ Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմէ թեկնածու նշանակւեցաւ Սերպիոյ նախագահութեան (Սեպտեմբեր 29): Յայտարարած է որ եթէ ընտրուի իր առաջին մտահոգութիւնը պիտի ըլլայ Սահմանադրութիւնը բարեփոխել: Կը խոստանայ նաեւ սերտ գործակցութիւն մը Եւրոպական Միութեան հետ:

ԻՍՐԱՅԷԼ դադրեցուց իր զօրքերուն հեռացումը Այսմյորդանանէն, ինչ որ կը նախատեսէր՝ «Նախ Գազա եւ Բեթղեհէմ» ծրագիրը, թէեւ Պաշտպանութեան նախարարը ցընդունիր, Իսրայէլի վերագրուած «սառեցում» տարազը:

ՖՐԱՆՍԱ Իտալիոյ յանձնեց «Կարմիր ջոկատ»ներու մէկ անդամը՝ Փաոլօ Փերսիքեթի, որ 22 տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր Հռոմի մէջ զօրավարի մը սպանութեան (1987) որպէս մեղսակից ու նաեւ մասնակցութեան համար այլ ոճրափորձի մը: Առաջին անգամ մը ձերբակալուած էր Ֆրանսա 1993-ին, Իտալիա յանձնումը պահանջած էր եւ Պալատիւրի կառավարութիւնը հաւանութիւնը տուած էր, բայց, Միթերան խոստացած էր չյանձնել, Շիրաք ալ տէր կեցած էր խոստումին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարաւային շրջանը, գլխաւորաբար Քոթ տ'Ազիւրի շրջանը տեղատարափ անձրեւներու եւ փոթորիկի ենթարկուած են Օգոստոս 25-էն 26-ի գիշերը եւ բաւական մեծ վնասներ կան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ԻՍՐԱՅԷԼ Կ'ԱՆՍԱ՞Յ ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Վերջին լուրերու համաձայն, Իսրայէլի պաշտպանութեան ուժերը նկատի առած չըլլալ կը թուին Երուսաղէմի Հայոց պատրիարք Թորգոմ Արք. Մանուկեանի կողմէ կատարուած դիմումները, որպէսզի Հայապատկան Պարոն Տէր կալուածին վրայ չկառուցուի որոշուած պաշտպանական պատը: Այդ շինութիւնը լրջօրէն պիտի վնասէր կալուածին որուն պատմական հնութիւնները պիտի տուժէին նման կառուցումէ մը: Հարցը բաւական աղմուկի պատճառ դարձած էր, նաեւ ոչ հայկական շրջանակներու մէջ ու զանազան կեդրոններէ զօրակցութիւն արտայայտուած էր պատրիարքութեան: Կը տեղեկացուի որ պատը պիտի կառուցուի կալուածին ծայրամասին, ոչ առանց վընասելու Պարոն Տէրի:

Երուսաղէմէն մեր առած լուրերուն համաձայն, եղած դիմումներուն Իսրայէլի պաշտպանութեան ուժերուն ընդառաջելու տրամադրութեան հետ կը մնային կարգադրելի որոշ կէտեր:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 24 / 26)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԱՐԱՐԱՏ ՈՒ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐ ԱՅՑԵԼԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Օգոստոս 23-ին երկօրեայ այցով մեկնած է Վայոց Ձորի մարզը: Ճամբուն վրայ ան ծանօթացած է Տիգրանաշէն - Զանգակատուն ճանապարհի հատուածին վերանորոգման աշխատանքներուն որոնք կը կատարուին Լինսի հիմնադրամին միջոցներով: Ճամբուն այդ հատուածը որ լայնցուած է կրկին չափով, գործածութեան կը բացուի շուրջ ամիսէ մը: Այդ ճամբով Երեւանը կը կապուի Սիւնիքի, Լեռնային Ղարաբաղի:

Վայոց Ձորի մէջ Ռ. Քոչարեան այցելած է զանազան ձեռնարկութիւններ, գործատուներ, ապա Վայքի մէկ զօրամասը եւ Ջերմուկի քաղաքապետարանը: Յաջորդ օրը այցը շարունակուած է Արարատի մարզը:

***

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի 70-ԱՄԵԱԿԸ

Երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին 70-ամեակը (Օգոստոս 27) նշուած է Օգոստոս 23-ին, Գիտութեան ակադեմիայի մէջ: Հանդիսութիւնը բացուած է Գարեգին Բ.ի օրհնութեամբ, ապա ակադեմիային նախագահը Ֆ. Սարգսեան բացումի ելոյթով շեշտած է Գարեգին Ա.ի աստուածաբանական, հայագիտական, փիլիսոփայական վաստակը, ըսելով. «Վեհափառ հայրապետը իմաստնութեամբ հովուեց Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին»: Ապա, Ֆ. Սարգսեան Գարեգին Բ.ի յանձնած է իր նախորդին ակադեմիկոսի վկայականը որ ժամանակին չէր յանձնըւած հիւանդացած ու այլեւս չապաքինած կաթողիկոսին:

Անոր մասին յիշատակի խօսք արտասանած են Շահէ Արք. Աճէմեան, Մեսրոպ Արք. Աշճեան, ակադեմիկոս Վ. Ցաւութիւնեան, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Վ. Դեւրիկեան: Նիստը փակած է Գարեգին Բ.:

***

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ամսթերտամի մէջ, Նոյեմբեր 20 - Դեկտեմբեր 1 տեղի կ'ունենայ վաւերագրական ֆիլմերու միջազգային փառատօն: Անոր կը մասնակցի Հայաստանէն բեմադիր Արմէն Խաչատրեան «Հէքեաթ թեւաւոր ձիու մասին» ժապաւէնով:

***

ՍԵՒԱՆԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼ

Յուլիս - Օգոստոս ամիսներուն ալ Սեւանի ջուրի մակարդակը շարունակած է բարձրանալ: Օգոստոս 22-ին լիճին մակերեսը գտնուած է ծովէն 1897 մեթր բարձրութեան վրայ, ինչ որ 40 սմ. աւելի է անցեալ տարուան նոյն օրերու մակարդակէն:

***

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԿԵԴՐՈՆ

Կը նախատեսուի Հայաստանի մէջ հիմնել Գալիֆորնիոյ առեւտուրի կեդրոն: Գալիֆորնիոյ նահանգային իշխանութիւնները այս ուղղութեամբ Օգոստոս 22-ին քուէարկած են օրինագիծ մը: Հիմնուելիք կեդրոնը Հայաստանէն զատ կը սպասարկէ հարաւային Եւրոպայի եւ հարաւ - արեւմտեան Ասիոյ դրացի երկիրներուն: Նախագիծին հիմնական նըպատակն է առեւտրային յարաբերութիւններ հաստատել զարգացման ընթացքի մէջ գտնուող երկիրներու հետ:

ՀԱՅ-ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇՓՈԹՆԵՐ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ Ի. ԴԱՐՈՒ ՍԿԻԶԲԸ

Հաւանաբար այս յօդուածի վերնագրին մէջ, ըստ ընկալեալ սովորութեան, ընթերցողը «յարաբերութիւններ» կամ «կապեր» բառի ներկայութիւնը պիտի ակնկալէր: Սակայն, հայ - արաբական առնչութիւնները Արժանթինի մէջ, իրենց նախնական շրջանին, յատկանշուած են նաեւ թիւրիմացութիւններով: Երկու հետաքրքրական ու ծանրակշիռ պարագաներ պիտի ներկայացնենք, որոնցմէ մէկը ուղղակի Փրանսահայ ընթերցողը կրնայ չահագրգռել:

1852_ին, Արժանթինի քաղաքական ապագայ կազմակերպութեան նուիրուած իր նշանաւոր հատորին մէջ՝ «Հիմքեր եւ մեկնակէտեր», որ 1853_ի Սահմանադրութեան աղբիւրներէն մէկը պիտի ըլլար, յայտնի մտաւորական Խուան Պաութիսթա Ալբերտին կը մատնանշէր.-

«Բնակեցնել հարստացնել կը նշանակէ, երբ կը բնակեցուի ճարտարարուեստին պիտանի եւ արդիւնաւոր ու հարստացուցիչ աշխատանքին վարժ մարդոցմով: Բնակեցնել քաղաքակրթել կը նշանակէ, երբ կը բնակեցուի քաղաքակրթուած մարդոցմով, այսինքն, քաղաքակրթուած Եւրոպայի բնակիչներով» (1):

Այս ոգին պիտի առաջնորդէր Արժանթինի վարիչները յաջորդ երեք քառորդ դարուն ընթացքին: Թէեւ երկիրը գաղթականութեան խտրականութիւն պիտի չդնէր այդ ժամանակաշրջանին, գերադասելի պիտի նկատէր եւրոպական եւ, յատկապէս, Հիւսիսային Եւրոպայի գաղթականներու հաստատումը:

1889_ին սկսած էր Արաբներու զանգուածային գաղթը դէպի Արժանթին: Այդ գաղթին պատճառները Հայերու պարագայէն տարբեր չէին, ի հարկէ: Օսմանեան կայսրութեան իրաւական անապահովութիւնը, կրօնական փոքրամասնութիւններու հանդէպ խտրական քաղաքականութիւնը, ընկերային անկայունութիւնը, մանր հողատէր գիւղացիներու աղքատացումը, քաղաքներու մանր ձեռնարկատէրերու եւ արհեստաւորներու սնանկացումը, բոլորը գումարուած պատճառ դարձան, որ հիմնականին Սուրիոյ եւ Լիբանանի Արաբները՝ քրիստոնեայ թէ մահմետական, գաղթի դիմէին: Անոնք տարածուեցան ամբողջ Ամերիկայի մէջ, իսկ հարաւային կողմն աշխարհի՝ Արժանթինն ու Պրազիլը անոնց նախասիրութիւնը դարձան:

«ԵՐԱԽՏԱՊԱՐՏ ՀԱՅԵՐՈՒՆ» ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

ԺԹ. դարու վերջերը, Արժանթինի արաբ համայնքը նոր սկսած էր կազմուիլ: Ըստ 1895_ի ազգային մարդահամարին, Պուէնոս - Այրէսի Արաբներու թիւը 302 էր (2): Մինչեւ 1896, անոնց Արժանթին մուտքը արգիլուած էր. Մոնթէվիտէօ ժամանելով, նաւակներով գաղտագողի կերպով կը մտնէին դրացի երկիրը (3): 1896_ին, ինչպէս գրած ենք այլ առիթով, Պուէնոս - Այրէսի փոքրաթիւ արաբական համայնքը մեծապէս օժանդակեց շուրջ երկու ամիս հոն մնացած Պանք Օթոմանի գրաւումին մասնակից խումբէն 15 հոգի (4):

1895_ի մարդահամարը ամբողջ երկրի համար 876 «Թուրք» կը հաշուէր, իսկ 1914_ի մարդահամարը՝ 64.369 հոգի (5): «Թուրք» հաւաքականութիւնը կը ներառնէր Արաբներ, Թուրքեր, Հայեր եւ Հրեաներ: Սակայն, վերջինները ըստ կրօնքի զանազանելը դիւրին էր, Թուրքերն ու Հայերը այդ թուականներուն շատ փոքր թիւ մը կը ներկայացնէին, ուստի ծանրակշիռ մասը արաբ գաղութին կը պատկանէր:

Քսանամեայ այս տարողունակ վերելքով, Արաբները Ա. Աշխարհամարտի նախօրեակին երկրի օտար համայնքներու շարքին հինգերորդ տեղը գրաւեցին:

ԺԹ. դարու վերջերը անոնք նուիրուած էին շրջուն վաճառականութեան, որ տարիներու ընթացքին պիտի դառնար մնայուն խանութներու եւ տնտեսական յարակից ճիւղերու ծաւալուն ցանց մը: Բայց փերեզակութիւնը արժանթինեան ընկերութեան մէջ ամբողջովին ժխտական տպաւորութիւն ստեղծած էր: Օտար գաղթականութիւնը ակնկալուած էր հողագործութեան եւ այլ «պիտանի» աշխատանքներու համար: Շրջուն առեւտուրը այդ դասակարգումին մէջ չէր մտներ, աւելի՛ն՝ մուրացկանութեան հետ կը նոյնացուէր: Այդպէս, 1889_ին իսկ «Էլ Տիարիօ» օրաթերթը յօդուածներու շարք մը կը տպէր «Թուրք» գաղթականներուն դէմ, ուր ի միջի այլոց գրուած էր.-

«Մինչ ժրաջան գաղթականը քաջաբար կը դիմագրաւէ ամրան խստութիւնը հողը ոռոգելով իր ճակտի քրտինքով... հոս քաղաքին մէջ կը վխտան ցնցոտի հագած հարիւրաւոր Թուրքեր որոնք ձեռք կ'երկարեն պահանջելով այն հացը, զոր կրնան իրենց աշխատանքով վաստակել: Գաղութներուն մէջ ձեռքեր կը պակսին... Ընտանիքները ծառաներու պակաս ունին... Բարիով թող գայ իտալական, սպանական, Փրանսական, անգլիական, գերմանական, զուիցերիական, եւ այլն գաղթականութիւնը, բայց Աստուած մեզ փրկէ Թուրք գաղթականութենէն, որովհետեւ յետոյ թերեւս Երկնային Կայսրութեան զաւակներուն ալ ունենանք՝ եթէ զայն հանդուրժենք» (6):

Եւ սակայն, 1910_ին Գաղթականութեան տնօրէն Խուան Ալսինա Փրանսացի ճամբորդ Ժիւլ Հիւրէին կը յայտարարէր.-

«Հայերուն օրինակը այս իմաստով բնորոշ է: Տասնութ տարի առաջ Արժանթին առաջին անգամ եկան իբրեւ փերեզակներ, Փամփաս շրջելով, ոմանք իրենց ծրարը կռնակին, ուրիշներ հրելով իրենց սայլակը: Կամաց - կամաց հարստացան: Այսօր, շատերը քաղաքականութեամբ կը զբաղին եւ տիրական են: Առեւտուրի մէջ շատ յաջող եւ շատ աշխոյժ, Իտալացիներու ձեռքէն փոքրաքանակ առեւտուրը խլելու ճամբուն վրայ են: Հպարտ՝ ազատ քաղաքացիներու իրենց տիտղոսէն, կը մերժեն իրենց քուէն ծախել՝ ինչպէս սովոր է ժողովուրդը: Իրենց բարգաւաճումը այնքան բացայայտ է, որ հայ համայնքը Արժանթինին պիտի նուիրէ 120.000 Փրանքնոց յուշարձան մը» (7)

Յուշարձանը՝ 1810_ի Մայիսեան Յեղափոխութեան 100_ամեակին նուիրուած, բացուած է Յունուար 1913_ին:

Բայց, ի հարկէ, այս բարգաւաճ համայնքը հայկականը չէր, այլ՝ արաբականը, որ 1909_ին, Պոլսոյ «Թանին» օրաթերթին համաձայն, միայն Պուէնոս - Այրէսի մէջ 60.000 անդամ ունէր (8): Ալսինայի շփոթը, որ գաղթականութեան հարցերու մասնագէտ էր եւ հայ, Թուրք եւ արաբ տարբերած էր 1909_ի իր ուսումնասիրութեան մէջ, անհասկնալի է:

Արաբական համայնքի ներկայութիւնը Ապրիլ 1910_ին Օսմանեան կայսրութիւնը պիտի մղէր հիւպատոսարանի մը հաստատումը ծրագրելու (9): Յունիսին, Թուրք - արժանթինեան հիւպատոսական համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ Հռոմի մէջ (10), իսկ Յուլիսին Թուրքիոյ առաջին ընդհանուր հիւպատոսները կը նշանակուէին Պուէնոս - Այրէսի եւ Ռիօ տէ Ժանէյրոյի համար (11): Արժանթինի մօտ Օսմանեան ընդհանուր հիւպատոսը՝ արաբ (տիւրզի) Էմիր Էմին Արսլանը Պուէնոս - Այրէս կը ժամանէր Հոկտեմբեր 29_ին, արժանանալով գլխաւոր թերթերու անդրադարձին եւ «Գարաս ի Գարեթաս»ի կողքին վրայ տպուած երգիծանկարի մը (12):

ՄԱՐԴԱԿԵՐՆԵՐՈՒ ԶՈՀ «ՀԱՅԵՐԸ»

Արսլանի ժամանումէն քանի մը ամիս առաջ, սարսափազդու դէպք մը պատահած էր: Ապրիլ 3_ին, փարիզեան «Լը Փըթի Ժուռնալ»ը կը տեղեկացնէր, թէ Արժանթինի մէջ հայ գաղթականներ սպաննուած էին չիլեցի հրոսակներու կողմէ, որոնք մարդակերութեամբ զբաղած էին.-

«Ահաւոր եւ եզակի է մարդակերներու այս պատմութիւնը որ Արժանթինէն կուգայ մեզի: Հոն, այս հանրապետութիւնը Չիլէէն բաժնող սահմաններուն, Փամփայի նահանգապետութենէն հարաւ եւ Փաթակոնիոյ հիւսիսը, չիլեցի հրոսակներ հայ գաղթականները կը ձերբակալէին, իրենց ապրանքները կը գողնային, ապա կը սպաննէին եւ, գողնալէ ու սպաննելէ չբաւարարուած, կ'ուտէին (...) Խե՜ղճ Հայեր:

Եթէ գաղթեն, ուտուելու վտանգին տակ կը մնան... Իսկապէս ժողովուրդներ կան, որոնք բախտ չունին» (13):

Լրատուութիւնը կ'աւելցնէր, թէ երկսեռ անդամներով խմբակը շրջանի սարսափը եղած էր հինգ տարի՝ Ռիօ Նեկրօ եւ Նէուքէն նահանգները Հայեր սպաննելով եւ ուտելով: Աղբիւրը «Գարաս ի Գարեթաս»ն էր:

Լրատուութեան մանրամասները ստոյգ էին, բացի մէկ, այլապէս հիմնական տուեալէ մը. խեղճ զոհերը հայ չէին, այլ՝ արաբ: Արդարեւ, Փետր. 5_ին արժանթինեան շաբաթաթերթը կը տեղեկացնէր, որ անորոշ թիւով «Թուրքեր» 5 տարուան ընթացքին զոհ եղած էին Չիլէէն եկած 22 հոգինոց հրոսակախումբի մը (ներառեալ՝ կիներ): Քսան լուսանկարներով զարդարուած չորս էջնոց յօդուածը կ'աւելցնէր, թէ ոճրագործները ձերբակալուած էին Յունուար 9_ին (14):

Սպաննուածներու թիւը այնուհետեւ ճշդուեցաւ՝ 100 հոգի չորս տարուան ընթացքին: Սակայն, մարդակերութիւնը միայն մէկ հոգիի պարագային կիրարկուած էր եւ շատ սահմանափակ կերպով: Հոս պէտք է յիշել, թէ հարաւային տարածքները գրեթէ անմարդաբնակ էին եւ անապահով, ինչ որ դիւրացուցած էր ոճրագործներու խումբին գործունէութիւնը: Հետաքրքրական է նշել, որ խումբը կը գլխաւորէր տղամարդու հագուստով ծպտուած կին մը, որ սակայն չբանտարկուեցաւ: Ընդհակառակը, կալանաւորները ազատեցան, հետապնդումի չենթարկուեցան, եւ զիրենք ձերբակալած ոստիկանապետը բանտ դրուեցաւ՝ մարդկային իրաւունքներու խախտումներ գործադրած ըլլալու մեղադրանքով: Արաբական համայնքը փաստաբան մը դրաւ անոր տրամադրութեան տակ (15):

Անբացատրելի կը մնայ, սակայն, արժանթինեան թերթի «Թուրք»երու (իմա՝ Արաբներու) վերածումը Հայերու՝ Փրանսական թերթին կողմէ: Պէտք է ենթադրել, որ Օսմանեան կայսրութեան Հայերու ողբերգական վիճակը բաւականաչափ նիւթ կը հայթայթէր, որպէսզի զգայացունց ձեւի լրատուութիւններ ստեղծուէին, ուր «մանր» անճշդութիւն մը ոչինչով կը փոխէր «դժբախտ հայ»ու պատկերն ու ճակատագիրը:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

---

1) Մէջբերումը տե՛ս Carlos Zubillaga, **La utopia cosmopolita. Tres perspectivas historicas de la inmigracion masiva en el Uruguay,** Montevideo, 1999, p.25.

2) Liliana Ana Bertoni, «De Turquia a Buenos Aires. Una colectividad nueva a fines del siglo XIX», **Estudios Migratorios Latinoamericanos**, vol. 26, 1994, p.72.

3) Estela Valverde, «Integration and Identity in Argentina: The Lebanese of Tucuman», տե՛ս Albert Hourani and Nadim Shehadi (eds.), **The Lebanese in the World: A Century of Emigration,** London, 1992, p.314.

4) Տե՛ս Վարդան Մատթէոսեան, «Պանք Օթոմանէն մինչեւ Արժանթին», Յառաջ, 31 Դեկտեմբեր 1998 եւ 1 Յունուար 1999:

5) Maria Cristina Flores, **La integracion social de los inmigrantes. Los llamados turcos en la ciudad de Cordoba 1890-1930,** Cordoba, 1996, p.28-29.

6) Մէջբերումը տե՛ս Bertoni, **«De Turquia a Buenos Aires»,** p.69-70.

7) Jules Huret, **La Argentina. Del Plata a la cordillera de los Andes,** Paris, 1910, p.453. Ընդգծումները մերն են:

8) «Turquia. Consulados en Sud-América», **La Razon,** 14 de junio de 1909, p.1.

9) La Colonia Siria. Instalacion de un consulado», **El Diario,** 1 de abril de 1910, p.13.

10) «Tratado turco-argentino», **La Nacion,** 14 de junio de 1910, p.7. Տե՛ս նաեւ Ignacio Klich, «Argentine-Ottoman Relations and Their Impact on Immigrants from the Middle East: A History of Unfulfilled Expectatives, 1910-1915», **The Americas,** July 1993, p.181-182.

11) Turquia, Nombramiento de consules generales», **La Nacion,** 19 de julio de 1910, p.6.

12) **Caras y Caretas,** 12 de noviembre de 1909. Արսլանի մասին, տե՛ս Վարդան Մատթէոսեան, «Ո՞վ էր Էմիր Էմին Արսլանը», Յառաջ, 4 Սեպտեմբեր 1995, Klich, «Argentine-Ottoman», p.181-184.

13) Մէջբերումը տե՛ս Krikor Amirzayan, «En 1910, dans la revue «Le Petit Journal». Des Arméniens victimes des cannibales chiliens», **Azad Magazine,** 2eme trimestre 1996, p.27 (ընդգծումը մերն է)

14) «Los canibales del Rio Negro», **Caras y Caretas,** 5 de febrero de 1910.

15) Այս դէպքի մանրամասնութիւններուն ուսումնասիրութիւնը տե՛ս Pedro Olgo Ochoa, Comiendo turcos...», **Todo es Historia,** marzo de 1970, p.50-59. Virginia Haurie, **Mujeres en tierra de hombres. Historias reales de la Patagonia invisible,** Buenos Aires, 1996, p.63-70.

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏՂԵՐՈՒՆ ՄՈՒՐՃԻՆ ՈՒ ՄԱՆԳԱՂԻՆ ԿԱՐՕՏԸ

Ռուսական մամուլին մէջ սկսած են յայտնուիլ փակուած խորհրդային աշխարհին ու ներկայի գոյնզգոյն մթնոլորտին բաղդատութեան նիւթով էջեր: Հետաքրքրական է այդ բաղդատութիւնը, օրինակ՝ խորհրդանշաններու, արձաններու, քարոզչական լոզունգներու, որմնագրերու մարզին մէջ: Խորհրդային տարիներուն մեծ ու փոքր քաղաքներու, գիւղերու, ճամբաներու, նոյնիսկ դաշտերու, բարձունքներու վրայ զետեղուած էին համայնավար կուսակցութիւնը, Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը փառաւորող, աշխարհին խաղաղութիւն մաղթող հսկայական պաստառներ, արձանագրութիւններ: Ասոնք բոլորը խորհրդային մարդուն ուղղութիւնը ցոյց տուող բաներ էին, որպէսզի ամէն քայլին տեսնէ, զգայ թէ ո՛ւր կը սկսի հայրենիքը, կեանքը: Տեսածէն ուրիշը չկար: Արձանագրութիւնները, պետական բոլոր շէնքերուն ճակատը զետեղուած փոքրիկ գերբերը, արձանները, փողոցներուն անունները նոյն ատեն կը սահմանէին այդ մարդուն աշխարհը, տրամաբանական անխորտակելի շղթայ մը կազմելով: Լենինի արձանները կային ամէն կողմ, շարժանկարը կը կոչուէր «Հոկտեմբեր», փողոցը՝ Ձերժինսկի, Կալինին, Կարմիր բանակ, եւ այլն: Այդ բոլոր անունները կը խտացնէին պատմութեան դասագիրք մը որուն կ'ենթակէր տրամաբանական նուիրապետութիւն մը:

Այդ տրամաբանութիւնը ամբողջ այդ համակարգին ամէնէն հաճելի կողմն էր: Բան մը կը կապուէր ուրիշի մը, ուրիշ մը ուրիշի մը: Այդ համակարգը մարդոց գիտակցութեան մէջ հաստատուելով, կը դիւրացնէր, որոշ կարգ - կանոնի կ'ենթարկէր անոնց ներաշխարհը: Դիւրին էր ու հասկնալի ամէն բան, ամէնուն համար: Ճիշդ է որ այդ համա_

կարգը հիմնուած էր կրկնութիւններու վրայ, բայց գրեթէ երբեք չէր մոլորեցըներ:

Բոլոր կաղապարները պատրաստ էին ու տրամադրելի. Լենինի արձա՞ն մը պէտք էր կանգնել: Ոչ մէկ դժուարութիւն: Արդէն տիպական երկու կտոր կաղապար միշտ պատրաստ էին գործածութեան: Մարմինի վերնամասը եւ վարի մասը: Վերնամասերը պատրաստուած էին քանի մը որոշ դիրքերով:

Երբեմն ծիծաղելին ալ կը միջամտէր, ինչպէս այն գիւղին պարագային, երբ պէտք եղեր էր շատ կարճ ժամանակի մէջ Լենին մը զետեղել հրապարակի մը վրայ: Գիշերը մինչեւ առաւօտ աշխատեր էին հաւցնելու, արձանին կտորները մեծ աճապարանքով միացնելով: Առտուն գիւղացիները ողջուներ էին առաջնորդը, ամբողջ իր չքեղութեամբ: Մէկ ձեռքով Լենին հորիզոնը ցոյց կուտար, միւս ձեռքը հանգչած էր մէջքին, երրորդ մըն ալ հանդարտօրէն սահած էր տափատին գրպանէն ներս: Սակայն, նման հազուադէպ բացառութիւններէ դուրս, արձանին կտորները միշտ կը յարմարէին իրարու. ճիշդ սահեծուած համակարգին պէս:

Անոնք որոնք այդ շրջանին մասին կը գրեն այսօր եւ իրենց տողերը կարօտի որոշ հետքեր կը կրեն, կը փնտռեն այդ տրամաբանութիւնը, անցեալի պարզ կեանքը ու ամէն ինչ մատչելի, հասկընալի էր: Խորհրդային մարդուն կեանքը կը դառնար 10 _ 20 խորհրդանշանի շուրջ որոնք համակրելի չէին, այլ՝ խըստադէմ, գուսպ: Անոնք վախի ու պատկառանքի խառնուրդ զգացում մը կ'առթէին: Բայց անհասկնալի ոչինչ ունէին: Մինչդեռ, այսօր 30 տարեկանէն վեր սերունդը դժուարութիւն ունի հասկնալու, իւրացնելու ներկայի խորհրդանիշերը որոնք ոչ մէկ տրամաբանութեան, ոչ մէկ կարգապահութեան կը հպատակին: Այդ սերունդը չի հասկնար նաեւ թէ այսօրուան երախան ինչպէս կ'ընկալէ տեսողական աշխարհը:

Այդ երախային համար հաւանօրէն այդ աշխարհը վերացական, օտար չէ: Որոշ համակարգի մը բացակայութիւնը լաւագոյն համակարգն է անոր դատողութեամբ: Կամ, մէկը կարելի բազմազան համակարգներէ:

Երէկուան մարդուն համար նոր խորհրդանիշերը օտար են, արուեստական, ոչ մէկ իմաստ կը կրեն. տակաւին պատմութիւն մը չունին իրենց ետին: Այդպէս է Մաք Տոնալտը որ արտասահմանեան առաջիններէն եղած է Մոսկուա ոտք դնող, անկէ անցնելու համար այլ քաղքներ: Տասնամեակ մը բաւած է որ կարմիր խորքի վրայ զետեղուած անոր դեղին տառերը լեցնեն միջոցը, մինչ անդին ժանգոտին, փշրուին ՍՄԿԿ արձանագրութիւնները: Նոյնն է պարագան Գոգա _ գոլային, Մէրսէտէսին:

Անցեալի խորհրդանիշերը պաշտօն ունէին դաստիարակելու, գործի մղելու քարոզչութեան: Այսօրուանները միայն ժամանցի կը ծառայեն: Քաղաքին նոր յարդարանքը կը գուարճացնէ, բայց առանց թելադրական ուժի: Ոչ ոք լուրջի կ'առնէ գոյնզգոյն խորհրդանշաններն ու արձանագրութիւնները: Լաւագոյն պարագային՝ փայլուն, լուսաւոր այդ բազմազանութիւնը քիչ մը տարօրինակ ապահովութիւն մը կը ներշնչէ. այնքան ատեն որ այդ ակնառու մթնոլորտը գոյութիւնը կը պահէ, մարդիկ վստահութիւնը կ'ունենան յարաբերական ազատութիւն մը վայելելու: Այն օրը երբ այդ լուսաւոր նէօնները, փլաքիքը, ապակիները փոխանակուին երկաթեայ սարսափելի տրամաբանութեամբ մը, երէկուան մարդը անմիջապէս պիտի հասկնայ թէ իշխանութիւնը պիտի ձգտի որոշ կաղապարներու մէջ դնելու զինքը: Ուստի, նոյնիսկ անըմբռնելի, անմատչելի, այսօրուան խորհրդանիշերը երաշխիքն են թէ կարելի է գոյութիւն պահել առանց որեւէ բան բացատրելու, պատճառ փընտռելու: Նաեւ առանց հաշիւ տալու:

Առաջ խորհրդանիշերը պետութեան ձեռագիրը, ստորագրութիւնն էին: Նոր գեղագիտութիւնը ապաքաղաքական է ու միջազգային: Խորհրդանիշ մը իր ազգային պատկանելիութիւնը չի մատներ. նոյնը գոյութիւն ունի Լոնտոն ալ, Թոքիօ, կամ Սան _ Ֆրանսիսքօ ալ:

Երէկուան խորհրդային մարդը այսօր հասարակաց խաղին մասնակից է: Կը պատկանի ամբողջութեան մը եւ ոչ միայն ինքնավար փակ համակարգի մը: Կացութիւն մը որուն եւս պէտք է վարժուիլ ան:

ՔԱՂՀԱՆ

Գիտական - Այժմէական

ԴԱՐՄԱՆԵԼ ԲՆԱԿԱՆ ԴԵՂԵՐՈՎ

Աւանդական դարմանումի միջոցները իսկական հետաքրքրութիւն կ'արթնցնեն: Անոնք թերաճ երկիրներու մէջ սոխողական հանգամանք ունին, քանի որ յաճախ դարմանումի միակ տրամադրելի միջոցը կը կազմեն, զարգացած երկիրներու մէջ ալ հետզհետէ չեչտուող ժողովրդականութիւն մը կը վայելեն: Այս ցնցիչ յեղաշրջումը միջազգային առողջութեան կազմակերպութիւնը մղած է ուսումնասիրելու երեւոյթին դրական հիմնակէտերը: Վերջերս Ժընեւի մէջ կայացած տարեկան գիտաժողովի մը ընթացքին հրապարակուած զեկուցումին մէջ, նախատեսուած է հնդամեայ ծրագրի մը կիրարկումը որ կը միտի շրջանցել գործունէութիւն մը որ ցարդ որեւէ հակակշռէ զուրկ մնացած է:

Հարաւային ցամաքամասին մօտաւորապէս 80 տոկոսը ներկայիս կը դիմէ աւանդական խնամքներու: Երկու գլխաւոր պատճառներ կան այս ուղղութեամբ. առաջինը իրենց դարմանումի տրամադրելի միակ միջոցն ըլլալն է, իսկ երկրորդը՝ որովհետեւ ամէնէն աժան դեղերը կը հանդիսանան:

Ուկանտայի օրինակը ցայտուն կերպով կը բացատրէ կացութիւնը: Այս երկրին մէջ իւրաքանչիւր 3000 բնակիչներու հաստուածին համար կարելի է բուժիչ մը գտնել, մինչդեռ ասպարէզով բժիշկներու համար այս համեմատութիւնը 20.000_ի համար մէկի շուրջ է: Դեղերու գիները երկրորդ արգելքն են, ինչպէս նշեցինք վերեւ: Օրինակի համար փալիւտիզմ_ի դարմանումը բազմաթիւ տոլարներ կը պահանջէ, մինչդեռ առողջական ծախքերու անձ գլուխ միջին գումարը 6 տոլարը չանցնիր: Ասոր փոխարէն բուժիչ բոյսերով դարմանում մը այս գումարներուն բաղդատմամբ չնչին գին մը կը ներկայացնէ եւ վճարումն ալ յաճախ կամ փոխադարձ ծառայութեան ձեւով կ'ըլլայ, կամ հիւանդին նիւթական կարողութեան համեմատ: Ցաւելեալ պատճառ մըն ալ ժողովուրդին բնական ձգտումն է աւանդական եղանակներու ուղղութեամբ, բուժող անձին հանդէպ գոյութիւն ունեցող մեծ յարգանքը, նաեւ աւանդութիւնն ու մըշակոյթը պահպանելու բծախնդրութիւնը նկատի առնելով:

Միջազգային առողջութեան կազմակերպութեան Ափրիկէի մասնաճիւղին ներկայացուցիչը կ'ըսէ. Հարկաւոր է մեզի համար արժեւորել կարճ ժամանակի մէջ արդի բժշկութեան զուգահեռ մեր ներկայ գոյավիճակը, անվնասութեան, ազդեցիկութեան եւ որակի տեսանկիւններէն քննարկելով զայն: Պէտք է յաջողինք զայն ներմուծել մեր ազգային առողջութեան համակարգին մէջ: Տարիներէ ի վեր այս մասնաճիւղը ընտրած է գործակցիլ բուժիչներու հետ, ընտրութիւն մը որ միշտ լաւ չէ ըմբռնուած եւ ընդունուած: Կանխատեսուած նպատակը իրենց միջոցաւ մօտեցումն է ժողովրդական խաւերուն, քանի որ այս վերջինները պաշտամունքի հասնող վըստահութիւն մը կը ցուցաբերեն բուժիչ անձերու հանդէպ: Եթէ Զինաստան կամ Վիէթնամի նման երկիրներու մէջ աւանդական դարմանումի եղանակները արդիական բժշկութեան զուգահեռ կը կիրարկուին, այսուհանդերձ պէտք չէ կանոնաւոր կերպով նախամեծար համարել արդիական բժշկութիւնը այնտեղ ուր աւանդական բուժման նախնական միջոցները իրենց դրական ապացոյցը տըւած են: Այս պարագան գիտական միջավայրերուն ու միջազգային առողջութեան կազմակերպութեան գլխաւոր մըտահոգութիւնը կը հանդիսանայ:

Արեւմտեան երկիրներու մէջ, քիմիական դեղերուն երկրորդական եւ վնասակար ազդեցութիւններուն նկատմամբ ցուցաբերուած հոգերը գլխաւոր պատճառը կը կազմեն հիւանդներուն հետըզհետէ չեչտուող հակումին, զուգահեռ բժշկութեան նկատմամբ: Ֆրանսայի բընակչութեան 75 տոկոսը, գոնէ մէկ անգամ դիմած է աւանդական դարմանումի միջոցներուն: Գանատա եւ Գերմանիա նման համեմատութիւններ արձանագրըւած են: Միացեալ _ Նահանգներու եւ Պելժիոյ մէջ այս տեսակի դարմանումի միջոցներու դիմումը նուազ տարածուած է, թէպէտ տոկոսը 40_ի կը հասնի:

Բնական բժշկութիւնը չի սահմանուիր միայն բուսական ծագում ունեցող դեղերով (այս առընչութեամբ, Միջազգային Առողջութեան Կազմակերպութիւնը կը մատնանշէ թէ արդիական դեղերուն մօտաւորապէս 25 տոկոսը, աւանդական բժշկութեան մէջ նախապէս գործածուած բոյսերէն կը սերի): Այլապէս ան կ'ընդգրկէ այլազան կիրարկումներ, ինչպէս՝ մանրասեղնային դարմանում (աքիւփիւնքթիւր), բնական բուժման թելադրական հոգեկան եւ հոգեբանական եղանակներ, նաեւ կարգ մը մարզանքներ: Այս գործունէութեանց շուկայական ընդհանուր արժէքը կը հասնի տարեկան 60 միլիառ տոլարի: Ըստ վերոյիշեալ կազմակերպութեան տնօրէնին՝ աւանդական բժշկութիւնը դոհն է միանգամայն քննադատական մտայնութենէ զուրկ ոգեւորութեան եւ թերի տեղեկութեանց պատճառած կասկածամտութեան: Իրեն համար գլխաւոր նպատակակէտն է առաւելագոյն չափով չահագործել, այս իսկապէս բազմատեսակ կարելիութիւններ ընծայող մարզը, ի նպաստ առողջապահպանման, միանգամայն նուազագոյնի վջեցնելով բոլոր այն վտանգները որոնք կապ ունին կամ դեղերու սխալ գործածութեան հետ, կամ ալ արդիւնքներու որոնց ազդեցիկ նկարագիրը չէ ապացուցուած: ԱՄՆ_ու եւ Պելժիոյ մէջ պատահած լուրջ արկածները այս գծօն վերաբերումը կ'արդարացնեն: Զինաստանի մէջ կանոնաւոր կերպով գործածուած Մա Հուան կոչուած բոյս մը որուն գործածութիւնը շնչառութեան արգելքներու մէջ լայնօրէն տարածուած էր, ԱՄՆ_ու մէջ իբրեւ սննդականոնի օժանդակ դեղ գործածուած է եւ 12 անձերու մահուան պատճառ դարձած:

Կարեւոր թիւով աւանդական բժշկամիջոցներ եւ նիւթեր, ըստ Միջազգային Առողջութեան յիշեալ կազմակերպութեան, բաւարար չափով չեն փորձուած: Իրենց երկրորդական ազդեցութիւնները անծանօթ են: Այս կարգի դեղերու եւ բժշկական միջոցներու յաջողութեամբ գործածութեան եւ այս ուղղութեամբ քաջալերանքին նախապայմանն է լուրջ ճիգերու ձեռնարկել այս մարզին մէջ:

Քաղեց՝ Ս. Շ.

ԹԻՒ 17 ԽԱՂԻՔԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

Այս մարդը հազիւ քանի մը ամիսէ ի վեր եկած էր Պոլիս եւ հաստատուած էր այդ բնակարանը, որուն տէրը հարուստ յոյն մըն էր:

Պ. Շվարց, յիսուն տարեկանի մօտ, յաղթանդամ, մօրուսաւոր, համակրելի դէմքով մարդ մը, որ առեւտուրով զբաղելու համար եկած էր Պոլիս, իր հետը բերած էր նաեւ կին մը, որ իբրեւ խոհարարուհի կը ծառայէր իր քով:

Պ. Շվարց ցերեկուան մօտ իր բնակարանը եկաւ ճաշելու, ինչպէս որ սովորութիւն ունէր:

Հազիւ թէ խոհարարուհին դուռը բացաւ, Պր. Շվարց հարցուց.

- Հո՞ս են:

- Չէ՛, դեռ չեկան, _ պատասխանեց կինը:

- Զարմանալի՛ բան... ինչո՞ւ ուշացան... պէտք էր, որ եկած ըլլային:

- Ո՛վ գիտէ, թերեւս կարեւոր գործ մը պատահած է...

Այս խօսակցութեան միջոցին դուռը կրկին զարնուեցաւ:

_ Անոնք են, _ ըսաւ կինը եւ փութաց երթալ դուռը բանալու: Մառքօն եւ Սերգիսը ներս մտան:

_ Մեծ վտանգ մը կը սպառնայ մեզի, _ ըսաւ Մառքօ:

_ Ի՞նչ վտանգ, _ գոչեց Պր. Շվարց իրար անցած:

_ Մենք մեր օձիքը ազատեցինք, բայց մեր միւս ընկերները՝ Ժիւլը եւ Փիէռը, չենք գիտեր, որ պիտի կրնա՞ն ազատիլ:

_ Բայց ի՛նչ պատահեցաւ, պատմեցէ՛ք, տեսնենք, _ պնդեց Պր. Շվարց:

_ Հիմա կը բացատրեմ:

Եւ Մառքօ պատմեց մանրամասնաբար երկու լրտեսներուն պարագան եւ աւելցուց.

_ Մենք թուղթով մը խնդիրը հասկըցուցինք Ժիւլի ու Փիէռի, բայց խոհեմութիւն համարեցինք գինետան մօտերը չկենալ եւ հեռացանք դացինք, այնպէս որ չենք գիտեր, թէ մեր ընկերները ի՞նչ եղան:

_ Ահա՛ անախորժ կացութիւն մը, _ գիտել տուաւ Պր. Շվարց՝ մտահոգ դէմքով մը:

_ Իրաւ շատ անախորժ, _ կրկնեց Մառքօ:

_ Եթէ Սերգիսը չըլլար, ըսել է, որ ամէնքդ ալ բռնուելու վտանգին մէջ էիք:

_ Այո՛, _ պատասխանեց Մառքօ:

_ Այդ լրտեսները դուն ո՞ւրկէ կը ճանչնայիր, _ հարցուց Պր. Շվարց՝ Սերգիսին դառնալով:

_ Քանի մը անգամ ձերբակալուած ու բանտարկուած եմ, հետեւաբար լրտեսներուն մեծ մասը կը ճանչնամ: Այս երկու լրտեսներէն մին Տավուտ կը կոչուի եւ Հրեայ է, իսկ միւսը՝ Աղիզ, մակեդոնացի թուրք մըն է: Շատ ճարպիկ մարդիկ են, եւ ասոր համար կը վախնամ, որ փորձանք մը բերեն մեր գլխին:

_ Այդ լրտեսները քեզի կը ճանչնա՞ն:

_ Չեմ կարծեր, ես իրենց հետ ուղղակի յարաբերութիւն չեմ ունեցած:

_ Եթէ Փիէռը եւ Ժիւլը ձերբակալուին, ինչպէ՞ս պիտի իմանանք, _ ըսաւ Պր. Շվարց:

_ Չեմ գիտեր, _ պատասխանեց Մառքօ:

_ Եթէ մինչեւ ժամ մը չի գան, կրնանք ենթադրել, որ բռնուած են, _ գիտել տըւաւ Սերգիս:

_ Ինչ որ է, մենք ճաշենք, _ ըսաւ Պր. Շվարց, _ անօթի եմ, ու կէսօրը անցաւ, անոնք եթէ գան, վերջը կը ճաշեն:

_ Հրամմեցէք, ճաշը պատրաստ է, _ ըսաւ խոհարարուհին:

Դեռ նոր նստած էին սեղան, երբ դուռը բացուեցաւ եւ անծանօթ երիտասարդներէն մէկը ներս մտաւ: Ժիւլն էր:

_ Փիէռը ո՞ւր է, _ փութաց հարցնելու Պր. Շվարց:

_ Չեմ գիտեր, _ ըսաւ Ժիւլ, _ միասին դուրս չելանք գինետունէն: Ես առանձին ելայ, եւ անմիջապէս լրտեսներէն մէկը հետեւեցաւ ինծի հեռուէն: Իսկ միւս լրտեսը ներսը մնաց, անշուշտ Փիէռին վրայ հսկելու համար:

_ Բայց ինչպէ՞ս յաջողեցար փախչիլ:

_ Շատ դժուար, ժամէն աւելի է, որ մէկ փողոցէն միւսը կը թափառիմ կոր, բարեբախտաբար լրտեսը իմ արագաշարժութիւնս եւ ճկունութիւնս չունէր, ինք աւելի տարէց էր ու դժուարաւ կը հետեւէր կոր ինծի, այսուհանդերձ երկար ատեն գիս հալածեց, ու շատ մեծ ճարպիկութեամբ կրցայ օձիքս ազատել:

_ Մաղթենք, որ Փիէռն ալ նոյն յաջողութիւնը ունենայ, _ ըսաւ Պր. Շվարց:

_ Կը յուսամ, որ ինքն ալ օձիքը ազատէ, _ պատասխանեց Ժիւլ, որ եկաւ սեղան բազմիլ:

Երրորդ անգամ դրան զանգակը հնչեց:

_ Ահա՛ Փիէռը, _ըսաւ տանտէրը:

Արդարեւ, երիտասարդն էր: Պատմեց իր փախուստին պարագաները, զոր մեր ընթերցողները գիտեն արդէն:

_ Աղէկ այս փորձանքը անցուցինք, _ եզրակացուց Պր. Շվարց, երբ երիտասարդը իր պատմութիւնը աւարտեց, _ առանց Սերգիսի միջամտութեան շատ դէշ բաներ կրնային ըլլալ:

_ Եւ, սակայն, վտանգը բոլորովին անցած չէ, _ գիտել տուաւ Մառքօ, այս երկու լրտեսներուն ներկայութիւնը մեր յաճախած գինետունը դիպուածի արդիւնք չէ, անոնք եկան մեզ հոն փնտռելու:

_ Ատոր տարակոյս չի կայ, _ ըսաւ Սերգիս:

_ Ուրեմն ոստիկանութիւնը կը կասկածի մենէ ու մեզ կը հետապնդէ:

_ Հետեւաբար զգուշութիւններ պէտք է ձեռք առնենք:

_ Նախ պէտք չէ այլեւս այդ գինետունը ոտք դնել:

(Շար. 289)

50ème Anniversaire du Pèlerinage
à St Grégoire de Tallard

ԹԱՂԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Culturelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche 15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.
— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Cultuelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

[illegible]

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի
Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Վերամուտ 2002

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Միօրեայ Հայ Վարժարանի

Ուրախութեամբ կը յայտնենք Մարսէյլի հայութեան, թէ 2002 - 2003 ուսումնական տարուան մեր դպրոցի դասընթացքները կը վերսկսին

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
առաւօտեան ժամը 10-ին

Սահակ - Մեսրոպ *Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ*
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար հաճեցէք դիմել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատուն:

Հեռաձայն. -
04 - 91 - 77 - 84 - 70

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանտուք	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 *տող*) *մահազդներու պարագային եւ* 1/8-րդ (12-13 *տող*) *մնացեալին:*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Association MACHTOTZ
POUR LA DEFENSE DE LA LANGUE ARMENIENNE

Rentrée de l'année scolaire 2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian **avec sa méthode audiovisuelle**
21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (absentéisme exclu)

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau

21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris
les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 82-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 26 Հոկտեմբեր 2002, առաւօտեան ժամը 9.30-ին, The University Club, 1 West 54th Street, New York, N.Y., U.S.A.

Սոյնը 82-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք, որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Հոկտեմբեր 2002 իրենց փոխանորդագրերը, –Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած–, յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. –

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, N.Y. 10022, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր քարոյական տեղեկագրին:

2.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:

3.– Ընտրութիւն Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու:

4.– Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:

5.– Նկատառում եւ գործադրում վերոնշեալներուն հետ առընչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին ուշադրութեան բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու:

6.– Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԺՈԶԷՖ ՊԱՍՐԱԼԵԱՆ — ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ
Ատենադպիր — Նախագահ

Յուլիս 19, 2002

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre «SPITAK»**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel
(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55635**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 28
MERCREDI
28 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.499 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 78e ANNEE — N° 20.499

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎՐԱՍՏԱՆ, ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՄՆ

Վրացական զօրքերը ձեռնարկած են մաքրագործելու Պանկիսիի կիրճերը, փաստելու համար նաեւ, ինչպէս գրեցինք, որ ի վիճակի են իրենց գործերը իրենք կարգադրելու, այսինքն ասպարէզ կարդալու ձեւ մըն էր Ռուսաստանի: Արդարեւ, Ռուսաստան կ'ամբաստանէ Վրաստանը որ այդ շրջանին մէջ ապաստան կուտայ Չէչէն ահաբեկիչներու եւ այդ պատրուակով ռմբակոծումներու ձեռնարկած է: Գործողութիւնը մկրտած է «Հակահաբեկչական գործողութիւն», Վրաստան ալ իր կարգին ձեռնարկած է «Ոճրագործութեան դէմ գործողութեան մը»: Վրացական այս գործողութիւնը սկսած է Կիրակի, Օգոստոս 25-ին 1000 զինուորի եւ ոստիկանի մասնակցութեամբ: Շվարնածէ վճռապէս յայտարարած է.- «Պանկիսի պիտի մաքրագործուի ոճրագործ բոլոր խումբերէն մօտ ապագային: Գլխաւոր գործերէն մէկն է խուսափիլ, առաւելագոյն չափով, որեւէ կորուստէ բնակչութեան մէջ եւ ապահովել կիներու, տարեցներու եւ մանուկներու կեանքը»: Մոսկուա մասնաւոր խանդավառութիւն մը ցոյց չէ տուած այս առթիւ, Պաշտպանութեան Նախարարը շեշտած է, ընդհակառակն, որ Ռուսաստան ամբողջական ապազինումը կամ մաքրագործումը կ'ուզէ բոլոր չէչէն ըմբոստներուն, որոնց Վրաստան, երկար ատեն է, կը հանդուրժէ: Նախարարը կը նշէ.- «Կեղծ գործողութիւն մը որ, կը կայանայ ըմբոստները ետ մղել դէպի ռուսական հողամասը, մեր գործին չի գար: Ռուսաստան կը պահանջէ որ ահաբեկիչները շրջափակուին, ապազինուին եւ մեզի յանձնուին, եթէ ռուս քաղաքացի են, նոյնիսկ բնաջնջուին»:

Մոսկուա-Թիֆլիս լարուածութիւնը մօտէն կը հետաքրքրէ Միացեալ-Նահանգները, որոնք իրենց «բուռն մտահոգութիւնը» կը յայտնեն հաւաստի նկատելով Վրաստանի ամբաստանութիւնները Մոսկուայի նկատմամբ: Ակնարկելով ռուսական ռմբակոծութիւններուն, ԱՄՆ ցաւ կը յայտնեն ի տես Վրաստանի ինքնիշխանութեան բռնաբարման եւ դիմած են նաեւ Մոսկուայի, որ ժամ առաջ քաղաքական կարգադրութիւն մը գտնէ Չէչէնիոյ հարցին:

***

Պանկիսիի կիրճերու շրջանը շուրջ 5000 չէչէն գաղթականի ապաստան է եւ տեղական 7000 հոգինոց ալ բնակչութեան մը, որոնց 5000-ը Չէչէն են: Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի համար շրջանը Ալ-Քաիտայի կապուած չէչէն ահաբեկիչներու ապաստան է, բայց, ըստ տեղացիներուն, ապաստանողներու մեծ մասը արդէն մեկնած է:

ՏԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՅ Երեսփոխանական Ժողովը, արտակարգ նստաշրջանի մը ընթացքին, Օգոստոս 26-ին 295 ձայնով (10 դէմ եւ 29 ձեռնպահութիւն) բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կառավարութեան ուղղուած դիմումնագիր մըն է, որպէսզի այս վերջինը գերագոյն դատարանէն պահանջէ Պաթասունայի արգելումը: Այս կուսակցութիւնը քաղաքական թեւն է ԷԹԱ-ի եւ կը մեղադրուի վեր բերած լայն օժանդակութեան համար պասք շարժումին բիրտ գործունէութեան: Այս ձեւով, ի մօտոյ Պաթասունան օրէնքէ դուրս կը հռչակուի եւ կը դառնայ արգիլուած առաջին կուսակցութիւնը Սպանիոյ ժողովրդավարացումէն ի վեր: Պաթասունան, 2001 Յունիսէն ի վեր նոր անունն է Հէրի Պաթասունա արմատական համախմբումին, ծնած 1978-ին Ֆրանքոյի մահէն ետք: Նման ԷԹԱ-ի, Պաթասունան ալ կը գործէ ի նպաստ պասք մեծ Երկրի մը անկախութեան, որու մաս կազմեն Էուսքատին (սպանական պասք շրջանը), Նաւառը եւ Ֆրանսական պասք շրջանը եւ կը պահանջէ ինքնորոշման իրաւունք: Կուսակցութիւնը 7 երեսփոխան ունի պասք Խորհրդարանին մէջ 75-ի վրայ, ութ երեսփոխան Նաւառի Խորհրդարանին մէջ, 50-ի վրայ: Իր հակակշռին տակ են 62 քաղաքապետարան, շնորհիւ 890 տեղական ընտրեալներու:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ-նախագահը՝ Տիք Շենէ, որ հեղինակութիւն է, արտայայտուած է ի նպաստ Իրաքի վրայ յարձակման մը, հակառակ անոր որ ամերիկեան հանրային կարծիքը շատ կողմնակից չէ եւ ընդհանուր ձեւով տարակարծութիւն կը տիրէ: Շենէ կը շեշտէ որ չգործելու վտանգը աւելի մեծ է քան գործելու վտանգը: Հանրապետականներու մէկ պարագլուխը, սակայն, Ճէյմս Պէքըր խոհեմութիւն կը քարոզէ եւ կ'ազդարարէ որ ԱՄՆ առանձին պէտք չէ շարժին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ բնակչութեան թիւը 67 միլիոն 803.927-ի հասած է ըստ մարդահամարի պաշտօնական արդիւնքներուն: Ազգային Մարդահամարը կատարուած էր 2000-ի Հոկտեմբերին: Նախորդին, 1997-ի արդիւնքներու համաձայն բնակչութեան թիւը 62 միլիոն 500 հազար էր եւ 1927-ին՝ 13 միլիոն 600 հազար:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ բանակը ձերբակալած է, Օգոստոս 26-ին, Ճենին շրջանի Համասի պետը, Ցահալի ամէնէն հետապնդուած անձերէն մէկը: Կրակոցները շարունակուած են Այսրյորդանանի վեց քաղաքներու մէջ, միւս կողմէ ալ կողմերու խօսակցութիւնները կը շարունակուին:

ՄՈՆԱՔՕ մուտք գործեց նոր թումբ մը, 352 մեթր երկարութեամբ եւ որ 16.300 թոն կը կշռէ, որպէսզի կրկնապատկուի նաւահանգիստին ընդունելութեան կարողութիւնը: Թումբը շինուած է Սպանիա եւ 12 օրուան ճամբորդութենէ մը ետք Մոնաքօ ժամանած է:

ԱՆՆԸՍԻԻ ՄԷՋ, Օգոստոս 27-ին կը բացուէր Ազգային Ճակատի «Ամրան Համալսարանը», որ պէտք է տեւէ մինչեւ Օգոստոս 30: Լը Փէն պիտի արտասանէ վերամուտի իր ճառը: Քաղաքը լարուած մթնոլորտ մը կ'ապրի եւ ցոյց մըն ալ նախատեսուած էր այս «Համալսարանին» դէմ, զոր Պետութեան Խորհուրդը արտօնեց, հակառակ քաղաքապետին մերժումին: Լը Փէն կ'ըսէ թէ կը մնայ պաշտպանել մեր երկրին մէջ ժողովներ գումարելու ազատութիւնը:

ՊԻՆ ԼԱՏԷՆ կը շարունակէ թունաւորել ոչ միայն Պուշի կեանքը այլեւ Փաքիստանի եւ Աֆղանիստանի յարաբերութիւնները: Քապուլ եւ Իսլամապատ իրարու վրայ կը ձգեն Ալ-Քաիտայի վերակազմակերպման պատասխանատուութիւնը: Աֆղանները կ'ամբաստանեն Փաքիստանցիները որ, հարկ եղածին չափ չեն հսկեր իրենց արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ: Այս վերջիններն ալ կը պատասխանեն որ Քապուլի պատասխանատուները ի վիճակի չեն հակակշռելու իրենց երկիրը եւ թէ Ալ-Քաիտան եւ Թալիպանները իրենց ուզածին պէս կը գործեն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ բանտարկութեան նոր պայմաններուն դէմ որպէս բողոք հացադուլի դիմածներէն մէկն ալ մահացած է, այդ խումբի զոհերուն թիւը հասցնելով 96-ի: Ձախակողմեան երիտասարդուհին շուրջ տարիէ մը ի վեր հացադուլի մէջ էր, սնանելով միայն ջուրով ու որոշ կենսանիւթերով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 26 / 27)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՑԱՆՑԸ ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ

Օգոստոս 26-ին Հայաստանի ելեկտրականութեան ցանցերը պաշտօնապէս վաճառուած են Միտլընտ էնտ ըսուրս ընկերութեան, անոր եւ կառավարութեան միջեւ կնքուած պայմանագրով մը: Հայաստանի կողմէն զայն ստորագրած են Ուժանիւթի, Տնտեսութեան, Պետական գոյքի, Արդարութեան նախարարները, իսկ ընկերութեան կողմէ տնօրէնը:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Վայոց Ձորի եւ Արարատի այցերէն ետք, անցած է Գեղարքունիք, պատմական Սելիմի ճամբով որ շինութեան մէջ է: Ճամբուն վրայ նախագահը հանդիպում ունենալով համայնքի ղեկավարներուն հետ, շեշտած է թէ կատարուած ճանապարհաշինութեամբ ոչ միայն իրարու կը կապուին Գեղարքունիք-Զանգեզուր-Արցախ աշխարհները, այլեւ շուրջ 200 քիլոմեթր կը կարճնայ Իրան-Վրաստան փոխադրութիւններու ճամբան: Նորոգութիւնը կ'ըլլայ Լինսի հիմնադրամի յատկացումով, 28 միլիոն տոլար պիւտճէով: Նախագահը կարճ միջոց մը կանգ առած է Մարտունի քաղաքին մէջ ալ, այցելած՝ դպրոցի շինարարութեան հրապարակը, ապա քաղաքի ջաղացքը:

***

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՅԹՈՒՄԻՆ ԵՐՐՈՐԴ ՀԱՅ ԶՈՀԸ

Մոսկուայի կազի պայթումին հայ զոհերուն թիւը երեքի բարձրացած է Օգոստոս 24-ին: Հիւանդանոցին մէջ մահացած է 48 տարեկան Մաքօ Մարգարեանը: Ան մարմնի 85 տոկոսի այրուածքներով հիւանդանոց փոխադրուած էր:

***

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՈՎ

Կը նախատեսուի Սեպտեմբեր 21-ին, Հայաստանի անկախութեան 11-րդ տարեդարձին օրը բացումը կատարել Անդրանիկի յուշարձանին որ կը զետեղուի նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տաճարին դէմ: Քանդակին հեղինակը՝ Արա Շիրազ ըսած է թէ յուշարձանը Սասունցի Դաւիթի եւ Վարդան Մամիկոնեանի արձաններուն հետ ճարտարապետական իւրօրինակ եռանկիւն մը կը կազմէ: Յուշարձանին բարձրութիւնը, պատուանդանին հետ 14 մեթր է, ճարտարապետը՝ Ասլան Մխիթարեան:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի մէջ, Հայաստանի բրիտանական դեսպանատան հովանաւորութեամբ եռօրեայ հանդիպում մը տեղի ունեցած է, Հայաստանի ու Ազրբէջանի ոչ կառավարական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն, պատանդներու եւ անյայտ կորսուած անձերու հարազատներուն միջեւ: Մասնակիցները մտադիր են յանձնախումբ մը կազմելու որ զբաղի կորսուածներու որոնումով:

***

ԲԱԽՈՒՄ ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՄՕՏ

Կրասնոդարէն ոչ հեռու աւանի մը մէջ բախում ունեցած են տեղացի երիտասարդութիւնն ու հայ նոր հաստատուած բնակիչներ. ամէնը շուրջ 150 հոգի: Կարեւոր թիւով անձեր վիրաւորուած են, թէեւ հրազէն գործածուած չէ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ Կրթական նախարարութիւնը որոշած է այս տարեշրջանէն սկսեալ դպրոցական ծրագիրներուն մէջ տեղ տալ «Հայերը», «Յոյն պոնտացիները», «Ասորիները» նիւթերուն: Ձեռնարկուած է այս ճիւղերուն համար ուսուցիչ պատրաստելու գործին. պատմութեան եւ ընկերային գիտութիւններու ուսուցիչներէն 110 հոգինոց խումբ մը Անգարայի մէջ դասընթացքի մը պիտի հետեւի, իսկ որպէս դասագիրք պիտի գործածուի «Օսմանեան կայսրութեան շրջանի որոշ հարցեր եւ անոնց ներկայի ցոլացումը» հատորը որուն հեղինակն է փրոֆէսօր Ե. Էրճան: Նպատակ դրուած է մինչեւ յաջորդ տարեշրջանը աւելցնել որպէս աղբիւր օգտագործելի հատորներուն թիւը:

ՊՈԼԻՍ

ԵԿԵՂԵՑԻ ԿՈՂՈՊՏԵԼՈՒ ՓՈՐՁ

«Մարմարա» (Օգոստոս 26) կը տեղեկացնէ թէ Կիրակի առտուան կանուխ ժամերուն գողեր մտած են Կէտիկփաշայի Ս. Յովհաննէս եկեղեցիին քահանաներու սենեակը եւ ուզած են դրամարկղը խորտակել: Ենթադրուած է որ գողերը վիրաւորուած են ապակիները փշրելու, դրամարկղը բանալու իրենց ջանքերուն ընթացքին, որովհետեւ, ամէն տեղ արեան հետքեր տեսնուած են: Ի վերջոյ, չեն կրցած դրամարկղը բանալ ու գոհացած են գրպանելով մոմագինի սնտուկներուն պարունակածը, մօտ 250 տոլար:

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ԴՐՕՇԱԿԸ...

«...me suivaient comme une patrie.»
CHRISTIAN DEDEYAN
(Le vivier d'étoiles)

Կեանքի ընթացքին, սովորական երեւոյթները, դէպքերը, որոնք մեր աչքերուն առաջ կը պատահին, եւ օրերու երկայնքին կ'ընթանան, յաճախ կը վերածուին հարազատ չափանիշերու ու խորհրդանիշերու, ինքնաբերաբար մղելով մեզ բաղդատութիւններ հաստատելու մեր եւ շրջապատին միջեւ, մտածելու, խորհրդածելու անոնց մասին, մինչեւ իսկ յստակացնելու իրաւունքը մէկուն եւ միւսին, _ իրաւունքն ու պարտականութիւնը...

Այդ երեւոյթները սովորական ըլլալուն, երբեմն կը շրջենք ու կ'անցնինք, կանգ չենք առներ: Մինչդեռ հարկ է շրջահայեաց ըլլալ, եւ րոպէ մը մտածել, գտնելու եւ յստակացնելու համար սահմանները իրաւունքին ճանաչման ու յարգումին, որոնց նախանձախնդիր կը մնայ ամէն անհատ, սեփական, ընտանեկան թէ հաւաքական շրջագծին մէջ: Սահմաններուն շփոթումը անպայման ծնուցիչ է եսակեդրոն դիրքորոշումներու, որոնք վիրաւորական կը դառնան ուրիշներուն:

Կ'արժէ՞ խօսիլ, օրինակ, սա՛ երիտասարդուհիներու եւ երիտասարդներու մասին, որոնք կը կրեն Թի_շըրթեր՝ ալժերական դրօշակով _ հարազա՛տ գոյներով... _ զարդարուն: Չտեսա՞նք՝ նախագահական ընտրութեան օրն ու ժամին, խանդավառ ցնծութեան հաւաքական ցոյցերու ընթացքին, Փարիզի մէջ, Պասթիյի եւ Ռեփիւպլիքի պատմական հրապարակներու վրայ այդ ցնծութեան մասնակիցներէն շատեր ինչպէս ալժերական ծաւալուն դրօշակներ էին պարզած: Ի՛նչ կը պահանջէին անոնք, այս հարազա՛տ քաղաքացիները Ֆրանսայի... Ալժերական դրօշակով կ'ողջունէի՞ն նորընտիր նախագահը, թէ այդ դրօշակին ծայրերէն կախուած էին նոր, քօղածածուկ պահանջներ, օրինակ՝ երրորդ կամ չորրորդ նախարարութիւն մը Ֆրանսական Դահլիճին մէջ:

Պահանջատիրական պայքարի եւ բարձունքի նուաճման ու յաղթանակի խորհրդանշան միայն՝ դրօշակներ պարզելով եւ իրենց երկրին քարտէսն ու դրօշակը տպուած կրելով իրենց Թի_շըրթներուն վրայ, կը խորհին, բնագդաբար կը ջանան կրծել հեղինակութիւնը պետութեան, մոռնալով մանաւանդ որ քաղաքացիութիւնը՝ հաւասարակշիռ ու ներդաշնակ՝ տեղադրուած կը մնայ պարտականութեանց եւ իրաւունքներուն միջեւ, եւ թէ առանց պարտականութեան, առանց պարտաւորութեանց չկայ իրաւունք...

Ահա կը հետեւի հարցումը: Պարզ թըւացող երեւոյթը միշտ կրկնուող եւ մնայուն կերպով ցուցադրուող, անտարբեր չի կրնար ձգել մեզ, կամ ուրիշներ, եւ ի վերջոյ մեզ կը մղէ հարց տալու, _ Եւ ի՛նչ ենք մենք, ի՛նչ են միւսները... Այդ երեւոյթը, անաղմուկ, բայց առանց մեր օձիքը բաց թողելու կը հարցականէ մեզ: Ու յետոյ, ներքնահայեաց՝ կը պեղենք մեր զգացումներուն աշխարհը, մեր ինքնութեան ու գոյութեան արմատները, արմատներն ու հողը: Մե՛ր հողերը, մե՛ր իրաւունքները: Յուշարձաններ տակաւին, ի՛նչ գեղեցիկ, ի՛նչ վեհ, հոս հոն կանգնած, աղօթատեղիներու պէս սո՛ւրբ, սո՛ւրբ, սո՛ւրբ:

Առաջին մօտեցումով՝ անբաղդատելի, խորքին մէջ մէկ ազգէն միւսը համեմատելի երեւոյթները իրողապէս նմանութեան կէտեր ունին, որովհետեւ ասոնք կը բխին ինքնութեան ճանաչման ակունքներէն եւ տարբերութեան յարգումի արդար պահանջքէն: Միայն գոյներն ու ձեւերն են տարբեր, յար եւ նման՝ դրօշակներուն, դրօշակներն ըլլալով պատկերաւոր, գունաւոր հռչակագիրներ... Այնուհետեւ, ներելի է մտածել այդ ուղղութեամբ, թոյլատրելի է բաղդատութիւնը:

Ա՛հ, եթէ այդ օրինակը գործադրէինք մեր եւ Թուրքիոյ պարագային, աներեւակայելի պիտի ըլլար գործընթացը, նըկատի ունենալով տուեալները, _ Ալժերացին՝ Ֆրանսական հողին վրայ, եւ Հայը՝ Թուրքիոյ մէջ: Երեւակայեցէ՛ք մեր երիտասարդները, աղջիկները աւելի արիասիրտ ու հպարտ քան տղաքը, որոնք գործի կամ ուսումի երթալու ամէնօրեայ ճամբուն վրայ կրէին նոյնպիսի Թի_շըրթեր՝ կուրծքին տպուած՝ Հայաստանի քարտէսն ու դրօշակը: Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ: Երեւակայելի՞ է որ Թուրքերը գեղեցի՛կ, վեհա՛նձն ժպիտով թոյլատրէին, հանդուրժէին այսպիսի տրամադրութիւններ: Անշուշտ, մեր մտքին ծայրէն իսկ չանցնիր նման թոյլտուութիւն մը, նման հանդուրժողութիւն:

Այսուհանդերձ անոնք ըլլան հանդուրժող, լայնախոհ, այլասէր, թէ միշտ ժխտողական, իրենց անցեալը ստանձնելու անկարող, մենք պիտի շարունակենք մեր դրօշակն ու քարտէսը, արեան անջնջելի հետքերով կնքուած պատմականն իսկ, կրել մեր սրտերուն մէջ, ինքնավստահ հաստատելով միւսին նման թէ անոնք մեզի կը հետեւին հայրենիքի մը նման, հայրենիքին նման, միշտ արմատացեալ զօրաւոր տենչով մը մեր ինքնութեան գոյները ցուցադրելու, բայց գիտակից ճանաչումով եւ յարգումով՝ մեր իրաւունքներուն եւ պարտականութեանց միջեւ տեղադրուած անանցանելի սահմանագծին, թէ իրաւունք ունինք մինչեւ ո՛ւր հեռու երթալու: Ամէն ինչ ազգային նկարագրի հարց է, ինչպէս կը թելադրէ այլ սրտամորմոք խօսքը Սայաթ _ Նովային, _ Հինդ, Հապաշ, Արաբ մի՛ անի...:

Պատգամը լսուածին մէջ չէ անշուշտ, այլ ըսել ուզուածին մէջ, անպայման: Մենք չենք կրնար ըլլալ ուրիշ որեւէ ժողովուրդի նման: Փորձել Արդարութիւնը լռութեան դատապարտել նուիրական յուշարձաններ պղծելով, հիւրընկալ հողի վրայ գոյութեան մը, ներկայութեան մը սահմանները ճշդելու, ինքնութիւն մը հռչակելու, հաւաքականութենէ հաւաքականութիւն տարբերութիւններ ընդգծելու մեթոտ մը չեն ներկայացներ ծաւալուն դրօշակներ պարզելը, օրէնքի ու օրինապահութեան ներկայացուցիչները խոշտանգելը՝ անխնայ ջարդելով մինչեւ իսկ ամբողջ ծնօտը ոստիկան երիտասարդուհիի մը արմատախիլ տասնչորս ատամներով՝ ձեռամբ քանի՛ տարեկան լակոտներու:

Մեր շրջապատի երեւոյթները, այս հիմնովին բացասական արարքներն են որ բնական, գիտակից ու լուռ հակազդեցութեան կը մղեն մեզ: Եւ այս հակազդեցութիւնները կը կազմեն արդէն բաղդատութեան, համեմատութեան առողջ գործընթաց մը բնագդին անխափանականութեամբ: Այնուհետեւ, յիշելով մեծ աշուղը, պիտի կրկնենք յարաժամ թէ ինքնագիտակցութեան ուժով տոգորուն՝ մենք չենք կրնար նոյնանալ որեւէ մէկու հետ:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Chistian DEDEYAN
LE VIVIER D'ETOILES, roman
Editions Bernard Grasset
Paris, 1945.

«ՆԻՒԹ»՝ ՌՈՒՍԵՐԷՆՈՎ

ՌՈՒՍԵՐԷՆԸ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԷ ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ԴՈՒՐՍ: ՄԻՆՉԵՒ 2010 ՆԱԽԿԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՏԱՍԸ ԲՆԱԿԻՉԷՆ ՄԻԱՅՆ ՄԷԿԸ ԱՅՍ ԼԵԶՈՒՆ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԿԸ ԳՐԷ «ՆԻՒԶՈՒԻՔ»

Այս օրերուն քիչեր դրական բան մը ունին ըսելիք նախկին Խորհրդային Միութեան լեզուին վերաբերեալ: Կեդրոնական Ասիոյ մէջ պատանիներ կ'ըսեն, թէ կ'ատեն ռուսերէնը: Հազարաւոր մարդիկ փողոց իջած են Մոլդաւիոյ եւ Բելառուսիոյ մէջ՝ բողոքելու համար ռուսերէնի գործածութեան դէմ: Նախկին խորհրդային պետութիւններ զայն ջնջած են իրենց կրթական պարտադիր ծրագիրներէն, եւ կարգ մը երկիրներ, ինչպէս՝ Լաթվիա, խտրական օրէնքներ վաւերացուցած են անոնց դէմ, որոնք ռուսերէն կը գործածեն: Մոլդաւիոյ կամ Ուզբեկիստանի գիւղական շրջանները այցելող ռուս մը կրնայ հաճելի խօսակցութիւն մը ունենալ 35 տարեկանէն վեր անձի մը հետ, սակայն 20 տարեկան երիտասարդ մը զայն պիտի դիմաւորէ սառն աչքերով: «Եթէ նախապէս խորհրդային երկիրներու բնակչութեան 90 առ հարիւրը ռուսերէն կը խօսէր, այժմ համեմատութիւնը նուազ քան կէսն է», կ'ըսէ լեզուագէտ Վլադիմիր Ներոժնիակ, որ Մոսկուայի մէջ ռուս կառավարութեան լեզուական քաղաքականութեան խորհրդատուներէն մէկն է: Ան կը նախատեսէ, թէ մինչեւ ներկայ տասնամեակին աւարտը համեմատութիւնը պիտի իջնէ 10 առ հարիւրի:

Ինչպիսի՛ փոփոխութիւն: Ոչ այնքան հեռու անցեալին ռուսերէնը կը մրցէր անգլերէնին դէմ իբրեւ կայսրութեան մը հասարակաց լեզուն: Ապա, 1990_ական տարիներու սկիզբը, յեղափոխութիւններ տեղի ունեցան, երբ նախկին խորհրդային երկիրներ սկսան քաջալերել տեղական լեզուները իբրեւ անկախութեան խորհրդանիշ: Կազմակերպուած ձեւով հակառուս շարժումներ ծնունդ առին, եւ անոնք, որոնք կը տիրապետէին իրենց մայրենիին, իբրեւ վարձատրութիւն բարձր պաշտօններ ստացան համալսարաններու եւ պետական գրասենեակներու մէջ: Մինչ այդ ռուսական թեքումով վարժարաններ կորսնցուցին իրենց նիւթական աղբիւրները եւ փակուեցան: Ուկրանիոյ մէջ փոքր տարողութեամբ լեզուական վէճեր առաջնորդեցին այնպիսի ծայրայեղ առաջարկներու, որ նոյնիսկ պահանջուեցաւ արգիլել ռուսական փոփ երաժշտութիւնը: Ծնունդ առին թունդ ազգայնական խմբաւորումներ, որոնք հալածանքի ենթարկեցին ռուսական երաժշտութիւն եւ գրականութիւն վաճառողները: Անցեալ Ապրիլին Լաթվիոյ մէջ ձայնասփիւռի ռուսական կայան մը կորսնցուց իր արտօնագիրը, որովհետեւ խախտած էր իր յայտագիրներուն ռուսերէն բովանդակութիւնը 25 առ հարիւրի շուրջ սահմանափակելու օրէնքը:

Արդիւնքը ակներեւ է ամէն տեղ: Միայն ռուսերէնով դասաւանդող դպրոցներուն թիւը 71 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազած է Թիւրքմէնիստանի մէջ, 65 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ Մոլդաւիոյ մէջ, 59 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ Ղազախստանի մէջ եւ 47 առ հարիւր համեմատութեամբ՝ Ուզբեկիստանի մէջ: Նորանկախ երկիրներու ղեկավարներէն շատերը գոհ են: «Տասնամեակներ շարունակ նոյնիսկ չէինք կրնար մեր լեզուով մտածել», կ'ըսէ Մոլդաւիոյ Խորհրդարանի անդամ Ստեֆան Զեկարենու, որուն կուսակցութիւնը այս տարուան սկիզբը ցոյցեր կազմակերպեց Համայնավար կուսակցութեան զօրակցութիւնը վայելող նախաձեռնութեան մը դէմ, որ կը միտէր ռուսերէնը իբրեւ պարտադիր նիւթ վերստին ներառել Մոլդաւիոյ կրթական ծրագիրներուն մէջ: «Եթէ ռուսերէնը ձեւով մը պիտի վերադառնայ իբրեւ պաշտօնական լեզու, խորհրդային սովորութիւններ դարձեալ պիտի սողոսկին մեր ընկերութեան մէջ», կ'ըսէ Զեկարենու:

Ռուսերէնը յարձակումի թիրախ է նոյնինքն Ռուսիոյ մէջ: Վերջին տասնամեակին աւելի քան 10 հազար օտար բառեր, ինչպէս՝ պուչfuh, վաուչըր, պիզնիսմէն, պիզնիսլանչ թափանցած են ռուսերէնին մէջ: Ճիշդ հակառակը, որ կը պատահի «Է քլաքուըրք օրէյնճ» ժապաւէնին մէջ, ուր ռուսերէն բառեր, ինչպէս՝ մօլօքօ եւ տրուկ կը տիրապետեն անգլերէնին մէջ: «Ուզենք կամ չուզենք, ռուսական գործառնութիւններուն կէսը կը կատարուի անգլերէնով», կ'ըսէ Ներոժնիակ, որ կը պայքարի սահմանելու համար Ֆրանսերէնի պաշտպանութեան համազօր օրէնքներ՝ ռուսերէնը մաքուր պահելու համար:

Կրեմլին կը զօրակցի Ներոժնիակի: Վերջին երկու տարիներուն նախագահ Վլադիմիր Պուտին աւելի քան կրկնապատկած է ռուսերէնի պաշտպանութեան յատկացուած պետական պիւտճէն: «Ռուսերէնը պէտք է պահպանել իբրեւ միջազգային հաղորդակցութեան լեզու», դէթ որպէսզի նախկին խորհրդային երկիրները կարենան «մրցիլ» այս աշխարհին մէջ, ինչպէս յայտարարեց ան, իր ընտրութենէն անմիջապէս ետք: Նախագահ Պուտինի կինը՝ Լուդմիլա, որ լեզուագիտութիւն ուսանած է, դարձած է լեզուական պահպանումի ջատագովը Կրեմլինի մէջ: Ան ռուսերէն լեզուի կեդրոններու բացումը կը կատարէ նախկին խորհ. երկիրներուն տարածքին եւ ներկայ կ'ըլլայ ռուսերէնի «ողիմպիականներու» որոնց ընթացքին աշակերտներ կը մրցին քերականական խնդիրներ լուծելով:

Յայտնապէս Մայր Ռուսիոյ լեզուն խօսելու կարողութիւնը իր առաւելութիւնները ունի: Նախկին խորհրդային երկիրներուն տարածքին այսօր գոյութիւն ունեցող գրականութեան մեծ մասը տակաւին ռուսերէն է: Սակաւաթիւ նախկին հանրապետութիւններ նիւթական աղբիւրներ ապահոված են նոր թարգմանութիւններ հրատարակելու համար: Ոմանք կը հաւատան, թէ ռուսերէնը կենդանի պահելը կարեւոր է, որպէսզի նախկին Խորհրդային Միութեան մաս կազմող երկիրները Եւրոպական Միութեան նման կարենան հաղորդակցիլ իրարու հետ, ինչպէս կը մատնանշէ Նախագահ Պուտին: Անցեալ տարի Կրգիզիստանը խորտակեց պատուարները եւ ռուսերէնը իբրեւ պաշտօնական լեզու դասեց կրգզերէնի կողքին: Տաճիկիստան կը ծրագրէ հետեւիլ օրինակին: Մոսկուայի լեզուաբանական դպրոցէն դասախօս մը՝ Վիաչեսլաւ Պելաեւսով կը բացատրէ, թէ վերջին տասնամեակին յատուկ «անկախութեան երազային գոհունակութիւնը» սկսած է խամրիլ: «Մարդիկ սկսած են անդրադառնալ, թէ իրենց ազգայնական անկիւններուն մէջ ծուարիլը զիրենք ոչ մէկ տեղ կ'առաջնորդէ»:

Թերեւս անոնք իրաւունք ունին: Սակայն սերնդափոխութեան իբրեւ արդիւնք անժխտելի վիհ մը ի յայտ կուգայ, երբ հարցը կը վերաբերի ռուսերէն խօսելու: Դէպի Ուզբեկիստանի ամէնէն աղքատ շրջանը՝ Քարաքալփաքիստան այցելութիւն մը բաւարար է անդրադառնալու փոփոխութեան: Քաղաքին կեդրոնը, փոքր թանգարանի մը եւ մշակութային կեդրոնի մը մէջ, խումբ մը մեծ մայրեր, բոլորն ալ խորհրդային վարչակարգի ծնունդներ եւ սահուն ռուսերէն խօսողներ, իրենց ամսական թոշակին առնուազն 20 առ հարիւրը կը վճարեն, որպէսզի իրենց թոռները ռուսերէն դասընթացքներու հետեւին: «Ես ռուսերէն կը մտածեմ, ռուսերէնը արեանս մէջ է», կ'ըսէ անոնցմէ մէկը: Սակայն երկու մանկամարդ աղջիկներ, որոնք դանդաղօրէն կ'ուղղուին դէպի անգլերէնի նոր բացուած «Փրօկրէս» լեզուի դպրոցը, տարբեր ձեւով կը տեսնեն աշխարհը: Տասնամեակ մը առաջ անոնք եւս իրենց ռուսերէնը պիտի կատարելագործէին եւ պիտի պատրաստուէին աշխատելու խորհրդային կայսրութեան հեռաւոր անկիւններուն մէջ: Այժմ անոնք կը կրեն անգլերէն քերականութեան եւ համակարգիչի գիտութեան գիրքեր: «Անգլերէնը դիւրին է, հետաքրքրական է եւ նորութիւն: Ռուսերէնը դարերէ ի վեր գոյութիւն ունի», կ'ըսէ 14 տարեկան աղջիկ մը: Նոյնիսկ աւելի փոքր երազներ փայփայող պատանիներ այսպէս կը զգան: 12 տարեկան պատանի մը իր ապագայ կեանքին մասին մտածելով կ'ըսէ. «Ռուսերէնը մեզ որեւէ տեղ չառաջնորդեր, հետեւաբար ինչո՞ւ սորվինք»:

Ռուսիա կարգ մը անհաւանական դաշնակիցներ շահած է իր լեզուն փրկելու պայքարին մէջ: ՕԹԱՆ_ը եւ Եւրոպական

Գիտական - Այժմէական

ՍԻԺԱՆԻԻԹ

Ռուսաստանի պատմութեան առաջին ատոմակայանը Ապրիլին իր դռները փակած է: Մոսկուայէն 100 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, Օպնինսք քաղաքին մէջ կառուցուած այս կեդրոնը 1954_էն ի վեր գործի լծուած էր: Ելեկտրական արտադրութիւնը ներկայիս անոր ընդհանուր ծախքերուն հազիւ 10 տոկոսը կը դիմագրաւէր:

ԸՆԿԵՐԱԲԱՆԱԿԱՆ

Սենեկալի մէջ կնոջ մը իր ամուսնոյն հանդէպ հաւատարմութիւնը կրօնական պարտականութիւն մըն է եւ դրախտ մուտքի նախապայմանը: Այսուհանդերձ, 95 տոկոսով իսլամ այս ընկերութեան մէջ ամուսնալուծումը հետզհետէ ի պատուի է վերջերս եւ պահանջուած յաճախ կիներու կողմէ եւ այս վերջիններուն համար ընկերային վերելակի դեր կը խաղայ. Տաքար եւ Սէն Լուի_ի մէջ կատարուած ուսումնասիրութեան մը համաձայն իրենց ամուսնոյն լուծէն ազատած կիները ազատութեան սեմին, իրենց կեանքը բարելաւելու եւ նոր ուղղութեան մը որոնումի ճիգեր կը յայտնեն: Այս դասակարգի կիները մանաւանդ վճարովի աշխատութեան կը ձեռնարկեն եւ առիթը կը ստեղծեն այսպէսով իրենց ամուսինները ընտրելու, որոք նախկինները կը դերազանցեն իրենց ընկերային դիրքով: Բայց այս նոյն դասակարգին 50 տոկոսը յաճախ բազմակին ընտանիքներու մաս կազմելու վտանգին ալ ենթակայ է:

8 ՄԻԼԻՈՆ ՏԱՐԵԿԱՆ

Հարաւային Գալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ կատարուած ուսումնասիրութեան մը համաձայն, բոլոր նախնական մարդոց հասարակաց նախահայրը մօտաւորապէս այս տարիքը պիտի ունենար: Մարդաբաններու եւ մաթեմաթիկոսներու աշխատակցութեամբ յօրինուած վիճակագրական նորագոյն նախատիպարը 3 գլխաւոր հիմնակէտեր ունի. առաջինը ներկայիս ծանօթ նախամարդոց օրինակներու թիւն է որ կը հաշուուի 235: Երկրորդը՝ թիւը այն նախամարդոց որոնց բրածոները գոյութիւն ունին. այսինքն՝ 392: Վերջապէս, կեանքի միջին տեւողութիւնը որոշ դասակարգի ներկայացուցիչի մը համար որ կ'արժեւորուի 2,5 միլիոն տարի:

Իբրեւ եզրակացութիւն այս խիստ շահեկան ուսումնասիրութեան, կարելի է ըսել թէ նախատեսուած հեռաւոր նախահայրը այնքան կարճ հասակ մը ունէր որուն նմանը անկարելի եղած է վերագտնել աւելի մօտաւոր շրջաններուն: Այս տեսական նախատիպարին համաձայն, մարդը 8 միլիոն տարիներ առաջ միայն է որ զատորոշուած է իր դարմիկ շէմփանզէն:

***

ԱԿՌԱՆԵՐՈՒ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԿՐՃՏՈՒՄԸ

Ատամնաբոյժերն ու բժիշկները կը պրպտեն ակռայի գիշերային կրճտումին գաղտնի պատճառները:

Ահա Միացեալ _ Նահանգներու մէջ կիրարկուած հարցախոյզի մը հետաքրքրական արդիւնք. բնակչութեան մօտաւորապէս 8 տոկոսը գիշերուան քունին մէջ ակռաները կը կրճտէ: Այս կրճտումը վստահօրէն կը խանգարէ տառապողները, այն առումով որ իրենց համար ուտելը խնդրայարոյց կը դառնայ, կը յոգնեցնէ կզակին մկանները եւ մեծ դանդատներու տեղի կուտայ քունի ընկերակիցներու մօտ: Բնական ծամելու գործողութեան ընթացքին ակռաները եւ կզակները որոշ ճնշումի մը ենթակայ են որուն քանակը 6_ով կը բազմապատկուի գիշերային կրճտումի ընթացքին: Եթէ նկատենք որ այս հիւանդագին երեւոյթը կը կրկնուի ամէն գիշեր, ամիսներ, նոյնիսկ տարիներ շարունակաբար, կրնանք գուշակել թէ ենթակային ինչ մեծ բարդութիւն մը կը ստեղծէ:

Ամենաբացայայտ նշանը ակռաներուն վաղահաս մաշումն է: Արդիական կակուղ, դիւրամարսելի սննդանիւթերը բնական պայմաններու տակ կ'ապահովեն առողջ, ճերմակ եւ կարծր ակռաներ, գոնէ վեց տասնեակ տարիներու համար, անշուշտ եթէ առողջապահական կարգ մը պայմաններ յարգուած են: Սակայն, կրճտումի երեւոյթը վերի տուեալները բոլորովին կը վատթարացնէ: Ակռաները շուտով կը մաշին, դիւրաբեկ կը դառնան, իրենց պահպանող խաւը կը կորսնցնեն որուն հետեւանքով ակռան տաքին, պաղին զգայուն կը դառնայ:

Պատճառները. _ Հեղինակաւոր գիտնականներ կը հաւատան որ գրեթէ ամէն ոք իր կեանքի որոշ մէկ շրջանին այս երեւոյթը ապրած է, անշուշտ տարբեր ուժգնութեամբ: Այս գիտնականներէն մին կը շեշտէ որ այս երեւոյթը խռկալ կամ երազնելու նման բնական բան մըն է: Այսուհանդերձ «եթէ ձեր անկողնի ընկերոջ քունը խանգարելու աստիճան բարձր ձայնով կը կրճտացնէք, ձեր ակռաները վնասելու աստիճան, պէտք է դիմէք մասնագէտի մը»:

Այս տեսակի երեւոյթին գլխաւոր դրդիչներէն մին կը նկատուի ենթակային հոգեկան անձկութիւնը: Գերմանացի խումբ մը բժիշկներ, այս երեւոյթին պատճառները ուսումնասիրելու նպատակաւ լայն հարցախոյզի մը ձեռնարկած են, հարցաքննելով 13.000 անձեր, Իտալիա, Գերմանիա եւ Անգլիա: Արդիւնքները կը յայտնեն թէ այս ուղղութեամբ մեծագոյն ազդակը ենթականերուն անկանոն քունի պարագան է: Քունի ընթացքին յայտնուող կրճիւնը մանաւորապէս կապուած կը թուի ըլլալ շնչառութեան դժուարութիւններուն, նաեւ քունի ընթացքին խօսելու, կամ մէկ քունի վիճակէն միւսին անցքին:

Դժուար կեանքի պայմաններուն առթած անձկութիւնը երկրորդ ամենահասարակաց ազդակն է: Լարուած վիճակի եւ ակռայի մաշումի միջեւ կապը լաբորատուարի մէջ կենդանի օրինակներով ապացուցուած է:

Ակռաներու անգիտակից սեղմումը կամ աղալու գործողութիւնը աղերս ունի նաեւ ապրելակերպի որոշ ձեւերու հետ, ինչպիսին են ալքոլամոլութիւնը, ծխամոլութիւնը, կամ օրական 6, կամ աւելի բաժակ խմելու վարժութիւնը:

Դարմանումի եղանակները. _ Ակռայ կրճտելու դարմանումին մէջ, լաւագոյն եղանակին ընտրութիւնը իր անմիջական պատճառներէն կախեալ է: Այն անձերուն մօտ որոնց ախտային վիճակը կապ ունի իրենց պրկուած հոգեվիճակին հետ, անկողին չմտած մարմինը թուլցնելու որոշ ջանքեր ախտանշանները մեղմացնելու համար յաճախ բաւարար են: Գաղջ լոգանք մը առնել, մեղմ երաժշտութիւն ունկնդրել կը թեթեւցնեն կրճտումին սաստկութիւնը:

Անոնք որոնք վերոյիշեալ միջոցները չեն կրնար կիրարկել, կամ պարզապէս չեն իւրացներ, ինքնաթելադրութեամբ կրնան լուծում մը որոնել: Այն հիւանդները որոնք ծխող կամ ոգելից ըմպելի, սուրճի մոլիներ են իրենց մոլութենէն հրաժարիլը անշուշտ գլխաւոր միջոցն է դարմանումի իբրեւ նախաքայլ: Ասոր հետեւանքով երբեմն եղած գլխու կամ ծնօտի ցաւերը կարելի է մեղմացնել մկանները թուլցնող «Իպուփրոֆէն»ի նման դեղերով կամ կարծրացած մկաններուն վերքի տաք բարձիկներ կիրարկելով:

Անշուշտ, հոս նկատի չեն առնուած պատահական կրճտումի պարագաները որոնց դրդապատճառը ատամնաբուժական միջամտութիւն մըն է որու հետեւանքով կրնան յաւելեալ սուր ակռայի ծայրեր կամ բարձրութիւններ գոյանալ որոնք բարդութիւններու պատճառ կրնան դառնալ եւ որուն միակ դարմանը կրկին ատամնաբուժական նոր միջամտութիւնն է:

Ամէնէն ընդհանրացած դարմանումը բերնի պահպանակն է ինչպէս սովոր են կրել կռփամարտիկները իրենց ակռաները պաշտպանելու համար: Այս միջոցը միաժամանակ ակռաներու մակերեսը կը պաշտպանէ, նաեւ կը փոխարինէ ծնօտին կիրարկուած ճնշումը: Կան բազմաթիւ տարբեր եղանակներ այս ախտը դարմանելու համար, սակայն ոչ մէկը կատարեալ եւ հաստատ դարմանում մը կը թուի ըլլալ. այս կարգի միջոցներէն է կրճտումի սկիզբը բերնի մէջ տեղաւորել համը փոխող քիմիական նիւթ մը կամ պարզապէս սովորական աղը: Կայ նաեւ քիմիական նիւթի մը ներարկումը կզակէն ներս, ինչ որ բժիշկի մը ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը դարձնէ, որուն ազդեցութիւնը դժբախտաբար մնայուն չէ:

Լաւագոյնը մասնագէտ բժիշկի մը դիմել է: Այս վերջինը մանրազնին քննութենէ մը անցընելէ յետոյ կզակին կազմութիւնը, մկաններուն դիրքը, ծնօտներու շարժման, նաեւ խածնելու գործողութեան մասնայատուկ վիճակները, պէտք է նկատի ունենայ ենթակային կենցաղային բնորոշ պարագաները, ինչպէս գլխու տեւական ցաւ, ոգելից ըմպելիի եւ սուրճի արտակարգ սպառում եւայլն, ըստ այնմ լուծում մը առաջարկելու վճռական նպատակով:

Քաղեց՝ Ս. Շ.

Միութիւնը Պալթեան երկիրներէն պահանջած են հրաժարիլ իրենց «խտրական օրէնքներէն», ինչպէս քննադատներ կը բնորոշեն զանոնք: Այս երկիրներուն չորքին է Լաթվիա, ուր քաղաքական թեկնածուներ պարտաւոր են սահուն լաթվերէն խօսիլ, հակառակ այն իրողութեան, որ ռուսախօսները բնակչութեան 30 առ հարիւրը կը կազմեն: Անցեալ Ապրիլին Լաթվիայէն ռուսախօս կին մը, որուն չէր արտօնուած մասնակցիլ երեսփոխանական ընտրութիւններուն, իր դատը շահեցաւ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանին մէջ: Փետրուարին ՕԹԱՆ_ի ընդհանուր քարտուղար Ճորճ Ռապըրթսըն Լաթվիոյ Խորհրդարանը տեղեակ պահեց, թէ երկրին լեզուական օրէնքները կրնային իրենց անդրադարձը ունենալ Լաթվիան ՕԹԱՆ_ի մէջ ներառելու որոշումին վրայ: Պատճառը. լեզուական հարցը վէճի նիւթ է Մոսկուայի եւ Լաթվիոյ միջեւ: «Մեր շահերուն չի համապատասխաներ ընդունիլ երկիրներ, որոնք լաւ յարաբերութիւններ չեն մշակեր իրենց սահմաններէն ներս կամ դրացի երկիրներու հետ», կը բացատրէ ՕԹԱՆ_ի պատասխանատուներէն մէկը:

Արդեօք կարելի պիտի ըլլա՞յ նախագահ Պուտինի, ՕԹԱՆ_ի եւ Եւրոպական Միութեան միացեալ ճիգերով ռուսերէնը դուրս հանել իր դամբարանէն: Լաւատեսներ կ'ըսեն, թէ այս լեզուն նախապէս տոկացած է այլ յարձակումներու: 19_րդ դարու սկիզբը բարձր խաւի Ռուսեր միայն ֆրանսերէն կը խօսէին իրենց տուներուն մէջ, իսկ Մեծն Պետրոսի արեւմտեան ձեւի բարեկարգումները եւրոպական տարբեր բառերու բանակ մը հանեցին ռուսերէնին դէմ: Սակայն այս անգամ Ռուսիա կը դիմագրաւէ ոչ միայն լեզուական, այլ նաեւ իր ուժին ուղղըւած մարտահրաւէր մը: 1904_ին Ժոզէֆ Զամպըրլէյն յայտարարած է. _ «Փոքր երկիրներու օրերը վաղուց անցած են, եկած են կայսրութիւններու ժամանակները»: Դժբախտաբար ռուսերէնի պարագային այսօրուան կարգախօսը կ'ըսէ՝ «բոլոր կայսրութիւնները կը կործանին»:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ _ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ Ծ.

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ

_ Ոչ թէ միայն հո՛ն, այլ ո՛չ մէկ հանրային վայրի մէջ երեւալու է, _ դիտել տուաւ Պր. Շվարց:

_ Բայց մեր գործերուն համար ստիպուած ենք յաճախ դուրս ելլել:

_ Դուրս ելլելը տարբեր բան, տեղ մը երթալ նստիլը՝ տարբեր բան...

_ Գինեպանը ձեր մասին որեւէ տեղեկութիւն ունի՞, _ հարցուց Պր. Շվարց:

_ Թերեւս անուննիս անգամ չի գիտեր, _ ըսաւ Մառքօ:

_ Միայն թէ գիս կը ճանչնայ, _ ըսաւ Սերգիս:

_ Այդ խնդիր չէ, ամէն պարագային չգիտեր, թէ ուրկէ եկած էք, ուր կը նստիք եւ ինչով կը զբաղիք: Ուստի մեզի համար վտանգաւոր չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ տարակոյս չի կայ, թէ լրտեսներուն առաջին գործը պիտի ըլլայ երթալ այդ գինեպանը հարցափորձել եւ մեր մասին տեղեկութիւն հարցնել:

Ճաշը աւարտած էր, եւ սուրճն ալ խմած էին:

_ Երթանք մեր գործովը զբաղինք ու ալ չմտածենք այդ լրտեսներուն վրայ, _ ըսաւ Պր. Շվարց՝ ոտքի ելլելով ու դէպի սենեակին դուռը ուղղուելով:

Միւսները հետեւեցան իրեն:

Ամէնքը միասին մտան բաւական խոշոր սենեակ մը, որ աւելի գործարանի մը կերպարանքը ունէր: Արդարեւ, ամէն կողմ գործիքներ եւ փոքրիկ մեքենաներ կ'երեւային, ինչպէս նաեւ զանազան գոյներով շիշեր, ծրարներ եւ այլն:

Երբ ներս մտան, դուռը խնամով գոցեցին եւ սկսան իրենց խորհրդաւոր աշխատութեան:

Թողունք զիրենք առանձին եւ դառնանք մեր պատմութեան միւս հերոսներուն քով:

ԳԼՈՒԽ ԾԱ.

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Ոստիկանական տնօրէնը, երբ իմացաւ իր լաւագոյն լրտեսներուն ձախողանքը, սարսափելի բարկացաւ, մանաւանդ որ ինք կատարեալ համոզում գոյացուց, թէ գինետան մէջ հաւաքուած անծանօթները դաւադրութեան հեղինակներէն են:

Տավուտը եւ Ազիզը իր քով կանչեց եւ ըսաւ.

_ Երեք օր պայմանաժամ կուտամ այդ մարդիկներէն գոնէ մէկ հատին հետքը գտնելու համար... Հակառակ պարագային՝ իբրեւ պարզ զինուոր ձեզ Տարտանելի ճակատը պիտի ղրկեմ:

_ Բայց, _ դիտել տուաւ Տավուտ, _ մենք ինչպէ՞ս կրնանք այդքան ծանր պատիժի մը արժանի ըլլալ անյաջողութեան պարագային:

_ Այդ պատիժը մենք կ'ուզէինք ձեզի տալ ոչ թէ երեք օր ետքը, այլ անմիջապէս, որ ձեր անյաջողութիւնը իմացանք...

_ Մի՞թէ յանցանքը մերն է:

_ Հապա որո՞ւնն է, _ գոչեց ոստիկանութեան տնօրէնը: _ Այս գործին մէջ շատ մութ կէտեր կան, եւ ձեր ընթացքը պարզապէս կասկածելի է:

_ Կասկածելի՜, _ գոչեց Տավուտ:

_ Բնականաբար, ինչպէս կ'ըլլայ, որ զատ _ զատ մէյմէկ հոգի կը հետապնդէք եւ երկուքդ ալ զանոնք կը փախցնէք...

_ Իրա՛ւ այդ մասին իրաւունք ունիք, _ ըսաւ Ազիզ, _ անբացատրելի է ատիկա քիչ մը:

_ Կամ շատ դիւրին կերպով կարելի է բացատրել... պարզապէս այդ մարդոցմէ կաշառք առած էք զիրենք թող տալու համար, որ ելթան:

_ Այդ բանը երբեք չենք ընդունիր, մենք քանի տարիէ ի վեր հաւատարմաբար ծառայած ենք եւ երբեք մեր վրայ կասկած չենք հրաւիրած:

_ Բայց ինչպէս այս անճարակութիւնը գործեցիք, ինչո՞ւ իրենց մասին կասկածելնուդ պէս զիրենք չձերբակալեցիք:

_ Ուզեցինք աւելի վարպետութեամբ գործ տեսնել, թող տալ, որ դուրս ելլեն ու զիրենք հետապնդել փողոցը եւ այս կերպով իրենց նստած տեղն ալ հասկընալ, _ պատասխանեց Ազիզ:

_ Բայց անոնք մենէ վարպետ փրթան, _ դիտել տուաւ Տավուտ, _ իրարմէ բաժնուեցան եւ այսպէս մեզի ալ ստիպեցին, որ իրարմէ բաժնուինք: Եթէ ոչ՝ այս ձախողութիւնը չէր պատահեր:

_ Ինչ որ է, _ ըսաւ ոստիկանապետը, _ նորէն կը կրկնեմ, մինչեւ երեք օր իրենց հետքը գտնելու է, գացէք եւ անմիջապէս գործի սկսէք:

Երկու լրտեսները դուրս ելան: Ուրկէ՞ պիտի սկսէին իրենց խուզարկութիւնը: Նախորդ օր, մինչեւ իրիկուն Ղալաթիոյ ամէն կողմը արդէն պտըտած էին ու որեւէ հետք չէին գտած: Եւ, սակայն, ստիպուած էին կրկին այդ կողմերը շարունակելու իրենց փնտռտուքները:

Երկուքը միասին անցան Գարաքէօյ: Յանկարծ իրենց դէմը ելաւ Արթինը, որ առջի օր լսած էր իրենց ձախողութեան պատմութիւնը եւ ինչ որ տեղի ունեցած ու խօսուած էր գինետան մէջ:

(Շար. 290)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ուաշինկթընէն՝ Տէր եւ Տիկին Վաչիկ եւ Էլիզ Մակարեան 100 տոլար կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց ծընողներուն՝ Սահակ եւ Արշալոյս Տէրման֊եանի մահուան առթիւ։

ՇԱԻԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

(Առ ի Գիտութիւն)

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերամուտի առաջին պատարագը, որ նախատեսուած էր Կիրակի, Սեպտեմբեր 1֊ին, կարգ մը անկախ պատճառներով տեղի պիտի չունենայ։

Կիրակնօրեայ արարողութիւնները կանոնաւոր կերպով կը կատարուին Կիրակի Սեպտեմբեր 8֊էն սկսեալ։

ՇԱԻԻԼԻ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ecole hebdomadaire «Siamanto»

Dans une ambiance chaleureuse et le parti-pris d'un entourage familial, l'école hebdomadaire « **Siamanto** » de Bagneux-Cachan continue depuis plus de 60 ans, et de façon constante, d'accueillir nos enfants de la maternelle au baccalauréat.

Avec la maîtresse Zépur Méhrabi nous inscrirons les élèves :
LE MERCREDI 18 SEPTEMBRE A 14H30

à l'école Henri Wallon;
2, avenue de Stalingrad, à Bagneux

Ils bénéficieront des cours de langue arménienne de Zépur Méhrabi, de l'initation à leur art par des parents peintres, sculpteurs etc., et d'activités récréatives. Ils verront leurs parents devenir des amis, et auront envie de continuer à se rencontrer.

Ils auront des correspondants en Arménie, et auront envie de les voir. Ils connaîtront le théâtre, le cinéma arméniens et continueront la tradition des Arméniens renommés qui ont fréquenté leur école.

La mission de ses responsables: que l'école poursuive sa longue tradition, pour la transmettre à d'autres qui prendront à leur tour l'engagement de la perpétuer.

Pour tout renseignement :
Mme Lucie Dossikian: 01. 45. 46. 10. 11
ou
Mme Elisabeth Davidian:01. 46. 65. 81. 53

Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa méthode audiovisuelle

21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(absentéisme exclu)**

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau

21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris

les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի
«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-Ի
Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՐՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11֊ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը
Մանրամասնութիւնները յետագային։

Atelier de Langue Arménienne

ARMAD

Sous le parrainage de l'Eglise Evangélique Arménienne

BUT : Cultiver l'utilisation spontanée de la langue arménienne par le biais d'ateliers de travail

MOYENS : Atelier d'expression théâtrale en langue arménienne, atelier de l'histoire, atelier d'ordinateur et programmes arméniens, atelier de chant, atelier biblique en langue arménienne, atelier de travaux manuels.

DEBUT DES COURS : le 21 Septembre
Dans les locaux de l'Eglise Evangélique Arménienne
8, rue du Groupe Manouchian
94140 Alfortville

AGE : pour les enfants de 8 à 16 ans.

JOUR : le Samedi après-midi de 14h à 17h.

- Pour les enfants de 3 à 7 ans, de même que pour les cours de perfectionnement : des stages seront organisés aux vacances de Février et de printemps.

- Renseignements et inscriptions :
Madame Baroudjian-Baninkyan Nora
☎ 01 48 93 57 33

50ème Anniversaire du Pèlerinage à St Grégoire de Tallard

ԹԱԼԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Cultuelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche 15 Septembre

— **à 10h30 :** La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.
— **à 13h :** Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Cultuelle des Arméniens de GAP Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre « SPITAK »**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel
(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

Հինգշաբթի Օգոստոս 29
JEUDI 29 AOUT 2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 Եւրօ — Վեցամսեայ : 122 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 20.500 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 78e ANNEE — N° 20.500

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 27 / 28)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՈՀԱՆՆԷՍՊՈՒՐԿԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Վարչապետ Ա. Մարգարեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը Օգոստոս 30-ին, կը մեկնի Եոհաննէսպուրկ, մասնակցելու ՄԱԿ-ի բնապահպանական վեհաժողովին: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Բնապահպանութեան, Տնտեսութեան նախարարները, Արտաքին գործերու փոխնախարարը, երեսփոխաններ: Վարչապետը ելոյթ կ'ունենայ վեհաժողովին, ներկայացնելու համար Հայաստանի մէջ կայուն զարգացման ուղղութեամբ ձեռնարկուած ու նախատեսուած քայլերը, աղքատութեան դէմ պայքարի ռազմավարութիւնը, բնապահպանական քաղաքականութեան հարցերը:

***

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի 70-ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 25-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ կրօնական ու աշխարհիկ հանդիսութիւններով նշուած է երջանկայիշատակ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին ծննդեան 70-ամեակը: Նախ պատարագ մատուցուած է, ապա հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած:

Երեկոյեան, Գարեգին Բ. օրհնած է Եղիշէ Մանուկեան Մատենադարանին եւ Գարեգին Ա. աստուածաբանական, հայագիտական կեդրոնին յուշաքարը: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նոյն առիթով ընծայած է իր նախորդին գիրի, գիրքի, գրականութեան մարզին վաստակը: Աւելի ուշ, Գարեգին Ա.ի 70-ամեակի ծննդեան յուշ երեկոյեան ներկայ գտնուած են Գիտութեան ու Կրթութեան նախարար Լեւոն Մկրտչեան, երջանկայիշատակ կաթողիկոսին հարազատները, մտաւորականներ: Ելոյթներ ունեցած են Արարատեան Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Նաւասարդ Եպիսկոպոս Կճոյեան, Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի անդամ Ռաֆայէլ Պապայեան, նախարար Լ. Մկրտչեան: Օրհնութեան խօսք ուղղած է Գարեգին Բ., ապա Երեւանի Սենեկային երգչախումբը Ցաւութիւն Թոփիկեանի ղեկավարութեամբ ներկայացուցած է իր յայտագիրը:

***

ՍԵՒԱՆԻ ՄԱՀԵՐԸ

Տարուան եօթը ամիսներուն Սեւանի ափերուն վրայ արձանագրուած են շարք մը դժբախտ պատահարներ: Լիճին մէջ խեղդուած է 14 հոգի, անոնցմէ ինը ձկնորսութեան ընթացքին, 5-ը ամառնային հանգիստի: Ինը հոգի անզգուշութեան հետեւանքով վիրաւորուած են, մէկ հոգի ալ անձնասպան եղած է լիճը նետուելով: Վիճաբանողներու կողմէ գործածուած զէնքերու պատճառով ալ վիրաւորուած, ապա հիւանդանոցին մէջ մեռած է քաղաքացի մը: Խուլիկանութեան արարքներու գլխաւոր պատճառը եղած է ալքոլի չափազանցուած գործածութիւնը:

***

ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԵՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին մէջ Օգոստոս 26-ին չորս շրջանաւարտներ իրենց աւարտաճառերը պաշտպանած են: Զորս ալ տարկաւագ են. Արամ Ղեւոնդեան, Արամայիս Մուրադեան, Գէորգ Սարգսեան եւ Տիգրան Բազումեան: Իրենց նիւթերը եղած են՝ «Հայկական հարցը Արարատ ամսագրին մէջ», «Կրօնքի ծագումը եւ միաստուածութեան գաղափարը ըստ համեմատական կրօնագիտութեան», «Վանական վարդապետը եւ անոր «Հարցմունք գանոցան» աշխատութիւնը եւ Պետրոս Արք. Բերդումեանի «Մեկնութիւն ծննդոց» աշխատութիւնը»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԹԷՆԻՍ

Եու - էս օփընի մրցաշարքին առաջին շրջանին, Աղասի յաղթեց իր հայրենակիցին (ԱՄՆ) Ժինեփրիի 6-3, 6-3, 6-3:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ նախարարը՝ Ֆրանսուա Ֆիյոն, Օգոստոս 27-ին, սկսաւ իր տեսակցութիւնները սենտիքաներուն հետ: Առաջին հանդիպումն իսկ բացասական բնոյթ տուաւ, Սէ - Ժէ - Թէ-ն եւ Սէ - էՖ - Տէ - Թէ-ն դժգոհ ըլլալով առաջարկներու բնոյթէն: Անոնք կը վերաբերին ՍՄԻՔ-ին որ պէտք է «սառած» մնայ երեք տարի, 35 ժամերու ճկունութեան եւ ընկերային տուրքերու թեթեւացման: Ֆոկըս Ուվրիէռէն Մարք Պլոնտէլ առայժմ վերապահ է, բայց, վստահութիւն ունի:

ՉԷՉԷՆՆԵՐԸ հաստատած են, Օգոստոս 27-ին, հրամանատար Ասլանպէք Ապտուլխաճիեւի մահը: Ան կը փնտռուէր Էնթէրփոլի կողմէ պատանդներ բռնած ըլլալուն համար եօթը տարի առաջ Ռուսաստանի մէջ, ինչ որ արիւնալի գործողութիւն մը եղած էր: Ապտուլխաճիեւ, 40 տարեկան, մահերիմ մը պատերազմիկ Բասայեւի, սպաննուած է ռուսական ուժերուն կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պետական պաշտօնեաներու թիւը 10% յաւելում կրած է 1990-էն 2000, այսինքն աւելի քան 279 հազար պաշտօնատարներ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԲԱՆԱԿԸ, Օգոստոս 27-ին, Պաղեստինի Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատի երկու ղեկավարներ ձերբակալած է, Համասի մէկ պետին ձերբակալութենէն ետք: Բանակը յայտարարած է նաեւ որ որոշած է թեթեւցնել Բեթղեհէմի իր շրջափակումը, իբրեւ հետեւանք տիրող համեմատական հանդարտութեան:

ՀԱԶԱՐ «ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՂԹԻ» օտարականները որոշեցին շարունակել Սէն-Տընի Մայր Տաճարին գրաւումը, գոհացում ստացած չըլլալով Ներքին նախարարութեան հետ իրենց հանդիպումէն: Կը պահանջեն որ բոլորին (1150) կեցութեան օրինաւոր թուղթեր շնորհուին, առանց նախապայմանի: Նախարարութիւնը կ'ուզէ ամէն մէկ պարագան առանձին ուսումնասիրել, կը մերժէ ամբողջական որեւէ կարգադրութիւն:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՄԷՋ ալ սաստիկ փոթորիկները աւեր գործած են եւ Միլայի շրջանը (Ալժէի արեւելեան կողմը) ողողումի մը հետեւանքով 28 հոգի մեռած են, որոնց 15-ը՝ մանուկներ: Այս երախաները ապաստանած են կամուրջի մը տակը, երբ յանկարծակի յորդումը զիրենք առած տարած է:

ՊՈՒՏԻՆ դիմած է Եւրոպական Միութեան պետական ղեկավարներուն, որպէսզի որոշ ժամանակէ մը ետք ջնջուին վիզաներու գրութիւնը Ռուսաստանի եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ:

ԻՐԱՆԻ Խորհրդարանը, ուր կը տիրապետեն բարենորոգիչները, բարեփոխած է քաղաքային օրինագիրքին քանի մը յօդուածները, որուն հետեւանքով Պարսկուհիները այլեւս կրնան ամուսնալուծման դիմել դատարաններուն առջեւ: Նախապէս դիմում կրնային ընել, բայց երկար եւ սուղ դատավարութիւն կ'ըլլար, որ չէր կրնար դրական ելքի մը յանգիլ առանց ամուսնոյն հաւանութեան:

ՇԵՎԱՐՆԱՁԷ Պանկիսիի կիրճերը այցելած է Օգոստոս 27-ին եւ դատապարտելով հանդերձ ռուսական ռմբակոծումները, յայտարարած է որ չուզեր խզել կապերը Ռուսաստանի հետ:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ համաձայնագիր մը ստորագրած են Տաճիկիստանի հետ, ըստ որուն ամերիկացի զինուորները պաշտպանուած կ'ըլլան այդ երկրին մէջ, որեւէ հետապնդումէ Պատժական միջազգային ատեանին առջեւ: 4-րդ երկիրն է որ նման համաձայնագիր մըը ստորագրէ ԱՄՆ-ու հետ, Իսրայէլէն, Ռումանիայէն եւ Արեւելեան Թիմորէն ետք:

ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿ ՔԻՒՐՏ ՄԸ՝ Եուսուֆ 42 օրէ հացադուլի դիմած է Սէն - Ռաֆայէլ, որպէսզի թուղթերը կանոնաւորուին: Ապօրինի կերպով Ֆրանսա մտած է 1996-ին, կինն ու քոյրը, յղի, դադրեցուցած են իրենց հացադուլը: Ըստ իրեն փախած է թրքական հալածանքներէն եւ քաղաքական ապաստանի դիմած է, ինչ որ մերժուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԻՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱՐԱՐԸ ՊԱՏԺՈՒԱԾ

Վերջերս Թուրքիոյ արեւելեան շրջանէն, - Կարս, Իգդիր, Էրզրում -, գործի մարդոց խումբ մը Երեւան այցելած էր, զարկ տալու համար հայ գործատէրերու հետ գործակցութեան, փոխադարձ առեւտուրի զարգացման: Թուրք գործարարներու խումբը գոհ վերադարձած էր, ու յայտարարած թէ Թուրքիա պէտք է Հայաստանի սահմանը բանայ, եւ այլն:

Այդ խումբէն Իգդիրի Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի սենեակին նախագահը եւ վարչական կազմը պաշտօնազրկուած են, այն պատճառաբանութեամբ որ առանց հարկաւոր արտօնութիւնը ունենալու մեկնած են Երեւան: Որոշումը տրուած է Սենեակին խորհուրդին մէկ անդամին դիմումին վրայ որ յայտնած է թէ Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի սենեակին նախագահը այդ պիտակը գործածելով «առանց արտօնութեան եւ անտեղի կերպով» Հայաստան երթալով, պետութեան մակարդակով տաղտուկի պատճառ եղած է:

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԱԴՐԲԵՋԱՆԷՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԵՆ

Հայաստանի մէջ Ազրբէջանի ի նպաստ լրտեսութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած չորս անձերը կը պատկանին նոյն ընտանիքին եւ 1980-ական թուականներու վերջերուն ապաստանած են Հայաստան: Իրենց փաստաբանը Գէորգ Մելքոնեան չէ ուզած յայտնել անոնց անունները, միայն ըսած է թէ Եղեգնաձորի բնակիչներ եղած են, չառաւիղներն են ուկրանացի, ռուս դերդաստաններու: Անոնք Ազրբէջանցիներէն փոքր գումարներ միայն ստացած են ըստ նոյն աղբիւրին, Հայաստանի մասին տեղեկութիւններու փոխարէն, որոնք իրենց կարծիքով պետական գաղտնիք չէին պարունակեր: Այդ տեղեկութիւններուն փոխանցումը տեղի ունեցած Թիֆլիսի մէջ ուր լրտեսները հանդիպում կ'ունենային ազրբէջանական գաղտնի սպասարկութիւններու մարդոց հետ:

Մ. ՔԷՄԱԼ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ»ԻՆ ՄԱՍԻՆ

Անգարայի մէջ անցեալ Ապրիլին հրատարակուած է հատոր մը (280 էջ) որուն խորագիրն է «Հայկական հարցը Աթաթիւրքի մօտեցումով»: Հեղինակը համդըլտեան կոչուած ու ներկայիս «Աթաթիւրքեան սկզբունքներու եւ յեղափոխութեան պատմութեան» դասախօս, զինուորական մըն է. Իսմէթ Կէօրկիւլիւ: Ան մաղէ անցուցած է Մ. Քէմալի բոլոր հրատարակութիւններէն Հայերու առընչուած մասերը, պատրաստելու համար նշուած հատորը:

Եզրակացութիւնը այն է որ Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադիրին կողմէ Հայկական հարցին նկատառումը շատ մը պնդումներու պատասխան կազմելու բնոյթը կը կրէ: 1917 - 1924 շրջանի փաստաթուղթերուն մէջ տեղահանութեան մասին ըսուած է. «1915-ին, երբ ռուսական բանակը մեզի դէմ յարձակումի կ'անցնէր, այդ շրջանին ցարական վարչակարգի ծառայութեան մտած Դաշնակ հայկական կոմիտէն ապստամբութեան մղած էր հայ ժողովուրդը որ կը գտնուէր մեր զօրքերուն ետին: Թշնամիին թուային ու սպառազինումի առաւելութեան դէմ նահանջելու պարտաւոր ըլլալով, մենք մեզ միշտ երկու կրակի միջեւ կը նկատէինք: Մատակարարումի, վիրաւորներու մեր թափօրները անգթօրէն կը բնաջնջուէին, մեր թիկունքի կամուրջներն ու ճամբաները կը քանդուէին, թրքական գիւղերու մէջ ահաբեկչութիւն կը տիրէր: Միջազգային հանրութիւնը որ դրեթէ անտարբերութեամբ կը դիտէ խաղաղութեան շրջանին եւ պատերազմական գօտիէն հեռու գտնուող Իրլանտայի հանդէպ Անգլիոյ վերաբերումը, չի կրնար արդար ամբաստանութիւն մը ուղղել Հայերու տեղահանութեան ուղղութեամբ պարտադրաբար մեր առած որոշումին համար: Հակառակ մեզի ուղղուած զրպարտութիւններու, տեղահանուածները կենդանի են եւ անոնց մեծ մասը իր տունը վերադարձած կ'ըլլար, եթէ Համաձայնական պետութիւնները մեզ նոր պատերազմի բռնադատած չըլլային»:

«Ակօս»

ՍԿՍԱ՞Ծ Է ԱՐԴԷՆ ԸՆՏՐԱՐՇԱՒԸ

Հայաստանեան քաղաքական ներկային մէջ օրէ օր աւելի տեղ կը գտնէ 2003_ի ընտրութիւններուն նիւթը։ Մանաւանդ որ նոյն տարուան մէջ տեղի կ'ունենայ թէ՛ նախագահական, թէ՛ խորհրդարանական ընտրութիւն։ Լրատուիչները հաղորդեցին արդէն այդ ուղղութեամբ կատարուած փոփոխութիւններու լուրեր, ինչպէս՝ խորհրդարանականներու կուսակցական ցանկերով եւ անհատական քուէներով ընտրութեան նոր համեմատութիւնները, ընտրական կեդրոնական ու տեղական յանձնախումբերու նոր կազմերը, եւ այլն։

Պաշտօնապէս առնուած այս քայլերուն զուգահեռ, որոշ աշխուժութիւն մը նըշմարելի է իշխանութենէն դուրս մնացած ու ընդհանուր սահմանումով մը «ընդդիմութիւն» որակուած շրջանակներու մէջ։ Թէեւ, նկատի առած առաջին ընտրութեան, որ նախագահական է, թուականին (Փետրուար 19) ոչ իսկ վեց ամիս հեռաւորութիւնը, այդ աշխուժութիւնը մեծ անակնկալներ խոստացող բնոյթ չունի։

Հայաստանի նման երկրի մը մէջ ընտրութեան նիւթը, այդ գօտիին շուրջ ներկայի միջազգային խմորումներով, բնական է որ մտածել կուտայ արտաքին ազդակներու ներգործութեան մասին. անոնց բնոյթին, աստիճանին, նպատակներուն, հետեւանքներուն մասին։ Հայաստան նախկին խորհրդային միւս երկիրներուն նման, անկախութիւնը լրիւ իւրացնելու, անոր կարենալ տէր կանգնելու համար կարեւոր վարկեր, օժանդակութիւն, յատկացումներ կը ստանայ ու անոնց թելերով կապուած է միջազգային տրամադրութիւններու, հաշիւներու, եթէ նոյնիսկ անոնք միշտ իր օգտին չեն ըլլար։ Անկէ զատ, Ղարաբաղեան տակաւին անլոյծ խնդիրով, կապերու յատուկ ցանցով մըն ալ կապուած է միջազգային կեդրոններու. առաւելաբար քաղաքական, բայց նաեւ տնտեսական, իրաւական մարզերու պատկանող։ Ատոնց քով, իր սահմաններուն չորս կողմը ծաւալող քաղաքական ու տնտեսական լրջագոյն խմորումներ, երկիրը իսկապէս դրած են դանակի շեղբին վրայ։ Կը բաւէ անդրադառնալ Միջին _ Արեւելքի մէջ սպառնացած գրեթէ սառոյդ քաոսին, քարիւղի հարուստ պաշարներուն շուրջ մեծերու բռնած շուրջպարին, փոքր, այլ աշխարհաքաղաքական կարեւոր դիրքի տէր երկիրներու հովանաւորութեան համար տարուած մրցակցութիւններուն։ Ասոնցմէ ոչ մէկէն կրնայ ամբողջովին չէզոքանալ Հայաստան որուն պատերազմէն կոտրած մէջքը շտկելու տենդագին ջանք մըն ալ չտարուեցաւ, կամ կարելի չեղաւ տանիլ, աւելի ամուր ողնայարով մը դիմակայելու համար վաղուան անակնկալները։ Արտագաղթը որ ոչ պատերազմով, ոչ ալ տնտեսական դժուարութիւններով կը բացատրուի ամբողջութեամբ, նաեւ Հոկտեմբեր 27_ի ոճիրն ու անոր ամօթալի դատավարութիւնը գլխաւոր փաստերն են ըսուածին։ Այսօր իսկ, ընտրական զոյգ թուականներու նախօրեակին, շատ պարագաներ չկան համոզելու համար որ պատասխանատուները, մէջը ըլլալով ընդդիմութեան շրջանակները, հարկ եղած ու ակնկալուած ուշադրութեամբ կը վերաբերին երկու երեւոյթներուն ալ։ Նոյնիսկ, առնուազն որպէս ընտրական քարոզչութեան ատաղձ։ Իսկ նման պայմաններով բնական է որ Հայաստանի փափուկ հաւասարակշռութիւնը, դիւրին խոցելի բնոյթը մտահոգութիւն արթնցնեն։

Այդ մտահոգութիւնը թօթափելու, թեթեւցնելու յոյսով ընտրական նախապատրաստութեան հայաստանեան մամուլի էջերու ընթերցողը շատ բան պիտի չգտնէ հոն այս ուղղութեամբ. գոնէ առայժմ։

Նշմարելի գլխաւոր «նորութիւնը» Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի հրաժարականով լռած ՀՀՇ_ի վերաշխուժացումի փորձերն են։ Ճիշդ է որ Օգոստոսը հայաստանեան մամուլին համար ալ արձակուրդի շրջան է, բայց շարունակուող անուններուն մէջ միշտ էջ մը, քանի մը տողով անկիւն մը կայ այդ Շարժումին մասին։ Ամսուան 10 _ 15_ի թիւերուն մէջ («Իրաւունք», «Հայկական ժամանակ») այդ շրջանակէն երկու կարեւոր դէմք հարցազրոյցներով ակներեւ ջանք կը տանին հանրային կարծիքին մէջ վերստին տեղ գրաւելու. հասկնալի է՝ դրական, լաւ տեղ մը։

Այս դէմքերէն մէկը նախկին նախագահ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի մամուլի քարտուղար Լեւոն Զուրաբեանն է, միւսը՝ ՀՀՇի նախընտրական կեդրոնի ներկայի ղեկավար Դաւիթ Շահնազարեանը։ Պարզ է որ երկուքն ալ քննադատական կեցուածք ունին այսօրուան իշխանութիւններուն եւ մասնաւորաբար նախագահ Ռ. Քոչարեանի հանդէպ։ Առաջինը, օրինակ, նոյնիսկ աւելորդ կը նկատէ «խօսիլ Ռ. Քոչարեանի ժողովրդականութեան մասին»։ Իսկ Դ. Շահնազարեան ՀՀՇ_ն եւ Հանրապետական կուսակցութիւնը կը ներկայացնէ որպէս երկու քաղաքական կազմաւորում որոնք «որեւէ սեպարատ պայմանաւորուածութիւններ չեն գնայ Ռ. Քոչարեանի հետ»։

Անոնց արտայայտութիւններուն մէջ երկրորդ հասարակաց ազդակը անցեալի դրականները յիշեցնելու, մատնանշելու երեւոյթն է, հասկնալի ակնարկութիւններու ջանքով։ Լ. Զուրաբեան կ'ըսէ թէ ՀՀՇ_ի օրով արտաքին քաղաքականութեան սկզբունքներէն եղած է ջրամբարտի կաղապարներէն հրաժարումը ու բարեկամական գործակցութիւնը թէ՛ ԱՄՆ_ու, թէ՛ Ռուսաստանի, թէ՛ Իրանի հետ որոնք շատ հակասական շահերու տէր երկիրներ են։ Դրականներու շարքին մէջ տեղ կը գտնէ Ղարաբաղեան պայքարն ալ որ Շարժումին «ամենամեծ նուաճումներից» կը համարուի։ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի մամուլի քարտուղարը կ'ըսէ թէ անոր շնորհիւ Ղարաբաղի ժողովուրդը բնաջնջումէ, տեղահանումէ փրկուեցաւ եւ երաշխաւորուեցաւ ապահովութիւնը։ Գրեթէ նոյն միտքերը կը յայտնէ Դ. Շահնազարեան։

Այս վերջինը նաեւ պատասխանելով Փիրուզա Մելիքսեթեանի մէկ հարցումին, կ'ըսէ թէ որոշած են անցք չտալ պատեհապաշտներու եւ չթոյլատրել որ ինչպէս առաջին անգամուն եղաւ, «բազմիցս մուճակ փոխած «առնէտ»ները վազեն դէպի շարժում»։ Իրեն աւելի ընդունելի են քաղաքական այն գործիչները, կազմակերպութիւնները որոնց գաղափարախօսութիւնը իրեն համար մերժելի է, բայց որոնք հաստատ կը մնան իրենց սկզբունքներուն վրայ։

Դ. Շահնազարեան որոշ հեգնանքով կը հերքէ նաեւ հանրային կարծիքին մէջ շրջան ընող լուրեր թէ ՀՀՇ_ն ամերիկամէտ է, դուրսէն մեծ գումար ստացած է եւ թէ ԱՄՆ անոր միջոցով կ'ուզեն պաշտօնանկ ընել Ռ. Քոչարեանը եւ իշխանութեան բերել Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանը եւ այդ ճամբով դիւրութեամբ լուծել Ղարաբաղի հարցը, Մեղրիի տարբերակով։ Այդ լուրերը «այսօրուայ իշխանութիւնների էժանագին հակաքարոզչական հնարքներից մէկը» կ'որակէ Դ. Շահնազարեան, հակադրելով ռուսամէտ, արեւմտամէտ եւ հայաստանամէտ քաղաքականութիւնները, շեշտելով որ ՀՀՇ_ի իրականացուցածը այս վերջինն է։

Այս զրոյցներուն մէջ նիւթ եղած է նախագահական ընտրութեան հաւանական թեկնածուներու թիւը, ինքնութիւնը։ Ապա, բնականաբար, Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի թեկնածութեան հարցը։ Դ. Շահնազարեանի արտայայտութեան մէջ կայ միայն Ռ. Քոչարեանի ձախողութեան մատնանշումը։ Կ'ըսէ թէ զինք իշխանութեան բերողը Վազգէն Սարգըսեանը եղած էր իր մեծ հզօրութեան շընորհիւ. իսկ, այսօր, անոր ազդեցութիւնը ոչ ոք ունի։ Յետոյ կ'եզրակացնէ թէ Ռ. Քոչարեանը իշխանութեան բերած ու պաշտպանող կուսակցութիւններն անգամ շատ լաւ կը գիտակցին թէ ան «շանսեր չունի»։

Լ. Զուրաբեան իրեն հետ «Իրաւունք»ի կատարած հարցազրոյցին որպէս Ռ. Քոչարեանի կարելի այլընտրանք, կը թուէ անունները Ստեփան Դեմիրճեանի, Արտաշէս Գեղամեանի, Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի, «հաւանաբար»ով մը անոնց աւելցնելով Գագիկ Յարութիւնեանը։ Իսկ «Հայկական ժամանակ»ին պատասխանելով կ'ըսէ թէ միայն չորս հոգի կրնան լուրջ տոկոսով քուէներու ակնկալութիւն ունենալ. Ս. Դեմիրճեանը, Ա. Գեղամեանը, Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանը եւ Ռ. Քոչարեանը։ Կ'աւելցնէ թէ այս շարքը ձեռք ձգուած է 1500 հոգիի մասնակցութեամբ կատարուած հարցախոյզի մը արդիւնքներով։

Ինչ կը վերաբերի Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի թեկնածութեան անոր որոշումին, Դ. Շահնազարեան կը կարծէ որ առաջին նախագահը կը ներկայանայ ընտրութեան։ Համոզում կը յայտնէ նաեւ թէ ան կ'ընտրուի, քանի որ «մեր ժողովուրդը վճռորոշ պահերին միշտ իմաստուն որոշում է կայացնում...»։

Լ. Զուրաբեան աւելի կը մանրամասնէ նիւթը. իր կարծիքը այն է որ հանրութեան մէջ սկսած է կրկին մեծնալ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի հեղինակութիւնը եւ անոր քաղաքական մօտեցումներուն պահանջը։ Բայց չի կրնար վստահ ըլլալ թէ այդ հոլովոյթը բաւարար կ'ըլլայ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի մասնակցութեան վճիռ արձակելուն։ Կ'ըսէ միայն թէ ինքը՝ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեան այդ ուղղութեամբ որեւէ բան չէ որոշած տակաւին։

ՀՀՇ_ի շրջանակէն այս երկու դէմքերուն արտայայտութիւններէն ու լրատուիչներու հաղորդածներէն յստակ է որ Շարժումը լրջօրէն ձեռնարկած է վերատիրանալու Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ իր նախկին դիրքին։ Անոր մեծագոյն դրաւականն է, բնականաբար, Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի վերադարձը։ Այս երկրորդ կէտը անորոշութեան մէջ է, կամ այդպէս ցոյց կը տրուի առայժմ։ Հաւանօրէն, Շարժումը վերջին երեք տարուան ընթացքին բաւարար ժամանակ ունեցած է 90_ական թուականներու սկիզբի իր անսահման ինքնավստահութեան հետեւանքները կշռելու եւ ըստ այնմ գծելու իր վերայայտնումի ուղին։ Զգուշաւոր այդ ընթացքին մաս կը կազմէ նաեւ Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի թեկնածութեան դրամագլուխին մեծ խոհեմութեամբ մատակարարումը։ Ղարաբաղեան զարթօնքին ենթախորքով իրեն յայտնուած միահամուռ համակրանքին ազդին շատ ջուրեր հոսած են կամուրջներուն տակէն. այսօր, բնական է որ, յատկապէս 1998 Փետրուարի հրաժարականին, յանգած նախընթացներուն փորձառութեամբ, Լեւոն Տէր _ Պետրոսեան սպասէ հաւաստի տուեալներ ունենալու, որոշապէս յայտարարելու համար իր թեկնածութիւնը ու անով վերադարձը քաղաքական ասպարէզ։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ՌՈՔ Տ'ԱՆԹԵՐՈՆԻ ՄԷՋ

Վերջին տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին մի քանի հայ երիտասարդ երաժիշտներ ակնյայտ համբաւ կը վայելեն միջազգային երաժշտական բնագաւառէն ներս։ Անոնցմէ է Վահան Մարտիրոսեանը, որ Ուրբաթ, Օգոստոս 9_ին մասնակցեցաւ Ռոք տ'Անթերոնի դաշնակի Միջազգային Փառատօնին։

Ան ծնած է Հայաստան։ Երաժշտական կրթութեան կը սկսի Երեւանի Սպենդիարեան երաժշտանոցին մէջ։ 1992_ին մուտք կը գործէ Փարիզի Ազգային Բարձրագոյն երաժշտական դպրոցէն ներս։ 1996_ին կը ստանայ դաշնակի առաջին մրցանակը, սենեկային երաժըշտութեան առաջին մրցանակը եւ բարձրագոյն վկայականը։ Այնուհետեւ բազմաթիւ համերգներ կուտայ զանազան երկիրներու մէջ։ Կը կազմէ «Թրիօ» մը, Մարտիրոսեան անունով, Նիքոլա Պայտէյրու (գլարինէթ) եւ Ռոմօ Տէժարտիի (թաւջութակ) հետ։ Միշտ սենեկային երաժշտութեան ծիրէն ներս կ'աշխատակցի յայտնի երաժիշտներու՝ Անրի Տէմարքէթի, Տէվի Էրլիի, Կզաւիէ Ֆիլիփի, Միքէլ տա Սիլվայի, Իվրի Ժիթլիսի եւ Ռոսթրոփովիչի հետ։ Կը հրաւիրուի դաշնակի միջազգային զանազան փառատօներու. դափնեկիր է դաշնակի միջազգային մրցոյթներու։

Երիտասարդ արուեստագէտը նախ մեկնաբանեց Ֆ. Շուպէրթի (1797 _ 1828) «Quatre Impromptus opus 142, D. 953» էն չորս «Impromptu»ներ - Andante - Allegretto - Andante - Allegro scherzando: Պէտք է շեշտել թէ՝ բաւական լուրջ եւ ծանր յայտագիրով մը հանդէս եկաւ տաղանդաւոր դաշնակահարը։ Ան սքանչելի կերպով կատարեց Պրամսի «Thèmes et variations en ré mineur d'après le Sextuor à cordes opus 18» երկը։ Պրամսի (1833 _ 1897) այս նուագ ծանօթ գործը գրուած է վեց լարային գործիքներու համար։ Երաժշտաբանները այն տեսակէտը կը բաժնեն թէ՝ ««Sextuor à cordes» աւելի լաւ տպաւորութիւն կը թողու ունկնդրին վրայ եւ լաւ կը հնչէ, սակայն Վ. Մարտիրոսեան շնորհիւ իր հասուն արուեստին յաջողեցաւ փոխանցել եւ՛ յօրինողին եւ՛ իր զգացումները երաժշտասէր հասարակութեան։

Յայտագրի վերջին գործը՝ Լիսթի (1811 _ 1886) «Վալէ տ'Օպերման (Ուխտագնացութեան առաջին տարի)»ն էր, որ Լիսթի դաշնակի ստեղծագործութեան համաշխարհային երաժշտական պատմութեան ամենանշանակալի երեւոյթներէն մէկն է։ Յօրինողը 19_րդ դարու մեծագոյն դաշնակահարներէն մէկը ըլլալով, ունի դաշնակի համար բազմաթիւ գործեր։ Անոր կատարողականութեան արուեստ եւ դաշնամուրային ստեղծագործութիւնը զիրար լրացնող երկու ոլորտներ են։ Անոնց մէջ առանձնաշնորհեալ տեղ կը գրաւէ «Ուխտագնացութեան Տարիներ» ալպոմը, որ կը բաժնուի երեք տետրերու։ Առաջին «Ճանապարհորդութեան _ Ուխտագնացութեան երկու տարին» (Զուիցերիա եւ Իտալիա) ստեղծուած են 1830_ական՝ (վերջնական խմբագրութեամբ 50_ական թուականներուն), իսկ «Երրորդ Տարին» (Վենետիկ, Հռոմ, Նափոլի եւ այլն) 70_ական եւ 80_ական թուականներուն։ Այդ բոլոր գործերը բնութեան, արուեստի՝ գեղանկարչութեան, քանդակագործութեան, բանաստեղծութեան Լիսթի վրայ գործած տըպաւորութիւններու ընդհանրացուած մարմնաւորումն է։ Վահան Մարտիրոսեանի նուագը ինչպէս այս գործին՝ նաեւ առաջին երկուքին մէջ հմայիչ էր եւ տուլցուն՝ գունագեղ երանգաւորումներով։ Ան ունի աչքառու թէքնիք, սակայն յատկապէս իւրաքանչիւր ձայնանիշի ոգի դնելու իւրայատուկ զգայնութիւն եւ տաղանդ։ Անոր «փիանօ»ները չափազանց քնքոյշ են եւ հաճելի՝ ականջի համար։ Նուագը առինքնող կը դարձնէ ան, հնչականութեան եւ ձայնի խաղերով։ Վահան Մարտիրոսեան հակառակ իր երիտասարդ տարիքին հասած է արդէն արուեստի այն սահմաններուն, ուր կրնայ ցուցաբերել իր մտային կարողութիւնները, ներքին աշխարհի ցոլարձակումները, երգահանին ակնկալած ոճը, կերպը։

Համոզուած ենք թէ՝ Վ. Մարտիրոսեանը աւելի լայն ճանաչում պիտի գտնէ համայն երաժշտական շրջանակներուն մէջ, ամէն տեղ, եւ պիտի դառնայ մեր հպարտութիւններէն մին։

ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՎԱԳԸՖ ԳԻՒՂԻ ՏԱՂԱՒԱՐԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— ● —

Օգոստոս 17, Շաբաթ երեկոյ Վագըֆ գիւղը արդէն իսկ լեցուած էր Թուրքիոյ զանազան վայրերէն գիւղ փութացած ուխտաւորներով: Պոլսէն, Անգարայէն, Մերսինէն, Մալաթիայէն, Սեբաստիայէն, Էլազըղ-Խարբերդէն, Ատանայէն, Իսկենտէրունէն Հայ Համայնքի անդամներ յուզումով կը սպասէին որ գիւղի նշանաւոր «Հերիսա Զատիկ»ը սկսէր: Բացի Թուրքիոյ Հայերէն, հիւրերուն մէջ աչքի կը զարնէին Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներէն, Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Գերմանիայէն, Լիբանանէն, Իսրայէլէն եւ Հայաստանէն այս առիթով ժամանած գլխաւոր ուխտաւորներ:

ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄ

Ժամը ճիշդ 17.30-ին, Եողունօլուք գիւղի վրայով Վագըֆ գիւղի հիւսիսային մուտքը ժամանեց Թուրքիոյ Հայոց Մեսրոպ Պատրիարքը: Գիւղացիներն ու ուխտաւորները հաւաքուած էին ճամբուն երկու եզերքները: Դհոլն ու զուռնան մեծ խանդավառութեամբ կ'աւետէին Հովուապետին ժամանումը: Գիւղի երէցները ի պատիւ Պատրիարքին բռնած էին պար, մինչ գիւղացի փոքրիկներ մէկ մէկ «Աստուած օգնական» ըսելով աւանդական ողջոյնը մատուցանեցին Հոգեւոր Պետի օրհնութիւնն ստանալու համար:

ՄԱՀ ՈՒ ԾՆՈՒՆԴ

«Քահանայք եւ Ժողովուրդ» ապա միաբանաբար կազմեցին երկար թափօր մը դէպի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցին: Պատրիարքին կ'ուղեկցէին Ներսէս Արք. Պոզապալեան, Հայր Սահակ Աբեղայ Մաշալեան, Գրիգոր Ա. Քհնյ. Սիլահլեան, Սեդրակ Սրկ. Տաւութեան, Կիսասարկաւագներ՝ Վաղարշակ Սերոբեան եւ Արէտ Անուշեան: Եկեղեցւոյ մուտքին, զանգակներու ղօղանջով սկսաւ «Հրաշափառ Աստուած եւ Միշտ Բարեխնամող» շարականի երգեցողութիւնը, որով Պատրիարքը մուտք գործեց 1997 թուականին ի հիմանէ վերաշինուած գիւղի եկեղեցին: Կատարուեցաւ երեկոյեան կանոնական ժամերգութիւն: Աւարտին, Պատրիարքին նախագահութեամբ վերստին թափօր կազմուեցաւ դէպի գիւղի գերեզմանատունը, ուր Հանգստեան կարգ կատարուեցաւ ի հանգիստ համօրէն ննջեցելոց: Պատրիարքը յատուկ այցելութիւն տուաւ Սերովբէ Կիւլեան եւ Ղեւոնդ Գարթունեան վախճանեալ աւագ քահանաներու շիրիմներուն, ուր իրենց եւ Լեւոն Ա. Քհնյ. Առաքելեանի համար «Ահեղ Խորհուրդ Քահանայի» երգը երգուեցաւ: Ապա եկեղեցւոյ մէջ գիւղացի չորս երախաներու հաւաքական մկրտութիւնը կատարուեցաւ Հայր Սահակ Աբեղայ Մաշալեանի ձեռամբ: Մկրտուող երախաներն էին՝ Անահիտ Քահեաեան, Նուէր Գահեաեան, Սարգիս Գարթունեան եւ Դանիա Էմլիքեան: Արբալոյս Միւռոնով բոլորին դրոշմը կատարուեցաւ Պատրիարքին կողմէ: Մինչ այդ վագըֆցիներու Միութեան ուխտաւորներու խումբը Սամանտաղ իջաւ ընթրիք առնելու համար, իսկ Պոլսահայ երիտասարդ ուխտաւորներու խումբը սրճարանին մէջ հաւաքուեցաւ նոյնպէս ընթրելու համար:

ՊԱՏՈՒԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Պատրիարքը ու ընկերակիցները ժամը 20-ին առաջնորդուեցան Ծխական Խորհուրդի Բ. Ատենապետ՝ Պետրոս Քահեաօղլուի բնակարանը, ուր տօնական ընթրիք մը սարքուեցաւ: Այս սիրոյ մտերմիկ սեղանին կը մասնակցէին Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Ծխական Խորհուրդի ատենապետ Յակոբ Կէօքճէ, Գիւղապետ՝ Պերճ Գարթունեան, Հայր Ճոն Ուըլլ, Տոքթոր Մարտիրոս Ենիերկան, 1995-1997 թուականներուն Վագըֆգիւղի Եկեղեցւոյ վերաշինութեան յանձնախումբի ատենապետ՝ Միհրան Ոսկիկեան եւ կինը, Դանիա Շիրինօղլու, Լուիզ Պաքար, Երէցկին Շնորհիկ Առաքելեան, Վարդուհի Էրկիւնէշ եւ դեռ շուրջ 15 այլ հրաւիրեալներ: Առաջարկուեցան բաժակներ, խօսուեցան ճառեր, երգուեցան տոհմիկ երգեր: Պատրիարքը բարձր գնահատեց Գիւղապետն ու Եկեղեցւոյ Ծխական Խորհուրդի անդամները համերաշխ գործակցութեան համար: Ծխականները շնորհակալութիւն յայտնեցին Հոգեւոր Պետին, որ ամրան շրջանին, յատկապէս Սերովբէ Քահանայի վախճանումէն ետք, երբ չէր թողած Վագըֆգիւղը եւ իրերայաջորդ կերպով հոգեւորականներ առաքած էր հոգեւոր ծառայութեան համար:

ԶԱՏԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս հայաշխարհի զանազան անկիւններուն, այնպէս նաեւ Վագըֆգիւղի մէջ «Զատիկ» բառին իմաստը Քրիստոսի Ս. Յարութեան տօնախմբութեամբ չէ սահմանափակուած: Սուրբ Յարութիւնը «Մեծ Զատիկ»ն է: Իսկ Զատիկ կը նշանակէ տօն, տօնախմբութիւն: Վագըֆցիներուն համար Ս. Աստուածածնի տաղաւարի նախատօնակի հանդիսութիւնները կը կոչուին «Հերիսայի Զատիկ», կամ տեղական բարբառով «Հարսա Զատխ»:

Տօնախմբութիւնը բաւական ուշ սկսաւ, ժամը 22-ի շուրջ, քանի որ մէկ ժամ անդադար տեղատարափ անձրեւ տեղաց: Ապա, Պատրիարքը ու հոգեւորականները օրհնեցին հերիսայի ուխտ կաթսաները, որոնք ժամը 15-էն օրհնուած մատաղցու ոչխարներուն միսով եւ ցորենի հատիկներով լեցուած էին: Պատրիարքը, ապա եկեղեցւոյ բակը լեցնող խուռներամ բազմութեան ուղղեց Զատկուան իր պատգամը, որ գրի առնուած էր տեղական բարբառով: Մեր Հոգեւոր Պետը, Պոլսահայ իրենց արենակից եղբայրներուն եւ քոյրերուն ողջոյնները փոխանցեց գիւղացիներուն: Անոնց յիշեցուց Երանաշնորհ Մաղաքիա Օրմանեան Պատրիարքի խօսքերը. «Չլքել հողը, կազմել բազմազաւակ ընտանիքներ, փոխանցել հաւատքն ու լեզուն»: Պատրիարքը նաեւ գոհունակութիւն յայտնեց, որ եկեղեցւոյ 1997-ին վերակառուցումէն յետոյ, ամէն տարի հետզհետէ աւելի մեծ թիւով Մուսալեռցիք իրենց ամրան արձակուրդները անցընելու համար գիւղ կը վերադառնային:

Դհոլն ու զուռնան այնուհետեւ չլռեցին: Մերթ երգեց հիւր Լիբանահայ շնորհալի երգչուհի մը, մերթ բեմ բարձրացան Քնարի տղաքը, եւ այսպէս Կիրակի առտուան մինչեւ ժամը 05-ը եկեղեցւոյ բակին մէջ հնչեցին մեր տոհմիկ երգերը, երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ չյոգնեցան պար բռնելէ: Այս տօնախմբութիւնը տարին մէկ անգամ էր, եւ այդ ալ լիուլի պէտք է ապրուէր:

ՏԱՂԱՒԱՐԻ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ

Օգոստոս 18, Կիրակի օրը Վագըֆգիւղի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ ժամերգութիւնը սկսաւ առտուան ժամը 8-ին, ժամերգութեամբ Հայր Սահակ Աբեղայ Մաշալեանի եւ ղեկավարութեամբ Սեդրակ Սրկ. Տաւութեանի: Ժամը 10-ին սկսաւ պատարագը, զոր մատոյց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Ներսէս Արք. Պոզապալեան: Արարողութեանց կը նախագահէր Մեսրոպ Պատրիարք: Երգեցողութիւնները կատարուեցան Կոմիտասեան եղանակով երգեցիկ դպիրներուն կողմէ որոնց մեծ մասը Վագըֆգիւղցի մանուկներն էին, մարզուած՝ Զաքէոս Աբեղայ Օհանեանի եւ Գրիգոր Ա. Քհնյ. Տամատեանի կողմէ: Բազմաթիւ հաւատացեալներ Սուրբ Հաղորդութիւն ստացան:

Յաւարտ պատարագի, Պատրիարքին հանդիսապետութեամբ թափօր կազմուեցաւ դէպի դուրս՝ եկեղեցւոյ բակը, ուր կատարուեցաւ բացօթեայ Անդաստան: Յաջորդեց Խաղողօրհնէքը: Հուսկ օրուան քարոզը խօսեցաւ Պատրիարքը, բնաբան ունենալով Ս. Կոյս Աստուածամօր Աւետարանին մէջ արձանագրուած վերջին խօսքը. «Որ ինչ ասիցէ ձեզ՝ արասջիք» (Յովհ. Բ. 5): Պատրիարքը խօսեցաւ Ս. Մարիամին տրուած անուններուն մասին. «Տիրամայր», «Աստուածամայր», «Աստուածածին», «Ամենաօրհնեալ» եւ յիշեցուց, որ Ան ոչ միայն Քրիստոսի, այլ նաեւ բոլոր ժամանակներուն ապրող Քրիստոնեաներուն, Առաքելական Եկեղեցիին ալ Մա՛յրն է: Ապա Պատրիարքը յիշեցուց որ Ս. Աստուածածնի անունը կրող այս գողտրիկ եկեղեցին եւս Մուսա Լեռցիներուն հոգեւոր մայրն էր ամէն Մուսա Լեռցի իր կեանքի ամենակարեւոր հանգրուաններուն՝ իր սեփական թէ հաւաքական ապրումները կ'ունենար այս եկեղեցւոյ գիրկին մէջ: Գիւղի կեանքին մէջ Եկեղեցիին վերակառուցումէն ետք արձանագրուած զարգացումները պատահական չէին, քանի որ կրօնքն ու եկեղեցին միշտ այսպիսի շինարար ու միաբար դեր կատարած են մեր համայնքներու պատմութեան մէջ: Եկեղեցին եղած է մեր ինքնութեան եւ մեր մշակոյթի գլխաւոր կռուանը: Պատրիարքը եզրափակեց խաղողօրհնէքի մասին բացատրական քանի մը արտայայտութիւններով, յիշեցնելով որ Հայոց հին տոմարին համաձայն կը մօտենայ նաեւ Նաւասարդը, եւ մաղթեց որ յառաջիկայ տարին Աստուած ամէն տեսակ փորձանքներէ հեռու պահէ մեր ժողովուրդը, օրհնէ մեր արտերն ու տուները, մեր խանութներն ու գրասենեակներն ու շնորհաբեր տարի մը պարգեւէ բոլորիս:

ՀԵՐԻՍԱ

Այնուհետեւ, շուրջ 14 ժամէ ի վեր եփող հերիսան սկսաւ բաժնել եկեղեցւոյ բակը լեցնող բազմութեան: Պատրիարքը ու ուխտաւորները շուրջ ժամ մը եւս գիւղացիներուն հետ զրուցելէ ետք գիւղէն հրաժեշտ առին:

Ուխտաւորներու բոլոր խումբերը Պոլիս վերադարձան հետեւեալ ճանապարհով. Անտիոք, Պէյլան, Իսկենտէրուն, Ատանա, Բոզանթը, Աքսարայ, Անգարա, Իզմիթ եւ Պոլիս: Պատրիարքը Պատրիարքարանի յատուկ մինիպիւսով վերադարձաւ եւ Օգոստոս 19-ին առաւօտեան ժամը 7-ին հասաւ Պոսթանճը, ուրկէ նաւով անցաւ Գնալը Կղզիի Պատրիարքական Ամարանոցը:

«ՄԱՐՄԱՐԱ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՐՕՇԱԿ
պաշտօնաթերթ
Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան

ԱԶԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ
ՊԵՏԱԿԱՆ

Թիւ 3, Յուլիս 2002

Երեւան, Մոսկովեան 31

ԹԻՒ 17 ԽԱՑԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԾԱ.

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

– Ո՞ւր այսպէս, – հարցուց Արթին՝ անոնց մօտենալով,

– Միշտ նոյն մարդոց ետեւէն, – պատասխանեց Տաւուտ:

– Փոքրիկ հետք մը ձեռք ձգեցի՞ք գոնէ:

– Ո՛չ տակաւին:

– Կարծեմ, Սերգիս անուն հայ երիտասարդի մը խօսքը ըրիք, որ այդ մարդոց հետ կը գտնուի եղեր:

– Այո՛, այդ անունով մէկը կայ հետերնին:

– Որ արհեստաւոր է եղեր:

– Այո՛, «ատաղձագործ կը նմանի», ըսաւ գինեպանը:

– Արդ, ես կը ճանչնամ Սերգիս անուն երիտասարդ մը, որ ատաղձագործ է եւ միեւնոյն ատեն շատ ալ վտանգաւոր մէկը. կատարեալ ոճրագործ մը: Եթէ ան է, պէլալը մարդու հետ է գործերնիդ:

– Այդ Սերգիս ըսածդ ո՞ւր կը բնակի:

– Պատերազմէն առաջ Պէշիկթաշ կը բնակէր, – ըսաւ Արթին, – բայց յետոյ ելաւ, ուրիշ տեղ գնաց:

– Ընտանիք ունի՞, – հարցուց Տաւուտ:

– Ամուսնացած չէ, մայր մը եւ քոյր մը ունի:

– Թերեւս անոնց հետքը կարենանք գտնել:

– Կարծեմ անկարելի չէ, Պէշիկթաշ իրենց նախկին դրացիներուն հարցունելով կարելի է գտնել, բայց նախ վստահ ըլլալու ենք, թէ ձեր փնտռած Սերգիսը եւ իմ ըսածս միեւնոյն անձն են:

– Ատիկա կարելի է հասկնալ, եթէ պզտիկ ձանձրութիւն մը առնես եւ մեզի հետ մինչեւ գինեպանին գաս, – պատասխանեց Տաւուտ, – գինեպանը կրնայ Սերգիսին դէմքը նկարագրել քեզի:

– Քալեցէ՛ք, երթանք, – ըսաւ Արթին:

Եւ երեքը միասին ուղղուեցան ծանօթ գինետունը:

Գինեպանը երկիւղած յարգանքով ընդունեց այս երեք անձերը, որոնցմէ մէկուն պաշտօնը գիտէր:

– Այդ մարդիկը նորէն եկա՞ն հոս, – հարցուց Տաւուտ:

– Ո՛չ, – պատասխանեց գինեպանը, – բնաւ մէջտեղ չելան:

– Իսկ Սերգի՞սը:

– Ան ալ չերեւցաւ:

– Այդ Սերգիսը քանի՞ տարեկան մարդ է, – հարցուց Արթին:

– Երեսուն տարեկան կ'երեւայ:

– Թուխ, նիհար, երկայնահասակ, այնպէս չէ՞:

– Ճիշդ ու ճիշդ այդպէս:

– Քիչ պեխերով:

– Այո...

– Մազերը դուզ, – շարունակեց Արթին:

– Այո՛, – հաստատեց գինեպանը:

– Մասնաւոր նշան մը չէ՞ս նշմարած դէմքին վրայ:

Գինեպանը պահ մը մտածեց եւ յետոյ ըսաւ.

– Այո՛, բերնին մօտ սպի նշան մը կայ:

– Քանի մը տարի առաջ դանակի հարուած մը ընդունեց երեսին, – ըսաւ Արթին:

Յետոյ միւս երկու լրտեսներուն դառնալով՝ ըսաւ

– Ա՛լ տարակոյս չի կայ, այդ Սերգիսը իմ գիտցած Սերգիսն է:

– Հիմա կը մնայ անոր գտնել, – ըսաւ Տաւուտ:

– Այդ ալ անկարելի չէ:

Ու երեքը միասին դուրս ելան գինետունէն:

– Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, – հարցուց Տաւուտ:

– Պիտի երթանք Պէշիկթաշ եւ հոն պիտի փնտռենք Սերգիսին հետքը, – պատասխանեց Արթին:

– Ձեզի նեղութիւն պիտի ըլլայ:

– Նեղութեան բան չի կայ, ամէնուն պարտականութիւնն է այս տեսակ պարագաներուն օգնել կառավարութեան:

Թռամվայով շուտ մը հասան Պէշիկթաշ:

Արթին իր երկու ընկերներուն ըսաւ.

– Դուք հոս, սրճարանի մը մէջ ինծի սպասեցէք, ես կ'երթամ պէտք եղած տեղեկութիւնները կը հաւաքեմ:

– Ինչպէս որ յարմար կը տեսնէք, – պատասխանեց Տաւուտ:

Արթին հեռացաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Հայոց եկեղեցին, յետոյ՝ Սերգիսի բնակած տան դրացիներուն եւ վերադարձաւ այն սրճարանը, ուր երկու լրտեսները իրեն կը սպասէին:

– Ի՞նչ լուր, – հարցուց Տաւուտ հետաքրքիր, – շատ ուշացաք:

– Որովհետեւ քննութիւնս բաւական երկար տեւեց, – պատասխանեց Արթին:

– Գոնէ արդիւնք մը ունեցա՞ւ:

– Բաւական տեղեկութիւն քաղեցի:

– Պիտի կրնա՞նք իր հետքը գտնել:

– Կը յուսամ, իմ քաղած տեղեկութիւններուս համեմատ, Սերգիսը իր մօր եւ քրոջ հետ հոսկէ մեկնելէ ետքը գացած հաստատուած է Գում Գափու, Պատրիարքարանի մօտերը տուն մը, հիմա երթալու է հոն եւ գտնելու է զիրենք:

– Կը կարծէ՞ք, որ Սերգիսը կարենանք իր տանը մէջ գտնել:

– Եթէ զինքն ալ չգտնէք, մայրը եւ քոյրը կը գտնէք ու անոնց միջոցաւ Սերգիսին եղած տեղն ալ կ'իմանաք:

– Ուրեմն անմիջապէս երթանք, – ըսաւ Ազիզ, – որովհետեւ կորսնցնելու ժամանակ չունինք:

(Շար. 291)

Rentrée des classes

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section d'Issy les Moulineaux infomre que la reprise des cours d'arménien est fixée au **Mardi 17 Septembre.**

Ces cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 19h à 22h à la M.C.A. 45 rue de la Défense à Issy les Moulineaux.

Cours pour tous niveaux (débutants ou avancés) — préparation au BAC — Niveau BAC — etc.

Renseignements et inscriptions sur place aux heures de cours.

Tél. de la MCA: 01 45 29 20 18

ou auprès de Mme Chaké Guiragossian le soir au: 01 46 42 45 25.

Ecole hebdomadaire «Siamanto»

Dans une ambiance chaleureuse et le parti-pris d'un entourage familial, l'école hebdomadaire « **Siamanto** » de Bagneux-Cachan continue depuis plus de 60 ans, et de façon constante, d'accueillir nos enfants de la maternelle au baccalauréat.

Avec la maîtresse Zépur Méhrabi nous inscrirons les élèves :

LE MERCREDI 18 SEPTEMBRE A 14H30

à l'école Henri Wallon;
2, avenue de Stalingrad, à Bagneux

Ils bénéficieront des cours de langue arménienne de Zépur Méhrabi, de l'initation à leur art par des parents peintres, sculpteurs etc., et d'activités récréatives. Ils verront leurs parents devenir des amis, et auront envie de continuer à se rencontrer.

Ils auront des correspondants en Arménie, et auront envie de les voir. Ils connaîtront le théâtre, le cinéma arméniens et continueront la tradition des Arméniens renommés qui ont fréquenté leur école.

La mission de ses responsables: que l'école poursuive sa longue tradition, pour la transmettre à d'autres qui prendront à leur tour l'engagement de la perpétuer.

Pour tout renseignement :
Mme Lucie Dossikian: 01. 45. 46. 10. 11
ou
Mme Elisabeth Davidian:01. 46. 65. 81. 53

ՇԱՒԻՂ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

(Առ ի Գիտութիւն)

Շաւիղի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերամուտի առաջին պատարագը, որ նախատեսուած էր Կիրակի, Սեպտեմբեր 1-ին, կամքէ անկախ պատճառներով տեղի պիտի չունենայ:

Կիրակնօրեայ արարողութիւնները կանոնաւոր կերպով կը կատարուին Կիրակի Սեպտեմբեր 8-էն սկսեալ:

ՇԱՒԻՂԻ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

50ème Anniversaire du Pèlerinage
à St Grégoire de Tallard

ԹԱՂԱՐԻ Ս. ԳՐԻԳՈՐ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Sous l'égide de
Monseigneur DARON GEREJIAN
l'Eglise Apostolique Arménienne
du Midi de la France

et avec le concours de
l'Association Culturelle des Arméniens
de GAP et des Hautes Alpes

Dimanche
15 Septembre

— **à 10h30** : La Sainte Messe sera célébrée par le **Rév. Père Antranig MALDJIAN**, Curé de la Communauté Arménienne de Valence, avec la participation de la Chorale de l'Eglise SOURP SAHAK de Valence.
— **à 13h** : Un repas fraternel réunira les pèlerins dans la Salle Polyvalente de Tallard.

Inscription: S.V.P. avant le 9 Septembre

Renseignements et réservations :
— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04 91 77 84 70;
— Association Culturelle des Arméniens de GAP
Tél.: 04 92 51 71 80 & 04 92 51 00 87.

Participation aux frais :
Aller-retour seul: 20 euros
Aller-retour avec le repas : 40 euros.

Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne

Rentrée de l'année scolaire
2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa méthode audiovisuelle

21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (absentéisme exclu)

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau

21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris

les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

Հ.Բ.Ը.Մ.

ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ
ԳՈՒՄԱՐՄԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան («Միութիւն») Կեդրոնական Վարչական Ժողովը ներկայիւս կը ծանուցանէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամներուն, թէ Միութեան 82-րդ Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուի Շաբաթ, 26 Հոկտեմբեր 2002, առաւօտեան ժամը 9·30-ին, The University Club, 1 West 54th Street, New York, N.Y., U.S.A.

Սոյն 82-րդ Ընդհանուր Ժողովին գումարման մասին տրուող միակ ծանուցագիրն է: Հետեւաբար, Միութեան իրաւասու անդամներէն կը խնդրենք, որ անձնապէս ներկայ գտնուին Ժողովին, վերոյիշեալ թուականին եւ վայրը, եւ կամ ամէնէն ուշ մինչեւ 15 Հոկտեմբեր 2002 իրենց փոխանորդագրերը, –Հիմնական Կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն գործադրուած եւ վաւերացուած–, յանձնեն Կեդրոնական Վարչական Ժողովի ատենադպիրին, հետեւեալ հասցէով. –

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
55 East 59th Street
New York, N.Y. 10022, U.S.A.

ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳ

1.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր բարոյական տեղեկագրին:

2.– Ներկայացում եւ վաւերացում 2000 եւ 2001 տարեշրջաններու Միութեան ընդհանուր նիւթական տեղեկագրին:

3.– Ընտրութիւն Միութեան Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամներու:

4.– Ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի անդամի մը:

5.– Նկատառում եւ գործադրում վերոնշեալներուն հետ առնչուող որեւէ հարցի, ինչպէս նաեւ Ժողովին ուշադրութեան բերուող եւ անոր աշխատանքներու ընթացքին ըստ պատշաճի արծարծուող հարցերու:

6.– Քննարկում Ընդհանուր Ժողովի առաջարկներու եւ բանաձեւերու:

Ի դիմաց
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
ԺՈԶԷՖ ՊԱՍՐԱԼԵԱՆ — Ատենադպիր
ՊԵՐՃ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ — Նախագահ

Յուլիս 19, 2002

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du
Dimanche 15 Septembre
pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre « SPITAK »**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel

(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
- **Divine Liturgie à 11h.**
- **Repas**
- **Musique par l'orchestre «SPITAK»**
- **Jeux pour les enfants**
- **Tirage de la tombola**

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 — **Commission paritaire : No 55835**

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 30
VENDREDI
30 AOUT
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

78ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.501 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 78e ANNEE — N° 20.501

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՊԱՐՈՆ ՏԷՐԻ ՀԱՐՑԸ ՉԷ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԱԾ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 27-ին, Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքարանը պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է, ուր նախ յանուն Թորգոմ Բ. պատրիարքին եւ պատրիարքութեան անդամներուն շնորհակալութիւն կը յայտնուի բոլոր անոնց, հայ թէ ոչ, որոնք զօրավիգ եղան պատրիարքութեան Պարոն Տէրի հարցին կապակցութեամբ: Հաղորդագրութիւնը կ'ըսէ թէ պատրիարքարանը աշխուժօրէն կը վարէ խօսակցութիւնները եւ բանակցութիւններ տեղական իշխանութեանց հետ: Յարդ, վերջնական կարգադրութեան մը չեն յանգած: Պատրիարքարանը տեղեակ պիտի պահէ հանրութիւնը հարցին զարգացման ընթացքին մասին: Պատրիարքարանը կրկին իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ արտայայտուած զօրակցութեան համար:

Հաղորդագրութեան հրապարակումէն ետք, Օգոստոս 29-ի մեր առած տեղեկութիւններու համաձայն, յոյս կար որ հարցը ի մօտոյ կարգադրուի:

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

— • —

«Ֆիկարօ» (Օգոստոս 29) կը հաղորդէ որ Շ. Ազնաւուր իր ամառը յատկացուցած է գրելու Փրովանսի մէջ, ընդունած է իր կեանքը պատմել քանի մը նախապայմաններ դնելով. – «Չէի ուզեր գրել երգիչի մը յուշերը, ոգեկոչելով իր ասպարէզին լաւ եւ գէշ շրջանները կամ անձնական կեանքին մանրամասնութիւնները: Մտադրութիւնս էր, քանի մը գլուխներով միայն, անդրադառնալ մանկութեանս, սկզբնական դժուարութիւններուս, կեանքիս կիներուն եւ գիրքին կենսական մասը յատկացնել անսովոր պահերու, ժպտուն, երբեմն ողբերգական, որոնց գլխաւոր դերակատարը անպայման ես չեմ»:

Ազնաւուր ձեռագիրը յանձնած է Ֆլամարիոնի, որ ընդունած է այդ կանոնները: Գիրքին հրապարակ ելլելու թուականը չէ ճշդուած: Իր մտերիմներէն մէկը՝ Ռիշար Պալուչի կ'ոգեկոչէ Շ. Ազնաւուրի հետ իր հանդիպումները «Confidences d'un enfant de Bohème»ի (Փիրօ հրատարակչատուն) մէջ:

Շ. Ազնաւուր Գերմանիա եւ Գանատա կ'երթայ Սեպտեմբերին շարք մը համերգներու համար: 78 տարեկանին, հանգստեան կոչուելու միտք չունի. – «Աշխատելու փափաք ունիմ, պարզապէս նուազ սանձարձակ կշռոյթով մը, կարենալ շարունակելու համար, առանց խոչընդոտի, մինչեւ 120 տարեկան»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Օգոստոս 28 / 29)

ԱՊՐԻԼ 24-Ը ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ՄԻՉԻԿԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՄՆ-ու Միչիկան նահանգի նահանգապետը Ճոն Էնկլեր օրէնք մը ստորագրած է որով ասկէ ետք Ապրիլ 24-ը հոն կը նշուի որպէս «1915 – 1923 Հայերու ցեղասպանութեան մշտական յիշատակի օր»: Նախորդող ու յաջորդող կիրակիներու միջեւ ինկած շաբաթը կը հանդիսանայ ցեղասպանութեան զոհերու եւ վերապրողներու ոգեկոչման օրեր:

ԱՄՆ-ու Հայկ. համագումարի գործադիր տնօրէնը այս առթիւ յոյս յայտնած է որ ի վերջոյ ԱՄՆ-ու Գոնկրէսը եւս նման քայլերու կը ձեռնարկէ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԲՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Եոհաննէսպուրկի բնապահական վեհաժողովին Հայաստանի երիտասարդութիւնն ալ ուղերձ մը յղած է: Ան պատրաստուած է Ապրիլի սկիզբը, ՄԱԿ-ի Երեւանի գրասենեակին կազմակերպած «Երիտասարդութիւնը եւ կայուն զարգացումը» ժողովին որուն մասնակցած են 40 տարբեր կազմակերպութիւններու եւ ուսումնական հաստատութիւններու 48 ներկայացուցիչներ:

Ուղերձին մէջ կ'ըսուի թէ Հայաստանի երիտասարդութիւնը համաձայն է կայուն զարգացման սկզբունքներուն եւ պատրաստակամութիւն կը յայտնէ այդ զարգացումին կերտումին մասնակցելու: Ուղերձին հեղինակները կը նշեն այն ոլորտները որոնց մէջ իրենք շօշափելի գործունէութիւն պիտի ծաւալեն. հաստատել բնապահական եւ ընկերային ըսկզբունքներու գերակայութիւնը, կազմաւորել քաղաքացիական հանրութիւն, պաշտպանութիւն մարդու իրաւունքներու, պահպանում ազգային ինքնայատկութեան, եւ այլն:

ԱՊՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

«Միջազգային թափանցիկութիւն» կազմակերպութիւնը ամէն տարի աշխարհի շուրջ հարիւր երկիրներու մասին ապօրինութեան չափանիշով դասաւորում մը կը հրապարակէ: Վերջերս հրապարակուած 2002-ի ցանկը կը պարունակէ 102 երկիր: Ամէն մէկ երկիր 0-10 աստիճանաչափով մը կ'արժեւորուի, ըստ օրէնքներու հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքի մակարդակին:

2002-ի ցանկին գլխաւոր տեղը կը գրաւեն Ֆինլանտա, Դանիա, Նոր Զելանտա, Իսլանտա, Սինկափուր, Շուէտ, Գանատա, Լիւքսանպուրկ, Հոլանտա որոնք 9-9,7 կէտ ստացած են որպէս ամէնէն օրինապահ երկիրներ: Գերմանիա կը գտնուի 18-րդ (7·3 կէտ) շարքին վրայ, Ֆրանսա՝ 25-րդ (6·3 կէտ):

Նախկին Խորհրդային հանրապետութիւններէն ամէնէն լաւ տեղերը կը պատկանին պալթեան հանրապետութիւններէն Լիթուանիոյ եւ Լատվիոյ (4·8 եւ 3·7 կէտ). Ռուսաստան 74-րդ շարքին է (2·7 կէտ), Վրաստան 85-րդ (2·4 կէտ), իսկ Ազրպէյճան երկու կէտով 95-րդ կարգին վրայ է, վերջինը ըլլալով նախկին խորհրդային ոլորտին: Ցանկին վրայ Հայաստանի անունը տեղ գտած չէ:

Թուրքիոյ 3·2 կէտով 65-րդ տեղը ամօթի, ափսոսանքի արտայայտութիւններու պատճառ եղած է Թուրք մամուլին կողմէ որ յուսախաբութիւն ալ կը յայտնէ, տեսնելով որ երկիրը նախորդ տարուընէ աւելի 10 կարգ յետադիմած է եւ 55-րդ տեղէն իջած՝ 65-րդի: Մտահոգութիւն կը յայտնուի յատկապէս այն նկատումով որ միջազգային այս կազմակերպութեան հրապարակած ցանկերը հաւաստի աղբիւր կը նկատուին արտասահմանեան ներդրումներու համար եւ ժխտական պատկեր մը կու տան Թուրքիայէն: Կազմակերպութեան Թուրքիոյ մասնաճիւղին տնօրէնն ալ արդիւնքը դիտած է Եւրոպայի անդամակցութեան տեսանկիւնէն, ըսելով թէ Թուրքիա այդ անդամակցութեան ի նպաստ օրէնքի շարք մը փոփոխութիւններ ըրած ըլլալով հանդերձ, պարտի սրբագրել ապօրինութիւններու արձակ – համարձակ ընդառաջող երկրի իր պատկերը:

Հետաքրքրական ու նաեւ բաւական զըւարճալի է տեսնել «Հիւրրիյէթ»ի Օգոստոս 29-ի թիւին մէջ «Ապօրինութեան ախոյեան Թուրքիա» խորագրուած սիւնակներուն քով Հողագործութեան ու Գիւղատնտեսութեան Թուրք նախարարին արտայայտութիւնը Եւրոպայի անդամակցութեան մասին: Ատանայի մէջ ժողովի մը մասնակցելով նախարար Ե. Կէօքալփ յայտարարած է թէ այդ անդամակցութեան սիրոյն Թուրքիա պէտք չէ զիջումներու դիմէ, ծնրադրէ: Ըսած է որ Թուրքիա իր ազգային զգայնութիւններով ու պատիւով պէտք է անդամակցի, որպէսզի Միութեան հաւասար իրաւունքներով, պատուաւոր, ղեկավար մէկ երկիրը ըլլայ: Եզրակացուցած է. «Եւրոպական Միութիւն կ'երթանք այնպէս, ինչպէս մեր պապերը գացին: Ձիու վըրայ, ձի հեծած, ոչ թէ գետնաքարշ, ծունկի եկած»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ, երեք ընդդիմադիր 2-էն 5 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են «սուտ տեղեկութիւններու տարածման» յանցանքով: Ֆավազ Թիլօ, Քամալ Լապուանի եւ Հասան Սաատուն ձերբակալուած են 2001-ի ամառը եւ դատուած են Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին կողմէ, որ արտակարգ դատարան մըն է: Հետապնդուած էին քաղաքական վիճարկումներու ընթացքին իրենց ունեցած ելոյթներուն պատճառաւ: Կը պահանջէին իրաւական երկիր մը եւ artակարգ...

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ԵՒ ՊԱՂՏԱՏԻ միջեւ լարուածութեան մթնոլորտը առ այժմ կ'ազդէ քարիւղի գինին վրայ: «Ֆիկարօ» (Օգոստոս 29) հարց կու տայ. – «Ի՞նչ պիտի պատահի փակապէս, եթէ ԱՄՆ դիմեալ միջամտութիւն մը ընեն Իրաք»: Օփէք-ը (Քարիւղ Արտադրող Երկիրներու Կազմակերպութիւն) կը կրկնէ որ չուզեր խառնել քարիւղը եւ քաղաքականութիւնը եւ պատրաստ է բնականոն ձեւով հայթայթումը ընել, բայց, տակաւին գինը, քանի մը անգամ, 29 տոլարը անցած է եւ ներկայիս ալ կը տատանի 27 եւ 28 տոլարի միջեւ: Արդ Ուաշինկթընի եւ Պաղտատի միջեւ հակամարտութիւն մը կրնայ տակնուվրայ ընել շուկային հայթայթումը: Իրաք, ներկայիս 1,8 միլիոն տակառ կ'արտադրէ օրական, Օփէք կը պարտաւորուի յաւելեալ աղբիւրներ գտնել այդ բացը գոցելու համար: Ալժերիա, Նիժերիա եւ Վենեզուելա կրնան, միասնաբար, 200 հազար յաւելեալ տակառ արտադրել օրական, բայց քիչ է հանդարտեցնելու համար տակերը: Անգամ մը եւս, հարցը կը կեդրոնանայ Սաուտի Արաբիոյ եւ արաբական իշխանապետութիւններուն, որոնք առանձին օրական յաւելեալ 3 միլիոն տակառ կրնան հայթայթել:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ արդարադատութիւնը ամբաստանութեան տակ առած է 28-ամեայ Մարոքցի Մունիր Էլ Մոթասատէքը, որպէս ենթադրեալ անդամ մը Ալ – Քաիտայի, եւ որու համար կասկած կայ որ մասնակցած է Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերուն:

ԵՈՒՍՈՒՖ ԱՔՍՈՅ Թրքահպատակ Քիւրտին պարագան պիտի վերաքննուի Ներքին նախարարին որոշումով: Ծանօթ է որ ենթական Յուլիս 18-էն ի վեր հացադուլի դիմած էր Սէն – Ռաֆայէլի մէկ եկեղեցիին մէջ: Աքսոյ Ֆրանսա մտած է 1996-ին ապօրինի կերպով, ըստ իրեն փախելով Թրքական հալածանքներէ:

ՌՈՒՍ ԳԻՏՆԱԿԱՆ՝ Սերգէյ Բախվալով, որ անհետացած է խորհրդաւոր պարագաներու մէջ Օգոստոս 18-ին, Կրասնոյարսկ, մեռած գտնուած է սիբիրեան այդ քաղաքին մօտ, դիակն ալ կտոր կտոր եղած: Բախվալով, 47 տարեկան, այդ օրը գացած էր հանդիպելու անծանօթի մը եւ անկէ ի վեր ոչ մէկ լուր կար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 52 ԽԱՂԱՂԱՊԱՇՏՆԵՐ Իսրայէլէն վերադարձած են Օգոստոս 27-ին եւ Ռուայի ընդունած Պաղեստինի ներկայացուցիչ Լէյլա Շայիտի եւ 50 ուրիշներու կողմէ: Ասոնց նպատակն էր զուգորդ քաղաքներ ստեղծել պաղեստինեան, իսրայէլեան եւ ֆրանսական քաղաքներու միջեւ եւ ոչ ոք իմացած պիտի ըլլար նման նախաձեռնութիւն մը, եթէ Իսրայէլ արգիլած չըլլար իրենց մուտքը Այսրյորդանան: Իսրայէլի Ներքին նախարարին համար «ձախապաշտ գործօն տարրեր են» որոնք գացած են քաջալերելու համար ահաբեկչութիւնը: Գերագոյն Ատեանն ալ համաձայն գտնըւած էր, մինչ դատարանը հակառակ վըճիռ տուած էր: Պատուիրակութիւնը չէ կրցած Պաղեստինցիներուն այցելել, բայց, կրցած է Իսրայէլ իր այցելութիւնը վերջացնել:

ՀԵՐՈՎԴԷՍԻ տաճարին պատը կ'ուռի եւ վախ կայ նոյնիսկ որ փլի, ըստ իսրայէլեան ընկերակցութեան մը՝ «Պատմական յուշարձաններու փլուզումը արգիլող կոմիտէ»ն: Հարցը բաւական ծանրակշիռ է եւ Շարոն նախարարական սահմանափակ նիստ մը գումարած է: Երուսաղէմի քաղաքապետին համար՝ «Ճշմարտութեան պահն է: Պատմական եւ մարդկային աղէտի մը առաջքն առնելու համար, Իսրայէլի կառավարութիւնը այլ ելք չունի քան բնական իշխանութիւն մը գործել Տաճարին բարձունքին վրայ»: Այս խօսքերը բաւական պայթուցիկ կը նկատուին, ինչպէս ամէն հարց, որ կը վերաբերի այդ սրբազան վայրին երկու կրօնքներուն համար ալ: Պատին գէշ վիճակը շատոնց ծանօթ էր եւ չի վերաբերիր արեւմտեան մասին ուր Հրեաները կ'աղօթեն (Լացի Պատը), այլ պատին հարաւային մասին որ կը կրէ մզկիթներու հարթակը, ուր կը գտնուէր տաճարը Հռովմէացիներու կողմէ քանդումէն (70) առաջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԹԷՆԻՍ

Նիւ – Եորքի Եու – Էս Օփընի Ա. շրջանին Սարգսեան (Հայաստան) պարտութեան մատնած է Նալպանտեանը (Արժանթին) 6-1, 6-4:

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ.»Ի ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

ՄԻՆԱՍ ԳՈՃԱՅԵԱՆ

Զ. ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐՆ ՈՒ «ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅ.»Ը

1967_ի արաբօ _ իսրայէլեան պատերազմը, ու անկէ առաջ տակաւին 1965 Յունուար 1_ին «Պաղեստինեան դիմադրութեան արձակած առաջին գնդակը սիոնական պետութեան դէմ» («Ե. Հ.» թիւ 77, էջ 1), անկիւնաքար մը եղաւ արաբական, յատկապէս պաղեստինեան ազատագրական պայքարի զարգացման մէջ: Պաղեստինցիները այլեւս վերջնականապէս որոշեցին իրենց ձեռքը առնել իրենց ճակատագիրը: Սկսան զաղտնի եւ բացայայտ զինումները պաղեստինեան ճամբարներու մէջ, Պէյրութի շուրջը գտնուող արուարձաններու եւ լեռնային վայրերու մէջ: Պաղեստինեան շարժումը ամէն տեղ զգալի դարձուց իր ներկայութիւնը թէ՛ գաղափարական եւ թէ՛ զինեալ դիմադրութեան դաշտերէն ներս:

Այս բոլորին վրայ եկաւ աւելնալու նաեւ Լիբանանի տնտեսական բեռնաւորումը. հարուստը աւելի հարստացաւ, աղքատն ու չքաւորը աւելի յուսահատ կացութեան մատնուեցան: Լիբանանի մէջ, որպէս արդիւնք տնտեսական անապահովութեան ու կեղեքման, բանուորական շարժման մէջ զգալի աշխուժացում մը նկատուեցաւ: Այլեւս սովորական երեւոյթներ դարձեր էին բանուորական ցոյցերն ու ընդվզումները Պէյրութ, Թրիփոլի, Սայտա եւ Սուր քաղաքներու մէջ:

Ո՞ւր էր լիբանանահայը այս պատկերին մէջ: «Երիտասարդ Հայ.» տուաւ առաջին ամբողջական ու համապարփակ դրական արձագանգը՝ աւելցնելով իր ձայնը հայ «յառաջդիմական» մամուլին արձագանգներուն վրայ (իմա՝ «Մեր Նշանաբանն է Յառաջ» եւ «Յառաջ» շաբաթաթերթը _ Մ. Գ.): Հայ երիտասարդութեան զգալի մէկ տոկոսը անտարբեր էր, չըսելու համար հեզնական: ՀՅԴ_ի շուրջ գտնուող երիտասարդութիւնը առանց հրահանգի չէր կրնար դիրք որոշել, հետեւաբար կը նախընտրուէր լուռ մնալ, մանաւանդ որ կրնար մեղադրուիլ ձախակողմեան շարժումներու ի նպաստ գտնուելու յանցանքով: Յստակ էր ԱՄՆ_էն տրուած հրահանգներու եւ կարգադրութիւններու ներկայութիւնը: Պաղեստինեան շարժման գծով նոյնպէս կը տիրէր նուազագոյն խանդավառութիւնը այդ շրջանակին մէջ: Վիճակը շատ տարբեր չէր նաեւ միւս կազմակերպութիւններու պահպանողական տարրին կողմէ առաջնորդուած երիտասարդական շրջանակներուն մէջ:

«Երիտասարդ Հայ.»ը հայ երիտասարդութիւնը կը բաժնէ երեք խումբերու՝ անտարբերներ, մակերեսայիններ եւ գործօն մասնակիցներ: Առաջին երկուքին ու պահպանողականութեան քննադատութեան բաժնին մէջ կ'ըսուի. «տոկոս մը կայ, որ երբեք չի հետաքրքրուիր քաղաքական, ընկերային եւ ուսանողական որեւէ գործունէութեամբ», կամ «կը մասնակցին սահմանափակ մտահորիզոնով եւ տարողութեամբ»: «Երիտասարդ Հայ.» քիչ մը աւելի առաջ երթալով ախտորոշում մըն ալ կը կատարէ՝ ըսելով որ կայ «անհոգ երիտասարդուհիներու տոկոս մը», որոնց տրուած է այնպիսի «դաստիարակութիւն մը», ըստ որուն «անոր տեղը խոհանոցն է եւ քաղաքականութիւնը իր գործը չէ»: («Ե. Հ.) թիւ 4, էջ 4):

Այսպէս կոչուած «հայաստանասէր» եւ «ձախակողմեան _ յառաջդիմական» կազմակերպութիւններու եւ անկախ երիտասարդներու մօտ պատկերը քիչ մը աւելի թափանցիկ էր: «Երիտասարդ Հայ.»ը կուգար դառնալու նոր սերունդի այս խումբին սրտի թարգմանը:

1970 Փետրուար 7_ի խմբագրականին մէջ կը կարդանք. «Դժգոհ հայ երիտասարդութիւն մը իրականութիւն է այսօր: Այս իրականութեան հանդէպ՝ կը մնայ դիրքորոշուիլ: ... Բայց անդիտակցօրէն դուք ձեզ («երէ՛ց բարեկամներ») կը դասէք այն միջազգային պահպանողականութեան մէջ, որ ամէնուր կ'արգելակէ վերանորոգումի ձգտումները»:

Յստակ էր «Երիտասարդ Հայ.»ի պատգամը՝ լիբանանահայութիւնը, բայց ի մասնաւորի հայ երիտասարդութիւնն ու ուսանողութիւնը պէտք չէ անտարբեր գտնուին իրենց շուրջը կատարուող կարեւոր իրադարձութիւններու հանդէպ, պէտք չէ մնան կրաւորական դիրքերու վրայ, այլ պէտք է մաս կազմեն ու իրենց խօսքը լսելի դարձնեն, եթէ չեն ուզեր լուսանցքուիլ եւ, անշուշտ, եթէ կ'ուզեն որ մեզ հիւրընկալող երկիրներու ժողովուրդները զգային ու թիկունք կենան Հայ Դատին:

Հայ Դատի հետապնդման ճամբուն վրայ հետաքրքրական էր դերը ԱՍԱԼԱ_ի (Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակ): Մեր նիւթի սահմաններէն դուրս կ'իյնայ անոր ծնունդն ու զարգացման պատմութիւնը հիւսելը, բայց մէկ բան յստակ է թէ ԱՍԱԼԱ_ն իր սխալներով հանդերձ, զգալի բեկում մտցուց Հայ Դատի հետապնդման ու ճանաչման գործընթացին մէջ, ըսելու համար որ անիկա արագացուց հարցին միջազգային ուշադրութեան արժանացումը: «Երիտասարդ Հայ.» հոս նոյնպէս ունեցաւ խիզախութիւնը ըստ արժանւոյն ներկայացնելու եւ լուսարձակի տակ առնելու նորօրեայ այս հայ ֆետայիներու գաղափարախօսութիւնն ու գործունէութիւնը, առանց գովաբանելու կամ ներբողելու անհարեկչութիւնը որպէս միակ միջոց Հայ Դատի լուծման:

Է. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՈՒԺՆ ՈՒ ՍՓԻՒՌՔԸ

Երկշաբաթաթերթը մինչեւ վերջն ալ մնաց հաւատարիմ իր հիմնական ընթերցողներուն՝ երիտասարդութեան: Տարեցներն արդէն կազմաւորուեր էին, իսկ երիտասարդութեան մօտ հողը պարարտ էր: Միւս կողմէն վերջինս, ինչպէս շատ ժողովուրդներու պարագային, միշտ նորութիւն փնտռող է եւ քիչ մը ըմբոստ: Սփիւռքի հայութեան կեդրոնը դարձած Պէյրութի քաղաքական ու ընկերային եռեւեփումներուն մէջ հասակ առած հայ երիտասարդութիւնը այլեւս բացէ ի բաց կը խօսէր կացութիւնը յեղաշրջելու մասին: «Ե. Հ.»ը այսպիսիներուն խօսնակը ըլլալու տուեալները ունէր. «Կասկած չկայ թէ պիտի փոխուին մտայնութիւնները: Փոխել մտայնութիւնը կը նշանակէ յեղաշրջել կացութիւնը: Յեղաշրջել կացութիւնը՝ իրաւագրկելու համար «մենաշնորհեալները»», կը կարդանք «Ե. Հ.»ին մէջ:

Պահպանողական ղեկավարութիւնը իր գոյութիւնը արդարացնելու եւ իր նմանին շարունակութիւնը ապահովելու համար բնականաբար պիտի աշխատէր մի քանի ուղղութեամբ: Ուրեմն հարկաւոր էր հլու _ հնազանդ դաստիրակութեան մեթոտի կիրարկումը, ապա՝ պէտք է աչալրջօրէն հետեւէր որ ընդվզող, հարցադրող, ընդդիմադիր ու քննադատական ոգի ունեցող երիտասարդներ կա՛մ չմտնեն համակարգէն ներս եւ կամ մեկուսացուին, իսկ լաւագոյն պարագային՝ պարունակի մէջ դրուին: Այս էր խաղի օրէնքը, զոր երիտասարդներէն շատեր չէին կրնար հալած իւղի տեղ ընդունիլ: Ուստի, երբոր հրապարակ իջաւ «Ե. Հ.»ը, առաջինը երիտասարդներն էին որ իրենց ուզածները փնտռեցին հոն: Թերթին «Պոռթկումը այնքան ինքնաբուխ էր եւ վարակիչ», կ'ըսէ երեսուն տարուայ հեռաւորութենէ մը ետք հիմնադիրներէն ու խմբագիրներէն Լութֆի Թապաղեան (Լոս _ Անճըլըս), որ «Ե. Հ.»ին շարքերուն միացան կամ զօրավիգ կանգնեցան որոշ թուով երիտասարդ կուսակցականներ՝ Տիրունիականներ (ՍԴՀԿ), Զաւարեանականներ (ՀՅԴ), Փորթուկալեանականներ (ՌԱԿ):

«1968_ի Փարիզի ուսանողական _ երիտասարդական ընդվզումներուն արձագանգները արագօրէն մեր մէջ ալ տարածուեցան», կը գրէ Վահէ Մարգարեան, AUB_էն ճարտարապետութեան ուսանող մը, այժմ հաստատուած Շուէտ, «Լիբանանի քաղաքականացած ուսանողութիւնը, հակառակ լիբանանեան բոլոր պահպանողական ուժերու բացայայտ ճնշումներուն, չկրցան համալսարանականները զսպել: Հայերէն ալ շատեր ազդուած էին դրապէս»: Կամաց _ կամաց ընդվզող հայ երիտասարդներուն թիւը կը բարձրանար, բայց տարերային էր ու տարտղնուած, թէեւ ղեկավարութիւն մը կար որ, սկսեր էր մտահոգուիլ՝ իր դէմ տեսնելով հաշուետուութեան կանչող երիտասարդներու փունջ մը: Այս կացութեան մէջ հայ երիտասարդին մէջ կը տիրէր նաեւ շփոթ մը, տեսակ մը երկուութեան զգացում մը: Ո՞վ էր ինք, ի՞նչ պատկանելիութիւն ունէր, իր ապրած երկրին քաղաքացի՞ն էր, թէ ոչ. որքանո՞վ էր անոր քաղաքացին եւ ի՞նչ էին իր պարտաւորութիւններն ու պարտականութիւնները, հետեւաբար նաեւ՝ ակնկալութիւնները: Ո՞ւր էր սահմանը իր ազգային պատկանելիութեան ու քաղաքացիութեան միջեւ: Տրուած պատասխանները անորոշ էին ու խուսափողական :Բայց պէտք էր դուրս գալ այս երկուութենէն: «Ե .Հ.»ը երեք թիւով կ'անդրադառնար այս խնդրին: «Սփիւռքահայը իր դիրքորոշումը կը հիմնէ բացարձակ չէզոքութեան ու կրաւորական դիրքի մը ըմբռնման վրայ, անհաղորդ իր շրջապատի հոսանքներուն», կը գրէր «Ե. Հ.»ը (թիւ 14, 1970): Թերթը կը խոստանար մեղմել այդ երկուութիւնը՝ ստեղծելով «համարձակ կապ չահեր երկու հայրենիքներուն միջեւ»:

Խօսումին կը յաջորդէր սփիւռքահայութեան կեանքին մէջ այդ տարիներուն հազուադէպօրէն կատարուող սեմինար մը, որուն իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Սուրիայէն, Պելժիայէն, Ֆրանսայէն եւ Իտալիայէն եկած երիտասարդներ, իսկ դասախօսելու համար կը հրաւիրուին երեք տարբեր գաղափարաբանութեան տէր անձինք, յանձինս Շաւարշ Թորիկեանի, Զաւէն Մսըրլեանի եւ Վահէ Օշականի: Սեմինարի աւարտին, կ'որդեգրուի բանաձեւ մը, որուն մէջ կը գերիշխէ «յեղաշրջումը Սփիւռքի կեանքը պայմանաւորող ազգային կառոյցներուն մէջ» միտքը, առանց անտեսելու կամ ժխտելու դասական կուսակցութիւններու դերը:

«Ե. Հ.»ը Սփիւռք հասկացողութեան կուտար նոր բովանդակութիւն, կշիռ ու մանաւանդ առաքելութիւն: «Սփիւռքը պէտք է կերտուի իրեն յատուկ գաղափարախօսութեան եւ կազմակերպութեան վրայ», կ'ըսուի խմբագրականներէն մէկուն մէջ, իսկ ասիկա ամէն բանէ առաջ կը պարտաւորէ հիմնուիլ տնտեսական ազդեցիկ ուժի մը վրայ: Հո՛ս է որ «Ե. Հ.»ը հանրութեան եւ յատկապէս երիտասարդ սերունդին կը հրամցնէր առարկայական մօտեցում մը՝ ստեղծել Սփիւռքի քաղաքական ազգային մարմին մը, որ ունենայ «Սփիւռքի տնտեսական կեդրոն, Սփիւռքի կրթական կեդրոն, ըՍփիւռքի լրագրական կեդրոն»:

Զարմանալի պիտի թուի թէ ինչո՞ւ համար երիտասարդ ընթերցողներ ունեցող եւ երիտասարդներուն ուղղուած ամսագիր մը չվերածուեցաւ շարժումի: Հետաքրքրական էր եւ տրամաբանական տրուած պատասխանը՝ «հաւատարիմ մնալու համար իր սկզբունքին, («Ե. Հ.»ը) մերժեց շարժում ըլլալ: Շարժումի վերածուիլ կը նշանակէր կրկնօրինակը դառնալ գործող ազգային կուսակցութեանց», կ'ըսէ Լ. Թապաղեան, որովհետեւ թերթին նպատակն էր «բունցքի վերածել երիտասարդութիւնը եւ ցնցել հայ ազգային կեանքը» եւ կամրջել համայն հայ երիտասարդութիւնը:

Այս առումով հետաքրքրական է «Ե. Հ».ի մասնակցութիւնը Եւրոպայի մէջ կայացած երիտասարդական հաւաքին, ապա հանդիպումները «Գարուն» ամսագրի գործընկերներուն հետ 1971_ին (Երեւանի «Գարուն»ը երիտասարդական ամէնէն սիրուած ամսագիրն էր Հայաստանի մէջ): Յովսէփ Մելքոնեանի եւ Լութֆի Թապաղեանի գլխաւորութեամբ հանդիպումներ տեղի կ'ունենան «Գարուն»ի խմբագիր Վարդգէս Պետրոսեանի հետ: Խօսակցութիւնները շինիչ էին եւ խանդավառութիւնը՝ փոխադարձ: Յետ «բանակցութեանց», արտօրաստակամութիւն կը յայտնուէր գրութիւններ փոխանակել ու կատարել արտատպումներ: Դժբախտաբար բանակցութիւններու ընթացքին համաձայնեցուած համագործակցութիւնը յետագային չիրականանար մեզի համար ցարդ անհասկնալի պատճառներով: Այդ օրերուն ենթադրութիւնը այն էր, որ ըՍփիւռքէն կարգ մը «հայաստանասէր» ղեկավարներ որոշ բաներ «շշնջած էին» Խորհրդային Հայաստանի ղեկավարութեան ականջին՝ Խորհրդային դեսպանատան խողովակով:

«Ե. Հ.»ի տղաքը յատուկ օրակարգով ու ծրագիրով մեկներ էին նաեւ Հալէպ, ուր շուրջ յիսուն համալսարանաւարտներու եւ այլ երիտասարդ տղոց հետ տեղի ունեցած էին խիստ շահեկան հանդիպումներ: Վստահաբար այս ձեռնարկութիւններուն պիտի յաջորդէին նորերը, դէպի Իրաք, Պարսկաստան, Գահիրէ եւ այլուր, քանի որ ԻՍԿԱՊԷՍ ժամանակը հասունցեր էր կամրջելու Սփիւռքի ու հայրենիքի երիտասարդութիւնը:

«Ե. Հ.»ի սկսած այս նոր ռազմավարութիւնը նորութիւն մըն էր՝ լի խոստումներով, արդարեւ, քիչ ետք թերթի հովանիին տակ գլուխ գլխի պիտի գային աշխարհի չորս կողմերէն ժամանած երիտասարդներ՝ «Երիտասարդական Հաւաք» անունին տակ:

«Հաւաք»ին նպատակը պարզ էր. տիրող կացութենէն դժգոհ այս տղաքը կ'ուզէին որոնել նոր ուղիներ, որովհետեւ տագնապ մը կը միացնէր զանոնք ու այդ տագնապը ամբողջ սերունդի մը ցաւն էր: Հակառակ կարգ մը պահպանողական ղեկավարներու եւ անոնց կառքին լծուած տարբեր տարիքի կողմնակիցներու հրապարակ նետած անհիմն տեղեկութեանց, բնա՛ւ նպատակ չկար հիմը քանդելու, այլ ընդհակառակը, անոր կողքին ստեղծելու նորը:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ԳՈՂՆԱԼՈՒ «ՀԱՃՈՅՔԸ»

ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ՄԻԱՑԵԱԼ _ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԾՔԻՆ, ՏԽՐԱՀՌՉԱԿ ԱՍՏՂԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻՆ, ՊԱՐԶ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ՇՈՒՐՋ 13 ՄԻԼԻԱՌ ԱՐԺՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ՄԱՆՐ ԻՐԵՐ ԿԸ ԳՈՂՆԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԵՐԷ: «ՆԻՈՒՋՈՒԻՔ» ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ.

«Եթէ ձեր ամբողջ կեանքին ընթացքին միայն վճարելով ապրանք առած էք, ապա երբեք պիտի չհասկնաք, թէ ի՛նչ կը նշանակէ ասիկա», կ'ըսէ ան ազատութեան եւ վախի անձկալից զգացումներով, մինչ երկու անձեռոց եւ երկու հագուստ կը թիմէ իր պայուսակին մէջ: Յաջորդ գիշեր ան համերգի պիտի երթար իր մէկ բարեկամին հետ եւ կ'ուզէր, որ նոյն բաները հագած ըլլային: Այդ ժամանակ ան 8_րդ դասարան էր եւ մէկ տարի առաջ արդէն սկսած էր նման գողութիւններ ընել, մասամբ՝ անվճար ապրանքի մը տիրանալու հաճոյքէն մղուած, բայց նաեւ որովհետեւ չէր ուզեր 70 տոլար վճարել հագուստներուն համար: «Կը մտածէի՝ կրնամ դրամս ծախսել ասիկա ունենալու համար, բայց ահա ձրի կը տիրանամ անոր, _ կ'ըսէ ան: Պահած դրամովս կրնայի գնել բաներ, զորս չէի ուզեր, որ ծնողներս տեսնէին, ինչպէս՝ գարեջուր, թմբեցուցիչ եւ ծխախոտ»: Սակայն վտանգը միշտ առկայ է: «Սիրտդ կը սկսի բաբախել, եւ միայն կրնաս մտածել վաճառատունէն դուրս ելլելու մասին: Կը նմանի ըսելու՝ աւի ուզածս, հիմա այստեղէն դուրս պէտք է ելլեմ: Բայց միաժամանակ շատ ուրախ կը զգամ, որովհետեւ կը մտածեմ՝ ահա արդէն ինչե՛ր ունիմ ինչե՛ր կրնամ ունենալ», կ'ըսէ ան եւ կը մօտենայ ծինգերուն:

Փորձութեան, վախի եւ բերկրանքի այս երեւոյթը օրական 800.000 անգամ կը կրկնուի վաճառատուներու եւ հանրախանութներու նրբանցքներուն մէջ, յաճախ ամէնէն անարժէք յուշանուէրները կամ բարդեր գողնալու համար: Մանր գողութիւնները պատուհան մը կը բանան դէպի մեր տենչերը: Գալիֆոր-

նիայէն Ֆէշըն Սքուէրին վրայ ոսկերչատան մը պատասխանատուն վաճառատուներէ ապրանք գողնալը կը համարի ճաշակի ուղեցոյց մը: «Պատանիներու գողցած ապրանքները գաղափար մը կուտան, թէ ամէնէն աւելի ո՛ր նորաձեւութիւնը ժողովրդականութիւն կը վայելէ», կ'ըսէ ան: Անիկա մխիթարական կրնայ ըլլալ Պէս Մայըրըմի, Հէտի Լամարի եւ Ուայնոնա Ռայտըրի նման հռչակաւոր աստղերու համար: Ուայնոնա Ռայտըր անցեալ Դեկտեմբերին ձերբակալուեցաւ 4760 տոլար արժողութեամբ հագուստեղէն գողնալէ ետք: Ան դատական ատեան ներկայացաւ փրփրեւ «անմեղ» եւ երաշխաւորագինով ազատ արձակուեցաւ:

Գողութիւնը ինքնին տնտեսական «ճարտարութեան» մը դարձած է: Գողնալու հաճոյքն ու փորձութիւնը պարտութեան մատնած են վախը եւ 2000-ի ընթացքին 13 միլիոն տոլար արժած են: Այժմու պահի չափանիշներով կը նախատեսուի 1 միլիոն տոլարի ոստում մը վաճառատուներէ գողցուած ապրանքներու վնասներու ցուցակին վրայ:

Վաճառատուներէ ապրանք գողնալը քրէական առաջին «արդի» յանցանքն է, որ ծնունդ առած է 19-րդ դարու վերջերուն, զանգուածային արտադրութեան հետ: «Սպառողական մշակոյթը կը շահագործէ գնորդներուն զգացումները, կը սիրահետէ զանոնք՝ տկարացնելով անոնց փորձութեան դիմադրականութիւնը», կ'ըսէ մշակոյթի պատմաբան մը: Երկրապագուներով եւ տարբեր տեսակի ապրանքներով լեցուն մեծ վաճառատուներ, ուր ծախողներ բաւական հեռու կանգնած կ'ըլլան ցուցադրուած ապրանքներէն, գողութեան անդիմադրելի փորձութեան կը մղեն մանաւանդ ամերիկացի կիները: Վիքթորեան ժամանակներուն միջին խաւի կիներ, որոնք ներքնազգեստներուն մէջ գողցուած իրեր կը պահէին, այնքա՛ն զայրոյթ պատճառած են, որ 1890-ին մտային նոր հիւանդութիւն մը բնորոշուած է «քլեփթոմանի» անունով: Անիկա տակաւին ընդունուած բացատրութիւնն է վաճառատուներէ ապրանք գողնալու հիւանդութեան, որ հազուադէպօրէն կ'ախտաճանաչուի այսօր: Մասնագէտներու համաձայն, անոնք, որոնք վաճառատուներէ ապրանք գողնալու սովորութիւն ունին, պարզապէս կը տառապին «մոլութեան եւ մարմաջի ախտէ» մը, որ այնքան ալ տարաշխարհիկ բան մը չէ: Նոյն բացատրութեամբ կը բնորոշուին արհեստավարժ ոճրագործներու, թմրեցուցիչի մոլիներու եւ զգայացունց բաներու սիրահար անձերու ախտերը: Կարգ մը վիճակագրութիւններու համաձայն, վաճառատուներէ ապրանք գողցող անձերուն 25 առ հարիւրը պատանիներ են:

Այդ օր ան գործեց սխալ մը, որուն համար սուղ վճարեց: Ան յատուկ վաճառանիշով տոպրակ մը առնելով ուղղուեցաւ դէպի այլ վաճառանիշի մը դարանները, իր առած տոպրակին մէջ լեցնելու համար այն բաները, զորս կ'ուզէր գողնալ: Առաջին վաճառատան մէջ ծախող մը տեսաւ անոր դուրս ելլելը եւ հեռաձայնեց այն վաճառատունը, ուր կ'ուղղուէր մանկամարդ աղջիկը: Մինչ ան դուրս կ'ելլէր իր գողցած անձեռոցներով, ճինգով եւ փայլփլուն թի շըրթներով, ծախողը կանգնեցուց զայն: «Զիս ձերբակալեցին եւ վաճառատունէն դուրս հանեցին, տարին անչափահաս յանցագործներու կեդրոն մը եւ հեռաձայնեցին ծնողքիս: Շուրջ 15 ամիս զիս հսկողութեան տակ պահեցին», կ'ըսէ ան: Թէեւ ան դատական հետապնդումի չէ ենթարկուած, սակայն ստիպուած եղած է 25 էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստել վաճառատուներէ գողցուած իրերու պատճառած վնասին վերաբերեալ:

«Քլեփթոմանի» բառին կազմութենէն քանի մը տասնամեակ ետք Կրեչէն Կրիմ անունով վեց տարեկան աղջնակ մը գողութեան երկարատեւ «ասպարէզ» մը սկսաւ, երբ սկսաւ շրթնաներկ գողնալ իր մօր համար: 7 եղբայրներէ ետք ծընած այս աղջնակը ինքզինք անտեսուած կը զգար եւ սկսաւ գողնալ, իր մօր ուշադրութիւնը եւ սէրը շահելու համար: Ան ի վերջոյ իր ունակութենէն ձերբազատեցաւ անցեալ տարի, 83 տարեկանին, հոգեբուժութեան եւ անձկութեան դէմ պայքարող «Փաքսիլ» դեղին շնորհիւ: Ան մեծցուցած է 5 զաւակ եւ իբրեւ հիւանդապահուհի աշխատած է Այտայի համալսարանին մէջ, սակայն իր իսկ խոստովանութեամբ՝ գողցած է «հագուստներ, ոսկեղէն, բաղնիքի թուղթ, անձեռոց, մատիտ, քարի կտորներ... ամէն ինչ»: Ան կը բացատրէ, թէ գողութեան պահուն «հրաշալի, վերամբարձ, պայծառ եւ խորամանկ կը զգայ»: Սակայն անմիջապէս ետք յանցանքի գիտակցումը բոյն կը դնէ հոգիին մէջ: Հետեւաբար ան յաճախ իր գողցած իրերը վերադարձուցած է իրենց տեղը:

Կրիմի պատմութիւնը լուսարձակի տակ կ'առնէ երկու յատկանշական ճշմարտութիւններ. առաջինը շուկայէն բան մը գողնալու ընձեռած հոգեբանական հզօր գոհացումն է, մանաւանդ անապահով զգացող երախային համար: Մասնագէտներու համաձայն, թէեւ գողութիւնը երբեք ներելի չէ, սակայն գողութեան պարագայ մը պէտք չէ խուճապի մատնէ ծնողները: «12 տարեկան զերզգայուն աղջնակներ գէթ մէկ անգամ գողութիւն կ'ընեն», կ'ըսէ մանուկներու հոգեբուժ Էլիզապէթ Պըրկըր, որ հեղինակն է «Ռէյզինկ չիլտրըն ուիթ քերեքթըր» գիրքին:

Միւս դասը այն է, որ երբ մանուկներ եւ տարեց կիներ նոյն պաղարիւնութեամբ կը գործեն գողութեան յանցանքը, զայն արմատախիլ ընել դիւրին չէ: Կրիմ միայն մէկ անգամ ձերբակալուած է եւ գըրեթէ իր ամբողջ կեանքին ընթացքին իր ունակութիւնը գաղտնի պահած է իր ընտանիքէն: Ան աւելի յաճախ յանցանքի վրայ բռնուած է 80-ական տարիքին եւ ամէն անգամ իր հոգեբուժին դիմած է ազատ արձակուելու համար: «Կրիմ ընդհանրապէս ազատ կ'արձակուի, որովհետեւ տարեց է», կ'ըսէ տոքթոր Տանըլտ Պլէք: Ժամանակակից արհեստագիտութիւնը վաճառատուներուն կ'ընձեռէ հագուստներու կամ տուփերու մէջ թաքնըւած ապահովական զերզգայուն իրեր: Հսկող քամերաներ ամէնուրեք ներկայ են մեծ վաճառատուներու մէջ: Անոնք թաքնուած կրնան ըլլալ առաստաղներու կամ դռներու մէջ: Սակայն վաճառատուներուն մեծ մասը, ինչպէս գողերը լաւ գիտեն, կը դժուարանան դատական հետապնդումի ենթարկելու ձախաւեր յանցագործները, մտածելով, որ դէպքին հրապարակումը, ինչպէս նաեւ սըխալ ձերբակալութիւն մը կատարած ըլլալու ամբաստանութեան մը հաւանականութիւնը գողցուած առարկայէն շատ աւելի սուղ կրնայ արժել:

Այժմ ան 17 տարեկան է եւ սորված է իր դասը. այսինքն՝ աւելի ուշադիր ըլլալ եւ գողնալ միայն այն ատեն, երբ իրապէս կարիքը ունի տուեալ ապրանքին, ինչպէս պատահեցաւ վերջերս, երբ ստիպուած էր Վալըթայնի օրը իր ինքնաշարժին ապահովագրութեան մասնավճարը տալ եւ դրամ չունէր, որ նուէր մը գնէր իր ընկերոջ: Հետեւաբար ան իր ընկերոջ համար գողցաւ գեղեցիկ մոմ մը եւ թի շըրթ մը՝ փրեն. «Ինչ որ ձրի է աղուոր է, – կ'ըսէ ան: – Եւ տակաւին հաճոյք կը զգամ գողնալով»:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒՏ ԽԵՆԹԵՐԸ

Չինաստանի մէջ, ինչպէս ուրիշ տեղեր, մտային խանգարումէ տառապողները մէկ բառով «խենթ» կ'որակուին: Անոնք որոնք գետինը կը տապլտկին, կը ծեծկուին, «կապուելիք խենթ»եր են, իսկ հանդարտ մը, անկիւն մը կեցած, ինք իրեն խօսողները՝ «բարի խենթ»եր: Եթէ այդ բոլորը մէկ տեղ կեդրոնացուած ըլլային, Չինաստան տէր պիտի ըլլար խենթերու 16 միլիոննոց հսկայ բանակի մը:

Այդ զանգուածին մէջ անշուշտ կան իսկական հիւանդները որոնք խնամքի, ուշադրութեան պահանջ ունին: Իրենց համար են հոգեբուժարանները:

Երկրորդ խումբին պատկանողները խենթ չեն, բայց այդպէս յայտարարուած են: Անոնց օրինակ կը տրուի Պաօշանի մէկ գիւղացին որ վարչական գրասենեակ մը դիմած է, խնդիր մը պարզելու. հարցը վերաբերելով գիւղական իշխանութիւններու չարաշահումին, հակառակ որ գրասենեակը «մեծ մասով իրական» որակած է խնդիրը, գիւղացին բազմաթիւ անգամներ տարուած է հոգեբուժարան, որպէսզի «դարմանուի»: Հասկնալի է որ մարդուկը խենթութեան ոչ մէկ ախտանիշ ունեցած է ու հոգեբուժարան առաջնորդուած է, պարզապէս որպէսզի գանգատները չնորոգէ:

Այդ գիւղացին ոչ առաջին, ոչ ալ միակ օրինակն է նման վերաբերում տեսնողներու: Վերջին տարիներուն չինական լրասփիւռները մտային հիւանդութիւններու բազմաթիւ կեղծ ու ապօրինի ախտաճանաչումներ կը մատնանշեն: Այս խումբին մեծ մասը կազմուած է այն տիպարներով որոնք իրենց բողոքը տեղ հասցընելու նպատակով զանց առած են տեղական իշխանութիւնները ու դիմած վերեւներուն: Այս մարդիկը «անկայունացնող» տարրեր կը կոչուին ու «մտային հիւանդ»ի պիտակով կ'առաջնորդուին հոգեբուժարան:

Երրորդ խումբը կը բաղկանայ ամէն գնով մտային հիւանդ նկատուիլ փափաքողներէն: Ատով կը ձգտին պատիժէ մը խուսափիլ: Շանկայի մէջ անցեալ տարի նման բազմաթիւ պարագաներ ճշդուած են ու ձերբակալուած՝ հոգեբուժարաններու պատասխանատուներ որոնք հիւանդի կեղծ փաստաթուղթ տուած են անոնց: Երկար ատենէ ի վեր, այդ «հիւանդ»ներէ շատեր սուտ խենթ կը ձեւանան, բանտ չմտնելու համար: Հարուստներ կրնան նոյն նպատակով արտասահմանեան սուղնոց ճամբորդութիւններու ձեռնարկել, սակայն, ատոր միջոցը չունեցողներու կը մնայ հոգեբուժարանը ուր արեւու լոյսը կ'առնեն ու ճատրակ կը խաղան իսկական խենթերու հետ:

Բռնադատուած, կամ ինքնակամ սուտ խենթերը անարդարօրէն բաժին ստանալով պետական այդ մարզի պիւտճէէն ու հոգեբուժարաններու ցանցէն, անտեղի խճողում կը ստեղծեն, իրաւունքը խլելով իրական հիւանդներու: Մամուլը կը պահանջէ որ խենթերու բանակը մաքրագործուի, կեղծերը չընդունուին հոգեբուժարանները, մինչ իսկականները ազատ – համարձակ կը շրջին դուրսը:

Հաւանօրէն այս մարդոց համար երանելի էին այն օրերը երբ մարդիկ սուտ խենթ կը ձեւանային, վանքին հացերը ուտելու համար միայն...:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԾԱ.

ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

– Մըայն թէ այդ կիներուն անունները ըսէք:

– Մօրը անունն է Մարիամ, իսկ քրոջը անունը Սուրբիկ, Մարիամ Քէմէջեան հարցուցէք, տէօքմէճի Յակոբի կինը, թէեւ Յակոբը շատոնց մեռած է:

Տավուտ այս ծանօթութիւնները նօթագրեց, եւ երեքը միասին վերադարձան Պոլիս:

Հոն երկու լրտեսները շնորհակալութիւն յայտնեցին Արթինի եւ ճամբանին շարունակեցին դէպի Գում Գափու:

Փնտռտուքը երկար չտեւեց եւ քանի մը հոգիի հարցնելէ ետքը գտան Մարիամի բնակած տունը, որուն դուռը զարկին:

Փոքրիկ աղջիկ մը, 12-էն 13 տարեկան, եկաւ դուռը բանալու:

– Մարիամ հանըմը հո՞ս է, – հարցուց Տավուտ:

– Հոս է, – պատասխանեց աղջիկը:

– Ուստա Սերգի՞սը, – հարցուց լրտեսը:

– Ուստա Սերգիսը ո՞վ է...

– Զարմանալի՛ բան, ուստա Սերգիսը չե՞ս ճանչնար. Մարիամ հանըմին փեսակը:

– Չեմ գիտեր, – ըսաւ աղջիկը:

– Էյ Սուրբի՞կը...

– Ան ալ հոս է:

Այս խօսակցութեան միջոցին ծեր կին մը երեւցաւ բակին մէջ:

– Ի՞նչ կայ, ո՞վ կ'ուզէք, – հարցուց:

– Բան մը չի կայ, – պատասխանեց, – Մարիամ հանըմը կ'ուզէինք տեսնել:

– Ո՞ր Մարիամ հանըմը:

– Քէմէջեան Մարիամ հանըմը, տէօքմէճի Յակոբին կինը:

– Ես եմ, – ըսաւ ծերունին:

– Բան մը կ'ուզէինք հարցնել, ձեր փեսակը, ուստա Սերգիսը, Պէշիկթաշէն կը ճանչնանք մեր բարեկամն է, առտըրձագործութեան վերաբերեալ գործ մը կայ, վարպետի մը յանձնեցինք, չկրցաւ շինել, միտքս ինկաւ, որ ուստա Սերգիսը կար, որուն ձեռքէն ամէն բան կուգար, գացի Պէշիկթաշ ձեր տունը եւ իմացայ, որ բաւական ատենէ ի վեր հոնկէ ելեր ու Գում Գափու եկեր էք: Եթէ ուստա Սերգիսին խանութը հոս մօտերն է, կը խընդրեմ մեզի ցոյց տուէք:

– Ի՞նչ խանութ, տղաս հոս չէ, որ խանութ ունենայ:

– Ինչպէ՞ս հոս չէ, – գոչեց Տավուտ:

– Տղաս պատերազմէն առաջ Պուլկարիա գնաց ու անկէ ի վեր հոն է, եթէ ուրիշ տեղ մը չէ գացած:

– Ի՛նչ կ'ըսես, – գոչեց Տավուտ, – Պէշիկթաշ մեզի ըսին, որ հոս է եկեր:

– Սխալ է, էֆէնտի՛ս, անոնք ի՞նչ գիտեն:

– Անկէ զատ զինքը հոս տեսնող կայ:

– Երկու տարի առաջ:

– Չէ՛, չէ՛, երկու օր առաջ:

– Ատ ըլլալը կ'երեւայ, որ սխալ տեսեր է:

– Ճանըմ, չկրնա՞ր ըլլալ, որ տղադ Պուլկարիայէն հոս եկած ըլլայ:

– Եթէ գար, անշուշտ ամէնէն առաջ ինծի պիտի գար տեսնելու, – պատասխանեց Մարիամ:

– Ուրեմն կը պնդե՞ս, որ Սերգիսը Պոլիս չէ, – ըսաւ լրտեսը բարկութեամբ:

– Հարկաւ կը պնդեմ, քանի որ վստահ եմ այդպէս ըլլալուն:

– Սուտ կը խօսիս կոր դուն, տղադ հոս է ու կը ծածկես կոր:

– Ինչո՞ւ պիտի ծածկեմ ձենէ, քանի որ դուք իրեն բարեկամներն էք ու եկած էք իրեն գործ յանձնելու համար, նոյնիսկ անանկ ալ չըլլար, նորէն ծածկելու բան չունէի, տղաս ո՛չ փախստական է, ո՛չ ալ վախու բան մը ունի...

– Ատոնք բոլոր պարապ խօսքեր են, դուն սուտ կը խօսիս կոր...

– Բացարձակ ճշմարտութիւն է ըսածս:

– Մենք գիտենք քեզ խօսեցնելու կերպը:

Լրտեսը այս սպառնալիքը ընելէ ետքը իր ընկերոջ հետ հեռացաւ:

Պառաւը դուռը գոցեց ու վեր ելաւ՝ մտովի ըսելով.

«Ապուշները կարծեցին, որ ես չհասկցայ իրենց ո՛վ ըլլալը, դեռ իմ փո՞նչ կնիկ ըլլալս չեն գիտեր կոր... առաջին անգամ տեսնելուս պէս, տուլ եղաւ, քի ասոնք խաֆիէ են... աղէկ պօյերնին տեսան...»

Պառաւը քթին տակէն խնդալով, գնաց նստաւ բազմոցին վրայ:

Բայց իր ուրախութիւնը շատ չտեւեց:

Հազիւ քառորդ ժամ անցած էր, երբ դուռը կրկին անգամ զարնուեցաւ:

Փոքրիկ աղջիկը գնաց բանալու: Եկողը այս անգամ ոստիկան մըն էր:

– Մարիամ հանըմը հո՞ս է:

– Հոս է, – պատասխանեց դուռը բացող պզտիկ աղջիկը:

– Ըսէ՛, որ քիչ մը վար գայ:

Վայրկեան մը ետքը ծերունի կինը եկաւ:

– Քալէ՛, – ըսաւ ոստիկանը խիստ շեշտով մը:

– Ո՞ւր, – հարցուց պառաւը:

– Պահականոց, մուտիրը քեզ տեսնել կ'ուզէ կոր:

– Ես մուտիրին հետ գործ չունիմ:

– Դուն չունիս, բայց ինք քեզի հետ գործ ունի:

– Ինք գործ ունի նէ՝ թո՛ղ հոս գայ:

– Աս ի՛նչ խօսք չհասկցող պառաւ մըն ես եղեր, – գոչեց ոստիկանը բարկութեամբ, – շուտ քալէ՛, տեսնեմ:

– Ճանըմ, մուտիրը ի՞նչ պիտի ընէ ինծի:

– Չեմ գիտեր... անուշութեամբ պիտի գաս նէ՝ եկուր, եա չէ նէ՝ ծեծով կը տանիմ:

Պառաւը հասկցաւ, որ ընդդիմութիւնը կարելի չէր շարունակել:

– Երթամ գլուխս բան մը կապեմ տէ, գամ, – ըսաւ:

– Պէտք չի կայ, – գոչեց ոստիկանը, – պահականոցը մօտ է:

– Բայց կարելի է զիս վար կը դնեն:

– Վար դնելու բան չի կայ, բան մը պիտի հարցնէ միայն...

(Շար. 292)

Տիկին Փօլ Տէր _ Յակոբեան զաւակներն ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Տորք եւ Նորա Տէր _ Յակոբեան զաւակներն ու թոռները,

Նշանեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ _ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ զարմիկին՝

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ_ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 21_ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Շաբաթ, Օգոստոս 24_ին ընտանեկան մտերիմ շրջանակին մէջ Լիւք_սիւռ_Մէռ (Գալվատոս):

«ՅԱՌԱՋ». _ Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Տէր _ Յակոբեանի եւ Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր _ Յակոբեանի եւ Նշանեան ընտանիքներուն:

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE

pour l'Etablissement de Montmorency

UN DIRECTEUR

ou

UNE DIRECTRICE

chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de

M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Rentrée des classes

La Croix Bleue des Arméniens de France, Section d'Issy les Moulineaux infomre que la reprise des cours d'arménien est fixée au **Mardi 17 Septembre.**

Ces cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 19h à 22h à la M.C.A. 45 rue de la Défense à Issy les Moulineaux.

Cours pour tous niveaux (débutants ou avancés) — préparation au BAC — Niveau BAC — etc.

Renseignements et inscriptions sur place aux heures de cours.

Tél. de la MCA: 01 45 29 20 18

ou auprès de Mme Chaké Guiragossian le soir au: 01 46 42 45 25.

Ecole hebdomadaire «Siamanto»

Dans une ambiance chaleureuse et le parti-pris d'un entourage familial, l'école hebdomadaire « **Siamanto** » de Bagneux-Cachan continue depuis plus de 60 ans, et de façon constante, d'accueillir nos enfants de la maternelle au baccalauréat.

Avec la maîtresse Zépur Méhrabi nous inscrirons les élèves :

LE MERCREDI 18 SEPTEMBRE A 14H30

à l'école Henri Wallon;
2, avenue de Stalingrad, à Bagneux

Ils bénéficieront des cours de langue arménienne de Zépur Méhrabi, de l'initation à leur art par des parents peintres, sculpteurs etc., et d'activités récréatives. Ils verront leurs parents devenir des amis, et auront envie de continuer à se rencontrer.

Ils auront des correspondants en Arménie, et auront envie de les voir. Ils connaîtront le théâtre, le cinéma arméniens et continueront la tradition des Arméniens renommés qui ont fréquenté leur école.

La mission de ses responsables: que l'école poursuive sa longue tradition, pour la transmettre à d'autres qui prendront à leur tour l'engagement de la perpétuer.

Pour tout renseignement :

Mme Lucie Dossikian: 01. 45. 46. 10. 11
ou
Mme Elisabeth Davidian:01. 46. 65. 81. 53

INFORMATIONS ARTISTIQUES

Soirée - Débat à Antony

A l'occasion de la sortie nationale du film **ARARAT** d'Atom Egoyan, une soirée-débat aura lieu à l'issue de la projection du film, le Vendredi 6 Septembre à 21 heures.

Cinéma Select
10 avenue de la Division Leclerc
Antony
(Tél. 01 46 68 79 79)

Cette soirée sera animée par Sylvie Rollet et Anahid Ter-Minassian.

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի

«ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ»-ի

Պաշտօնական բացումը օրհնութեամբ
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆԻ
եւ ներկայութեամբ քաղաքապետ՝
Պ. ԺԱՆ ԼԸՎԷՆԻ
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը 11_ին
Chaville R. D.
կայարանին
հանդիպակաց հրապարակը

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Association MACHTOTZ
pour la défense de la langue arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2002 - 2003

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans

Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian **avec sa méthode audiovisuelle**

21 septembre 2002 — 1 février 2003 : stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (absentéisme exclu)

2) Cours de 2e, de 3e et de 4e niveau

21 septembre 2002 — fin juin 2003
le samedi entre 12h et 15h à Paris

les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau

Pour tous ces cours :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : 01 47 50 97 51

3) MANUEL D'ARMENIEN OCCIDENTAL POUR LES NON-ARMENOPHONES

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur+1 coffret de 4 cassettes audio :
85 Euros + 8 Euros de frais d'expédition.
Contacter l'Association "MACHTOTZ" : ☎ 01 47 50 97 51.

Pensez dès maintenant à réserver votre journée du

Dimanche 15 Septembre

pour participer à la

Grande Fête Champêtre

organisée par l'Association Sainte Croix des Arméniens Catholiques de France

animée par **l'Orchestre « SPITAK »**

qui se déroulera dans les jardins
du Dr et Mme KEGHIAN
4, rue du Dr Rampont à Villiers-le-Bel

(en cas de pluie, la fête se déroulera dans la salle paroissiale d'Arnouville-lès-Gonesse; 69, avenue Henri Barbusse, 95400 Arnouville)

Programme :
Divine Liturgie à 11h.
Repas
Musique par l'orchestre «SPITAK»
Jeux pour les enfants
Tirage de la tombola

Participation aux frais de la journée : Adultes 20 euros
Enfants 12 euros

Réservation par tél: 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Fabriqué & Distribué par Cepovett S A
150, ancienne route de Beau,eu
GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE/SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09